

**JARRING KOLEKSİYONUNDAN UYGURCA
MESLEK RİSALELERİ
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)**

Serkan ÇAKMAK

Doktora Tezi

**Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR**

2016

Her Hakkı Saklıdır

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Serkan ÇAKMAK

**JARRING KOLEKSİYONUNDAN UYGURCA MESLEK
RİSALELERİ
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)**

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Ptof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR**

ERZURUM - 2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

28/01/2016

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Jarring Koleksiyonundan Uygurca Meslek Risaleleri (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

28.01.2016

Serkan ÇAKMAK

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR danışmanlığında, Serkan ÇAKMAK tarafından hazırlanan bu çalışma 28 / 01 / 2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Abdülbaki ÇETİN

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Emek ÜŞENMEZ

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	IX
TARANAN ESERLERİN KISALTMALARI.....	XI
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ.....	XIII
ÖN SÖZ.....	XIV

GİRİŞ

FÜTÜVVETNAME, RİSALE VE ÇALIŞMA MATERYALLERİ HAKKINDA....	1
I. FÜTÜVVET KAVRAMI	1
II. AHİLİK VE MÜSLÜMAN ŞARKTA ESNAF LONCALARI.....	1
III. FÜTÜVVETNAME VE RİSALE MÜNASEBETİ	4
A. Fütüvvetname	5
B. Risale	6
C. Risale ve Fütüvvetname Metinleri Arasındaki Benzer ve Farklı Yönler	7
1. Adlandırma	8
2. Eserlere Başlangıç	9
3. Kaynaklar/Referanslar	10
4. On İki İmam.....	11
5. Soru-Cevap Tarzındaki Anlatım.....	12
IV. GUNNAR JARRING	13
V. JARRING KOLEKSİYONU	16
VI. YAZMA RİSALELERİN BULUNDUĞU DİĞER KOLEKSİYONLAR.....	18
VII. ÇALIŞMA MATERYALLERİ.....	21
A. Nüsha Tavsifleri	22
1. Risâle-i Mûze-Dûzluk.....	22
2. Risâle-i Nân-Vâyılık	22
3. Risâle-i Kâsib.....	23
4. Risâle-i Sodagerçilik.....	24
5. Risâle-i Reng-Rizlik	24
6. Risâle-i Kassablık	25
7. Risâle-i Dehkânçılık	25

8. Risâle-i Bâfendelik	26
9. Risâle-i Temürçilik	27
10. Risâle-i Çârvâdârcılık	27
B. Risalelerin Muhtevası	28

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ.....	29
1.1.1. Ünlülerin Yazılışı	29
1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı	33
1.1.3. Şeddenin Kullanımı	36
1.1.4. Hemzenin Kullanımı	36
1.1.5. İzafet Kesresinin Yazımı	36
1.1.6. Yanlış Yazılan Kelimeler	37
1.1.7. Eklerin Yazılışı.....	38
1.1.8. Bitişik Yazımlar	38
1.1.9. Kısaltmalar	39
1.2. SES ÖZELLİKLERİ	40
1.2.1. Ünlü Değişmeleri	40
1.2.1.1. Yuvarlaklaşma	40
1.2.1.2. Düzleşme	42
1.2.1.3. Genişleme	42
1.2.1.4. Daralma.....	43
1.2.2. Ünlü Düşmesi	44
1.2.3. Ünlü Uyumları.....	45
1.2.3.1. Kalınlık-İncelik Uyumu.....	45
1.2.3.2. Düzlük-Yuvarlaklık	47
1.2.4. Ünsüz Değişmeleri	49
1.2.4.1. Sızıcılaşma.....	50
1.2.4.2. Akıcılaşma	51
1.2.4.3. Süreksizleşme	53
1.2.4.4. Tonsuzlaşma	54

1.2.4.5. Tonlulaşma	54
1.2.4.6. Dudaksıllaşma.....	55
1.2.5. Ünsüz Düşmesi.....	56
1.2.6. Ünsüz Türemesi.....	59
1.2.7. İkizleşme	61
1.2.8. Ünsüz Uyumları	62
1.2.9. Metatez	63
1.2.10. Analoji.....	64
1.2.11. Derilme	64
1.3. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	65
1.3.1. İsimler.....	65
1.3.1.1. İsimlerde Yapım	65
1.3.1.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler	65
1.3.1.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler.....	67
1.3.1.1.3. Birleşik İsimler	67
1.3.1.2. İsimlerde Çekim.....	68
1.3.1.2.1. Çokluk Ekleri.....	68
1.3.1.2.2. İyelik Ekleri	69
1.3.1.2.3. Hâl Ekleri.....	69
1.3.2. Zamirler	75
1.3.2.1. Şahıs Zamirleri.....	75
1.3.2.2. İşaret Zamirleri	76
1.3.2.3. Dönüşlülük Zamirleri.....	76
1.3.2.4. Belirsiz Zamirler	76
1.3.2.5. Soru Zamirleri.....	77
1.3.3. Sıfatlar	78
1.3.3.1. Niteleme Sıfatları.....	78
1.3.3.2. Belirtme Sıfatları	78
1.3.3.2.1. Sayı Sıfatları	78
1.3.3.2.1.1. Asıl Sayı Sıfatları	78
1.3.3.2.1.2. Sıra Sayı Sıfatları.....	79
1.3.3.2.1.3. Kesir Sayı Sıfatları	79
1.3.3.2.2. İşaret Sıfatları	80

1.3.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları.....	80
1.3.3.2.4. Soru Sıfatları.....	81
1.3.4. Zarflar	81
1.3.4.1. Zaman Zarfları	81
1.3.4.2. Yer Zarfları	82
1.3.4.3. Miktar Zarfları	82
1.3.4.4. Hâl Zarfları	82
1.3.5. Edatlar	83
1.3.5.1. Son Çekim Edatları.....	83
1.3.5.2. Bağlama Edatları	84
1.3.5.3. Ünlem Edatları.....	84
1.3.6. Fiiller	85
1.3.6.1. Fiillerde Yapım	85
1.3.6.1.1. İsimden Fiil Yapan Ekler.....	85
1.3.6.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri	85
1.3.6.1.3. Birleşik Fiiller.....	87
1.3.6.1.3.1. İsim ve Yardımcı Fiilden Oluşmuş Birleşik Fiiller	87
1.3.6.1.3.2. Deyimleşmiş Birleşik Fiiller.....	88
1.3.6.1.3.3. Fiil ve Tasvir Fiilinden Oluşmuş Birleşik Fiiller.....	89
1.3.6.1.3.4. Fiil+Sıfat-fiil+Yardımcı Fiil Şeklinde Oluşmuş Birleşik Fiiller	94
1.3.6.1.4. Cevherî Fiiller.....	95
1.3.6.2. Fiillerde Çekim	96
1.3.6.2.1. Olumsuzluk.....	96
1.3.6.2.2. Şahıs Ekleri.....	97
1.3.6.2.2.1. Zamir Menşeli Şahıs Ekleri	97
1.3.6.2.2.2. İyelik Eki Menşeli Şahıs Ekleri.....	98
1.3.6.2.2.3. Kesin Gelecek Zamanda Kullanılan Şahıs Ekleri.....	99
1.3.6.2.2.4. İstek Kipi Şahıs Ekleri.....	100
1.3.6.2.2.5. Emir Kipi Şahıs Ekleri.....	100
1.3.6.2.3. Fiillerde Zaman ve Kip Çekimi	101
1.3.6.2.3.1. İstek Kipi	101
1.3.6.2.3.2. Emir Kipi	102
1.3.6.2.3.3. Gereklilik Kipi.....	102
1.3.6.2.3.4. Şart Kipi	103

1.3.6.2.3.5. Geniş Zaman.....	103
1.3.6.2.3.6. Görülen Geçmiş Zaman Çekimi	104
1.3.6.2.3.7. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	105
1.3.6.2.3.8. Şimdiki Zaman	106
1.3.6.2.3.9. Gelecek Zaman.....	107
1.3.6.2.4. İsim-Fiil Ekleri	107
1.3.6.2.5. Sıfat-Fiil Ekleri.....	108
1.3.6.2.6. Zarf-Fiil Ekleri.....	109
1.3.6.2.6.1. Zaman Zarf Filleri	109
1.3.6.2.6.2. Sebep Zarf-Fiilleri	110
1.3.6.2.6.3. Hâl Zarf-Fiilleri	110
1.3.6.2.6.4. Bağlama Zarf-Fiilleri.....	111

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

2.1. METNİ KURARKEN TAKİP EDİLEN YOL	112
2.2. (A) RİSÂLE-İ MÛZE-DÛZLUK.....	114
2.3. (B) RİSÂLE-İ NÂN-VÂYLİK.....	132
2.4. (C) RİSÂLE-İ KÂSİB.....	145
2.5. (D) RİSÂLE-İ SODAGERÇİLİK.....	164
2.6. (E) RİSÂLE-İ RENG-RİZLİK	177
2.7. (F) RİSÂLE-İ KASSÂBLIK	185
2.8. (G) RİSÂLE-İ DEHKÂNÇILIK.....	192
2.9. (H) RİSÂLE-İ BÂFENDELİK.....	198
2.10. (I) RİSÂLE-İ TEMÜRÇİLİK	203
2.11. (J) RİSÂLE-İ ÇÂRVÂDÂRÇILIK	206

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN

3.1. DİZİN HAKKINDA AÇIKLAMALAR.....	209
3.2. ŞEKİL BİLGİSİ DİZİNİ	406
3.2.1. Açıklamalar	406

SONUÇ.....	412
KAYNAKÇA	419
ÖZGEÇMİŞ.....	429

ÖZET

DOKTORA TEZİ

**JARRING KOLEKSİYONUNDAN UYGURCA MESLEK RİSALELERİ
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)**

Serkan ÇAKMAK

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR

2016, 429 sayfa

**Jüri: Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR
Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN
Doç. Dr. Abdalbaki ÇETİN
Doç. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU
Doç. Dr. Emek ÜŞENMEZ**

Üç bölümden oluşan bu tez çalışmasının Giriş bölümünde fütüvvet, fütüvvetname ve risale kavramları genel anlamıyla tanıtıldıktan sonra fütüvvetname ve risale kıyaslaması yapılmıştır. El yazması risalelerin yer aldığı diğer koleksiyonlar ile bu koleksiyonlardaki risale yazmaları hakkında bilgi verilmiştir. İncelenen el yazması risalelerin bulunduğu Jarring Koleksiyonu ve koleksiyona adını veren İsveçli Türkolog Gunnar Jarring'den bahsedilmiştir.

Tez çalışmasının amaç kısmı olan İnceleme bölümünde ise on risale yazmasının ses (fonolojik) ve şekil (morfolojik) tahlilleri yapılarak risalelerin dil özellikleri ortaya konulmuştur. Belirlenen dil bilgisi özellikleri, Çağatay ve Yeni Uygur Türkçelerinin yanı sıra Uygur Türkçesinin güney ağızlarının ses ve şekil hususiyetleri ile karşılaştırılmıştır.

Metin bölümünde farklı adlara sahip risale yazmaları transkripsiyon işaretleri kullanılarak Latin alfabesine aktarılmıştır. Yazı çevrimi sırasında yanlış yazıldığı düşünülen kelimelerin düzeltilmiş şekli metin kısmına yazılarak orijinal şekli dipnotlarda belirtilmiştir. Arapça ve Farsça kısımların yaz çevirimi ise yapılmamış sadece anlamlarına dipnotlarda işaret edilmiştir.

Dizin, kısmında Metin bölümündeki anlam unsurlarının, gerek yalın gerekse çekimli şekilleriyle el yazması eserlerde nerde yer aldığı, anlamları ve kökenleri gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uygurca, Risale, Fütüvvet, Meslek, Jarring Koleksiyonu

ABSTRACT

Ph. D. DISSERTATION

**OCCUPATIONAL BOOKLETS WRITTEN IN UYGHUR FROM THE
JARRING COLLECTION (INTRODUCTION-ANALYSIS-TEXT-INDEX)**

Serkan ÇAKMAK

Advisor: Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR

2016, Page: 429

**Jury: Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR
Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN
Assoc. Prof. Dr. Abdalbaki ÇETİN
Assoc. Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU
Assoc. Prof. Dr. Emek ÜŞENMEZ**

In the Introduction section of this dissertation composed of three sections, firstly terms of futuwwa and futuwwa-namah have been introduced generally. Then risalah and futuwwa-namah have been compared. Information about other collections including manuscripts of risalah and manuscripts of risala which are in these collections has been explained. The Jarring Collection containing studied manuscripts and

Swedish Turkolog Gunnar Jarring who generated this collection have been expressed.

In the Analysis section which is the essential section of the dissertation, the ten risalah manuscripts have been analyzed in terms of phonological and morphological. Linguistic properties of these manuscripts have been revealed with reference to mentioned analysis. Determined linguistic features have been compared with phonological and morphological properties of southern dialects of Uyghur in addition to Cagatay and Uyghur Turkish.

In the Text section, Arabic script of these manuscripts have been translated into Latin script by using transcription signs. During the process of translation, correct forms of the words which were copied wrongly have been recorded on the text. However original forms of words have been indicated on footnotes. The parts written in Arabic and Persian have not been translated into Latin script but meanings of these parts have been explained on footnotes.

In the Index section, locations on the manuscripts, meanings and origins of semantic units have been denoted with inflected and uninflected forms of lexical units.

Key Words: Uyghur Language, Risalah, Futuwwa, Occupation, Jarring Collection

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

ø : işaretli biçim birimi (sıfır morfol)	b.s. : belirsizlik sıfatı
+ : isim soylu öge	b.z. : belirsizlik zamiri
- : fiil soylu öge	bağ. : bağlaç
...- : x-, “x” bir fonem olarak ön sekte yer almaktadır.	c. : cümle
-...- : -x-, “x” bir fonem olarak iç sekte yer almaktadır.	c.f. : cevher fiil
-... : -x, “x” bir fonem olarak son sekte yer almaktadır.	Ç. : Çince
- : x_y “x” ile “y” ayrı yazılması gereken iki öge iken bitişik yazılmıştır.	çev. : çeviren
[...] : [x] “x” aslında eksiktir veya işaretli değildir.	d.z. : dönüşlülük zamiri
‘...’ : x ‘y’ “x”ın Türkiye Türkçesindeki anlamı “y”dir.	e. : edat
/.../ : /x/, “x” bir biçim birimidir.	Far. : Farsça
< : x < y “y”, “x”ten eskidir; “y”, “x” dönüşmüştür.	h.e. : hâl eki
> : x > y “x”, “y”den eskidir; “x”, “y”ye dönüşmüştür.	i.e. : iyelik eki
~ : x ~ y “x” veya “y” her ikisi de geçerlidir.	i.s. : işaret sıfatı
Ar. : Arapça	i.z. : işaret zamiri
b.f. : birleşik fiil	is. : isim
	İt. : İtalyanca
	m.z. : miktar zarfı
	mec. : mecaz
	Moğ. : Moğolca
	n.s. : niteleme sıfatı
	ö.i. : özel isim
	s. : sıfat
	s.s. : sayı sıfatı
	s.z. : soru zamiri

Soğ. : Soğdca

sr. s. : soru sıfatı

ş.e. : şahıs eki

ş.z. : şahıs zamiri

t.f. : tasvir fiili

t.z. : tarz zarfı

ünl. : ünlem

y.f. : yardımcı fiil

y.z. : yer-yön zarfı

z.z. : zaman zarfı

zf. : zarf

zm. : zamir

TARANAN ESERLERİN KISALTMALARI

- AEL** : An Arabic-English Lexicon, 8 Cilt, Edward William Lane, Offset Conrogravure. Beyrut, 1968.
- ATES** : Arın Türkçe Etimolojik Sözlük I-II, Hasan Bey Hadi, Tebriz, 2010.
- CSS** : Çağataische Sprachstudien, enthaltend grammatikalischen Umriss, Chrestomathie und Wörterbuch der çağataischen Sprache, Hermann Vámbéry, F. A. Brockhaus, Leipzig, 1867.
- ÇTİL** : Çağatay Tilining İzahlik Lugiti, Muhammettursun Bahavudun, Genizat Geyurani, İsmail Kadir, Ablimit Ehet, Şincang Helk Neşriyati, Urumçi, 2002.
- KYAS** : Kâşgar ve Yarkent Ağzı Sözlüğü, Robert Barkley Shaw, (çev.: Fikret Yıldırım), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.
- LA** : Lobnor Ağzı, Minara Aliyeva, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.
- LAÜA** : Lobnor Ağzı Üzerinde Bir Araştırma, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Minara Aliyeva, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2005.
- LÇTO** : Lügât-ı Çağatayî ve Türkî-i Osmanî, Şeyh Süleyman Efendi-i Buhari. Mehren Matbaası, İstanbul, 1880.
- OSTN** : Opıt Slovary Tyurskih Nareçiy, 2 Cilt, Vasili Vasilyeviç Radlov, İmperatorskoy Akdemiya Nauk, St. Petersburg, 1893-1899.
- ÖTİL** : Özbek Tilining İzohli Lugati, 5 Cilt, Özbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Alişer Navoiy Nomidagi Til va Adabiyet İnstituti, Davlat İlmiy Naşriyeti, Taşkent.
- PED** : Comprehensive Persian-English Dictionary, Francis Joseph Steingass, Typopress, Beyrut, 1998.
- TED** : An Eastern Turki-English Dialect Dictionary, Gunnar Jarring, CWK GLEERUP, Lund, 1964.
- TEL** : Turkish and English Lexion, Sir James William Redhouse, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2011.

- UDS** : Uygur Şiveleri Sözlüğü (Uygurskiy Dialektniy Slovar), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ayşe Gündüz, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1995.
- UŞS I** : Uygur Şiveleri Sözlüğü (A'dan Z'ye Kadar Transkripsiyonlu Metin). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Özlem Öztuncer, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Çanakkale, 2006.
- UŞS II** : Uygur Şiveleri Sözlüğü (S'den Y'ye Kadar Transkripsiyonlu Metin). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Okan Kont, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Çanakkale, 2006.
- UTİL** : Uygur Tiliniñ İzahlıq Lugiti, 6 Cilt, Şıncañ Uygur Aptonom Milletler Til-Yéziq Xizmiti Komitéti Luget Bölümi, Milletler Neşriyatı, Urumçi, 1990-1998.
- YUTS** : Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü, Emir Neciboviç Necip, (çev.: İklil Kurban), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2008.

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ء	: ʾ	م	: m
آ	: a, ā	ن	: n
ا	: a, ā, e	و	: v, o, ö, u, ū, ü
ب	: b, p	ھ	: h, a, e
پ	: p	ی	: y, ı, i, ĩ
ت	: t		
ث	: s		
ج	: c, ç		
چ	: ç		
ح	: ħ		
خ	: ħ		
د	: d		
ذ	: z		
ر	: r		
ز	: z		
س	: s		
ش	: ş		
ص	: ş		
ض	: ž		
ط	: ṭ		
ظ	: ṭ		
ع	: ʿ		
غ	: ğ		
ف	: f		
ق	: k		
ك	: k, g, ñ		
ڭ	: ñ		
ل	: l		

ÖN SÖZ

On beşinci yüzyıl başlarından on dokuzuncu yüzyıl sonlarına kadar Müslüman olan tüm kuzey ve doğu Türklüğünün edebî dili olma hüviyetini taşıyan Çağatay Türkçesi, on dokuzuncu yüzyılda mahallî ağızların yazı dili hâline gelmesiyle Türkçenin tarihî lehçeleri arasındaki yerini almıştır. Karadeniz, Kafkaslar, Hazar Denizi ve Orta İran'ın kuzey ve doğusundaki Türk kabilelerinin kendi lehçe ve ağızlarını standartlaştırması neticesinde bahsi geçen coğrafyada Türkmence, Tatarca (Kazan ve Kırım), Başkurtça, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe ve Uygurca gibi birçok çağdaş Türk dili ortaya çıkmıştır. Bunlardan yalnızca Özbekçe ve Uygurca tarihî Çağatay Türkçesinin ses ve şekil özelliklerinin büyük bir kısmını tevarüs etmiştir.

Çağatay Türkçesi yazı dilinin devamı niteliğindeki Özbek ve Yeni Uygur Türkçeleri ihtiva ettikleri birtakım fonetik ve morfolojik hususiyetler bakımından farklılıklar arz eder. Türkistan coğrafyasının batı kanadını teşkil eden bugünkü Özbek yurdunda on dokuzuncu asrın ikinci yarısında Fergana ve Taşkent yerli ağızları temelinde günümüz Özbekçesi şekillenirken diğer taraftan Türkistan'ın doğusunda, başka Türk kabileleriyle birlikte çoğunlukla Uygurlarla meskûn sahada Yeni Uygur Türkçesi kuzeydeki Urumçi ağızı esas alınarak oluşturulmuştur.

Ancak yeni Uygur edebî dilinin on dokuzuncu yüzyıl sonları ile yirminci yüzyıl başlarındaki şekillenışı yani tarihî Çağatay lisanından modern Uygurcaya geçişi süreci, kuzeydeki Urumçi ağızının tesiriyle değil; güneydeki Kâşgar, Yarkent ve Hoten gibi eski kültür ve ticaret merkezlerinde konuşulan ve Çağatay Türkçesiyle birçok açıdan benzeşen yerli ağızların tesiriyledir. Söz konusu dönemde kaleme alınan çok sayıdaki popüler metin, büyük oranda fonetik, az nispette morfolojik farklılaşmaların ilk örneklerini yansıtır. Yeni Uygur Türkçesi ile Çağatay Türkçesi arasında bir nevi geçiş sağlayan, daha ziyade Çağatay edebî diline yaklaşan, ancak Yeni Uygur Türkçesinin de kimi ses ve şekil özelliklerini barındıran söz konusu popüler metinlerin dili, yani Güney Doğu Türkistan ahalisinin mahallî ağızı için on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl başlarında bölgeye gelerek dil araştırması yapan Batılı âlimler eserlerinde “Doğu Türkçesi” terimini kullanmışlardır.

Yukarıda bahsi geçen zaman diliminde mezkûr bölgeye gelerek inceleme ve araştırma yapan Batılı müsteşrikler arasında bölgeye en çok ve en uzun süreli ziyaretleri

gerçekleştirerek bölgenin başta dili olmak üzere sosyolojisi, tarihi, kültürü hakkında birçok çalışmalar yapanlar İsveçli seyyah, asker, araştırmacı ve misyonerler olmuştur.

İsveçlilerin bölgeye ilk gelişleri, on sekizinci yüzyılda Poltova savaşı sonrasında 20.000'e yakın İsveçli asker ve memurun esir edilerek Sibirya'ya ve ardından Şincan'ın kuzeyine gönderilmeleri neticesinde gerçekleşmiştir. Hatta İsveçli astsubay Gustaf Renat'ın karısı Brigitta Scherzenfeldt 1720 civarında Yarkend'e ulaşarak bu coğrafyaya ilk gelen Batılı kadın olmuştur. Bu ilk temasların ardından İsveçlilerin Doğu Türkistan ziyaretleri 150 yıllık bir duraksama dönemi geçirmiş ve ünlü İsveçli kâşif Sven Hedin'in 1891 yılında Kâşgar'a gelişiyle ilişkiler yeniden başlamıştır. Hedin, 1890-1935 yılları arasında bölgeye altı ziyaret gerçekleştirmiş ve Hoten'den birçok arkeolojik materyalle ülkesine geri dönmüştür.

On dokuzuncu yüzyıl sonları ve yirminci yüzyıl başları çok sayıda İsveçlinin Doğu Türkistan bölgesine yoğun seyahatler gerçekleştirdikleri bir dönemdir. Bu dönemde yani 1938'e kadar 60'tan fazla misyoner, bölgeye gelmiş ve burada çalışmıştır. İlk kez 1892 baharında İsveçli bir grup misyoner Kâşgar'a gelerek burada misyonerlik faaliyetlerine başladılar. Faaliyet alanlarına daha sonraları Yarkend ve Yenihişar'ı da dâhil eden misyonerler bu bölgelerde hastane, yetimhane ve okullar kurdular. Hatta 1912'de Kâşgar'da bir basımevi dahi kurdular. Buraya gelen İsveçli misyonerler bahsi geçen aktiviteleri yanında yörenin dil ürünlerini derleyerek burada konuşulan ağzın gramerini dahi hazırladılar.

İsveçli misyonerler, bu uzun süreli ve kapsamlı çalışmaları yanında bölgeden kültürel, arkeolojik, folklorik, lengüistik birçok malzeme elde etmiş ve bu ürünleri kendi vatanlarına götürmüşlerdir. Bu nedenle İsveç, Dünya'nın en kapsamlı ve değerli Doğu Türkistan eserleri koleksiyonlarına sahiptir. Bu koleksiyonlardan biri de bugün Lund Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan el yazması eserler koleksiyonudur. Koleksiyon, ilk kez 1929'da Kâşgar'a giden ve bölge ağızları üzerine doktora çalışması yapan İsveçli misyoner, Türkolog, diplomat Gunnar Jarring'in büyük bağışlarıyla oluşturulmaya başlanmış ve bu nedenle adına Jarring Koleksiyonu denmiştir.

Bu tez; şu anda Jarring Koleksiyonunda muhafaza edilen ve on dokuzuncu yüzyıl ila yirminci yüzyıl başlarında Kâşgar, Yarkent, Hoten, Yeni Hisar gibi merkezlerde kaleme alınan popüler meslek risalelerinin dilini konu almaktadır.

Jarring Koleksiyonunda yer alan on beş risaleden farklı mesleklere ait on risale tez çalışmasında değerlendirilmiştir. Aynı mesleğe ait risalelerden en kapsamlısı seçilerek belirlenen tez materyali, bu çalışmanın “Giriş”, “İnceleme”, “Metin”, “Dizin” adlı bölümlerinde farklı açılardan değerlendirilmiştir.

Giriş bölümünde içerik bakımından Anadolu sahasında Ahilik kurumu bünyesinde telif edilen fütüvvetname adlı eserlerle benzeştikleri için fütüvvet çerçevesinde ele alınan risale yazmalarının nüsha tavsifleri de bu bölümde yapılmıştır.

İnceleme bölümünde risale metinlerinin dili; ortografik, fonetik ve morfolojik açılardan Çağatay ve Yeni Uygur Türkçeleriyle karşılaştırmalar yapılarak değerlendirilmiştir. Eserlerin dilinin ses bilgisi bakımından daha çok Yeni Uygur Türkçesine ve şekil bilgisi bakımından Çağatay Türkçesine benzemesi nedeniyle Metin bölümündeki okuma bu sonuca uygun olarak yapılmıştır.

Metin bölümünde Arap harfleriyle yazılan el yazması risale nüshaları transkripsiyon işaretleri kullanılarak Latin harflerine aktarılmıştır.

Dizin bölümünde ise risale metinlerinin kelime hazinesi ortaya konmuş, sözlüksel birimler metin içerisindeki çekim durumları da dikkate alınarak alfabetik olarak sıralanmıştır. Bu anlam birimlerinin sayfa satır numaralarına göre geçtikleri yerler gösterilmiş ve bağlama göre her birine anlamlar verilmiştir.

Tüm bu bölümlerdeki değerlendirmeler neticesinde varılan kanaatler ve tespitler “Sonuç” bölümünde maddeler hâlinde ifade edilmiştir.

Son olarak bu çalışmanın Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen 2013446 numaralı doktora öğrenim araştırma projesinin sonucu olarak meydana getirildiğini ifade eder, tüm çalışmam süresince bilgilerinden ve kütüphanelerinden ziyadesiyle istifade ettiğim başta danışmanım Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR olmak üzere Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN, Doç. Dr. Funda KARA ve Doç. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU hocalarıma şükranlarımı ve hürmetlerimi sunarım.

GİRİŞ

FÜTÜVVETNAME, RİSALE VE ÇALIŞMA MATERYALLERİ HAKKINDA

I. FÜTÜVVET KAVRAMI

Arapça “fetâ” kelimesinden türetilen “fütüvvet” sözcüğünün temel anlamı; gençlik, erginlik çağı, delikanlılıktır. Bu anlamlarının yanı sıra gençliğin en parlak zamanı, delikanlıca tavır ve nihayet gençlikten mütevellit hafıfmeşreplik anlamlarını da ihtiva etmektedir (Taeschner 1954: 3).

Tarihî bir terim olarak fütüvvet kavramı, köklerini İslamiyet öncesi Arap toplumundaki "feta" tipinden alarak İslami dönemde kurumlaşmış “fütüvvet” teşkilatına, teşkilatın sufilikle birleşerek tasavvufî bir mahiyet kazanmasına, son safhasında ise esnaflıkla birleşerek esnaf loncalarının nizam prensibi hâline gelmesine kadar gerçekleşen evrimin (Ocak 1996: 261) her safhasında kazandığı farklı manaları ifade eder¹.

Fütüvvet terimi, yukarıda bahsedilen evrim süreci dikkate alındığında tarih içerisinde şu anlamları karşılamıştır: 1. cahiliye dönemi “feta” tipiyle ilişkili bir biçimde İslam’ın ilk yıllarında belirmeye başlayan sosyal bir kavram olarak fütüvvet; 2. dokuzuncu yüzyılda sosyal bir yapılanma hâlinde gençler arası içtimai, iktisadi ve siyasi bir kurumlaşmaya dönüşen, on ikinci yüzyıl başlarında Abbasi halifesi “an-Nasîr li-Dînillâh” tarafından resmî bir devlet kurumu hâline getirilen teşkilat olarak fütüvvet; 3. yine dokuzuncu yüzyılda artık bireysel hayat tarzından sıyrılarak teessüs etmeye başlayan tasavvuf cereyanına paralel olarak sufizmle iç içe geçen tasavvufî fütüvvet 4. son safhada esnaf sınıfıyla bütünleşmekle beraber tasavvufî vasfını büyük ölçüde muhafaza ederek meslekî teşekkül niteliğindeki ahilik fütüvveti (Ocak 1996: 2011).

II. AHİLİK VE MÜSLÜMAN ŞARKTA ESNAF LONCALARI

Tarihî süreç içindeki değişimler neticesinde nihai hâlini ahilik olarak tebarüz ettiren fütüvvet kavramının ahilik kurumu ve diğer esnaf loncaları ile rabıtasına

¹ Fütüvvet teşkilatının tarihî gelişimiyle ilgili daha fazla bilgi için bk. Taeschner, 1954: 3-31 ve 1972: 203-235; Cahen 1991: 961-965.

yakından bakılacak olursa; bilhassa söz konusu organizasyonların nizam-nameleri hükmündeki metinler arasında fütüvvet geleneğiyle ilgili unsurlar bakımından görülen ortaklık, esnaf birliklerinin fütüvvet kavramıyla irtibatını belirginleştirmektedir.

Bir önceki bölümde tarih içerisinde farklı anlamlar kazanarak son kertede gerek İran'ın doğusundaki esnaf teşkilatlarına gerekse Anadolu Türklüğü içerisinde “Ahilik” adıyla oluşturulan kurumlara dönüşen fütüvvet anlayışının esnaf tabakası ile olan irtibatı, dokuzuncu yüzyıla kadar götürülebilir.

Zira 9. yüzyılda Horasan'da yaşayan Ebu Hafs el-Haddad (öl. 883), Hamdûn-i Kassar (öl. 884) gibi ilk Melametî fütüvvetçileri² esnaf tabakasından oldukları için Ahilik (Ocak 2014: 197) ve benzeri esnaf loncaları bu gelenek üzerine gelişmiştir.

Her ne kadar “ahi” kelimesinin kökeninin Arapça ‘kardeş’ anlamındaki sözcük mü yoksa Divanu Lügati't-Türk'te geçen Türkçe ‘cömert’ anlamındaki “akı” kelimesi mi olduğuna ilişkin tartışmalı fikirler ortaya atılmış³ ve buradan hareketle Ahiliğin fütüvvetle ilgisiz orijinal bir Türk kurumu olduğu görüşleri ileri sürülmüşse de⁴ tarihî olarak Selçuk devrinin sonunda, yani 1300 yıllarında Anadolu Ahiliğinin Arap dünyasında tezahür edip gelişen fütüvvet ile bağlantısı aşıkardır (Taeschner 1954: 18).

Anadolu'da fütüvvet ilkelerine bağlı kalarak tekke ve zaviyelerde şeyh mürit ilişkilerini, iş yerlerinde usta kalfa ve çırak münasebetlerini buna bağlı olarak iktisadi hayatı düzenleyen kişi, İran'ın Hoy şehrinde doğan ve daha sonraları Ahi Evran adıyla anılacak olan Şeyh Nasîrüddin Mahmûd'dur (Kazıcı 1988: 540). Daha sonraları Anadolu'da hızla yayılan bu teşkilatın mensupları, sadece şehir merkezlerinde değil uç bölgelerinde büyük nüfuz elde etmişlerdir. Osmanlı devletinin kuruluşunda da büyük rol oynayan bu teşkilat, özellikle Fatih devrinden sonra siyasi gücünü yitirmiş (Kazıcı 1988: 541) ve 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı merkezi yönetiminin takip ettiği baskı politikası sonucu dağılarak bir taraftan Bektaşî ve Melâmî cemaatleri içine dağılmış diğer taraftan lonca teşkilatına sığınmıştır (Taeschner 1954: 21; Ocak 2014: 200).

² Burada Melametîlik ve fütüvvet arasındaki ilgiyi ifade etmek gerekirse: İlk fütüvvet-name yazarı es-Sülemî, Melametiyye'nin sufiler tarafından çoğu kez futuvvanın en yüksek derecesi olarak addedildiğini ifade etmektedir. Diğergamlığı yani futuvva mefhumunu ifrata vardırıan tasavvuf erbabı, Melametiyye'ye varır (Taeschner 1954: 7).

³ “Akı” ve “ahi” kelimelerinin etimolojisiyle ilgili ileri sürülen fikirlere dair daha fazla bilgi için bk. Alyılmaz 2011: 47-50.

⁴ Fütüvvet kurumunun bir Türk teşkilatı olduğunu savunan tezlerin öne çıkanları için bk. Ocak 1996: 262-263.

Fütüvvetin lonca teşkilatına dönüşmesiyle daha önce bahsi geçen evrim sürecinin de sonuna gelinmiştir (Taeschner 1972: 232).

Ancak ifade edilmesi gereken bir husus, bu lonca müesseselerinin yalnızca Ön Asya’da değil Müslüman Şarkın yerleşim merkezlerinde çok eski dönemlerden beri var olması gerektiğidir. Bununla beraber Ortaçağda lonca teşkilatının bu coğrafyada ne şekilde mevcut bulunduğu ve eski dönemlerden beri “fütüvvet” ile bir münasebetlerinin bulunup bulunmadığı konusu, eldeki kaynakların sunduğu bilgelerin kısıtlı olması nedeniyle kesinlik arz etmez (Taeschner 1954: 21).

Şüphesiz sadece Anadolu’daki “Ahilik” değil İslam âleminin İran gibi diğer merkezlerinde hatta sınır bölgeleri olan Doğu Türkistan ve Mağrip’te de tesis edilen lonca teşkilatlarını fütüvvetin tesirini göz ardı ederek anlamak mümkün değildir (Taeschner 1972: 232).

Orta Asya’nın Herat, Merv, Buhara, Semerkant, Hive, Taşkent, Otrar ve Kâşgar gibi kentleri 19. yüzyıla kadar temel el zanaatlarının merkezi olma özelliklerini muhafaza etmişlerdi. Bunlar dışında Kokand, Andican, Şahruiye, Çimkent, Türkistan (Yesi) ve Savran gibi yerleşim yerleri daha sonradan ünlenen zanaat merkezleridir. Orta Asya’nın adı geçen mintikalarında; demirciler, tornacılar, çilingirler, bakırcılar, bıçakçılar, kuyumcular, tüfekçiler, kâğıt üreticileri, boyacılar, ayakkabıcılar, halı dokumacıları, terziler, çömlekçiler, inşaatçılar, tuğlacılar, kürkçüler, fırıncılar ve bakkallar gibi meslek erbabı işlerini icra etmekteydiler.

Orta Asya’da esnaf ve zanaatkâr zümreleri genellikle meslekî bir teşkilata yani bir loncaya mensup olurlardı. Her loncanın başında ataması otoriteler tarafından onaylanan aksakal adında bir lonca şefi bulunurdu. Bu lonca şefi, kendi loncasına bağlı esnaf ve zanaatkârların ürettikleri malın kalitesini denetler, bu malların belirlenen standartlara uygunluğunu sağlardı. Bu lonca şefinin ayrıca vergilerin toplanması ve dağıtılması ile fiyatların belirlenmesi gibi sorumlulukları bulunurdu.

Bir loncadaki temel karakter, “ustâd” unvanı verilen ustalardır. Arapçaya Farsçadan geçen, eğitmen anlamındaki bu kelime, on altıncı ve on dokuzuncu yüzyıllarda daha çok mesleğinde ileri düzeyde uzmanlaşmış, bilgi ve deneyimlerini oğullarına veya torunlarına bunların olmaması durumunda ise aile dışından edindiği çıraklarına aktaran kişiler için kullanılmıştır.

İşinde uzmanlaşmış olan bu usta zanaatkârlar, ürünlerin imal edilmesi sürecine doğrudan dâhil olmayabilirlerdi. Ancak mamul ürünlerin denetlemelerini yerine getirme gereklilikleri vardı. Böylesi usta zanaatkârlar kendi ticaretlerinde mümtaz bir konum elde ederlerdi. Bu durum onların diğerler zanaatkârlardan daha zengin olmalarına yol açardı⁵ (Baipakov 2003: 385-386).

Usta bir zanaatkârın bir veya birden fazla çırağı olurdu. Çırak alımının uygulama usulü gereği, ya usta ile çırak arasında sözlü bir uzlaşmaya varılırdı veya çıraklık kuralları yazılı olarak akdedilirdi (Baipakov 2003: 386).

Üstadın evinde yaşayan ve ücret mukabilinde belli hizmetler sunan kiralık hizmetkârlar da olabilirdi (Mukminova 1976: 45-68).

Çoğunluğu lonca şefi olan bazı usta zanaatkârlar, mamul ürünleri ve hammaddeleri stoklayarak karaborsa piyasası oluşturmanın yanı sıra tefecilik de yaparlardı. Yazılı kaynaklardan zengin tüccarların ve tefecilerin dükkânları satın alıp kiraladıkları bilgisine ulaşılabilir (Baipakov 2003: 386).

III. FÜTÜVVETNAME VE RİSALE MÜNASEBETİ

Fütüvvet-nameler ve risaleler, her ikisi de, esnaf ve zanaatkâr birliklerinin mensupları için ve onlar tarafından telif edilen, söz konusu organizasyonlarda ilişkileri tanzim eden, müntesiplerine teşkilat dâhilinde uyulması gereken dinî ve ahlakî kuralları bildiren nizamnamelerdir.

Birçok noktada ortak özellikler taşıyan bu metinler arasındaki ilişkiyi anlamak için öncelikle bahis mevzusu olan iki tür teker teker tanıtılacak daha sonra benzer ve farklı yönleri ele alınacaktır.

⁵ Bunun ilgi çekici bir örneği, on altıncı yüzyılın ikinci yarısı ile on yedinci yüzyılın başlarına ait olduğu düşünülen, Semerkant kaynaklı bir vesikanın Tengri Berdi adlı bir üstadın mal varlığına ilişkin sunduğu bilgilerdir. Bu belgeye göre bu üstadın; müstemilatı ve avlusu bulunan bir malikanesi, bir değirmeni, iki kadın ve iki erkek kölesi, bir atı, yaklaşık iki yüz altın tenge civarında nakit parası, dört yüz metre uzunluğunda kumaşı, iki yüz kilogram ağırlığında ipeği ve bir de dükkânı (kârhane) bulunmaktadır (Baipakov 2003: 386).

A. Fütüvvetname

“İslâm dünyasında VIII. yüzyılda Irak ve İran'da başlayıp zamanla tasavvuf çevrelerine ve meslekî teşekküllere nüfuz eden fütüvvet kavramını konu edinen ve giderek bu teşekküllerin bir çeşit nizâmnâmesi hüviyetine bürünen risalelere genellikle fütüvvetnâme adı verilmektedir” (Ocak 1996b: 264).

Farsçada ve Türkçede “fütüvvetname” adı verilen eserler, Arapçada “kitabu’l-fütüvve” olarak adlandırılmakla birlikte bu isim değişikliği aslında muhteva bakımından da farklı eserlere işaret etmektedir. Kitabu’l-fütüvve ismi daha ziyade klasik tasavvufta sufilikteki anlamıyla fütüvvet kavramını ele alan eserlere verilen isimdir. Fütüvvetname ise XIII. yüzyılda, XIII. yüzyıldan başlayarak fütüvvet ve ahî teşkilâtı çerçevesinde vücuda getirilen meslekî nitelikteki nizâmnâmeleri ifade eden bir anlam kazanmıştır (Ocak 1996b: 264).

Fütüvvet kavramının önceki bahislerde ifade edilen tarihi evrimine paralel olarak bu kavramı konu edinen ve onun çevresinde oluşturulan metinlerin muhtevası da tarihî süreçte farklılıklar arz eder. Tarih içerisinde fütüvvet kavramının evrimine muvazi ve kronolojik olarak üç fütüvvetname türünün var olduğu görülür.

Bunlardan birincisi, dokuzuncu ve on üçüncü yüzyıllar arasında telif edilen ve tasavvufî fütüvveti konu edinen sufi fütüvvetnameleri; ikincisi, on üçüncü ve on dördüncü yüzyıllarda vücuda getirilen ve Abbasî halifesi Nasır-Lidinillâh tarafından resmi bir organizasyon haline getirilen fütüvvet teşkilâtı içerisinde kaleme alınan fütüvvetnameler; üçüncüsü ise on üçüncü yüzyılda Anadolu’da Ahilik teşkilâtının gelişme göstermesiyle ortaya çıkan ve Ahilik kurumunun adap ve erkânını konu alan ahi fütüvvetnameleridir (Ocak 1996b: 264-265).

Kapsam bakımından temelde aynı esasa dayanan fütüvvet kavramını ele alan yukarıdaki fütüvvetname türlerinden yalnızca üçüncüsü yani ahi fütüvvetnameleri, bu çalışmaya konu olan meslek risaleleriyle yakın irtibatı nedeniyle karşılaştırması yapılacak olan eserlerdir.

Anadolu’da Ahilik kurumu içinde Türkçe yazılan fütüvvetnamelerin en eskisi, on üçüncü yüzyılda yazıldığı düşünülen Yahya bin Halil bin Çoban el-Burgazî tarafından kaleme alınan fütüvvetnamedir (Anadol 1991: 28). Anadolu sahasında Türkçe yazılan

fütüvvetnamelerin ikincisi ise Fatih devrinde Seyyid Gaybî bin Şeyh Hüseyin tarafından yazılan fütüvvetnamedir (Anadol 1991: 32).

Bu eserlerde, Ahîliğin âdâb ve erkânı, mertebeler silsilesi, teşkilât özellikleri, usul ve kaideleri ifade edilir. Fütüvvetname metinlerinin genel içeriği bu olmakla birlikte muhtevasına dair detaylı bilgiler karşılaştırma bölümünde sunulacaktır.

B. Risale

Orta Asya meslek loncaları⁶ bünyesinde meydana getirilen ve ” Allah’a taat ve ibadet ahkâmı ile her zanaatın kendine has etik normlarının on altıncı yüzyıl itibariyle soru cevap şeklinde düzenlenerek ifade edildiği eserlerdir (Davlatova 2014: 739).

Arapça bir ödünçleme olan risale kelimesi, temel olarak: ‘Sevkiyat, nakliye, posta, mektup, yazılı bildiri, tezkere, not, name, yazışma, mesaj, seslenme, çağrı, ilmi eser vb. (Wehr 1976: 338) anlamları ihtivam eder.

Günümüz Özbek Türkçesinde “risola” Uygur Türkçesinde ise “risale” şeklinde bulunan bu kelime, söz konusu dillere ait sözlüklerde; herhangi bir meslek ve zanaata ait kural, kaide, adap ve erkanın yazılı olduğu küçük kitapçık (Özbek Tilining İzohli Lugati [ÖTİL] 386; Uygur Tiliniñ İzahliq Lugiti [UTİL] 1992: 276) anlamıyla yer almaktadır.

Risalelerin mahiyetine bakıldığında ise onların, bölgesel zanaatların bilinen tüm geçmişinin tarihsel bir taslağını sunmakla beraber çiftçilikten koyunyünü kullanarak yapılan falcılığa kadar birçok mesleğe dair mufassal sualleri, meslek erbabı tarafından kendileri ve meslekleri için Allah’a yapılan münacatları, zanaat ehlinin yerine getirmesi gereken talimatlar yanında meslek erbabının şehirlerdeki durumlarını ihtiva ettiğini görmek mümkündür (Davlatova 2014: 739).

Özetle risale, herhangi bir mesleğin ahkâm ve erkânın sıralandığı bir nizamnamedir. Bu tür metinler, bir mesleğe dair temel bilgilerin yer aldığı ilmi eserlerdir. Risaleler ayrıca her mesleğin kendine has geçmişi hakkındaki bilgileri, o mesleğe özgü olarak çıraklardan beklenenleri ve usta-çırak arasındaki ilişkilerin keyfiyetini de içerir. Bunun yanında risale, mesleki ahlakın şekillenmesinde, usta-çırak ilişkilerinin düzenlenmesinde, talebelerin ustalara ve yaşlılara saygı gibi olumlu

⁶ “Doğu Türklerinin ekserisi çok kısa olan lonca vesikalarına “risale” adı verilir” (Taeschner 1972: 232).

nitelikleri edinmelerinde, ayrıca mesleğe bağlılık, sadakat ve samimiyet gibi hasletlerin edinilmesinde önemli rol oynamaktadır (Davlatova 2014: 739).

Hemen her mesleğe özgü risaleler vasıtasıyla; mesleklerin tarihi, ruhani pirleri yani mürşitleri ve meşhur ustaları hakkında bilgi edinilebilir. Risalelerin kurallarına göre her usta kendi çırağının ahlaki ve mesleki eğitiminden sorumludur.. Usta çırağından risalenin adap ve erkânına uymasını, risalede yasaklanan şeylerden sakınmasını, müşterilere karşı kibar olmasını her işini samimiyetle icra etmesini diler. Risalelerde ödev ve sorumlulukların yanı sıra, risale ahkâmına uymayan veya onlara itibar etmeyen usta ve çırakların, kıyamet gününde dini emirlere riayet etmeyenlerin karşılaşacağı akıbete uğrayacakları bilgisi de yer alır. Allah böylelerine ceza verir. Karıları onlardan boşanmış sayılır ve sekiz kırbaç darbesiyle cezalandırılırlar. Lonca müntesibi ustalar, risalelerin talimatları çerçevesinde mesleklerini ifa ederler. Risalesi bulunmayan zanaatkârlara pir mürşitlerin, peygamberlerin ve meleklerin lanet edeceği ifade edilir (Davlatova 2014: 740).

Orta Asya’da telif edilen ve kuşaktan kuşağa yazma nüshalar halinde nakledilen risale metinleri, büyük oranda benzerlik göstermekle beraber bölgesel farklılıklara da rastlanır.⁷

C. Risale ve Fütüvvetname Metinleri Arasındaki Benzer ve Farklı Yönler

Anadolu’da on üçüncü yüzyıl itibarıyla Ahilik teşkilatı içerisinde telif edilen ve dönemin Anadolu Türkçesiyle kaleme alınan “fütüvvetnameler” ile Orta Asya’da en erken on altıncı yüzyıldan itibaren aksakallar önderliğindeki meslek loncaları çerçevesinde Doğu Türkçesi ile yazılan “risaleler” arasında vücuda getirildikleri mekân, zaman ve lisan farklılıkları dışında yapı ve muhteva bakımından da birtakım benzerlikler ile farklılıklar bulunmaktadır.

Bu ortak ve farklı yönler aşağıdaki başlıklar altında ele alınacaktır. Bu maddeler tespitinde Alyılmaz’ın bir risale metni ile fütüvvetnemeleri karşılaştırması sırasında kullandığı kıstaslar (2011: 54-68; 164-177) ve Şeker’in Ahilik ve fütüvvetnameler üzerine hazırladığı kapsamlı çalışmasında belirlediği fütüvvetname metinlerinin ortak

⁷ Risaleler arasındaki benzerlikler ve bölgesel farklılıklar ile “risale” hakkında daha fazla bilgi için bk. (Davlatova 2014: 739-743)

yönleri (Şeker 2011: 134) esas alınmıştır. Aşağıdaki maddeler için fütüvvetnamelerdeki durum için gereken örnekler bahsi geçen eserlerden iktibas edilecek risalelerdeki duruma örnekler ise incelenen risale metinlerinden temin edilecektir.

1. Adlandırma

Anadolu’da Ahilik geleneği içerisinde telif edilen fütüvvetnamelerden bazıları, Radavî’nin *Miftah el-Dekaik fi Beyan el-fütüvvet ve’l-Hakaik*’i veya yazarı belli olmayan *Kitâb fî Bahri’l-Fütüvveti* ile *Zikru Şecereti’l-Feyz* gibi birkaç örnek istisna edilirse fütüvvetnamelerin genel olarak ya yazarlarının adlarıyla anıldıkları ya da bunlara ortak ad olarak fütüvvetname denildiği görülür (Şeker 2011: 116).

Orta Asya’da esnaf loncaları içerisinde Doğu Türkçesiyle kaleme alınan meslek nizamnameleri ise çok büyük oranda “risale” kelimesinin kullanılmasıyla adlandırılmaktadır. Risalenin ilgili olduğu meslek ismi ve “risale” kelimesi Farsça tamlama kuralına göre bir araya getirilerek meslekî nizamnamenin *Risâle-i Bâfendegân* (Dokumacılar Risalesi), *Risâle-i Bakkalî* (Bakkallar Risalesi), *Risâle-i Dehkân* (Çiftçiler Risalesi), *Risâle-i Miltık-Endâzi* (Tüfekçiler Risalesi), *Risâle-i Çitger* (Yazıcılar Risalesi), *Risâle-i Âhengerî* (Demirciler Risalesi), *Risâle-i Câmeşûyî* (Çamaşır Yıkayıcılar Risalesi), *Risâle-i Misgerî* (Bakırcılar Risalesi) (Davlatova 2014: 741) vb. örneklerde olduğu gibi adlandırması yapılır.

Ancak Hive bölgesinde telif edilen meslekî nizamnamelerin isimlendirilmesinde “risale ” kelimesi dışında “rasm, rusûm, dastur” veya “tarika” kelimeleri de kullanılmıştır. İsimlendirme, söz konusu kelimelerle ilgili meslek adının ya Farsça ya da Türkçe gramer kurallarına göre isim tamlaması oluşturmasıyla yapılmıştır. *Tarika-i Rasm-i Misgerî* (Bakırcılar Nizam-namesi), *Temirçilerining Dastur* (Demirciler Nizam-namesi), *Kebudgerning/Boyakçılarning Dasturi* (Boyacılar Nizam-namesi), *Kassoblarining Rasmi/Dasturi* (Kasaplar Nizam-namesi), *Telfak-duzlarning Rasmi/Rusumi* (Şapkacılar Nizam-namesi), *Tarozidarlarning Rasm-i Koidasi* (Kantarcıların Nizam-namesi), *Tarika-i Rasm-i/Rusum-i Muzaduz* (Ayakkabıcılar Nizam-namesi), *Bakkollarning Rasmi* (Bakkallar Nizam-namesi) (Davlatova 2014: 741) adlı risaleler bunlardan bazılarıdır.

Bunların yanı sıra Orta Asya’da isimless doğrudan besmeleyle başlayan risaleleri de görmek mümkündür (Davlatova 2014: 741).

2. Eserlere Başlangıç

İslam kültür geleneğinde kitap, divan ve risale tarzında yazılan eserlerin başlangıç kısmında “besmele, hamedele” ve “salvele” kısımları yer alır (Şeker 2011: 117). Fütüvvetname ve risale metinlerinin⁸ de İslam kültür dairesi içerisinde yer almaları sebebiyle bu geleneğe uydukları görölmektedir.

Besemele, İslam peygamberinin konuşmalarına Allah’ın adını anarak başlaması nedeniyle esere “Bismillâhırrahmânırrahîm” ifadesiyle giriş yapılmasıdır. Fütüvvetnameleri ve risaleleri gözden geçirdiğimizde hemen tamamına yakınının bu ifadeyle başladığı görölr.

Hamdele, Kur’ân-ı Kerim’in ilk suresi olan Fatiha’nın “el-hamd” kelimesi ile başlaması sebebiyle bir esere Allah’a “hamd” ve şükür bildiren lafızlarla başlanmasıdır. Fütüvvetnamelere bakıldığında gerek Arapça gerekse Türkçe⁹ Allah’a hamd ifadelerinin yer aldığı kısmın hemen neredeyse hiç atlanmadığı görölr. Risalelerde ise Allah’a şükür ve senanın dile getirildiğı hamdele kısımlarının yalnızca Arapça yazıldığı ve içerisinde “el-hamd” sözcüğünün muhakkak geçtiğı görölr.

İncelenen meslek risalelerinden yalnızca Risâle-i Bâfendelik’te (Dokumacılık Risalesi) hamedele kısmı yazılmamıştır. Risâle-i Nânvâyık’ta (Fırıncılık Risalesi) hamedele için Fatiha suresi yazılmıştır. Bu risaleler dışında kalan risalelerde ise hamd ifadesi olarak, “*el-hamdu lilallâhi rabbi’l-‘alemîn ve’l-‘akibetu li’l-muttakîn*” beyanı yer almaktadır.

Salvele, İslam kültür dairesinde kaleme alınan telifatta besmele ve hamdele kısımlarından sonra İslam peygamberi Hz. Muhammed’e selat ve selam getirmektir. Anadolu sahasında telif edilmiş Türkçe fütüvvetnamelerde salvele kısmı hemen tüm metinlerde yazılmıştır. Ancak bunların büyük bir kısmı Türkçe yazılmıştır (Şeker 2011: 121-123). Risalelerden yalnızca Risâle-i Bâfendelik’te (Dokumacılık Risalesi) bu

⁸ Risale ve fütüvvetname eserlerinde bu kısımların mevcudiyetine ilişkin bir karşılaştırma örneğı olarak bk. (Alyılmaz 2011: 54-55).

⁹ Fütüvvetnamelerde yer alan Arapça ve Türkçe hamedele örnekleri için bk. (Şeker 2011: 118-121).

kısımın ihmal edildiği görülür. Bunun dışında kalan risalelerde ise Hz. Muhammed’e salat ve selam getirmek üzere birkaç risaledeki küçük farklılıklarla birlikte “*e’s-salâtu ve’s-selâmu ‘alâ resûlihi muhammedin ve ‘alihi ve ashabihi ecma’in*” ifadesinin bulunduğu görülür.

3. Kaynaklar/Referanslar

İncelenen tüm risalelerde ve fütüvvetnamelerde ortak kaynak Kur’an-ı Kerim ve Hz. Muhammed’in hadisleridir¹⁰. İslam kültürünün önde gelen yazılı kaynakları olmaları nedeniyle böyle olması son derece tabiidir. Bütün risale ve fütüvvetname metinlerinde anlatılan konular hakkında yeri geldiğinde Kura’an ayetlerine ve hadislere referanslar yapılmıştır (Şeker 2011: 124).

Ayet ve hadislerden uygun görüldükçe iktibas yapmaları, risalelerin ve fütüvvetnamelerin müşterek özelliği olmakla beraber bu iktibasların yapılışında kimi zaman görülen yanlışlıklar yönünden de bu iki metin türü birtakım benzerlikler sergilerler.

Bu benzerliklerden birisi, ayet ve hadis iktibasının bağlamla uyumlu olmayan alakasız bir referans olmasıdır.

Mesela Şeyh Seyyid Hüseyin’in Muhtasar Fütüvvetname’sinde suçlu bir tarikat ehline nasıl muamele edilmesi gerektiği anlatılırken şöyle denilmektedir: “*Ve eger tarikat içinde bir kişi suçlu olsa anın halini tarikat mucibince ‘adl ü insaf ve şefkat birle sora, yumuşak söyleye. Nitekim Hak te’ala Kelam-ı Kadim’i içinde buyurur: ‘Fe-kûla lehû kavlen leyyinen’.*”

Burada referans verilen ayet, Allah’ın Hz. Musa’yı ve kardeşi Hz. Harun’u Firavun’a gönderirken onun imana yaklaşması için söylemelerini istediği “... *Ona yumuşak söz söyleyin*” mealindeki ayettir. Konuya ilişkin seçilen ayet isabetli değildir. Çünkü suçlu bile olsa bir tarikat ehli ile Allah’a inanmamakla kalmayıp ilahlık iddiasında bulunan Firavun’a söylenecek söz farklı olmalıdır (Şeker 2011: 126).

Böylesi bağlam dışı atıfların benzerlerini, incelenen risalelerde de görmek mümkündür. Mesela Risâle-i Mûze-dûzluk’ta ayakkabıcının dükkanda icra ettiği fiiller

¹⁰ Hatta Ahilik ahlakının oluşumunda hadislerin oynadığı büyük rolü ele alan bir çalışma da mevcuttur. Bk. (Sancaklı 2010: 1-28).

esnasında okuması gereken ayetlerin sıralandığı yerde çizme keserken ondan İnsan Suresinin ilk ayeti olan “*hel etâ alel insâni hînun mine d-dehri lem yekun şey’en mezkûrâ*”yı söylemesi istenmiştir (A56a/2-3-4-5-56b/1) . Ancak bu ayet çizme kesmekle alakası olmayan ‘İnsanın üzerinden daha kendisi anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?’ mealinde bir ayettir.

Bir diğer yanlış kullanım ise konuyla ilgili hadis veya duanın ayet olarak takdim edilmesidir.

Mesela Şeyh Seyyid Hüseyin’in Muhtasar Fütüvvetname’sinde namahreme bakmama konusu işlenirken konuyla ilgili bir hadis-i şerif ayet olarak sunulmuştur: “*Nâ-mahreme, ya’ni Müslimanların ehl ü iyaline şehvet nazarı ile hıyânet fikri ile bakmak. Zira bu dahi zinâdür. Buna şahiddür Kur’an. Kavluhu te’âlâ: ‘El-‘aynâni tezînâni’...*” Burada Kur’an’dan aktarıldığı söylenen “*El-‘aynâni tezînâni*” şeklindeki ifade “*iki göz de zina eder, gözlerin zinası harama bakmaktır.*” mealindeki hadis-i şerifin bir paçasıdır (Şeker 2011: 127).

Risalelerde de buna benzer örneklere rastlamak mümkündür. Mesela Risâle-i Nânvâyîlik’ta risaleye göre amel etmeyen şakirdin kıyamet günü peygamber, üstat ve pirlerin huzurunda utanç içerisinde olacağı beyan edildikten sonra kıyamet günü yüzleri dolun ay gibi parlak olacak güruhu belirtmek etmek için Kur’an’dan iktibas diye takdim edilen “*helâlen hisâben harâmen gadaben*” (B59a/2-3-4-5-6-7) ifadeleri aslında Evrâd-ı Fethiyye olarak bilinen duadan alıntıdır.

4. On İki İmam

Risale ve fütüvvetname metinlerinin ortak yönlerinden bir tanesi de Hz. Ali’nin soyundan gelen ve On İki İmam’ın yer almasıdır. Ancak her iki türde de On İki İmam’ın yüklendiği vasıf farklıdır.

Fütüvvetnamelerde ortak bir unsur olarak Hz. Ali ve Ehl-i Beyt karşımıza çıkmakla birlikte¹¹ On İki İmam da fütüvvet geleneğinin Hz. Ali’ye dayandırılması dolayısıyla Ehl-i Beyt ile birlikte faziletleri zikredilen şahıslar olarak fütüvvetnameler içerisinde yer alırlar (Şeker 2011: 174).

¹¹ Fütüvvetnamelerde ortak bir unsur olarak Hz. Ali ve Ehl-i Beyt kavramlarının değerlendirilmesine ilişkin olarak bk. (Şeker 2011: 166-171).

Bunun dışında mesela Şeyh Seyyid Hüseyin'in Muhtasar Fütüvvetname'sinde, On İki İmam'ın her birine tarikat hutbesinde ve şedd mührüne el konunca ayrı ayrı salavat verildiği, tercümanlarda adlarının geçtiği, helva kutusuna "düvazdeh imam" okunduğu, bu kutunun üzerine On İki İmam'a işaret eden on iki hurma konduğu (Gölpınarlı 1955-1956: 50-51) hatta Hz. Peygambere ait nokta-i nübüvvetin on iki imamın isimleri teker teker sayılarak birinden diğerine aktarıldığı (Şeker 2011: 305) görülebilir.

Risalelerde ise On İki İmam isimleri teker teker sayılan ve meslek erbabından isimleri ve sırasıyla bilinmesi istenen kişiler olarak yer alırlar.¹²

Risalelerin ve fütüvvetnamelerin ortak karakterlerinden biri olarak On İki İmam'ın altıncısı olan İmam Cafer Sadık'tan özellikle bahsetmek gerekir.

Cafer Sadık'ın fütüvvetnamelerde kendisine bir takım fikhî meselelerin istinat ettirildiği kişi olmakla beraber kendi adına fütüvvetname yazılmış¹³ olması yönüyle ilginçtir.

Risalelerde ise Cafer Sadık temel râvi olarak sıkça zikredilir. İncelenen risalelerden Risâle-i Mûze-dûzluk ve Risâle-i Reng-rîzlik hariç diğer tüm risaleler, İmam Cafer Sadık'tan rivayet edilen bir metin olarak başlamaktadır.

5. Soru-Cevap Tarzındaki Anlatım

Hem risalelerde hem fütüvvetnamelerde, şakirt, usta, çırak, ahi veya lonca mensubu olan herhangi bir talibe gerek meslek, tarikat veya şeriat; adap-erkânını, emir ve yasaklarını ifade ederken gerekse mesleğin pirlerini, üstat ya da imamlar silsilesini sayarken bu yöntemin kullanıldığı görülür.

Tüm bunların dışında önemli bir farklılık da Orta Asya'da Anadolu sahasında henüz hiç rastlanmayan sanatkârlar loncasına ait risalelerin de mevcut olmasıdır.¹⁴

¹² İncelenen risalelerde On İki İmam'ın isimlerinin ve sıralamasının meslek erbabınca bilinmesinin istendiği ve adlarının teker teker sayıldığı örnekler için bk. (D26b/6-7-27a/1-2-3-4-5-6-7-27b/1)

¹³ Fütüvvetnâme-i Ca'fer Sâdık adlı fütüvvetname ile ilgili en geniş bilgi için bk. (Sarıkaya 2008)

¹⁴ Bu risaleler ve Orta Asya sanatkârlar loncası hakkında daha fazla bilgi almak için bk. (Samayloviç 1929).

IV. GUNNAR JARRING

Jarring Koleksiyonun oluşturulmasında çok büyük katkıları olan hatta bu koleksiyon envanterinin el yazısıyla basit bir kataloğunu oluşturarak koleksiyona adını veren İsveçli Türkolog Gunnar Jarring'dir. Bu nedenle koleksiyon tanıtımına geçmeden onu tanımak ve Türkoloji'ye katkılarını anmak yerinde olacaktır.

Asıl adı Gunnar Jönsson olan (Johanson 2001: 8) Gunnar Jarring 1907 yılında İsveç'in güneyindeki Burnnby'da çiftçi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. 1926'da Lund Üniversitesinde öğrenime başladı. Öğretmen olmak niyetiyle öğrenimine German ve İskandinav dilleri ile başladı; fakat daha sonrasında yabancı dillere olan ilgisi gittikçe arttı. Türk dillerini öğrenme merakı onu sarmadan önce Rusça, Çekçe ve Sanskritçe ile ilgilendi (Törnvall 2014: 104).

Türk dillerini öğrenmeye karar verdiğinde hocası Gustaf Raquette'den tavsiye aldı. Raquette, ona ya İstanbul'da Osmanlı Türkçesi ya da Doğu Türkistan'da Doğu Türkçesi alanında dil çalışması yapmasını önerdi. Raquette, Kâşgar ve Yarkent'te misyoner bir doktor olarak bulunduğu yıllarda Doğu Türkçesini kendi kendine öğrenmişti (Törnvall 2014: 104). Doğu Türkçesi alanında çalışma yapmayı tercih eden Jarring, o yıllarda Türk dilleri alanında otorite kabul edilen Alman Türkolog Willy Bang'ın seminerine katılmak üzere 1928'de Berlin'e gitti. Aynı yıl İsveçli kâşif Sven Hedin de Orta Asya'daki bilimsel gezisinden doğrudan Berlin'deki bu müsteşrikler kongresine katılmak üzere buraya gelmişti. Jarring, Sven Hedin'in araştırma ekibine katılmak istedi ancak Hedin, bunu kabul etmedi. Bunun üzerine Jarring, yapacağı doktora tezine dil malzemesi temin etmek için Doğu Türkistan'a gitmenin başka bir yolunu aradı. 1929 yılında bu coğrafyaya gitmenin bir yolunu buldu. Pamir Dağlarını aşarak Kâşgar'a gitmek üzere İsveç'ten ayrılan misyoner kervanına katılmak onun istediği neticeyi sağlayacaktı (Johanson 2001: 9).

Jarring'ın Doğu Türkistan'a yaptığı bu ilk seyahatte elde ettiği materyaller, onun 1933'te Lund Üniversitesine sunduğu doktora tezini netice verdi. Studien zu einer osttürkischen Lautlehre [Doğu Türkçesi Ses Bilgisi Araştırmaları] adlı Almanca yazılmış bu tez, bölgedeki Uygurların konuştuğu Türk dilinin fonolojisine dair bir etüttü (Johanson 2001: 9; Törnvall 2014: 104).

Jarring, doktora tezini sunduktan iki yıl sonra Doğu Türkistan'a bu kez farklı bir rota üzerinden gitme niyetiyle yola çıktı. Hindistan üzerinden Karakorum'u geçerek Kâşgar'a gidecekti ancak Keşmir'de Çin sınırında bulunan Srinagar'a ulaştığında bölgedeki istikrarsız politik durum nedeniyle ona yolun kapalı olduğu söylendi. Buna karşın Srinagar üzerinden geçen Doğu Türkistanlı seyyah ve mültecileri inceleme fırsatını elde etti. Bu vesile ile Doğu Türkistan ağızlarının ses kayıtlarını da yaptı. Bu taş plak kayıtların dijital kopyaları Lund Üniversitesi kütüphanesinde halen muhafaza edilmektedir (Törnvall 2014: 104).

Yukarıda bahsedilen diller dışında Arapça, Farsça, İngilizce ve Fransızcaya da hâkim olan Jarring, İkinci Dünya Savaşı yıllarında İsveç istihbarat teşkilatının dil öğrenme kabiliyetini keşfetmesi üzerine hükümet tarafından Orta Doğudaki askerî gelişmeleri izlemesi için Ankara'daki İsveç büyükelçiliğinde görevlendirildi. Böylece onun uzun ve başarılı diplomatik kariyeri başlamış oldu.

Yeni Delhi, Tahran, Washington, Moskova ve Birleşmiş Milletlerdeki elçiliği gibi önemli vazifeler dışında Jarring, 1957'de Keşmir anlaşmazlığında Birleşmiş Milletler için ara buluculuk yaptı. 1967 Arap-İsrail savaşı sonrasında BM Genel Sekreterliği tarafından, Jarring heyeti olarak adlandırılan Orta Doğu barış süreci komisyonunun özel temsilciliği görevini ifa etti. 1990'a kadar bu görevde kaldı.

Jarring, bir taraftan diplomatik kariyerini sürdürürken diğer taraftan kendi koleksiyonundaki yazma eserler başta olmak üzere Doğu Türkistan dilleri ile Orta Asya, İran ve Anadolu sahasındaki Türkoloji araştırmalarına devam etti. Bu çalışmalar emekliliğinden sonra daha da arttı. (Törnvall 2014: 104-105).

Jarring'in 2002'ye, 94 yaşında ölünceye, kadar Türkoloji sahasında gerçekleştirdiği araştırma ve incelemelerinden bazıları anılacak olursa öncelikle Jarring'in çalışmalarının birçoğunun temelinde 1929-1930 ve 1935 yıllarında Orta Asya'nın birtakım muntıkalarında yürüttüğü saha araştırmaları esnasında elde ettiği materyaller olduğunu (Jarring 2004: 120) söylemek gerekir.

Jarring'in yukarıda bahsedilen malzemeden hareketle ortaya koyduğu ilk çalışma yukarıda bahsi geçen 1933 yılında Lund Üniversitesine sunmuş olduğu doktora tezidir.

Bu çalışmanın akabinde yayınlanan çalışmaları ise şunlardır:

1929'da Kâşgar'da satın aldığı meyvelerin tartışmasını alegorik bir üslupla yansıtan el yazması eserin, transkripsiyon işaretleriyle yazılmış metninin, İngilizce çevirisinin ve bir lügatçesinin yer aldığı “*The Contest of the Fruits, An Eastern Turki Allegory*” adlı çalışma, küçük çaptaki çalışmalarından biridir (Jarring 1936).

Dönem literatüründeki adıyla Rus Türkistan'ında varlık gösteren Özbekçenin Kılıç ağzıyla ilgili yaptığı “*The Uzbek Dialect of Qilich (Russian Turkestan) with Texts and Glossary*” adlı etüdünde derleme metinler ve sözlük yanında söz konusu ağız fonetik incelemeler de yapılmıştır (Jarring 1937).

Kuzey Afganistan'daki Türk kabileleri arasında 1935 yılında yaptığı derlemeleri İngilizce çevirisi ve lügatçesi ile birlikte “*Uzbek Texts from Afghan Turkestan with Glossary*” başlığı altında yayınlamıştır¹⁵ (Jarring 1938).

Afganistan'da yaşayan Türk kabileleri hakkında bilgiler sunduğu “*On the Distribution of Turk Tribes in Afghanistan, An attempt at a Preliminary Classification*” adlı çalışmasında bu coğrafyadaki Türk boylarını ve aşiretlerini sınıflandırma denemesinde bulunmuştur (Jarring 1939).

Kâşgar, Taşmalık, Yarkent, Guma, Kuç ve Hotan'dan folklorik ve etnografik derlemeleri ve bunların İngilizce çevirilerini ihtiva eden “*Materials to the knowledge of Eastern Turki, Tales, Poetry, Proverbs, Riddles, Ethnological and Historical Texts from the Southern Parts of Eastern Turkestan with translation and notes*” başlıklı çalışması (Jarring 1946) gelmektedir.

Daha öncesinden yaptığı tüm bu araştırma ve incelemelerin meyvesi niteliğinde olan ve dönemindeki Doğu Türkçesi söz varlığını özet bir yansıması mahiyetindeki *An Eastern Turki-English Dialect Dictionary* adlı sözlük çalışması, Uygur ve Özbek ağızlarının küçük bir lügatidir (Jarring 1964).

“*A Tall Tale from Central Asia*” adlı yayınında ise Orta Asya'dan derlenen uzunca bir masalın Türk dillerinde ve diğer dillerdeki varyantlarını tanıtmış ancak masalın yalnızca Uygur, Kâşgar-Aratan ve Kılıç-Özbek varyasyonları İngilizce çevirisiyle sunulmuştur (Jarring 1973).

¹⁵ Daha sonraları bu çalışmaya bir zeyil mahiyetinde 1939 yılında “*An Uzbek's View of his Native Town and its Circumstances*” adlı çalışmayı kaleme almıştır (Jarring 2004: 121).

Yukarıda sadece birkaç tanesini anılan çalışmaları dışında birçok derleme, metin neşri, inceleme yapmış olan Jarring'ın toponomiye ilişkin iki eseri mevcuttur (Jarring 2004: 121).

V. JARRING KOLEKSİYONU

Sahip olduğu envanter kadar ilginç bir teşekkül süreci geçiren Jarring Koleksiyonun temeli ona adına veren Gunnar Jarring'den sağlanan el yazması eserlerle atılmış ve envanterini 1997 yılına kadar edinilen eserlerle zenginleştirmeye devam etmiştir.

Gunnar Jarring, daha 1929 yılında doktora tezi için malzeme toplamak üzere Doğu Türkistan topraklarına gitmeden Lund Üniversitesi tarafından üniversitesi kütüphanesi için değerli yazma eserler toplama komisyonunda görevlendirilmişti. Ancak üniversite bu görevi ifa edebilmesi için Jarring'e herhangi bir fon sağlamamıştı. Bundan daha da zor olanı ise gittiği topraklardaki yerli ahalinin bir yabancıya el yazması eserleri satmak istemiyor oluşlarıydı¹⁶. Bununla birlikte Jarring söz konusu bölgede kaldığı süre içerisinde birçok el yazması eser temin edebilmişti.

Jarring 115 yazma eserle Lund'a geri döndü. 1931 yılında üniversite Jarring'deki yazma eserlerin 72'sini satın alarak koleksiyonun temellerini atmış oldu. Jarring'den temin edilen bu eserlerle koleksiyonu oluşturmaya başlayan kütüphane 1931 ve 1932 yıllarında koleksiyonu genişletmeye David Gustafsson ve Gustaf Raquette adlı İsveçli misyonerlerden aldığı Doğu Türkistan el yazmalarıyla devam etti (Törnvall 2014: 106-107).

Bundan sonra 1997'ye kadar geçen süreçte Gunnar Jarring başta olmak üzere çoğu misyoner, hem kendi telifleri hem de Doğu Türkistan'daki yerel pazarlarda gerek satın alarak gerekse kopya ederek temin ettikleri el yazma eserlerle Jarring Koleksiyonuna katkıda bulundu. Birçok el yazması; Gustaf Ahlbert (1884-1943; 109 yazma), David Gustafsson (1879-1963; 75 yazma), Sigfrid Moen (1897-1989; 59 yazma), Gustaf (1871- 1945) ve Hanna Raquette (1884-1979; 48 yazma), Oskar

¹⁶ Jarring'ın bölgede yaşadığı dönemde yazma eserleri temin sırasında yaşadığı ilginç tecrübeler için bk. (Törnvall 2014: 106).

Hermansson (1889-1951; 42 yazma) ve Gunnar Hermansson (1895-1962; 31 yazma) adlı kişiler tarafından kütüphaneye bağışlandı (Törnvall 2014: 107).

Toplam 560 el yazması eseri bünyesinde barından koleksiyonda el yazmaları dışında çoğunluğunu derlemelerin oluşturduğu 1100 belge bulunmaktadır. Koleksiyon, birbirinden bağımsız sayfalar ve uzun rulolardan birbirine sıkıca bağlanmış fasiküllere kadar her tür eseri içermektedir. El yazması eserler, 16. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar farklı dönemlere aittir. Bu yazma eserlerin çoğu Hoten’de üretilen yöresel bir kâğıt üzerine yazılmıştır. El yazması eserlerin, % 75’i Çağatayca veya Uygurca, %15’i Arapça ve % 10’u Farsçadır. Bunların dışında çok az sayıda Moğolca, Tibetçe, Urduca ve Özbekçe yazma eser de mevcuttur. Bu dünyadaki en büyük üçüncü Doğu Türkistan yazmaları koleksiyonudur.

Koleksiyon, Doğu Türkistan kültürünü ve toplumunu yansıtan klasik ve folklorik edebi metinlerin yanı sıra İslamiyet’e dair dini yazmalar, tarihî ve kanunî evraklar ile tıp, ticaret ve tasavvuf vb. hakkındaki risaleler ve ayrıca Doğu Türkistan’daki İsveç misyonerlik faaliyetleriyle ilgili kayıtlar gibi birçok türden örnek bir seçkiyi bünyesinde barındırmaktadır (Törnvall 2014: 108).

Gunnar Jarring, 1982-1997 yılları arasında el yazması eserlerin muhtasar bir İngilizce kataloğunu hazırlamakla meşgul oldu. Jarring, geçici düzenleme olarak kendi el yazısıyla bir katalog hazırladı. Katalog, kütüphanede yalnızca bir danışma kaynağı olarak kullanıldı. Bu kaynakta, el yazması eserlere (Prov. 1) şeklinde geçici tasnif numaraları verildi. Katalogu yeniden gözden geçirme ve yayınlama hedefi hiçbir zaman gerçekleşmedi. Ancak literatürde bu geçici tasnif numaralarına atıfta bulunuldu ve bu numaralar kalıcı tasnif numaraları haline geldi (Törnvall 2014: 110).

Koleksiyon envanteri hakkındaki muhtasar bilgilere, Lund Üniversitesi Kütüphanesi Jarring Koleksiyonunun web-sayfasından on-line ulaşılabilir. Bu sayfada el yazmaları konu, dil ve adları bakımından tasnif edilmiş bazı nüshaların da dijital görüntüleri erişilebilir hale getirilmiştir.

Bunları yapmak ve el yazması eserlerin muhafaza durumuyla ilgilenmek amacıyla bir proje sunulmuştur. Proje, Marianne ve Marcus Wallenberg Vakfının cömert bağışları sayesinde tamamlanmış durumda. Proje kapsamında bütün el yazması eserlerin fiziksel durum etütleri yapılmış. Yazma eserler fiziksel açıdan; iyi, vasat, kötü

ve kullanılmaz gibi dört sınıfa ayrılmış. Kötü ve kullanılmaz halde olan eserler acilen korumaya alınmıştır. Bu tip yazmaları saklamak üzere her bir eser için özel muhafaza kutuları sağlanmıştır. Proje kapsamında, koleksiyonun yaklaşık yüzde onunun mümkün olan en yüksek standartlarda dijital görüntüleri elde edilerek kütüphanenin web sitesinde bu görüntüler yayınlanmıştır (Törnvall 2014: 110).

VI. YAZMA RİSALELERİN BULUNDUĞU DİĞER KOLEKSİYONLAR

Orta Asya'da 16. yüzyıldan itibaren esnaf loncaları bünyesinde telif edilen ve bu müesseselerin tüzüğü veya nizamnamesi mahiyetinde olan ve risale adıyla anılan metinlerin sayısı oldukça fazladır. Bu metinler büyük oranda Türkçe kaleme alınmıştır. Doğu Türkçesiyle kaleme alınan el yazması risale metinleri, yalnızca İsveç'te değil başta Rusya olmak üzere Özbekistan, Almanya gibi ülkelerdeki farklı koleksiyonlar içerisinde ve şahsî kütüphanelerde de bulunmaktadır.

Dünyanın farklı bölgelerinde Türkçe el yazması risalelerin bulunduğu koleksiyonları anmaya Jarring Koleksiyonu gibi İsveç'te bulunan Uppsala Üniversitesi Carolina Rediviva Kütüphanesi Arapça-Farsça-Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu ile başlamak yerinde olacaktır.

Carolina Rediviva Kütüphanesinde, satın alma, bağış ve bir bölümü de hediye yoluyla temin edilen, hem Doğu hem de Batı¹⁷ Türkçeleriyle kaleme alınan gerek matbu gerekse el yazması birçok metin bulunmaktadır.

Koleksiyonda yer alan Doğu Türkçesi ile yazılmış el yazmalarının bir kısmı ve muhtemelen risale metinleri de 1926, 1929 ve 1930 yıllarında İsveçli misyoner David Gustafsson tarafından Doğu Türkistan'ın Kâşgar şehrinden getirilmiş ve kütüphaneye satılmıştır (Zal 2014: 481).

Carolina Rediviva Kütüphanesindeki Türkçe eserlerin iki defa kataloğu hazırlanmıştır. Bu kataloglardan biri, İsveçli şarkiyatçı Carl Johan Tornberg tarafından 1849 yılında Latince yazılmıştır. Tornberg, bu katalogda Uppsala Kraliyet Üniversitesi

¹⁷ Osmanlı döneminde yazılmış Türkçe matbu ve el yazması eserler ve Carolina Rediviva Kütüphanesindeki diğer Türkçe eserler koleksiyonun oluşturulmasıyla ilgili daha fazla bilgi için bk. (Zal 2014: 479)

Kütüphanesindeki Arapça ve Farsça eserler yanında 238 adet Türkçe eseri de kayıt altına almıştır (Zal 2014: 482).

Hazırlanan bir diğer katalog, el yazması risalelere de yer veren Karl Vilhelm Zetterstéen'in katalogudur. Uppsala Üniversitesi Kütüphanesindeki el yazması ve matbu eserler üzerine çalışan Zetterstéen'in 35 yıl süren katalog çalışmasının ilk cildi 1930, ikinci cildi ise 1935 yılında yayımlanmıştır. Zetterstéen'in Arapça, Farsça ve Osmanlıca olmak üzere üç ana başlık altında tasnif ettiği katalogunda toplam 722 eser bulunmaktadır. Bunlardan yalnızca 186'sı Türkçe matbu ve el yazması eserlerdir. 186 Türkçe eserin 86'sı Osmanlı, 100'ü ise Çağatay Türkçesi ile kaleme alınmıştır (Zal 2014: 483).

Zetterstéen, Çağatay Türkçesi ile yazılmış matbu ve el yazması eserlerin 95'ini katalogun ilk cildine geri kalan 5 eseri ise ikinci cildine almıştır. İlk ciltteki Çağatayca eserleri, konularına göre şu şekilde tasnif etmiştir: 1. Teoloji (45 eser), 2. Astroloji (2 eser), 3. Eğlence (12 eser), 4. Şiirler (29 eser), 5. Karışık eserler (7 eser) (Zal 2014: 483; Zetterstéen 1930: 360-400).

Carolina Rediviva Kütüphanesindeki el yazması risaleler işte bu katalogun birinci cildinde yer almaktadır. Koleksiyonda yer alan iki risale yazması aynı mecmua içerisinde bulunmaktadır. Bu risaleler, hayvan bakıcılığı risalesi olan (Risale-i Çarvadarçılık) ile çiftçilik risalesi olan (Risale-i Dehkançılık)'tır (Zetterstéen 1930: 460).

El yazması risalelerin bulunduğu bir diğer koleksiyon ise Almanya'da bulunmaktadır. Ünlü Alman şarkiyatçı Martin Hatmann 1902-1903 yıllarında dönem literatüründeki adıyla Çin Türkistan'ına yaptığı seyahat sırasında zengin diyalektoloji derlemeleri yanında çok sayıda el yazması eser edindi (Cengiz 2011: 1404). Hartmann daha sonrasında elde ettiği bu yazma eserlerin muhtasar bir katalogunu hazırlayıp yayımladı.

Hartmann'ın sahip olduğu Doğu Türkçesiyle yazılmış tüm bu el yazması eserler, bugün Berlin Eyalet Kütüphanesi (Staatsbibliothek zu Berlin) Doğu Türkçesi Koleksiyonunda muhafaza edilmektedir.

Hartmann Katalogunun verdiği bilgilere göre koleksiyondaki risale nüshaları ve sayıları şöyledir: Ayakkabıcılar risalesi (7 nüsha), berberler risalesi (1 nüsha), tüccarlar

risalesi (1 nüsha), işportacı risalesi (1 nüsha), bakkal risalesi (1 nüsha), dokumacı risalesi (1 nüsha), saraç risalesi (1 nüsha), kumaş boyacısı risalesi (1 nüsha), demirci risalesi (1 nüsha), çiftçiler risalesi (2 nüsha), çoban risalesi (1 nüsha). Toplam 18 risalenin bulunduğu bu katalogda yazma eserler konularına göre tasnif edilmiştir (Hartmann 1904: 16).

Sahip olduğu el yazması risalelerin sayıca fazlalığı bakımından tespit edilebilen en zengin koleksiyon Rusya’da bulunmaktadır.

Bu koleksiyon günümüzdeki adıyla Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü’nde muhafaza edilmektedir. Söz konusu kurum, 1818 yılında Saint Petersburg’da İmparatorluk Bilimler Akademisi Asya Müzesi (Азиатский музей при Императорской академии наук) adıyla kurulmuştur. 1950 yılında Moskova’ya taşınmış. 1960-1970 yılları arasında adı değiştirilerek Asya Halkları Enstitüsüne çevrilmiştir. Kurum, 2007 yılında alınan bir kararla Saint Petersburg’daki bölümünü Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü adıyla hizmete açmış Moskova’daki bölümünü ise Rusya Bilimler Akademisi Doğu Bilimi Enstitüsü adıyla yaşatmaya devam etmiştir.

Saint Petersburg’da bulunan Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü bünyesindeki Yazma ve Evrak Bölümü, birçok farklı Doğu diliyle kaleme alınmış pek çok sayıda el yazması esere ev sahipliği yapmaktadır. Uygurca Yazmalar Koleksiyonunda yer alan birçok risale yazması da bunlardan sadece bir kısmı olmakla beraber belki de Dünya’da en fazla risale metnine sahip koleksiyondur.

Bu koleksiyondaki el yazması risalelerle ilgili bilgiye, Abdulladcan Muginoviç Muginov tarafından hazırlanan ve 1962 yılında yayımlanan katalogdan erişilebilir. Katalog 1962 yılında yayımlandığı için adı Asya Halkları Enstitüsündeki Uygurca Yazma Eserlerin Tanıtımı (Описание Уйгурских рукописей Института народов Азии) olmuştur.

Katalogda verilen bilgilere bakılacak olursa koleksiyonda 32 farklı mesleğe ait risale yazması bulunmaktadır. Bazı mesleklere ait yazma eserlerin birden fazla nüshası bulunmaktadır. Aynı mesleğe ait nüshalarla birlikte koleksiyonda toplam 41 risale yazması bulunmaktadır. Katalogda, el yazmalarının büyük oranda 19. yüzyıla ait olduğu çok az bir kısmının ise 20. yüzyıl başlarına ait olduğu ifade edilmiş. El yazması

eserlerin nüsha tavsifleri yapılmış ve ilk ve son cümlelerinden örnekler verilmiştir (Muginov 1962: 120-136).

Özbekistan’da da Rusya kadar belki ondan fazla risale yazması bulunmaktadır. Bu el yazmaları büyük oranda Ebu Reyhan Birûnî Adındaki Özbek Bilimler Akademisinin kütüphaneleri ile Özbek Milli Üniversitesi Müze Fonlarında muhafaza edilmektedir (Davlatova 2014: 741).

Orta Asya’daki diğer el yazması risale metinlerini yerli koleksiyoncularda ve de Orta Asya’dan edindiği el yazması eserleri özel kütüphanelerinde muhafaza eden müsteşriklerde bulmak mümkündür.¹⁸

Tüm bunların yanında Türkiye’de Doğu Türkçesiyle yazılmış el yazması iki risale tespit edilmiştir. Konya El Yazması Eserler Kütüphanesi’nde 6670 numarada kayıtlı küçük bir kitapçık içersinde yer alan Risâle-i Çârvâdarçılık ve Risâle-i Dihkânçılık başlıklı bu iki risale, Fatih Erbay tarafından ilim alemine tanıtılmış ve her iki risalenin bilimsel neşirleri yapılmıştır (2012: 103-124).

VII. ÇALIŞMA MATERYALLERİ

Bu çalışmada transkripsiyon işaretleri kullanılarak Latin harflerine aktarılan, söz varlığını oluşturan kelimelerin gramatikal indeksi hazırlanan ve dil malzemesi imla, fonetik ve morfoloji açısından değerlendirilen el yazması eserler, bugün İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesi Jarring Koleksiyonunda bulunan, Orta Asya meslek loncaları geleneği içerisinde telif edilen meslek risaleleridir. Bu eserler, Uygurca kaleme alınmış, müellifleri hakkında bilgi bulunmayan, muhtemelen en erken 18. yüzyıl sonu en geç 20. yüzyıl başlarında Doğu Türkistan’ın kültür ve ticaret merkezlerinden Hoten, Kâşgar veya Yarkent’te yazılmış olan, farklı mesleklere ait 10 risaledir¹⁹.

¹⁸ 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında Rus Türkistanında yani bugün Özbekistan sınırları içerisinde kalan sahalardaki özel el yazması koleksiyonları hakkında bilgi almak için bk. (Gorshenina 2004: 118-122).

¹⁹Jarring koleksiyonundaki toplam risale sayısı, 15 olmasına karşın bu metinlerin hepsi çalışmaya konu edilmemiştir. Zira bu 15 risaleden 3’ü Risâle-i Mûze-dûzluk, 2’si Risâle-i Temürçilik, 3’ü Risâle-i Dehkançılık olduğu için aynı ada sahip risalelerden en hacimli olanı tercih edilmiştir.

A. Nüsha Tavsifleri

Bu tez çalışmasının temelini oluşturan kimi müstakil halde bulunan kimi mecmua içerisinde yer alan risale metinlerinin el yazması nüshaları hakkında bilgiler verilirken her bir meslek risalesi nüshası ayrı ayrı tanıtılmıştır. Risale nüshaları hakkında verilen bilgiler, Gunnar Jarring tarafından hazırlanan katalogdan edinilmiştir. Bu el yazması katalogun fotoğrafları ve katalogda kayıtlı bilgiler Lund Üniversitesi Kütüphanesi Jarring Koleksiyonu web-sayfasında yayınlanmaktadır. Bu nedenle her bir meslek risalesinin nüsha tavsifi yapıldıktan sonra bilgilerin yer aldığı ilgili link dipnotta sunulmuştur.

1. Risâle-i Mûze-Dûzluk

Müstakil bir eser olarak telif edilen risale, Jarring Koleksiyonunda Prov. 500 numarasıyla kayıtlı el yazması nüshadır. Bu nüsha, açık sarı ve çok az cilalanmış Hoten kağıdı üzerine okunaklı nestalik hatla kaleme alınmıştır. 104 varaklık bu nüshanın yalnızca 95 varağı yazılıdır. İlk 4 ve son 3 varağın boş bırakıldığı bu nüshada metin 5. varağın sağ sayfasıyla başlayıp 100. varağın sağ sayfasında sona ermektedir. Metin tüm risale boyunca kırmızı bir çerçeve içine yazılmıştır. Birkaç sayfa istisna hemen hemen bütünüyle 5'er satır halinde kaleme alınmıştır. 100 x 70 mm. ebadında olan nüsha, her iki taraftan yeşil karton ve tabaklanmış deri ile kapaklanmışır. Her iki taraftaki kapak üzerinde yukarıdan aşağıya Çin madeni parası büyüklüğünde, yuvarlak, 3 kırmızı damga bulunmaktadır.

İsveçli misyoner Sigfrid Moen tarafından 1930'larda Doğu Türkistan'ın kuvvetle muhtemel Kâşgar, Yarkent veya Yeni Hisar gibi yerleşim yerlerinden birinde temin edilmiştir. Moen, 1989'da ölünce bu el yazması eser de Gunnar Jarring tarafından koleksiyona bağışlanmıştır.²⁰

2. Risâle-i Nân-Vâylık

Bu risale, müstakil olarak kaleme alınmış bir el yazması eserdir. Yazma eser, Jarring Koleksiyonunda Prov. 41 kayıt numarasıyla bulunan nüshadır. Nüsha, yerli

²⁰ <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/500.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

beyaz kağıt üzerine gayet okunaklı talik hatla yazılmıştır. 68 varaklık bu nüshanın sadece ilk varağı boş bırakılmış ve metin 2 varağın sağ sayfasından başlayarak 68. varağın sağ sayfasına kadar yazılmıştır. Metin geniş kapsamlı ince kenarlıklı çerçeve içerisine çizilen daha dar kapsamlı fakat kalın kenarlık bir çerçeveye hizalanarak yazılmıştır. Nüsha başından sonuna kadar 7'şer satır halinde kaleme alınmıştır. 125 x 75mm. ölçülerindeki bu el yazması nüsha, her iki taraftan süslemeli kahverengi karton kapaklar ve sırtından kahverengi tabaklanmış deri ile ciltlenmiştir.

İlk sayfanın hemen arkasındaki kayıttan anlaşıldığı kadarıyla bu el yazması nüsha, Damolla Ebubekir Ahund'a aittir. Eser, 1930'larda İsveçli misyoner Gustaf Ahlbert tarafından Kâşgar'da satın alınmış ve 1982'de Lund Üniversitesi Kütüphanesi Jarring Koleksiyonu'na bağışlanmıştır.²¹

3. Risâle-i Kâsib

Zanaatkar risalesi adıyla telif edilen bu el yazması risale nüshası, 3 farklı mesleğe ait risaleyi ihtiva eden bir mecmua niteliğindedir. Jarring Koleksiyonunda Prov. 2 kayıt numarasıyla bulunan nüsha toplam 48 varaktır. İlk varak ile 46.,47. ve 48. varaklar boş bırakılmıştır. Metin 2. varaktan itibaren beyaz Rus kağıdı üzerine bozuk talik bir hatla yazılmıştır. Sayfalardaki satır sayısı genellikle 9-10 olmakla birlikte 13 satıra çıktığı veya 7 satıra gerilediği sayfalar da mevcuttur. 150 x 120mm. ebatlarındaki nüsha ciltlidir.

Bu risale mecmuası içerisinde: Risâle-i Revgân-keş adıyla 3. varaktan başlayıp 29. varağa kadar devam eden bir yağ üreticiliği risalesi, 29. varaktan 38. varağa kadar Risâle-i Dehkânçılık adıyla bir çiftçiler risalesi ve 38. varaktan 45. varağa kadar Risâle-i Bâpendelik adıyla bir dokumacılar risalesi yer almaktadır. Nüsha içerisinde yer alan mezkur meslek risalelerinin hangi sayfalar arasında olduklarına eserin ilk sayfasında kırmızı mürekkeple çizilen bir tablo içerisine yazılan fihrist ile işaret edilmiştir.

İsveçli misyoner Gunnar Hermansson için istinsah edilen bu nüshanın istinsahı, son sayfada yer alan kayda göre hicrî 4 Muharrem 1348 (miladi 13 Haziran 1929)

²¹ <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/41.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

tarihinde Çarşamba günü Yarkent'te tamamlanmıştır. Nüsha 1982 yılında Lund Üniversitesi Kütüphanesine bağışlanmıştır.²²

4. Risâle-i Sodagerçilik

Müstakil olarak kaleme alınan risale nüshalarından biri de tüccarlar için telif edilen bu nüshadır. Nüsha Jarring Koleksiyonunda Prov. 397 numarasıyla kayıtlı bulunmaktadır. Toplam 51 varak olan risalenin 48 varağında metin yer almaktadır. 49., 50. ve 51. Varaklar boş bırakılmıştır. Metin 16. varağa kadar sararmış olan beyaz, muhtemelen Rus yapımı kağıt üzerine okunaklı talik hatla istinsah edilmiştir. 110 x 90mm. boyutlarındaki nüsha, yeşil-kırmızı karton kapaklarla ciltlenmiştir.

Üzerinde telif ve istinsahına dair herhangi bir tarih kaydı bulunmayan nüsha, muhtemelen 20. yüzyılın başlarında kaleme alınmıştır. Eser, 2 Ocak 1930 tarihinde Kâşgar'da Gunnar Jarring tarafından Roze Ahun adlı bir seyyar kitap satıcısından alınmıştır. Roze Ahun'un verdiği bilgiye göre tüccarlara dair risale oldukça nadir bulunan bir risale türüdür. Bu nüsha da birçoğu gibi 1982 yılında Lund Üniversitesi Kütüphanesine bağışlanmıştır.²³

5. Risâle-i Reng-Rizlik

Müstakil olarak telif edilen risale nüshası Jarring Koleksiyonunda Prov. 68 numarasıyla kayıtlı bulunmaktadır. 34 varaklık nüshanın son varağı boş bırakılmıştır. Metin 33. varakta sona ermektedir. Metin, 23. varağa kadar az aharlı 23'üncü varaktan sonra aharsız beyaz, Hint veya Rus yapımı kâğıt üzerine okunaklı talik hatla istinsah edilmiştir. Metin, kırmızı mürekkeple çizilmiş bir çerçeve içerisine baştan sona kadar 7'şer satır halinde yazılmıştır. Ölçüleri 130 x 80mm. olan nüsha, kağıt kapaklar arasına dikilmiştir.

Üzerinde telif ve istinsah tarihine ilişkin herhangi bir kayıt bulunmayan nüsha, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başları arasında yazılmış olmalıdır. Eserin ilk sayfasındaki not, bu nüshanın Çekmen Kuça tarafından önceki sahibi Hasan Ahund ibn Mahmud Ahund oğlu Sabir Ahund'dan satın alındığını ifade etmektedir. Bu nüsha,

²² <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/2.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

²³ <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/397.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

1930 yılında Kâşgar'da Gunnar Jarring tarafından satın alınmış ve 1982 yılında Lund Üniversitesi Kütüphanesine bağışlanmıştır.²⁴

6. Risâle-i Kassablîk

Bu risale, Jarring Koleksiyonunda Prov. 36 numarada kayıtlı bulunan ve tamamı 62 varak olan müstakil bir eserin 28. varğından itibaren başlamaktadır. 28b sayfasına kadar ise Kadeh Duası ve onun faziletinden bahseden kısım yer almaktadır. Her iki bölümün de aynı müstensihin kaleminden çıktığı yazım ve hat benzerliğinden anlaşılmaktadır. 28b sayfasında başlayıp 62a sayfasında sona eren risale metni, muhtemelen Rus yapımı, beyaz kâğıt üzerine yer yer nesih özelliğı gösteren bozuk bir talik hat ile kaleme alınmıştır. 110 x 90mm. boyutlarındaki bu yazma eserde risale metni her sayfada 7'şer satır halinde yazılmıştır. Bunun dışında söz konusu müstakil el yazması eserin yaprakları arasında nüsha yapraklarından ayrı 280 x 175 mm. ölçülerinde beyaz bir yaprak daha bulunmaktadır. Bu yaprağın tek sayfası yazılı olup eserle ilgisi olmayan bir mesele anlatılmaktadır. Eserin bütünü kahverengi bir deri ile ciltlenmiştir.

Üzerinde telif ve istinsahına dair herhangi bir kayıt bulunmayan eser, Kâşgar'da İsveçli misyoner Gustaf Ahlbert tarafından edinilmiş, 1982 yılında Gunnar Jarring tarafından Lund Üniversitesi Kütüphanesine bağışlanmıştır.²⁵

7. Risâle-i Dehkânçılık

Bir mecmua içerisinde yer alan bu risale mecmuanın 23b – 55b sayfaları, arasında yer almaktadır. Jarring Koleksiyonu Prov. 396 numarada kayıtlı bu mecmuanın tamamı 175 varaktır. Mecmua içerisinde çiftçilik risalesinden başka sayfalar itibarıyla şu metinler yer almaktadır: 4b-6a arasında Dua-yı Kasîd-i Cebrâ'il, 8b-21a arasında Çihil Kâf, 21a-23a arası Arapça bir dua, 55b-82a Risâle-i Bâfkârçılık, 82a-111b Dua-yı Red-Nâme, 111b-132a Dua-yı Acayibü'l-İstiğfar, 132a-158b Dua-yı Kadeh, 160b-164b arasında Arapça farklı dualar, 165a-166b Münacaat-ı Şerif. Mecmuada; 3b, 6b, 7a, 49b, 159a, 16a sayfaları ile 167a-173a arasındaki sayfalar boş bırakılmış. 1b-3a arası, 4a, 7b,

²⁴ <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/68.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

²⁵ <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/36.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

8a, 159b, 173b sayfalar ile 174a-175b arası sayfalara çeşitli notlar alınmış ve çizikler atılmıştır.

Risale ve mecmuanın diğer kısımları, aharsız, Rus yapımı beyaz kağıt üzerine yazılmıştır. Risale metninin olduğu kısım her sayfada 5 satır olacak şekilde okunaklı talik bir hat ile kaleme alınmıştır. 95 x 65mm. ölçülerindeki mecmua nüshası iki taraftan kırmızı karton kapaklar ve sırt kısmından koyu yeşil deri ile ciltlenmiştir. Üzerinde telif ve istinsahına dair herhangi bir kayıt bulunmayan bu mecmua, Ekim 1929'da Kâşgar'da Gunnar Jarring tarafından Roze Ahun adlı seyyar satıcıdan satın alınmış ve 1982'de Lund Üniversitesi Kütüphanesine bağışlanmıştır.²⁶

8. Risâle-i Bâfendelik

Dokumacılık risalesi olan bu nüsha, Jarring Koleksiyonu Prov. 405 numarada kayıtlı bir mecmuanın 23b-42b sayfaları arasında yer almaktadır. Mecmuada bu risale dışında yer alan diğer metinler sayfa sırasına göre şöyledir: 1-21b arası Nurnâme'nin eksik bir nüshası, 22a-23a arası Arapça ve Doğu Türkçesiyle yazılmış dualar, 43a-47a arası Şemayil-nâme-i ân-Hazret ifadesiyle başlayan Farsça bir metin, 47b-50a arası Dua-yı Mahlûknâme adlı Farsça bir dua; 50b-54a arası Tâcnâme-i ân-Hazret ifadesiyle başlayan Farsça bir metin,²⁷ 54b-67b arası Farsça dini içerikli bir inceleme, 68a-74a arası Arapça bir inceleme, 74b-81b arası Süleyman Peygamber kıssası hakkında Doğu Türkçesiyle yazılmış bir metin, 82a-83b arası Arapça bir metin, 84b-85b arası Doğu Türkçesiyle yazılmış Meyyitnâme adlı bir metin. Tamamı 90 varak olan metnin 84a, 87b, 88a sayfaları boş bırakılmıştır.

130 x 75mm. ölçülerinde olan mecmuanın arka yüzü kırmızı süslemeli bir kağıtla kaplanmış karton kapak, ön tarafı ise süssüz bir karton kapak ve sırtı da kahverengi tabaklanmış deri ile kaplanmıştır. Mecmuanın tamamı çok az aharlanmış, sararmış beyaz yapraklar üzerine yazılmıştır. Risalenin bulunduğu kısım her sayfada 7'şer satır olacak şekilde bozuk talik bir hatla kaleme alınmıştır.

Mecmuanın 67b sayfasında miladi olarak 1850-1851 yıllarına denk düşen hicri 1267 yılı kaydı, 74a sayfasında ise miladi 1846-1847 yıllarına denk gelen 1263 yılı

²⁶ <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/396.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

²⁷ Ancak bu kısımda, 50b-51a sayfalarının bulunduğu varak kopmuştur.

kaydı yer almaktadır. Mecmua, Ocak 1930'da Kâşgar 'da Gunnar Jarring tarafından satın alınmış ve 1982 yılında bağışlanmıştır.²⁸

9. Risâle-i Temürçilik

Ciltsiz yapraklar halinde müstakil olarak telif edilen bu risale nüshası, Jarring Koleksiyonu Prov. 38 numara ile kayıtlı el yazması eserdir. Eser Rus yapımı beyaz çizgili kâğıt üzerine nestalik bir hatla yazılmıştır. Tamamı on varak olan, eserin son iki sayfası boş bırakılmıştır. Bir sayfada 10, son ve ilk sayfalarda 6 diğer bütün sayfalarda 8 satır halinde yazılan eserin ebatları 175 x 110mm. dir.

Bu el yazması eser, hicri 25 Ramazan 1348 (26 Şubat 1930) tarihinde Gunnar Jarring için Afak Hoca'dan Yusuf Ahun tarafından istinsah edilmiştir. Daha sonra 1982 yılında üniversite kütüphanesine bağışlanmıştır.²⁹

10. Risâle-i Çârvâdârçılık

Bu risale, Jarring Koleksiyonu Prov. 400 numarada kayıtlı mecmuanın 32a-40b sayfaları arasında yer almaktadır. Tamamı 40 varak olan bu mecmuada söz konusu risale dışında sayfa itibariyle şu eserler yer almaktadır: 1b-10a sayfaları arasında Dua-yı Hezar Yek Name adlı bir eser, 10b-20a sayfaları arasında Dua-yı Bahtnâme-i Hazret-i Buba-yı Fâtıma adlı eser, 20b-21a sayfaları arası Türkçe ve Arapça dualar, 22a-31a sayfalar arasında Risale-i Dehkançılık bulunmaktadır.

Birbirine dikilmek suretiyle bir araya getirilmiş ciltsiz yapraklar halindeki mecmua yerli, aharsız ve sarımtırak kâğıtlardan oluşmaktadır. Risalenin bulunduğu sayfalar arasında metin, 7'şer satır halinde bozuk bir nestalik hat ile kaleme alınmıştır. 1930'da Gunnar Jarring tarafından Kâşgar'da satın alınan bu mecmua, 1982 yılında üniversite kütüphanesine bağışlanmıştır.³⁰

²⁸ <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/405.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

²⁹ <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/38.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

³⁰ <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/400.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

B. Risalelerin Muhtevası

Orta Asya meslek loncaları bünyesinde telif edilen risale adlı nizamnamelerin içeriği ve bu içeriğin takdim düzeni şöyledir:

1. Mukaddime olarak dua ve salavat,
2. Mesleklerin menşesine dair efsanevi söylence,
3. Mesleğin dini ehemmiyeti hakkında sual ve cevaplar ile bu meslek erbabından veli olanların isimleri,
4. Tasavvuf yolundaki dört kapının (Şeriat, Tarikat, Hakikat ve Marifet) pirlerinin isimleri ile meslek hamisi olan pirler hakkındaki soru ve cevaplar,
5. Meslek icrasının çeşitli safhaları esnasında okunacak ayet, hadis ve dualarla ilgili soru ve cevaplar,³¹
6. Meslek erbabının yapması gerekenler (farz, vacip, sünnet, müstehab) ile sakınması gereken fiiller hakkındaki soru ve cevaplar,
7. Risalelerde yazan emir ve yasaklara risayet edenlerin göreceği mükafat ile bu kurallara uymayanların uğrayacağı azap ve cezalar (Samayloviç 1929: 8-9).

Bu yedi kısmın tertibi her risalede aynı olmayıp, bu kısımların bazısını/larını ihtiva etmeyen risaleler de vardır. Söz konusu yedi kısımda yer alan bilgiler risalenin ait olduğu mesleğe göre değişkenlik göstermektedir.

³¹ Tüm risalelerde en çok önemsenen kısım budur.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ

İncelenen on risalenin her birinin farklı bir müstensihin kaleminden çıktığı daha yazma nüshalara ilk bakışta hatlardaki ayrılıktan anlaşılır. Bu nedenle, harflerin ve eklerin yazımında farklılıklara rastlanması mümkündür. Bunun yanında aynı yazma eserde, aynı sayfada hatta bazen aynı satırda bile benzer kelimelerin ve eklerin başka şekillerde yazıldığını görmek mümkündür. Bu durum iki şekilde izah edilebilir:

Birincisi söz konusu fütüvvetname metinlerinin iyi eğitim görmemiş, yazı dilinin imlâsına hâkim olmayan kişiler tarafından kaleme alınması.

İkincisi ise bu eserlerin, yazı dilinin henüz oluşmaya başladığı bir dönemde yani imlâ kurallarının daha oturmadığı bir devrede yazılmış olmasıdır. Nitekim risalelerin birçoğunun istinsah tarihi olan 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın başlarında, Doğu Türkistan'da bulunan ve o dönem Doğu Türkçesinin gramer ve sözlüklerini hazırlayan İsveçli misyoner Gustaf Raquette (1914) imladaki bu istikrarsızlığın genel bir durum olduğundan bahsetmektedir:

Doğu Türkistan'daki Türk dilinin zaptında kullanılan yazım yöntemleri çok çeşitlidir. Her müstensihin kendine ait bir yazım tarzı olmasının yanı sıra bir müstensihin aynı sayfa içinde aynı kelimeyi iki üç değişik şekilde yazdığı da görülebilir. Bununla beraber imla kuralları, bütünüyle bir kişinin tasarrufuna da bırakılmamıştır. Örneğin, bazı kelimeler iki-üç parça halinde yazılabileceği gibi bütün harfler birbiriyle bitiştirilerek de yazılabilir. Diğer taraftan bazı kelimeler ise tek biçimli olarak yazılırlar. Öteki yazılışlar yanlıştır. (111).

1.1.1. Ünlülerin Yazılışı

Ele alınan on nüshanın tamamı harekesiz yazılmıştır. Bu nedenle Türkçe kelimelerdeki ünlüler, ya ۋ,ۈ,ۑ,ے harfleri vasıtasıyla gösterilmiş ya da yazılmamıştır.

Kimi zaman yazılmayan bu harflerden و harfî, Türkçenin yuvarlak ünlülerine (o,ö;u,ü) işaret ederek düzlük-yuvarlaklık karşıtlığı noktasında ünlünün özelliğini tebarüz ettirmektedir.

Düz ünlülere gelince: ◦ harfî çoğunlukla “e” sesine işaret etmekle beraber nadiren “a” sesini de göstermiştir. ˆ harfî ise çoğunlukla “a” sesini belirtmiş olmasına rağmen kimi zaman “e” ünlüsüne işaret etmiştir.

Öte yandan “ı” ve “i” ünlüleri ise tek harfle (ى) gösterilmişlerdir.

Ancak tüm bu harfler, Türkçedeki ünlülerin kalınlık-incelik ve darlık-genişlik karşıtlıklarını belirtmekte yetersizdir.³²

Bu yetersizlikler ve belirsizlikler içerisinde ünlünün kalınlık-incelik karşıtlığı bakımından kimliğini tespit etmede, gerek kelime bünyesinde bulunan gerekse o kelimeye gelen ekte yer alan art/ön damak ünsüzlerinden faydalanılmıştır.

Diğer tüm durumlar için ise, çağdaş Uygur edebî dili başta olmak üzere günümüz Uygur ağızlarındaki kullanımlar belirleyici olmuştur.

“A” Ünlüsünün Yazılışı

-1. Ön Seste

“A” ünlüsü ön seste ya ‘elif’ (ا) ya da ‘medli elif’ (إ) harfiyle yazılmıştır:

‘elif’ (ا) ile yazılanlar		‘medli elif’ (إ) ile yazılanlar	
اجراتىپ	acratıp A46a/5	آغزىغە	ağzığa E3b/6
اغریتماغایلار	ağrıtmagaylar C31b/6	آلیپ	alıp H26a/6
ارالقیدا	aralıklıda F51b/7-52a/1	آچلىق دا	açlıkda D44b/5

-2. İç Seste

“A” ünlüsü iç seste, çoğunlukla bir ‘elif’ (ا) harfiyle gösterilmekle birlikte bu ses için herhangi bir harf kullanılmadığı örnekler de mevcuttur.

‘elif’ (ا) ile yazılanlar		harfsiz kullanım	
بارچه	barçe I4a/9	برچه	barçe G50b/6
ساغلىق	sağlık G51a/1	قچانكىم	kaçan_kim C21a/7
تافىشقانده	tafişqanda D33b/2	قرا	qara E6b/6

³² Arap harfli metinlerde ünlülerin ses değerinin belirlenmesinde karşılaşılan problemler hakkında bk. Tuna 1968: 45.

-3. Son Seste

“A” ünlüsü son seste, hem ‘elif’ (ا) hem de ‘güzel he’ (ه) harfiyle yazılmıştır.

“elif” (ا) ile yazılanlar		‘güzel he’ (ه) harfi ile yazılanlar	
ارا	ara C31a/7	سونكره	soñra A42b/2
آيدا	ayda E20a/1	سبحده	subħda C16a/9
تولا	tola D13a/1	سوغه	suġa A70b/5

“E” Ünlüsünün Yazılışı

“E” ünlüsü ön seste düzenli olarak ‘elif’ (ا) harfiyle kaydedilmiştir. Ancak iç seste ‘elif’ (ا) harfiyle yazılan birkaç örnek dışında bütünüyle işaretsiz bırakılmıştır.

“elif” (ا) ile yazılanlar		işaretsiz kullanımlar	
بارورسز	berürsüz A31b/2	بریپ	berip A89a/5
بارینک	berin A31b/3	بشینجی	beşinçi H36a/1

“E” ünlüsünün son sesteki yazımı ise çoğu zaman ‘güzel he’ (ه) harfiyle yapılırken zaman zaman da ‘elif’ (ا) harfiyle gerçekleştirilmiştir. Bu çift varyasyonlu yazılış da daha ziyade(Yönelme Hâli eki) /+ge/ ile (Bulunma Hâli eki) /+de/’nin yazımında görülür.

‘elif’ (ا) ile yazılanlar		‘güzel he’ (ه) harfi ile yazılanlar	
عالمدا	‘alemde F35b/6	بافنده لکده	bāfendelikde H35a/7
فلکدا	felekde G49a/5	هفته ده	heftede J37b/4
جرمیکا	çermige A67a/2	هلاکت که	helāketge D22b/6

‘Kapalı e’ (é) Ünlüsünün Yazılışı

Tarihî Türk lehçelerinde e ile i arasında kapalı bir ‘é’ sesinin varlığı ve bu ünlünün tarihî metinlerde yazılışı meselesi çok tartışılmış bir mevzudur.³³

Bu meseleyi ele alan çalışmalar (Kara 2011: 38-45), (Argunşah 2010: 53-56), Arap harfli metinlerde “kapalı e” (é) sesinin gösteriminde hareketlerle birlikte farklı yazım varyasyonlarının olduğunu göstermişlerdir.

Söz konusu çalışmalar da dikkate alındığında, Arap harfli Türkçe metinlerde “kapalı e” (é) sesinin yazımında tıpkı bu çalışmada ele alınan meslek risalelerinde

³³ Tarihî Türk lehçelerinde ‘kapalı e’ sesinin transkripsiyonlanması ile ilgili olarak bk. Arat 1987: 334-341, Argunşah 2010: 47-60, Emre 1946: 487-497, Kocaoğlu 2003: 266-281, Yılmaz 1991: 151-165.

olduğu gibi bu sese işaret eden “ye” (ى) harfinin bazen yazılıp bazen yazılmadığı görülecektir.

Öte yandan Çağatay Türkçesinin bugünkü mirasçılarından olan Çağdaş Uygur ve Özbek Türkçelerinde kapalı e (é) sesi mevcuttur ve yazımda ayrı bir harf ile gösterilmektedir.³⁴

Bu çalışmada ‘kapalı e’ (é) sesini ihtiva eden kelimelerin transkripsiyonunda çağdaş Uygur yazı diline ve ağızlarına yönelik sözlük ve gramer çalışmaları esas alınmıştır.

-1. Ön Seste

“Kapalı e” (é) sesi ön seste çoğunlukla “elif+ye” (اڭ) harfleriyle kimi zaman da yalnızca “elif” (l) harfiyle gösterilmiştir.

‘elif+ye’ (اڭ) harfleriyle yazılanlar		yalnız ‘elif’ (l) harfi ile yazılanlar	
ايتاردا	éterde B23a/6	اڭ دىن	étidin B56b/5-6
اباركان ايماس ايدى	ibergen émes édi D2a/6	اڭايلار	étgeyler C31b/5
ايرته	érte E15b/5	اشكايمن	éşkeymen A47b/2-3

-2. İç Seste

“Kapalı e” (é) sesi iç seste ya “ye” (ى) harfiyle gösterilmiş ya da işaretlenmemiştir.

‘ye’ harfi (ى) ile işaretlenenler		işaretsiz kullanımlar	
سالغاي سين	salğaysén B68b/3-4	قىلماغاي سن	qılmağaysén B68b/1
تيگوردىكم	tégürdi_kim D2a/3	يكان	yégen E16a/3
ديدى	dédi H26b/7	كىن	kéyin H27a/2

“I” ve “İ” Ünlülerinin Yazılışı

-1. Ön Seste

“İ” ünlüsü ise ön seste nadiren “elif” (l) çoğunlukla “elif+ye” (اڭ) harfleriyle yazılmıştır.

³⁴ Çağdaş Uygur ve Özbek edebî yazınında Kiril, Latin ve Arap harfleriyle “kapalı e” (é) sesinin yazımı için bk. Coşkun 2014: 31-32; Doğan 2014: 3; Hahn 1991: 97, 100, 103, 105; Öztürk 2010: 3; 2007: 297.

“elif+ye” harfi (ی) ile işaretlenenler		“elif” harfi ile yazılanlar	
آندامکای	and içmegey F60b/5	اچنده کی	içindeki E17b/3
ایکاسیکه	igesige C9b/10	اشکیدا	işikide A82b/3
ایکی	ikki H26a/6	اشیتسه	işitse E14a/1

-2. İç Seste

“I” ve “i” ünlüleri iç seste ya “ye” (ی) harfiyle yazılmıştır ya da işaretlenmemiştir.

“ye” harfi (ی) ile işaretlenenler		işaretsiz kullanımlar	
یاد الیب	yād[ga] alıp B62b/4	یراق	yırağ B48a/5
ایگین	igin D34a/1	ایشتماک لیک	işitmeklik C19b/2-3
قیردین	ķırdın C34a/6	ایلکنی	iligni A38b/4

-3. Son Seste

“I” ve “i” ünlüleri son seste ise daima “ye” (ی) harfiyle yazılır.

“O”, “Ö” ve “U”, “Ü” Ünlülerinin Yazılışı

Yuvarlak ünlüler, Arap harfli tarihî metinlerde benzer şekilde yazıldığı için yazımları birlikte değerlendirilmiştir.

Risalelerde tüm yuvarlak ünlüler ön seste düzenli olarak “elif+vav” (و) harfleriyle yazılmıştır. Son seste ise yalnızca “vav” (و) harfiyle kaydedilmiştir.

Bununla beraber tüm yuvarlak ünlüler, iç seste büyük oranda “vav” (و) harfiyle yazılmıştır. Ancak risalelerde işaretsiz yazılışlarda mevcuttur.

“vav” (و) harfiyle yazılanlar		işaretsiz kullanımlar	
اولتورغوزوب	olturğuzup B66a/5-6	قلیغه	ķulığa B34a/7
سورسه لار	sorsalar E12b/1	تشورماک	tüşürmek D33b/7
کوکانکا	kögenge J35a/5	غله	ğola F37b/3

1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

Arap harfli tarihî metinlerde, Türkçedeki ünsüzlerin yazılışıyla ilgili temel problemler birkaç ünsüzün yazımında belirir. Türkçedeki “p, ç, g ve ñ” fonemlerini karşılayacak harfler Arap alfabesinde bulunmadığı için bu sesleri karşılamak üzere kimi zaman Arap alfabesindeki ب, ج, ک, گ harfleri kullanılmıştır.

Bu harfler ise Türkçede iki yönlü ses değerlerine sahip oldukları için bu harflerin fonetik karşılıklarının tespit edilmesi gerekir.

“be, cim, kef” (ب, ج, ک) harfleri³⁵, tonlu “b,c,g” seslerini mi yoksa tonsuz “p,ç,k” ünsüzlerini mi işaretlemektedir?

“nun+kef” (نک) harfleri, tek (ñ) ünsüzü mü yoksa iki ayrı (n ve g/k) ünsüzü mü karşılamaktadır? (Tuna 1968: 46)

Ele alınan risalelerde yukarıda bahsedilen sorunlara ek olarak “p,ç,g” seslerini karşılamak üzere Fars alfabesinden alınan “pe, çim, gef” (پ, چ, گ) harfleri de söz konusu ünsüzlerin yazımında Arap yazısındaki harflerle değişmeli olarak kullanılmışlardır. Bu değişimli kullanışta herhangi bir kural mevcut olmadığı gibi risalelerde görülen bir diğer önemli husus “p” sesinin yazımında “be” ve “pe” (ب, پ) harflerinin dışında “fe” (ف) harfinin de kullanılmasıdır.

El yazması nüshalarada ünsüzlerin yazımı şöyledir:

“Ç” Ünsüzünün Yazımı

Bu ünsüz risalelerde düzensiz bir biçimde hem “cim” (چ) hem de “çim” (چ) harfiyle yazılmıştır.

“cim” (چ) harfiyle yazılanlar		“çim” (چ) harfiyle yazılanlar	
جغیر	çağır B38b/1	چق	çağ B65a/5
آچاردا	açarda D13b/7	اچنده	içinde A7a/1
کچه ده	keçede D29a/5	فنج	fenç F47a/5

“G” Ünsüzünün Yazımı

“G” ünsüzü risalelerde birkaç örnek dışında düzenli biçimde “kef” (ک) harfiyle yazılmıştır.

“kef” (ک) harfiyle yazılanlar		“gef” (گ) harfiyle yazılanlar	
کرفتار بولدی	giritār boldı B62b/1	عبدالعلیم روشن گری	‘abdu’l-‘alīm rūšen-gerī C4b/5-6
ایلگری	ilgiri D33a/1	فریدون شکر گنجی	feridūn şeker genci D19b/3
ایلکنی	iligni A38b/4	ایگین	igin D35a/1

³⁵ Doğu Türkçesiyle yazılan metinlerde bu harflerin iki değerli kullanımları ile ilgili olarak bk. Teklimakani 2004: 78-79.

“H” Ünsüzünün Yazımı

Risalelerde yer alan ‘sür-, ileri geri hareket ettir-’ anlamındaki ‘hayda-’ fiili bir yer dışında ‘ha’ (ح) ile yazılmıştır. Sadece bir yerde ‘he’ (ه) harfi ile yazılmıştır.

“he” (ه) harfiyle yazılış		“ha” (ح) harfiyle yazılış	
هيداردا	haydarda C12b/10	حيدارديلار	haydadılar G36b/4

“N” Ünsüzünün Yazımı

Risalelerde art damak ünsüzü olan “ñ”, düzenli olarak iki harfin bir araya getirildiği “nun+kef” (نك) kompoze bir harfle işaret edilmiştir.

“P” Ünsüzünün Yazımı

“P” ünsüzü, risalelerde Arap harfli tarihî metinlerdeki gibi sık sık “be” ve “pe” (ب, پ) harflerinin nöbetleşmesi ile yazılır (Rona-Tas 1998: 135, Shaw 1878: 13). Bu yazılışın yanı sıra “p” ünsüzünün birçok kaynakta değinilmeyen “fe” (ف) harfiyle gösterimine³⁶ de risalelerde sıkça rastlanır.

“pe” (پ) harfiyle yazılanlar		“be” (ب) harfiyle yazılanlar		“fe” (ف) harfiyle yazılanlar	
پتپ الدي	pütüp aldı A26b/4	تابماس	tapmas D37b/5	فتوب اليب	fütüp alıp E19b/6
قويوب	kopup C11a/10	كوب	köp G48b/5	تافيپ	tafip B5a/4
پير	pir F48b/5	ديپ	dép A26b/4	تافيپ	tafif D12b/7

“S” Ünsüzünün Yazılışı

“S” ünsüzü risalelerde sadece Arapça kökenli bir kelimenin “sallāh” (سَالِّحْ) yazımında kaynak dilde “sin” (س) harfi ile yazılmasına rağmen kasaplar risalesinde düzenli olarak “şad” (ص) harfiyle yazılmıştır.

“T” Ünsüzünün Yazımı

Ele alınan risalelerde “t” sesini bulunduran Türkçe kelimelerin yazımında neredeyse tamamıyla “te” (ت) harfi kullanılmasına rağmen “a” ünlüsüyle başlayan iki Türkçe kelime “a” ünlüsünden hemen sonra “t” sesinin yazılışında hem “te” (ت), hem de “tı” (ط) harfi kullanılmıştır.

³⁶ Türkçe “p” ünsüzü, Arap alfabesinde yer almadığı için bu ses “be” veya “fe” (ب, ف) harfiyle gösterilmiştir (Berta 1998: 160). Bunun yanı sıra Doğu Türkistan sahasında kaleme alınan eserlerde de “fe” (ف) harfinin “p” ünsüzünü karşılamak için kullanıldığı görülür (Jarring 1992: 10, 30, 39; Shaw 1878: 14; Raquette 1912: 114).

“te” (ت) harfiyle yazılanlar		“tı” (ط) harfiyle yazılanlar	
اتالاری	ataları A10a/3-4	آطلارینی	ağlarını B4b/5
اتلاماڭایلار	atlamagaylar C31b/4	اطلاماڭای	ağlamagay F60b/4-5

1.1.3. Şeddenin Kullanımı

Aynı sesin tekrarlandığını göstermek üzere kullanılan “şedde” (ـ) işareti risalelerde zaman zaman Arapça kelimelerin³⁷ yazımında kullanıldığı gibi ikiz ünsüz ihtiva eden bazı Türkçe sözcüklerin de yazımında da kullanılmıştır.

“şedde” (ـ) ile yazılan Türkçe kelimeler		“şedde” (ـ) ile yazılan yabancı kelimeler	
نَجّه ترور	neççe turur D21b/4	سیدلارغه	seyyidlerğa D24a/1
ایتک	ittik F40a/5	همه دین	hemmedin B62b/5
یّتی	yetti ³⁸ C40a/1	مکه معظمه نی	mekke-i mu‘azzamanı C8a/3

1.1.4. Hemzenin Kullanımı

Arapçadaki mehmuz yani hemze (ء) bulunduran kelimeler, risale metinlerinde kimi zaman “hemze” (ء) işareti kullanılarak yazılmış kimi zaman da ya bu işaret ihmal edilmiş ya da fonetik bir hadise neticesinde “y” sesine dönüşmüştür.

“hemze”nin (ء) kullanıldığı yazılışlar		“hemze”nin (ء) kullanılmadığı yazılışlar	
دائم	dā'im C18a/9	دایم	dāyim E21a/1
جبرائیل	cebrā'īl I3a/9	جایز ایماس	cāyız émes B42b/1
میکائیل	mikā'īl C17a/8	نایب	nāyib B4a/6

1.1.5. İzafet Kesresinin Yazımı

Farsça izafet terkiplerinde Arapça tamlamalarda olduğu gibi muzaf (tamlanan) önce gelir ve ilk kelimenin sonu kesreli yani arkasına bir “i” sesi eklenerek okunur. Eklenen bu ses, iki durum haricinde yazıda herhangi bir harf veya sembolle işaretlenmez.

³⁷ Bazen de bünyesinde ikiz ünsüz bulunduran Arapça kelimeler, şedde kullanılmadan aynı ünsüzün iki kere yazılması yoluyla kaydedilmişlerdir: محببان / muḥibbān D26a/5.

³⁸ “şedde” (ـ) işareti sadece kelime kök/gövdesindeki ikiz ünsüzleri göstermek için kullanılmamıştır. Aynı zamanda kök/gövde halindeki kelimeye getirilen ekin başlangıç ünlüsü ile kelimenin son ünsüzünün aynı ünsüz olması durumunda ek için ayrıca bir harf yazılmayarak son ünsüz harfin üzerine “şedde” işareti konulmuştur.

Bu durumlardan birincisi, muzaf kelimenin son sesinin “hâ-yı resmiyye” yani “he” (ه) harfi veya “ye” (ي) harfi ile işaretlenmesidir. Bu durumda, “he” (ه) veya “ye” (ي) harfinin üzerine bir hemze konur. Bu hemzeye “hemze-i izafet” denir.

Diğer durum ise muzaf kelimenin “uzun a” (ا) veya “uzun u” (و) ile sonlanmasıdır. Böyle bir durumda izafet kesresini göstermek üzere tamlanan ve tamlayan arasına bir “ye” (ي) harfi yazılır. Bu “ye” (ي) harfine de “yâ-yı izafet” denir. (Timurtaş 1996: 179)

Ele alınan metinlerde bu kurallara çoğu zaman uyulmadığı görülür:

Tamlananın “he” (ه) harfi ile sonlanması durumunda bazen hemze (ء) işareti kullanılmaz.

“hemze”nin (ء) kullanıldığı yazılışlar		“hemze”nin (ء) kullanılmadığı yazılışlar	
رسالة تمورچلیک	risāle-i temürçilik I1b/1	رساله روشناکرلیک	risāle-i rüşen-gerlik C9b/5
رسالة عطاریق نی	risāle-i ‘aṭṭārılıqnı D2a/7	رساله طریقت	risāle-i ṭarīḳat F34b/6
سایه لوی علمی نینک	sāye-i livā-yı ‘aleminiñ C24a/3-4	لقمه حلال	luḳme-i ḥelāl D4b/4

Tamlananın “uzun a” (ا) veya “uzun u” (و) ile sonlanmadığı durumlarda bile terkip öğeleri arasına “ye” (ي) harfinin yazıldığı görülür.

“ye” (ي) harfinin kullanıldığı yazılışlar		“ye” (ي) harfinin kullanılmadığı yazılışlar	
پری شریعت	pīr-i šerī‘at C7a/10	پر حقیقت	pīr-i ḥaḳīḳat E23b/5
مکری شیطان	mekr-i şeyṭān C17b/4	سر پنج	sırr-ı penc A47b/3
جعفری صادق	ca‘fer-i šādiḳ D1b/6	جعفر صادق	ca‘fer-i šādiḳ A23a/5

1.1.6. Yanlış Yazılan Kelimeler

Arapça ve Farsça kelimelerin bazıları doğru ve yanlış yazılışlarıyla birlikte bazıları ise yalnızca yanlış yazılışlarıyla kimi zaman aynı nüsha içinde kimi zaman farklı nüshalalarda yer almaktadır. Bu kelimelerin bazılarının dört farklı şekilde yazıldığı görülmektedir.

Risalelerdeki fazla sayıda yanlış yazım ve aynı kelimenin çok farklı şekillerde yazılmış olması eserleri kaleme alan şahısların iyi eğitim almamış kişiler olduğunu göstermektedir.

Doğru Yazılış		Yanlış Yazılış	
اسماعيل	ismā'īl B33b/5	اسماعیل اسمایل	ismā'īl B33a/7 ismā'īl A52b/2
تکبیر	tekbīr A23b/3	تکبر	tekbir E31b/2
حاصل	ḥaṣıl C36b/1	حاصیل	ḥaṣīl A83a/4
امام	imām D27a/6	ایمام	īmām D27a/6
صادق	ṣādīq C38b/8	صادیق	ṣādīq B3b/6
کاسب	kāsib A24b/3	کاسیب	kāsīb C6b/5
سفر	sefer D28b/7	صفر	şefer D28b/6
باطن	bāṭın	باطین	bāṭīn D41a/2
نازل	nāzil G36a/3	نازیل	nāzīl D44a/3
دعا	du'ā J39a/3	دوعا	dū'ā I7b/7
وقت	vaqt B26b/6	وقیت	vaqīt I6b/7
جبرائیل	cebrā'īl A6a/3	جبرائیل جبرئیل جبرئیل	cebrā'īl I2b/1 cebre'īl H26b/4 cebre'īl F38a/2

1.1.7. Eklerin Yazılışı

Risalelerde bilhassa çekim eklerinin ve onlara nispeten daha az oranda da yapım eklerinin kök/gövdeden ayrı yazıldığı görülür. Eklerin ayrı yazılışında herhangi bir kural ya da istikrar mevcut değildir. Bir yerde ayrı yazılan bir ek başka bir yerde bitişik yazılabilir. Bu istikrarsızlık risaleler arasında olduğu gibi aynı risale içinde de görülebilir.

Buna benzer bir yazımı yani belli eklerin ayrı yazılışını, Eski Uygur Türkçesi metinlerinde de görmekteyiz (Gabain 2007: 11)

ایاغ لارید	ayağlarid[a] A10b/4	وچی ده	vechide A33a/1
پشتخت نی	peštahtanı A53a/5	ایلکی نینک	iliginin B66a/2
چقی لار	çıqtılar E12b/4	حرام دین	ḥarāmdın E15b/2
صاحب تکبرلیک که	ṣāhib-i tekbīrlikke F55a/1-2	دوکان غه	dukanga F60b/7

1.1.8. Bitişik Yazımlar

Ele alınan risalelerde bilhassa bazı edatların, işaret sıfatlarının ve bunun yanında birleşik kelimelerin zaman zaman bitişik yazıldığı görülür.

Bitişik yazılanların birçoğunu ise açıklama edatı olarak kullanılan Farsça menşeli “kim” ve “ki” edatları oluşturmaktadır.

خوشحال	hoş_hāl A8a/2	او قیماق کړک	okımağ_kérek B23a/7
کافریکه	kāfirī_ki A10a/1	بولماسون دېب	bulmasun_dép B56a/5
اولکشى	ul_kişi B62b/6	خوشبویراق	hoş_büyraq C11a/9
اولکوندين	ul_kündin D30b/3	نچند	ne_çend G24b/1
شولکونى	şul_küni G48b/4	رنکبونی	reng_būnı G50a/6
سعى قلديکم	sa'y kıldı_kim I2b/3	اويو	uy_ve J33a/7

1.1.9. Kısaltmalar

Ele alınan risalelerde iki Arapça yapının ilk ve son harflerinin yazılması şeklinde oluşturulan kısaltmalar bulunmaktadır.

Kısaltmalar	عم	ره
Kısaltmasız Şekli	عليه السلام / 'aleyhi's-selām	رحمة الله عليه / raḥmetullāhu 'aleyh
Kısaltmalı Örnek	حضرت آدم عم / ḥaẓret-i ādem 'am G36b/5	حضرت امام اعظم ره / ḥaẓret-i imām-ı a'zam rh E26a/3
Kısaltmasız Örnek	حضرت آدم عليه السلام / ḥaẓret-i ādem 'aleyhi's-selām C3b/3	حضرت ايمام اعظم رحمة الله عليه / ḥaẓret-i imām-ı a'zam raḥmetullāhu 'aleyh D18a/3

1.2. SES ÖZELLİKLERİ

Ele alınan meslek risalelerinin ses özellikleri çoğunlukla birbirine benzemekle birlikte bazı ses özellikleri bazı risalelere münhasır kalmıştır.

Risalelerin, genel olarak, ses özelliklerinin daha ziyade Çağataycaya mı yoksa Uygurcaya mı yakın olduğunu, Uygur ağızlarından hangi ağzın özelliğini daha ziyade gösterdiğini tespit edebilmek için ses özellikleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra tüm ses özelliklerinin sebepleri de ifade edilmeye çalışılmıştır.

1.2.1. Ünlü Değişmeleri

Risalelerde karşılaşılan ünlü değişimleri, kelimelerin tarihî durumları da göz önünde bulundurularak hadisenin adına göre tasnif edilmiştir.

1.2.1.1. Yuvarlaklaşma

Kelime içerisindeki düz ünlülerin çeşitli sebeplerle yuvarlak ünlülere dönüşmesi neticesinde meydana gelen ses olayıdır.

-1. a- > o-

aruk DLT 45³⁹ > oruğ⁴⁰ D8a/7

-2. -e- > -ü-

etük DLT 46 > ötük A11a/1

Gerileyici benzeşme yoluyla ilk hecedeki düz-geniş ünlüler (a,e) ikinci hecedeki dar-yuvarlak ünlünün tesiri altında geniş-yuvarlak (o,ö) ünlülerine dönüşmesi hadisesi Çağatay Türkçesi döneminde birkaç kelimede (Eckmann: 2009: 33-34; Argunşah 2013: 84-85; Teres 2013: 55) görülmekle beraber çağdaş Uygurcanın önemli seslik özelliklerinden biridir (Doğan 2014: 5-6; Yazıcı Ersoy 2007: 365; Kaydarov,

³⁹ “DLT” şeklinde kısaltması kullanılan Kâşgarlı Mahmud’un Dîvānu Lugātî’t-Türk adlı eserinden verilen örneklerde kısaltmanın yanında verilen sayı DLT’nin yazma nüshasında sayfa sayısını göstermektedir. Ayrıca “aruk” kelimesinin yazma nüshadaki yazılışında “re” (ر) harfinin silik kırmızı mürekkeple hem üzerinde ötre hem de altında esre işareti yer almaktadır. Bu nedenle Atalay ve Clauson tarafından “arık” Dankoff-Kelly tarafından “aruk” şeklinde okunmuştur. (DLT 2014: 31)

⁴⁰ Bu kelimenin tarihi ses gelişimi şöyle gerçekleşmiştir: arık > aruk > aruğ > oruğ

Sadvakasov, Talipov 1963: 232; Necip 1971: 55) ve bu özellik, Çağatay grubu içerisinde yer alan Özbekçe ve Uygurca'yı birçok ortak noktasına rağmen birbirinden ayıran özelliklerdendir (Tekin 2005: 382)

-3. -ı > -u

uykı > uyku

uykıdın A36a/3 > uy kudın C11a/8

okı- > oku-⁴¹

okımak kérek E11b/7 > okumak kérek D41a/6

İki heceli kelimelerde ilerleyici benzeşme yoluyla ikinci hecedeki düz ünlülerin yuvarlaklaşması hadisesi, Çağatayca döneminde görülmeye başlamıştır (Argunşah 2013: 85; Teklimakani 2004: 113). Bu ses olayı, yukarıdaki iki kelime de (oķı-, uyķı) görülür. Söz konusu kelimeler bugün Uygur yazı dilinde (UTİL 1995: 661, 774) ilerleyici benzeşme neticesinde son hecesi yuvarlaklaşmış olarak (oķu-, uyķu) yer almaktadır. Ancak risalelerde çoğunlukla yuvarlak ünlülü şekilleri olmakla birlikte düz ünlülü şekillerine de rastlamak mümkündür. Düz ünlülü arkaik şekle günümüz Uygur ağzlarında tesadüf edilmemiştir. (Emet 2008: 114)

-4. -e > -ö-

tepe > töpe/töfe

töfede B67b/7

-5. e- > ö-

eb > ew > öw > öy⁴²

öyde G50b/4

-6. -a- > -u-

⁴¹ Eski Türkçe döneminde düz ünlülü haliyle karşımıza çıkan (DLT 2014: 459; Clauson 1972: 79) ve bugün Uygur edebi dilinde yuvarlak ünlülü şekliyle mevcut bulunan “oku-” fiili Risāle-i Nān-vāylik'ta henüz düz ünlülü “oķı-” hem de yuvarlak “oķu-” şekliyle görülürken Risāle-i Reng-rizlik'te yalnızca düz ünlülü “oķı-” (اوقىماق) yazımıyla görülmektedir.

⁴² Orhon Türkçesi döneminde “eb” şeklinde olan kelime (Tekin 1998: 101) patlayıcı “b” ünsüzünün açıklık derecesini artırması ile Eski Uygur Türkçesi döneminde sızıcılaşarak çift dudak ünsüzü olan “w” sesine dönüşmüş ve kelime “ew” şeklini almıştır (Eraslan 2013: 87). Akabinde çift dudak ünsüzü “w”nin tesiri altında gerileyici benzeşme ile düz “e” ünlüsü yuvarlaklaşmış ve kelime “öw” şeklini almıştır (Ata 1997: 511). Son olarak “w” sesinin açıklık derecesini artırarak akıcılaşması neticesinde kelime Çağatayca ve çağdaş Uygurca yazı dillerinde “öy” şeklini almıştır (Argunşah 2013: 85; Teklimakani 2004: 110).

baba > buba

baba-yı rümî E5b/5-6 > buba-yı rümî D9a/5

-7. a- > o-

ābādān > abdan > obdan

obdan bolur C26b/9

Yukarıdaki örneklerde çift dudak ünsüzleri “p” ve “b” yanlarındaki düz ünlülere (e, a) tesir ederek yuvarlaklaştırmıştır.

1.2.1.2. Düzleşme

-1. ü- > i-

ünde- DLT 139 > inde- indedi ‘çağırdı, davet etti’ D22b/3

-2. -ö- > -i-

töge/tüge > töve/tüve > tive⁴³ J33a/4

Yukarıdaki örneklerde gerileyici benzeşme ile ikinci hecedeki düz ünlü “e” ilk hecedeki yuvarlak vokali etkileyerek düzleştirmiştir. Gerileyici benzeşmeye bağlı bu düzleşme hadisesinin Çağatay Türkçesi döneminde de örneklerine rastlanmıştır (Argunşah 2013: 85).

1.2.1.3. Genişleme

-1. -ı > -e

⁴³ Uygur ağızlarında her üç varyasyonuna da rastladığımız (Jarring 1964: 309) “tive” ‘deve’ kelimesi, çağdaş Uygur edebî dilinde “töge” şekliyle kullanılmaktadır (İL 1999: 337). Ancak metinlerde kayıtlı şekil bugün Kaşgar-Yarkent ağızlarında da kullanılan “tive” şeklidir (Shaw 2014: 262, Raquette 1927: 15). Bu şekil aynı zamanda Karahanlı, Harezmi ve Çağatay Türkçesi dönemlerine ait eserlerde de karşımıza çıkan şekildir. Bk. (Paçacıoğlu 2006: 561)

Tarihi lehçelere ait dil yadigârlarında her ne kadar “tive” varyantı yer alsada fonetik açıdan Uygur yazı dilindeki “töge” şeklinin daha arkaik bir biçim olması gerekir. Nitekim bünyesinde bir patlayıcı ses barındırmaktadır. Seslerin doğal gelişim kuralları dikkate alındığında patlayıcı sestten sızıcı sese doğru bir değişimin olduğu görülür (Gemalmaz 2010: 150).

Bu anlamda kelimenin fonetik olarak (töge/tüge > töve/tüve > teve/tive) gelişimini takip etmesi gerekir. Zira önce iki ünlü arasında kalan patlayıcı “g” konsonu hem açıklık derecesini artıracak hem de yanındaki yuvarlak ünlünün tesiri altında kalarak bir dudak ünsüzü olan “v” sesine dönüşecektir. Daha sonrasında ise ikinci hecedeki düz ünlü “e” gerileyici benzeşme hadisesi neticesinde yuvarlak “ö/ü” vokalini etkileyecek ve düzleştirecektir.

altı H37b/6 > alte B47b/3

-2. -i > -e

yetti G24b/4 > yette F59b/6

Yeni Uygurcada bazı iki heceli kelimelerin dar ünlüyle biten ikinci hecelerindeki dar ünlülerin genişlediği görülür (Öztürk 2010: 14; Doğan 2014: 7). Yukarıdaki her iki kelimedede de ilk hecedeki geniş ünlü, ilerleyici benzeşmeyle ikinci hecedeki dar vokali genişletmiştir.

Bu sayılar, Doğu Türkçesinin tüm tarihî lehçelerine ait yazılı eserlerde ikinci hecelerindeki ünlü dar olarak yazılmıştır. Ancak modern Uygurca, hem devamı niteliğinde olduğu Çağataycadan hem de en yakın akrabası olan Özbekçeden söz konusu sayıların son ünlüsünü genişletmesi yönüyle ayrılır.

Risalelerde ise bu sayıların hem dar ünlülü arkaik şekillerine hem de geniş ünlülü yeni biçimlerine rastlanır.⁴⁴

-3. -a- > -ı-

yalañ A66b/3 > yalañ A6b/1

Risalelerde ilerleyici benzeşme yoluyla ikinci hecesindeki dar ünlüyü genişleten bir başka örnek de “yalañ”dır. Modern Uygur yazı dilinde ve ağızlarında geniş ünlülü (yalañ) olarak telaffuz edilen bu kelime, Eski Türkçe dönemine ait dil yadigârlarında kaydedildiği (Gabain 2007: 308) gibi risalelerde hem dar hem de geniş ünlülü iki varyasyonu birlikte kullanılmıştır.

1.2.1.4. Daralma

-1. -e > -i / -a > -ı

nemerse > nemersi

nemerse A72b/3 > nemersi_ki D35b/5

⁴⁴ Bu sayılar, Uygur yazı dilinde düz ünlülü (yette, alte) olmakla birlikte günümüz Uygur konuşma varyantlarında ‘yedi’ sayısı Gumince (güney ağızlarından), Lopnor ve Turfan ağızlarında “yetti”; ‘altı’ sayısı ise Şahkurca (Dolan merkez ağız), Hoten-Katinçe ve Yeni Erikce (Aksu ağızının Uygur dilindeki söylenişi) ağızlarında “altı” şeklinde telaffuz edilmektedir bk. (Gündüz 1995: 5, 216).

veche > vechi

veche > vechidin D46b/2

sanama- > sanamı-

sanama- > sanamıgay I6a/6-7

oqutadur- > oqutıdur-

oqutadurğan > oqutıdurğan A91b/3

Yeni Uygur yazı dilinde iki veya daha fazla heceli kelimelerin sonundaki geniş “e” sesi açık orta hece durumuna geçince bu ses daralarak “i” ye döner (Öztürk 2010: 12)

1.2.2. Ünlü Düşmesi

ağız+ığa > ağızığa E3b/6

boyun+ını > boynını C31b/6

köñül+i > köñli A72b/5

oğul+um > oğlum B33b/4

orun+ı > ornı D24b/8

Genel Türkçede vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi hadisesi⁴⁵ Yeni Uygur Türkçesinde de görülür⁴⁶.

Ancak Türkçe kelimeler dışında Farsçadan alınan bir kelime de ünlü düşmesi hadisesi yaşanmış. Daha sonra bu kelimenin uzun ünlüleri de kısalmıştır.

ābādān > abdan > obdan

obdan bolur C26b/9

⁴⁵ Bu hadisenin meydana geliş şartları ve hüviyeti hakkında detaylı bilgi için bk. Tekin 2005: 487-495.

⁴⁶ Bu ses olayının Yeni Uygur Türkçesinde meydana geliş genel Türkçeden farklı değildir. Uygurcada vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesiyle ilgili olarak bk. Arziev 2006: 101, Kaydarov vd. 1963: 234.

1.2.3. Ünlü Uyumları

Ünlü uyumu “bir kelimedeki vokallerin çeşitli bakımlardan birbirine uyması hadisesidir. Türkçede köklerde olsun eklerde olsun bir kelimenin bütün vokalleri çeşitli bakımlardan birbirlerine benzerler.” (Ergin 2004: 70)

Bu anlamda sadece fonetik değil aynı zamanda morfolojik bir hüviyet arz eden ünlü uyumu, kelimeyi meydana getiren anlam ve görev öğeleri arasında bağlantı sağlar. Bu bağlantı, sonradan gelen vokallerin önceki vokale tabi olmaları yani ona benzemeleriyle gerçekleşir. (Deny 2013: 49)

Söz konusu ünlü benzeşmesi, Türk dilindeki vokal sınıflarını belirleyen iki temel karşıtlık üzerine şekillenir.

1.2.3.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Arap harfli tarihî metinlerde kalınlık-incelik uyumunun tespit edilebilmesinde zorluk doğuran husus Arap alfabesinin bu karşıtlığı işaretleyecek harflerinin olmayışıdır. Yani kalın ve ince ünlülerin tek harfle temsil edilmesidir. Bu durumda kelimedeki ünlülerin, art-ön karşıtlığı bağlamında hüviyetinin ne olduğunu belirlemede tek ölçütle karşılaşılır. Bu ölçüt, art damak ünsüzleri olan “k, g” (ك, غ) ile ön damak ünsüzleri olan “k, g”nin (ك, گ)⁴⁷ her birini ayrıca gösteren harflerdir. Bu harflere bakarak kelimedeki ünlülerin kalın ya da ince olduğu anlaşılabilir. (Argunşah 2013: 80; Bodroglıgeti 2001: 15; Eckmann 2009: 28)

Bu ölçütü de dikkate alarak Doğu Türkçesiyle yazılan Arap harfli tarihî metinler kalınlık-incelik uyumu açısından tetkik edildiğinde Arapça ve Farsçadan alınan kimi kelime tabanlarında uyumsuzluk görülmekle (Bodroglıgeti 2001: 15) beraber Türkçe kelime tabanlarında kalınlık-incelik uyumuna neredeyse tamamıyla⁴⁸ riayet edildiği gözlemlenir (Argunşah 2013: 80). Öte taraftan Türkçe eklerin ihtiva ettiği ünlülüler ile kelime tabanlarındaki ünlüler arasında zaman zaman kalınlık-incelik bakımından

⁴⁷ Burada “kef” (ك) harfinin çoğu zaman “k, g” ünsüzlerinin her ikisini de işaretlemek üzere kullanıldığı unutulmamalıdır.

⁴⁸ Yalnızca bazı işaret zamirleri üzerine gelerek kalıplaşan ve çoğunlukla belirsizlik zamirleri oluşturan /+ça/ eşitlik hali ekinin kalıplaşmasıyla oluşan şu kelimeler istisnadır: “barçe” barçe G48a/4, “munçe” munçe D34b/4, “ançe” ançe B53a/3

uyumsuzluğa rastlanır (Argunşah 2013: 80-82; Eckmann 2009: 28-30; Eraslan 113-124).

Risalelerde hem yabancı kökenli hem de Türkçe kelimelere eklenen bazı çekim ve yapım eklerinin kelime tabanlarıyla kalınlık-incelik uyumu açısından kimi zaman uyummadığı görülür. Bu ekler ve uyum dışı bazı örnekler şunlardır:

-1. /+GA/ (Yönelme Hâli Eki)

‘ālim**ğa** D45a/2, dāvud**ge** I2b/1, iş**ka** B51b/1, zirā‘at**ke** G54b/2

-2. /+kı/ (Aitlik Eki)

Risalelerde aitlik ekinin kalınlık-incelik uyumuna aykırı olduğu örnekler sadece Arapça bir kelime tabanı olan “evvel”den sonra gelen /+kı/ ekinin oluşturduğu çekimli yapılardır.

evvel**kı** A83b/3, D28b/7, I4b/4,

-3. /+ğaça/ (Sınırlama Hâli Eki)

Risalelerde sınırlama hâli eki düzenli olarak kalın ünlülü yazılmıştır. Bu nedenle ince ünlü ile bulunduran veya sonlanan kelime tabanlarında uyumsuzluğa neden olmaktadır.

dem**ğaça** E4b/2, şūr-ı isrāfīl**ğaça** tururlar C16a/4, hāzret-i muḥammed ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem**ğaça** A40b/4-5

-4. /+rak/ (Karşılaştırma Hâli Eki)

Risalelerde iki kez kullanılan karşılaştırma hâli eki her ikisinde de kalın ünlüyle yazılmıştır. Bu iki örnekten birinde kelime tabanı kalın ünlü ihtiva ettiği için uyumu sağlarken diğer kelime tabanı bünyesinde ince ünlü bulundurduğu için uyum dışında kalmıştır.

bihra**k** E22a/5

-5. /+lik/ (İsimden İsim Yapan Ek)

dervīş**lık** C22b/9, fūşe-bāf**lik** H28b/7-29a/1, dürişt**luk** F58b/6

-6. /-mak/ (İsim-fiil Eki)

Risalelerde sadece “bil-” fiil tabanına kalın ünlülü /-maḵ/ isim-fiil ekinin getirilmesi suretiyle uyum dışına çıkıldığı görülür: bilmaḵ H38b/1

-7. /-maḵlık/ (İsim-fiil Eki)

Tıpkı /-maḵ/ isim-fiil ekinde olduğu gibi yalnızca “bil-” fiili tabanına gelen kalın ünlülü /-maḵlık/ eki uyumu bozmaktadır: bilmaḵlık G31b/5-32a/1

-9. /+gil/ (Emir Kuvvetlendirme Eki)

taḡlagil I3b/4-5

-10. /+dék/ (Benzerlik Hâli Eki)

“teg” edatından eklenen /+dék/ eki ince ünlülü olduğu için risalelerde, kalın ünlü ile sonlanan kelime tabanları üzerinde uyumsuzluk göstermektedir:

aydék A80b/1, ƣazādék B68a/2, miḥrābdék D24a/7, sudék B60b/6

1.2.3.2. Düzlük-Yuvarlaklık

Türk dilinde kalınlık-incelik uyumuna nispeten daha az riayet edilen bir diğer ünlü uyumu düzlük-yuvarlaklık uyumudur (Bodrogligeti 2001: 15). Bu uyuma göre birbirini takip eden hecelerdeki ünlülüler arasında; öncekinin düz olması durumunda takip eden ünlü düz, yuvarlak olması durumunda ise ya düz-geniş (a,e) ya da dar-yuvarlak (u,ü) olmalıdır.

Eski Uyurca döneminden beri gerek kelime tabanlarında gerekse bu tabanlara eklenen her türlü (yapım/çekim) eklerinde bu uyuma aykırı durumlar görülmüştür (Eraslan 2012: 71-77; Gabain 2007: 36). Çağatay Türkçesi dönemi metinlerinde de kelime tabanlarında uyuma ilişkin tutarsızlık olduğu gibi bazı eklerin tek şekilli yani yalnızca düz veya yalnızca yuvarlak ünlü ihtiva etmesinden kaynaklanan uyum dışı örnekler mevcuttur (Argunşah 2013: 83).

Doğu Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık ile ilgili istikrarsızlık sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Yeni Uyur Türkçesinde tek şekli bulunan bazı ekler, (belirtme hâli eki, iyelik ekleri, bazı zaman ve yapım ekleri) bu uyumu bozabilmektedir (Doğan 2014: 14).

Risaleler de ise tek şekilli bazı eklerin kelime tabanlarıyla düzlük-yuvalaklık bakımından uyumsuzluk gösterdiği görülür:

Düz Ünlülü Ekler

-1. /+çi/ (İsimden İsim Yapan Ek)

uyuma aykırı kelime ve ek	metinde yer alan örnek
bözçi	bözçi H24b/6
yömürçi	usta-yı temürçiğa I6b/6
ötükçi	ötükçi A20a/2

-2. /+UnçI/ (Sıra Sayı Sıfatı Yapan Ek)

onunçI D7b/3, ottuzunçI A85a/5, tokkuzunçI F59a/3, törtünçI B29b/2, üçünçI A74a/2

-3. /+sız/ (İkinci Çokluk Şahıs Eki)

berürsiz A31b/2

-4. /+nI/ (Belirtme Hâli Eki)

fulnı E22a/4, göşni F42a/5, ħorluğunı E8b/5, munı A17b/2

-5. /+I/ (Tamlanan Eki)

fulı D34b/5, göşti J38a/3, ħuslı D41a/3, ħorğunı B26a/3, yüzi C37b/8

-6. /+nİñ/ (Tamlayan Eki)

cuvāznıñ C14b/2, ħoyıñ J36a/2, küfniñ C15b/1, müze-düzluğunıñ A51a/1-2

-7. /+dİn/ (Ayrılma Hâli Eki)

müşkdin F56a/3, tonurdın B24b/4-5, cālūt-ı ceberūdın H30a/6-7, ħorluğdın F54a/7

Yuvarlak Ünlülü Ekler

-1. /+çük/ (İsimden İsim Yapan Ek)

neçük B59b/4

-2. /-DUr-/ (Fiilden Fiil Yapan Ek)

uyuma aykırı kelime ve ek	metinde yer alan örnek
alıştur-	alışturup C34a/2
ettür-	ettürün A15b/2
yandur-	yandurmağay F61a/4
kiydür-	kiydürür G47a/4

-3. /-küz-/ (Filden Fiil Yapan Ek)

uyuma aykırı kelime ve ek	metinde yer alan örnek
yetküz-	yetküzgeyler E21b/7-22a/1

-4. /-Gür-/ (Fiilden Fiil Yapan Ek)

uyuma aykırı kelime ve ek	metinde yer alan örnek
yetkür-	yetkürgende B39b/6
teggür-	teggürmegey F40b/1

-5. /-Ur-/ (Fiilden Fiil Yapan Ek)

uyuma aykırı kelime ve ek	metinde yer alan örnek
ķaytur-	ķaytururda J34a/3
taķsur-	taķsurdum J35b/5

-6. /-GUçI/ (Sıfat-Fiil Eki)

alğuçı D43a/1, bergüçi D42b/7, aytkuçılar B4b/1-2, pütķüçi B56a/4

-7. /-günçe/ (Zarf-Fiil Eki)

kelgünçe E2b/5

-8. /+mu/ (Soru Eki)

bārmu C9a/6; farzmu H38b/6, rāstmu C38a/6, sünnetmu A48a/1, vācibmu B6a/3

1.2.4. Ünsüz Değişimleri

Risalelerde görülen ünsüz değişimleri, hangi ses olayı neticesinde vuku bulduysa o ses hadisesinin başlığı altında değerlendirilmiş ve bu değişime sebep olan şart/şartlar açıklanmıştır. Daha sonra bu ünsüz değişimi şayet bölgesel bir ses değişimi ise hangi Uygur ağzında bu değişime rastlandığından bahsedilmiştir.

1.2.4.1. Sızıcılaşma

Fonolojik olmaktan çok fonetik bir olay olan sızıcılaşma hadisesi (Gemalmaz 2010: 125), tüm dillerde geçerli olan ve “mümkün olduğu kadar az zaman, emek ve malzeme sarfiyla mümkün olduğu kadar çok mesaj iletmek” (Gemalmaz 2010: 148) şeklinde tanımlanabilecek olan evrensel ekonomi yasası gereği kapalı/patlayıcı ünsüzler sızıcı ünsüzlere dönüşür (Gemalmaz 2010: 150).

Risalelerde bu ses olayına örnek olabilecek iki ünsüz değişimi tespit edilmiştir. Bunlar şunlardır:

-1. -b- > -v-

- nān-bāy⁴⁹lık B26a/2 > nān-vāylık B2b/2
- hünerbend > hünerven D47a/3

İç seste “b > v” değişimi, günümüz Uygur ağızlarında (Emet 2008: 209) bilhassa Lopnor ağzında (Aliyeva 2013: 55) görülür.

Ancak tam da yukarıdaki örneklerle uygun olarak iç seste ya bir ünlüden ya da tonlu bir ünsüzden önce gelen “b” sesinin birleşik kelimelerde “v” sesine dönüşmesine sadece Turfan ağızlarında rastlanmıştır (Yakup 2005: 72).

-2. -k- > -h-

- akşām > ahşām

akşāmı C18b/7 > ahşāmı D32b/5

- okşa- > ohşa-

ohşap A24a/2

- ahtar- > ahhtar-

ahhtarurda C33a/3

⁴⁹ Farsça ‘ekmek yapan, fırıncı’ anlamındaki “nān-bāṭ” kelimesinden gelişen “nān-bāy” sözcüğüyle risalelerde de karşılaşılmaktadır. Bk. şāgird-i nān-bāy B57b/5.

Çok eski bir sızıcılaşma örneği olan (k > ħ) değişimine Eski Uygur Türkçesi döneminden (Eraslan 2013: 87) başlayarak Karahanlı, (Hacıeminoğlu 2008: 6) Harezmi, (Eckmann 1979: 196) ve Çağatay (Eckmann 2009: 41; Argunşah 2013: 93-94) yazı dillerinde rastlandığı gibi onların doğal bir niteliğinde olan Yeni Uygur Yazı dilinde (Öztürk 2010: 19; Arziev 2006: 100) de rastlanır.

1.2.4.2. Akıcılaşma

Sızıcılaşma gibi fonetik bir hadise olan akıcılaşma kapanmalı/patlayıcı veya sızıcı konsonantların açıklık derecesini artırması neticesinde meydana gelir.

Risalelerde görülen akıcılaşma örneklerinin ikisinde kapanmalı ünsüzler birinde ise sızıcı ünsüz akıcı bir konsonanta dönüşmüştür. Bu dönüşümlerin temel sebebi en az çaba yasası olmakla beraber bazı örneklerde benzeşme (asimilasyon) hadisesinin de rol oynadığı görülmektedir.

Akıcılaşma hadisesine uğrayan örneklerin biri hariç diğerlerinin nöbetleşme kullanımlar sergilediği görülür. Bir başka ifadeyle hem akıcılaşmamış ünsüzün yer aldığı kelime hem de akıcı ünsüzün yer aldığı kelime risalelerde bulunmaktadır. Bu akıcılaşmamış örneklerden bazıları risalelerin “arkaik” özelliklerinden bir olarak değerlendirilebilir.

Risalelerde, akıcılaşma hadisesine uğrayarak değişen ünsüzler şunlardır:

-1. b- > m-

- bu > mu

bu A7a/5, C28a/1, D40b/7, F57a/3 > muña G52a/5, munı A31b/2, munıñ C8a/8, munçege D34b/4, munda E27b/3

Çağatay Türkçesi döneminde ve Yeni Uygur edebi dilinde risalelerde olduğu gibi “bu” işaret zamiri yalın halde iken ön sesteki /b-/ sesini korumuştur. Ancak durum eklerini aldığında ise çoğunlukla /m-/ sesine dönüşmüştür (Argunşah 2013: 89; Raquette 1912: 162).

Ünsüz değişiminin yukarıdaki şartlar çerçevesinde vuku bulması söz konusu örnek için akıcılaşma hadisesinin yani (b->m-) değişiminin “en az çaba yasası” yanında

bir başka tetikleyicisinin olduğunu gösteriyor. Nitekim “bu” zamiri, hal eklerini aldığı durumlarda hal eklerinden önce beliren zamir n’si ya da başka bir ifadeyle 3. teklik şahıs eki diye adlandırılan “n” ünsüzü bir geniz sesi olarak gerileyici benzeşmeyle söz başındaki dudak ünsüzü “b” sesini kendisi gibi bir geniz sesi olan “m”ye çevirir.

-2. -d- > -y-

- kıdaş (DLT 2014: 674) > kıayaş⁵⁰

kıayaşlarığa D8a/7

-3. -d > -y

- ud > uy

udını C19a/5 > uy J33a/7

“Karahanlı ve Harezmi Türkçesi dönemlerinde *d* olarak geçen Eski Türkçenin kelime içi ve kelime sonu *d* sesi Çağataycada y’ye dönüştürülür.” (Eckmann 2009: 39).

Ancak risalelerde “d>y” ses değişimini örnekleyen iki kelimedenden birinin arkaik şeklinin de (ud) Risâle-i Kâsib’de muhafaza edildiği görülmektedir.

‘Öküz’ anlamındaki “ud” kelimesine günümüz Uygur ağızlarından Turfan ağızının alt gruplarından biri olan ve Turfan’ın doğusunda yer alan Piçan nahiyesindeki “Miranyoli” köyü ağızında da rastlanmıştır (Yakup 2005: 472).

-4. -v- > -y-

- düvvüm B28b/6 > duyuyum C17b/7

İç seste “v” ünsüzünün “y”ye dönüşmesine Turfan ağızında da rastlanır (Yakup 2005: 86-87).

⁵⁰ Bu kelimenin Çağatay ve Yeni Uygur Türkçelerinde söz konusu ses değişimini geçirmesiyle olarak bk.: Teklimakani 2004: 115.

1.2.4.3. Süreksizleşme

Akıcı veya sızıcı ünsüzlerin patlayıcı ünsüzlere dönüşme hadisesi olarak tanımlayabileceğimiz “süreksizleşme” olayı, fonetik kanunlara muhalif bir gelişme olarak ancak konuşma varyantının tercihiyle izah edilebilir.

Risalelerde iki sızıcı ünsüzün (v, f) süreksizleşerek patlayıcı dudak ünsüzlerine dönüştüğü görülür.

-1. -v- > -b-

- zavāla > zuvāla > zubāla B22b/7

Gerek yeni Uygur edebî dilinde (Ersoy 2007: 368; Hahn 1991: 61) gerekse ağızlarda (Emet 2008: 209) yukarıdaki durumun tersine bir ses olayı görülür. Yani “b” sesi sızıcılaşarak “v” sesine dönüşür.

Hiçbir Uygur ağzında benzeri bir süreksizleşme örneği görülmeyen “v” ünsüzünün “b” ye değişimi, iki şekilde izah edilebilir:

- 1.) f > p değişimine öykünme yoluyla gerçekleşmiş fonetik bir hususiyet olabilir.
- 2.) Fonetik bir özellik olarak değil, “v” ünsüzünün “be” (ب) harfiyle yazılışıyla ilgili imlaya dair bir husus olarak değerlendirilebilir.

-2. f- > p-

- faḥr > paḥr

faḥrni C3b/9 > paḥrlardıñ C4a/8-9

- ferīšte > perīšte

ferīšte C8a/9 > perīšte-i kūhistān H41b/5

-3. -f- > -p-

- bāfende > bāpende

risāle-i bāfendelik H23b/2 > bāpendelik C38b/1

“Arapça, Farsça ve Çince den geçmiş kelime başı ve içi veya sonunda f’li kelimeler bugün hem edebî dilde hem de ağızlarda düzenli olarak p’lidir.” (Emet 2008: 211) Ancak risalelerde “f” ve “p” seslerinin nöbetleşe kullanılması, “f”li kullanımların fonolojik bir hususiyeti yansıtmaktan ziyade “p” sesinin risalelerdeki yazımına ilişkin bir imla özelliğini de gösterebileceğini de düşündürmektedir.⁵¹

1.2.4.4. Tonsuzlaşma

-b- > -p-

- ibtidā^c > ibtidā > iptidā

ibtidādın C16a/3 > iptidā F56b/1

Yukarıdaki örnekte tonsuzlaşmaya neden olan durum, sözcükteki tonlu “b” ünsünün kendinden sonra gelen tonsuz “t” sesinin etkisi ile gerileyici benzeşmeye uğramasıdır. Benzeşme olayı neticesinde “b” ünsüzü tıpkı kendisi gibi çift dudak ünsüzü olan “p”ye dönüşmüştür.

Arapçadan alıntı olan “ibtidā” kelimesinin tonsuzlaşmasıyla ilgili fonetik durum risalelere iki farklı şekilde yansımıştır. Risalenin biri kelimenin asli olan tonlu şeklini korurken diğeri bu kelimeyi Uygurcaya kopyalarken tonsuzlaştırmıştır.

Uygurcanın Hoten (Tanrıdağı 2001: 10) ve Lopnor (Aliyeva 2013: 55) ağızlarında da yabancı dillerden ödünçlenen bazı kelimelerde, iç seste bulunan “b” ünsüzü “p”ye dönüşmüştür.

1.2.4.5. Tonlulaşma

Doğal gelişme sonucu tonsuz ünsüzlerin tonlulaşması fonetik bir hadisedir (Gemalmaz 2010: 150). Bu fonetik olayın risalelerdeki kelime tabanlarında, ön, iç ve son seste meydana gelen örnekleri mevcuttur. Bu örneklerin bazılarının hem tonsuz hem de tonlu şekilleri risalelerde yer almaktadır.

-1. -p- > -b-

⁵¹ Risalelerde “p” sesinin yazımıyla ilgili olarak bk. 1.1.2 Ünsüzlerin Yazımı

- töpele- > döbele-⁵²

döbelep B65b/1

-2. t- > d-

- tirek > tiyek > diyek C13a/10

- tur- > dur-

yetküze durğan C15b/7-8

-3. -t > -d

- ant > and

ant içse C20b/6 > and içmegey F60b/5

-4. -k > -ğ

- uruk > uruğ C32a/9

- oruk > oruğ D8a/7

- satık B44b/1 > satığ D29b/1

- ulak > ulağ

ulağka D29b/2

- katık C6a/10 > katığ D42a/1

“k” ile sonlanan kelimelere ünlüyle başlayan ek eklendiğinde “k” sesinin çevresindeki ünlülerin tesiriyle tonlulaşması hem Uygur yazı dilinde hem de ağızlarında çokça rastlanan bir durum (Emet 2008: 208) olmakla birlikte yukarıdaki tonlulaşma örnekleri herhangi bir ek almayan kelime tabanlarında görülen tonlulaşma olayıdır.

1.2.4.6. Dudaksıllaşma

Patlayıcı ön damak ünsüzü “g”, yuvarlak ünlülerden sonra geldiği bazı kelimelerde, sızıcı diş-dudak ünsüzü “v”ye dönüşür (Deny 2013: 25).

⁵² Bu örnekte hem “t > d” hem de “p > b” tonlulaşması gerçekleşmiştir.

Yukarıdaki şekilde tanımlanan hadiseye risalelerde örnek olacak tek kelime ile karşılaşılmıştır.

-1. -g- > -v-

• töge > töve > tive⁵³

tive J33a/5, tiveni F56a/5

1.2.5. Ünsüz Düşmesi

Ünsüz düşmesi hadisesi birden çok sebeple meydana geldiği için risalelerde meydana gelen ses düşmesi hadiselerinin nedenleri her örneğin sonrasında izah edilecektir. Bu izahtan sonra Uygur edebi dilinde veya ağızlarından birinde ya da birkaçında şayet söz konusu ünsüz düşmesi örneği varsa belirtilecektir.

Risalelerde, çeşitli kelimelerin iç, orta ve son seslerinde meydana gelen ünsüz düşmesi örneklerinden bazılarının hem düşmeye uğramış hem de düşmemiş şekilleri birlikte yer almıştır.

-1. -d > - ø

➤ hünerbend > hünerven D47a/3

Farsça bir kelime olan “hünerbend” günümüz Uygur edebî dilinde sondaki “n” sesi düşmüş olarak “hünerven” (Necip 2008: 158) şeklinde kullanılmaktadır.

-2. -h- > -ø-

➤ ḥāhla- > ḥāla- > ḥālā-

ḥaladılar A17b/3, ḥālasa D10a/5

-3. -h > - ø

➤ > ṣāh > ṣā

ṣāh ḳāsım envārī F47b/3 > ṣā ḳāsım nūrī B12b/3-4

⁵³ Bu kelime düzleşme hadisesine de örnek olarak gösterildiği için bu kelimenin ses gelişimi ile ilgili izahı için söz konusu maddenin dipnotuna bakılabilir.

➤ günāh > günā

günāhdın F53a/3 > günā-ı kebīre B38b/4

➤ ʿabdullāh > ʿabdullā

ʿabdullāh ibn-i abbās C25b/5 > ʿabdullā ibn-i abbās D27b/5

Türkçede gırtlak sesleri, yabancı dillerden alınan kelimeler dışında damak seslerinden gelişmiştir (Deny 2013: 25). Bu nedenle Türk dilinde tali bir ses olan akıcı gırtlak sesi “h” zayıf bir ünsüz olduğu için çoğu yabancı dilden alınan kelimede düşer (Banguoğlu 2007: 61-62).

Günümüz Uygur edebî dilinde (Arziev 2006: 102; Yazıcı Ersoy 2007: 368) ve ağızlarında (Emet 2008: 224; Aliyeva 2010: 58) yabancı dilden alınan birçok kelimenin özellikle son sesinde zaman zaman da iç sesinde “h” ünsüzünün düştüğü görülür.

Risalelerde ise “h” ünsüzünün hem iç hem de son seste düştüğü görülür. Ancak bu örneklerin birçoğu ikili kullanımlar göstermektedir. Yani birçok örnek hem “h” ünsüzlü hem de “h” ünsüzü düşmüş olarak risalelerde yer almıştır.

-4. -r > -ø

➤ ér- > é-

bar érđi E4a/3 > dürüst émesdür A19b/5

-5 -r- > - ø-

➤ ötkürme ~ ötkerme > ötkeme⁵⁴

ötkürme C35a/9 > ötkemeni G42a/1

➤ birle > bile, birlen > bilen

birle C28a/3 > bile G51b/1, birlen A27b/2 > bilen D32a/7

⁵⁴ “öt-” ‘geç-’ fiilinden biri yuvarlak ünlülü /-kür/ diğeri düz ünlülü /-ker/ ettirgenlik ekiyle türetilen fiillere /-me/ isim-fiil eki getirilerek yapılan ‘elek, kalbur’ anlamındaki (ötkürme ve ötkerme) sözcüklerinden “ötkürme” kelimesine risalelerde rastlanırken “ötkerme” kelimesinin “r” sesi düşmüş hali, ötkeme, risalelerde yer almaktadır.

Akıcı ve titrek hüviyetiyle düşmeye meyilli bir ses olan “r” konsonantının eskiden beri, özellikle Doğu Türkçesinde, düştüğü görülür (Argunşah 2013: 97; Deny 2013: 120).

Risalelerde ise hem iç hem de son seste düşme örneklerini tespit ettiğimiz “r” sesinin çağdaş Uygur yazı dili (Arziev 2006: 101; Öztürk 2010: 21) başta olmak üzere modern Uygur ağızlarında da (Emet 2008: 222-223) bilhassa ön seste ve nadiren iç seste düştüğü görülür.

-6. -y- > -ø-

➤ peydā > pedā

peydā boldı G35b/2 > pedā boldı A65b/4

-7. -y > - ø

➤ buğday > buğda

buğday C35b/8 > buğdanı G42a/1

Yarı ünlü niteliğindeki “y” sesinin (Deny 2013: 33) açıklık derecesi çok açık olması nedeniyle düşmesi olayı fonetik bir hadisedir.

Bu hadise risalelerde iç ve son seslerde vuku bulmuştur. Bu örneklerin hepsinde kelimenin ünsüz düşmesi hadisesine uğrayan şekli ile orijinalinin birlikte kullanıldığı görülür.

Karahanlı Türkçesi döneminden (Hacıeminoğlu 2008: 8) beri Doğu Türkçesinde birkaç kelime tabanında düştüğünü görülen (Argunşah 2013: 97) “y” sesinin Uygur ağızlarında iç ve son seste bilhassa Kāşgar, Hoten, Kumul (Emet 2008: 221) ve Turfan (Yakup 2005: 74-75) ağızlarında düştüğü görülür.

-8. -t > -d > -ø

➤ ant > and > an

ant içse C20b/6 > and içse F61b/3-4 > an içse A75a/1

Yukarıdaki örneklerde son sesteki “t” sesinin yanındaki tonlu ünsüzün ve ekonomi yasasının tesiri altında tonlulaştığını ve daha sonrasında düştüğü görülmektedir. Uygur ağızlarından Hoten ağzında “t” ünsüzünün tonlu bir ses yanında tonlulaştığı ve doğrudan düştüğü örnekler mevcuttur (Tanrıdağı 2001: 13-14).

-9. -ñ > -ø

Risalelerde karşılaşılan bir diğer ünsüz düşmesi hadisesi ise bir isim çekim ekinde meydana gelmiştir. Tamlayan ekinin (/+nıñ/) son ünsüzü art damak ñ’si bazı örneklerde düşmüştür.

➤ /+nıñ/ > /+nı/

alnıñ āfetleridin G54b/5-55a/1 > ustadlarını ervāhları A21b/4-5; pırlarnı rūhığa G32b/2-3

1.2.6. Ünsüz Türemesi

Risalelerde ünsüz türemesi hadiseleri hem ön seste hem de iç seste “y” ünsüzü türemesi şeklinde vuku bulmuştur.

Bunlardan birincisi ön seste “y” ünsüzünün düz, dar ve ince “i” ünlüsünden önce türemesidir. Risalelerdeki türemeye benzer örnekler yani, dar-düz ünlüler öncesinde ve ön seste “y” türemesi hem Çağatay Türkçesi döneminde (Argunşah 2013: 97) hem de modern Uygur ağızlarından Kâşgar, Kumul, Hoten ve Lobnor ağızlarında (Emet 2008: 214) tespit edilmiştir.

Risalelerde ön seste “y” türemesi olayına örnek olabilecek iki kelime mevcuttur. Bu her iki kelimenin ön seste “y” ünsüzü bulunduran ve bulundurmayan şekilleri risalelerde birlikte kullanılmıştır.

-1. -ø > -y

➤ if > yif

if H32b/1 > yif C41a/7

➤ iger- > yigér-

igerür érdi C41a/7 > yigérür érdi H27b/3

Risalelerde meydana gelen bir diğer “y” türemesi hadisesi ise iç seste görülür. Bu türeme, Türkçe kelime tabanlarında değil Arapçadan alınan kelime tabanlarında meydana gelir.

Hemze (ء) ve ‘ayn (ع) seslerinin telaffuzunda yaşanan zorluk, Arapçadan alınmış bazı kelimelerde “hemze” ve “‘ayn” seslerinin düşmesine neden olmuştur. Düşme ise iki vokalin yan yana gelmesi (hiatus) hadisesini netice vermiştir. Türkçe, vokallerin yan yana gelmesine izin vermeyen bir dil olması nedeniyle bu durumu önlemek için iki ünlü arasında bir “y” ünsüzü türetmiştir (Eckmann 2009: 27)

Risalelerde hemze ve ‘ayn seslerinin düşmesi neticesinde ortaya çıkan “y” türemesi örneklerinden bazıları şunlardır:

-1. ‘Ayn (ع) sesinin düşmesi sonucu oluşan “y” türemesi örnekleri:

➤ şerā‘it > şerait > şerāyit

şerāyitlerini C5b/7

➤ sa‘īd > saīd > sayid

sayid ibn-i zeyd C25b/7

-2. Hemze (ء) sesinin düşmesi sonucu oluşan “y” türemesi örnekleri:

➤ cā‘iz > cāiz > cāyiz

cāyiz émes B42b/1

➤ ‘ā‘iše > ‘āiše > ‘āyşe

‘āyşe-i şiddīk C25b/9

1.2.7. İkizleşme

Risalelerde tespit edilen ikizleşme örnekleri daha çok sayı isimlerinde görülür. Risalelerdeki sayılardan bazıları (iki, yedi, sekiz, dokuz ve otuz) çift ünsüzlü olarak okunmuştur. Zira Çağataycada (Argunşah 2013: 98; Eckmann 2009: 43) ve onun günümüzdeki devamı olan Uygurcada (Öztürk 2010: 59; Temür 2011: 112) ve Özbekçede (Coşkun 2014: 93) bu sayılar çift ünsüzlüdür⁵⁵. Metindeki okuyuşta bugünkü Uygur edebi dili ve ağızlarındaki telaffuz esas alındığı için söz konusu sayılar bu şekilde yazılmıştır.

Çift ünsüzlü telaffuz edilen sayı isimleriyle birlikte risalelerde Türkçe kelime tabalarında görülen ünsüz ikizleşmesi örnekleri şunlardır:

-1. -øç- > -çç-

➤ neçe > neççe D33b/5

-2. -øk- > -kk-

➤ iki > ikki B35a/6

➤ sekiz > sekkiz E23b/7

-3. -øq- > -qq-

tokuz > tokkuz D5a/5

-4. -øt- > -tt-

➤ yete > yette F59b/6; yeti > yetti G53b/3

➤ otuz > ottuz

ottuz sekkizinçi A86a/1

➤ itik > ittik F40a/5

⁵⁵ Nitekim sayı isimlerindeki bu ikizleştirme eğilimi sadece adı geçen Türk dillerine mahsus değildir. Bu durum, umumî bir eğilim olarak Çuvaşçada çok aşırıya gitmiştir. Doğudaki Türk dillerinde ise (Yakutça da buna dahil) aynı eğilim görülür (Deny 2013: 129). Bu nedenlerle Doğu Türkçesi ile yazılmış tarihî metinlerdeki sayıları çift ünsüzlü okumak gerekir (Kocaoğlu 2003: 8).

1.2.8. Ünsüz Uyumları

Ünsüz uyumu, kelime tabanının son sesinin ünlü olması durumunda getirilen ekin ilk ünsüzünün tonlu, kelimenin son sesinin ünsüz olması durumunda ise eğer tonlu bir ünsüz ise tonlu ile başlayan tonsuz ise tonsuz bir ünsüzle başlayan ek alması hadisesidir.

Bu anlamda risalelerde tam bir ünsüz uyumundan bahsetmek mümkün değildir. Bu uyumu bozan en önemli sebep bazı eklerin tek şekilli olmasıdır. Yani bazı eklerin ilk ünsüzünün yalnızca tonlu ya da yalnızca tonsuz ünsüz olmasıdır. Ancak bazı eklerin hem tonsuz hem tonlu şekilleri olmakla birlikte uyum dışına çıktığı görülmektedir.

Uyum dışı ek örneklerini, Çağataycada (Argunşah 2013: 88-89; Teklimakani 2004: 107) görmek mümkün olduğu gibi çağdaş Uygur edebî dilinde (Arziev 2006: 96) de görmek mümkündür.

Risalelerde ünsüz uyumunu bozan eklerin bir kısmı, uyuma aykırı ve uygun örnekleriyle şunlardır:

-1. /+dIn/ (Ayrılma Hâli Eki)

Risalelerde yalnızca tonlu “d” sesi ile başlayan Belirtme Hâli eki tonsuz ünsüzle biten kelime tabanlarına eklendiğinde uyum dışına çıkmaktadır.

uyuma uygun	uyuma Aykırı
sebebdin J40a/7	rehtdin A10b/2
haq ta‘ālādın B33b/4	taşdın A65a/5

-2. /+dA/ (Bulunma Hâli Eki)

Risalelerde yalnızca tonlu “d” sesi ile başlayan bulunma hâli eki tonsuz ünsüzle biten kelime tabanlarına eklendiğinde uyum dışına çıkmaktadır.

uyuma uygun	uyuma aykırı
ṭārīqada F49b/2	açlıqda D44b/5
‘ālemde A20a/4	āhengerlikde I6a/1

-3. /+GA/ (Yönelme Hâli Eki)

Risalelerde hem tonlu hem tonsuz varyasyonları kullanılmasına rağmen Yönelme Hâli eki kimi zaman uyuma aykırı örnekler sergilemiştir.

uyuma uygun	uyuma aykırı
dūzab ^h ka D46a/1	çerāğ ^h ka I3b/4
ādem ^g a C4a/4	deh ^h kānçılık ^g a G24b/1-2
ādem ^g e C17a/6	helāket ^g e D22b/6

-4. /-DI/ (Görülen Geçmiş Zaman Eki)

Risalelerde hem tonlu hem tonsuz varyasyonları kullanılmasına rağmen geçmiş zaman eki kimi zaman uyuma aykırı örnekler sergilemiştir.

uyuma uygun	uyuma aykırı
aldılar E4a/2	yafdı G51b/1
yetküirdi D21a/4	tikdiler H26b/2
baktı J34b/6	aytım C10a/2

-5. /-ğay/ (Geniş/Gelecek Zaman Eki)

Risalelerde hem tonlu hem tonsuz varyasyonları kullanılmasına rağmen geniş/gelecek zaman eki kimi zaman uyuma aykırı örnekler sergilemiştir.

uyuma uygun	uyuma aykırı
barğay B45a/6	aytğay A81a/3

1.2.9. Metatez

Türkçe ve yabancı kelimelerin içinde iki sesin yer değiştirmesi hadisesi olan metatez genellikle komşu iki sestir (Deny 2013: 66).

Bu yer değiştirme hadisesi, risalelerde komşu ünsüzler ve ünlüler arasında meydana geldiği gibi ünlü ünsüz seslerin yer değiştirmesi neticesinde de ortaya çıkmıştır.

-1. -gr- > -rg-

➤ öğren- > örgen-

örgendiler A11a/5 > örgendi F30a/3

-2. -ur > -ru

➤ buyur- > buyru-

buyurdılar I3a/2 > buyrudılar E3b/1

-3. e- ... -ü- > -ü- ... -e-

➤ etük (DLT 46) > ütek A18b/2

-4. -a- ... -u > -o- ... -a

➤ maku H32b/7 > moka C42a/1

1.2.10. Analoji

Sıra sayı sıfatları yapan /+(I)nçI/ ekinin ünsüzle biten sayılardan sonra beliren başlangıç ünsüzü düzlük-yuvarlaklık uyumuna bağlı olarak “sekkiz” sayısından sonra genellikle düz ünlü (sekkizinçi A84a/2, B41a/7, B49b/6, C4b/10) olmasına rağmen bu sayıdan sonra gelen “tokkuzunçi” sıra sayı sıfatına analogi yapılarak birkaç örnekte “sekkizünçi” (D7b/1, D8a/6) şekline dönüşmüştür.

1.2.11. Derilme

Risalelerdeki bazı kelimelerde yalnızca ünlülerin bazılarında ise ünlülerle birlikte ünsüzlerin derilme hadisesi neticesinde bir hecede toplandığı görülür:

-1 **turur** > **tur/dur**

obdan **turur** B30b/2 > obdand**ur** B52b/1/ hoş**tur** G51a/5

-2. **ıdu ber-** > **iber-**

ibergen émes édi D2a/6

-3. **anda+oķ** > **andak** > **andağ**

andağ E22b/5

-4. **şunda+oķ** > **şundak** > **şundağ**

şundağ I8a/6

-5. **uş+şunda+oķ** > **uşundak** > **uşundağ**

uşundağ B43b/4

-6. **neçe + oķ** > **neçok** > **neçük**

neçük B59b/4

1.3. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1.3.1. İsimler

1.3.1.1. İsimlerde Yapım

Risalelerde isim yapımında kullanılan ekler, Çağatay ve Yeni Uygur Türkçelerinde kullanılan eklerle aynıdır.

1.3.1.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

/+lA/ ⁵⁶	bir+le ⁵⁷ C18b/3, ikki+le F52b/2, tañ+la A89a/2
/+rA/ ⁵⁸	soñ+ra A42b/2, üz+re ⁵⁹ A34a/2
/+aç/ ⁶⁰	yalañ+aç H25a/4
/+ğaç/ ⁶¹	yı+ğaç A49b/3
/+e/ ⁶²	kéc+e C11b/7
/+çe/ ⁶³	bar+çe I4a/9 mun+çe+ge D34b/4, ne+ççe E18a/1
/+ge/	öz+ge D24a/4
/+çI/ ⁶⁴	yalğan+çI B62a/1, böz+çI H24b/6
/(I)nçI/	ikki+nçI B40a/5, üç+ünçI A74a/2, beş+inçI H36a/1, altı+nçI D26a/5, on+unçI F59a/4

⁵⁶ Genellikle sayı sıfatlarına gelerek birliktelik anlamı katan bu ek (Argunşah 2013: 104), Yeni Uygur Türkçesinde /+p/ kuvvetlendirme ekiyle genişletilmiş şekli /+lAp/ kullanılmakta ve bu toplulukla birlikte aşırılık anlamı taşımaktadır (Doğan 2014: 32; Yazıcı Ersoy 2007: 370).

⁵⁷ “birle” edeatının /+le/ ekiyle “bir” sayı sıfatından yapımı için bk. Tekin 2003: 150

⁵⁸ Yön gösterme ekinin bazı kelimelerle kalıplaşması neticesinde yer-yön ve zaman zarfları oluşmuştur (Argunşah 2013: 105).

⁵⁹ “üzre” yer zarfının “üz” isminden Eski Türkçede pek işlek olan /+re/ ekiyle türetilmesiyle ilgili olarak bk. Tekin 1985: 254.

⁶⁰ Nadir kullanılan bu ek, küçültme bildirir (Argunşah 2013: 101).

⁶¹ Eski Türkçede ‘orman’ anlamına gelen “ı” kelimesinden ağaç anlamına gelen “ığaç” kelimesini yapan bu ek, yalnızca bu kelime ve küçültme işleviyle kullanılmıştır (Tekin 2003: 82).

⁶² Eski verme-bulunma hâli ekinin ‘geç, geç vakit’ anlamındaki “kéc” sözcüğü ile kalıplaşması neticesinde meydana gelmiş olan bu kelime /+e/ eki artık bir yapım eki olarak değerlendirmelidir (Tekin 2003: 80).

⁶³ Aslında eşitlik durumu eki olan bu ek, özellikle işaret ve soru zamirleriyle kalıplaşarak ‘k gibi’, ‘k kadar’ anlamlarında kalıcı sıfatlar da yapmıştır (Alyılmaz 2011: 94).

⁶⁴ İşlek bir ek olan bu ek, risalelerde hem meslek mensubu hem de bir işi alışkanlık haline getirmiş kişi anlamında isimler/sıfatlar türetir.

/+arı/ ⁶⁵	yuk+arı A79b/4
/+giri/ ⁶⁶	il+giri D33a/1
/+lek/ ⁶⁷	küz+lek+ke G49a/4
/+IİK/ ⁶⁸	hacīl+lık C36b/9, dürişt+lık C40b/9, kün+lük J40a/1, ton+luğ C41a/8
/+çI+LIK/ ⁶⁹	dehḡān+çılık G47b/3, çārvādār+çılık J33a/1, bende+çilik+ni C15b/7
/+turuk/ ⁷⁰	boyun+turuk C31a/1
/+(ü)k/ < *ok/ ⁷¹	*ne+çe ök > neç+ük ⁷² B59b/4
/+II/ ⁷³	kız+ıl E6b/5, yeş+il E6b/5
/+An/ ⁷⁴	oğul+an, er+en+ler A82a/3
/+ev/ ⁷⁵	bir+ev E22a/4
/+(I)z/ ⁷⁶	ağ+ız+ı+ğa E3b/6
/+düz/	kün+düz G38a/1

⁶⁵ Köktürkçe yön gösterme durumu eki olan /+GARU/ eki (Gabain 2007: 65), Eski Uygur Türkçesi döneminde bazı örneklerde başındaki “G” ünsüzünü düşürerek /+rU/ şeklinde de kullanılmıştır (Ersalan 2012: 157). Buradaki örnekte ise düzlük-yuvarlaklık uyumuna girerek /+rI/ şeklini almıştır.

⁶⁶ Eski Türkçedeki yön gösterme hâli eki /+GARU/’nun kalıplaşarak düzlük-yuvarlaklık uyumu ve gerileyici benzeşme neticesinde aldığı şekildir.

⁶⁷ İsimden fiil yapan /+le-/ ekiyle fiilden isim yapan /-k+/ ekinin birleşmesi sonucu oluşan ve yer adları türeten (Argunşah 2013: 104) bu ek risalelerde yalnızca bir kelimenin yapımında kullanılmıştır.

⁶⁸ Herhangi bir kavram, nesne veya kişinin kime/neye ait, neyle/kimle ilgili ya da neyle vazifeli olduğunu gösteren isimler ve sıfatlar yapar (Bodrogligeti 2001: 61)

⁶⁹ /+çI/ ve /+IİK/ eklerinin bir araya gelmesiyle oluşan bu ek, risalelerde meslek isimleri ve alışkanlık bildiren isimler türetme işleviyle kullanılmıştır.

⁷⁰ İşlek olmayan ek, organ isimlerinden alet isimleri türetir.

⁷¹ Eski Türkçede pekiştirme ve kuvvetlendirme işleviyle kullanılan /ok/ edatının kalıplaşması ve eklenmesi ile ilgili detaylı bilgi için bk. Korkmaz 1961: 13-29.

⁷² “neçük” soru sıfatının fonetik gelişimi için bk. Tekin 2003: 97.

⁷³ Eski Türkçe döneminden beri iki kelimedede (kızıl, yeşil) görülür ve renk adları türetmekte kullanılır (Argunşah 2013: 104; Gabain 2007: 47; Tekin 2003: 83).

⁷⁴ Köktürkçe metinlerde çokluk eki olarak kullanılmasına (Gabain 2007: 62) rağmen Eski Uygur Türkçesi döneminde yerini Türkçenin genel çokluk eki /+IAr/’a bırakmıştır. Ancak varlığını bazı kelime tabanlarında kalıplaşmış olarak sürdürmeye devam etmiştir (Grönbech 2011: 57-58).

⁷⁵ Eski Uygur Türkçesi döneminde /+AGU/ şeklinde kullanılan ve sayı sözlerine getirilerek topluluk isimleri yapan (Ersalan 2012: 98) bu ek, Çağatay Türkçesi döneminde /+AV/ şekline dönüşmüştür (Eckmann 2009: 89; Argunşah 2013: 102). Çağatay Türkçesi döneminde birden dokuza kadar tüm sayı sözleriyle kullanılabilen (Argunşah 2013: 102) ek, risalelerde tıpkı Yeni Uygur Edebi dilinde olduğu gibi sadece bir sayı sıfatı ile kullanılmıştır (Doğan 2014: 34; Öztürk 2010: 29).

⁷⁶ Çoğunlukla iki parçadan oluşan organ isimleri yapar (Bodrogligeti 2001: 69; Gabain 2007: 46).

1.3.1.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler

Risalelerde fiilden isim yapmak için kullanılan ekler şunlardır:

/-A/ ⁷⁷	tol-a D14a/7, yan-a > yen-e C26b/6, ar-a ⁷⁸ G50a/4, kör-e I5b/9
/-(u)nç/	korç-unç+ı B26a/3
/-me/ ⁷⁹	ötkür-me C35a/9
/-AG/ ⁸⁰	fıç-ak F40b/1, böl-ek F61b/7, sor-ağ+sız B43a/6
/-(I)G/ ⁸¹	ağrı-k D7b/4, katı-k C6a/10, oru-ğ D8a/7, elge-k B20b/5, kerge-k ⁸² > kere-k E22b/8, sat-ık B44b/1, ula-ğ D29b/6
/-I/ ⁸³	tağ-ı > tağ-ı A86b/4; yakış-ı > yağış-ı E27a/6
/-GI/	süfür-gi C35b/1, uy(u)-ku > uy-kı+dın G50b/1
/-vul/ ⁸⁴	yasa-vul C11b/2
/-(I)m+/ ⁸⁵	südra-m C31a/1, bil-im+lik C38a/6, öl-üm+ge A95a/4, yar-ım > yér-im H38a/7
/-mAn/ ⁸⁶	ket-men C31b/3, tür-men C35a/8
/-(I)n/ ⁸⁷	sa-n+ı+ça G48b/2, tol-un J40a/2
/-kün/	öt-kün D37a/6
/-(u)z/ ⁸⁸	boğ-uz+lar+ı+ğa B35a/4, sö-z C41a/2

1.3.1.1.3. Birleşik İsimler

Risalelerde, Arapça ve Farsça gramer kaideleriyle oluşmuş birleşik isimler dışında Türkçe dilbilgisel anlam/görev kayması ya da ses bilgisel değişiklik sebebiyle birleşik isim özelliği kazanmış bu kelimelerden bazıları şunlardır:

⁷⁷ Eski bir zarf-fiil eki olmakla beraber bazı kelimelerde zarf-fiil işlevini kaybedip fiilden-isim yapım eki işleviyle kullanıldığı görülür (Argunşah 2013: 106; Alyılmaz 2011: 99).

⁷⁸ “ara” kelimesi *ār- “arasından geç-, çapraz geç-” anlamındaki fiilden /-a/ kalıplaşmış zarf fiil ekiyle yapılmıştır (Tekin 2003: 88)

⁷⁹ İsim-fiil eki olmakla birlikte bazı kelimeler üzerinde kalıplaşarak alet isimleri türetmiştir.

⁸⁰ Sıfat yapmasının yanı sıra fiillerden nesne isimleri de yapar (Doğan 2014: 36).

⁸¹ Sedalı ve sedasız şekilleriyle kullanılan bu ek, eylemin sonucunu bildiren sıfatlar (Serebrenikov, Gadjeva 2011: 99) ile iş veya hareket bildiren mücerret isimler oluşturur (Eckmann 2009: 51).

⁸² “kérgék” sözcüğünün etimolojisi ile ilgili olarak bk. Clauson 1972: 742.

⁸³ Bir zarf-fiil eki iken zamanla kalıplaşarak bazı sıfat ve edatların kuruluşunda görev almıştır (Argunşah 2013: 108; Alyılmaz 2011: 99)

⁸⁴ Moğolca kökenli bu ek, bazen Türkçe kelimelere de getirilir (Argunşah 2013: 110; Eckmann 2009: 56)

⁸⁵ “Mücerret bir iş veya hareketi, bir sonucunu bildirir” (Eckmann 2009: 53).

⁸⁶ Eylemi gerçekleştiren fail ve alet isimleri türeten bir ektir (Argunşah 2013: 109).

⁸⁷ Fiil tabanlarına eklenerek soyut isimler türetir (Bodroglıgeti 2001: 65).

⁸⁸ Fiilden isim yapan bu ek ve örnek kelimelerin etimolojisi ile ilgili olarak bk. Tekin 2003: 93.

kim+erse < kim erse I6b/5; ne+m+erse < ne yeme erse⁸⁹ B64b/6 né+me+ge < né yeme+ge A31b/2; uş+bu < uş bu H27b/4; uş+ul < uş ul J40a/5; şu+bu < şu bu F35a/6 bir+biri < biri biri D33b/1; özr+i+taşır < ʿözr ü taşır A68b/5; şükr+i+senā < şükr ü senā D2b/5-6; sırr+ı+esrār < sırr u esrār D29b/5; hayr+ı+seḥāvet < hayr u seḥāvet D8a/4

1.3.1.2. İsimlerde Çekim

Risalelerde isimlerin tasrifinde kullanılan ekler; çokluk, iyelik ve hal eklerinden oluşmuştur.

1.3.1.2.1. Çokluk Ekleri

Risalelerde isimlerin çokluk kategorisi çekiminde, Çuvaşça dışındaki tüm Türk tarihî ve modern dillerinde çokluk tasrifinde kullanılan (Serebrennikov, Gadjeva 2011: 87) **/+lar/, +ler /** ekleri kullanılmıştır.

Yazıtlar döneminde yalnızca “beg” kelimesi ve kağan ailesine mensup kadın unvanlarının çokluk şekillerini teşkil etmede kullanılan **/+lar/** eki, Köktürk dönemi dil yadigârlarında kullanılan yegâne çokluk biçimbirimi değildi. **/+lar/** ekinin kullanımının umumileşmesi, Eski Uygur Türkçesi döneminde gerçekleşmiş (Grönbech 2011: 50-52) ve günümüz Uygur dilinin de tek çokluk eki olarak varlığını sürdürmüştür.

Risalelerde çokluk eki **/+lar/** isimler yanında işaret zamirleriyle de kullanılmıştır. Ancak zamirlerle kullanımında ünlüyle biten zamir tabanlarına Batı Türkçesindekinden farklı bir şekilde Doğu Türkçesinin genel bir özelliği olarak arada zamir n’si olmaksızın doğrudan getirilmiştir:

ādāb+lar+ı F44b/1, boğuz+lar+ığa B35a/4, bu+lar+nı E32a/1, enbiyā+lar G44a/1, ḥacāt+lar C15b/1, if+ler+ini H27b/5, ism+ler G55a/2, keçe+ler+de D8a/1, menfaʿat+ler I5a/9-10, oğul+lar+ı F50b/1, u+lar E28b/3

⁸⁹ Kelimenin söz konusu etimolojisi için bk. Daşdemir 2007: 852.

1.3.1.2.2. İyelik Ekleri

Risalelerde kullanılan iyelik ekleri, Çağatay ve Yeni Uygur Türkçelerinde olduğu gibidir:

	Teklik	Çokluk
1. Şahıs	/+(I)m/: bende+m turur J40a/6 ayağ+ım B28a/7 habīb+im C44a/6 dost+um D2a/7 köz+üm C11a/10	/+(i)m+ız/ ⁹⁰ : mollā+mız H42a/5 ruh+ımız+nı C10b/6
2. Şahıs	/+(I)ñ/: cāy+ıñ+da C10b/8 hācet+iñ B42b/5 oğul+uñ D23a/2	/+(I)ñ+ız/ ⁹¹ /+(i)ñ+lar/: kulağ+ıñlar+da E19b/3-4 ustād+iñız+nıñ C9b/7 ‘ömr+iñiz A29b/3 öz+üñiz A31b/3
3. Şahıs	/+ø/, /+n/ ⁹² yığaçı+ø E12b/2 heybeti+ø+din C23b/2 içi+ø+de A81b/4 içi+n+de A7a/1	/+ø/ kılguçılarnıñ bereket tapmağı+ø D3b/7-4a/1 halkılarnıñ minesini+ø B68a/2 şehidlerniñ sevābı+ø+nı G48b/2

1.3.1.2.3. Hâl Ekleri

Risalelerde isimlerin hâl çekimi, başta Türkçe ek ve edatlar olmak üzere onlara nispetle çok az oranda da olsa Arapça ve Farsça görev öğeleriyle de yapılmıştır. Risalelerde ismin hâl çekiminde kullanılan biçimbirimler, Çağatay ve Yeni Uygur Türkçesindeki morfemlerden farklı değildir. Bu morfemler ve işlevleri şöyledir:

-1. Aitlik Eki (/+KI/)

Risalelerde daha çok Bulunma Hâli eki /+dA/ ile birlikte kullanılmıştır.

⁹⁰ 1. çokluk şahıs iyelik ekinin etimolojisi ile ilgili olarak bk. Gemalmaz 2010: 253.

⁹¹ Risalelerde bu ek muhataba saygı ifade eden bir iyelik olarak 2. Teklik şahıs için kullanılmıştır. Yeni Uygur edebî dilinde 2. Teklik şahıs çekimi risalelerdeki gibi iki ekle gerçekleştirilir (Öztürk 2010: 49; Yazıcı Ersoy 2007: 376).

⁹² Türkçeye dair yazılan birçok gramer çalışmasında “koruyucu / yardımcı / bağlayıcı ses / zamirsel n” olarak değerlendiren bu ekin 3. Teklik şahıs ekinin kalıntısıdır (Alyılmaz 1999: 403-415; Bilgegil 2009: 209; Gemalmaz 2010: 252). Bu ek, Batı Türkçesinde hal eki almamış isimlerde işaretli olmakla beraber Çağatay Türkçesinde hal eki almış isimlerde dahi işaretli kullanılmaktadır ancak zaman zaman görülen /+n/’li kullanımlar Oğuz Türkçesinin etkisidir (Argunşah 2013:117). Risalelerde ise bir kelimenin 3. teklik şahıs çekiminde görülen /+n/ eki, Oğuz Türkçesinin tesiri olarak değerlendirilebilir.

içide+**ki** E21a/3-4, evvel+**kı** I4b/4, meclisda+**kı** B42a/5, āhır zamanda+**ki** D4a/4

-2. Tamlayan Eki

Risalelerde isim tamlamalarının tamlayan kısmını oluşturan ögenin tamlayan hâli çekimi, büyük oranda Çağatay ve Yeni Uygur Türkçelerinin tamlayan eki, /+nİñ/’dır. Bunun yanında ek sonundaki art damak n’sinin (ñ) düşmesi neticesinde oluşan ve bugünkü bazı Özbek (Eckmann 2009: 69) ve Uygur ağızlarında görülen /+nI/ şeklide tasrifte kullanılmaktadır.

/+nİñ/, /+iñ/

Türk dilinin Eski Türkçe döneminden beri yaygın tamlayan eki olma özelliğine sahip olan /+nİñ/, Çağatay Türkçesi döneminde yuvarlak bir vokalden sonra kimi zaman /+nUñ/ şeklinde yuvarlak ünlülü olarak (Eckmann 2009: 69) kullanılsa da risalelerde Yeni Uygur yazı dilinde olduğu gibi (Öztürk 2010: 51) yalnızca düz ünlülü olarak kullanılmıştır. Ancak “men” ve “sen” zamirlerine eklendiğinde baştaki “n” konsonantının düştüğü görülür:

men+**iñ** B34a/3, sen+**iñ** D22b/1, asmān+**nıñ** C10a/8, müḡmīn+**niñ** D42a/5, tarbuz+**nıñ** A68b/1-2

/+nI/

Hem Kumul hem de Turfan ağızlarında tamlayan ekinin sonundaki art damak n’si (ñ) düşmüştür (Yakup 2005: 14). Bu kullanım risalelerde de mevcuttur:

ustādlar+**nı** ervāhları A21b/4-5, pırlar+**ni** rūhığa G32b/2-3, ‘ālem+**ni** ‘acāyib ziyneti G52b/3

/+dA/

Bunların yanı sıra risalelerde aslında bulunma hâli eki olan /+dA/’nın tıpkı ayrılma hâli eki olan /+dIn/ gibi tamlayan eki görevinde kullanıldığı örnekler mevcuttur.

künler+**de** bir kün ‘günlerden bir gün, günlerin bir günü’ A66a/2

-3 Tamlanan Eki (/+(y)I/, /+sI/, /+ø/)

Türkçede belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarında tamlanan öğeye eklenen ve klasik dilbilgisi çalışmalarında çoğunlukla 3. teklik şahıs iyelik eki olarak değerlendirilen /+(y)I/, /+sI/⁹³ eklerinin risalelerde kimi durumlarda ise işaretsiz olduğu görülür.

/+(y)I/

tufān su+yı+da D22b/6, cihānıñ surūr+ı B35a/6, behişt şemāl+i+din I5a/4, ḥārılık yüz+i F35b/6, meyyit namāz+ı D32a/3, ul kün+i⁹⁴ B67b/6

/+sI/

anıñ cezā+sı B66a/1, kiçiklerniñ ḥaṭā+sı+nı D33a/2-3, risāle ige+si+ge C9b/10, ṭarīḳat vaʿde+si+de A53a/4-5, yaḳa+sı+nı H24b/4

Risalelerde tamlanan eki, “ald” ‘nezd, makam, huzur’ kelimesinin çokluk şekliyle tasrif edilirken hem çokluk ekinin öncesinde hem de sonrasında yer almış, iki kere kullanılmıştır:

ḥazretleriniñ ald+ı+lar+ı+da A47b/1-2, imām ḥüseyn raḫiyallāhu ʿanhıñ ald+ı+lar+ı+da E16a/5-6, fīr ustādlar ald+ı+lar+ı+da I7b/2-3

-4. Yönelme Hâli Eki /+GA/

Risalelerde, yönelme hâli ekinin kalınlık-incelik uyumuna uygun olarak eklenişlerinde istikrarsızlık vardır. Art ünlü ihtiva eden bir kelimeye ünsüz uyumuna göre art ünlülü geldiği gibi (hacc+ḡa A28a/1, ferzendleri+ge A95b/3, kıble+ḡa B37a/2) aynı kelimeye ince ünlülü olarak da eklendiği görülür (hacc+ge A28a/3, ferzendleri+ḡa A93b/1, kıble+ge A96b/2).

Temel işlevi yönelme olan söz konusu ek, risalelerde yönelme işlevi dışında hedef, ilgi tümleci oluşturmakla birlikte şu ilgi çekici işlevlerinden ayrıca bahsetmek yerinde olacaktır:

⁹³ Söz konusu eklerin tamlanan eki olarak değerlendirilmesiyle ilişkin olarak bk. Gemalmaz 2010: 261-265.

⁹⁴ Burada “ul” kelimesiyle işaret edilen “kıyamet” kelimesidir. İsim tamlamasının asıl şekli “kıyāmet küni”dir.

- Yerde bulunma hâli işleviyle kullanılmıştır:

biz yürüen yol+**ga** yalañ ayağ yürälmas ‘bizim yürüdüğümüz yolda yalın ayak yürünemez’ A6a/5-6b/1

- Nesne hâli işleviyle kullanılmıştır:

közüm yaş+**ga** tolupdur ‘gözüm yaşla dolmuş’ C11a/10

- Görelik işleviyle /göre/ edatı gibi herhangi bir edata bağlanmaksızın birçok yerde ‘ka göre, ka uygun olarak’ anlamında kullanıldığı görülür:

eger risale+**ga** ‘amel kılmasa ‘eğer risaleye uygun olarak zanaatını icra etmese’ D12a/7-12b/1

Bu işlevleri yanında yönelme, hedef, ilgi işleviyle kullanıldığı örnekler şunlardır:

başı+**ga** B39a/1, yüzi+**ge** B39a/1, çerāğ+**ka** I3b/4, küzlek+**ke** G49a/4

-5. Belirtme Hâli Eki (/+nI/, /+n/, /+i/)

Risalelerde ekseriyetle nesne hâli işleviyle kullanılan bu ek, bahsi geçen işlevi yanında en fazla ilgi hâli işleviyle kullanılır.

- Nesne hali işleviyle kullanıldığı örnekler:

ten+**ni** C40b/5-6, ħorluk+**nı** E8b/5, ruĥları+**nı** C16a/7, ‘ilm+**ni** D44b/5

- İlgi hali eki olarak ‘için, hakkında’ anlamıyla kullanıldığı örnekler:

kişi+**ni** A24b/3, tekbîr+**ni** C27b/3 a+**nı** E27b/6

Sadece bir örnekte /+nI/ekin sonundaki “I” sesinin düşmesi neticesinde tamlanan ekinden sonra /+n/ biçimbirimi nesne hâli olarak kullanılmıştır:

derice-i ħalîfe-i peygamberlik ħiṭābı+**n** işittiler ‘peygamberlerin halifeliği makamı sesini duydular’ C16b/7

“n” sesi ile sonlanan “men” ve “sen” gibi şahıs zamirleirnin nesne hali çekiminde (men+ni, sen+ni) şeklindeki ikiz ünsüz oluşumundan kaçınmak için ek başındaki “n” ünsüzü düşürülmüştür: men+i A36b/4, sen+i C11a/3

-6. Bulunma Hâli Eki (/+dA/)

Risalelerde esas olarak yerde ve zamanda bulunma hâli işleviyle kullanılmakla beraber ilgi ve kaynak hâli ve vasıta gibi birçok farklı işlevleriyle de sıkça kullanılan bir hâl ekidir:

ağşam+da D32b/5, ay+da J37b/5, dehķānçılık+da G42b/2, destgā+da B51b/6, pāşne-dūzluķ+da A59b/2-3, āhengerlik+de I6a/1, çöl+de B45b/3, haber+de A66a/1, iş+de D42b/1

-7 Ayrılma Hâli Eki (/+dIn/)

Risalelerde /+dIn/ eki, başta ayrılma hâli işlevi olmak üzere kaynak, sebep ve ilgi hâli gibi çeşitli işlevlerle kullanılmıştır:

kalıp+dın A63b/1-2, kār+dın H38b/2, kimsen+dın A19a/5, sebep+dın J40a/7, dırahtı+dın I3b/3, ğazabı+dın F32a/7, ħasedi+dın J38b/7, şiddeti+dın C23b/3

-8 Eşitlik ve Benzerlik Hâli Eki (/+çA/, /+déķ/)

Risalelerde /+çA/ eki, eşitlik ve benzerlik hâli işlevi yanında sınırlama/ölçü hâli işlevinde de kullanılmıştır:

zerre+çe B45b/5, cennetü'l-me>vā kilīdi+çe G47a/1, dāne sanı+ça G48b/3

Bunun yanında günümüz Uygur Türkçesinde benzerlik hâli olarak kullanılan (Doğan 2014: 49; Öztürk 2010: 52; Yazıcı Ersoy 2007: 378) ve “tek” edatından eklenen “déķ” eki de risalelerde kullanılmıştır.

ay+déķ J40a/2, қаzā+déķ B68a/2, men+déķ B34a/6, miħrābı+déķ F52a/3, mis+déķ C6a/6-7, su+déķ B60b/6, temür+déķ C6a/7, yulduz+déķ C10b/3

-9 Sınırlama Hâli (/+ġaça/)

Yönelme hâli eki /+ġa/ ile eşitlik hali eki /+ça/'nın birleşmesi neticesinde meydana gelen (Aziev 2006: 249) /+ġaça/ eki, günümüz Uygur edebi dilinde ilk ünlüsü daralmış halde /+KIçA/ şeklinde kullanılmaktadır (Arziev 2006: 249, Temür 2011: 61).

Risalelerde bu ek, Çağatay Türkçesinde olduğu gibi geniş ünlülü şekliyle kullanılmıştır. Ancak tüm risalelerde ekin tek şekli /+ġaça/ kullanılmıştır.

Ek, risalelerde Çağatay ve Yeni Uygur Türkçelerinde olduğu gibi eylemin ve durumun son bulduğu zaman ve mekan açısından noktayı gösterme işleviyle kullanılmıştır (Bodrogligeti 2001: 51; Temür 2011: 61).

tā rūz-ı kıyāmet+**ğaça** D16a/3, tā benī-ādem evlādı kızını+**ğaça** D47a/5, dem+**ğaça** E4b/2, āhır-i dünyā+**ğaça** G37a/5, ḥazret-i muḥammed nuṣṭafā sallallāhu ‘aleyhi ve sellem+**ğaça** H37b/4-5

-10 Karşılaştırma Hâli Eki (/+rak/)

Sıfatlara eklenerek sıfatın üstünlük derecesini gösteren (Bodrogligeti 2001: 66) bu ek, risalelerde yalnızca kalın ünlülü şekliyle kullanılmıştır:

būy+**rak** C11a/9, bih+**rak** E22a/5

-11 Varlık Hâli Eki (/+lig/)

Bir kişinin ya da bir şeyin herhangi bir şeyle ilgili veya ona sahip olduğunu gösteren ve eklendiği kelimeyi sıfatlaştıran (Bodrogligeti 2001: 61) bu ekin ünsüzü daima tonludur. Ek, risalelerde hem düz hem de yuvarlak ünlülü kullanılmıştır:

usta ‘alī at+**lig** A29a/1-2; uçuz yüz+**lüg** mülāyim söz+**lüg** E15a/6-7

-12 Yokluk Hâli Eki (/+siz/)

Varlık hâli ekinin tersine isimlere eklenerek onların bir kişide ve şeyde bulunmadığını ona sahip olunmadığını gösteren sıfatlar oluşturur (Bodrogligeti 2001: 48). Risalelerde yalnızca düz ünlülü örneklerine rastlanmıştır:

sorağ+**sız** B43a/6, hem-rā+**sız** D28b/6, risāle+**sız** F59b/3

-13 Soru Eki (/+mu/⁹⁵)

farz+**mu** A47b/5-48a/1, bar+**mu**+dur A29a/2, müsteḥāb+**mu** H38b/7, rāst+**mu** C38a/6, sünnet+**mu** F37a/3, üçünç+**mu** A77b/3, vācib+**mu** B15b/4

⁹⁵ Yeni Uygur edebî dilinde daima kalın-dar ünlülü kullanıldığı (Öztürk 2010: 53) için yazma nüshalarda (م) şeklinde yazılan ek, metinde böyle okunmuştur.

-14 Açıklama Hâli Eki (/+ĩ/)

Farsça bir biçimbirim olan ve “yā-yı işārat” olarak adlandırılan /+ĩ/ eki, eklendiği kelime sonrasında o kelimeye ilişkin açıklamaya işaret eder. Genellikle yine Farsça bir biçimbirim olan /ki/ ve /kim/ edatıyla birlikte kullanılır (Bodrogligeti 2001: 56).

her vaqt+ĩ ki C17a/5, her ʿaṭṭār+ĩ_ki D37b/3, emr+ĩ A7b/3, her ustād+ĩ_kim I7a/6, tekbīr+ĩ_kim C27a/2

-15 Vasıta/Birliktelik Hâli (/birlen/, /birle/, /bilen/, /bile/)

Risalelerde vasıta ve birliktelik hâli /birlen/, /birle/, /bilen/, /bile/ edatları ile oluşturulmuştur. Bu edatlar risalelerde ayrıca görelilik ve sebep hali işlevleriyle de kullanılmıştır:

Birliktelik işleviyle: özi **bile** J38b/3, pākizelik **bilen** B49b/3, ṭahāret **birle** E14b/1, iʿzāz ikrām **birlen** A27b/1-2

Vasıta işleviyle: nemerse **birle** H30b/3, nēme **bilen** F49a/4, sol kolı **bile** D34a/3

Sebep işleviyle: fermānı **bile** C7b/8, fermānı **bilen** B15a/4, fermānı **birle** G35b/5

Görelilik işleviyle: mażmūnı **birlen** D28b/1, risāle **birle** A72b/1, ḥükmi **bilen** C23b/9, erkān **bile** E13b/1

1.3.2. Zamirler

Risalelerde geçen zamirler, Çağatay ve Yeni Uygur Türkçesindekilerle benzerlik göstermektedir.

1.3.2.1. Şahıs Zamirleri

Risalelerde geçen şahıs zamirleri ve hâl eklerine göre çekimleri aşağıdaki gibidir:

	Men	sen ~ sén	*an ~ ul	biz ~ bizler	ular
Yalın Hâl	men A27a/2	sen A35a/2 sén C11a/1	ul G49a/3	biz C10b/7 bizler C10b/8	ular D22b/7
Yönelme Hâli	menge H25b/4		aña A79b/5	bizge E3a/6 bizlerge I3a/8	ularğa E28a/6
Belirtme Hâli	meni A67b/2	seni C11b/3	anı B66b/1	bizni A6b/2	

Bulunma Hâli					
Ayrılma Hâli	mendin C12a/2	sendin C10b/7	andın A13b/4		ulardın I5b/2
Tamlayan Hâli	meniñ D22b/1	seniñ D22b/1	anıñ F57b/5	bizniñ C11a/5	ularniñ D5a/6
Benzerlik Hâli	mendék B34a/6				

1.3.2.2. İşaret Zamirleri

Risalelerde kullanılan işaret zamirleri ve onların hâl eklerine göre çekimlenişleri şöyledir:

bu	bu F57a/3, bundék G42b/5
bular	bular B61a/5, bulardın C30a/2, bularnı E32a/1
mu	muña G52a/5, munda E27b/3, munı A7a/5, muniñ C44b/5
munçe	munçege D34b/4
şubu	şubu B66a/2
ul ~ *an	ul E18a/2; anda ‘orda’ B33b/3, ‘o zaman’ C40a/2; andın G37b/2; anı C27a/5
uş	uş A65b/2
uşbu	uşbudur E32a/5

1.3.2.3. Dönüşlülük Zamirleri

Risalelerde dönüşlülük zamiri olarak yalnızca “öz” zamiri kullanılmıştır. Bu zaminin risalelerde hâl ekleriyle tasrifî, bilhassa 3. teklik şahıs iyelik ekli çekimi (özi ‘kendisi’ F56b/6; özleri ‘kendileri’ E3a/7) ve tamlayan hâlinin çekiminde ise 2. çokluk şahıs iyelik ekli çekimi (özüñiz ‘kendiniz’ A31b/3) üzerinden gerçekleştirilmiştir:

	Teklik	Çokluk
Yalın Hâl	öz B45a/6	
Yönelme Hâli	özige C37a/8	
Belirtme Hâli	özini E20b/4	özlerini C27a/7
Ayrılma Hâli	özidin D32b/1	
Tamlayan Hâli	özüñizniñ C9b/6	

1.3.2.4. Belirsiz Zamirler

Risalelerde kullanılan belirsiz zamirler ve onların hâl ekleriyle çekimlenmiş örnekleri şunlardır:

ançe	ançege B53a/3
barçe	barçe G50b/6, barçeğa G48a/4, barçelerdin A39b/1, barçelerini A51b/3-4, barçesi A41a/3
baʕzı	baʕzı E11a/6
baʕzılar	baʕzılar D19b/6, baʕzıları A16b/3
birev	birevge F51a/6, birevniñ E22a/4
birileri	her birileri D5a/6
cümle	cümlesi G52b/4
heme	heme B67a/5, hemedin F32a/3, hemege C17a/2, hemeleri H37b/7, hemesi E4b/2, hemesini E4b/1
hemme	hemmedin B62b/5, hemmeleri D8b/7, hemmesi D34b/7
hiç	hiç B14b/1
ķaysı	ķaysı G47b/6, her ķaysı E13b/1, her ķaysıları C35b/2, her ķaysılarınıñ B4b/4, hiç ķaysı A26a/4-5
kim	kim D41a/2, kimdin E4b/6, kimniñ A26a/2
kimerse	kimerse I6b/5, kimersege B44a/4, bir kimerse C9b/4, her kimerse B46a/4
kimesni	kimesni A16b/5
ķiři	ķiři H25a/3, ķiřidin H38b/4, ķiřiğe C37b/3, ķiřini B44b/3, ķiřiniñ F51a/3, her ķiři I8a/5, her ķiřini F54a/3, hiç ķiři E19a/6, hiç ķiřiğe D39a/7
özge	özgeler E8a/1

1.3.2.5. Soru Zamirleri

Risalelerde kullanılan soru zamirleri aldıkları işletim ekleriyle şunlardır:

çend	‘ne kadar’: her çend A13b/4
çerā	‘niçin, neden’: çerā C22b/3
ķançe	‘kaç,ne kadar’: ķançe D43a/6, ķançege A31b/2
ķaydağ	‘nasıl’: ķaydağ A68a/4
ķaydın	‘neden, hangi kaynaktan; nereden’: ķaydın A65b/1; ‘nasıl’ ķaydın E16b/7
ķaysı	‘hangisi’: ķaysı C44b/8, ķaysını C14b/7; ‘kim’: ķaysı H41a/1; ‘ne’: ķaysı F49b/4
kim	kim J34b/6, kimdin I5a/10, kimler C25a/6, kimniñ C8a/8
ne / né	ne A18a/2, né G50b/4, her ne I7a/8
neçük	‘nasıl’: neçük B20a/4
neme	‘ne’: neme B42b/4, némede D44b/4, némedin F56a/2, némeni D44b/3
némege	‘kaç’: némege A31b/2; ‘niçin, neden’ némege A38a/5

1.3.3. Sıfatlar

Risalelerde Arapça, Farsça ve Türkçe sıfatlar yer almaktadır. Niteleme sıfatları çoğunlukla Arapça ve Farsça menşeli olmakla birlikte belirtme sıfatları çok büyük oranda Türkçedir.

1.3.3.1. Niteleme Sıfatları

Risalelerde gerek Türkçe gerekse Farsça sıfat tamlamalarında kullanılmış çok fazla sayıda niteleme sıfatı yer almaktadır bunlardan bazıları şunlardır:

‘**acāyib** ziyneti G52b/3, ‘**aṭṭār** bāzārgānlarğa D38b/5, **bed** fi’l B62a/5, **cevzī** reng E7a/7, **çoñ** kımada D34b/1, **düşvār** iş B26a/2-3, **égiz** şeh G49a/1, **katık** künlerde C6a/10-6b/1, pīr-i **kelān** B17a/1, **rāst** yolğa B68b/3, **reşt** tofraknı G53b/1-2, **sol** ayağım B28a/7

1.3.3.2. Belirtme Sıfatları

1.3.3.2.1. Sayı Sıfatları

Risalelerde kullanılan sayı sıfatları çoğunlukla Türkçe olmakla birlikte Farsça sayı sıfatları da yer almaktadır.

1.3.3.2.1.1. Asıl Sayı Sıfatları

Risalelerde kullanılan sayı sıfatlarından altı ve yedi sayıları, çoğunlukla günümüz Uyğur edebî dilindeki şekliyle (alte, yette) yazılmakla beraber Çağatay Türkçesindeki (altı, yetti) şekilleriyle de kaydedilmiştir.

Risalelerde asıl sayı sıfatlarıyla kurulmuş çok fazla sayıda kullanılan sıfat tamlaması yer almaktadır bunlardan bazıları şunlardır:

bir kün D3b/4, **ikki** rivāyet A93a/2, **üç** kimerse B55b/3, **tört** mürsel peygamber F52b/6-7, **beş** yıl C11b/6, **alte** nemersenı B47b/3-4, **yette** nemerse I6a/2, **yetti** nemerse G31a/5, **on bir** merātibı D10b/3, **on ikki** erkān E14a/4, **on beş** fīr-i kāmıl F33a/5, **kırk**

bir kesb-i hüner I5b/7, **miñ bir** maḳām C42b/6, **üç miñ üç yüz on üç** peygamber-i ḥaḳḳ G25a/4-5, **altı miñ altı** ustād H37b/5-6, **yüz yigirme dört miñ** peygamberān A99a/3-4

Yukarıdaki Türkçe sayı sıfatları yanında Farsça asıl sayı sıfatları ile kurulmuş sıfat tamlamaları da risalelerde yer almakatadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

çehār pīr-i şerīʿat B6b/7, **fenc** fīr-i maʿrifet D20a/3, **penc** pīr-i maʿrifet E23b/5, **şeş** fīr-i tarīḳat D18b/4, **heft** ḥoca-yı büzürg D47b/2

1.3.3.2.1.2. Sıra Sayı Sıfatları

Risalelerdeki sıra sayıfatları, büyük oranda Türkçe /+(I)nçI/ ekiyle türetilmiş sıfatlardır. Bunun yanında ‘birinci’ sıra sayı sıfatı için yalnızca Arapça “evvel” kelimesi kullanılmış ayrıca Farsça sayı sıfatları da risalelerde yer almıştır. Bu sıra sayı sıfatları, çoğunlukla risalelerde madde sıralarını gösterdikleri için aşağıda sunulan örnekler sıfat tamlaması şeklinde değil, sıra sayı sıfatlarının gösterimi şeklindedir.

Türkçe sıra sayı sıfatlarından bazıları: ikinci B40a/5, üçüncü , I4b/6, beşinci F61a/1, altıncı E15a/3, sekkizinç E15b/1, tokkuzuncı H36a/7, onuncı C41a/2, on birinci G27b/5, yigirme beşinci A85a/1, ottuzuncı A85a/5, ottuz altıncı A85b/4, kırk birinci H27b/1, kırk ikinci A86a/3

Farsça sıra sayı sıfatları: düvvim H40b/3, düvvüm I7a/1, duyyum C17b/7, çehārum B8a/5, pencüm B13a/2, şeşüm I6a/6, heftüm I6a/7

Arapça sıra sayı sıfatları: Risalelerde Arapça sıra sayı sıfatı olarak yalnızca “evvel A39b/2, C41b/2, D7a/2” kullanılmıştır.

1.3.3.2.1.3. Kesir Sayı Sıfatları

Risalelerde kesir sayı sıfatı olan tek örnekle karşılaşmıştır: kırkdın birni ‘kırkta birini’ D30b/7

1.3.3.2.2. İşaret Sıfatları

Risalelerde yer alan işaret sıfatları ve onların oluşturduğu sıfat tamlamalarından bir kısmı şöyledir:

bu	bu risāle-i revḡan-keşlikni C3b/2
şubu	şubu risāle J40a/6
şul	şul rengde E3b/6
u	u kişi H25a/3
ul	ul kesbdin F53a/6-7
uşbu	uşbu tarīklerni B5a/2

1.3.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Risalelerde Türkçe belirsizlik sıfatları yanında Arapça ve Farsça sıfatlar da bulunmaktadır. Kullanılan belirsizlik sıfatlarının bir kısmı da Türkçe bir sıfat ile yabancı dilden alınan bir kelimenin birleşmesi neticesinde oluşmuştur.

Risalelerde yer alan belirsizlik sıfatları ve onlarla oluşturulan sıfat tamlamalarından bazıları şunlardır:

ançe	ançe bereket C31b/2
az	az tola her nemerseni C40b/6-7
barçe	barçe hünerlerdin D14b/7
baʿzı	baʿzı rivāyetde B7b/7-8a/1
bī-nihāyet	bī-nihāyet vebāldur C31a/8-9
bir	‘herhangi bir’: bir ferişte C8a/5, ‘tam, bütün’: bir pīr A92a/3
bir farçe/parçe	‘biraz, birkaç’: bir fārçe cüzʾ kitābnı C9b/3, bir pārçe kitāb A31a/1
bir neççe	‘birçok’: bir neççe koş G36b/3
bisyār	bisyār menfaʿatler D11b/4
bölek	bölek hüner F61b/7
cemīʿ	cemīʿ dünyāğa I5a/7-8
cümle	cümle ferişterlerğa C17a/1
heme	heme ʿālemge A11b/1
hemme	hemme ʿālem ḡalkığa D6b/1
her	‘hep, bütün’: her şeyḡler B4a/2, ‘herhangi’: her kāsib E15b/7
hiç	hiç feygamberge D2a/6
köp	köp érenler A82a/3
küll	‘bütün’: küll zī-cānıñ C16a/5
küllī	‘bütün’: küllī āfetleridin D37b/1
neççe	‘çok, pekçok’ neççe müddetdin kéyin A16b/2-3

tamām	‘bütün’ tamām esbāblarını G35b/3-4
yerim	‘yarım, buçuk’: yérim pîr A92a/5

1.3.3.2.4. Soru Sıfatları

Risalelerde kullanılan soru sıfatları ve bu sıfatlarla oluşturulmuş sıfat tamlamalarından bazıları şunlardır:

ķaysı	‘hangi’ ķaysı āyetni H30b/6
ķaydaķ	‘nasıl’ ķaydaķ ıskāṭ G45b/3-4
ne	‘hangi’ ne reng E3b/5
neççe	‘kaç’: neççe vācib F31a/7
neçük	‘nasıl’ neçük kişiler turur B59b/4
néme	‘nasıl, ne tür’ néme iş B61a/5

1.3.4. Zarflar

Risalelerde gerek Türkçe gerekse Arapça ve Farsça çok sayıda zarf yer almaktadır.

1.3.4.1. Zaman Zarfları

Risalelerde şu zaman zarfları kullanılmıştır: **ahîr** ‘ondan sonra, daha sonra’ B18b/3, ‘en sonunda, nihayetinde’ F55b/5; **āhîrû’l-emr** ‘nihayet, en sonunda’ D22b/5; **anda** ‘o zaman, k dıĒı zaman’ C40a/2; **andın** ‘ondan sonra’ G42a/4; **baḍe-ez** ‘k den sonra’ A27b/4-5; **baḍe-ez-ān** ‘ondan sonra’ I5b/2; **baķî** ‘daimî bir şekilde’ D22a/4; **her bāre** ‘her ne zaman, herhangi vakit’ F35a/4; **dā’im** ‘daima, her zaman’ C33a/5, **dāyim** H36b/5; **dāyimû’l-evķāt** ‘her zaman’ I2a/4; **derhāl** J39a/2; **ebedû’l-ebed** ‘sonsuz kadar’ D38b/1; **eger** ‘k dıĒında, kınca’ I9a/1; **evvel** ‘önce’ E27b/3; **hālā** B34a/3; **hālen** B18b/1; **hemān** ‘hemen’ B40b/2; **hemîşe** ‘her zaman’ F37b/1; **herĒiz** ‘asla, hiçbir zaman’ J38b/4; **her kūni** C41a/6; **her künde** H27b/2; **her laķza** G50a/2; **her növet** C33b/6; **her vaķıtta** ‘daima’ E18a/3, ‘her ne zaman’ D23b/2; **her vaķtî ki** ‘k dıĒında’ C17a/5; **her zamān** A94a/4; **hiç** ‘hiçbir zaman’ A29b/3; **hiç vaķt** C19a/7; **ilgiri** ‘önce, daha önce’ D33a/1; **imdi** I2b/5; **ķaçan** ‘ne zaman ki’ C21a/7; **kedîn** ‘sonra’ C15b/5 **nā-gāh** ‘aniden’ I4a/5; **pes** ‘vaktā ki’ C16b/6; **tarfetû’l-ayn** ‘birdenbire’ A7a/1; **yeñi** ‘yakın zamanda’ B55a/4

1.3.4.2. Yer Zarfları

Risalelerde rastlanılan yer zarfları şunlardır: **arķasıĝa** B35a/2; **bāz** ‘geri’ I3b/2; **ilgiri** ‘ileri seviye’ C21a/2; **üzerleride** E31a/5; **üzre** ‘üstüne’ A34a/2

1.3.4.3. Miktar Zarfları

Risalelerde miktar zarfı olarak kullanılan kelimeler ve bunlarla oluşturulmuş zarf tamlamalarından bazıları şunlardır:

az	ḥāh az ḥāh tola bolsun D43b/1
bī-nihayet	‘sınırsız’: bī-nihāyet tola bolĝay G53b/5-54a/1
bir	‘bir kez’: bir āh urup C9a/9
bisyār	‘çok’: bisyār uluĝ turur A80a/1-2
haddin birün	‘haddinden fazla’: haddin birün C15b/6
ne ğend	‘çok fazla, pek çok’: ne_ĝend ḥāceler G24b/1
kem	‘az’: kem ḥāblıĝ E8b/5
köp	‘çok’: köp ihtiyāt kılmak kerek B27a/4-5
tola	‘çok’: tola ğaladılar A17b/2-3
ziyāde	‘fazla, çok’: ziyāde bolup J38b/6

1.3.4.4. Hâl Zarfları

Risalelerde çok fazla sayıda hâl zarfı kullanılmıştır. Bunlardan bazıları kurmuş oldukları hâl tümleçleriyle şöyledir: **arıĝ** örĝenmeklik A69b/3; imām-ı ğaynıñ **arķasıda** ğıybet kılsa F60a/6; **andaĝ** rivāyet kıllurlar A5a/1; **ān-ğünān** ‘öylesine, ylece’ **ān-ğünān** s‘ay kıldı I2b/3; **aşlā** ‘hiçbir şekilde’ **aşlā** ötmey B35a/4; **be-cān-dil** ‘amelge keltürmese E21a/4; **be-ķadr-i hāl** ‘böylece, duruma uygun oalrak’ **be-ķadr-i hāl** bilgeyler C5b/7-8; **beyhūde** sözleme C10a/2; **birdin** ‘hep birden, topluca’ **birdin** yād kılmasa **bī-zebān** aytur J40a/4; **dürüşť** ‘kabaca, sertçe’ **dürüşť** sözlemegey C20a/9; **hemān** ‘öylece’ **hemān** dehķān érür G50a/3; **herĝiz** ‘hiçbir şekilde, asla’ **herĝiz** maħrūm ğalmas A21b/1; **hūb** ‘iyi bir biçimde, güzelce’ **hūb** mihmān kıldı C8b/6; **sust** ‘yavaşça, aĝırdan’ **sust** iş kıllaĝay E9a/7-9b/1; **uşundaĝ** pāk bolĝay B43b/4

1.3.5. Edatlar

Risalelerdeki edatlar içerisinde; ön/son çekim edatlarına, bağlama edatlarına ve ülemlere rastlanmıştır. Bunlardan ön çekim edatları, bütünüyle Arapça ve Farsça olduğundan bu bölümde söz konusu edatlar hariç bırakılmıştır.

Risalelerde kullanılan Türkçe edatlar şunlardır:

1.3.5.1. Son Çekim Edatları

Aşağıdaki listede öncelikle risalelerde tespit edilen son çekim edatları sonrasında parantez içerisinde ve daha sonra da risalelerden örnekler ile bu örneklerin geçtiği yerler sunulmuştur:

bile	(birliktelik) pîr ustâdlar bile A34a/3 (vasıta) sol kolu bile D34a/3 (sebebi) fermânı bile C7b/8 (görelilik) ahkâm ve erkân bile E13b/1
bilen	(birliktelik) özi bilen C7b/10 (vasıta) du'â-yı hayrî bilen F36b/4-5 (sebebi) emri fermânı bilen B15a/4 (görelilik) bu tarîka niyet bilen F39b/2-3
birle	(birliktelik) özi birle G44b/1-2 (vasıta) neme birle H30b/1 (sebebi) nasîhatı birle B51a/2 (görelilik) şubu risâle birle J40a/6
birlen	(birliktelik) iczâz ikrâm birlen A27b/1-2 (görelilik) hadîs-i nebevîniñ mazmûnı birlen D28b/1
/+dın burun/	(zaman) siz dın burun D2a/6
/+dın keyin/	(zaman) müddet dın keyin A16b/2-3
/+dın soñ/	(zaman) namâz dın soñ G53b/1
/+dın soñra/	(zaman) and dın soñra A42b/2
/+ğa oñsa/	(benzerlik) yafrâğ ğa oñsa A16a/1
hem	(katma) namâznı nez'-i cân haletide hem terk kılmağay E18b/4
/+ke köre/	(görelilik) destek [ke] köre I5b/9
/+nİñ için/	(sebebi ve hedef) bizniñ üçün A35a/3; anıñ üçün C31a/7
üçün	(sebebi ve hedef) ölenmek üçün D3a/3; néme üçün G37a/3
tañı/tañı	(katma) ve tañı peygamberlik A6b/3; mertebesi tañı A86b/4
yene	(katma) ve yene koynıñ téresini dem kılğıl I3b/5-6

1.3.5.2. Bağlama Edatları

Risalelerde kullanılan bağlama edatlarının çoğu yabancı asıllıdır. Bu edatlar, anlam ve görevleri dikkate alınarak şu şekilde sınıflandırılabilir:

Açıklama	dép C3b/6; ki I2b/1; kim E1b/7; ya'nî C16a/9
Benzerlik	çün G52a/2; gūyā C10b/2; gūyā-ki F53a/2, meger G52a/2
Çıkarım	a'nî C29b/4, pes G50b/2
Doğrulama	ber-ḥaḳ A8b/4; elḥaḳ A67b/5; ḥaḳīḳat G47a/2
Karşıtlık	ammā A6a/5; illā A19b/4; meger D40b/2; velikin A9a/5
Özetleme	ammā D15a/3; ammā ba'du I2a/1
Seçme/Alternatif	ger G49a/1, veya J37b/5; ya H24b/4; yaki D41b/3
Sebep/hedef	çün G47b/2; çünkü I2b/6, ez-berāy G36b/4
Sıralama/denkleştirme	bes B5a/1; bile D35b/1; birle E23a/6; ḥ'āh ... ḥ'āh ... D47a/3; hem ... hem ... C7a/9; ve B4a/2; vü G51a/3; ü G50b/5; u G52a/3
Şart	eger H24b/3, ger G51a/4
Üsteleme	belki E32b/1, hem A5b/5
Vurgulama	'ale'l-ḥuşūş E3b/5

1.3.5.3. Ünlem Edatları

Risalelerde karşılaşılan ünlemler işlevlerine göre şu şekilde sınıflandırılabilir:

Duygu Ünlemleri	āh tarttılar A30a/5; ey dirīḡ sırrım fāş boldı A69a/1-2; yanıp kélgey inşā'allāh D37b/2; inşāllāhu ta'ālā J40b/1; me-bādā bilmece C42b/7; rüsvā bolur ne'ūzu bi'llāh F37a/1; ḥarām bolḡay ne'ūzu bi'llāh min zalik I8a/1-2
Gösterme Ünlemleri	ān_ḥazret-i şallallāhu 'aleyhi's-selāmge D2b/7-3a/1; érdi tā bu demḡaça E4b/2
Onay/Ret Ünlemleri	ārī dédi C9b/6
Seslenme Ünlemleri	ey bendelerim C17a/3; ilahī kāsib kullarını F62a/5; yā mikā'il G55a/5
Şüphe Ünlemleri	vallāhu a'lem bi's-şavāb D48a/3
Tembih Ünlemleri	elbette bu tarīḳat nāmeni bilgeyler E31a/5-6
Uyarı Ünlemleri	zinhār ba'de zinhār herḡiz uynı ḡulm ḳılmaḡaylar C31b/1; günehkār bolḡusıdur vallāhi I8a/8

1.3.6. Fiiller

1.3.6.1. Fiillerde Yapım

1.3.6.1.1. İsimden Fiil Yapan Ekler

/+A-/	til+e-diler A13b/5, yarlık+a-dı C4a/4, tük+e-mes D43b/4, ul+a- ⁹⁶ rdā H32b/2
/+dA-/ ⁹⁷	kol+da-ğay C43a/3, hay+da ⁹⁸ -dılar G38a/1, ün+de- > in+de-di D22b/3, iz+de-p C9a/4
/+rA-/	çaç+ra- > çaş+ra-p A46b/4
/+lA-/ ⁹⁹	döbe+le-p B65b/1, arığ+la-rda C12b/4, bağış+la-sa J37b/6, bağ+la-+sun J39a/4, ħāh+la- > ħā+la-sa D44a/4, iş+le-rse J40a/6-7, kübe+le-rde A60a/1, söz+le-me C10a/2
/+I-/ ¹⁰⁰	bit+i- ¹⁰¹ > pit+i- > püt+i- > füt+i-p G54b/4, ağır+ı- > ağır+ı-p I7a/1
/+ar-/ ¹⁰²	aķ+ar-ıp C23b/4, sarığ+ar- > sarğ+ar-ıp G51a/4

1.3.6.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Risalelerde kullanılan fiilden fiil türetme eklerinin büyük bir kısmını çatı ekleri oluşturmaktadır. Çatı eklerinden bazılarının ise birden çok işlevle kullanıldığı görülür.

⁹⁶ (Kara 2011: 76)

⁹⁷ Çağataycada ve Yeni Uygurcada geçişli ve geçişsiz fiiller türeten işlek bir ektir (Argunşah 2013: 110, Doğan 2014: 77; Eckmann 2009: 57).

⁹⁸ Bu fiilin Arapça “hayy” kelimesinden türetildiği düşünülmektedir. Bu fiilin bahsi geçen Arapça kelime ile ilişkilendirilmesinin sebepleri:

1. “h” sesinin Türkçe aslı bir ünsüz olmamasıdır. “H” ünsüzü, yabancı dillerden giren alıntı kelimeler yoluyla veya “k” ünsüzünün tabii gelişmesi neticesinde sonradan Türkçede mevcut hâle gelmiştir.
2. Bu fiil, risalelerde daha ziyade ‘tarlayı sür-’ anlamıyla kullanılmıştır. Oysa Eski Türkçe dönemine ait eserlerde söz konusu anlama sahip “hayda-” fiiliyle karışılmadığı gibi kelime başındaki “h” sesinin bir önceki maddede ifade edilen fonetik gelişimi dikkate alınarak tasarlanabilecek eski şekli “*kayda-” fiiliyle de karşılaşmamıştır. Bk. Gül 2004: 119-123.
3. Söz konusu fiile “hayda-” şekliyle ve ‘sür-’ anlamıyla ancak Arapçanın Türkçeye ilişkilerinin yoğunlaştığı ve çok sayıda kelime ödünçlemesinin yapıldığı İslami dönem metinlerinde rastlanmaktadır. İslamiyetin büyük kitleler hâlinde Türkler tarafından benimsenmesinden sonra, Doğu Türkçesinde ‘hay huy et-, sürüp git-’ (Ünlü 2013: 451) anlamıyla karşılaşılabilen “hayda-” fiiline Batı Türkçesinin ilk metinlerinde ise dönüşlü şekliyle (haydan-) ve ‘ileri sürül-, sevk edil-’ anlamıyla rastlanmıştır.

4. Risalelerde bir örnek dışında bu fiil, “hayda-” (حیدا) şeklinde “ha” (ح) harfi ile yazılmıştır.

Yukarıdaki sebepler, söz konusu fiilin Tanrı’nın isimlerinden olan ‘hayat veren’ anlamındaki Arapça “hayy” kelimesinden isimden fiil yapan /+dA-/ ekiyle türetildiğini göstermektedir.

⁹⁹ Tarihî ve çağdaş Türk yazı dillerinde isimden fiil türeten çok işlek bir ektir (Argunşah 2013: 111; Serebrennikov, Gadjeva 2011: 204)

¹⁰⁰ İsimlerden daha çok geçişsiz fiiller türeten bir ektir (Tekin 2003: 87).

¹⁰¹ Çince *piet > pi > *bit ‘yazı fırçası’ kelimesinden /+i-/ ekiyle fiil yapılmıştır (Tekin 2003: 87).

¹⁰² Renk isimlerinden o renge bürünmek anlamında fiiller yapar.

Bu nedenle çatı eklerinin önce işlevleri izah edilmiş daha sonrasında söz konusu işleve uygun örnekler verilmiştir.

/-A-/ ¹⁰³	kat-a- > kad-a-rda A57b/3, sor-a-p A27a/5, sav-a-rda J36a/7, tik-e-ldi C11b/3
/-ala-/ ¹⁰⁴	kara-ala > kara-la-mağay B41b/4, ov-ala- > uv-ula-rda C41b/6
/-ı-/ ¹⁰⁵	tar-ı-p ¹⁰⁶ G50a/2
/-(I)l-/	Bu ek risalelerde oluş, edilgenlik ve dönüşlülük işleviyle kullanılmıştır. Oluş işlevi: aç-ıl-ıp G51a/3, buz-ul-sa A76a/2, tir-il-meklikke D30b/4, tuğ-ul-updur B43b/6, üz-ül-se ‘kop-’ H32b/2, yığ-ıl-ğanda ‘haşrol-’ C6a/8, yık-ıl-sa ‘düş-’ A77b/3 Edilgenlik işlevi: aç-ıl-ğay ‘çiçeğin açıl-’ B58a/4, çek-il-gen C36a/8, koş-ul-ğan C44b/5, koy-ul-dı ‘ad koyul-’ D48a/2, soğ-ul-sa C20b/6 Dönüşlülük İşlevi: yötke-l-se A75a/5, tike-l-di C11b/3, yığ-ıl-ğanda ‘toplan-, toparlan-’ B52b/7, yık-ıl-ıp ‘eğil-, çömel-’ A68b/5
/-(ü)n-/	Bu ek risalelerde edilgenlik ve dönüşlülük işleviyle kullanılmıştır. Edilgenlik işlevi: ata-n-dı B6a/1, hâla-n-madı C31a/7, kör-ün-gey B57a/6, yüzle-n-gey B52b/5 Dönüşlülük işlevi: örge-n-diler A11a/5, öyle-n- > öle-n-mek D3a/3, uyga-n émiş G50b/1, yük-ün-üp B52b/5
/-Ar-/	Bu ek risalelerde yalnızca oldurganlık işleviyle kullanılmıştır: çık-ar-ıp A68b/1
/-tar-/ ¹⁰⁷	ağ-tar- > ağ-tar-urda C33a/3
/-ker-/	Bu ek risalelerde yalnızca ettirgenlik işleviyle kullanılmıştır: öt-ker-mey C23a/4
/-(I)r-/	Bu ek risalelerde hem oldurganlık hem de ettirgenlik işleviyle kullanılmıştır. Oldurganlık işlevi: kayt-ur-dum A32a/5, yoğ- ‘sıkı ve yoğun ol-’ > yoğ-ur- ¹⁰⁸ > yuğ-ur-urda B21b/4-5, çirilda- ‘cıvılda-, cırıl-da-’ > çürüldü-r-mek kérek B66a/7, tapış-ır- > tafaş-ur ¹⁰⁹ -dum J35b/5 Ettirgenlik işlevi: ad-ır- > ay-ır-urda J36b/2, yaş-ur-mañızlar ‘gizle-, ört-’ B46a/1, keç-ür-mek D33a/3
/-Dİr-/	Bu ek risalelerde hem oldurganlık hem de ettirgenlik işleviyle kullanılmıştır. Oldurganlık işlevi: öltüredür B38b/2, yaraş-tur-mağlık D7a/4, tol-dur-

¹⁰³ Çoğunlukla tek heceli fiili köklerine gelerek pekiştirmeli fiiller türetir (Argunşah 2013: 112).

¹⁰⁴ Eklendiği fiilin tekrar tekrar icra edildiğini bildirir (Serebrennikov ve Gadjeva 2011: 204).

¹⁰⁵ Pekiştirme eki olarak kullanılır (Argunşah 2013: 112).

¹⁰⁶ “tar-” ‘dağıt-’ fiilinden pekiştirme eki /-ı-/ ile türetilen “tarı-” ‘ekin ek-’ fiilinin etimolojisiyle ilgili daha fazla bilgi için bk. Gül 2004: 94-95.

¹⁰⁷ Geçişli fiiller yapan (Argunşah 2013: 112) bu ek, az kullanılmakla birlikte risalelerde bir fiilin yapımında kullanılmıştır.

¹⁰⁸ Fiilin etimolojisi ile ilgili olarak bk. Hamilton 1998: 238.

¹⁰⁹ “tapşır-” fiilinin etimolojisi ile ilgili olarak bk. Paçacıoğlu 2006: 528.

- gan G51b/4, yan-**dur**-mağay F61a/4, kel-**tür**-diler C39a/4, min-**dür**-ür G47a/4, öl-**tür**-edür B38b/2
- Ettirgenlik işlevi: et- ‘birleştir-, dik-’ > et-**tür**-ün A15b/2, kiy-**dür**-ür G47a/4
- /-Kİr-/** Bu ek risalelerde yalnızca oldurganlık işleviyle kullanılmıştır: yet**kür**gende B39b/6, teg-**gür**-megey F40b/1
- /-İş/** Bu ek risalelerde karşılıklılık ve işteşlik işlevleriyle kullanılmıştır. Karşılıklılık işlevi: ur-**uş**-sa ‘dövüş-’ B38b/6-7, sözle-**ş**-mek ‘sohbet et-’ C33b/4 hem-rāh kıl-**ış**-masa ‘birbirini yoldaş edin-’ C40a/3, der-yāb al-**ış**-mak ‘selamlaş-’ D33b/1, kör-**üş**-tiler C8b/5, taf-**ış**-ganda ‘karşılaş-’ D33b/2
- İşteşlik işlevi: sayra-**ş**-urlar ‘ötüş-’ G51a/2
- /-t-/** Bu ek risalelerde hem oldurganlık hem de ettirgenlik işleviyle kullanılmıştır. Oldurganlık işlevi: yumşa-**t**-arda E11b/6, acra- ‘ayrıl-’ acra-**t**-ıp ‘ayır-’ A46a/5, ağrı-**t**-mağaylar C31b/6, uza-**t**-mak F58b/6, yürü-**t**-meklik C19b/8-9
- Ettirgenlik işlevi: oğu-**t**-durğan A91b/3, ayrı-**t**-urda B16b/1, fütü-**t**-üp B63b/3, kış-**t**-mak kérek B65b/5-6, sür-**t**-üp C12a/7
- /-GUz/** Bu ek risalelerde yalnızca oldurganlık işleviyle kullanılmıştır: yet-**küz**-edurğan C15b/7-8, oltur-**guz**-up B66a/5-6

1.3.6.1.3. Birleşik Fiiller

Risalelerde çok sayıda birleşik fiil yer almaktadır. Bu fiillerin büyük bir kısmını çağdaş Uygur yazı dilinde de kullanılan tasvir fiilleriyle ve deyimleşme yoluyla meydana gelmiş birleşik fiiller oluşturmaktadır.

1.3.6.1.3.1. İsim ve Yardımcı Fiilden Oluşmuş Birleşik Fiiller

- bol**-¹¹⁰ bī-zār bolur C21a/3; meşhūr boldı F30a/4; mütehayyir boldılar E4a/1
- ét**-¹¹¹ kabūl étip C17b/2; hirmān éterde C34b/3; südram éterde C33a/1
- eyle**-¹¹² zāhir eylep G50a/6
- kıl**-¹¹³ ‘amel kılğanım yokdur A30b/2-3; du‘ā kıldı F50b/5-6; hürmet kılmaqlık H36b/3-4
- kılış**-¹¹⁴ hem-rāh kılışmasa C40a/3
- kör**- tüş kördüm A33b/4-5

¹¹⁰ Risalelerde “bol-” ‘ol-’ fiiliyle oluşturulan birleşik fiillerin büyük bir kısmının isim kısmı Arapça ve Farsça menşeli sıfat türü sözcüklerdir.

¹¹¹ Bu fiil, yardımcı fiil olarak yalnızca Risāle-i Kāsib’de kullanılmıştır.

¹¹² Bu yardımcı fiilin risaleler içersinde tek örneği Risāle-i Dehkāncılık’ta bulunmaktadır.

¹¹³ Tıpkı “bol-” fiili gibi bu yardımcı fiil de çoğunlukla Arapça ve Farsça isim türündeki kelimelerle birleşik fiil oluşturmuştur.

¹¹⁴ Bu yardımcı fiilin tek örneği Risāle-i Kāsib’de yer almaktadır.

1.3.6.1.3.2. Deyimleşmiş Birleşik Fiiller

Bu birleşik fiiller¹¹⁵, anlam kaymasına ve kalıplaşmaya uğramışlardır. Şekil itibarıyla bir isim ve yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller gibi görünürler. Ancak bu birleşik fiilleri aynı yapıdaki diğerlerinden ayıran önemli bir husus şudur: İsim olarak adlandırılan birinci birleşen yalın hâldeki bir isim olabileceği gibi işletim ekleriyle genişletilmiş şekiller hatta isim grupları da olabilir (Korkmaz 1998: 7).

Risalelerde anlam değişmesine uğrayarak kalıplaşmış olan birleşik fiillerden örnekler yardımcı fiil kısımlarına göre aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

al-	tekbîr algay B45a/2; icâzet alıp D15a/6; yadğa alıp B62b/3-4; ibret algay B66b/2; haber algaylar D29b/7; nigâr almağı E21b/3; ağzığa aldılar E3b/6; du‘â algaylar E21b/6-7
alış-	deryâb alışmak D33b/1
at-	moğa atarda C42a/1
ayt-	îmân aytğalı I2a/6; inkâr aytar G52a/5
bagla-	ihrâm bağlarda D7b/2, bél bağlap G24b/2
bas-	dem basdılar I4a/5
ber-	icâze bersün A25a/1; haber berip A28b/4; rızâ berse D8a/6; ta‘lim berdiler érse H27a/1-2; fâide bermegey C40a/2; aha berürde C41b/3; selâm bergendin D10b/2-3
bil-	edeb erkânı bilgey B66b/3-4
çek-	riyâzet çekmek D4b/3
çık-	sözidin çıkmagay B31b/4; kan çıkısa A76a/2; sefer çıkıp D43a/6; cân çıkıp bolmağunça F40a/6-7
iç-	and içmegey F60b/5
kal-	hayrân kalğaylar C39b/5; mahrûm kalmas A21b/1; baķı kıldı F50a/1
kel-	kolimizdin kelişice A35b/4; münkir kelse A78b/1
keltür-	îmân keltürse D22b/2; becâ keltürmeklik D7b/5
kir-	yaşka kiripdurmen A29a/4-5
koy-	bî-naşib koymagaysen F62a/7; kadem koymagay B50b/3-4
koyul-	aķ koyuldu D48a/2
kör-	hor körmegey I6a/6
okı/u-	durüd okımağlık E30a/4; namâz okumağlık H35b/7-36a/1
öt-	‘ömr ötkeyler E21b/4
öte-	namâz ötemek C18a/8
sal-	nikâ salurda A75b/4; kıl salurda C33b/7
sora-	ağırık soramağlık D31b/5
sür-	şana sürerde C42a/6

¹¹⁵ Anlamca kaynaşmış/deyimleşmiş birleşik fiillerle ilgili kapsamlı bir çalışma Türkiye Türkçesindeki bu tür birleşik fiiller için hazırlanmıştır. Bu konuda detaylı bilgi için bk. Öztürk 2008.

tart-	ah tarttılar A30a/5; endāze tartıp A52a/3; meşekḳat tartarsın G37b/1; ḥat tartıp J40b/5
tur-	ḥāmūş turḡıl A33a/3
tut-	pāk tutup B47b/5; dost tutḡay E9a/2; cān ḳulaḡınlarda tutunlar E19b/3-4; pesendīde tutḡay H42b/7
tüş-	al түşmegi G46a/1
ur-	āḥ urup C9a/9; şalvāk urdı C10a/1
yé-	nedāmet yégeyler C40a/1-2
yetkür-	ḥızmet yetkürgey E15b/3
yıḳıl-	ayaḡlarıḡa yıḳılıp A68b/4-5

1.3.6.1.3.3. Fiil ve Tasvir Fiilinden Oluşmuş Birleşik Fiiller

Yeni Uygur Türkçesinde çokça kullanılan bu tür birleşik fiiller, zarf-fiil eki almış bir esas fiilin üzerine yardımcı fiillerin getirilmesiyle oluşur ve fiillerin “tüs” görünüş kategorisini belirlerler (Temür 2011: 209-210).

Risalelerde tasvir fiili ile oluşmuş birçok birleşik fiil yer almaktadır. Bunlardan bazıları tasvir fiillerine göre işlevleriyle birlikte şu şekilde sıralanabilir:

-1. /al-/

/-A/ zarf-fiil ekiyle oluşturulanlar

Günümüzde Oğuz grubu dışında kalan Türk lehçelerinin pek çoğunda özellikle Karluk grubunda yer alan Özbek ve Yeni Uygur Türkçelerinde /al-/ yardımcı fiili /-A/ zarf fiil ekiyle birlikte kullanıldığında esas fiildeki iş oluş ve hareketi yapabilmek için gerekli olan imkân ve kudrete sahip olunduğu anlamını bildirir (Yıldız 2004: 21).

Türkiye Türkçesinde /-A bil-/ yapısıyla işaret edilen yeterlilik kategorisi, tarihî Çağatay (Eckmann 2009: 115) ve modern Uygur Türkçelerinde /-A al-/ yapısıyla karşılanmaktadır.

Risalelerde ihtimal ve yeterlilik anlamıyla karşılaştığımız söz konusu yapı, Yeni Uygur Türkçesinde olduğu gibi (Doğan 2014: 97) zarf-fiil eki /-A/ ile /al-/ yardımcı fiilinin ilk sesinin karşılaşılarak ikiz ünlü meydana getirmeleri nedeniyle ünlülerin birinin düşürülmesiyle kullanılmıştır: ul cānibdin ḥaccḡa bar**al**madım A38a/1, ularnıñ nāle fiḡanlarıḡa ṭāḳat ḳıl**al**maḡay B61a/2-3-4

/-(I)p/ zarf-fiil ekiyle oluşturulanlar

/al-/ tasvir fiilinin /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle kullanıldığı yapılar, Yeni Uygur Türkçesinde de görülen iki işlevle risalelerde yer almıştır:

- **Tezlik/Kolaylık İşlevi**

Risalelerde söz konusu yapının esas fiildeki iş oluş ve hareketin tezlik ve kolaylık içinde gerçekleştiğini gösterdiği (Yıldız 2004: 30) örneklerden bazıları şunlardır:

dép pütüp aldı gāyib boldı A26b/4; ustādları atķāndék ber-şustelik bözni tartıp aldılar E4a/6-7

- **Dönüslülük İşlevi**

Esas fiildeki iş oluş ve hareketin özneye dönüşünü (Yıldız 2004: 28) esas fiilin özne için icra edildiğini ifade eden örneklerden bazıları şunlardır:

her kesbidin tafıp alğan nerse helāl bolmağay A23b/5-24a/1; yuñnı yığıp alurda J36a/6

-2. /bağ-/

Risalelerde tek örneği bulunan bu tasvir fiili, /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle ve çabalama işleviyle kullanılmıştır.

Günümüz Uygur gramerlerinde “sinak tūs” (Arziev 2006: 331) yani deneme görünüş kategorisi olarak adlandırılan /-(I)p bağ-/ yapısı, risalelerde esas fiildeki iş, oluş ve hareketin uğraş neticesinde vuku bulduğunu ifade eder (Yıldız 2004: 35)

ḥāce hesāb kılıp baqtılar ul direm reht bahāsı yok A66b/5-67a/1

-3. /bar-/

Risalelerde yalnızca /-(I)p/ zarf-fiil eki ile kullanılan bu tasvir fiil eki, iki işlevle kullanılmıştır.

- **Sürerlik İşlevi**

/bar-/ tasvir fiili, risalelerde Yeni Uygur Türkçesindeki gibi esas fiildeki iş oluş ve hareketin bir süre icra edildiğini yani devamlılık arz ettiğini ifade eder (Bridges 2008: 35).

bāzārda olturup **barur** érdim A30b/5

- **Uzaklaşma İşlevi**

Bu tasvir fiilin diğer bir işlevi de Yeni Uygur (Yıldız 2004: 42) ve Çağatay Türkçelerinde (Eckmann 2009: 120) de görülen uzaklaşma işlevidir. Esas fiildeki iş oluş ve hareketin başlangıç noktası olan mekândan ve zamandan tedricen uzaklaştığını ifade eden birleşik fiillerin risalelerdeki örneklerinden birkaçı şunlardır:

bāzārga çıkıp ketip **barur** édim C9b/2; dép pādīshāh-ı baġdād aşıġa alıp **bardı** C11b/4

-4. /ber-/

Risalelerde yalnızca /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle kullanılan bu tasvir fiili, Yeni Uygur Türkçesi gramerlerinde “özge tūs” ‘başkası görünüşü’ (Arziev 2006: 331) başlığı altında ele alınır. Esas fiildeki iş oluş ve hareketin özne dışında başka birisi için icra edildiğini bildiren, (Bridges 2008: 80-81; Yıldız 2004: 58; Temür 2011: 371) birleşik fiillerden bazıları şunlardır:

azret-i ādem ‘aleyhi’s-selāmġa azret-i cebra’īl ‘aleyhi’s-selām behiştdin kēltürüp **berdiler** B21a/2-3-4; azret-i ādem ‘aleyhi’s-selāmġa ıkarıp **beripdürler** C7b/8-9

-5. bol-

Risalelerde /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle birleşerek birleşik fiil oluşturan /bol-/ yardımcı fiili, Uygurcada olduğu gibi (Bridges 2008: 34; Temür 2011: 372; Yıldız 2004: 65) esas fiildeki iş oluş ve hareketin tam anlamıyla yerine getirildiğini, tamamlandığını ifade eder:

malnıñ cānı çıkıp **bol**maġuna hi a‘āsıġa fıa tegürmegey F40a/6-7-40b/1; ırmānġa ořup **bol**ġandın kēyin G41a/1-2

-6. ık-

Risalelerde de Yeni Uygur Türkçesinde olduğu yalnızca /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle birleşik fiiller oluşturur. Esas fiildeki iş oluş ve hareketin baştan sona bütünüyle tamamlandığını ifade eder (Bridges 2008: 37; Temür 2011: 372; Yıldız 2004: 72).

alıp **çıktılar** E12b/4; ħarīdğa dem kılıp **çıksa** A64b/4

-7. **kal-**

Yalnızca /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle birleşik fiil oluşturulan /kal-/ yardımcı fiili risalelerde iki işlevle kullanılır:

- **Sonuç İşlevi**

Esas fiilin bildirdiği iş, oluş ve hareketin içre edilmesi sonucu ortaya çıkan durumu belirtmek için kullanılır (Eckmann 2009: 120).

ħazret-i şālih ‘aleyhi’s-selāmnıñ mu‘cizesi birle tikelip **kalur** érdiler A15a/3-4

- **Süreklilik İşlevi**

Esas fiilin zamanın bir noktasında başlayıp sözün söylendiği ana kadar devam edegelmekte olduğunu ifade eder (Temür 2011: 359; Yıldız 2004: 92).

tā kıyāmetğaça mu‘allak turup **kaladur** F52a/2

-8. **kel-**

Risalelerde, /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle birleşerek birleşik fiiller oluşturan /kel-/ fiili iki işlevle kullanılmıştır.

- **Yaklaşma İşlevi**

Esas fiildeki iş oluş ve hareketin mekân ve zaman bakımından yaklaşma temayülü içinde olduğunu gösterir (Eckmann 2009: 120; Yıldız 2004: 101).

ħalāyıklar alıp **kélgen** bözlerni E2b/6

- **Anilik İşlevi**

Esas fiildeki iş, oluş ve hareketin beklenmedik bir anda ortaya çıkıp tamamlandığını bildirir (Yıldız 2004: 102).

ikki ferişte tüşüp **kéldiler** A25b/3

-9. **ket-**

Risalelerde yalnızca /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle birleşik fiil oluşturan /ket-/ tasvir fiilinin, iki işlevi tespit edilmiştir.

- **Anilik İşlevi**

Esas fiilin bildirdiği iş ve oluşun birdenbire meydana geldiğini gösterir (Arziev 2006: 333; Bridges 2008: 24).

‘özri-takşır koyup ketti A68b/5

- **Uzaklaşma İşlevi**

Öznenin konuşmanın yapıldığı veya konuşmanın işaret ettiği mekândan uzaklaşarak esas fiili icra ettiğini bildirir (Arziev 2006: 333; Bodrogligeti 2001: 288; Bridges 2008: 23).

bāzārga çıkıp ketip barur édim C9b/2

- 10. **koy-**

Risalelerde bir örneği bulunan /koy-/ tasvir fiili /-(I)p/ zarf-fiili ekiyle ve rica işleviyle kullanılmıştır. Konuşmacının kibar bir dille ricası olan esas fiili muhatabından talep etmesini ifade eden (Bridges 2008: 48) bu örnek şöyledir:

ey usta ‘ömer derhāl bölün bu nezir niyāzlarnı mendin aln ve meni bī-kār kılip koyuñ dédi C12a/1-2

- 11. **oltur-**

/oltur-/ tasvir fiili /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle birlikte ve esas fiilin kısa süreli devamlılığını ifade eden (Bridges 2008: 48) bir işlevle risalelerde yer alır.

tekbīr ayturda kıbleğa bakıp olturmağlık C27b/8-9

- 12. **öt-**

Risalelerde tek örneği bulunan bu tasvir fiil /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle birleşik fiil oluşturmuş ve süreklilik işlevini icra etmiştir.

dehkāncılığa bēl bağlap dehkāncılık kılip ötüpdürler G24b/1-2-3

- 13. **tur-**

Risalelerde yalnızca /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle birleşik yapı oluşturan bu tasvir fiili, esas fiilin bildirdiği iş, oluş ve hareketin devamlılığını gösterir (Arziev 2006: 333; Bodrogligeti 2001: 289; Bridges 2008: 34; Eckmann 2009: 121; Yıldız 2004: 173).

bir pârçe kitâb tutu**ptur**adur A31a/1-2

-14. yür-

Bu tasvir fiili, risalelerde /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle birleşik fiil oluşturmuştur. /yür-/ tasvir fiili, esas fiildeki hareket veya oluşun sürekliliğini gösterme işleviyle kullanıldığı gibi asıl fiilin alışkanlık haline getirilerek tekrarlandığını da ifade eder (Bodrogligeti 2001: 289; Bridges 2008: 34; Yıldız 2004: 201).

- **Alışkanlık Hâline Gelerek Tekrarlanma İşlevi**

hemîşe ok**up yür**gendék F37b/1-2; fışk işlerni kılı**p yür**gen B61b/7-62a/1

- **Süreklilik İşlevi**

çörgül**üp yür**sün J39a/4

1.3.6.1.3.4. Fiil+Sıfat-fiil+Yardımcı Fiil Şeklinde Oluşmuş Birleşik Fiiller

Karmaşık fiil diye adlandırılan bu birleşik fiil türü, risalelerde iki farklı sıfat-fiil ekinin /bol-/ yardımcı fiiliyle bir araya gelmeleri neticesinde oluşmuştur.

Sıfat-fiillerin zaman değerlerinin bulunması (Daşdemir 2014: 46) nedeniyle risalelerde farklı işlevleri tespit edilen bu yapılar, işlevlerine göre şu şeklide sıralanabilir:

-1. Sonuç Fiileri

Geçmiş zaman sıfat-fiil eki /-GAn/ ile /bol-/ yardımcı fiilinin bir araya gelmeleri sonucu oluşan yapı, Türkiye Türkçesindeki /-mİş/+ol-/ yapısıyla aynı anlamda ve işlevde kullanılmıştır.

Esas fiildeki iş, oluş ve hareketin ifa edimesi sonrasında oluşan durumu anlatmak için kullanılır:

şāhib-i tarīkatnīn hükmi bilen tekbīr aytқан bolsa C23b/8-9; kélalmaydurğan bolsa B44b/1; alıp kélgen bolsalar B40b/7

-2. Beklenti Fiilleri

Gelecek zaman sıfat-fiil eki /-ğay/ ile /bol-/ yardımcı fiilinin bir araya gelmeleri neticesinde ortaya çıkan yapı, Türkiye Türkçesindeki (/AcAk/+ol-/) yapısıyla aynı anlamda ve işlevde kullanılmıştır.

Esas fiildeki iş, oluş ve hareketin gelecekte vuku bulması beklendiği/tasarlandığı ifade edilir:

kıyāmet küni yüzi on dört künlük tolun aydék bolğay bolup qopğay J40a/1-2

1.3.6.1.4. Cevherî Fiiller

Yüklem fiili oluşturmak için yüklem ismi denen genel bir isim üzerine getirilen yüklemleştirici unsurlar cevher/ek fiillerdir (Daşdemir 2014: 127).

Risalelerde gerek isimden gerekse fiilden yapılmış yüklem isimlerini yüklem fiiline dönüştürmek için /bol-/ , /dur-/ , /ér-/ , /é-/ ve /tur-/ fiilleri kullanılmış veya kimi zaman da işaretli (ø) bırakılmıştır. Bu fiiller dört kipte (tasvir, hikâye, rivayet ve şart) ve farklı şahıs ekleriyle çekimlenmek suretiyle yüklemi oluşturmuşlardır. Söz konusu cevher fiiller ve işaretli kullanımın farklı kip ve şahıslardaki çekimine risalelerdeki örneklerden bazıları şöyledir:

-1. /+bol-/

haqāret kılgandék bolğay ‘hakaret etmiş gibidir’ H25a/1; haqā bolur ‘hatadır’ D47b/3-4; du‘ā kıılır bolsa F51b/2

-2. /+dur-/¹¹⁶

Risalelerde yalnızca bildirme kipi ve üçüncü şahıs çekimleriyle kullanılmıştır: merātibe durur ‘mertebedir’ D24b/4; hażret-i şeyh ‘attār velī rahmetullāhu ‘aleyh dururlar D10a/1-2

¹¹⁶ Bunun yanı sıra /dur-/ fiilinin geniş zaman sıfat-fiil ekiyle çekimlenen şekli (durur)’dan eklenen /dur/ bir ihtimal ve kuvvetlendirme eki mahiyeti kazanmıştır: ednādurlar A88a/3-4; bağış kıılmaq lâzımdur E20a/3-4; vebāldur C31a/9

-3. /+é-/

barıp édim C9a/1-2; hācet émes G47b/7; oturup édiler A46b/1; velī ékenler ‘veliymişler’ B17b/5; uyğānān émiş G50b/1; toğur édiler ‘dokurdular’ C41a/9

-4. /+ér-/

atap érdim ‘adamışdım’ C11b/7; bar érdi ‘vardı’ E4a/3; bilmes érdiler ‘bilmezdi’ A9b/1; dehkān érür ‘çiftçidir’ G52b/4; du‘ā kıldılar érse A15b/4-5; buyrusa érdi ‘buyursaydı’ E4b/2

-5. /+tur-/¹¹⁷

bendem turur ‘kölemdir’ J40a/4; halleri tururlar ‘halleridir’ B11a/4; kélgen turur ‘gelmiş’ C25a/1; keltürüp bergen turur F38a/3-4

-6. /+ø-/

Risalelerdeki birçok örnekte bilhassa cevherî fiilin bildirme kipi çekiminde bütünüyle düştüğü (Gemalmaz 2010: 277) görülür.

neççe vācib bar+ø-ø+ø ‘kaç vacip var’ F31a/7; neçük kıılır+ø-ø+men ‘nasıl yaparım’ B20a/4; işitti+ø-ø+ler C16b/7; işler+ø-se+ø J40a/6-7; eşkey+ø-ø+men A47b/2-3; tātāt kılsa+ø-ø+m C3b/6

1.3.6.2. Fiillerde Çekim

Risalelerde fiil çekimi, Çağatay Türkçesindeki fiil çekimine ve onun organik devamı niteleğindeki Yeni Uygur Türkçesindeki benzer.

1.3.6.2.1. Olumsuzluk

Risalelerde fiillerin olumsuzluk şekli çoğunlukla Türkçenin genel olumsuzluk eki /-mA-/ ekiyle yapılmakla birlikte üç örnekte /-GAn+iyelik eki/ yapıyla geçmiş zaman çekiminin olumsuzluk şeklinde “yok” kelimesi kullanılmıştır.

- /-mA-/ ekiyle yapılan olumsuzluk çekimlerinden örnekler:

¹¹⁷ /tur-/ fiilinin geniş zaman sıfat-fiil ekiyle çekimlenen şekli (turur)’dan eklenen /tur/ bir ihtimal ve kuvvetlendirme eki mahiyeti kazanmıştır ve risalelerde sadece bir örneğine rastlanmıştır: hoştur G51a/5

agrıtmagaylar C31b/6; kélalmayduğan bolsa B44b/1; becā kéltürmese G45a/4; sözleme I6a/3

- /-GAn+iyelik eki+yok/ yapısıyla oluşturulan olumsuzluk çekimine örnekler:

‘amel kılğanım yokdur ‘amel işlemedim’ A30b/2-3; barğanım yokdur ‘gitmedim’ A28a/3; barğanım yok C8b/9-10

1.3.6.2.2. Şahıs Ekleri

Risalelerde kullanılan şahıs eklerini beş başlık altında değerlendirmek mümkündür.

1.3.6.2.2.1. Zamir Menşeli Şahıs Ekleri

Risalelerde kullanılan zamir menşeli şahıs ekleri şunlardır:

	teklik	çokluk
1.	/+men/	/+mİz/
2.	/+sen/, /+sIn/	/+sıız/, /+sİzlAr/
3.	/+ø/	/+ø/, /+lAr/

Risalelerde zamir menşeli şahıs ekleri, öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman ve gelecek zaman çekimlerinde kullanılmıştır. Zamir menşeli şahıs eklerinin çekimi Çağatay Türkçesindeki çekimlerle benzerlik gösterir. Risalelerde görülen çekimler şahıslara göre şöyledir:

1. teklik şahıs çekimine örnekler:

tüketalmasmen A37b/5; ārzū kılamen¹¹⁸ C8b/10; ārzū kılurmen A28a/4; bolğaymen A47b/1; kılğuçdurmen C16b/4; yaşğa kiripdurmen A29a/4-5; satadurmen A31b/1; yaratgenmen I3b/1

2. teklik şahıs çekimine örnekler:

¹¹⁸ Çağatay Türkçesinde şimdiki zaman çekimi için kullanılan biçim biriminin (/ -a dur, durur, turur/) umumiyetle birinci ve ikinci teklik şahıs çekimlerinde /dur, durur, turur/ kısmının düştüğü ve yalnızca /-a/ zarf-fiil ekiyle çekimin gerçekleştiği görülür (Eckmann 2009: 139; Bodrogligeti 2001: 239).

yüralmassen A6b/1-2; da‘vet kılursen A6a/5; bī-naṣīb koymağaysen F62a/7; koymaysen A6b/3; bergeysin A89b/1; salğaysın B68b/3-4

3. teklik şahıs çekimine örnekler:

sūr kılmas E19a/5; şefā‘at kılmay D12b/4; ibergey B44a/4; işitkey B63b/5; alıp çıkıp bergen C31a/3; kaçar G48b/3; ‘aṭā kılğusıdır I7a/8; ‘aṭā kılıpdur D46b/1

1. çokluk şahıs çekimine örnekler:

bergeymiz C11a/6-7; şefā‘at kılurmız A35b/5; maḥrūm koymasmız A35b/5 fermān kılıpdurlar¹¹⁹ D4a/3

2. çokluk şahıs çekimine örnekler:

berürsiz A31b/2; bilürsizler C21a/8; tapğan bolğaysız A30a/4; dërsiz B33b/7; satarmusiz C9b/5; satarsız A31b/2; taparsızlar C21a/6

3. çokluk şahıs çekimine örnekler:

tapğaylar A80b/4-5; tapmaslar A89a/1; rivāyet kılurlar A5a/1; yetipdürler D5b/2; aytadurlar C22b/1; köteralmageyler C6b/2; tafur D4a/5; ‘amel kılıpdur D8b/7

1.3.6.2.2.2. İyelik Eki Menşeli Şahıs Ekleri

Risalelerde kullanılan iyelik menşeli şahıs ekleri şunlardır:

	teklik	çokluk
1.	/+m/	/+K/
2.	/+ñ/	/+ñlAr/, /+ñlz/
3.	/+ø/	/+lAr/

Yukarıdaki şahıs ekleri görülen geçmiş zaman ve şart kipi çekiminde kullanılmıştır. Bu eklerin risalelerdeki kullanımlarına şahıslara göre işaret edecek olursak:

1. teklik şahıs çekimine örnekler:

¹¹⁹ Saygı ifadesi olarak 3. teklik şahıs çekiminde çokluk şahsı göstermek için kullanılan /+lAr/ ekinin kullanıldığı da görülür.

āferīde kıldım I5a/4; kéldim C10a/1; bī-dār boldum C11a/8; tüş kördüm A33b/4-5; ĩbādet kılsam C3b/6

2. teklik şahıs çekimine örnekler:

hāşıl kıldıñ A83a/4; alıp kéldiñ B42b/4; ʿaṭā kılsañ C3b/5; déseñ A37b/1

3. teklik şahıs çekimine örnekler:

hārladı A16b/3-4; iberdi D2a/5; oḡusa G53a/5; öitse C21a/4

1. çokluk şahıs çekimine örnekler:

muḡtaşar kılduḡ B56a/5-6; kéltürdük B56a/7

2. çokluk şahıs çekimine örnekler:

berdiñiz A36a/2; ḡoşnūd kıldıñız A34b/5-35a/1; ʿamel kılıpmuduñız A30a/3; irade kılsañlar D28b/4; yād kılsañız A35b/3; bilseñiz G48a/2

3. çokluk şahıs çekimine örnekler:

aldılar E4a/2; kéldiler D23b/1; çıḡsalar G49a/4; köterseler C17b/5

1.3.6.2.2.3. Kesin Gelecek Zamanda Kullanılan Şahıs Ekleri

/-GU+iyelik eki+(dUr)/ biçim birimiyle çekimi gerçekleştirilen kesin gelecek zaman çekiminde şahıslar biçim biriminin bünyesinde yer alan iyelik ekiyle işaretlenir. Bu anlamda şahıs çekimi, yukarıdaki iyelik eki menşeli şahıs ekleriyle benzeşmekle birlikte üçüncü teklik şahsın /+sI/ tamlanan ekiyle işaretlenmesi, üçüncü çokluk şahıs çekiminde /+lArI/ ve /+sIlAr/ morphemlerinin kullanılması, ayrıca 1. çokluk şahıs çekiminde /+mIz/ iyelik ekinin kullanılması yönleriyle onlardan ayrılır.

Yukarıda bahsedilenlerden hareketle kesin gelecek zamanın şahıs çekimi tablosu şu şekilde çıkarılabilir:

	teklik	çokluk
1.	/+m/	/+mIz/
2.	/+ñ/	/+ñIz/
3.	/+sI/	/+lArI/, /+sIlAr/

Çağatay Türkçesinde kesin gelecek zamanın şahıs çekim ekleri tablodaki gibi (Teres 2014: 73) olmakla beraber risalelerde yalnızca 1. ve 3. teklik şahıs çekimlerine rastlanmıştır: tapğum A33a/4; ʿaṭā kılğusıdır I7a/8

1.3.6.2.2.4. İstek Kipi Şahıs Ekleri

Yalnızca birinci teklik ve çokluk şahıs çekimleri bulunan talep kipi öznenin bir eylemi gerçekleştirme ya da gerçekleştirilmeme konusundaki talebini, eğilimini, gönüllülüğünü, isteğini ve önerilerini bildirir (Bodrogligeti 2001: 174).

Risalelerde talep kipi çekiminin şahıslara göre değişen ekleri, 1. teklik şahısta Yeni Uygur Türkçesiyle (Öztürk 2010: 89; Arziev 2006: 294) 1. çokluk şahısta Çağatay Türkçesindekiyle (Eckmann 2009: 122; Bodrogligeti 2001: 174) benzerlik gösterir:

1. teklik şahıs eki /+Ay/

kılay A7a/5, soray A27a/3; baray C9b/1; étey A18b/5

1. çokluk şahıs ekleri /+(y)eliñ/, /+(y)elim/

tileyeliñ A35a/4-5; tileyelim C10b/10

1.3.6.2.2.5. Emir Kipi Şahıs Ekleri

Emir kipi; ikinci şahıslara yönelik (teklik/çokluk) doğrudan emirleri, üçün şahıslara yönelik olarak da dolaylı emirleri, ihtarları, uyarıları, ikazları ve yasakları bildirir (Bodrogligeti 2001: 175). Bu nedenle bu kipin 1. şahıs çekimleri yoktur.

Risalelerde emir kipi şahıs çekim ekleri Çağatay ve Yeni Uygur Türkçesindekilerle aynıdır. Risalelerde kullanılan ekler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

	teklik	çokluk
2.	/-+ø/, /+ø+GII/ ¹²⁰	/-+(I)ñ/, /-+(I)ñlAr/, /-+ñlAr/
3.	/-+sUn/	/-+sUnlAr/

2. teklik şahıs çekimine örnekler:

daʿvet kıl D22b/1; sözleşme C10a/2; dānā bolğıl F57a/5; alıp kélğıl I3b/1

¹²⁰ Bu ek aslında bir şahıs eki olmayıp Eski Türkçe döneminden beri emir kipinin ikinci şahıs çekimlerinde kullanılan bir kuvvetlendirme ekidir.

3. teklik şahıs çekimine örnekler:

çıksun J36a/2; icāze bersün A25a/1

2. çokluk şahıs çekimine örnekler

alıñ C12a/2; etiñ A14a/5, ettürüñ A15b/2; yaşurmañızlar B46a/1; gāfil bolmañlar E19a/6; biliñler C15b/3, sefer kılıñlar D28b/5; dost tutuñlar D45a/1

3. çokluk şahıs emir çekimi

désünler F37a/5; teḥīr kılmasunlar B34b/4-5

1.3.6.2.3. Fiillerde Zaman ve Kip Çekimi

Risalelerde fiillerin kip ve zamanını işaretlemek üzere kullanılan biçim birimleri Çağatay ve Yeni Uygur Türkçesindekilerle benzerlik gösterir. Bu biçim birimlerinden bazılarının risalelerde birden çok işlevi olduğu görülmüştür.

1.3.6.2.3.1. İstek Kipi

İstek kipi, bir eylemin ya da durumun istendiğini, beklendiğini, tahmin edildiğini veya tavsiye edildiğini ifade eder (Bodrogligeti 2001: 196).

Risalelerde bu işlev için üç farklı morfem kullanılmıştır. Bunlar kullanım sıklığına göre şöyledir:

-1. /-GAy/

Risalelerde gelecek ve geniş zaman çekiminde kullanılan morfem istek kipi işleviyle de kullanılmıştır. Bu örneklerden bazıları şunlardır:

imdi raḥt yoḡ kim munı ötüḡ kılḡay A17b/3-4; ustādlaḡa baḡḡay B42a/4-5; bī-naṣīb ḡoymaḡaysen F62a/7; rāḡī kılḡay baḡṣ kılḡay F43a/5; nasiḥat uṣbudur kim dukānnı pākīze tutḡay E32a/5-6; ulardın meded istiānet tilegeyler D37a/4-5; ḡarīdāḡa körsetkey D41b/7

-2. /-sA/

Aslında şart kipi eki olan /-sA/ risalelerde istek işleviyle de kullanılmıştır. İstek işleviyle kullanıldığı örneklerden bazıları şunlardır:

bizmu hem kılsaķ A17a/4-5; ʿatā kılsañ C3b/5; tāt kılsam C3b/6; ne bolğay maña numūne berseñiz nāle ve zārī kıldılar A18a/2-3

-3. İstek kipi için kullanılan şahıslara göre farklılık arz eden bir diğer morfem için bk. 1.3.6.2.2.4. İstek Kipi Şahıs Ekleri

1.3.6.2.3.2. Emir Kipi

Bu kipin kullanımı ve çekimi için bk. 1.3.6.2.2.5. Emir Şahıs Ekleri.

1.3.6.2.3.3. Gereklilik Kipi

Fiillerin gereklilik biçimleri için risalelerde üç morfem kullanılmıştır.

Bunlardan birincisi eş anlamlı “kérek” ve “lāzımdur” kelimeleriyle yapılmıştır. Söz konusu kelimelerin fiillerin isim-fiil şekillerine getirilerek oluşturulan /-mAK kérek/, /-mAK lāzımdur/ biçimbirimleri Çağatay ve Yeni Uygur Türkçesindeki yapılara benzerdir (Argunşah 2014: 172; Yazıcı Ersoy 2011: 397).

bağş kılmak kérek B17a/2-3; ayırtmak kérek B17a/4; bilmek lāzımdur B47b/2-3, bağş kılmak lazımdur E20a/3-4

İkincisi çoğunlukla geniş zaman ve istek kipi çekimlerini işaretlemek üzere kullanılan /-GAY/ ekidir. Bu ek, risalelerde emir ve yasakların bildirildiği cümlelerde gereklilik işleviyle kullanılmıştır:

yérım pīrni bilgey ve bu tārīķaları bilmak kérek H38a/7-38b/1; evvel esbāblarıdın atlamağay ikkinçi nā-ħaķ and içmegey üçünçi ustādıǵa cevāb kılamağay tōrtünçi dukānǵa bī-tahāret kirmegey beşinçi birbiriniñ dükānıǵa kirse tekbīr aytqay altınçi sāʿilni quruķ yandurmağay yettinçi esbāblarını étik dukānnı fākīze tutqay F60b/4-5-6-7-61a/1-2-3-4-5-6

Bunların yanında risalelerde /-A+dur/ yapısındaki olumlu bir cümle ile bu yapıdan gelişen ve olumsuz fiil tabanına eklenen /-y/ zarf-fiil ekiyle çekimlenen olumsuz bir cümlelerin de gereklilik anlamı taşıdığı belirlenmiştir:

yalğan sözlemey F54b/3; tekbīr aytadur H38a/1

1.3.6.2.3.4. Şart Kipi

Ek fiilin şart kipinde olduğu herhangi bir fiilin şart kipi de risalelerde /-sA/ ekiyle yapılmaktadır. Risalelerde şart kipi eki almış fiillerin öncesinde genellikle “eger” edatı kullanılmıştır:

eger sefer kılmaknı irāde kılsañlar D28b/4; bolsun déseñ A37b/2; kirseñiz dehķān öyige G50b/3; ĥadīṣ-i peygamberġa şek kēltürse kāfir bolur C21b/2; eger sorsalar kim H28a/5

Bunun yanı sıra ekin risalelerde, Türkiye Türkçesindeki /-dİğIndA / veya /-IncA/ zarf-fiil ekileriyle aynı işlevde yani zaman işleviyle kullanıldığı örneklerde mevcuttur:

her yerde oltursa duḥā kılmaglık F54a/2; tört vaktı tekḇīr almak müsteḥabdur evvel ağrıp sakaysa I6b/8-7a/1; her bāre dukāñga kēlse çehār tekḇīr oḡuġay F35a/4-5

1.3.6.2.3.5. Geniş Zaman

Risalelerde geniş zaman çekimi üç farklı biçimbirimle yapılmıştır. Bunlardan biri Çaġatay ve Yeni Uygur Türkçelerinin yanısıra çoġu Türk dilinde geniş zamanı işaretleyen /-(U)r/ ve /-Ar/ sıfat-fiil ekleridir.

Yukardaki biçimbirimlerin olumsuzluk şekli ise daima düz-geniş ünlülü /-mA-s/ biçimbirimiyle yapılır.

Diğerleri ise aslında gelecek zaman eki olmakla birlikte bazen geniş zaman bildiren /-GAy/ eki ile aslında şimdiki zaman için kullanılan /-(y)A+dur/ biçimbirimleridir.

-1. /-(U)r/, /-Ar/¹²¹ ekli örnekler:

şefāṭat kılmırmız A35b/5; maḥrūm ḳalır A24a/5; paylamas A5a/6; taparsızlar C21a/6; berürler D46a/6; yetkürür B46a/4; kirermen B28a/7; kirersin B28a/5; tükemes D31a /4

¹²¹ Burada ifade edilmesi gereken bir husus da şudur: Geniş zaman partisip ekinin çoğunlukla dar-yuvarlak ünlülü /-Ur/ olması nadiren düz-geniş ünlülü /-Ar/ olması Kumul ağzına mahsus bir özelliktir (Yakup 2005: 9; Arziev 2006: 410). Risalelerde geniş zaman çekiminin yuvarlak ünlüyle yapıldığı birçok örnek mevcuttur.

-2. /-GAy/ ekli örnekler:

bu ‘azab ‘uḵūbetge giriftār boldı dégeyler B62a/7-62b/1; her luḵma ki ta‘āmıdur ḥarām bolḡay C40a/4; aytḡaylar C22b/2

-3 /-(y)A+dur/

oḡurluḵ ḵıladur ya zinā ḵıladur ya çağır içedür ya ḵiṣini nā-ḥaḵ öltüredür şundaḡ nerselerni günā-ı kebīre dērler B38a/6-7-38b/1-2-3-4; tafıp yéyedür ḥarāmdur D35b/6-7; tekḇīr aytadurlar C22b/1; fāk boladur F49b/1

Bu yapı içerisindeki zarf fiil ekinin daralarak düşmesi sonucunda oluşan /-y+dur/ yapısı ile /+dur/ kopulasının düşmesi neticesinde oluşan /-y/ morfepleri olumsuz fiil tabanlarına eklenerek bazı örneklerde geniş zaman anlamını bildirmiştir:

ḥelāl bolmaydur ‘helal olmaz’ F36a/5-6; fişmeydür B19b/2; ḵoymaysen ‘vazgeçmezsın’ A6b/3; boḡuzlarıḡa aṣlā ötmey ‘boğazına asla saplanmaz’ B35a/4

1.3.6.2.3.6. Görülen Geçmiş Zaman Çekimi

Risalelerde görülen geçmiş zaman çekiminde üç biçim birimi kullanılmıştır. Bunlardan ilki tüm Türk dillerinde geçmiş zamanı işaretleyen /-dI/ eki (Serebrennikov ve Gadjeva 2011: 154) ve onun türevleridir. Diğerleri ise bugün Yeni Uygur Türkçesinde kullanılan /-GAn+iyelik eki+bar, yoḵdur/ ile aslında öğrenilen geçmiş zaman çekiminde kullanılan /-(I)p+dUr/ biçim birimidir.

-1. /-dI/

sürtüm A32a/4; oḡutüm A33b/2; aytım C10a/2; aytuḵ C17a/5; bérđiler A7a/3; tiktiler A67a/1; çıḵtılar E4a/1; bī-dār boldum C11a/8; unamadılar I2a/6; yürmedi G37a/1

-2. /-GAn/

siz ḥacc ḵılğanmu ‘siz hacca gittiniz mi’ C8b/8; alıp çıḵıp bergen ‘alıp getirdi’ C31a/3; yaratğanmen ‘yarattım’ I3b/1

-3. /-GAn+iyelik eki+(yoğdur)/¹²²

ğacge barğanım yoğdur ‘hacca gitmedim’ A28a/3 hiç ‘amel kılğanım yoğdur
‘hiçbir amel işlemedim’ A30b/2-3

-4. /-(I)p+dUr/

Anlam olarak çoğunlukla dolaylı bir geçmiş zaman bildirimi yapan söz konusu biçimbirimimin (Johanson 1998: 45) risalelerde birkaç cümlede bağlam gereği bilinen geçmiş zamanı işaretlediği tespit edilmiştir:

öyge keldim hatunum tafa kılıpdur şalvağ urdı C10a/1; toğsan alte yaşka kiripdürmen A29a/4-5; hāşıl kıldıñ dēdiler ‘abdullāh sālūk aydı yā resūlullāh bu kesbimniñ faẓīletidin [gevher] tafıpdurmen A83a/4-5-83b/1

1.3.6.2.3.7. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Bütün Türk yazı dillerinde mazide gerçekleşen hareketin sonucunu ifade eden öğrenilen geçmiş zaman için en az beş farklı morfem kullanılmıştır (Serebrennikov ve Gadjeva 2011: 162). Risalelerde bunlardan yalnızca ikisinin kullanıldığı görülür:

-1. /-Ip (durur)/, /-Ip (dur)/

Risalelerde öğrenilen geçmiş zamanı işaretlemek üzere kullanılan biçimbirimlerin başında söz konusu yapı kullanılmıştır. Bu yapının ikinci birleşeni olan (turur) ve (dur)’un risalelerde birkaç örnekte düşürüldüğü ve çekimin yalnızca /-(I)p/ zarf-fiil ekiyle yapıldığı tespit edilmiştir:

körüp A68b/1; cārūb-keşlik kılıp oturup érdiler A82b/4-5; oturup édim C11b/2; rivāyet kılıpdurlar G24a/5; bilipdür D22a/5; nāzil bolupdur E32a/3; kēltürüpdürler A5a/4; délip durur D23b/4; kēlmepdur B44a/3

¹²² Çağdaş Uygur yazı dilinde bu çekim mevcut olmakla birlikte çekimin birleşenlerinden olan /-GAn/ sıfat-fiil ekinin ünlüsü dar ünlüye sahiptir. Çağdaş Uygur yazı dilinde bu çekim /-GIn+iyelik eki+yoğ/ şeklinde yapılır (Öztürk 2010: 74). Bununla beraber morfemin risalelerdeki şekline benzer olarak geniş-ünlülü ve olumlu şekillerinde “bar” kelimesi kullanılmaksızın yalnızca /-GAn/ ekiyle yapılmış 3. teklik şahıs çekimine Kaşgar-Yarkent ağızlarında da rastlamak mümkündür (Raquette 1912: 169).

-2. /-GAn/

Öğrenilen geçmiş zamanın / KAn, -GAn/ sıfat-fiil ekleriyle yapılan çekimine Yeni Uygur (Öztürk 2010: 75; Doğan 2014: 110-111) ve Özbek (Coşkun 2014: 129; Yıldırım 2009: 159) edebî dilinde de rastlanmakla beraber risalelerdeki çekim Çağatay Türkçesindeki çekime (Argunşah 2013: 162) benzemektedir. Zira risalelerde söz konusu sıfat-fiil ekiyle yapılan geçmiş zaman çekiminde cevher fiilin tüm kiplerdeki işletiminde işaretlendiği görülür. Cevher fiil, risalelerde “ér-”, “é-”, “bol-”, ve “tur-” fiilleriyle tüm örneklerde işaretlenmiştir:

yarlıkağan bolsa B34b/2; ibergeren émes édi D2a/6; kélgen turur C25a/1; tuğkan éür G48b/4; aytkan bolsalar C23a/8; uyğangan émiş G50b/1

1.3.6.2.3.8. Şimdiki Zaman

Risalelerde şimdiki zaman çekiminde kullanılan yegâne¹²³ biçim birimi, /-A/ zarf-fiil eki ve “dur-” fiilinin geniş zaman sıfat-fiil ekli biçiminden (durur) gelişen /+dur/ kopulasının birleşmesi sonucu oluşan /-(y)A+dur/ yapısıdır.

Harezmi Türkçesi (Toparlı: 41-42) döneminden itibaren Doğu Türkçesinde şimdiki zaman için kullanımını takip edebildiğimiz bu biçimbirim Çağatay Türkçesinin (Argunşah 2013: 164) de tek şimdiki zaman işaretleyicisidir:

kāfirler aytadur kim aytadur A6a/3-4; bir pārçe kitāb tutup turadur A31a/1-2; satadurmen A31b/1; feryād fiğānlar kıladur B61a/7-61b/1

Bazı örneklerde “turur”dan gelişen “dur”un da eksiltildiği görülür:

meniñ ašlā ḥaccge barğanım yok ammā ḥaccge barmağnı ārzū kılamén ‘benim hiç hacca gitmedim ama hacca gitmeyi istiyorum’ B8b/9-10

¹²³ Ancak bu biçimbirim risalelerde gelecek zamanı işaretlemekten çok geniş zaman ve işaretleyicisi olarak kullanılmıştır.

1.3.6.2.3.9. Gelecek Zaman

Risalelerde gelecek zamanı göstermek üzere üç farklı biçimbirim kullanılmıştır. Bu morfeimler Çağtay Türkçesinde gelecek zamanı işaretlemek için kullanılmakla (Argunşah 2013: 166-167) beraber Yeni Uygur ve Özbek edebî dillerinde kullanılmayan biçimbirimlerdir. Bunlar sıklık sırasına göre şöyledir:

-1. /-GAy/¹²⁴

şefācat kılğayız C11a/4; yif eşkeymen A47b/2-3; mahrūm ƙalğaylar E21b/1; ƙopƙaylar C24a/2; bergeymiz C11a/6-7; dégeyler C40a/1; fāide bérmegey C40a/2

-2. /-GU+iyelik eki+(dur)/

Kesin gelecek zaman çekimi olarak da anılan bu biçimbirim, gelecekte mutlaka vuku bulacak bir olay veya durumu belirtmek için kullanılır (Eckmann 2009: 138).

bī-revnaƙ bolğusıdur C36b/7; ğamgīn bolğusıdur C37a/6; günehkār bolğusıdur I8a/8; rūsivā bolğusıdur E19a/3

Risalelerde bu morfemin sonundaki “dur” kopulasının düşürülerek kullanıldığı bir örnek de yer almaktadır: tapğum A33a/4.

1.3.6.2.4. İsim-Fiil Ekleri

Risalelerde geçici isimler yapmakta kullanılan biçimbirimler şunlardır:

-1. /-KAII/

Amaç bildiren zarf-fiilleri oluşturmak için kullanılan söz konusu biçimbirim, risalelerde bir örnekte nesne oluşturan bir isim-fiil eki işleviyle kullanılmıştır¹²⁵.

īmān aytƙalı unamadı ‘iman etmeği kabul etmedi’ D22b/4

¹²⁴ Bu biçimbirim risalelerde daha çok geniş zaman ve istek kipini işaretlemek için kullanılmıştır.

¹²⁵ Buradaki kullanımın amaç bildiren bir zarf-fiil ekinden çok isim fiil işlevini yerine getirdiğini söylemek ve öyle anlam vermek daha doğru olacaktır. Bu ekin isim-fiil işleviyle kullanılması ile ilgili daha fazla bilgi için bk. Alkaya 2011: 164-165.

-2. /-mAK/

ta‘āmdın ilgiri kéyin qolını yumak faqır miskīnlerğa nafaqa bermek D33a/1-2;
niğār almakı revā érmes E21b/3; érte aqşam şāgirdige ta‘līm bermek H36a/6-7

-3. /-mAG+IIK/

/-mAK/ isim-fiil eki ile /+IIK/ isimden isim yapım ekinin birleşmesi neticesinde oluşmuştur.

ularnıñ tekbīr aytnaqlıqı B4b/7; şadaqa-i fıtrī bermeklik beşinçi namāz-ı vitrī ötemeklik D7a/5-6; ikkinçi harām şübheldin perhīz kılmaqlıq C18b/10-19a/1

-4. /-(U)r/

Aslında geniş zaman sıfat-fiil eki olan söz konusu morfem, yalın hali dışında özellikle Yönelme Hāli ve Belirtme Hāli hali eki almış olarak isim-fiiller oluşturmıştır (Bodroglıgeti 2001: 254-255).

çehār ferīşte-i muqarreb derge turur ‘dört büyük melek demektir’ A9a/5-6;
oğulları hażret-i ismā‘īl ‘aleyhi’s-selāmıñ qurbānlıq kılurğa rızā berdi F50b/1-2-3; anı tikerni bilmes érdiler A9a/5-9b/1

-5. /-(I)ş/

qolımızdın kelişice ‘elimizden geldiği kadar’ A35b/4; tamamığa yetişi ‘sonuna ulaşması’ C33a/8

1.3.6.2.5. Sıfat-Fiil Ekleri

Risalelerde fiillerden geçici sıfatlar türetmede kullanılan ekler şunlardır:

-1. /-GUçI/

/-GU/, sıfat fiil ekiyle /+çI/ isimden isim yapma ekinden meydana gelen bu ek, fail sıfatları yapar (Argunşah 2014: 150).

tekbīr aytkuçılar B4b/1-2; du‘ā kılguçı D25b/5; uy haydaguçi tayaq G29b/4; bergüçi D42b/7

-2. /-GAn/

atқан оқ yanmas A14a/3; yégen ta‘amları A89a/4; güller açılған çağ G50a/4; yégen içken heme luқmesi ҳarāmdur F32b/7-33a/1

-3. /-kün/

sözi ötkün bolğay A21b/3-4

-4. /-p/

Risalelerde yalnızca bir örneği bulunan bu kullanım, muhtemelen /-(I)p/ zarf-fiil ekinin eklendiği bir fiil üzerine getirilen “tur-” fiilinin /-GAn/ sıfat-fiil ekiyle çekimlenmiş şeklinin (*(I)p tur-ğan/) birtakım fonetik değişikliklere uğraması neticesinde oluşmuştur. Bu sıfat-fiil eki, // toñuzge oğşap şūretide ‘domuza benzer surette’ A24a/2-3

1.3.6.2.6. Zarf-Fiil Ekleri

1.3.6.2.6.1. Zaman Zarf Filleri

-1. /-ğuça/ isimlere eklendiğinde sınırlama hâli eki olarak kullanılan bu ek aynı zaman da fiillere eklendiğinde zamanda sınırlı bir süre ifade eden zaman zarfları oluşturur.

sūre-i yāsīnni oқuğuça B66a/4

-2. /-anda/ /-an/ partisip ekiyle /+da/ Bulunma Hâli hâli ekinin bir araya gelmesiyle oluşan bu zarf-fiil eki üzerine eklendiği eylemin zaman tümleci haline getirir.

tonur başığa çıkanda B29b/5-6; dukāndın çıkanda H33a/7

-3. /-GAndA/ bu zarf-fiil ekleri /-GAn/ partisip ekiyle /-da/ Bulunma Hâli ekinin bir araya gelmesiyle oluşan bu zarf-fiil eki üzerine eklendiği eylemin zaman tümleci haline getirir.

yetkürgende B39b/6; balāğatke yetkende D30b/5; boyunturuқ salganda G33b/5; uruғ saçқanda G48a/6

-4. /-ArdA/, /-(U)rdA/ geniş zaman partisip ekiyle Bulunma Hâli ekinin birleşmesiyle oluşan bu gerundium eki üzerine eklendiği eylemin zaman tümleci haline getirir.

böz késerde H33b/6; ötkemeni qolğa alıp buğdanı ötkezürde G42a/1-2; qotandın haydap çıkarda J35b/1; alurda A42b/5; elgerde B21a/5; quyularda F40b/3

-5. /-günçe/ ‘-ınca, -ıncaya kadar; -dıkça ve -dıkçaya kadar’ anlamlarını verir. (Öztürk 2010: 108)

bāzārdın yanıp öyge kélgünçe D14b/4; seferdin yanıp kélgünçe E2b/5

1.3.6.2.6.2. Sebep Zarf-Fiilleri

-1. /-ğaç/ risalelerde tek bir örenği bulan bu zarf-fiil eki, asıl fiildeki hareketin yapılma sebebini bildirir (Öztürk 2010: 108).

risālege ‘amel qılğaç C39b/9

-2. /-GAII/

şavaf qılğalı barıp mekke-yi mu‘azzamada yığlap oturup édiler C8a/4-5; aş şa‘ām yégeli kélürde ‘yemek yemek için geldiğinde’ C34b/1-2; qoyını boğuzlağalı alıp kélse D23a/5-6

1.3.6.2.6.3. Hâl Zarf-Fiilleri

-1. /-(I)p/

ğam-nāk bolup yığlap oturup édiler A5b/1-2; ‘ömer şeyhni nihāyetī ‘izzet ikrām qılıp öyge tüşürdi C8b/5-6; qollarını bağlap turdı A47a/1; sorap taptılar A27a/5

-2. /-mAy/ olumsuzluk eki ile zarf-fiil eki /-y/’den oluşmuştur. Fiillere ‘-mAdAn’ anlamı katar (Argunşah 2014: 156).

bilmey C22b/2; yumay D34a/2

1.3.6.2.6.4. Bağlama Zarf-Fiilleri

Bağlama zarf-fiil ekleri, risalelerde ya tasvir fiilini asıl fiile bağlamıştır ya da temel cümleinin yargısına denk bir yargıyı cümleye bağlamıştır.

Bunlardan birincisine örnek olacak zarf-fiil ekleri daha önce detaylı olarak ele alındığı için (Bk. 1.3.6.1.3.3. Fiil ve Tasvir Fiilinden Oluşmuş Birleşik Fiiller) burada yalnızca ikinci işlevine uygun örnekler sunulacaktır.

/-(I)p/: yaratıp G30a/4; kāsib bu risāleni fütüp alıp özi birle hem-rāh saklap heftede veya ayda veya yılda okutup añlap (2) ötken pīr üstadlarınñ haqqıda duā kılip rūhlarığa bahş kılmak lāzımdur E19b/6-7-20a/1-2-3-4

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

2.1. METNİ KURARKEN TAKİP EDİLEN YOL

•Metin bölümü, seçilen farklı adlardaki 10 risale yazmasının transkripsiyon harfleri kullanılarak Latin alfabesine yapılan yazı çevrimidir. Bu yazı çevrimine yazma eserlerde sıkça karşılaşılan Arapça ayet, hadis ve dualar dâhil edilmemiştir. Bu kısımlar, Arap harfleriyle metin içerisinde yer almışlardır. Bu kısımların gereken yerlerde dipnotlarla tenkidi yapılmıştır.

•10 farklı meslek risalesinin her biri büyük bir harfle temsil edilmiştir. Harflerin risale metinlerine ataması risalelerin hacmi göz önünde bulundurularak yapılmıştır. En hacimli risaleyi temsil etmek üzere A harfi atanmış, diğer risalelere de hacmi fazla olandan az olana doğru şu şekilde büyük harf ataması yapılmıştır:

Atanan Harf	Risalenin Adı
A	RİSÂLE-İ MŪZE-DŪZLUK
B	RİSÂLE-İ NĀN-VĀYLIK
C	RİSÂLE-İ KĀSİB
D	RİSÂLE-İ SODAGERÇİLİK
E	RİSÂLE-İ RENG-RİZLİK
F	RİSÂLE-İ KĀŞŞĀBLİK
G	RİSÂLE-İ DEHĀNÇILIK
H	RİSÂLE-İ BĀFENDELİK
I	RİSÂLE-İ TEMŪRÇİLİK
J	RİSÂLE-İ ÇĀRVĀDĀRÇILIK

•Yukarıdaki harf atamalarından sonra risale metinleri alfabetik sıralamaya uygun olarak sıralanmıştır. Metinlerin öncesine hangi risale metnine başlandığını göstermek üzere parantez içinde risale metnini temsil eden harf ve risalenin ismi yazılmıştır.

•Metinde, varak numaraları 12 punto ve bold rakamlarla yazılmıştır. Varağın ön yüzü “a” arka yüzü ise “b” harfiyle gösterilmiş ve varak numarasının sağ üst köşesine

küçük harflerle kaydedilmiştir. Son olarak satır numaraları 10 punto ve bold olmayan rakamlarla yazılmıştır.

- Yazma eserlerde yer yer yanlış yazıldığı tespit edilen kelimelerin doğru yazılışları metne alınmış orijinal yazılışları ise dipnotlarda gösterilmiştir.

- Yazma eserlerde eksik yazıldığı tespit edilen ses, ek ve kelimeler metin içerisinde köşeli ayraç ([...]) içinde yazılmıştır.

- Yazma eserlerde nadiren görülen derkenarlar, ek bilgiler veya açıklayıcılar da metne dâhil edilmemiş ancak bu bilgilere de dipnotlarda yer verilmiştir.

- Metinde atıf yapılan ve Arap harfleriyle yazılan ayetlerin Kur'an-ı Kerim'de bulundukları yerler dipnotlarda eğer ayetin tamamı alınmışsa yalnızca sure ve ayet numaraları aralarına konan bir taksim işaretiyle (/) gösterilmiş, eğer ayetin yalnızca bir kısmından iktibas edilmişse alıntı yapılan kısmı anlamı yazılarak hangi surenin kaçınıcı ayeti olduğu belirtilmiştir. Dua, evrad, ezkar ve tesbihat gibi Arapça ibarelerin Türkçe karşılıkları yazılmamıştır.

- Türkçedeki birden çok ünlüye işaret eden Arap yazı sistemindeki kimi harflerin ses değerlerinin ve yazma nüshalarda yer yer kaydı ihmal edilen bazı ünlüleri ihtiva eden kelimelerin nasıl okunacağını (bk. 1.1.1. Ünlülerin Yazılışı) belirlenmesinde, başta Şincan Uygur Özerk Bölgesinin güneyinde konuşulan Uygur ağızlarından yapılmış derlemelerden hareketle hazırlanan Gunnar Jarring'in "An Eastern Turki-English Dialect Dictionary" adlı çalışması olmak üzere çağdaş Uygur yazı diline ve ağızlarına yönelik başka sözlük ve gramer çalışmaları esas alınmıştır.

- El yazması nüshalarda sıklıkla yanlış yazılan Arapça ve Farsça kökenli kimi kelimelerin kaynak dildeki doğru yazımı metne alınmıştır. Bu kelimeler, çok sık yanlış yazıldığı için dipnotlarda doğru şekilleri ayrıca yazılmamıştır. Çoğunlukla yanlış yazılan Arapça ve Farsça sözcükler, doğru ve yanlış yanlış yazılışlarıyla birlikte 1.1.6. Yanlış Yazılan Kelimeler başlığı altında listelenmiştir.

- Ele alınan risalelerde özellikle bazı edatların, işaret sıfatlarının ve bunun yanında birleşik kelimelerin zaman zaman bitişik yazıldığı görülür. Böylesi durumlarda kelimelerin el yazması nüshada bitişik yazıldığını göstermek üzere kelimenin ayrı yazılması gereken kısımları arasına alt çizgi () işareti konulmuştur.

2.2. (A) RİSÂLE-İ MÛZE-DÛZLUK

4^b (1) risâle-i mûze-dûzluḡ (2) bu turur (3) اعوذ بالله من الشيطان الرجيم (4) الحمد لله رب العالمين والعاقبة (5) على (1) andaḡ rivāyet kılurlar kim (2) mûze-dûzluḡ aḡkāmını ḡudāy(3) ḡazret-i şālih ‘aleyhi’s-selām[ḡa] yarlıḡadı (4) ḡaberde andaḡ kélťürüpdürler kim (5) bir küni ḡazret-i şālih ‘aleyhi’s-selām kā (6) fırlerniñ cebr sitemige paylamas **5^b** (1) ḡam-nāk bolup yıḡlap olturup (2) édiler kim nā-gāḡ cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām (3) hediye alıp kélđiler kim yā şālih ḡudāy (4) ta‘ālā andāḡ yarlıḡadı kim ḡazret-i (5) şālihḡa ki ḡam-nāk bolup hem **6^a** (1) ĩmāḡa da‘vet kılsun déđiler (2) şul zamānda ḡazret-i şālih ‘aleyh’s-selām (3) aydılar kim ey birāderim cebrā’ıl kāfir (4) ler aytadur kim ey şālih bizni ĩmān (5) ḡa da‘vet kılursen ammā biz yürġen **6^b** (1) yolḡa yalañ ayaḡ yüralmas (2) sen bizni ĩmāḡa da‘vet kılursen (3) ve taḡı peyḡamberlik ṡama‘ını koymaysen (4) déḡ ta‘na kıladur déḡ zār (5) zār yıḡlayur érdiler ḡazret-i cebrā’ıl ‘aleyh’s-selām **7^a** (1) ṡarfetü’l-‘ayn içinde ḡazır (2) bolup behiştđin bir reḡt (3) alıp çıkıp berdiler ḡazret-i şālih (4) ‘aleyhi’s-selām sordı yā cebrā’ıl (5) ‘aleyhi’s-selām bu némedür munı néme kılay dérler **7^b** (1) ḡazret-i cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām aydıla (2) r kim yā şālih munı mûze-dûzluḡ (3) ḡa emrī boldı munı mûze kılıp (4) ayaḡıḡa kiygil déđiler ḡazret-i (5) şālih ‘aleyhi’s-selām körürler kim kim ul reḡt **8^a** (1) niñ nûrı bu ‘ālemni mûnevver kıldı (2) ḡazret-i şālih ‘aleyhi’s-selām ḡoş_ḡāl (3) ve ḡurrem boldılar ḡazret-i cebrā’ıl (4) ‘aleyhi’s-selām körsetip berdiler (5) ḡazret-i şālih ‘aleyhi’s-selām ul reḡt **8^b** (1) dın bir pāre kėsip ayaḡlarıḡa (2) mûze kılıp kiydiler kafirler munı (3) körüp ḡayrān kıldılar aytur (4) érdiler kim şālih peyḡamberniñ ber-ḡaḡ (5) turur ayaḡıdın nûr pedā boldı **9^a** (1) bolupdur déḡ ĩmān kélťürdi (2) kündin küḡe mezḡebleri ḡavī bo (3) ldılar ul reḡtdin bir pāre (4) yırtıp alur érđi yene tāze bulur (5) érdiler velikin anı tikerni **9^b** (1) bilmes érdiler ḡolları birle (2) yırtıpalur érđi ḡolları birle (3) birbirige tutar érdiler ul (4) ötüḡ bolur érđi ḡazret-i şālih (5) ‘aleyhi’s-selām mu‘cizeleri bu érđi **10^a** (1) her kāfirī_ki munı körtüp bī-ihṡiyār (2) ĩmān kélťürüp musulmān boldılar (3) anıñ üḡün şālih atandı ata (4) ları ḡoyḡan

atları zulyā¹²⁶ érdi (5) kaçan_kim şālih ‘aleyhi’s-selām müze¹²⁷ 10^b (1) kılsalar kavmleri alıp (2) kiyer érdiler yine rehtdin (3) müze kılsalar aşhābları alıp (4) kiyer érdiler ayağlarıd[a] turmas (5) érdi ul sebebdin müze-düzniñ 11^a (1) ayağıda ötük turmas (2) lıķı andın qaldı haberde andağ (3) keltürüpdürler kim hāzret-i (4) şālih ‘aleyhi’s-selām hāzret-i yūnus (5) ‘aleyhi’s-selām[dın] örgendiler andın 11^b (1) heme ‘ālemge meşhūr boldı bir hārām (2) zāde hāzret-i şālih ‘aleyhi’s-selāmğa (3) yalğan ĩmān keltürdi bu söz (4) niñ tamaıda hāzret-i şālih ‘aleyhi’s-selām (5) ‘ibādet-hāneğa kirip tātga meşğül 12^a (1) luķ kıtur érdi ul rahtnı (2) ul hārām-zāde oğurlap alıp (3) kaçtı hāzret-i şālih ‘aleyhi’s-selām (4) duā kıldılar ul sebebdin ul (5) hārām-zādeniñ qolıdın nā-pedā 12^b (1) boldılar ve yine bir rivāyetde kēlip (2) dur kim bir hārām-zāde nā-inşāf (3) hāzret-i şālih ‘aleyhi’s-selāmğa ul (4) rahtnıñ cānibidin şāgird (5) lıķğa kirdi bir kün hālī tapıp 13^a (1) oğurlap kaçtı hāzret-i şālih (2) ‘aleyhi’s-selām duā kıldı u hārām (3) zādeniñ yüzi qara bolup (4) qolı qurudı ul sebebdin (5) her şādī_kim ustādını nā-rāzī 13^b (1) kılsa hıyānet kılsa revnaķ tapmas (2) ları andın qaldı hāzret-i yūnus (3) ‘aleyhi’s-selām ilticā kılip¹²⁸ nāle kıldılar (4) andın hāzret-i şālih ‘aleyhi’s-selām her çend (5) tilediler tapmadılar hāzret-i 14^a (1) cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām kēldiler ayd (2) ılar yā şālih imdi hıç fāyda (3) yok atқан oķ yanmas (4) dēdiler bir pāre tēre berdiler (5) özüñiz etiñ dēdiler 14^b (1) hāzret-i şālih ‘aleyhi’s-selām ul (2) tēreni aldılar hāzret-i cebrā’īl (3) ‘aleyhi’s-selām körsetip berdi (4) ler hāzret-i şālih ‘aleyhi’s-selām (5) renglerini kıldılar kenēs boldılar 15^a (1) hāzret-i şālih ‘aleyhi’s-selām ul reht (2) ni yırtıp birbirige tutar érdiler (3) hāzret-i şālih ‘aleyhi’s-selāmniñ mu’cize (4) si birle tikelip qalur érdiler hāzret-i (5) şālih ‘aleyhi’s-selāmğa hāzret-i cebrā’īl 15^b (1) ‘aleyhi’s-selām yafrāğğa oħşa (2) esbāb ettürüñ dēdiler hāzret-i (3) şālih ‘aleyhi’s-selām hāzret-i dāvud (4) ‘aleyhi’s-selāmğa teveccüh bolup duā (5) kıldılar érse ġāyb yüzide 16^a (1) pedā boldılar yafrāğğa oħşa (2) andın hāzret-i cebrā’īl¹²⁹ ‘aleyh (3) i’s-selām behiştin yiñne (4) alıp çıkarıp berdiler hāzret-i (5) şālih ‘aleyhi’s-selām kesb berdiler 16^b (1) hāzret-i yūnus ‘aleyhi’s-selām düz (2) endelik

¹²⁶ Bu nüshada (يٰٓ) şeklinde “vav” (و) harfı yazılmaksızın kaydedilen kelime diğēr Risāle-i Müze-düzlük nüshalarında (و) şeklinde yazılmıştır.

¹²⁷ Sonraki sayfada da ‘müze’ kelimesi tekrar yazılmıştır.

¹²⁸ Yazmada bu kelime “kelip”(كليب) şeklinde yazılmıştır.

¹²⁹ Yazmada ‘cebrā’īl’ kelimesi iki kere yazılmıştır.

andın kaldılar neççe müddet (3) din keyin ba'zıları rizkini hār (4) ladı hāzret-i şālih 'aleyhi's-selānī (5) gāzabları kēldi ol kēldi ul kimesni **17^a** (1) bardılar hāzret-i yūnus 'aleyhi (2) 's-selām nāle ve zārī kılıp (3) aydılar kim ey şālih 'aleyhi's-selām (4) reh̄tni bizge hem berseler bizmu (5) hem kılsak dēdiler hāzret-i şālih **17^b** (1) 'aleyhi's-selām aydılar kim ey yūnus (2) meniñ mu'cizem turur munı tola (3) hāladılar imdi reh̄t yok kim (4) munı ötük kılğay dēdiler hāzret-i (5) yūnus 'aleyhi's-selām aydılar kim hāzret-i **18^a** (1) şālih 'aleyhi's-selām hāq perverd (2) igārgē ne bolğay maña numūne berseñiz (3) nāle ve zārī kıldılar hāzret-i (4) peygamber aydılar kim at eşek téresini (5) alıp sağırī etiñ dēdiler **18^b** (1) hāzret-i yūnus bir at bir eşek (2) téresini alıp kēldiler ütek tikiñ (3) dēdiler hāzret-i yūnus 'aleyhi's-selām aydılar (4) yā şālih 'aleyhi's-selām kıysı tarafını sağırī (5) étey dēdiler hāzret-i şālih 'aleyhi's-selām sağırī **19^a** (1) tarafını körsetip berdiler bu tarafı (2) sağırī bolur dép sağırī bolmakı andın (3) kaldı eger sorsalar aydı heme tarafı (4) sağırī bolur érdiler hāzret-i şālih (5) 'aleyhi's-selām[ga] kimsendin numūne berdiler **19^b** (1) zencīre tikmek andın kaldı haberde (2) andağ rivāyet kılurlar kim hāzret-i yūnus (3) 'aleyhi's-selāmın mu'cizeleri üçün (4) mesh̄ mūze birle namāz dürüst ve illā öz (5) ge libās birle dürüst émesdür **20^a** (1) barçe hūnerlerdin pāk turur (2) ve uluğ turur her kim hūnerni hār (3) körse dünyā ve āhiretde hārlikğa (4) qalur bu 'ālemde revnağ tapmas ve (5) şādī kim her kişi kim mūze-düz ustād **20^b** (1) nı hāqāret kılsa veya sen dése (2) veya ötükçi dép hāqāret kılsa özi (3) kāfir hātunı talāk bolur ul kişige (4) şerī'at hükimde derre lāzım bolur hādīs (5) maẓmūnı birle ¹³⁰الكاسب حبيب الله her kim bu **21^a** (1) hūnerni pāklik birle tutsa bu (2) risāle birle 'amel kılsa s̄abit-ka-dem bolsa dünyā (3) ve āhireti ma'mūr bolur hergiz hārlik (4) ve zārlik yüzini körmes kıyāmet (5) küni āmennā ve şaddağnā küni şefā'at **21^b** (1) lardın hergiz mahrūm qalmas bu dünyāda (2) hāzret-i şālih 'aleyhi's-selām cemī'c pīr ustād (3) larnıñ aldıda yüzü asıg ve sözi (4) ötkün bolğay ve ustādlarnı ervāh (5) ları hoşnūd bolğay meded isti'ānet **22^a** (1) kılğay kündin künge meded isti'āne (2) kılğay devleti ve 'izzeti ziyāde bolğay (3) ve her ustādī kim öy[i]de risāle bolmas (4) ve saqlamas cemī'c ervāhlar bu ustāddın (5) bī-zār bolğay kesbdin berike tapmas **22^b** (1)

¹³⁰ 'Çalışan Allah'ın sevgili kuludur.' Anlamındaki bu hadis yazmada (الكاسب حبيب الله) şeklinde kaydedilmiştir.

kündin künge iflāsğa qalır (2) tañla kıyāmet küni cemīc pīrler bu kişidin (3) yüz evrügey ve her ustādī kim risāle (4) saqlasa fat fat okutup iştirse (5) ervāh-i pīr-i ustādlarğa yed-i çırāğ **23^a** (1) kılsa du‘ā ve tekbīr kılsa cemīc pīr ervāh (2) lar hoşnūd bolup meded isti‘ānet (3) kıılır kesbidin bereket tapar kündin künge¹³¹ (4) rızq- rūzesi ziyāde bolur dünyā ve ahiret (5) ma‘mūr bolur ve yine hāzret-i imām ca‘fer-i şādık **23^b** (1) rażıyallāhu ‘anh andağ rivāyet kıılıp (2) durlar kim her ustādī kim risāle saqla (3) masa risāleni bilmey tekbīr aytsa anıñ tekbīri (4) dürüst émesdür ustādlar ul kişidin (5) nā-rāzī bolur ve her kesbidin tafıp alğan nerse **24^a** (1) helāl bolmağay kıyāmet küni¹³² (2) yüzi qara bolup toñuzge oñşap (3) şūretide qopğay pīr ustādlar (4) aldıda şerm-sār bolup ve şefā‘atlarıdın (5) mahrūm qalır ne‘ūzu bi’llāh min zalik¹³³ **24^b** (1) her şādī kim bu risāleni bilmese (2) şāhib-i tekbīrdin tekbīr alsa anıñ almaqı (3) dürüst émes ul kişini kāsib (4) démek dürüst émes ul kişiniñ (5) kesbidin yémeki harām turur bu risāleni bilmese bilgü **25^a** (1) çisi icāze¹³⁴ bersün ul kişiniñ (2) tekbīr aytmakı dürüst émes hāzret-i imām (3) ca‘fer-i şādık ve reh-nümā-yı muvāfiq rażı (4) yalāhu ‘anh andağ rivāyet kıılıpdurlar kim (5) hāzret-i şeyh süfyān-ı sevrī rażıyallāhu ‘anh **25^b** (1) mekkege bardılar hacc tavāf kıılıp (2) oturup aydılar kim asmān tarafıdın (3) ikki ferişte tüşüp¹³⁵ kældiler (4) feriştedin bir ferişte sordı ey ferişte (5) siz ustād maña aytıñ kim bu yıl **26^a** (1) yetmiş miñ kişi hacc tavāf kııldı (2) kimniñ haccı qabūl boldı dédi (3) ul ferişte ustādı aydı ey ferişte (4) bu yıl yetmiş miñ kişi hacc kııldı hiç (5) kaysınıñ haccı qabūl bolmadı **26^b** (1) ammā bağdād şehrde usta ‘alī (2) müze-dūzniñ haccınıñ berekātıdın (3) be-tamām hācīniñ haccı qabūl boldı (4) dép pütüp aldı gāyib boldı (5) hāzret-i şeyh süfyān sevrī rażıyallāhu **27^a** (1) ‘anh körüp hayrān qaldı (2) lar men kim barıp bağdādğa barıp (3) bu vākı‘anı soray dép bağdādğa (4) barıp usta ‘alī müze-dūzniñ öyini (5) soray Dép sorap taptılar usta ‘alī **27^b** (1) müze-dūz

¹³¹ Yazmada ‘kündin künge’ kalıp ifadesini oluşturan öğelerin yerleri değiştirilerek ‘kunge kündin’ şeklinde yazılmıştır.

¹³² Yazmada bu kelime, “künileri” (کونی لاری) şeklinde, kelime köküne eklenen bir tamlanan ekinden sonra yazılan bir çokluk ve ikinci bir tamlanan ekiyle kaydedilmiştir.

¹³³ Yazmada ‘Biz ondan Allah’a sığınırız.’ anlamındaki duanın “zalik” kısmı “zālik” (ذالک) şeklinde yazılmıştır. Tüm yazmada durum böyledir.

¹³⁴ Yazmada bu kelime ‘icāze’ (إعازة) şeklinde yazılmıştır.

¹³⁵ Yazmada bu kısımda “ferişte” kelimesi ikinci kez yazılmıştır. Ancak bir tasviri fiil ile asıl fiil arasına giren bu kelimenin yanlışlıkla yazıldığı düşünülmektedir.

şeyhni i'cāz ikrām (2) birlen öyge teklîf kılıp alıp (3) kirdiler hâzret-i şeyhni bisyār (4) mihmāndārlik kıldılar ba'de (5) ez-ṭa'ām¹³⁶ şeyh aydılar ey usta **28^a** (1) 'alī haccğa barıp mudıñız dēd (2) iler usta 'alī aydı yā büzürg-vār-ı (3) 'ālem meniñ haccge barğanım yokdur (4) ammā haccnı ārzū kılurmen dēdi (5) hâzret-i şeyh aydılar ey ustā **28^b** (1) 'alī men mekhetullāhda érdim ferişte (2) ler sizniñ berekātıñızdın yetmiş (3) miñ haccıniñ haccı kabûl boldı (4) dēp haber berip ğāyib boldı dēdiler (5) ey usta 'alī bu şehrde¹³⁷ sizdinmu **29^a** (1) bölek usta 'alī atlıĝ mûz (2) e-düz kişi barmudur usta 'alī (3) aydılar yā büzürg-vār-ı 'ālem bu baĝdā (4) d şehrde toksan alte yaşka (5) kiripdürmen mendin özge **29^b** (1) bu şehrde usta 'alī atlıĝmu (2) mûze-düz yokdur şeyh aydılar (3) usta 'alī hiç 'ömrüñiz içide (4) haccge barıpmudıñız dēdiler (5) yā büzürg-vār-ı 'ālem hiç vaĝtda haccge **30^a** (1) barğanım yokdur dēdiler (2) hâzret-i şeyh kıldılar aydılar (3) hiç 'amel kılıpmudıñız haccnıñ (4) şevābını tapĝan bolĝaysız dēdiler (5) usta 'alī bir āh tarttılar **30^b** (1) yıĝlap aytur kim ey büzürg-vār-ı (2) 'ālem hiç 'amel kılğanım yok (3) dur ammā bu yıl haccge baray dēp (4) niyet kılıp érdim bir kün (5) bāzārda oturup barur érdim **31^a** (1) bir kimerse bir pârçe kitāb tutup (2) turadur sordum bu néme kitābdur (3) dēdim ul kimerse aydı bu risāle-i (4) mûzedur dēdi men satarmusiz (5) dēdim ul kimerse aydı ey usta **31^b** (1) 'alī satadurmen dēdi men aydım (2) munı kaçęege berürsiz némege satarsız (3) dēdim özüñiz bilip ful beriñ (4) özüñüzniñ pîr ustādıñızniñ (5) naşîhatı dēdi men muhtāc **32^a** (1) tururmen dēdim pîr ustādlarım (2) niñ aṭaları maña te'sîr kıldı (3) derhāl ul risāleni alıp ta'zîm (4) birle közümgē sürtüm dest-yārımgā (5) kayturdum ul kişini alıp **32^b** (1) kēldim bu risāleniñ bahāsıĝa (2) miñ tılā berdim hātunum maña (3) serzeniş kıldı ey usta 'alī bir (4) pârçe kitābgā miñ tılānı harc kıldıñız (5) dēp hātunum hafā boldı men **33^a** (1) aydım ey hātun her vechide (2) pîr ustādımnıñ hürmetini kıldım (3) sen hāmüş turĝıl hudā bergen (4) pulnı yine tapĝum ve yine berür (5) ammā pirimni nā-rāzî kılmay dēp **33^b** (1) bu risāleni dukangā alıp kirip (2) bu risāleni okutum ve pîr ustād (3) larnıñ haĝķıda āb aş berip (4) du'ā ve tekbîr kıldım kéçesi tüş (5) kördüm āsmān işikleri açıldı **34^a** (1) taht pedā boldı ul taht (2) üzre seyyid hâzret-i şālih 'aleyhi' (3) s-selām pîr ustādlar bile oltu

¹³⁶ Yazmada bu kelimenin üstünde ikki satır arasına yazılmış 'kéyin' "sonra" kelimesi bulunmaktadır.

¹³⁷ Yazmada bu kelime "şehirde" (شهرده) şeklinde yazılmıştır.

(4) rupdur Һazret-i şālih ‘aleyhi’s-selām (5) āftāb-ı tībāndék özge ustād **34^b** (1) lar yulduz Һazret-i şālih ‘aleyhi’(2) s-selām ayttılar ey usta ‘alī (3) rahmet sizge bizniñ atımızni i‘zāz (4) ikrām kılıp naşihatımızge Һarīdārлық (5) kılıp bizniñ rūhımızni hoşnūd **35^a** (1) kıldınız sizdin ikkile dünyāda (2) rāzī bolduқ sen imdi turğıl (3) bizniñ üçün barıp Һacc tavāf (4) kılalı saña Һudāy ta‘ālādın tileye (5) liñ dép ğāyib boldı bu baġdād **35^b** (1) şehriniñ mekкетullāhniñ aralığı (2) alte aylıқ¹³⁸ yol turur sen bizni (3) bu risāle birle yād kılсаңыз biz (4) kıyāmet küni қolımızdın kélişi[çe]¹³⁹ (5) şefā‘at kılurmız mahrūm қoymasmız **36^a** (1) ve sen bizniñ [üçün] miñ tılānı¹⁴⁰ (2) berdiñiz деп ğāyib boldılar (3) men uyқudın bī-dār boldum közüm (4) yaş yuқı tahāret kılıp ikki rek‘at (5) namāz ötedim namāz-ı bāmādāddın **36^b** (1) yanıp olturup érdim ikki (2) yasavul kélди aydı_ki ey usta (3) ‘alī sizni pādişāh-ı bāġdād ңırlaydur (4) деп meni pādişāh-ı baġdād қаşıġа (5) alıp bardı pādişāh-ı baġdād aydı_kim ey **37^a** (1) usta ‘alī üç yıl bolupdur (2) ki bés Һazīnede altunni Һudāy (3) ta‘ālāniñ yolıda nezre kıldım bu kün (4) kéçe Һazret-i şālih ‘aleyhi’s-selām kéldiler (5) aydılar ki ey ferzend bizni rāzī **37^b** (1) bolsun déseñ Һudāy ta‘ālāniñ (2) yolıġа қабул bolsun déseñ атаған (3) nezreni siz alıñ bizni қарzdın (4) Һalās kılıñ dédiler ul pul māl (5) nı alıp tüketalmasmen bir yıl boldı **38^a** (1) ul cānibdin Һaccġа baralmadım (2) dédiler Һazret-i şeyḥ aydılar ey (3) usta ‘alī kimerse üçün peyġamberler (4) Һacc kılur bolsa ul kişiniñ Һaccı (5) némege қабул bolmaġay ve ul kişiniñ **38^b** (1) Һaccı berekātıdın be-tamām Һācīniñ (2) Һaccı қабул boldılar деп Һazret-i şeyḥ (3) rahmetullāhu ‘aleyh ustād ‘alī (4) mūze-dūzniñ iligini tutup tavāf (5) kılıp mūbārek-bād kıldılar деп **39^a** (1) Һazret-i imām ca‘fer-i şādiқ razıy (2) allāhu ‘anh naql kıldılar her kişi kim (3) fekk kéltürse kāfir bolur ne‘ūzu bi’llāh (4) min zalik eger sorsalar kim mūze-dūz (5) luқ aḥkāmıda neççe pīr mürşīd ötüpdür **39^b** (1) bu pīrler barçelerdin efzaldur (2) evvel ‘abdu’l-‘azīz ikkinçi ‘abdu (3) ‘l-қahhār üçünçi ‘abdu’l-cabbār (4) törtünçi ‘abdu’r-raḥman tururlar (5) eger sorsalar kim ‘abdu’r-raḥman kim **40^a** (1) tururlar ‘abdu’l-cabbār kim tururlar (2) ‘abdu’l-қahhār kim tururlar ‘abdu’l-‘azīz (3) kim tururlar cevāb ayğıl kim ‘abdu (4) ‘r-raḥman ādem

¹³⁸ Yazmada bu kelime “aycılık” (أى جليق) şeklinde yazılmıştır.

¹³⁹ Uygurcuda ‘elimizden geldiġi kadar’ anlamında “kolimizdin kélişiçe” şeklinde bir deyim mevcuttur (Necip 2008: 197). Yazmada ise bu deyim (kolimizdin kélişi) şeklinde eksik olarak yazılmıştır.

¹⁴⁰ Bir sonraki satırda tamamı yazılan “berdiñiz” kelimesinin berd kısmı burada da yazılmıştır.

şafiyullāh turur (5) ‘abdu’l-ḳahhār nūḥ nebīyullāh turur ‘abdu **40^b** (1) ‘l-cabbār ibrahīm ḥalīlullāh turur ‘abdu (2) ‘l-‘azīz ḥazret-i muḥammed resūlullāh turur (3) eger sorsalar kim ḥazret-i ādem peygamberdin (4) ḥazret-i ādem şafīyullāhdin ḥazret-i (5) muḥammed şallallāhu ‘aleyhi ve sellemğaça [neççe] pīr ustādlar **41^a** (1) ötüpdürler cevāb aygıl kim sekiz (2) miñ alte yüz ustād ötüpdürler (3) bu pīrlerniñ barçesi pīr-i kāmīl érdi (4) ler şerī‘at tarīkat ve ḥaḳīkat (5) ve ma‘rifet ve kāmīl ve mükemmel érdiler **41^b** (1) bu pīrlerdin kéyin on ikki (2) pīr mürşīd kim tururlar evvel ḥazret-i (3) şālih peygamber ikkinçi ḥazret-i yūnus (4) peygamber üçünçi calāle’d-dīn velī (5) turur törtünçi ḥ‘āce tūsī velī **42^a** (1) beşinçi ḥ‘āce ‘urūk ‘uşāme’d-dīn (2) velī altınçı ḥ‘āce ‘abbās şāh-ı dīn (3) velī sekkizinçi ḥ‘āce ilyās velī to (4) k̄kuzunçı ḥ‘āce ebū ḫalīb velī (5) onunçı ḥ‘āce ḫuddūs¹⁴¹ velī on birinçi **42^b** (1) ebū ḫalīb kāmānī¹⁴² on ikkinçi ḥ‘āce (2) muḥammed pāre-düz andın soñra on (3) sekkiz miñ ‘ālemge meşhūr boldı eger (4) sorsalar kim her ustādī kim reht (5) ni ḳolğa alurda bir mertebe fātiḫa **43^a** (1) üç mertbe iḫlāş oḳuğay (2) eger sorsalar kim dukan-dārılık (3) kimdin ḳaldı cevāb aygıl kim ḥazret-i (4) şālih ‘aleyhi’s-selām¹⁴³ dın eger sorsalar (5) rāstgerlik kimdin ḳaldı¹⁴⁴ **43^b** (1) cevāb aygıl kim ḥazret-i şālih peygamberdin (2) ḳaldı eger sorsalar kim düzendelik (3) kimdin ḳaldı cevāb aygıl kim ḥazret-i (4) yūnus peygamberdin ḳaldı eger sorsa (5) lar kim dirhem-düzluḳ kimdin ḳaldı **44^a** (1) cevāb aygıl kim usta cālūt (2) dın ḳaldı eger sorsalar kim sa (3) ḡdaḳ-düzluḳ kimdin ḳaldı (4) cevāb aygıl kim usta pirdevs¹⁴⁵ dın (5) ḳaldı eger sorsalar kim serrāc **44^b** (1) düzluḳ kimdin ḳaldı cevāb aygıl (2) kim usta ‘imrāndın ḳaldı (3) eger sorsalar kim mese-düzluḳ kim (4) dın ḳaldı usta mīr şāmī¹⁴⁶ dın (5) ḳaldı eger

¹⁴¹ Yazmada bu kelime “ḫālūs” (طالوس) şeklinde yazılmıştır. Ancak diğer risāle-i müze-düzluḳ nüshalarında bu kelime “ḫuddūs” şeklinde yazılmıştır.

¹⁴² Yazmada bu kelime “tāmānī” (تامانی) şeklinde yazılmıştır. Bir başka risāle-i müze-düzluḳ nüshasında bu kelime “kef” (ك) harfiyle yazılmıştır.

¹⁴³ Yazmada burada “‘aleyh” (عليه) ifadesi tekrar yazılmıştır.

¹⁴⁴ Yazmada “cevāb” kelimesi hem burada hem de sonraki sayfanın başında kaydedilmiş.

¹⁴⁵ Yazmada “pervīş” (پرویش) şeklinde yazılan bu isim, risalenin diğer nüshalarında “pirdevs” ya da “firdevs” şekillerinde yazılmıştır.

¹⁴⁶ Risāle-i müze-düzluḳ’un diğer nüshalarında kelime bu şekilde yazılmıştır. Ancak bu yazma nüshada “şām” (شام) şeklinde yazılmıştır.

sorsalar kim ¹⁴⁷pāy **45^a** (1) düzlük kimdin kaldı (2) cevāb aygıl kim usta ḥusām (3) e’d-dīndin kaldı eger sorsalar kim (4) ilme-düzlük kimdin kaldı (5) cevāb aygıl kim kuyūd ṣāhīdin **45^b** (1) kaldı eger sorsalar kim ṣīb¹⁴⁸ (2) düzlük kim[din] kaldı cevāb aygıl (3) kim ḥusrev quddūsın kaldı eger¹⁴⁹ (4) sorsalar kim keṣṣ-düzlük (5) kimdin kaldı cevāb aygıl kim **46^a** (1) ḥ^vāce usta ebū ṭālib (2) din kaldı eger sorsalar kim pāre (3) düzlük kimdin kaldı ḥ^vāce (4) muḥammed pāre-düz velīdin kaldı (5) yifniñ narḥi[si]ni¹⁵⁰ acratıp yif **46^b** (1) éşip oturup édiler ikki (2) cihān serveri ḥazret-i muḥammed muṣṭafā (3) ṣallāhu ‘aleyhi vesellem kirip kédiler (4) ḥ^vāce muḥammed pāre-düz velī çaşrap (5) koyup i’zāz ikrām kılıp **47^a** (1) kollarını bağlap turdı (2) ḥazret-i muḥammed muṣṭafā ṣallallāhu ‘aleyhi (3) vesellem aydılar kim ey ḥ^vāce muḥammed (4) pāre-düz yif éşin dédiler (5) ḥ^vāce muḥammed pāre-düz¹⁵¹ **47^b** (1) aydılar men kim bolğaymen ḥazret (2) leriniñ aldıları da yif éşkey (3) men dédiler sır-ı penc ḥazret-i mīkā (4) ‘āl ‘aleyhi’s-selāmdın kaldı eger sorsa (5) lar kim müze-düzlük farz **48^a** (1) mu ya vācib ya sünnet mu dése (2) cevāb aygıl kim ḥudāy ta‘ālā (3) ḥazret-i cebrā‘il ‘aleyhi’s-selāmğa (4) farz boldı ḥazret-i cebrā‘il aleyhis’selām (5) ḥazret-i ṣālih ‘aleyhi’s-selāmğa aydı **48^b** (1) vācib boldı ḥazret-i cebrā‘il ‘aleyhi (2) ‘s-selām ṣālih ‘aleyhi’s-selām şāgirdleriğa (3) aydılar sünnet boldı bes ma‘lūm boldı (4) kim müze-düzlük farz ve vācib ve sünnet (5) turur eger sorsalar kim müzelükda pīr-i **49^a** (1) şer‘at kim turur pīr-i¹⁵² ṭarīkat (2) kim turur pīr-i ḥaḳīkat kim turur pīr-i şer‘at (3) ḥazret-i muḥammed resūllullāh turur pīr-i ṭarīkat (4) ṣālih ‘aleyhi’s-selām pīr-i ḥaḳīkat ḥızır (5) ‘aleyhi’s-selām tururlar pīr-i mecāzī **49^b** (1) ḥ^vāce muḥammed pāre-düz tururlar (2) eger sorsalar kim müze-düzlükda (3) yığaç esbābı kaydın kaldı cevāb (4) aygıl kim ḥudāy ta‘ālā emri fermānı (5) birle behiştin tūbā

¹⁴⁷ Risāle-i müze-düzlük’un diğér nüshalarında kelimenin başında yer alamyan “rīze” (ریزه) kaydı yanlış bir yazım olarak değérlendirilmiştir.

¹⁴⁸ Bir tür kumaş olan “şib” kelimesinden sonra yazılan (يبه) kelimesine anlam verilememiştir.

¹⁴⁹ Bir sonraki satırda yazılan ‘sorsa’ kelimesinin ilk hecesi ‘so’ burada da yazılmıştır.

¹⁵⁰ Yazmada “ç” sesini gösteren (چ) harfinin noktası alta değil üste konulduğu için “narḥini” (نرخینی) şeklinde yazılmıştır.

¹⁵¹ Yazmada bir sonraki sayfanın başında yazılan “aydılar” kelimesi burada da yazılmıştır.

¹⁵² Yazmada izafet kesresini göstermek için (ی) harfi kullanılmıştır. Tamlama (پری طریقت) şeklinde yazılmıştır.

zeytūn¹⁵³ dıraht **50^a** (1) niñ yığaçıdın érdi tört (2) burcluk tahta érdi her bu (3) rcıda her burcıda bir ferişteniñ (4) cāyı turur eger sorsalar kim düzende (5) kimdin qaldı maqbūl tır-endāzdın **50^b** (1) qaldı anıñ üçün_kim hadīśde (2) vāki‘ bolupdur kim qale’n-nebī (3) ‘aleyhi’s-selām اَلْكَاسِبُ حَبِيبُ اللّٰهِ (4) dépdur rastlık birle kesb kılıp helāl (5) lukme yémeklik hudāy ta‘ālā dost **51^a** (1) larıdın turur eger sorsalar kim müze (2) düzlükniñ temür esbābları (3) kimdin qaldı cevāb aygıl kim bürende (4) cebrā’īl ‘aleyhi’s-selāmdın qaldı¹⁵⁴ (5) zerfeş mikā’īl ‘aleyhi’s-selāmdın **51^b** (1) qaldı kalıp hāzret-i isrāfīl ‘aleyh (2) i’s-selāmdın turur şāne-çüb hāzret-i (3) isrāfīl ‘aleyhi’s-selāmdın qaldı barçe (4) larnı¹⁵⁵ birdin hāzret-i şālihğa berdi yiñne (5) hūrlardın turur fora-küb hāzret-i **52^a** (1) ilyās ‘aleyhi’s-selāmdın (2) qaldı kıl boguz hāzret-i hıızır ‘aleyhi’s-selām (3) dın tekene hāzret-i idrīs ‘aleyhi’s-selām (4) dın turur munğuy hāzret-i nūh ‘aleyh (5) i’s-selāmdın turur yif hāzret-i havvādın turur **52^b** (1) mum hāzret-i ādem ‘aleyhi’s-selāmdın (2) turur şaň hāzret-i ismā’īl ‘aleyh (3) i’s-selāmdın turur kelem hāzret-i peygamber (4) dın turur kübe hāzret-i dāvud ‘aleyhi’s-selām (5) dın turur müze-gerdān süleymān peygamberdin turur **53^a** (1) müze-düzlükğa yüz yigirme (2) tört miñ peygamber¹⁵⁶ dāhıldur hāş hudāy (3) ta‘ālādın her ustādī_kim bī-tekbīr şāgird (4) ğa endāze tartıp berür tarīkat va‘de (5) side mürted bolur peštahta¹⁵⁷ nı **53^b** (1) hāzret-i cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām behişt (2) dın alıp çıkıp berdiler amut yığaçı (3) hāzret-i şālih ‘aleyhi’s-selāmdın tufeyl (4) leridin turur eger sorsalar kim dukanğa (5) kirerde qaysı āyetni okumaq kérek **54^a** (1) cevāb aygıl kim اِلَى اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ بَصِيْرٌ بِالْعِبَادِ (2) وَأَفْوَضُ أَمْرِي (3) démek kérek eger sorsalar kim olturur (4) da qaysı āyetni okumaq kérek cevāb (5) aygıl kim وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ (1) démek kérek جِغْطُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ (2) وَسِعَ كُرْسِيُّهُ (3) السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ (4) démek kérek eger sorsalar kim اَللّٰهُ تَوَكَّلْتُ عَلَى (2) démek kérek

¹⁵³ Yazmada bu kelime ‘zeritūn’ (زريتون) şeklinde yazılmıştır.

¹⁵⁴ Yazmada diğer satırın başında yazılan “zer” (زر) kısmı burada da yazılmıştır.

¹⁵⁵ Yazmada bu kelime “bir birdin” (بر بردين) şeklinde yazılmıştır.

¹⁵⁶ ‘peygamber’ kelimesi yazmada yanlışlıkla “yigirme” kelimesinden sonra yazılmıştır.

¹⁵⁷ Yazmada bu kelime “peštahtnı” (پشتخت نى) şeklinde yazılmış.

¹⁵⁸ 40/44

¹⁵⁹ 2/255

¹⁶⁰ 2/255

173 تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ (2) demek kérek eger sorsalar kim pāşne (3) düzluğda kıaysı āyetni okumak (4) kérek cevāb ayğıl kim رُبِّنَ لِلنَّاسِ 174 60^a (1) demek kérek eger sorsalar kim kûbelerde (2) kıaysı āyetni okumak kérek cevāb (3) ayğıl kim يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي (4) 175 60^b (1) kıaysı āyetni okumak kérek cevāb (2) ayğıl kim وَ اللَّهُ قَوِيٌّ 176 (3) eger sorsalar kim çerm tikerde kıaysı وَمِنْ (2) مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ 177 61^a (1) 61^b (1) eger sorsalar kim āb tutarda kıaysı (2) āyetni okumak kérek cevāb ayğıl kim (3) 178 وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي 179 (4) 62^a (1) kıaysı āyetni okumak kérek (2) cevāb ayğıl kim إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى (3) 62^b (1) 180 بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ (5) عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ذُرِّيَّتَهُ (4) آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ (3) وَعِنْدَهُ eger sorsalar kim kıalıp (2) salurda kıaysı āyetni okumak kérek (3) cevāb ayğıl kim أَيْكُمْ أَحْسَنُ عَمَلٍ 182 (4) الْمَوْتِ وَالْحَيَاةِ لِيُبْلُوَكُمْ (3) خَلَقَ (2) okumak kérek cevāb ayğıl kim kıaysı āyetni (2) okumak kérek eger sorsa (5) 63^a (1) 63^b (1) okumak kérek cevāb ayğıl kim kıalıp (2) dın çıkarurda kıaysı āyetni (3) okumak kérek cevāb ayğıl kim (4) 64^a (1) kıalırda kıaysı āyetni okumak (2) kérek cevāb ayğıl kim وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ (4) رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ (3) سُبْحَانَ رَبِّكَ (2) 173 47/12 174 3/14 175 38/26 176 ‘Allah güçlüdür.’ 177 20/135 178 20/39 179 37/79 Ancak bu ayet yazmada (سَلَامٌ قَوْلًا عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ) şeklinde kaydedilmiştir. 180 3/33-34 181 6/59 182 67/2 Ancak yazmada ayetin (أَيْكُمْ) kısmı yazılmamıştır.

دَعَمَكَ كَرَك 64^b (1) eger sorsalar kim ötüknü satarda (2) kıaysı āyetni okumak kerek cevāb (3) aygıl kim bu āyetni okumak kerek (4) okup hārīdğa dem kıılıp kııksa hārīdēk (5) hārīdār bolğay بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ 65^a (1) فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمْ (2) ذَالِكَ (3) الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَ ذَالِكَ (4) فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمْ (5) فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمْ 65^a (1) فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمْ (2) ذَالِكَ (3) الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَ ذَالِكَ (4) فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمْ (5) فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمْ 184^a دَعَمَكَ (4) kerek eger sorsalar kim kûbe kıaydın (5) kıaldı mekânîtiķ taşdın 65^b (1) pedā boldı şakıl şan kıaydın (2) pedā boldı cevāb aygıl kim uş (3) yūsuf bağdādī[di]n pedā boldı (4) eger sorsalar kim kıalıp étmek kimdin pedā (5) boldı hāzret-i cebrāil ‘aleyhi’s-selām 66^a (1) dın haberde andağ keltürüpdür kim (2) künlerde bir kün h’āce muḥammed pāre (3) düzdın kıaldı dukanda (4) oturup érdiler bir dervīş¹⁸⁵ (5) kırip keldiler selām kııldı selāmığa 66^b (1) cevāb berdiler dervīş aydı_kim (2) ey h’āce men ka’beğa niyet kııldım (3) ayağım yalıñ ez-cümle dünyālıkdın sekkiz (4) direm bar dép h’ācenıñ aldıda koydı (5) h’āce ḥesāb kıılıp baqtılar ul direm 67^a (1) reḥt bahāsı yok keş tiktiler (2) çermige hiç nerse tapmadılar (3) aldılarığa baqsalar tarbuz (4) şafaķı turadur şafaknı alıp çerm (5) éttiler bu sekkiz diremni hem berdiler zād-ı¹⁸⁶ 67^b (1) rāḥile kıılıñ dép berdiler mekke (2) tavāf kıılurda meni hem yād kıılıñ (3) dediler ul dervīş ul keş (4) niñ çermidiñ haberdār bolmadı (5) ayağığa kıyıp kııkıp ketti elḥaķ¹⁸⁷ mekkege 68^a (1) bardı tavaf kıılıp keldi h’āce (2) muḥammed pāre-düzğa selām kııldı ey (3) dervīş keşñiz tikdimu (4) dediler dervīş aydı kim kıaydağ (5) tikip érdiler şundağ turdı dép 68^b (1) ayağıdın kııkarıp körüp tar (2) buzniñ şafaķı turur taḥı hiç neme (3) se bolğanı yok turur dervīş bu ḥāl (4) ni körüp na’ra urup ayağlarığa (5) yıkıılıp ‘özri-taķşır kıoyup ketti 69^a (1) h’āceğa ma’lūm boldı_ki ey dirīğ (2) sırrım fāş boldı dép şul zamān baş (3) larını secdege kıoyup ḥānn-ı sipāriş (4) kııldılar ḥaķ ta’ālāğa vāşıl boldılar (5) eger sorsalar müze-düzlukğa 69^b (1) neççe nemeşe farz turur cevāb āygıl (2) kim beş nemeşe farz turur evvel ‘ilm (3) örğenmeklik ikkinçi hünerni arığ (4) örğenmeklik üçünçi beş vakt (5)

¹⁸³ ‘Yüceliğe sahip olan rabbim , kendisi aleyhinde ileri sürdükleri suçlamalardan uzak ve yücedir . bütün resullere selam olsun. Gerçek hamd,bütün cihanların rabbi olan Allah'a mahsustur.’

¹⁸⁴ ‘O hâlde, yapmış olduğunuz bu alışverişten dolayı sevinin. İşte asıl bu büyük başarıdır.’ mealindeki bu cümle 9. surenin (Tevbe) 111. ayetinden iktibas edilmiştir.

¹⁸⁵ Yazmada bu kelime “dervīş” (درویش) şeklinde yazılmıştır.

¹⁸⁶ Yazmada bu kelime “zāde” (زاده) şeklinde yazılmıştır.

¹⁸⁷ Yazmada bu kelime “elḥaķ” (الفتح) şeklinde yazılmıştır. Ayrıca, muhtemelen bu yanlış yazıma anlam verilemediği için veya yanlış kaydedildiğini göstermek için kırmızı mürekkeple üzeri çizilmiştir.

namāz ötemeklik törtünçi **70^a** (1) sehāvet kılmaglık beşinçi tevekkül (2) ħudāğa kılmaglık turur eger sorsa (3) lar kim müze-düzluğda neççe nemerse (4) vācib turur cevāb aygıl kim yette nemerse (5) vācibdür evvel tahāret kılmaglık **70^b** (1) ikkinçi rāst kılmaglık üçünçi (2) dukanını arığ tutmaglık tör (3) tünçi zıkr tesbīh birle bolmaglık (4) beşinçi kutāh kār késmeklik altınçi rizkni (5) arığ yerge ya suğa salmaglık **71^a** (1) yettinçi her āzīne aqşāmı pīrler (2) ħaqqıda duā ve tekbīr yed-i çerāğ kılıp (3) şadaka kılmaglık eger sorsalar kim (4) müze-düzluğda neççe nemerse sünnet (5) turur cevāb aygıl kim on nemerse sünnet turur **71^b** (1) evvel kanā‘at ikkinçi ħarāmdın per (2) hiz kılmaglık üçünçi seherde (3) ħopmaglık törütünçi esbābnı (4) étik saklamaglık beşinçi şāgīr (5) diğa yahşı asramaglık altınçi **72^a** (1) tilini faḥş işdin saklama (2) ğlık yettinçi nöbetni ötkezmey ħalmaglık (3) sekizinçi şāgirdiğa nigārığa ĩmān (4) islām örgetmeklik ve yene pend naşīhat (5) kılmaglık tokkuzunçi mihmān dost bolmaglık **72^b** (1) onunçi risāle birle ‘amel kılmaglık eger (2) sorsalar kim müze-düzluğda neççe nemerse (3) mubāh adāb turur cevāb aygıl kim beş nemerse (4) mubāh turur evvel şīrīn gūy bolmaglık (5) ikkinçi köñli yumşak bolğay üçünçi **73^a** (1) ‘ulemādın söz işitmeklik törtü (2) nçi ‘ulemānı ‘ilmni dost tutmaglık (3) beşinçi yahşılıknı ħuy kılmaglık eger (4) sorsalar kim müze-düzluğda neççe nemerse (5) ħarām turur evvel fāsık bolmaglık **73^b** (1) ikkinçi sūd-ħ̄ārılık üçünçi (2) şarāb içmeklik törtünçi baḥl (3) bolmaglık beşinçi bī-tekbīr iş kılma (4) ğlık eger sorsalar kim müze-düz (5) luğda neççe nemerse bid‘at turur cevāb **74^a** (1) aygıl yette nemerse bid‘atdur evvel yalğan (2) aytmaglık ikkinçi bed-zebān bolmaglık üçünçi (3) bī-diyānet bolmaglık törütünçi¹⁸⁸ (4) bāzārda ta‘ām yemek beşinçi hünerni sehil bilmek (5) lik altınçi hünerni ustādını ħor **74^b** (1) körmeklik yettinçi şāḥib-i tekbīrni (2) ħ̄ār körmeklik eger sorsalar kim müze (3) düzgā neççe vaqt tekbīr almak farz turur (4) cevāb aygıl kim alte vaqt tekbīr (5) almak farz turur evvel şāgīrd usta **75^a** (1) bolsa ikkinçi nā-ħaḳ an içse üçünçi (2) derre lāzım bolsa törtünçi hünerdin (3) yanıp yine hünēr kıılır bolsa beşinçi kāfir (4) bolup yine musulmān bolsa altınçi duka (5) nğa yötkelse eger sorsalar kim müze **75^b** (1) düzluğda neççe vaqtda tekbīr almak [vācibdür]^p (2) cevāb aygıl kim sekkiz vaqtda tekbīr almak (3) vācibdür evvel dukan tüzerde (4)

¹⁸⁸ Yazmada bir sonraki satırda tamamı yazılan ‘bāzārda’ kélmesinin ilk üç sesi ‘bāz’ burada da yazılmıştır.

ikkinçi nikā salurda üçünçi dest-i (5) ğayb tegse törtünçi kişi ğıybet kılur **76^a** (1) bolsa beşinçi tekbīr alur bolsa altınçı қо (2) lıdın қan çıқsa yettinçi iş buzulsa (3) sekkizinçi şāhib-i tekbīrni ihānet kılса (4) eger sorsalar kim şāhib-i tekbīrlikge neççe kişi (5) yaramas üç t̄āyife evvel beş namāz ötemese **76^b** (1) ikkinçi türük bolsa üçünçi bu risāleni (2) bilmese ul kişidin tekbīr almak revā (3) émes eger sorsalar kim sāhib-i tekbīr (4) din mūze-dūzlukda neççe vaktı (5) tekbīr almak sūnnetdür cevāb aygıl **77^a** (1) kim tört vaktı sūnnetdür evvel (2) şartıġa hāniş bolsa ikkinçi mātemdār (3) bolsa üçünçi hātunı oġul tu (4) ġsa törtünçi şagirdiġa şāhib-i (5) tekbīrdin bī-icāze tekbīr berse eger sorsalar kim **77^b** (1) neççe tekbīr mūsteħabdur cevāb aygıl kim (2) tört nemerse evvel aġrıp saķaysa (3) ikkinçi éġiz yerdin yıkılса üçünçimu (4) dūr çıқsa törtünçi birbirini leyin (5) lese eger sorsalar kim farz sūnnet démekde **78^a** (1) bā'is némedür cevāb aygıl kim farzı (2) ħudāy ta'ālā buyrudı farz boldı (3) muña inkār kılса kāfir bolur vācibni (4) ferişter kılıpdurlar aña mūnkir kélse (5) kāfir bolur sūnnetni peyġamber kılıpdur **78^b** (1) aña mūnkir kélse ġünehkār bolur mūsteħāb (2) nı ustādlar buyrupdur aña mūnkir (3) bolsa ġünehkār bolur ne'ūzu bi'llāh min (4) zalik eger sorsalar kim tekbīrni farz (5) vācib sūnnet démekde bā'is ne turur cevāb aygıl kim ançe **79^a** (1) ge farz turur şāhib-i tekbīrlik (2) kimniñ ornı turur cevāb aygıl kim (3) ħāzret-i cebrā'il 'aleyhi's-selāmniñ ornı (4) ikkinçi ħāzret-i ādem şafıyyullāh üçünçi (5) ħāzret-i ibrahim ħalılullāh **79^b** (1) ¹⁸⁹törtünçi nūh nebiyyullāh beşinçi (2) ħāzret-i muħāmməd resūlullāhniñ ornı (3) her kişi şāhib-i tekbīrge pişedest (4) lik kılса ya hem yukarı oltursa (5) aña hem ta'zīr lazım bolur ammā **80^a** (1) mūze-dūzluk hūner bisyār (2) uluġ turur her kişi 'aķide iħlāş (3) kılıp meded isti'ānet tilese bu (4) risāle bile 'amel kılса mūze-dūzluk kılса (5) kıyāmet küni yüzi on tört kün **80^b** (1) lük talun aydék kopġay ul (2) küni pīr üstādları şefā'at kılur (3) lar eger rastlık birle iş kılсalar (4) bu dünyada kündin künge bereket tapġay (5) lar devlet ziyāde bolġay inşā'allahu **81^a** (1) ta'ālā her ustādī_ki çehār tekbīrni (2) bilip ervāh-ı pīr ħaķķıda yed-i çerāġ (3) kılıp tekbīr aytġay tekbīr bu turur الله (4) اكبر الله اكبر لا اله الا الله (5) والله اكبر الله اكبر و الله **81^b** (1) démek kérek ħāzret-i ādem peyġamberniñ (2) oġlanları bar érđi her birleri (3) hūner kılıpdurlar ve yene imām ġazālī (4) naķl kılıpdurlar behişt içide (5) kesb kılmaķ

¹⁸⁹ Yazmada bu kelimenin ilk beş harfi 'törtü' bir önceki sayfada da yazılmıştır.

revā bolsa édi pāre **82^a** (1) düzlük kılur érdim dép (2) armān kıldılar ammā bu kesbde bisyār (3) faẓīlet bardur köp érenler (4) bu kesbde murād maḳşūdığa yeteyler (5) ve yene rivāyet kılupdurlar kim ḥāzret-i **82^b** (1) resūl ‘aleyhi’s-selām emīrū’l-mü’minīn (2) ‘alī raẓiyallāhu ‘anh ka‘bege bardılar (3) ka‘beniñ işigide ‘abdullāh sālūkī (4) pāre-düzlük kılıp ka‘beni cārüb-keşlik (5) kılıp oturup édiler ḥāzret-i resūl ‘aleyhi’s-selām **83^a** (1) sordılar kim ey ‘abdullāh (2) sālūk élniñ köhne ötüğini (3) yamap ve ka‘beğa cārüb-keşlik kılıp néme (4) ḥāşıl kıldıñ dédiler ‘abdullāh (5) sālūk aydı yā resūlullāh bu kesbimniñ faẓīletidin **83^b** (1) [gevher] tafıpdurmen ul gevherniñ (2) miñ bir ḥāşşiyeti bardur ul gevher (3) ni kırk dört maḳām dérler evvelkı (4) maḳām tevbe ṭarīkat dédiler ikkinçi (5) maḳām ‘ibādet üçünçi maḳām zühed törtünçi maḳām beşünçi maḳām **84^a** (1) reḥā altınçi maḳām şükür yettinçi maḳām muḥabbet (2) sekkizinçi maḳām ma‘rifet tokkuzunçi maḳām (3) ‘ilm onunçi maḳām ḥilm on birinçi ‘aql (4) on ikkinçi maḳām teslīm on üçünçi maḳām¹⁹⁰ (5) ‘adl on törtünçi maḳām ḳanā‘at on beşünçi maḳām **84^b** (1) şıdk on¹⁹¹ altınçi maḳām yakīn on (2) yettinçi maḳām zıkr on sekkizinçi maḳām taḳvā (3) on tokkuzunçi maḳām tevekkül yigirmünçi (4) maḳām tefekkür yigirme birinçi maḳām şafā yigirme (5) ikkinçi maḳām vefā yigirme üçünçi maḳām ḥavf yigirme **85^a** (1) törtünçi maḳām recā yigirme beşünçi maḳām (2) tevāzu‘ yigirme altınçi maḳām ihlāş (3) yigirme yettinçi maḳām rızā yigirme sekkizinçi (4) maḳām ḥuşū‘ yigirme tokkuzunçi maḳām (5) tazarru‘ ottuzunçi maḳām ‘azāb ottuz birinçi **85^b** (1) maḳām şevḳ ottuz ikkinçi maḳām luḫf (2) ottuz üçünçi maḳām rāst (3) ottuz törtünçi maḳām kerem ottuz (4) beşünçi maḳām sehā ottuz altınçi maḳām (5) ğınā ottuz yettinçi maḳām ḥużū‘ **86^a** (1) ottuz sekkizinçi maḳām ḥayā ottuz (2) tokkuzunçi maḳām ‘işmet kırkınçi maḳām (3) inşāf kırk birinçi maḳām vaşıyyet kırk ikkinçi (4) maḳām rahmet kırk üçünçi maḳām şefkat (5) kırk törtünçi maḳām terbiyet depdurlar dep **86^b** (1) cevāb berdiler ḥāzret-i resūl ‘aleyh (2) i’s-selām aydılar ey ‘abdullāh sālūk ḥüb (3) cevāb ayttıñ vucūduñnı tutupsin dep (4) du‘ā kıldılar mertebesi taḥı hem ziyāde (5) boldı her ustādī_ki bu zıkrni kılğan büzürg¹⁹²ler **87^a** (1) niñ ‘amel[i] birle bu kesbde ‘amel kılsa murād (2) maḳşūdığa yeter ikki dünyāda

¹⁹⁰ Yazmada bu kelimenin son harfi yazılmamış ve ‘maḳā’ (مقا) şeklinde kaydedilmiştir.

¹⁹¹ Yazmada on kelimesi iki kere yazılmıştır.

¹⁹² Yazmada bu kelime ‘bezrük’ (بزرگ) şeklinde yazılmıştır.

‘izzet (3) āb-rūyluk bolur ve behişt ‘anber (4) siriştğa müşerref bolur ammā bu kesbni (5) kılguçı üç t̄ayife budur evvel ḥazret-i **87^b** (1) ādem şafiyyullāh ikkinçi nūḥ nebīyyullāh (2) üçünçi ḥazret-i ibrahīm ḥalīlullāh (3) törtünçi ḥazret-i muḥammed resūlullāh (4) şallallāhu ‘aleyhi vesellem bu tört pīr zāt-ı şerīf-i (5) a‘lādurlar ḥazret-i peygamber aleyhi’s-selām ḥazret-i yūnus ‘aleyhi’s-selām ḥazret-i sāliḥ ‘aleyhi’s-selām **88^a** (1) peygamber uşadurlar usta yūnus (2) ısfahānī usta tūsī ḥ‘āce ‘urūk (3) usta ḥ‘āce hūsāme’d-dīn bular ednā (4) durlar ve her ustādī bu risāle [birle] ‘amel kılsa dūnyā (5) ve aḥireti ma‘mūr bolur tañla kıyāmet küni yüzi **88^b** (1) on dört künlük talun aydék (2) kōpgay eger bu risālege ‘amel kılmasa (3) bu risāledeki pīr-i büzürg-vārnı bilnese (4) ler ve itikād iḥlāş kılmay (5) ḥamāyil kılmayıp özi birle tutmasalar **89^a** (1) kesb kārıdın bereket tapmaslar tañla (2) kıyāmet küni yüzi kara közi ḥaḳīr (3) kōpgay ‘ömr içide bu kesb kārıdın (4) yégen ta‘amları ḥarām bolgay ilāhī (5) hemege tevḥīk berip rāstğa ‘aṭā kılip **89^b** (1) bergeysin inşā‘allahu ta‘ālā (2) eger sorsalar kim çehār pīr-i şerī‘at kim (3) tururlar cevāb aygıl kim evvel ḥazret-i (4) ādem şafiyyullāh turur ikkinçi nūḥ nebīyy (5) ullāh üçünçi ibrahīm ḥalīlullāh tururlar **90^a** (1) ḥazret-i muḥammed muştafā şallallāhu ‘aleyhi (2) vesellem eger sorsalar kim dört pīr-i (3) ḥaḳīkat ḳaysı turur cevāb aygıl kim (4) dört muḳarreb ferişte tururlar evvel ḥazret-i (5) cebrā‘il ‘aleyhi’s-selām ikkinçi ḥazret-i isrāfil **90^b** (1) ‘aleyhi’s-selām üçünçi ḥazret-i mīkā‘il (2) ‘aleyhi’s-selām törtünçi ḥazret-i ‘azrā‘il (3) ‘aleyhi’s-selām tururlar eger sorsalar kim dört (4) tekbīr ḳaysı turur cevāb aygıl kim **91^a** (1) أكبر الله أكبر لا اله الا الله والله أكبر (5) الله turur eger sorsa (2) lar kim dört pīr-i ma‘rifet ḳaysı turur cevāb (3) aygıl kim evvel ḥazret-i mevlānā-yı şems-i tebrizī (4) ikkinçi ḥazret-i mevlānā-yı rümī üçünçi ḥazret-i (5) ḥ‘āce ḥāfız şirāzī törtünçi ḥazret-i ḥ‘āce¹⁹³ ‘aṭā rümī **91^b** (1) tururlar eger sorsalar kim dört pīr-i müşfik (2) ḳaysı turur cevāb aygıl kim evvel ata (3) ana ikkinçi ana üçünçi okutıdurğan¹⁹⁴ (4) mollası törtünçi ustādı tururlar (5) eger sorsalar kim bir pīr ḳaysı turur cevāb aygıl kim **92^a** (1) bir pīr ḳaysı turur bir pīr ḥazret-i (2) şīş peygamber tururlar eger sorsalar kim (3) yine bir pīr ḳaysı turur cevāb (4) aygıl kim selmān fārisī tururlar (5) eger sorsalar kim yine yérım pīr ḳaysı **92^b**

¹⁹³ Yazmada bu kelime ‘ḥ‘āce’ (حواجه) şeklinde yazılmıştır.

¹⁹⁴ Yazmada bu kelime “okutıdurğan” (اوقوتیدورغان) şeklinde yazılmıştır.

(1) turur cevāb aygıl kim ğassāl turur (2) lar bu yigirme alte yérım pīrni bu (3) ʔarīḳada bilmek kérek her kim bu (4) ¹⁹⁵ʔarīḳada bilseler pīr ustādlarınıñ (5) aldıda āb-rūyluḳ bolur eger sorsalar kim **93^a** (1) tekbīr-i fenā tekbīr-i rızā ḳaysı turur cevāb (2) aygıl kim ikki rivāyet turur bir rivāyet (3) ḥazret-i ādem peygamberġa kélđi ḥazret-i (4) nūḥ peygamber ularınıñ ferzendleriġa (5) tekbīr-i fenā kélđi ḥazret-i nūḥ peygamber **93^b** (1) ularınıñ ferzendleriġa ḥazret-i nūḥ (2) peygamber ümmetleriġa duā kıldılar (3) ḥudāy taālā fenā berdi anı tekbīr-i fenā (4) dérler tekbīr-i rızā ḥazret-i ibrahim ‘aleyhi’s-selām (5) ġa kélđi ḥazret-i ismāīl peygamber ḳurbānlıḳġa **94^a** (1) rızā berdiler anı tekbīr-i rızā dérler (2) tekbīr-i şafā ḥazret-i muḥammed muştafā şalla (3) llāḥ ‘aleyhi vesellemġa kélđi ḥazret-i (4) peygamber ‘aleyhi’s-selām her zamān saḥābe (5) leriġa duā kıldılar ġünāḥlarıdın **94^b** (1) pāk boldılar yılan téresini (2) taşlaġandék anı tekbīr-i şafā dérler (3) yene bir rivāyet ul_kim tekbīr-i beḳā namāz (4) niyāz ḳılmaġlıḳ tekbīr-i şafā ul turur (5) kim mollāsı ata anası ustādı **95^a** (1) nıñ ḥizmetide bolmaġlıḳ mollāsı (2) ata anasıġa duā ḳılsalar şafā tapar (3) lar tekbīr-i rızā ḳoyġa kélđi ḳoy (4) özini ölümge rızā berdi anı (5) tekbīr-i rızā dérler eger sorsalar kim **95^b** (1) tekbīr-i melīke ḳaysı turur cevāb aygıl kim (2) ḥazret-i resūl ‘aleyhi’s-selām bu dünyādın naḳl (3) kıldılar ferzendleriġe duā kıldılar anı (4) tekbīr-i melīke dérler eger sorsalar kim tekbīr-i (5) mevḳūf ḳaysı turur cevāb aygıl kim **96^a** (1) ustasıdın özge ḳişi allāḥ (2) aytsa anı tekbīr-i mevḳūf dérler eger (3) sorsalarlar kim ḥuṭbe-tekbīr ḳaysı turur (4) cevāb aygıl kim ḥuṭbe-i tekbīr fātiḥa ihlās (5) oḳumaġlıḳ turur eger sorsalar kim **96^b** (1) ḳible-i tekbīr ḳaysı turur cevāb aygıl (2) kim ḳible-i duā ḳılurda ḳiblege baḳıp (3) duā ḳılmaġlıḳ turur eger sorsalar kim (4) sidre-tekbīr ḳaysı turur cevāb aygıl kim ¹⁹⁶ (5) duādın kéyin durūd oḳumaġlıḳ **97^a** (1) turur eger duādın kéyin durūd (2) oḳumasa āsmān zemīnniñ (3) aralıḳıda mu‘allak turur ḳıyāmetġaḳa (4) elbette durūd oḳumaḳ kérek anı sidre (5) tekbīr dérler her ustādī_ki bu ʔarīḳat - **97^b** (1) nāmeni ḳılmasa pīr üstādınıñ (2) rūḥı ul ḳişidin ḥoşnūd (3) bolmaġay herġiz bereket tapmas her ta‘amī (4) ki yéyedür ḥelāl bolmaġay ḳıyāmet (5) küni ul ḳişiġe şefā‘at ḳılmaslar **98^a** (1) ustādınıñ aldıda şermende bolur şāḥib-i (2) tekbīr evvel ādem şafıyyullāḥ ornıda ikkinçi (3) nūḥ nebiyullāḥnıñ ornıda üçünçi (4) ibrahim ḥalīlullāḥnıñ

¹⁹⁵ Yazmada bu kelimenin ilk iki sesi (طر) bir önceki satırda da yazılmıştır.

¹⁹⁶ Yazmada bir sonraki satırın başında yer alan “duādın” kelimesinin “duā” kısmı burada da yazılmıştır.

ornıda törtünçi (5) hâzret-i muḥammed resûlullâhniñ ornıda olurlar **98^b** (1) ul hoşnûd
 (3) ﷺ ul âdem şafiyyullâh nûḥ nebiyyullâh (4) (2) حضرت حق سبحانه و تعالى
 ibrâhim ḥalîlullâh hâzret-i muḥammed resûlullâh (5) bergüzide çehâr-yâr-ı bâ-şafâ
 rızvânallâhu ta‘âlâ **99^a** (1) ecma‘în hâzret-i imâm ḥasan (2) rızâ ve imâm ḥüseyn şehîdân-
 ı deşt-i (3) kerbelâ yüz yigirme dört miñ¹⁹⁸ (4) peygamberân toḡsan toḡkuz miñ (5)
¹⁹⁹meşâyiḥ serveri sultân satuk buḡra ḥan **99^b** (1) ġâzî hâzret-i sultân ḥ’âce aḥmed (2)
 yesevî cemî‘ pîrân mürşîdân (3) ‘âşîkân şādîkân (4) ṭālibân ez âdem (5) tā-ḥātem meded
 (6) isti‘ānet²⁰⁰ این کتاب روزہ شنبہ تمام شد بتوفیق خدای لا ینام (7) temmet tamām kılḡay vallāhu a‘lem

¹⁹⁷ ‘Noksan sıfatlardan münezzeḥ ve yüce olan Hazret-i Hakk’ın şanı ve celali yüce olsun. Onun lütuf ve ihsanı herkese veya herşeye şamildir. Ondan başka ilah yoktur.’

¹⁹⁸ Yazmada bir sonraki satırın başında tamamı yer alan “peygamberân” kelimesinin “peygamber” kısmı burada da yazılmıştır.

¹⁹⁹ Yazmada kelimenin ilk üç harfi (مشا) bir önceki satırda da yazılmıştır.

²⁰⁰ ‘Bu kitap hiç uyumayan Allah’ın yardımıyla Perşembe günü tamamlandı.’ Buradan sonraki kısım sayfanın kenarlarına yazılmıştır.

2.3. (B) RİSÂLE-İ NÂN-VÂYLİK

الرحمن (5) الحمد لله رب العلمين (4) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (3) risāle-i nān-vāylık bu turur (2) لا اله الا الله (1) ^{2b}
الذين انعمت (4) المستقيم صراط (3) اهدنا الصراط (2) مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ (1) ^{3a} وَايَاكَ نَسْتَعِينُ (7) يوم الدين اياك نعبد (6) الرحيم مالك
والصلوة والسلام (3) والعاقبة للمتقين (2) الحمد لله رب العلمين (1) ^{3b} امين ²⁰¹ (7) عليهم ولا الضالين (6) عليهم غير المغضوب (5)
ammā (6) imām ca'fer-i şādık (7) ve reh-nümā-yı واصحابه اجمعين ²⁰² (5) على رسوله مُحَمَّدٌ و اله (4)
muvāfık andağ ^{4a} (1) rivāyet kılurlar kim (2) ve her şeyhler ve nakībler (3) ve ehl-i
ḥaḳīḳat dervīş (4) ler ve tekve-nişinānlar ve (5) şāhib-i tekbīrlar ve (6) kāsibler ve nāyib
(7) peygamberler seccādede ^{4b} (1) oturup tekbīr aytkuçı (2) lar āgāh ve dānā boluñlar (3)
uşbu cemī' tekbīrlarnıñ (4) ve her qaysılarınıñ (5) ism-i şerīf atlarını (6) ta'ayyūniçe
bilmeseler (7) ularnıñ tekbīr aytnağlıkı ^{5a} (1) revā érmes bes (2) uşbu tarīqlarnı (3) şāhib-
i tekbīr bilmeseler (4) her nemeser ki tafip (5) yéyedür toñuznıñ (6) étidin ḥarām bolğay (7)
ferdā-yı kıyāmet küni ^{5b} (1) cemī' pīrlar ul şāhib-i (2) tekbīrdin bīzār tururlar (3) ve
şāhib-i tekbīr kérek_kim peygamber (4) larnı bilip tekbīr aytkay (5) ve cemī' pīrlarnıñ
ervāḥ (6) ları ul kişidin (7) rāzī ve ḥoşnūd bolğay ^{6a} (1) üçün yérım pīr atandı (2) eger
sorsalar kim tekbīr aytnağ (3) farzımu ya vācibımu (4) ya sünnetımu cevāb (5) ayğıl kim
ḥudāy ta'ālādın (6) ḥazret-i cebrā'īl 'aleyhi's-selāmğa (7) fermāñ boldı farz ^{6b} (1) boldı
ḥazret-i cebrā'īl (2) 'aleyhi's-selām peygamberlerğa (3) ta'līm berdiler vācib (4) boldı
peygamberler ümmet (5) lerige ta'līm berdi sünnet (6) boldı eger sorsalar kim (7) çehār
pīr-i şerī'at qaysı ^{7a} (1) turur cevāb ayğıl_kim (2) çehār peygamberler tururlar (3) vaḳtī ki
ḥudāy ta'ālā (4) āsmāndın tört (5) kitāb iberdi tevrīt (6) incīl zebūr furḳān tevrīt (7) ḥazret-
i mūsā 'aleyhi's-selāmğa ^{7b} (1) kélđi incīl ḥazret-i (2) 'īsā 'aleyhi's-selāmğa kélđi (3)
zebūr ḥazret-i dāvud (4) 'aleyhi's-selāmğa kélđi (5) furḳān ḥazret-i muḥammed (6)
muştafā şallallāhu 'elyhi vesellemğa (7) kélđi ve ba'zı rivāyet ^{8a} (1) de çehār pīr-i şerī'at
(2) evvel ḥazret-i ādem şafıyy (3) ullah düvvüm ḥazret-i nūḥ (4) nebiyyullāh sıvvüm
ḥazret-i (5) ibrahīm ḥalīlullāh çehārum (6) ḥazret-i muḥammed muştafā şallallāhu 'aleyhi
ve sellem (7) dēpdurlar eger sorsalar kim ^{8b} (1) çehār pīr-i tarīkat qaysı (2) turur cevāb

²⁰¹ 1/1-7 'Amin'

²⁰² 'Alemlerin Rabbi olan Allah'a şükürler olsun. Akıbet takva sahiplerininindir. Dua ve selam Muhammed peygambere ve onun bütün ailesine arkadaşlarına olsun.'

aygıl_kim (3) evvel Һazret-i ebābekr-i (4) şıddīk rażıyallāhu ‘anh (5) düvvüm Һazret-i ‘ömer rażıyallāhu ‘anh (6) sıvvüm Һazret-i ‘oşmān (7) rażıyallāhu ‘anh Һehārum **9^a** (1) Һazret-i ‘alī keremallāhu veche (2) tururlar eger sorslar kim (3) Һehār pīr-i Һakīkat kıysı (4) turur cevāb aygıl_kim (5) Һehār ferīşte-i muḳarreb (6) derge turur evvel Һazret-i (7) cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām düvvüm **9^b** (1) Һazret-i mehter mikā’īl (2) ‘aleyhi’s-selām sıvvüm Һazret-i (3) mehter isrāfīl ‘aleyhi’s-selām (4) Һehārum Һazret-i mehter (5) ‘azrā’īl ‘aleyhi’s-selām turur (6) lar ammā bilmek kérek_kim Һazret-i (7) mehter cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām **10^a** (1) peyk-i rabbu’l-‘alemīn (2) ya‘nī ²⁰³ جميع پیغمبرانند (3) وحی رساننده (4) mehter mikā’īl ‘aleyhi’s-selām (5) şāhib-i devlet ve şāhib-i (6) rızk tururlar Һazret-i (7) isrāfīl ‘aleyhi’s-selām kıyāmet **10^b** (1) küni şurnı tartkuçı (2) tururlar Һazret-i mehter (3) ‘azrā’īl ‘aleyhi’s-selām kıbız (4) u’l-ervāh tururlar eger sorsa (5) lar kim şerī‘at tarīkat (6) Һakīkat némedür cevāb (7) aygıl_kim şerī‘at Һazret-i **11^a** (1) muḳammed muştafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem (2) niñ kavlleri tarīkat (3) fi’lleri Һakīkat (4) halleri tururlar (5) kıale’n nebī ‘aleyhis’s-selām (6) الشریعت اقول الطریقت ²⁰⁴ (7) افعال الحقیقت احوال **11^b** (1) eger sorsalar kim Һehār mezheb (2) kıysı turur ²⁰⁵ cevāb aygıl_kim (3) evvel Һazret-i imām-ı a‘zam (4) ²⁰⁶ raḫmetullāhu ‘aleyh (5) düvvüm Һazret-i imām-ı şāfi‘ī (6) raḫmetullāhu ‘aleyh sıvvüm (7) Һazret-i imām-ı ḫanbel raḫmetullāhu **12^a** (1) ‘aleyh Һehārum Һazret-i imām-ı (2) mālīk raḫmetullāhu ‘aleyh tururlar (3) eger sorsalar kim Һazret-i imām (4) a‘zamnıñ mübārek ismleri (5) néme turur cevāb aygıl_kim nu‘mān (6) ibn sābit ibn zūtā (7) ibn marzubān ²⁰⁷ ibn nūşirevān-ı **12^b** (1) ‘ādīl eger sorsalar kim şeyḫ-i (2) pīr-i ma‘rifet kıysı turur (3) cevāb aygıl_kim evvel Һazret-i (4) şa kıasım nūrī düvvüm (5) Һazret-i mevlānā şems-i tebrīzī (6) sıvvüm Һazret-i mevlānā-yı (7) rūmī Һehārum Һazret-i **13^a** (1) ḫ‘āce ḫāfız şīrāzī (2) pencüm Һazret-i şeyḫ ‘attār (3) velī turur ve yene bir rivāyet (4) de Һazret-i ḫ‘āce sultān (5) aḫmed-i yesevī düvvüm (6) Һazret-i imām ‘alī mūsā (7) rızā sıvvüm Һazret-i

²⁰³ “Bütün peygamberlere vahiy ulaştırandır.”

²⁰⁴ “Şeriat sözleri, tarikat eylemleri, hakikat halleridir.”

²⁰⁵ Yazmada bu kısım silik çıkmıştır. Ancak bağlama uygun olarak ve okunabilen harflerden hareketle silik kısım böyle düşünülmüştür.

²⁰⁶ Yazmada bu kısım tamamıyla silik olduğu için okunamamıştır.

²⁰⁷ İmam-ı Azam’ın künyesi “nu‘mān ibn sābit ibn mūtā ibn marzubān” (نعمان بن ثابت بن زوطا بن مرزبان) olmasına rağmen yazmada (نعمان ابن ثابت ابن طاوس ابن حرموزابن) şeklinde kaydedilmiştir.

şeyh **13^b** (1) ferīdūn şeker gencī (2) çehārum seyyid şā nāşır (3) husrev²⁰⁸ turur eger sorsalar (4) kim çehār pīr-i müşfik (5) kıysı turur cevāb aygıl_kim (6) evvel atası düvvüm anası (7) sıvvüm ustādı **14^a** (1) çehārum mollāsı tururlar (2) ve her kişi bu mezkūr bolğan (3) pīrlerni bilmese öler (4) de bī-imān keter dépdurlar (5) tañla kıyāmet küni u (6) larnıñ şefāatlarıdın (7) bī-naşīb bolğaylar **14^b** (1) ve hıç şefāat kılğuşı (2) çıkmagay ne‘ūzu bi’llāh (3) min zalik²⁰⁹ (4) hāzret-i muḥammed muştafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem (5) hāzret-i imām ca‘fer-i (6) şādık ve reh-numā-yı muvāfık (7) andağ rivāyet kılıpdurlar **15^a** (1) kim bu tarīk-i nān-bāylıkı (2) hāzret-i cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām (3) hāzret-i ḥaḳ şubḥāne ve ta‘ālānıñ (4) emri fermānı bilen hāzret-i (5) ādem ‘aleyhi’s-selāmğa örgetti (6) ler evvel behiştin (7) keltürüp dehḳānçılıkını **15^b** (1) ta‘līm berdiler andın (2) keyin nān-bāylıkı örgetti (3) ler eger sorsalar kim nān-bāylık farzı (4) ya vācibı ya sünnet (5) mu ya musteḥabı cevāb (6) aygıl kim ḥudāy ta‘ālā (7) hāzret-i cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām **16^a** (1) ğa fermān kıldı farz (2) boldı hāzret-i cebrā’ıl (3) ‘aleyhi’s-selām peygamberlerğa (4) ta‘līm berdi vācib (5) boldı peygamberler ümmet (6) lerı ğa ta‘līm berdi sünnet (7) boldı eger sorsalar kim **16^b** (1) buğdaynı ayırturda kıysı (2) āyetni okumaḳ kerek (3) cevāb aygıl_kim ta‘avvüz tesmiyye (4) birle fātiḥa ve ihlās o (5) ḳup şevābını hāzret-i (6) ādem ḥavvā anadın başlap (7) cemī‘ enbiyā ve evliyālarğa **17^a** (1) pīr-i kelān müpminler (2) niñ ervāḥları ğa baḥş (3) kılmaḳ kerek andın keyin buğdaynı (4) ayırtmaḳ kerek eger sorsalar kim (5) hāzret-i ādem ‘aleyhi’s-selām (6) dın başlap hāzret-i muḥammed (7) muştafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem **17^b** (1) ğaça neççe pīr ötüpdür (2) cevāb aygıl_kim yette yüz miñ (3) ottuz üç pīrān-ı nān (4) -bāy ötüpdür hemeleri (5) kāmil velī ékenler (6) hāzret-i muḥammed muştafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem (7) niñ zamānlarıda sehl **18^a** (1) rūmī²¹⁰ atlı ğ bir şahābe bar (2) érdi nān-bāylık kılur (3) érdi hāzret-i muḥammed muştafā (4) şallallāhu ‘aleyhi ve sellemdin nazar (5) tapıp érdi künlerde (6) bir kün nān yafıp érdi (7) nānı fişmedi ḥemir turdı **18^b** (1) ve ḥālen_ki tonur kıızık (2) érdi ḥayrān ḳaldı (3) āḥir hāzret-i muḥammed muştafā şallallāhu

²⁰⁸ Yazmada bu kelime “ḥusrevi” (خسرو) şeklinde yazılmıştır.

²⁰⁹ Yazmada ‘Allah bizi ondan korusun’ anlamındaki ünlemin “min zalik” kısmı “mine’z-zālik” (من الذالك) şeklinde yazılmıştır.

²¹⁰ Sahabe içerisinde “Rūmī” unvanlı tek sahabe Suheyb Rūmī’dir. Sehl isimli sahabelerin hiçbirisi Rūmī mahlaslı değildir. Muhtemelen burada bu sahabenin isimi yanlış kaydedilmiştir.

²¹⁶جَعَلَهُ²¹⁷ (4) eger sorsalar kim nānı feş (5) tahtağa salurda kıysı (6) āyetni okımağ kérek cevāb (7) ayğıl_kim وَ تَصْرُ مِنْ اللَّهِ وَ ^{24a} (1) فَتَحَّ قَرِيبٌ وَبَشِيرٌ (2) ²¹⁸الْمُؤْمِنِينَ démek kérek (3) tonurğa nān bağlarda (4) kıysı āyetni okımağ (5) kérek اعذب الله من الشيطان (6) الرَّحِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (7) الله اكبر الله dégey (4) بِسْمِ اللَّهِ اكبر (3) الله اكبر و لله الحمد (2) اله الا الله و الله اكبر (1) ^{24b} الله اكبر لا وفى الآخرة (1) ^{25a} ربنا اتنا فى الدنيا حسنة (7) اللهم (6) okımağ kérek (5) dın nān üzende bu āyetni (6) okımağ kérek (7) وقناعذاب النار (2) حسنة (4) وقناعذاب القبر²¹⁹ (3) démek kérek nān köterürde (5) bu āyetni okımağ kérek (6) يا احدىا حى يا قيوم يا (7) يا الله يا رحمن يا رحيم (1) ^{25b} (2) démek kérek nān يادى الجلال والاکرم²²⁰ (1) (2) démek kérek nān حلالاً طيباً²²¹ (6) قلوب المؤمنين (5) اللهم اجعل نى محبوبى (4) kérek (3) da bu āyetni okımağ (7) andağ rivāyet kılıpdurlar kim ^{26a} (1) ey yārān-ı velī-ni‘metān (2) lar nān-bāylık düşvār²²² (3) iş turur kıorkunçı (4) bilen bolmağ kérek beyt (5) ريز نانرا شكن ذير فاك (6) از خدای (7) eger sorsalar kim nān tahtası ^{26b} (1) kıysı yıgaçdın turur (2) cevāb ayğıl_kim zeytūn yıgacı (3) dın turur ey dervişler (4) ve ey mü‘mīnler her kim (5) tonur başıda bī-ruḥṣat (6) oltursa öler vaqtıda (7) bī-īmān keter dépdurlar ^{27a} (1) ul yer enbiyā ve evliyālar (2) nıñ maḳām menzilleri (3) turur bes ḥaṭar-nāk yer (4) turur köp ihtiyāt kıılmağ (5) kérek eger sorsalar kim dukānga (6) kirerde kıysı āyetni (7) okımağ kérek cevāb ayğıl_kim ^{27b} (1) اعذب بالله من الشيطان (2) الرَّحِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (3) birle fātiḥa ihlāşnı okup (4) çehār tekbīr aytıp şevābını (5) cemī‘ enbiyā ve evliyālarının (6) rūḥ-ı pākılarığa baḥş (7) مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ (3) وَقُلْ رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا (2) bu āyetni okımağ kérek (1) ^{28a} (4) eger sorsalar kim dukānga kirerde (5) kıysı ayağıñ birle kirersin (6) cevāb ayğıl_kim oñ ayağıñ birle (7) kirermen ve sol ayağıñ birle ^{28b} (1) çıkarmen eger sorsalar kim (2) cārūb kıılurda neççe nemerse (3) farż turur cevāb ayğıl_kim (4) tört

²¹⁶ Yazmada ayetin yazılan son kelimesi yanlış olarak (حقاً) şeklinde kaydedilmiştir.

²¹⁷ 18 / 98

²¹⁸ 61 / 13

²¹⁹ ‘Allah’ım! Bize dünyada iyilik ve güzellik, ahirette de iyilik, güzellik ver. Bizi ateş ve kabir azabından koru.’

²²⁰ ‘Ey Allah, ey acıyan, ey bağışlayan, ey hayat veren, ey kayyum, ey büyüklük ve ikram sahibi.’

²²¹ ‘Allah’ım müminlerin kalbine uygun temiz ve helal bir sevgili ver.’

²²² Yazmada bu kelime dişvār (ديشوار) şeklinde yazılmış.

²²³ 23/29

nemerse farz turur evvel (5) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ demek (6) lik düvvüm kül efşân kılmağlık (7) sivvüm şabr birle bolmağlık **29^a** (1) çehārum nerm ve mülāyim bolmağlık (2) eger sorsalar kim nān-bāylıkda (3) neççe nemerse sünnet turur cevāb (4) aygıl_kim tört nemerse sünnet (5) turur evvel özini miskīn (6) tutmağlık ikiknçi ustād (7) larınıñ aldıda edeb birle **29^b** (1) bolmağlık üçünçi hāmūş (2) bolmağlık törtünçi emr nā (3) meşrūc işlerdin (4) özini yırak tutmağlık (5) beşinçi her zamān tonur (6) başığa çıkanda bir nān (7) enbiyā ve evliyālar haqqıda ‘ālim **30^a** (1) ğarīb miskīn nā-tūvānlarğa (2) hayr ihsān kılmağlık (3) altınçı ‘ālemdin ötken (4) pīr-i muqaddem ustādlarınıñ (5) rūh-ı pāklarığa du‘ā ve hayr (6) ihsān kılmağlık yettinçi dāyim (7) şalāhiyyet birle bolmağlık **30^b** (1) eger sorsalar kim cārūb kılurda (2) neççe nemerse obdan turur cevāb (3) aygıl_kim ikki nemerse obdan turur (4) evvel cārūbnı edeb bilen (5) oñ qolıda almağlık ikkinçi (6) ne yerdin alsa şul ornıda (7) koymağlık eger sorsalar kim **31^a** (1) dukānga kirerde neççe nemerse vācib (2) turur cevāb aygıl_kim evvel du‘ā (3) tilemek ikkinçi der-bāb (4) kılmak üçünçi terceme o (5) kumak törtünçi orun (6) tilemek beşinçi ruḥṣat (7) tilemek altınçı risāle **31^b** (1) saklamak yettinçi pīr (2) ustādlarınıñ fermānını (3) be-cān-dil qabūl kılıp ular (4) niñ sözidin çıkmagay (5) eger sorsalar kim çehār tekbīr qaysı (6) turur cevāb aygıl_kim اَكْبَرُ اللهُ اَكْبَرُ اللهُ (7) اَكْبَرُ اللهُ لا اله الا الله **32^a** (1) اَكْبَرُ اللهُ و الحمد eger şāhib-i (2) tekbīrde uşbu tarīka mevcūb (3) bolsa hāş ‘āmmğa maqbūl (4) bolgay ve yene eger sorsalar kim (5) çehār tekbīr qaysı turur (6) cevāb aygıl_kim evvel tekbīr-i şafā (7) ikkinçi tekbīr-i bekā üçünçi tekbīr-i **32^b** (1) rızā törtünçi tekbīr-i fenā (2) ve yene tekbīr-i bekā ḥazret-i ādem (3) ‘aleyhi’s-selāmğa kēldi du‘ā (4) kıldılar ferzendleri tola (5) boldı anı tekbīr-i bekā dērler (6) tekbīr-i fenā ḥazret-i nūḥ ‘aleyhi’s-selām (7) ğa kēldi du‘ā kıldı qavm **33^a** (1) leri yok boldı anı tekbīr-i (2) fenā dērler tekbīr-i rızā ḥazret-i (3) ibrahīm ‘aleyhi’s-selāmğa kēldi (4) oğlanları ismā’il ‘aleyhi’s-selām (5) nı qurbānlık kıl dēp fermān (6) boldı ḥazret-i ibrahīm (7) ‘aleyhi’s-selām ismā’il ‘aleyhi’s-selām **33^b** (1) nı qurbānlık kılmak üçün (2) minā tağığa alıp barıp (3) anda ma’lūm kılıp aydı_kim ey (4) oğlum haq ta‘ālādın fermān (5) boldı_kim oğluñ ismā’ilni (6) maña qurbānlık kıl dēp ey (7) ferzend siz néme dērsiz dēdi **34^a** (1) ḥazret-i ismā’il ‘aleyhi’s-selām (2) hoş-hāl bolup aydı_kim (3) ey ata ḥālā meniñ bir cānım (4) bardur eger miñ cānım bolsa (5) igemge fedā bolsun

hoş (6) devlet-i ‘azîmdür kim mendék (7) bir kemîne kılığa mihribānlık birle **34^b** (1) cānını maña kurbānlık kılsun (2) dép yarlıkağan bolsa ey peder²²⁴-i (3) büzürgvār cest bolsunlar (4) anıñ yarlıgını teḥīr (5) kılmasunlar dép ölümge (6) rızā berdiler ḥazret-i (7) ibrahim ‘aleyhi’s-selām tekbīr ayıp **35^a** (1) fıçak sürdiler besī (2) arkasığa yandı ḥazret-i (3) ismā‘il ‘aleyhi’s-selāmniñ (4) boğuzlarığa²²⁵ ašlā ötmey ve (5) anıñ üçün tekbīr-i rızā dērler (6) tekbīr-i şafā ikki cihāniñ surūrı (7) ḥazret-i muḥammed muṣṭafā ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem **35^b** (1) ğa kıldı her zamān şahābe (2) lerga du‘ā kıldılar tekbīr ayttı (3) lar günehleridin pāk boldı (4) lar gūyā-ki yılan téresini (5) salgandék anı tekbīr-i şafā (6) dērler eger sorsalar kim tekbīr-i (7) melīk kıysı turur cevāb **36^a** (1) aygıl kim ḥazret-i peygamber şalla (2) llāhu ‘aleyhi ve sellem bu dünyā-yı (3) fānīdīn ‘ālem-i baḳıġa (4) rıḥlet kıldılar ferzend (5) lerıġa qaldı anı tekbīr-i melīk (6) dērler eger sorsalar kim (7) tekbīr-i mevḳūf kıysı turur **36^b** (1) cevāb aygıl_kim seyyid-zāde (2) din özge kişi tekbīr (3) aytsa anı tekbīr-i mevḳūf (4) dērler eger sorsalar kim (5) ḥutbe-i tekbīr kıysı turur (6) cevāb aygıl_kim fatihā ihlāş (7) okumaġlık eger sorsalar kim **37^a** (1) kıble-i tekbīr kıysı turur cevāb (2) aygıl_kim du‘ā kılurda kıbleġa (3) baḳıp oturup du‘ā (4) kılmaġlık eger sorsalar kim (5) mihrāb-tekbīr kıysı turur (6) cevāb aygıl_kim du‘ā kılurda (7) ikki qolını mihrāb terefide²²⁶ **37^b** (1) tutmaġlık eger sorsalar kim (2) sikke-i tekbīr kıysı turur (3) cevāb aygıl_kim du‘ādın (4) kéyin durūd okımaġlık (5) eger durūd okumasa (6) tekbīrniñ şevābı āsmān (7) zemīnniñ arasında mu‘allak **38^a** (1) turur kıyāmetġaça elbette (2) du‘ādın kéyin durūd (3) okımaḳ kérek anı sikke-i (4) tekbīr dērler eger sorsalar kim (5) günāh-ı kebīre kıysı turur (6) cevāb aygıl_kim kimerse oġurluḳ (7) kıladur ya zinā kıladur **38^b** (1) ya çağır içedür ya kişi (2) ni nā-ḥaḳ öltüredür (3) şundaġ nerselerni (4) günā-ı kebīre dērler günā-ı (5) şaġīr ul bolur kim (6) kimerse kimerse birle u (7) ruşsa bir kişi bir **39^a** (1) kişiniñ başıġa ya yüzige (2) muştlap zaḥm kılsalar (3) bu kısım nerselerni günāh-ı (4) şaġīr dērler eger sorsalar kim (5) ġusl-i şerī‘at néme birle (6) pāk bolur cevāb aygıl kim (7) su birle pāk bolur ġusl-i **39^b** (1) tarīkat néme birle pāk bolur (2) cevāb aygıl_kim

²²⁴ Yazmada bu kelime “pedir” (پدیر) şeklinde yazılmıştır.

²²⁵ Yazmada “boğzılarıġa” (بوغزىلارىغا) şeklinde yazılmıştır.

²²⁶ Yazmada “terzide” (ترزیده) şeklinde yazılmıştır.

tekbîr birle pāk (3) bolur ğusl-i ḥaḳīḳat néme birle²²⁷ (4) pāk bolur cevāb ayġıl_kim (5) özini enbiyā ve evliyālar (6) ğa yetkürgende pāk bolur (7) eger sorsalar kim ḥācetmendge **40^a** (1) neççe nemerse vācibdür (2) cevāb ayġıl_kim sekkiz nemerse (3) vācibdür evvel ustād (4) niñ aldıġa bî-ḥācet (5) barmaġay ikkinçi kişi (6) niñ ḥaḳıdın yırak bolġay (7) nā-meşru^c işlerdin perhîz kılġay **40^b** (1) üçünçi ustādniñ (2) aldıġa barsa²²⁸ hemān (3) iṣtikād birle duā tilegey (4) törtünçi yırakdın edeb (5) birle kélgey beşinçi tekbîr (6) ge kélgende az tola her (7) nemerse[ni] alıp kélgen bolsalar **41^a** (1) şāḥib-i tekbîrniñ aldıda (2) koyġay altınçı oñ (3) qolını sol qolınıñ (4) üstide koyup duā (5) tilegey yettinçi oñ (6) ayağını sol ayağınıñ (7) üstide koyġay sekkizinçi **41^b** (1) sıt bāzūsıġa qaralap (2) turġay ustādı (3) niñ aldıda turup ikki (4) yanıġa qaralamaġay andın (5) kéyin şāḥib-i tekbîrdin (6) duā tilegey eger sorsalar (7) kim şāḥib-i tekbîrlikke **42^a** (1) neççe nemerse şart turur (2) cevāb ayġıl_kim evvel şartı (3) budur kim ḥāzır ustād (4) largā baqqay eger ḥuẓẓār (5) meclisdağı ḥaḳ tekbîr aytmaq (6) ğa rızā berse tekbîr aytqay (7) eger rızā bermese tekbîr aytmağı **42^b** (1) cāyız émes ve yene (2) bir şartı budur kim şāḥib-i (3) tekbîr ḥācetmenddin sorġay (4) néme alıp keldiñ néme (5) ḥācetiñ bar dégey (6) ḥācetmendniñ her ḥāceti (7) bolsa aytqay şāḥib-i **43^a** (1) tekbîr ul kişiniñ (2) ḥācetige tekbîr kılġay (3) eger şāḥib-i tekbîr ḥāzır (4) olturġan ustād (5) larıdın bî-ruḥşat (6) soragsız tekbîr (7) aytsa tekbîr aytqan **43^b** (1) dın kéyin sorsa nā (2) dürtüst ve her kim özini (3) tekbîrge yétkürse günāhıdın (4) uşundaġ pāk bolġay (5) kim anasıdın şul (6) sâat tuġulupdur ve yene (7) bir şart budur kim **44^a** (1) şāḥib-i tekbîr evvel baqqay (2) kim ul meclisde kim kélipdur (3) ve kim kélmeypdur kelmegen (4) kimersege kişi ibergey (5) ul kişini ḥāzır kılġay (6) meger ul vaqt-i namāz (7) özridür veya bir ḥādise²²⁹ **44^b** (1) bolsa kélalmaydurġan bolsa (2) bu ḥāzır ustādlar (3) ul kişini ḥāzır kılıp (4) pend naşihat birle şalāḥiyet²³⁰ (5) ke yetkürip tekbîr keltür (6) gey ve her ḥabbāz-ger²³¹ soda (7) satıķ²³² bolsa hem ul **45^a** (1) mecliske ḥāzır kılġay (2) ve tekbîr alġay ve her özr (3) i bolsa tekbîr aytġay (4) andın kéyin ustād

²²⁷ Yazmada bu kelime “bileren” (بيلران) şeklinde yazılmıştır.

²²⁸ Yazmada bu kelime “barşı” (بارشى) şeklinde yazılmıştır.

²²⁹ Yazmada bu kelime “ḥādise” (حادسه) şeklinde yazılmıştır.

²³⁰ Yazmada bu kelime “şalāḥat” (صلاحات) şeklinde yazılmıştır.

²³¹ Yazmada bu kelime “ḥabbāzger” (حبزاکر) şeklinde yazılmıştır.

²³² Yazmada bu kelime “satıķ” (صاتیق) şeklinde yazılmıştır.

(5) larıdın ruḥṣat alıp (6) öz işiḡa bargay (7) ustādlarınñ ʔarīḡ **45^b** (1) leri budur ve yene bir (2) ʔarṡı budur kim ustād-ı (3) şāḥib-i tekbīrler çölde (4) bolsun ḥʔāḥ kölde (5) bolsun zerreçe ḥarām (6) yése ya günā-ı kebīre kılsa (7) aña ḥoş-āmed kılıp ‘aybını **46^a** (1) yaşurmañızlar ya‘nī (2) ʔarīḡat bu kısım (3) işler kāfirlikḡa (4) yetkürür her kimerse musulmān (5) dur şefḡat kılmak (6) aña lazımdır ki nā-musulmān (7) largā şefḡat kılmak **46^b** (1) ḥarām turur eger kimerse şevāb (2) tapmaḡnı ḥʔāḥiṣ kılsa²³³ (3) cehd kılgay_kim özini tekbīrge (4) yetkürüp tā şevāb ḥāşıl (5) kılgay ḥoş sa‘ādet (6) dūr ul kişi özini (7) tekbīrge yetkürüp **47^a** (1) cenābetdin ʔarīḡat (2) da pāk bolḡay ve her kim (3) özini tekbīrge yetkürse (4) tört peygamberniñ şevābını (5) tapḡay ul kişi (6) günāḥıdın andaḡ şāf (7) bolḡay_ki anasıdın yeñi **47^b** (1) tuḡulḡandék ustād (2) lar neççe nemerseni bilmek lāzım (3) dur cevāb ayḡıl_kim alte (4) nemerseni bilmek lazımdır (5) evvel özini pāk tutup (6) kıladurḡan işḡa (7) meşḡul bolmaḡlık ikkinçi **48^a** (1) iş kıladurḡan yerge (2) ʔahāret birle ḡadem (3) ḡoymaḡlık üçünçi (4) inşāf kılmāḡlık törtünçi (5) nehy işleridin yırak (6) bolmaḡlık beşünçi ‘ālemdin (7) ötken pīr ustād **48^b** (1) larınñ rūḥ-ı pākıḡa du‘ā ve (2) ḡayr iḡsān birle ḡoşnūd (3) kılmāḡlık altınçi dāyim (4) ḡudāy ta‘ālānñ yādıda (5) bolmaḡlık eger sorsalar kim (6) kāсіб ḡalkḡa neççe (7) nemerse sünnetdür cevāb **49^a** (1) ayḡıl_kim evvel özini pāk (2) tutmaḡlık ikkinçi fat (3) fat dukānını süfürüp (4) arıḡ saklamaḡlık (5) üçünçi közini nā-maḡrem (6) din saklamaḡlık tör (7) tünçi öz²³⁴ kārını bilmek **49^b** (1) beşünçi pīrler ḡaḡḡıda yed-i (2) çerāḡ kılmāḡlık altınçi (3) işini pākizelik bilen (4) kılmāḡlık yettinçi her nemerseni (5) ḡolıḡa alıp tekbīr ayتماḡlık (6) sekkizinçi inşāf kılmak (7) tokḡuzunçi emānetke ḡıyānet **50^a** (1) kılmāḡay onunçi pīrler (2) niñ ismlerini bilip (3) ervāḡlarıdın meded (4) tilemeklik eger sorsalar kim (5) kāсіб ḡalkḡa neççe (6) nemerse farz turur cevāb (7) ayḡıl_kim beş nemerse farz **50^b** (1) turur evvel yarānlarnıñ (2) seccādesidin perḡız (3) kılıp bī-ʔahāret ḡadem (4) ḡoymāḡay ikkinçi her (5) iş kılsa ḡudāy ta‘ālā (6) niñ yādıda kılgay üçünçi (7) beş vaḡt namāz terk kıma **51^a** (1) ḡay törtünçi pīr ustād (2) larınñ nasīḡatı birle (3) risāle saklamaḡlık (4) beşünçi her bāre işḡa (5) meşḡul bolmasdın (6) ilgiri pīrlerniñ ervāḡ (7) larıdın meded tilep andın **51^b** (1)

²³³ Yazmada bu kısımda “ced” (جد) şeklinde yazılmış olan bir sözcük bulunmaktadır. Muhtemelen bu sözcük alt satırda doğrusu yazılan “cehd” kelimesidir.

²³⁴ Yazmada bu kelime “ör” (ور) şeklinde yazılmıştır.

kéyin işka meşgûl bolğay (2) eger sorsalar_kim ustâd (3) largâ neççe nemerse müsteħabdur (4) cevâb aygıl kim tört (5) nemerse müsteħabdur evvel (6) destgâda oturup (7) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ démeklik **52^a** (1) ikinci tekbîr aytmaglık (2) üçüncü pîr ustâd (3) larnıñ yādıda bolmaglık (4) törtüncü her vaqtı_ki (5) iş kılsa yahşı niyet (6) kılmağlık eger sorsalar kim (7) ustâdlarğa neççe nemerse **52^b** (1) obdandur cevâb aygıl (2) kim evvel dukānga kirerde (3) oñ kolını sol kolı (4) nıñ üstide koyup kirmeklik (5) ikinci yükünüp oturmağlık (6) üçüncü her bâre işdin (7) yığılganda dukānını süfür **53^a** (1) meklik törtüncü süfürüp (2) bolğandın kéyin tekbîr (3) aytmaglık ançe şart (4) lar ki aytıpdur be-cân (5) dil kabûl kılıp bu risâle (6) birle ‘amel kılsa her nemerse ki (7) kesbidin tapıpdur **53^b** (1) helâl bolur âgâh ve dānâ (2) boluñlar kim şāhib-i tekbîr (3) evvel âdem şafiyullāh düvvüm nūh (4) nebīyyullāh sıvvüm ħazret-i (5) ibrahim ħalīlullāh çehārum (6) ħazret-i muħammed muştafā şallallāhu (7) ‘aleyhi ve sellemniñ orunlarıda **54^a** (1) oturur elbette bu tarīk (2) nāmeni bilmek kérek her kişi (3) şāhib-i tekbîrdin muḳaddem (4) lik kılsa veya ihānet (5) kılsa veya pişedestlik (6) kılsa ul kişige ta‘zīr (7) lāzım bolur ħadīşniñ **54^b** (1) mazmūnı birle ḳale’n-nebī ‘aleyhi (2) ‘s-selām حبيب الله الكاسب²³⁵ (3) ve her şāgird-i nān-bāy her (4) nemerse ki tafadur şāhib-i (5) tekbîrniñ aldıga alıp kélip (6) özini tekbîrğa yetkürse (7) uşbu tört peygamberniñ **55^a** (1) şevābını tapḳay tekbîr (2) aytkuçı tekbîr alğuçı (3) günālarıdın andağ pāk bo (4) lğay_kim anasıdın yeñi tuğu (5) lğandék bolğay ul (6) kişiniñ dünyā ve ahireti (7) ma‘mūr bolğay eger sorsalar kim **55^b** (1) şāhib-i tekbîrlikke neççe kimerse (2) yaramas cevâb aygıl kim (3) üç kimerse yaramas evvel (4) bī-namāz kişi yaramas ikinci (5) türük kişi yaramas üçüncü (6) bu risāledeki tarīkalarını (7) bilnese şāhib-i tekbîr bolup **56^a** (1) tekbîr aytmaglıkı revā émes (2) ammā faẓīleti nānbāyılığını (3) risālesi bisyār oku (4) guçı ve pütküçi melāl (5) bulmasun_dép muhtaşar (6) kılduk rū-yı şafḫage (7) keltürdük ve her ustâd **56^b** (1) ve şāgird-i nān-bāyğa lāzım (2) dur ki bu mezkūr bolğan (3) şartlarını becā keltürmese²³⁶ (4) her nemerse ki kesbidin (5) tafıpdur toñuzniñ éti (6) din ħarāmdur kündin künge (7) avḳatı kéyin ketkey iflās **57^a** (1) miḫnetke

²³⁵ Yazmada “Allah çalışanı sever” anlamındaki bu hadisin (كاسب) şeklindeki ‘çalışan’ anlamlı kısmı (كسب) ‘çalışmak’ şeklinde yazılmıştır.

²³⁶ Yazmada bu kelime “kelürmese” (كلورمسه) şeklinde yazılmıştır.

giriŧtār bolğay (2) pīrlar herğīz meded kılmağay (3) ve kesbidin bereket kōte (4) rilgey ve her nemeŧse ki (5) kesbidin tapsa kōzige (6) kōrūngey qolıdın ġāyib (7) bolğay ve her ustād **57^b** (1) ve ŧāğird-i nān-bāyğā lāzımdur (2) ki bu risāleni ŧzi birle (3) kılğay oğutup iŧitkey (4) ve oğup ‘amel kılğay ve her (5) ŧāğird-i nān-bāy bu mezkūr (6) bolğān ŧarīqa birle cemī‘ (7) pīr ustādlarınñ rūh-ı **58^a** (1) pāklağına nağar-ı çerāğ kılıp (2) hoŧnūd kılısalar kūndin künge (3) devlet sa‘ādet iŧiğı (4) anıñ yüzige açılğay ve her (5) ŧāğird nān-bāyılığdın tapıp (6) yēse helāl bolur her ŧāğird-i (7) nānbāy bu risālege ‘amel **58^b** (1) kılmasa kıyāmet kūni (2) cemī‘ peygamberler ve cemī‘ pīrlar (3) niñ ve ustādlarınñ (4) alıdıda ŧermende rū-yı siyāh (5) bolğay heme pīrlar ul kiŧi (6) din bī-zār bolğay herğīz (7) ŧefa‘āt kılmağay **59^a** (1) ve heme ħalāyīk la‘net kılğay (2) kelām-ı mecīdde ħaber berūr kim (3) ²³⁷حلالاً حساباً حراماً غداً (4) kıyāmet kūni bir ġürūh ħalknı (5) kēltürgeyler yüzi on (6) tōrt kūnlük talun (7) ay_dék feriŧteler ularnıñ **59^b** (1) baŧlağına ŧabaqlarda (2) nūr saçkaylar ‘araŧāt (3) ħalkı ayğaylar kim bular (4) neçük kiŧiler turur bu devlet (5) ‘izzetke müŧerref bolup (6) dur dégeyler ul zamān (7) ħudāy ta‘ālādın nidā kēlgey **60^a** (1) bular ul kiŧilerdür ki (2) peygamberlernıñ seccādelaride (3) oturup ŧahāret (4) birle bolup tekbīrni bilip (5) ayŧkan ve namāznı kağā kılma (6) ġan ŧarāb içmegen (7) ve zinā kılmağān sebebdin **60^b** (1) bu devlet ve ‘izzetke (2) müŧerref boldı_dép nidā (3) kēlgey andın yene bir ġürūh (4) ħalknı kēltürgeyler ular (5) niñ yüzi kara kōzleri (6) kağandaki sudék kağna (7) ġay ularnıñ a‘zālarıda **61^a** (1) yılan çıyanlar bolğay (2) ‘araŧāt ħalkı ularnıñ nāle (3) fiğānlağına ŧākat (4) kılalmağay ayğaylar kim ħudā (5) yā ħudāvendā bular néme iŧ (6) kılğān kiŧilerdür ki bu (7) ‘azabğā giriŧtār bolup feryād **61^b** (1) fiğānlar kılatur dégey (2) ler yene ħudāy ta‘ālādın²³⁸ nidā kēlgey (3) bular ul kiŧilerdür kim (4) fāni dünyāda peygamberlernıñ (5) seccādelaride oturup (6) namāz oğumay bī-ŧahāret (7) tekbīr ayŧıp fiŧk iŧlerni **62^a** (1) kılıp yürgen yalğaçı (2) ve ŧarāb ħorluk beng (3) tartkan ve yaman ħayāl (4) ler birle dukānğā kirgen (5) sebebdin ve bed fi‘l (6) iŧlerni kılğān sebebdin (7) bu ‘azāb ‘ukūbetge **62^b** (1) giriŧtār boldı dégeyler (2) ve yene kimerse bu risāle-i nān-bāy (3) lıknı oğutup iŧitip yād[ğā] (4) alıp kōñlide tutsa ‘amel (5) kılsa hemmedin efzaldur (6)

²³⁷ Evrad-ı Fethiyye duasından alınmıŧtır.

²³⁸ Yazmada “dın” eki unutularak yazılmadığı için daha sonra sayfa kenarına ok çıkarmak suretiyle yazılmıŧtır.

ul_kişi devlet sa‘âdet-i (7) ebedi ve sa‘âdet-i sermedîge **63^a** (1) müşerref bolğay ve anıñ (2) dünyā ve āhireti ma‘mūr bolğay (3) eger bu risālege ‘amel kılmasa (4) kıyāmet küni yüzi kara bolup (5) ĥudāy ta‘ālānıñ aldıda (6) günehkār ve pīrlerniñ aldıda (7) ĥacil şermende bolğay hemme **63^b** (1) ĥurūf her²³⁹ kāsiblerğa (2) lāzımdur ki bu tarīkat (3) nāmeni fütütüp özi (4) birle saklağay ve (5) oqutup işitkey ašlā (6) melāl bulmağay şāhib-i (7) bāṭıl ve merd-i kāmīl bolğay **64^a** (1) bu tarīkat-nāmeni bilmek (2) kérek hem farz hem vācib (3) hem sünnetdür ve her qaysı (4) kāsib bu tarīkat-nāme (5) ni bilgendin kéyin şāgird (6) almak ve şāgird çıkarmak (7) revādur ve her ustādī_ki **64^b** (1) aḥkām-ı Īmān ve erkān-ı Īmān (2) nı şāgirdğa örgetmeseler (3) öler vaqtda bī-imān keter (4) ve her şāgirdī_kim ustād (5) dın bī-ruḥşat ve bī-tekbīr (6) dukānga kirse her nemerse ki (7) kesbidin tapıp yéyedür **65^a** (1) toñuznıñ étini yégendék (2) bolğay ve ul şāgird-i bī-edeb (3) ni tutup ustādlar (4) nıñ arasında ĥāzır kılıp (5) bir közağa çaķ su alıp (6) ul şāgird-i bī-edebniñ (7) boynığa asıp oğrı **65^b** (1) tikenni döbelep ul (2) şāgirdni yalañ ayağ kılıp (3) oğrı tikenniñ töfe (4) sige çıkarıp cehl [birle] (5) çüb urup kıçkırtmak (6) kérek kim ustādıdın (7) tekbīr almay bī-ruḥşat **66^a** (1) hüner kılsa anıñ cezāsı (2) şubu dép iliginiñ (3) ucu birle seng urup (4) sūre-i yāsīnni oquğuça (5) tikenniñ üstide oltur (6) ğuzup andın şehr (7) çüröldürmek kerek **66^b** (1) tā ki anı yene şāgirdler (2) körüp ‘ibret alğay (3) andın edeb erkānnı (4) bilgey bu risālege ‘amel (5) kılğay andın kéyin cemī‘ (6) enbiyā ve evliyālar şehīd (7) şühedā ve ġarīb ġurebā cemī‘ **67^a** (1) pīr ustādlarnıñ rūḥ (2) pāk ervāhlarığa du‘ā kılmaķ (3) kérek andın kéyin ul şāgird (4) niñ tevḥīķı hidāyetige (5) heme du‘ā kılmaķ kérek ul (6) şāgirdniñ dünyā ve āhireti (7) ma‘mūr bolğay ilāhī **67^b** (1) cemī‘ bendeleriñni ul (2) kıyāmet küni mehter²⁴⁰ (3) isrāfīl ‘aleyhi’s-selām (4) şürni tartķanda (5) evvelīn ve āhirīn ĥalk (6) yıgılğanda ul küni āftāb (7) nīze boyı kélip töfede tur **68^a** (1) ġanda yer temürdék kızığanda (2) ĥalklarınıñ miñesi kazandék (3) kaynağanda ilāhī ul vaķt (4) da cemī‘ enbiyālar ve evliyālar (5) nıñ ve şehīdlerniñ ve pīr (6) ustādlarnıñ şefā‘at (7) larıdın mahrūm ve bī-naşīb **68^b** (1) kılmağaysén ilāhī bende (2)

²³⁹ Yazmada bağlamca uygun olan bu belgisiz sıfat yerine sehven “ker” (كر) yazılmıştır.

²⁴⁰ Yazmada bu kelime “mehterī” (مهترى) şekilde yazılmıştır.

leriņģe tevfiķ berip (3) rāst yolğa salgay (4) sin كرمك و فضلک (5) برحمتك يا ارحم الراحمين (6) temmet
(7) tamām

2.4. (C) RİSÂLE-İ KÂSİB

1^a (1) risâle-i kâsib

2^b (1) fihrist²⁴¹

(2) bu kitâb üç bâb boldı		saḥîfe
(3) evvelkı	risâle-i revgân-keş	3-55
(4) ikkinçi	risâle-i dehḳân	55-73
(5) üçünçi	risâle-i bâpende (bafkâr)	78-84

3^a (1) risâle-i revgân-keş bu turur (2) بسم الله الرحمن الرحيم (3) الحمد لله رب العالمين والعاقبة (4) والسلام على رسوله (5) مصطفى صلى الله عليه و سلم (7) خدای عالمیان ودرود حضرت مُحَمَّد (6) مُحَمَّد و اله واصحابه اجمعين²⁴² بعد ازحمد (5) للمتقين الصلوة ve ammâ ḥazret-i imâm (8) ca'fer-i şâdık ve reh-nümâ-yı muvâfık rażıy 3^b (1) allāhu ‘anh andag rivāyet kılıpdurlar kim (2) bu risâle-i revgân-keşlikni andag beyân (3) kılıpdurlar kim ḥazret-i âdem ‘aleyhi’s-selâm be-dergâh-ı (4) każıyul-hâcât kılıp aydılar kim ey bārâ ḥudāyā (5) ḥudāvend maña kéçelerde rüşenlik ‘atâ kılsañ (6) körüp t̄a‘at ve ‘ibâdet kılsam dép nâle (7) ve zâr kıldılar ul zamân ḥazret-i cebrâ’îl (8) ‘aleyhi’s-selâmğa fermân boldı_kim ey cebrâ’îl téz (9) ten barğıl ve ul faḥr[n]i benî âdemlerniñ (10) atası ḥazret-i âdem ‘aleyhi’s-selâmğa rüşen-ger 4^a (1)likni ta‘līm bergil dép fermân-ı ilāhî boldı (2) ḥazret-i âdem ‘aleyhi’s-selâmğa ḥazret-i cebrâ’îl aleyhi’s-selâm (3) tézten kélip aydı_kim ey âdem saña ḥudāy tebârek (4) ve ta‘ālā selām yarlıkadı aydı dostum âdemğa (5) hünér ta‘līm bergil dép rüşen-gerlikni t̄alīm bérđi (6) rüşen-gerlik andın qaldı (7) ḥazret-i imâm ca'fer-i şâdık rażıyya’llāhu‘anh andag (8) rivāyet kılıpdurlar kim ve heme p̄ırlér uşbu paḥırlar (9) dın kesb hünérlerige revnaḳ ve bereket eripdür (10) t̄arīḳa revgân-keşlik rüşen-gerlikdin 4^b (1) qaldı eger sorsalar kim usta revgân-keş (2) likde neççe velī neççe mürşīd-i kâmil ve neççe evliyā-yı ‘izām (3) revgân-keşlik kılıp ötüpdürler (4) cevâb on yette mürşīd ötüpdürler ular (5) qaysı²⁴³ cevâb evvel ‘abdu’l-‘alīm rüşen(6)geri

²⁴¹ El yazması nüshada bu sayfada bütün eser içersinde yer alan risalelerin sayfa numaralarını gösteren bir fihrist hazırlanmıştır. Bu fihrist kırmızı mürekkeple çizilmiş aşağıdaki gibi bir tablo içerisine yerleştirilmiştir.

²⁴² Buradan itibaren bulunan Farsça ifadenin anlamı “Bundan sonra hamd âlemlerin rabbine ve dua Hazret-i Muhammed Mustafa (SAV)’edir.”

²⁴³ Bu kelime yazmada iki kere yazılmıştır.

ikkinçi ‘abdu’r-raḥman²⁴⁴ rüşen-gerī üçünçi (7) usta ‘abdu’r-raḥīm rüşen-gerī törtünçi usta (8) ‘abdu’l-vāḥid rüşen-gerī beşinçi usta baba (9) rūmī altınçi usta ‘abdü’l-hādī²⁴⁵ yettinçi usta (10) nizāme’d-dīn tūsī sekkizinçi usta ‘abdu’l-celīl **5^a** (1) taşkendī tokkuzunçi usta celāle’d-dīn (2) andicānī onunçi usta maḥmūd-ı belḥī on (3) birinçi usta şemse’d-dīn kāşgarī on (4) ikkinçi usta ‘ömer bağdādī on üçünçi usta (5) rüstem kabilī on törtünçi usta ‘aşkullāh (6) tebrizī on beşinçi usta mağribī on (7) altınçi usta hüsāme’d-dīn²⁴⁶ semerkandī on (8) yettinçi usta naşīru’llāh şāmī uşbu mezkūr (9) pīrlar ve ustādlar risāle birle ‘amel kılıp (10) dur her usta revğan-keşlikke kesb kılıp **5^b** (1) durlar risālege ‘amel kılıpdurlar ve yene (2) kāsib revğan-keşlik kılıpdurlar risāle (3) saklamapdurlar risālege ‘amel kılmap (4) durlar risāle içideki pīr mürşidlerge ve (5) mezkūr şerī‘at ve tarikat ve ḥaḳīḳat ve ma‘rifet (6) ve mezheb ve millet ve farz vācib sünnet ve (7) müstehab²⁴⁷ ve edeb ve erkān şerāyiṭlerini be-ḳadr-i (8) ḥāl bilgeyler nām-be-nām cāy be-cāy²⁴⁸ bilmey (9) revğan-keşlik kılğan bolsalar cezā-yı āḫiret (10) de ‘ukūbetge giriftār bolğaylar bu risāleni **6^a** (1) heftede ya ayda ya yılda ‘ālim²⁴⁹lerğa oğutup cān (2) dil bilen işitip pīr ustādlar ḥaḳḳıda yed-i çerāğ (3) kılıp nazar-ı ḥayr-ı iḥsān kılmasalar pīr üstādlar (4) nīn ervāḥ-ı şerīfleriğa du‘ā ve tekbīr bilen ḥoşnūd (5) kılmasalar ferdā-yı kıyāmetde يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ²⁵⁰ (6) وَيَخْتَارُ²⁵⁰ künleri bolğanda havā mis (7) dēk yer temürdēk kızıp ḥalāyıklar evvelīn āḫirīn (8) yığılganda kesblerige²⁵¹ hūnerlerige i‘tikād (9) kılmağanlar ve risālege ‘amel kılmay ve hem pīrlar (10) ḥaḳḳıda nazar kılmağanlarnıñ aḥvālī bu katık **6^b** (1) künlerde pīr ustādlar aldıda ḥacālet ve şermende (2) likde baş köteralmageyler ve pīr-i kāmiller fervā (3) kılmağaylar ne‘ūzu bi’llāh min zalik (4) ve yene andağ rivāyet kılıpdurlar kim her (5) revğan-keş kāsibler kesb hūner kılıp luğme yēp (6) dūrler elbette

²⁴⁴ Yazmada ‘abd raḥmān (عبد رحمان) şeklinde yazılmış.

²⁴⁵ Yazmada ‘abdu’l-ḥādī (عبد الحادي) şeklinde yazılmış.

²⁴⁶ Yazmada hüsāme’d-dīn (حسام الدين) şeklinde yazılmış.

²⁴⁷ Yazmada müstecab (مستجب) şeklinde yazılmış.

²⁴⁸ Zarf görevindeki bu Farsça sözcük öbeği el yazması nüshada “nām yenām bāy be-cāy” (نام بنام بای بجای) şeklinde yazılmıştır.

²⁴⁹ Yazmada ‘ālim (عاليم) şeklinde yazılmış.

²⁵⁰ ‘Dilediğini yaratır, istediği hükmü verir.’

²⁵¹ Bağlama uygun olarak bu kelimenin “kesb” ‘iş, meslek’ olması gerekir ancak yazmada bu kelime “kasibleriga” ‘çalışanlarına, iş sahiplerine’ şeklinde yazılmıştır.

risāle bilen ʿamel kılıp hünerdin (7) revnāk tapıp ve hem bereket tapıp hem āhiretde (8) ʿizzet āb-rüy şerāfet naşīb kılğay pīr-i kāmīl (9) ler qatārıda turğaylar yüzleri on dört (10) künlük tolun aydék mäh-ı tībān bolğaylar **7^a** (1) ve ʿazret-i muḥammed sallallāhu ʿaleyhi ve seleminiñ şefāʿat (2) leriğe müşerref kılğaylar inşāʾallahu taʿālā (3) eger sorsalar kim revğan-keşlik farz (4) mu vācibmu ya sünnetmu déseler cevāb (5) aygıl kim ḥudāy taʿālādın cebrāʾīl ʿaleyhi's-selāmğa (6) fermān boldı farz boldı cebrāʾīl ʿaleyhi's-selām (7) peygamberlergā taʿlīm berdi vācib boldı peygamberler (8) ümmetleriğe aydı sünnet boldı maʿlūm boldı (9) ki hem farz hem vācib hem sünnet éken eger sorsa (10) lar kim pīr-i şerīʿat kim turur pīr-i tarīkat kim **7^b** (1) turur pīr-i mecāzī kim turur cevāb pīr-i (2) ḥaḳīkat cebrāʾīl²⁵² ʿaleyhi's-selām pīr-i şerīʿat (3) ʿazret-i muḥammed resūlullāh pīr-i tarīkat-ı revgān (4) keş turur pīr-i mecāzī usta rūşenāger (5) turur eger sorsalar kim revgān-keşlik (6) esbāb[ı] kāydın peydā boldı cevāb aygıl kim (7) behiştin dirāht-ı tībādın ḥudāy taʿālānıñ (8) fermānı bile ʿazret-i cebrāʾīl ʿaleyhi's-selām ʿazret-i (9) ādem ʿaleyhi's-selāmğa çıkarıp beripdürler (10) eger kimerse bu risāleni özi bilen tutsa **8^a** (1) lar ya okutıp işitseler ḥacc tavāf kılğannıñ (2) berekātını tapkaylar ve yene andağ rivāyet kılıp (3) durlar kim ebū süfyān raḥmetullāhu ʿaleyh mekke-yi muʿazzamanı (4) tavaf kılğalı barıp mekke-yi muʿazzamada yığlap oltu (5) rup édiler āsmāndın ikki ferişte tüştü bir ferişte (6) yene bir feriştedin suāl kıldı_ki yekesin ustād (7) sın bu yıl yetmiş miñ kişi ḥacc tavaf kıldı (8) munīn arasında kimniñ ḥaccı qabūl boldı dédi (9) bu ferişte aydı ey şāgird bu yıl bu yetmiş miñ (10) kişiniñ ḥaccı qabūl bolmadı ammā bağdād şehir[i]deki **8^b** (1) ustā ʿömer rūşen-gerī ḥācīnıñ berekātıdın (2) tamām ḥācīlarnıñ ḥaccı qabūl boldı dép ferişte (3) ler gāʾib boldı ʿazret-i şeyḥ ebū süfyān raḥmetu'llāhu (4) ʿaleyh bağdād şehriğe kélip usta ʿömer rūşen-gerīni (5) tapıp körüştiler ʿömer şeyḥni nihāyetī ʿizzet ikrām (6) kılıp öyge tüşürdi şeyḥ[ni] ḥūb mihmān kıldı (7) duʿā ve tekbīrdin kéyin şeyḥ aydılar ki ey ustād (8) rūşen-gerī siz ḥacc kılğanmu dédi bu usta (9) aydı_ki ey şeyḥ-i büzürg meniñ ašlā ḥaccge bar (10) ğanım yok ammā ḥaccge barmaḳnı ārzū²⁵³ kılamen **9^a** (1) dédi şeyḥ aydı_ki ey usta men mekketu'llāh[ğa] barıp (2) édim feriştelar sizniñ

²⁵² Yazmada cebrāʾīl şeklinde yazılmış.

²⁵³ Yazmada “ārzū” (آرزو) şeklinde kaydedilmiş.

haccıñız berekâtıdın (3) tamām hācīlarnıñ haccı qabūl boldı dep ferişte (4) ler gā'ib boldı
 ul suāldın men sizni izdep (5) kēlip aydım bu şehrde sizdin bölek usta 'ömer dep (6) kişi
 barmu dep aydı bu şehrde mendin bölek (7) 'ömer atlıg kişi yok dedi şeyh aydı_ki ey
 usta (8) bir yahşı iş kılıpmıdın ki haccnıñ şevābı (9) nı tapmağınzğa dedi usta bir āh
 urup (10) yığlap aydılar kim büzürg-vār-ı 'ālem bu yıl haccge **9^b** (1) baray dep niyet kılıp
 yürür edim bir küni (2) bāzār²⁵⁴ğa çıkıp ketip barur edim bir kimerse (3) bir fārçe²⁵⁵ cüz
 kitābnı tutup turupdur (4) bir kimerse bu neme kitāb dep aydı bu (5) risāle-i rüşen-gerlik
 dedi satarmusiz (6) dep aydı ārī dedi özüñizniñ (7) pīr ustādınznıñ naşihatı dedi fakīrga
 (8) bu söz teşīr kıldı derhāl risāleni (9) alıp közümgē sūrtüp destārmğa kaytu (10) rup
 risāle igesige miñ eşrefī niyāz **10^a** (1) kıldı öyge keldim hatunum tafa kılıpdur şalva
 urdı (2) men aytım ey hatun beyhūde sözleme (3) pīrlerniñ naşihatlarıge ihlāş kıldım (4)
 ul eşreflerni hūdāy ta'ālā maña berip éken (5) men hem hūdāy ta'ālānıñ yolıda bērdim
 dep dükkān (6) ğa barıp bu risāleni okutup pīrlər haqqıda (7) aş kılıp çerāğ étip du'ā ve
 tekbīr kıldur (8) dum ul kéçe tüş kördüm āsmānnıñ (9) işikleri açıldı bir taht peydā boldı
 (10) ul taht üstide hāzret-i 'abdū'l-mukīm rüşen-geri **10^b** (1) ve bu risālede mezkūr
 bolğan ul yette pīr mürşīdler (2) hāzır boldı gūyā āftāb-ı tābāndék özgeler (3) yulduzdék
 rüşen édi ul pīrlerdin (4) ilhām boldı_ki ey ustā rüşen-gerī rahmet (5) saña sen bizniñ
 sözlerimizge ihlāş (6) kılıp bizniñ rühimznı hoşnūd kıldın (7) biz ikkile dünyāda sendin
 rāzī bolduğ (8) sen cāyında turgıl bizler seniñ üçün (9) tavāf kılıp hūdāy ta'ālādın
 āmurziş (10) tileyelim mekketu'llāhnıñ bağıdādnıñ aralığı **11^a** (1) alte aylıkdur sen bizni
 bu risāle birle (2) yād kıldın biz seni mekketu'llahda yād kılalı (3) sen bizni bu dünyāda
 yād kıldın biz seni (4) āhiretde qoldap şefā'at kılğayız sen (5) bizniñ atımızğa miñ eşrefī
 niyāz kıldın (6) bizniñ her eşrefiñğa miñ eşrefī bergey (7) miz dep gā'ib boldı ul zaman
 men (8) uyqudın bīdār boldum öyniñ içi (9) 'ūd-ı 'anberdin hoş_būyrağ bolupdur (10)
 közümgē yaşğa tolupdur derhāl kopup **11^b** (1) ikki rek'at namāz edā kıldım andın namāz-ı
 bāmdādnı (2) edā kılıp oturup edim ikki yasavul kirip (3) tikeldi aydı ey usta rüşen-gerī
 seni pādīşāh (4) çırlaydur dep pādīşāh-ı bağıdād qaşığa alıp bardı (5) pādīşāh-ı bağıdād

²⁵⁴ Yazmada "bāzāz" (بازار) şeklinde kaydedilmiştir.

²⁵⁵ Yazmada bu kısım "ba fārçe" (با فارچه) şeklinde yazılmıştır.

aydı ey usta ‘ömer rüşen-gerī (6) maña beş yıl boldı_ki beş hāzīne māl der-rāh-ı (7) hūdā yolıda nezīr²⁵⁶ atap érdim bu kéçe tüş kördüm (8) ki h^vāce ‘abdu’l-muķīmni kördüm aydı ey ferzend (9) niyāzım qabūl bolsun deseñ atağan nezīr²⁵⁷ ni (10) usta ‘ömer rüşen-gerīge bérgil dép gā’ib boldı **12^a** (1) ey usta ‘ömer derhāl bölün bu nezīr²⁵⁸ niyāzlarnı (2) mendin alñ ve meni bī-kār kılıp koyuñ dédi (3) bir yıl boldı bu mālını tüşüp tüketalmadım dédi (4) ve ul vechidin haccge baralmadım dédi şeyh (5) aydı ey usta sizniñ üçün pīrlər şurūc (6) kılsalar ul kişi haccge barmaq hācet érmes (7) dédi andın şeyh ustaniñ qolını közige sürtüp (8) mübārek-bādılık kıldı bu hikāyetni imām (9) ca’fer-i şadık rażıyallāhu ‘anh rivāyet kılıpdur (10) lar kim her kim ihlāş kılsa murādığa yeter **12^b** (1) depdurlar her kim kesb-i kārığa ihlāş kılmasa (2) sehl bilse iflāslıqğa qalur ne’ūzu bi’llāh (3) min zalik (4) eger sorsalar kim yuķnı²⁵⁹ arıqlarda qaysı (5) āyetni oķumak kérek cevāb aygıl kim (6) يَٰأَخِي دَەمەك kérek eger (7) sorsalar kim cuvāzğa yük qoyarda qaysı (8) āyetni oķumak kérek cevāb aygıl kim (9) لاَ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ كَرِيمُ السَّاتَرُ دَەمەك (10) kérek eger sorsalar kim cuvāznı haydarda **13^a** (1) qaysı āyetni oķumak kérek cevāb aygıl kim (2) الله الله الله دَەمەك kérek بِيَا۟دَہِ خدَا (3) جَآلَآلَہُ dép hūdā bilen bolmaq kérek eger (4) sorsalar kim yağqa su salurda qaysı (5) āyetni oķumak kérek cevāb قُلُو۟بَا۟و۟نَا۟ مِّنۡ مَّرۡقَدِنَا²⁶⁰ (6) مِّنۡ بَعۡثِنَا²⁶¹ دَەمەك kérek (7) eger sorsalar kim cuvāznı tohtaturda qaysı (8) āyetni oķumak kérek cevāb إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ (9) دَەمەك kérek eger sorsalar kim (10) qarçığa diyek qoyarda qaysı āyetni **13^b** (1) oķumak kerek cevāb aygıl kim فَٱللَّهُ (2) خَيْرۡهَآفَظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّحِمِیۡنَ²⁶³ دَەمەك kérek (3) cuvāznıñ yük[i]ni alurda qaysı āyetni oķumak (4) kérek cevāb aygıl kim هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنۡسَٰنِ²⁶⁴ (5)

²⁵⁶ Yazmada Arapça ‘adak’ anlamındaki nezīr kelimesi nezīr (نظر) şeklinde kaydedilmiştir.

²⁵⁷ 16. dipnotta beyan edilen yazımın aynısı burada da mevcut.

²⁵⁸ 16. dipnotta beyan edilen yazımın aynısı burada da mevcut.

²⁵⁹ Yazmada bu kelime “yük” (يوك) şeklinde yazılmıştır.

²⁶⁰ Kuran’ın 36. suresinin (Yasin) 25. ayetinden alınan bu kısım yazmada ‘merķadenā’ (مَرْقَدِنَا) şeklinde yazılmıştır.

²⁶¹ Kuran’ın 36. suresinin (Yasin) 25. ayetinden alınan bu kısım yazmada ‘men’ (مَنْ) şeklinde yazılmıştır.

²⁶² ‘Muhakkak ki Allah kullarını görür.’ anlamındaki bu cümleler Kuran’ın Mümin suresi 44. ayetinden iktibas edilmiştir.

²⁶³ ‘Allah en hayırlı koruyucudur. O, acıyanların en merhametlisidir.’ anlamındaki bu cümle 12. surenin (Yusuf) 64. ayetinden iktibas edilmiştir.

²⁶⁴ Kuran’ın 76. suresinin 1. ayetinden alınan bu kısım yazmada ‘el-insānun’ (الْإِنۡسَٰنُ) şeklinde yazılmıştır.

uyğa (6) kérek eger sorsalar kim oknı alurda kıaysı āyet (7) ni okumak kérek cevāb إِنْ أَنْزَلْنَاهَا²⁶⁵ (8) démek kérek eger sorsalar kim (9) şeker-dānga yağ alurda kıaysı āyetni okumak (10) kérek cevāb الْآتِ بِهَا²⁶⁶ جَنَاتٍ²⁶⁶ (1) démek kérek eger sorsa kim yağnı kafağa (2) koyarda kıaysı āyetni okumak kérek (3) cevāb اَيُّغِلْ كِمِ الْمُلْكِ الْيَوْمَ اللَّهُ الْوَاحِدُ²⁶⁷ (4) démek kérek saykāl-māl sıkarda (5) kıaysı āyetni cevāb يَادُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ²⁶⁸ (6) démek kérek backuğa (7) saykāl-māl salurda kıaysı āyetni okumak (8) kérek dése يَاسُيُوحَ يَا فُلُوسَ يَا رِبَّ الْمَلَائِكَةِ²⁶⁹ (9) démek kérek boğuz tutarda kıaysı (10) āyetni okumak kérek dése فَلَوْلَا إِذَا²⁷⁰ (1) démek kérek cuvāznıñ bürk yıgaçını kiydürür (3) de وَلَا تَخْلُقْ رُؤُسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدَى²⁷¹ (4) démek kérek karcıganıñ diyek yıgaçını (5) alurda kıaysı āyetni okumak kérek (6) إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ²⁷² (7) yağnı közağa koyarda kıaysını okumak (8) kérek إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا²⁷³ (9) démek kérek (10) yağnı satarda kıaysı āyetni okumak kérek بِسْمِ اللَّهِ أَلَمْ نَشْرَحْ²⁷⁴ (1) démek kérek (2) وَرَفَعْنَا لَكَ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ (3) لَكَ صَدْرَكَ وَوَضَعْنَا عَنكَ وَزْرَكَ (2) الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ²⁷⁵ (5) ve yine rāviyān²⁷⁵-ı aḥbār ve nākılān ve meşāyihān (6) ve ‘azīzān andağ rivāyet kılıpdurlar kim (7) bu revgān-keşlik hüner nihāyetī uluğ ve (8) sa‘ādet-mend ve fażiletlik faydāsı tola ve (9) ölük tiriklergā lāzımlık hüner turur (10) ‘āmm ḥāşş pādīşāh ve gedā hemege

²⁶⁵ Kuran’ın 24. suresi olan Nur suresinin ilk ayetinin başlangıcında yer alan ve ‘Onu biz indirdik ve biz fārz kıldık.’ anlamındaki bu cümleler el yazması nüshada yanlış (إِنْ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا) kaydedilmiştir.

²⁶⁶ Kuran’da birkaç yerde geçen bu ayetin bu kısmı yazmada ‘cennāti’ (جَنَاتٍ) şeklinde yazılmıştır.

²⁶⁷ ‘Bugün hükümler kimindir? Kahhar olan tek Allah’ındır.’ anlamındaki bu cümleler 40. suresinin (Mümin) 16. Ayetinden iktibas edilmiştir.

²⁶⁸ Kuran’ın 38. suresi olan Sad suresinin 26. Ayetinin başlangıcında yer alan “Ey Dâvud! Muhakkak ki Biz, seni yeryüzünün halifesi kıldık.” anlamındaki bu cümleler el yazması nüshada yanlış (يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ فِي) kaydedilmiştir.

²⁶⁹ Bu duada işaret edilen yer, yazmada yanlışlıkla ‘zelrūhi’ (ذَلْرُوح) gibi anlamsız bir şekilde yazılmıştır

²⁷⁰ Kuran’ın 56. olan Vâkıa suresinin 83.-84. ayetleri olan bu ifadelerde son kelime yanlış (تَنْظُرُونَ) şeklinde yazılmıştır.

²⁷¹ ‘Kurban yerine varınacaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin.’ mealindeki bu cümle Kuran’ın 2. suresi olan Bakara suresinin 196. Ayetinden iktibas edilmiştir.

²⁷² 1/5

²⁷³ Kuran’ın 99. suresinin 2. ayetinden alınan bu kısım yazmada ‘ve ḥeracet’ (وَحَرَجَتْ) şeklinde kaydedilmiştir.

²⁷⁴ 94/1-4

²⁷⁵ Yazmada bu kelime ‘revāyān’ (روايان) şeklinde kaydedilmiştir.

lāzım-ı zāhir **15^b** (1) dūr ve heme hācātlar hāceti qarañu küfrniñ (2) rüşenliki çerāğ bilen turur ve ey yārān-ı (3) ‘azīzān biliñler ve āgāh boluñlar cümle enbiyā ve (4) evliyā ve etkiyā ve asfiyā ‘ābidān ‘āşıkān bu (5) cümleñiñ hemeleri küñdüz kedin kéçelerde pinhān (6) ve çendān istimdād ve sa‘ādet-mend belki haddin birün (7) ve hāş ihlāş bendeçilikni kemālīga yetküze (8) durğan murād işidür t‘at ve ‘ibādetleri (9) efzal ve ekmel-i namāz tururlar murād namāz-ı subhda (10) çerā ki hāzret-i ādem ‘aleyhi’s-selāmı ‘adem şahrāsı **16^a** (1) dın vucūd bostānıga kéltüre aldı aydılar (2) ²⁷⁶ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي emri (3) bilen cān ‘atā kıldı andın ibtidādın (4) intihāsıga şūr-ı isrāfılğaça tururlar ular (5) kélürler tā küll zī-cānıñ ‘ale’l-ḥuşuş hāzret-i (6) ādem ‘aleyhi’s-selāmıñ ferzend-i zürriyetleri²⁷⁷ rūḥ (7) larını hāzır kılip ul ‘ibāretni fermān (8) kılip aydı kim qavluhu ta‘ālā وَأَسْجُدُوا وَعْبُدُوا ²⁷⁸ ma’nā (9) bu aydı kim ey ādem şubhda kılgıl ya’nı başıñı (10) yerge koygıl pes hāzret-i ādem ‘aleyhi’s-selām fermān **16^b** (1) bilen secdege baş koydılar fermān tutup (2) secdege baş koygannıñ şerāfetidin andağ (3) ḥiṭāb kélđi_kim qavluhu ta‘ālā إِنِّي جَائِلٌ فِي الْأَرْضِ ²⁷⁹ ve men kılgıçdurmen yeryüzige (5) ḥalīfe-i hāmil ya’nı ādemni yeryüzige ḥalīfe kıldım (6) dép pes hāzret-i ādem ‘aleyhi’s-selām secdege baş (7) koydı derice-i ḥalīfe-i peygamberlik ḥiṭābın işittiler (8) ve yüz yigirme dört miñ peygamber ‘aleyhi’s-şalatu (9) ve’s-selām ‘ale’l-ḥuşuş ya’nı hāzret-i peygamber şalla (10) llāhu ‘aleyhi ve sellem hem zāhiren evlād-ı ādem vucūdları **17^a** (1) heyetlerimu ‘akside cümle feriştelerga iblīs-i (2) mel‘ūn ve merdūd-ı mercūmga ve hemege fermān kıldı (3) kim ey²⁸⁰ bendelerim ādemge secde kılıñlar (4) dép qavluhu ta‘ālā اسْجُدْ ²⁸¹ (5) وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدْ ²⁸¹ tercemesi ul_ki her vaqtı-ki aytuñ biz (6) feriştelerge secde kılıñlar ādemge qavluhu

²⁷⁶ Kuranın 15. suresi olan Hicr suresinin 29. ayından iktibas edilen ‘Ona ruhumdan üflediğimde’ mealindeki ifade el yazması nüshada yanlış (رُوحِي مِنْ بِي وَنَفَخْتُ) yazılmıştır.

²⁷⁷ Yazmada ‘zürriyetleri’ kelimesi ‘zürriyātları’ (ذرياتلری) şeklinde kaydedilmiştir.

²⁷⁸ 22. sure olan Hicr suresinin 77. ayetinden iktibas edilen ‘Rabbimize secde edin kulluk edin.’ anlamındaki bu cümle el yazması nüshada yanlış ve eksik (أَسْجُدُوا) yazılmıştır.

²⁷⁹ 2. Sure olan Bakara suresinin 30. ayetinden iktibas edilen ‘Şüphesiz yeryüzünde bir halife yaratacağım.’ mealindeki cümle başındaki “innı” kelimesi el yazması nüshada yanlış (إِنِّي) yazılmıştır.

²⁸⁰ Yazmada ‘ey’ hitabından önce bir ‘و’ harfi bulunmaktadır. (وای) şeklinde yazılan bu kısımda söz konusu ‘و’ harfine anlam verilemedi.

²⁸¹ ‘Hani meleklerle Adem’e secde edin demiştik.’ Anlamındaki bu cümle Bakara suresinin 34. ayetinden iktibas edilmiştir.

ta‘ālā (7) ²⁸² إِلَّا إِلَيْسَ ma‘nāsı secde kıldı hāzret-i (8) cebrā’īl mīkā’īl ve isrāfīl ve ‘azrā’īl ‘aleyhi’s-selām (9) ve zūfā’īl ‘aleyhi’s-selām ve şemhā’īl ‘aleyhi’s-selām (10) başlağın ‘arş kürsī ve levh kalem ve heft tabaka 17^b (1) āsmān ve heft tabaka zemīn ve ruḥānī ferīşteler (2) ‘aleyhi’s-şalatu ve’s-selām be-cān-dil kabūl étip (3) secde-i tahīyyāt²⁸³ be-cān kéltürdiler iblīs ya‘nī (4) mekr-i şeytān tekebbür kılıp secde kılmadı (5) ferīşteler secdedin baş köterseler la‘īn (6) secdedin mahrūm ve bī-naşīb kalıpdur ve yene (7) ferīşteler bi-ṭarīka şükrāne duyyum bare secde (8) kıldılar derice-be-derice a‘lāğa ‘arş kürsī (9) levh kalem heft tabaka āsmān ve zemīnga derice (10) lerige beḳā menzıl māverā²⁸⁴ ve a‘lā ve bir ṭarīka 18^a (1) ve ‘ibādet ya‘nī tesbīḥ tehlīl ve temcīd ve ta‘bīd (2) ve tekbīr ve takdīsine muşarrıf kılıp rūḥ-ı reyḥān²⁸⁵ (3) larını pāk-i cürm ma‘şiyetdin ma‘şūm²⁸⁶ nefis (4) şehvetdin ma‘dūm kıldılar eger sorsalar kim (5) revḡan-keşlikde neççe nemerse farz cevāb (6) beş nemerse farz evvel ‘ilm örgenmek ikkinçi (7) hünerni arıḡ (tamām)²⁸⁷ örgenmek üçünçi (8) beş vakt namāz ötemek törtünçi perhīz (9) kar bolmak beşinci dā‘im sehāvet bilen (10) bolmağlık eger sorsalar kim revḡan-keşlikde 18^b (1) neççe nemerse vācibdür cevāb alte nemerse vācib (2) dūr evvel ṭahāret ikkinçi hünerni rastlık (3) birle örgenmeklik üçünçi fermānnı rast (4) tutmağlık törtünçi hemīşe zıkr tesbīḥ bilen (5) bolmağlık küteh kār[ga] kaymaslik beşinci (6) küncüreni tamām yerge taşlamağlık (7) āzīne akşāmı fīrlar ḥaḳḳıda (8) aş kılıp du‘ā ve tekbīr kılmağlık²⁸⁸ eger (9) sorsalar kim neççe nemerse sünnetdür cevāb (10) evvel ḳanā‘at ikkinçi ḥarām şübhelerdin 19^a (1) perhīz kılmağlık üçünçi şehir bī-dār bolmak (2) lık törtünçi özini pāk saklamağlık (3) beşinci şagird-i nigārı yahşı asramağlık altınçı (4) ḡıybetdin özini yığmağlık yettinçi cuvāzga (5) ḳoşḳan udını obdan bakmağlık sekkizinçi (6) udını bī-üzre sokmağaylar tokkuzunçı (7) hīç vakt zinā kılmaslık onunçı risāle (8) birle ‘amel

²⁸² ‘İblis hariç hepsi secde ettiler.’ anlamındaki bu cümle Bakara suresinin 34. ayetinden iktibas edilmiştir.

²⁸³ Yazmada ‘tahīyyāt’ kelimesinin uzun yazılması gereken ‘ā’ harfi (تَحِيَّات) şeklinde kısa yazılmıştır.

²⁸⁴ Yazmada bu kelime “mārvāy” (ماروای) şeklinde yazılmıştır.

²⁸⁵ Yazmada bu kelime “rūyḥān” (روحان) şeklinde yazılmıştır.

²⁸⁶ Yazmada bu kelime ‘ma‘şūm’ (مقصوم) şeklinde yazılmıştır.

²⁸⁷ Yazmada bu kısım kendinden önceki ‘arıḡ’ kelimesini açıklamak üzere kırmızı mürekkeple parantez içinde yazılmıştır.

²⁸⁸ Yazmada bu kısım (فيلماغايلىق) şeklinde yazılmıştır.

kılmağlık eger sorsalar kim (9) neççe nemerse mubāh turur cevāb evvel şirīn gūy **19^b** (1) bolmağlık ikinci yumşak söz bolmağ (2) lıx üçünci ‘ālimlerniñ sözini işitmek (3) lik törtünci ‘ālimlerğa dost bolmağlık (4) eger sorsalar kim revğan-keşlikde neççe (5) nemerse haram turur cevāb beş nemerse haram (6) turur evvel fāsıklık ikkinçi sūd-hör (7) lıx üçünci şarāb horluk törtünci (8) bahillik beşinçi bī-tekbīr dukan yürütmek (9) lik su’āl²⁸⁹ neççe nemerse edeb turur cevāb **20^a** (1) evvel yalğan sözlemeklik ikkinçi bed zebān (2) bolmağlık üçünci bāzārda ta‘ām yemeklik (3) törtünci bī-diyānet bolmağlık beşinçi [hünerni] (4) sehl bilmek altınçı ustādını hürmet (5) kılmağlık yettinçi şāhib-i tekbīrni hā’r ve ğıybet (6) kılmaslık eger sorsalar kim ne iş kılmağay (7) cevāb hünēr esbābını tepmegey gündeğa koñını (8) koymağay öz hünēridin kaçmağay harīdārğa (9) hergiz dürüşt sözlemegey nā-pāk sunı **20^b** (1) koymağay birbiriniñ dukanığa kirse bī (2) tekbīr olturmağay eger sorsalar kim neççe (3) vaktıda tekbīr almak farzdur cevāb alte (4) vaktıda tekbīr almak farzdur evvel şāgird (5) ustāddın ruḥṣat alıp dukan-dār bolsa (6) 2²⁹⁰ nā-haḳ ant içse 3 ünçi derre soḳulsa²⁹¹ (7) 4 ünçi öz hünēridin çıķıp yine bir hünerni kılsa (8) 5 inçi kāfir bolğudék iş şādır²⁹² bolsa (9) 6 inçi dukan yötkese tekbīr almak farzdur **21^a** (1) şubu alte iş şādır bolsa néme bolur dése (2) katık günehkār bolur hergiz ilgeri kélmes (3) pīr ustādlar bī-zār bolur tekbīrni hergiz teḥhīr (4) kılmağaylar çerāğ maḥalledin ölse külli²⁹³ ziyān (5) zaḥmet²⁹⁴ yeter pīr üstādlarını du‘āda tola yād (6) kılğaylar kündin künge bereket taparsızlar (7) kaçan-kim kıyāmet kayyūm bolsa anda fāide ziyān (8) nı bilürsizler ḥazret-i ḥudāvend celle celāluhu و عمّ (9) نبي صلى الله عليه وسلم قال النبي (2) ḥadīs-i peygamberğa şek keltürse **21^b** (1) نواله بدليل قول ²⁹⁵الكاسب حبيب صدق يارسول الله (2) عليه وسلم ḥadīs-i peygamberğa şek keltürse

²⁸⁹ Yazmada hemze (ء) harfi yazılmamış ve kelime (سوال) şeklinde kaydedilmiştir.

²⁹⁰ Yazmada buradan itibaren sıralama sayı sıfatlarının kök kısımları rakamla ek kısımları ise yazıyla yazılmıştır.

²⁹¹ Yazmada “soḳalsa” (سوقالسه) şeklinde yazılmıştır.

²⁹² Yazmada bu kelime ‘şādīr’ (صادير) şeklinde yazılmıştır. Bu kelime yazmanın hepsinde bu şekilde yazılmıştır.

²⁹³ Yazmada ‘külli’ (كُلِّي) şeklinde yazılmıştır.

²⁹⁴ Yazmada bu kelime “zaḥmet” (زحمت) şeklinde yazılmıştır.

²⁹⁵ “Allah çalışanı sever” anlamındaki bu hadisin “kāsib” kısmı yazmada “kesb” ‘iş’ (كسب) şeklinde yazılmıştır.

kāfir bolur (3) ne‘ūzu bi’llāh min zalik amma bi-şerrih leke (4) terāzū-yı hāmān²⁹⁶’nı kem tutmağay (5) اجمعين (8) لِلْمُتَّقِينَ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى رَسُولِهِ (7) الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالْعَاقِبَةِ (6) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (5) tutmağay ve hażret-i (9) imām cafer-i şādık ve reh-nümā-yı muvāfık 22^a (1) rażıyallāhu ‘anh andağ rivāyet kılupdur (2) lar kim şeyh ve naķībler ve ehl-i taķkikler (3) ve mürşidler ve dervişler ve hānķāh-niş’in (4) ler ve ustādlar ve şāhib-i tekbirler ve fiş-ķadem (5) ler kāsibler ve ehl-i tarīķatlar ve her ķaysı (6) ları hażret-i ādem şafiyullāh ve nūh nebiyullāhnıñ (7) ve hażret-i ibrahīm halīlullāhnıñ ve hażret-i mūsā (8) kelīmullāhnıñ ve hażret-i muħammed muştafā şallallāhu (9) ‘aleyhi ve sellem orunlarında oturupdurlar 22^b (1) ve tekbir aytadurlar ve her tekbirni cāy-ı hecā öz (2) maķām[ı]da bilip aytğaylar şerāyiķ-i tekbirni bilmey (3) aytmak revā émes çerā ki tekbir aytmak uluğ (4) mertebe turur enbiyāullāh ve evliyāullāh tururlar (5) bu maķam silsile-i ĥocegān ve silsile-i meşāyihān (6) tururlar ve bisyār bisyār ķorķmak ve ihtiyāt kılmaķ (7) lāzımdur elbette şāhib-i tekbirge lāzımdur ki (8) dāyim okup tālibü’l-‘ilm ve ķār-ı şalāh taķşil (9) ve dervişlik kılmaķ kérek pāk-dāmen 23^a (1) bolmaķ kérek ve yene bir nev‘i her tarīķa-yı kāsib (2) lerğa farzdur tekbir veya vācib veya sünnet (3) veya müsteħab²⁹⁷ bolğan vaķtlarda maħaldin (4) ötkermey özini tekbirge müşerref kılğaylar (5) ve her şāhib-i tekbir kim enbiyālar emri ve evliyā (6) lar tarīķası birle her ķaysıları tekbirniñ (7) atını öz ornıda cāy-ı hecā edeb erkān (8) şerāyiķler tertibi birle tekbir aytķan bolsalar (9) ĥalklar evvelin ve āhirin kıyāmet küni cem’ 23^b (1) bolğanda her kim öz ĥālī birle sergerdān bolup (2) kıyāmetniñ heybetidin ‘azāb-ı uķūbetniñ (3) şiddetidin dil ĥarāb ve ciger kebāb bolup ve saç (4) ları aķarıp bir ķatre su üçün el-‘ataş (5) dép zār sa‘ādetke muhtāc bolup hemmār (6)-vār bolğanda bu risāle birle ‘amel kılıp (7) kesbdin ĥelāl luķme tilep yép t‘at ibādet (8) bile bolsalar ve şāhib-i tarīķatniñ (9) ĥükmi bilen tekbir aytķan bolsa ehl-i ‘araşāt 24^a (1) merdümān ĥalāyıkklar arasında yüzi on dört (2) künlük aydék ķopķaylar pīrler şefā‘at kılğay (3) hażret-i peygamber ‘aleyhi’s-selāmniñ sāye-i livā-yı ‘alemi (4) niñ alıda mükerrerem ve mu‘azzamlarığa yétkürgeyler (5) انشالله تعالى والله الحمد ve şāhib-i tekbir kim (6) tekbir aytadurlar bu tarīķa bilen bilgeyler (7) evvel ķehār pīr-i şerī‘at ķehār pīr-i

²⁹⁶ El yazması nüshada bu kelime “hemān” (همان) şeklinde yazılmıştır.

²⁹⁷ Yazmada bu kelime “mıhtesib” (محاسب) şeklinde yazılmıştır.

tarikat çehār (8) pīr-i haqīkat ve çehār pīr-i mezheb ve penc pīr-i maʿrifet (9) ve çehār müşfikni bilgeyler ve yine bir pīrni ve yine²⁹⁸ **24^b** (1) pīrni hem bilgeyler tekbīr-i beḳā ve tekbīr-i fenāni tekbīr-i rızāni (2) tekbīr-i şafāni hem bilgeyler kıble-i tekbīrni mihrāb- (3) tekbīrni sikke²⁹⁹-i tekbīrni hem bilgeyler ve her şāhib-i (4) tekbīr kim bu tertīb bilen bilmese tekbīr aytmak (5) bāṭıl turur vallāhu aʿlem (6) eger sorsalar kim çehār pīr-i şerʿat ḳaysı (7) turur cevāb aygıl evvel ḥazret-i ādem şafiyullāh (8) ikinci nūḥ nebiyullāh üçüncü ibrahīm ḥalīlullāh (9) dördüncü ḥazret-i muḥammed resūlullāh **25^a** (1) dört kitāb dört peygamberḡa kēlgen turur (2) tevrāt ḥazret-i mūsā ʿaleyhiʿs-selāmḡa kēldi (3) incīl ḥazret-i ʿīsā ʿaleyhiʿs-selāmḡa kēldi zebūr (4) ḥazret-i dāvud ʿaleyhiʿs-selāmḡa kēldi furḳān ḥazret-i (5) muḥammed resūl şallallāhu ʿaleyhi vesellemḡa kēldi (6) çehār pīr-i haqīkat kimler dēp sorsa cevāb evvel (7) cebrāʾīl ʿaleyhiʿs-selām ikinci mīkāʾīl ʿaleyhiʿs-selām (8) üçüncü ḥazret-i isrāfīl ʿaleyhiʿs-selām dördüncü (9) ḥazret-i ʿazrāʾīl ʿaleyhiʿs-selām turur eger sorsa **25^b** (1) çehār pīr-i haqīkat kim turur evvel ḥazret-i ebābekr-i (2) şiddīḳ ikinci ʿömer raḳıyallāhu ʿanh üçüncü ʿosmān (3) raḳıyallāhu ʿanh dördüncü ḥazret-i ʿalī ibn-i ebī (4) ṭalīb raḳıyallāhu ʿanh tururlar ḥalīfe-i rāşīdīn³⁰⁰ (5) ḳaysı turur cevāb evvel ʿabdullāh ibn-i ʿabbās (6) ikinci ʿabdullāh ibn-i ʿömer üçüncü ʿabdullāh (7) ibn-i mesʿūd dördüncü sayid ibn-i zeyd³⁰¹ (8) beşinci ebū mūsā eşʿarī altıncı muʿāz ibn-i (9) cebel yettinçi ʿāyşe-i şiddīḳ **26^a** (1) çehār pīr-i mezheb kim dēp dēse cevāb evvel ḥazret-i (2) imām-ı aʿzam raḥmetullāhu ʿaleyh ikinci ḥazret-i (3) imām-ı şāfiʿī raḥmetullāhu ʿaleyh üçüncü ḥazret-i (4) imām-ı aḥmed ḥanbel raḥmetullāhu ʿaleyh dördüncü ḥazret-i (5) imām-ı mālīk raḥmetullāhu ʿaleyh turur eger sorsa (6) penc pīr-i maʿrifet ḳaysı turur cevāb evvel (7) ḥazret-i mevlānā şems-i tebrizī ikinci ḥazret-i (8) mevlānā ūrī üçüncü ḥazret-i ḥʿāce ḥāfız (9) şirāzī dördüncü ḥazret-i şeyḫ ʿāṭṭār velī **26^b** (1) beşinci ḥazret-i dīvāne şāh ḳāsım³⁰² envārī (2) eger sorsalar kim çehār pīr-i müşfik ḳaysı turur (3) cevāb evvel ata ikinci ana üçüncü okutḳan mollası (4) dördüncü hüner örgetgen

²⁹⁸ Yazmada bu kelime “yem” (يَم) şeklinde yazılmıştır.

²⁹⁹ Yazmada bu kelime “sehhe” (سَهْه) şeklinde yazılmıştır.

³⁰⁰ Yazmada bu kelime “rāşīdīn” (رَاشِدِينَ) şeklinde yazılmıştır.

³⁰¹ Yazmada bu isim yanlış bir şekilde “zeyd ibn-i sayid” (زَيْدَابْنِ سَايِد) şeklinde yazılmıştır.

³⁰² Yazmada bu kelime ‘ḳāsīm’ (قَاسِيم) şeklinde yazılmış.

ustādı eger sorsa (5) bir pīr kıaysı turur cevāb şīt yérım³⁰³ fīr ġassāl (6) yene yérım pīr gör-keş turur yene yérım pīr ħāzret-i (7) selmān-ı fāris turur her şāhib-i tekbīr ve (8) kāsib ve dukān-dār yigirme yette yérım pīrni uşbu (9) tarīka birle bilse obdan bolur şāgirdlerġa **27^a** (1) hem taʿlīm bergey eger sorsalar kim tekbīr-i beķā kıaysı (2) turur cevāb ayġıl kim evvel tekbīrī_kim ħāzret-i (3) ādem ‘aleyhi’s-selāmġa kēldi andın ferzendlerġa (4) baķı kaldı anı tekbīr-i beķa dēr ammā tekbīr-i fenā ħāzret-i nūh (5) ‘aleyhi’s-selām kémedeki kavmılerġa duā kıldılar anı (6) tekbīr-i fenā dērler tekbīr-i rızā ħāzret-i ismāʿīl ‘aleyhi’s-selām (7) ġa kēldi ħāzret-i ismāʿīl ‘aleyhi’s-selām özlerini kurbān (8) lıķġa rızā berdi anı tekbīr-i rızā dērler ħāzret-i ibrahīm (9) ‘aleyhi’s-selām tekbīr aytıp fıcaķ sūrdiler anı hem **27^b** (1) tekbīr-i rızā dērler tekbīr-i şafā ħāzret-i muħammed ‘aleyhi’s-selām (2) ġa kēldi şāhābelerġa duā kıldı ümmetler şul sâcatde (3) anadın yeñi tuġulġandék pāk boldı ve yene bir (4) rivāyetde tekbīrni duā ve namāz dépdurlar tekbīr-i (5) rızā kıoyġa kēldi ħāzret-i ismāʿīl ‘aleyhi’s-selām (6) nıñ fedāsı üçün kurbānlıķġa rızā boldılar (7) anı hem dépdurlar eger sorsalar kim kıble-i tekbīr (8) kıaysı turur cevāb bu ki duā kıılurda tekbīr ayturda (9) kıbleġa baķıp olurmaġlıķ eger sorsalar kim **28^a** (1) mihrāb³⁰⁴ tekbīr kıaysı cevāb bu ki duā kıılurda tekbīr (2) ayturda durūd aytmāķlıķ turur eger sorsalar kim (3) ġusl-i şerīʿat néme birle pāk bolur cevāb su birle (4) pāk bolur suʿāl ġusl-i tarīkat néme birle pāk bolur (5) cevāb tekbīr birle pāk bolur الله اكبر (6) الله اكبر و الله اكبر و الله الحمد (7) الله اكبر لاله الا الله (8) ve her kāsiblerġa lâzımdur ki bi-ķadr-i ħāl āzīne (9) pencşenbe küni pīr ustādlar ħaķķıda nezir çerāġ-ı yed büy **28^b** (1) kıılıp durūd aytıp deryāb alġay ve özini tekbīrġa (2) yetkürgey şevābı andaġ bolġay kim tōrt mürsel peyġamber (3) nıñ şevābını bergeyler evvel ħāzret-i ādem ‘aleyhi’s-selām (4) ikkinçi ħāzret-i nūh ‘aleyhi’s-selām üçünçi ħāzret-i (5) ibrahīm ‘aleyhi’s-selām tōrtünçi ħāzret-i peyġamber şallallāhu (6) ‘aleyhi ve sellemniñ kıale’n-nebī ‘aleyhi’s-selām (7) الله الكاسب حبيب³⁰⁵ ve her kim bu ħadış-i peyġamberġa (8) şek kēltürse kāfir bolurlar (9) neʿūzu bi’llāh min zalik **29^a** (1) يَا اَرْحَمَ الرَّحِمِينَ (2) temmet tamām (3) risāle-i dehķānçılıķ (4) bu turur

³⁰³ Yazmada bu kelimenin ilk harfi ve ikinci ünlüsü yazılmamış ve kelime (م) şeklinde kaydedilmiştir.

³⁰⁴ Yazmada bu kelime parantez içerisine alınmış ve üzerine de “şükür” (شكر) yazılmıştır.

³⁰⁵ Yazmada (الكاسب) şeklinde yazılmıştır.

محمدٍ وَأَصْحَا بِهِ اِجْمَعِينَ (1) **29^b** لِلْمُتَّقِينَ وَالصَّالَاتِ وَسَلَامٍ عَلَى رَسُولِهِ (7) الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالْعَاقِبَةِ (6) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (5)

(2) ba'de ez hamd-i hüdā durūd-ı hāzret-i muḥammed muṣṭafā (3) sallallāhu 'aleyhi's-selām sulṭānu'l-evliyā (4) ve burhānu'l-enbiyā ul 'ārif 'āşık a'nī (5) hāzret-i imām ca'fer-i şādık ra'zıyallāhu 'anh andāğ (6) rivāyet kılurlar kim evvel hāzret-i ādem peygamber (7) din hāzret-i muḥammed resūlullāhniñ vaqt (8) larıgıçe bir neççe h'āce kārvenlar dehķānçılık (9) kılıpdurlar miñ yette yüz yigirmi beş kimerse **30^a** (1) şāhib-i tekbīr ve şāhib-i çerāğ dehķānlık kılıpdurlar (2) bulardın on sekkizleri dehķān-ı fāzıl meşhūr (3) ma'rūf édiler hemeleri şāhib-i tekbīr ve seccāde (4) -nişīn édiler eger sorsalar kim on sekkiz dehķān-ı (5) fāzıl kim turur cevāb evvel h'āce 'ābdu'l-celīl (6) maşrıkī ikkinçi h'āce 'abdu'r-raḥmān şimālī üçünçi (7) h'āce 'abdü'l-kerīm mağribī tōrtünçi h'āce 'abdu'l-'azīz (8) cenūbī beşinçi h'āce 'abdullāh zeyne'd-dīn süryānī (9) altıncı h'āce nūre'd-dīn semerkandī yettinçi h'āce efzal **30^b** (1) ḥorāsānī sekkizinçi h'āce selīm türkistānī tokkuzınçi (2) h'āce muḥammed-i 'arabī onunçi h'āce laṭıfullāh (3) taşkendī on birinçi h'āce ni'met kunduзі (4) on ikkinçi h'āce ḥabībullāh kāşkarī on üçünçi (5) h'āce ḥamīd yarkendī on tōrtünçi h'āce (6) fāhir ḥotenī on beşinci h'āce kemāl erdevilī³⁰⁶ (7) on altıncı h'āce selīm türkistānī on yettinçi (8) h'āce sa'īd ṭurfānī on sekkizinçi h'āce neyim belḥī (9) bular hemesi nesl-i ādem şafiyullāh tururlar eger **31^a** (1) sorsalar kim boķus boyunturuk kaydın (2) feydā boldı cevāb ayğıl kim hāzret-i cebrā'īl (3) 'aleyhi's-selām behiştđin alıp çıkıp bergen (4) boķus 'ūd yıgaçđın boyunturuk ḥurmā (5) yıgaçđın turur keşķinni evvel vaķtda çilān (6) yıgaçđın éter édiler gec kattık kıldı (7) anıñ üçün_kim çālga saldılar bāğ ara ḥālanmadı (8) ammā her dehķān-ı fāzıl keşķinni bassalar bī-nihāyet (9) vebāldur ötken pīrleri la'net kılğaylar **31^b** (1) zinhār ba'de zinhār herģiz uynı zulm kılmağaylar (2) ançe bereket tapmaslar her dehķān bu kıavs boyun (3) turuk ketmen ve her kıaysı esbāblardın herģiz (4) atlamagaylar nihāyeti 'azīz ve mūkerrem tutğaylar (5) ańğuknı elbette hōl yıgaçđın étgeyler (6) uy³⁰⁷niñ boynını ağırtmağaylar ançe bereket (7) tapmaslar eger sorsalar kim işķa turarda (8) kıaysı āyetni okur cevāb بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (9) وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ الْعَظِيمِ (1) **32^a** عَلَى اللَّهِ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ الْعَظِيمِ (1) **32^a** بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ مِنَ اللَّهِ وَمِنْ تَوَكَّلْتُ (9)

³⁰⁶ Yazmada bu kelime “eredevlī” (اراده ولی) şeklinde yazılmıştır.

³⁰⁷ Yazmada bu kelime ‘un’ (اون) şeklinde yazılmış.

démek yerni hemvār³⁰⁸ kılurda kıaysı okur dép sorsa (3) cevāb bu āyet وَفُتِحَانَ اللَّهُ حِينَ تُمْشُونَ
 (6) لَأَحُولَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا cevāb (5) dép sorsalar cevāb (4) وَفُتِحَانَ اللَّهُ حِينَ تُمْشُونَ³⁰⁹
 السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ³¹⁰ (8) أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ cevāb (7) tutarda kıaysı āyetni cevāb بِإِلَهِ الْعَالَمِينَ
 وَالْأَكْثَرِ³¹² (1) 32^b cevāb (9) démek eger³¹¹ sorsa uruğ saçarda kıaysı āyetni cevāb تَوَكَّلْتُ عَلَى رَبِّ
 وَالْآخِرُ وَالصَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ cevāb (3) (2) démek kıır salarda³¹³ kıaysı āyetni dép sorsa (3) يَاحَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا ذَا الْجَلَالِ
 (6) مِنَ الْمَاءِ cevāb (5) başlarda kıaysı āyetni cevāb (4) هُوَ الْأَوَّلُ
 الْحَرِّ³¹⁸ cevāb (7) kıoşarda³¹⁷ kıaysı āyetni cevāb 318³¹⁵ (3) 33^a (1) südram éterde kıaysı āyetni dép sorsa (2) cevāb 320³¹⁹ (3) eger
 sorsalar kim her dehķānga yer aķtarurda (4) neķķe nemeirse farż turur cevāb evvel özini
 (5) pāk tutmak ikkinçi dā'im řahāret birle bolmak (6) üçünçi beş vaķt namāznı ötemek
 tórtünçi (7) kõñlini rast tutmak beşinci her kıaysı işi (8) tamāmıĝa yetişi tekbīr aytmak
 altıncı resm-i ķā'ide³²¹ler (9) bilen iş kıılmak yettinçi ĥudāy ta'ālādn 33^b (1) kıoķmak

³⁰⁸ Yazmada bu kelime 'hemverā' (همورا) şeklinde yazılmış.

³⁰⁹ 30/17 el yazması nüshada bu āyet yanlış (وَفُتِحَانَ اللَّهُ حِينَ تُمْشُونَ) yazılmıştır.

³¹⁰ 'Alemlerin rabbine şükürler olsun. Yerin ve göĝün rabbibe tevekkül ettim.'

³¹¹ Yazmada bu kelimeyi yerine yazmayı unutan müstensih sayfanın kenarına kırmızı mürekkeple unutulana kelimeyi yazmıştır.

³¹² 'Ey hayat veren, ey varlıĝını kendi kendine sürdüren, ey büyüklük ve ikram sahibi.'

³¹³ Yazmada bu kelime "saklarda" (سكلاردا) şekliden yazılmıştır.

³¹⁴ 'O başlangıcı ve sonu olmayan, açık ve gizli olandır. Gücü herşeye yetendir.'

³¹⁵ 'Canlı olan herşeyi sudan' anlamındaki bu ifade 21. sure olan Enbiyā suresinin 30. āyetinden iktibas edilmiştir. İfadenin baş kısmı yanlış (وَزُنْ) yazılmıştır.

³¹⁶ El yazması nüshadaki (يكرماچ) yazılışına uygun bir kelime bulunamamıştır. Ancak burada hem kelimenin sonundaki "-maç" hecesine hem de baĝlama uygun olarak 'pulluk, saban, kıoşum' anlamlarına sahip "-maç" hecesiyle sonlanan kelimelerden (amaç, kıoşumaç, hēkimaç) söz konusu yazıma en yakını olan "hēkimaç" tercih edilmiştir.

³¹⁷ Kelimedeki "d" sesi yazılmamış. Kelime yazmada 'kıoşara' (قوشارا) şeklinde yazılmış.

³¹⁸ "O lütuf sahibi ve haber alandır." anlamındaki bu cümle 67. surenin 14. āyetinden iktibas edilmiştir. Ancak cümlemin başı yanlış (اللَّهُ) yazılmıştır.

³¹⁹ Buradaki Arapça ifadeye tam bir anlam verilememiştir. Muhtemelen 'Her şeyden haberdar olan odur.' anlamında bir cümledir. Bu nedenle su anlamındaki "الماء" kelimesi yanlışlıkla yazılmıştır.

³²⁰ 'Ona büyük bir mükafat verecektir.' anlamındaki bu cümle 48. surenin (Fetih) 10. āyetinin son cümlesidir.

³²¹ Yazmada bu kelime "ayn" harfi (ع) ile deĝil "hemze" harfi ile "ķā'ide" (قائدده) şeklinde yazılmıştır.

(3) piyāz يالطيف يا kavgun يا يافسطه (4) dér kabak دەر کباب يا رجم (5) fūdine (pinne)³²⁹ يا غفور يا دەر ve cümle tohum-i (6) zirāʿatler bir bölek tesbīhni aytıp yérđin (7) baş çıkarurlar her dehķān-ı fāzıl bu risālege (8) ʿamel kılsalar bi’s-saʿadet kademleri çekilgen renc (9) leri zāyiʿ bolmas her başda neççe dāne bereket **36^b** (1) tapğaylar maķsūdları hāşıl bolğay zirāʿat (2) larıge āl ve āfet yüzlenmegey her dehķān (3) bu āyet ve bu tesbīhlerdin bī-ķaber bolsalar ve (4) ķāʿidelerni bilmese ve iʿtikād kılmasa oķup (5) işitmese ve özi bilen tutmasa dehķānçılık (6) da her luķme yépdür harām turur künden kün (7) ge rızķı bī-revnaķ bolğusıdur kıyāmet küni (8) pirleriniñ aldıda ķara yüzlük ķopğaylar (9) ve anda hacillik ve hayrānlıķķa ķalğaylar **37^a** (1) bu on sekkiz pīrleri bī-zār bolğaylar her dehķān-ı (2) fāzıl risāle saķlap oķutup işitse (3) künden künge bereket tapıp pīrān-ı muķaddemler (4) ķoldağaylar kıyāmet küniniñ teñlikidin (5) āsān hālāş bolğaylar tiriklikide dostları (6) şād ve düşmenleri ğamġin bolğusıdur her dehķān (7) risālesini beşıdķ-ı dil bilen her kısmı işleride (8) öziġe hem-rāh kılsa her dāneġa miñ dāne bereket (9) berġey ġünāġünler peydā niʿmetler ferāvān **37^b** (1) bolğaylar risāle saķlap risālege ʿamel (2) kılgān dehķānlarını her kişī ġzā ihānet (3) kılsa ul kişīġe şerʿatda derre lāzım bolur (4) vallāhu aʿlem bi’s-şavāb (5) her dehķān diyānet bilen bolup risāle (6) ni ʿamel kēltürse ölrde ġmān bilen (7) barğay ahir-i ʿömrde hʿārılıkķa ķalmağaylar (8) iflās ve miħnet yüzi ķörmegey devlet (9) ʿizzet işikleri açılğay ve yene dehķān **38^a** (1) lar hōş-ķūy saķāvetlik bolğay ammā bed-ķūy (2) ve bed-zebān bolmağay ve yene işāret ul (3) kişī terāzūlarını rāst tutğaylar hātar-ı (4) ʿāzīm vallāhu aʿlem bi’s-şavāb (5) bilse bilmese yoklar barķe hātnı (6) bilimlik rāstlar söz rāstmu (7) ġalaṭ³³⁰ برحمتك يا ارحم الراحمين (8) temmet tamām **38^b** (1) risāle-i bāpendelik (2) bu turur (3) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (4) الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالْعَا (5) قِبَةِ الْمُنْتَقِينَ وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامُ عَلَى (6) رَسُولِهِ مُحَمَّدٍ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ (7) şīs ʿaleyhi’s-selām bāfkārılık kılpdurlar (8) hāzret-i imām caʿfer-i şādık ve reh-nümā-yı **39^a** (1) muvāfık andaġ rivāyet kıılır kim hāzret-i ādem (2) peyġamberge hāvva³³¹ hāzret-i şīs ʿaleyhi’s-selām kēldi ve kırķ yıldın

³²⁹ Yazmada bu kelime parantez iķerisinde yazılmıştır.

³³⁰ Yazmada beşinci satırda başılayan beyit burada son bulmuş ve birinci dizenin sonuna konulan ve dize sonunu ġösteren işāret burayada konmuştur.

³³¹ Yazmada bu kelime “hāvāl” (حوال) şeklinde yazılmış. Lam (ل) harfinin yanlışılıkla yazıldığını ġöstermek iķin üzerine çizgi çizilmiştir.

(3) kéyin bözni (hāmni)³³² tokup hāzret-i ādem ‘aleyhi’s-selām (4) ğa keltürdiler hāzret-i ādem ‘aleyhi’s-selām tekbīr (5) ayttılar tekbīr aytmak şundın qaldı eger sorsa (6) lar kim bāpendelikde neççe pīr mürşīd ötüpdür (7) cevāb tört pīr mürşīd ötüpdür her kim bāpende (8) lik bilse bu tört mürşīdni bilmese ul (9) ustādniñ iş kılmaķı ve her luķme ta‘ām yémeki **39^b** (1) hārām turur ve cem‘ī pīrlər andın³³³ bī-zār bolğay (2) lar kıyāmet küni la‘net okurlar bu tört (3) pīr mürşīdni bilse kıyāmet küni yüzi on tört (4) künlük tolun aydék qopğay ‘araşāt halkı (5) körüp hayrān qalğaylar ve ayğaylar kim bu qaysı (6) peyğamber ve qaysı evliyā turur dégeyler feriştelər (7) ayğaylar kim bu peyğamber émes evliyā hem émes (8) hāzret-i muħammed resūlallāhniñ ümmetleri (9) turur ul dünyāda risālege ‘amel kılğaç bu **40^a** (1) dericege yetti dégeyler ‘araşāt halkı peşīmān nedāmet (2) yégeyler anda hiç fā‘ide bérmegey ustādī ki bu (3) risālege ‘amel kılğay özi birle hem-rāh kılışmasa her (4) luķme ki ta‘āmıdur hārām bolğay eger sorsalar kim (5) tört pīr mürşīd qaysı turur cevāb evvel (6) ‘abdu’r-raħman ya‘nī hāzret-i ādem şafiyullāh ikkinçi ‘abdu’l-kahhar (7) ya‘nī nūh nebiyullāh üçünçi ‘abdu’l-cebbār ya‘nī ibrahīm (8) ħalīlullāh törtünçi ‘abdu’l-‘azīz ya‘nī hāzret-i muħammed (9) resūlullāh turur eger sorsalar kim böz tokumaķ **40^b** (1) farzmu vācibmu ya sünnetmu cevāb ayğıl kim (2) şāğirdğa örgetmek farz böz tokumaķ sünnet (3) turur cebrā‘īl ‘aleyhi’s-selām örgetgen üçün vācib (4) turur eger sorsa bāpendelikde neççe edeb bardur (5) cevāb on ikki edeb bardur evvel tenni (6) pāk tutmaķ ikkinçi tahāret birle bolmaķ üçünçi (7) tātāğa meşğül bolmaķ törtünçi pīrleriğa (8) çeħār tekbīr aytmak beşünçi diyānet bilen bolmaķ (9) altınçı duruştlıķ terk kılmaķ yettinçi rāst-ğüy **41^a** (1) bolmaķ sekkizinçi tañ bī-dār bolmaķ tokkuzunçı (2) sāt-ka-dem bolmaķ onunçı yalğan sözni terk (3) kılmaķ on birinçi hayr saħāvet kılmaķ on (4) ikkinçi ötken pīrleriğa du‘ā tekbīr kılmaķ turur (5) eger sorsalar kim şīs peyğamberniñ neççe kızları bar (6) érdi cevāb kırk kızları bār érdi her küni (7) kırk tonluķ yif igerür érdi hāzret-i (8) şīt ‘aleyhi’s-selām kırk tonluķ bözni bir künde (9) tokur édiler eger sorsalar kim aha (paṭ) bermek **41^b** (1) neççe nemerse birle turur cevāb tört nemerse birle (2) evvel su ikkinçi ot üçünçi und törtünçi (3) havā turur eger sorsalar kim

³³² Yazmada bu kelime kırmızı mürekkeple parantez iğerisine alınmıştır.

³³³ Yazmada anıñdın (اننيكدين) şeklinde yazılmıştır.

الْمُرْسَلُونَ (6) تَمْنَانِ قَدْ نَا هَذَا وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ وَصَدِيقُ (5) قَالَ يَا وَيْلَتَنَا مِنْ اها berürde kıyası (4) āyetni okuğay cevāb

démek bözni uvularda bu āyetni (7) okuğay مِنَ الْكَافِرِينَ دِيَارًا démek dukānga (8) kirerde bu

āyetni okuğay عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ (9) اللَّهُمَّ صَلِّ démek kérek 42^a (1) moka atarda bu āyetni

تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا okuğay (2) démek moka سَبَّحَ dérer gula bağlarda bu āyetni (3) okuğay إِذَا بَلَغَتِ الْخُلُوفُ وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ³³⁶ (5) okuğay فِيهَا³³⁴ dérer déftin³³⁵ (4) الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ

dér şana sürerde bu āyetni okuğay (7) ³³⁷الْمُجْرِمُونَ بِسِيْمَاهُمْ dérer dukāndın (8) çıkarda bu

āyetni okuğay رَسُولٍ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ³³⁸ dérer 42^b (1) eger sorsalar kim tekbîr aytmak

kimdin kaldı (2) cevāb İBRĀHĪM ḤALĪLULLĀHDIN kaldı ḥām yırtar (3) da bu āyetni okuğay هَلْ

دَعَاكُمْ يَوْمَ الْيَوْمِ لِيُتُوبَ³³⁹ dérer eger sorsa (5) İLÂH KİM BĀPENDELİKDE NEÇÇE

maḳām bardur cevāb (6) miñ bir maḳām bardur munı bilmese sekkiz turur (7) bu sekkiz

maḳāmın her üstādge bilmek lâzım me-bādā (8) bilmese ul ustādnıñ iş kılmakı ve şāgird

(9) almaḳı revā émes her luḳme ta‘ām yiyedür ḥarāmdur 43^a (1) ve cemî‘³⁴⁰ pîrleri

ulardın bîzār bolğaylar (2) kıyāmet küni la‘net okurlar eger sekkiz maḳāmın (3) bilse

kıyāmet küni ötken pîrleri qoldağay (4) dünyā ve āḥiretde ma‘mūr bolğaylar bu sekkiz

maḳāmın (5) biri şabrî turur andağ yarlıqadılar kim (6) ³⁴¹إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ikinci maḳām

ḥayā turur (7) ³⁴²الْحَيَا مِنَ الْإِيمَانِ üçüncü maḳām zāhid taḳvā (8) turur ḳavlulu ta‘ālā مِنَ الدَّهْرِ

43^b (1) beşinci ‘izzet turur كُنَّا لَكُمْ لَبِيسًا³⁴³ dérer (9) وَكَانَ فِيهِ

ḳavlulu ta‘ālā (2) وَاللَّهُ دَرَجَاتٍ altıncı maḳām ‘ilm (3) turur ḳavlulu ta‘ālā

³³⁴ ‘İçlerinde nehirler akan içlerinde sonsuz kadar kalacakları’ mealindeki bu ifade Kuran’daki birkaç ayet içersinde yer almaktadır. Bunlar: 65/11, 20/76, 98/8.

³³⁵ Yazmada hemen bu kelimenin üzerinde ‘desgā’ (دسگا) şeklinde kayıtlı olan kelimenin Farsça “tezgah” anlamındaki ‘dest-i gāh’ kelimesinden bir takım ses hadiselerine (destgāh > desgāh > desgā) uğrayarak gelişmesi olması kuvvetle muhtemeldir.

³³⁶ 56/83-84 ayaetin ilk kelimesi olan “felevlâ” kelimesi el yazması nüshada yazılmamıştır.

³³⁷ 55. Surenin (Rahman) 41. ayetinden alınan ‘günahkarlar simalarından tanınır’ anlamındaki cümle baş kısmı olan (يُغْفَرُ) kelimesi burada yazılmamıştır.

³³⁸ ‘Andolsun ki size içinizden aziz olan bir resul geldi.’ anlamındaki bu cümle 9. Surenin (Tevbe) 118. ayetinden iktibas edilmiştir.

³³⁹ Yazmada İnsan suresinin ilk ayetinden iktibas edilen bu parçada (لَمْ يَكُنْ) kısmı yazılmamıştır.

³⁴⁰ Yazmada bu kelime, ‘toplumla ilgili, topluma ilişkin’ anlamındaki “cem‘î” (جمعی) şeklinde yazılmıştır.

³⁴¹ Yazmada bu Arapça ibare yanlış olarak (إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ) şeklinde yazılmıştır.

³⁴² ‘Utanmak imandandır.’

³⁴³ ‘Kanaat bitmeyen bir hazinedir.’ anlamındaki bu cümle yanlış ve eksik (الْقَنَاعَتُ لَا يَغْنَى) yazılmıştır.

şeyh ‘aṭṭār velīğa qaldılar ulardın (5) tokkuz fīr-i mürşīdlerğa kalıpdurlar (6) ularnıñ her birleri³⁴⁸ ‘ilm-i şerī‘at ‘ilm-i (7) ṭarīqat ‘ilm-i ḥaḳīqat ‘ilm-i ma‘rifetde **5^b** (1) ber-kemāl érdiler bu risāle birle ‘amel kılıp (2) murād maḳṣadlarığa yetipdürler ulardın (3) ‘aṭṭār bāzārgānlarğa kalıpdurlar eger sorsalar kim (4) ‘aṭṭārлық kılmaḳ farzmu ya vācibmu ya sünnetmu (5) ya müsteḥabmu cevāb aytkıl kim ḥazret-i (6) ḥaḳ subḥane ve ta‘ālā ḥazret-i cebrā‘īl (7) ‘aleyhi’s-selāmğa fermān kıldılar farz boldı **6^a** (1) ḥazret-i cebrā‘īl ‘aleyhi’s-selām ḥazret-i (2) resūl-i ekrem ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellemğa ta‘līm (3) berdiler vācib boldı resūl ‘aleyhi’s-selām (4) ümmetlerige ta‘līm berdiler sünnet boldı (5) bulardın ḥazret-i şeyh ‘aṭṭār velīğa (6) qaldı ve yene on tokkuz fīr-i mürşīd (7) lerğa qaldı millet mezheb boldı **6^b** (1) ulardın hemme ‘ālem ḥaḳığa qaldı müsteḥab (2) boldı bilmek kérek kim farznı terk kılsa kāfir (3) bolur vācibni terk kılsa günehkār bolur (4) sünnetni terk kılsa resūl ‘aleyhi’s-selāmıñ (5) şefā‘atlarıdın mahrūm qalur eger (6) müsteḥabni terk kılsa fīr ustādlar (7) dünyā ve āḥiretde bızār bolğay eger sorsalar kim **7^a** (1) ‘aṭṭārлық bāzārgānlarğa neççe néme vācibdür on ikki néme (2) evvel nefeg-e ehl-i ‘iyāl kılmaḳ ikkinçi ehl-i ferzend (3) lerğa islāmıñ örgetmeklik üçünçi (4) ikki uruşqanıñ yaraştırmağlık törtünçi (5) şadaḳa-i fiṭrī bermeklik beşünçi namāz-ı vitrī (6) ötemeklik altınçı cum‘a küni ğusl (7) kılmaḳ yettinçi ‘iyd künleri ğusl kılmaḳ **7^b** (1) sekkizünçi ‘arafāt künleri ğusl kılmaḳ (2) tokkuzunçı hācılar iḥrām bağlarda (3) ğusl kılmaḳ onunçı kurbānлық kılmaḳ (4) on birinçi ağırık sormağlık on ikkinçi (5) şıla³⁴⁹-yı rahmıñı becā keltürmeklik eger sorsalar kim (6) ‘aṭṭārлықda neççe nemerse sünnetdür (7) cevāb aygıl_kim on ikki nemerse sünnetdür **8^a** (1) evvel dāyim ṭahāret bile bolmağlık ikkinçi kéçelerde (2) şeb-i bī-dār bolmağlık üçünçi ḥoş-ḥūy (3) bolmağlık törtünçi her işka faşih-zebān (4) bolmağlık beşünçi ḥayrı-seḥāvet fīşe kılmaḳ (5) altınçı her işka şabrī kılmaḳ yettinçi ḳanā‘at (6) kılmaḳ sekkizünçi ḳazāğa rızā bermek (7) tokkuzunçı oruğ ḳayaşlarığa **8^b** (1) ḥaber-dār bolmaḳ onunçı belāğa şabrī kılmaḳ (2) on birinçi şikeste-dil bolmaḳ on ikkinçi (3) yetimlerğa raḥm şefḳat kılmaḳ ularğa (4) nafaḳa bermek eger sorsalar kim ‘aṭṭārлықda (5) neççe fīr-i mürşīd ötüpdür cevāb aygıl kim (6) on tokkuz fīr-i

³⁴⁸ Yazmada ‘birleri’ (برلری) şeklinde yazılmış.

³⁴⁹ El yazması nüshada bu kelime “sile” (سیله) şeklinde yazılmıştır.

mürşid ötüpdürler (7) hemmeleri kâmil mükemmel risâle birle ‘amel kılıpdur **9^a** (1) evvel
 hazret-i resûl ‘aleyhi’s-selâm ikinci hazret-i (2) hıızrî ‘aleyhi’s-selâm üçüncü hazret-i
 şeyh (3) ‘abdu’r-rahmân maşrıķî tötüncü ‘abdu’l-vâhid (4) beşinci hazret-i şeyh ‘ubeyd
 rahmetullâhu (5) ‘aleyh altıncı buba-yı rûmî yettinçü hazret-i (6) şeyh nizâme’d-dîn
 sekkizüncü hazret-i şeyh (7) ‘abdu’l-celîl taşkendî tokkuzunçü **9^b** (1) celâle’d-dîn andicanî
 onunçü şeyh muhammed (2) kâbilî on birinci şemse’d-dîn kâşğârî (3) on ikinci şeyh
 ‘ömer bağdâdî on üçüncü (4) şeyh ‘abdullâ yemenî on tötüncü şeyh (5) ‘abdullâ tebrizî
 on beşinci şeyh ‘abdullâ (6) mağribî on altıncı şeyh husâme’d-dîn (7) bağdâdî on yettinçü
 şeyh hazret-i h’âce **10^a** (1) naşrullâ şâmî on sekkizüncü hazret-i (2) şeyh ‘attâr velî
 rahmetullâ ‘aleyh dururlar her kişi (3) ‘attârlık kılmaķnı h’âlasa bu on tokkuz (4) pîr-i
 mürşidniñ seccâdeleride olturmaķnı (5) h’âlasa evvel ğusl tahâret kılıp ikki (6) rek‘at
 namâz-ı şükrâne edâ kılğay evvelkî (7) rek‘atğa fâtiḥadın keyin üç merâtibe innâ **10^b** (1)
 enzelnâhu ikinci rek‘atğa fâtiḥadın keyin (2) üç merâtibe ihlâş okuğay selâm (3)
 bergendin keyin on bir merâtibe durûd (4) on bir merâtibe istiğfâr on bir merâtibe لا حول
 (5) لا قوة الا بالله العلي العظيم degey (6) eger yüz okusalar evlâdur andın (7) keyin bir namâznıñ
 şevâbını hazret-i **11^a** (1) resûl-i ekrem şallallâhu ‘aleyhi ve sellemğa cemî‘ (2) pîrân-ı mâ-
 tekaddemlerğa bağışlap du‘â ve (3) tekbîr kılıp meded isti‘ânet tilegey (4) andın keyin
 şâhib-i tekbîrniñ aldıda (5) tevâzu‘ bilen nazarî koyup tekbîr alğay (6) andın keyin
 ‘attârlık tarıķasını (7) ta‘lîm bergey risâle birle ‘amel kılsalar **11^b** (1) kündin künge revnaķ
 tafıp dünyâ ve âḥireti (2) ma‘mûr bolğay fîr-î mürşidler ikkile dünyâda (3) destgirlik
 kılğay herġiz ḥârlık (4) yüzi körmegey bisyâr menfa‘atler (5) körgey ḥalk arasında ‘azîz
 mükerrem bolup (6) kıyâmet küni hazret-i resûl ‘aleyhi’s-selâm (7) nıñ şefâ‘atlerigâ
 müşerref bolğay **12^a** (1) her fîr-i mürşidler hoşnûd bolğay her kim (2) bî-çakar bî-icâze
 ‘attârlık kılsalar (3) ve bâzârgânlık kılsa risâle saķlamasa (4) veya saķlap ‘amel kılmasa
 dünyâda ve âḥiretde (5) ḥuday ta‘âlânıñ la‘netige sezâ-vâr bolur (6) ‘attârlıkda herġiz
 revnaķ tapmas (7) ḥayrı-bereket hem körmegey eger risâleġa **12^b** (1) ‘amel kılmasa
 ‘attârlıkda tafif yégen (2) luķmesi ḥarâm turur ikkile dünyâda yüzi (3) kara bolğay fîr-î
 mürşidler bu kişidin (4) bîzâr bolup şefâ‘at kılmay düzahķa (5) sezâvâr bolğay ne‘ûzu
 bi’llâh min zalik (6) her kim risâle saķlap ‘amel kılıp (7) her luķma ki ‘attârlıkdan tafif

yépdür **13^a** (1) bereket tola bolğay her kim risāle birle ‘amel kılıp (2) beş vakt namāznı terk kılmay okup (3) ihlāş kılğan ‘attārni kişi sen dēse (4) riyā ihānet kılsa cemī‘ fīrān-ı mā-tekkādem (5) lergā ihānet kılğandék bolğay (6) eger sorsalar kim ‘attārlik bāzārganlık (7) dukāğa çıkarda kıyası āyetni **13^b** (1) okumak kérek cevāb aygıl_kim بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (2) dégey dukanda oltururda kıyası āyetni (5) okur cevāb aygıl kim وَفُتِحَ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ³⁵⁰ (3) تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ رَسُولُ اللَّهِ وَأَفْوَضُ³⁵¹ (4) dégey dukān açarda kıyası āyetni **14^a** (1) okumak kérek cevāb aygıl kim وَفُتِحَ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ³⁵² (2) dégey (3) soda kılurda bu āyetni okuğay cevāb (4) bu ki بِاللَّهِ يَارَحْمَنُ يَارَحِيمُ dégey (5) satadurğan mālğa bu āyetni heriniñ (6) könekige kırk bir merātibe okup demīde kılıp (7) dūd berse gūyā-ki hārīdārı heridék tola bolğay³⁵³ **14^b** (1) يَا رَبِّ الْمَلَائِكَةُ وَرُوحُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا سُبُّوحٌ يَا قُدُّوسٌ (2) dégey bāzārdın yanıp öyge kélgünçe (5) bu āyetni okuğay وَلَقَدْ أَضَلَّ³⁵⁴ (6) وَتَقَبَّلُونَا³⁵⁵ (7) dégey ammā bilgil barçe hūnerlerdin **15^a** (1) ‘attārlik hūner faẓīletlik turur şundağ_ki (2) ān_hāzret-i şallallāhu ‘aleyhi ve sellemniñ kesb kārları (3) turur ammā ul sebedin tā rūz-ı kıyāmetğaça (4) bereket kem bolmas her kişi şāhib-i tekbīr (5) bolsa bu yigirme alte yerim fīrni bilgey eger bilmese (6) bilgüçidin icāzet alıp okuğay (7) bu yigirme alte yerim fīrni bilmey tekbīr aytmakı şāhib-i **15^b** (1) tekbīrniñ ornıda olturmakı cāyiz émes (2) eger sorsalar kim çehār fīr-i rükn çehār fīr-i (3) müşfik evvelīn ve āhirīn cemī‘ pīrān-ı mā-tekkādem (4) rızvānallāhu ta‘ālā ‘aleyhim ecma‘īn dēp du‘ā (5) kılğay andın bu du‘ānı okuğay وَالْمُسْلِمَاتِ الْأَحْيَا ثَمَنَهُنَّ وَالْأَمْوَاتِ (6) اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدِي وَلَا أُوَسْتَاذِي وَجَمِيعِ (7) **16^a** (1) üç merātibe fātiha ikki merātibe ihlāş okup (5) du‘ā kılıp tilegey eger sorsalar kim (6) tekbīr aytmak farzmu ya vācibmu ya sūnetmu (7) ya mustehabmu cevāb aygıl kim هُدَايَ تَعَالَى **16^b** (1)

³⁵⁰ Buradan itibaren Mu'min Suresi 44. ayetinden alınmış bir kısımdır.

³⁵¹ 23/29

³⁵² ‘Allah'tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri müjdele.’ anlamındaki bu ayet 61. surenin (Saff) 13. ayetidir.

³⁵³ 14^b ve 15^a sayfalarının yer aldığı varak eksiktir.

³⁵⁴ Yazmada burada bu ayette yer almayan ‘cā'eküm' (جاءكم) ibaresi de yanlışlıkla yazılmıştır.

³⁵⁵ 36/62

ğassāl yerim fīr görkür tururlar (6) baʿzılar ottuz ikki yérim fīr dépdurlar ammā ʿattār (7) lar risāleside yigirme alte yérim fīr dép duʿā kıılır **20^a** (1) fīr-i mürşīdlerniñ ismlerini birdin yād kıılmasa (2) çehār fīr-i şerīʿat çehār fīr-i tarīkat (3) çehār fīr-i hakīkat fenc fīr-i maʿrifet çehār (4) fīr-i müşfik evvelīn ve āhirīn cemīʿ fīrān-ı (5) mā-tekdaddem rızvānallāhu taʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn (6) dép duʿā kılgay andın bu duʿānı okuğay (7) اغفر لي انك مجيب الدعوات (3) والمسلمين والمسلمات الاحياء منهم والاموات (2) لجميع المؤمنين والمؤمنات (1) اللهم ولوالدي ولااوستاد dégey andın (4) ikki merātibe durūd ikki merātibe fatihā ikki merātibe (5) ihlāş okup duʿā kıılıp istiʿānet (6) tilegey eger sorsalar kim tekbīr aytmak (7) farzımu ya vācibımu ya sünnetımu ya müsteḥabımu **21^a** (1) cevāb aygıl kim ḥudāy taʿālā ḥazret-i cebrāʾīl (2) ʿaleyhi's-selāmğa buyrudı farz boldı ḥazret-i (3) cebrāʾīl ʿaleyhi's-selām ḥazret-i muḥammed resūlullāhğa (4) fermān yetkürdi vācib boldı ḥazret-i (5) muḥammed resūlullāh aşḥāblarığa ümmetleriğa taʿlīm (6) berdi sünnet boldı andın ḥazret-i ḥızrī (7) ʿaleyhi's-selāmğa qaldı andın on tokkuz **21^b** (1) fīr-i mürşīdlerğa qaldı müsteḥab boldı (2) andın cemīʿ ʿālem ḥalkığa qaldı meşhūr boldı (3) tekbīr aytmak kimdin qaldı ḥazret-i cebrāʾīl (4) ʿaleyhi's-selāmdın qaldı cümle tekbīr neççe turur (5) evvel tekbīr-i beḳā tekbīr-i fenā tekbīr-i rızā tekbīr-i (6) şafā tekbīr-i mülk tekbīr-i mevḳūf tekbīr-i ḥutbe (7) tekbīr-i mihrāb tekbīr-i kıble tekbīr-i sekīne **22^a** (1) bu tekbīrler kimdin qaldı cevāb aygıl kim (2) tekbīr-i beḳā ḥazret-i ādem ʿaleyhi's-selāmdın (3) qaldı baʿzılar aytıpdurlar tekbīr-i beḳā (4) namāz turur ḥalk arasında bākī qalıpdur (5) ul sebebdin tekbīr-i beḳā bilipdür tekbīr-i (6) fenā ḥazret-i nūḥ ʿaleyhi's-selāmdın qaldı (7) fermān boldı ki ey nūḥ qavmiñni ĩmānğa **22^b** (1) daʿvet kııl meniñ birlik barlıqımğa ve seniñ (2) feygamberlikiñge ĩmān keltürse ikrār bolsun (3) dép nūḥ feygamber qavmlerini ĩmānğa indedi (4) ĩmān aytkalı unamadı ān_cinān daʿvet (5) kıldılar musulmān bolmadı āhirü'l-emr duʿā-yı (6) bed kıldılar tūfān suyıda helāketge yetti (7) ular tekbīr aytıp cān be-ḥak teslīm kıldı **23^a** (1) ul sebebdin tekbīr-i fenā dépdurlar tekbīr-i rızā (2) ḥazret-i ibrahim feygamberge keldi oğluñ (3) ismāʾīlni qurbān kııl dép teñri taʿālānıñ (4) rızālıqı üçün anıñ bedelide teñri taʿālā (5) dın koçkar koy keldi her vaktide koynı (6) boğuzlağalı alıp kelse rāzī bolup (7) yatar erdi ul sebebdin tekbīr-i rızā dépdurlar **23^b** (1) tekbīr-i şafā ḥazret-i muḥammed resūlullāhğa keldiler (2) her vaqtda aşḥāblarığa duʿā kılsalar günehleridin (3)

fāk bolup anadın yeñi tuğulğandék pāk bolur (4) érdi ul sebebdin tekbîr-i şafâ delip durur (5) tekbîr-i mülk qaysı turur cevâb bu ki hâzret-i (6) feygamber ‘aleyhi’s-selâm bu ‘âlem-i fânîdin ‘âlem-i (7) bâkîğa rıhlet kıldılar ulardın **24^a** (1) seyyidlerğa qalıpdur bu hadîs-i nebevî (2) niñ maзмünü bilen qale’n-nebî ‘aleyhi’s-selâm (3) ³⁵⁷ العلماء ورثة الانبياء dépdurlar ul (4) sebebdin özge kişi tekbîr aytsa (5) tekbîr-i mevķûf dérler tekbîr-i kıble qaysıdur (6) cevâb bu ki fâtihanı dürüst oқumağlıq (7) turur qollarını mihrâbdék küşâde **24^b** (1) tutmağlıq bir merâtibe âsmânğa qaralamağlıq (2) du‘ânıñ kıblegâhı âsmân turur ul (3) sebebdin tekbîr-i kıble délipdur tekbîr-i sekîne (4) du‘ânıñ evvelide âhiride ikki merâtibe durur (5) oқumasa kılgan du‘ası âsmân (6) zemînniñ arasında mevķûf qalur (7) her kim şâhib-i tekbîr bolsa olturğan (8) ornı hâzret-i feygamber şallallâhu ‘aleyhi ve sellem **25^a** (1) niñ orunlarıdur tekbîrni obdan bilip (2) hâzırlıq bilen bolğay tekbîr aytmaglıq (3) ân_hâzret-i şallallâhu ‘aleyhi ve sellemdin qalıpdur (4) hâzret-i resûl ‘aleyhi’s-selâmdın hâzret-i (5) hıızrî ‘aleyhi’s-selâmğa qalıpdur h’âce hıızrî (6) ‘aleyhi’s-selâmdın on toқkuz fîr-i mürşîdğa (7) hâzret-i şeyh ‘aţţâr velîğa qalıpdur her şâhib-i tekbîr **25^b** (1) bu mezkûr bolğan fîr-i mürşîdlerniñ ismlerini (2) bilip bir merâtibe tekbîr aytkay eger bilnese tekbîr (3) aytmakı câyiz émes ferdâ-yı kıyâmet küni (4) yüzi qara bolup tamuğқа sezâ-vâr bolğay (5) tekbîr aytkuçı du‘â kılguçı elbette çehâr tekbîrniñ (6) maқâm[ı]nı bilgey evvelkı maқâm âdem ‘aleyhi (7) ‘s-selâmnıñ maқâmı ikkinçi hâzret-i **26^a** (1) nûh ‘aleyhi’s-selâmnıñ maқâmı üçünçi (2) hâzret-i idrîs ‘aleyhi’s-selâmnıñ maқâmı (3) törtünçi hâzret-i şâbirân eyyûb ‘aleyhi’s-selâm (4) niñ maқâmı beşinçi râziyân mûsâ ‘aleyhi’s-selâm (5) niñ maқâmı altınçı muħıbbân ibrahîm ‘aleyhi’s-selâm (6) niñ maқâmı yettinçi ‘ârifân hâzret-i (7) muħammed mustafâ şallallâhu ‘aleyhi ve sellemdürler **26^b** (1) her şâhib-i tekbîr bu sekkiz maқâmı bilnese (2) tekbîr aytmakı revâ émes tekbîr alğuşı sâhib-i (3) tekbîrniñ aldıda tevâzu^c birle turup tekbîr (4) alğay andın durûd oқup deryâb aytkay (5) anadın yeñi tuğulğandék bolğay her şâhib-i (6) ‘aţţâr on ikki imâmnıñ ismlerini (7) derice derice bilgey ismleri bu turur **27^a** (1) ammâ hâzret-i imâm hasan rażiyallâhu ‘anh hâzret-i (2) imâm hüseyin rażiyallâhu ‘anh hâzre-i imâm (3) zeyne’l-âbidîn hâzret-i imâm muħammed bakır hâzret-i (4) imâm ca’fer-i şâdıq hâzret-i

³⁵⁷ Bu hadisın anlamı: “Alimler peygamberlerin varislerdir.”

imām ca‘fer-i (5) tayrān³⁵⁸ ḥazret-i imām mūsā kāzım³⁵⁹ ḥazret-i (6) imām muḥammed taḳī ḥazret-i imām muḥammed naḳī ḥazret-i imām (7) muḥammed ‘askerī ḥazret-i imām muḥammed aḥtaḥ **27^b** (1) ḥazret-i imām muḥammed-i āḥir-zamāndurlar her kişi (2) ḥulefā’u’r-rāşidīnni bilmesē nikāh kılmakı (3) māl boğuzlamakı guvālık bermekı cāyız (4) émesdür evvel ‘abdullā ibn-i ‘ömer ikkinçi (5) ‘abdullā ibn-i ‘abbās üçünçi ‘abdulla (6) ibn-i mes‘ūd törtünçi zeyd ibn-i şabit (7) beşinçi ebū mūsā eş‘arī altınçi ‘āyşe-i **28^a** (1) şiddīk yettinçi mu‘āz ibn cebel tururlar ān_ḥazret-i (2) şallallāhu ‘aleyhi ve sellemniñ tört fuştları (3) niñ ismleri bu turur evvel ḥ‘āce muḥammed benī ḥāşim (4) ikkinçi ḥoca ‘abdullā ibn-i ḥoca ‘abdu’l-muḥṭalib (5) ibn-i ḥoca ‘abdu’l-menāf ibn-i ḥoca ḥāşim tururlar (6) eger sorsalar kim ‘aṭṭārılık bāzārgān (7) larğa neççe nemerse şartdur on ikki nemerse şart **28^b** (1) durlar ḥadīs-i nebevīniñ mażmūnı birlen ḳale (2) ‘n-nebī ‘aleyhi’s-selām الرفیق ثم الطريق³⁶⁰ (3) ya‘nī ḥazret-i peygamber ‘aleyhi’s-selām aydılar (4) eger sefer³⁶¹ kılmaknı irāde kılsañlar (5) evvel hemrā tafıp andın sefer kıılñlar (6) hemrāsız sefer kıılmañlar seferniñ (7) evvelki şartı hemrā bilen sefer kıılmak **29^a** (1) ikkinçi şartı künniñ naḥsını ḥūb mülāḥaza (2) kıılmak üçünçi şartı sitāre-i sekkizni (3) çep ḳolğa ricālu’l-ğayb³⁶²ni oñ tarafige (4) alıp sefer kıılmak törtünçi şartı ul_ki (5) kéçede sefer kıılmağay beşinçi şartı nişf-ı (6) şebde sefer kıılmağay altınçi şartı bed-aşl (7) nā-cins kişi birle sefer kıılmağay yettinçi **29^b** (1) şartı bed-diyānet kişi birle soda satığ kıılmağay (2) sekkizünçi şartı ulağka ağır yük kıoymağay (3) tokkuzunçi şartı ıztırāb birle soda kıılmağay (4) onunçi şartı şehрге kéçe kirmegey on birinçi (5) şartı sırrı-esrārını kişige fāş (6) kıılmağay on ikkinçi şartı at ulağ çakar (7) larını aç kıoymağay ḥālidin ḥaber alğaylar **30^a** (1) ketmek turmaknı ta‘yin kıılmağay (2) taḳdīru’l-hür³⁶³ğa kıoyğay eger sorsalar kim ‘aṭṭār (3) bāzārgānlarğa neççe néme farzdur cevāb bu ki (4) on ikki nemerse farzdur evvel ḥudāğa ĩmān (5) kéltürmeklik ikkinçi feriştelerga ĩmān kéltürmek (6) üçünçi cemī‘ kitāblarığa

³⁵⁸ Buradaki “ca‘fer-i tayrān” Hz. Ali’nin abisi “ca‘fer-i tayyār” olmalıdır. Ancak yanlışlıla on iki imamın içinde zikredilmiştir.

³⁵⁹ Yazmada bu isim “kāzım” (كازيم) şeklinde yazılmıştır.

³⁶⁰ “Önce yoldaş sonra yol”

³⁶¹ Bu kelime yazmada yanlış olarak burada ve daha sonradan geçtiği yerlerde “şefer” (شفر) şeklinde yazılmıştır.

³⁶² Yazmada bu kelime “ricābu’l-ğayb” (رجاب الغيب) şeklinde yazılmıştır.

³⁶³ Yazmada bu kelime “hür” (هر) şeklinde yazılmıştır.

imān keltürmeklik (7) törtünçi hemme peygamberleriğa imān keltürmeklik **30^b** (1) beşinçi kıyāmet künleriğa ĩmān keltürmeklik (2) altınçı yahşılık ve yamanlıknı ĩudāy taʿālānıñ taķdĩri (3) dindur dēp ĩmān keltürmeklik yettinçi ul_kündin (4) kēyin tirilmeklikke sekkizünçi oĭul kıızlar (5) belāgatke yetkende beş vaķt namaznı örgetmeklik (6) toķķuzunçı roze tutmaĭlıķ onunçı mal nişābĭa (7) yetse kırkdın birni zekāt bermeklik ʿaťťār bāzār **31^a** (1) ĭānlarĭa altun kümüş ũlŭk mālın ĩesāb (2) kılıp kırķ tengedin bir tenge zekāt bermeklik (3) zekāt bergen māl temŭr ũhrnıñ iķide bolur (4) herĭz tŭkemes kŭndin kŭnge tola bolur (5) on birinçi zevde-i rāhilesi yetse ĩaccge barmaĭlıķ (6) on ikkinçi er mazlŭm ĩŭāh bende ĩŭāh āzād (7) bolsun ʿilm taleb kıılmaĭlıķ farzdur eger sorsalar kim **31^b** (1) ʿaťťārlıķda neķķe nemerse vācibdür on ikki nemerse (2) vācibdür evvel namāz-ı vitri ötemeklik ve ũadaķa-i (3) fıťrĩ bermeklik ķurbanlıķ ʿiyd namāzı öte (4) meklik ehli-ʿiyāllerıĭa nafaķa bermeklik (5) namāz-ı cumʿa ötemeklik aĭrıķ soramaĭlıķ (6) her āzĩne kŭni veya kēķesi ĭusl řahāret (7) kıılmaĭlıķ ĩaccge barsa iķrām baĭlamaĭlıķ **32^a** (1) ũadaķa iķsān kıılmaĭlıķ yol ũstide necāset (2) bolsa kömmeklik ikki uruũkannı yaraũtur (3) maĭlıķ ölŭk yumaĭlıķ meyyit namāzı (4) oķumaĭlıķ eger sorsalar kim ʿaťťārlıķda (5) neķķe nemerse sŭnnetdür on ikki nemerse (6) sŭnnetdür evvel namāzĭa ezān ayتماĭlıķ (7) namāznı cemāʿat bilen ötemeklik **32^b** (1) özidin kiķiklerĭa selām kıılmaĭlıķ ķakar (2) ķılıķ kıılmaķ raĭm-ı dil bolmaķ yetimlernıñ (3) baũını silemaķ fencũenbe kŭnleride (4) sefer kıılmaķ şatun almaķ oĭul kıızlar (5) belāgatke yetse öylemek erte ve aĭũāmda (6) ehli-ʿiyāllerıĭa imān islām örgetmek (7) ĩoũ-bŭy nemerselernı öziĭe hem-rā kılıp **33^a** (1) taʿāmdın ilĭiri kēyin şolını yumaķ faķĩr (2) miskĩnlerĭa nafaķa bermek kiķiklernıñ (3) řaťāsını kŭķŭrmek civānmerd bolmaķ (4) ĩoũ-ĭŭy bolmaķ fasĩh-zebān bolmaķ (5) eger sorsalar kim ʿaťťārlarĭa neķķe nemerse (6) mŭsteĭhabdur evvel pĩr-i mŭrũŕĩdlernıñ (7) buyruĭan emrini be-cān-dĩl řabŭl tutmaķ **33^b** (1) mihmān dost bolmaķ ikki mŭʿmin birbiri (2) bilen tafıũķanda deryāb alıũmaķ (3) ĭarĩb yetimlernıñ ĩālidin řaberdār bolmaķ (4) her iũını fāķlıķ bile kıılmaķ ĩoũ-vaķt (5) bolmaķ eger sorsalar kim neķķe nemerse bidʿat (6) dur evvel bedenni fāķ tutmaķ saķ (7) tŭũŭrmek tŭrnaķ almaķ leb-mŭy almaķ **34^a** (1) iĭinni fāķ tutmaķ bed-ĭŭy ādemlerĭa (2) dost bolmaĭĭay şolını yumay taʿām yēmeĭey (3) sol şolı bile yēmek bidʿatdur eger sorsalar

kim (4) ‘aṭṭārılıkda neççe nemerse ḥarām turur evvel (5) fulnı cezānege bermegey sūd-
 ḥorluk yalğan (6) aytıp soda kıлмаğay soda üçün şart (7) kıлмаğay ağır alıp yeñ
 satmağay **34^b** (1) çoñ kımada alıp kiçik kımada satmağay (2) terāzūda ağır alıp yenik
 satmağay (3) kişiniñ sodasını buzmağay yalğan (4) sözlep bey‘ini ḥarām kıлмаğay
 munçege almağan (5) bolsam ḥarām dēmegey kişiniñ fulı üçün (6) şart kasem kıлмаğay
 her işide yalğan (7) aytmak hemmesi ḥarāmdur köp ihtiyāt **35^a** (1) kılgay eger sorsalar
 kim ‘aṭṭārılık (2) ṭarīkası şerī‘at kelimesi ṭarīkat (3) kelimesi ḥaḳīkat³⁶⁴ kelimesi ma‘rifet
 (4) kelimesi ḳaysı turur şerī‘at kelimesi (5) لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ الرَّسُولُ اللَّهُ turur ṭarīkat kelimesi (6) لَا
 مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ **35^b** (1) لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَظُمَتْ مُحَمَّدُ الرَّسُولُ اللَّهُ turur (7) ḥaḳīkat kelimesi ma‘rifet kelimesi
 her sāhib şeyhler (3) naḳībler ve ṭālib-i ‘aṭṭār kāsibler bu
 ḳā‘ide (4) lerni elbette bilgey andın kēyin tekbīr aytḳay (5) eger bu ḳā‘idelerni bilmese
 her nemersī_ki (6) sāhib-i tekbīrlikdin tafıp yéyedür (7) ḥarāmdur ḥazret-i şeyh ‘aṭṭār velī
 raḥmetullāhu **36^a** (1) ‘aleyh orunlarıda olturmaḳı tekbīr aytmakı (2) ḥarāmdur fīr-i
 mürşīdler bu kişidin (3) bī-zār turur her ‘aṭṭārī_ki bu risāle birle ‘amel (4) kılsalar dünyā
 ve āhireti ma‘mūr bolğay hemme (5) fīr-i mürşīdler bu kişidin rāzī bolğay (6) eger
 sorsalar kim ez-berāy-ı soda üçün sefer (7) kılrur evvel ṭahāret bilen kāyim turup **36^b** (1)
 ikki rek‘at namāz ötegey evvelḳı rek‘atıḡa (2) bir fātiḥa ikki merātibe innā enzālnāhu
 oḳuğay (3) ikkinçi rek‘atıḡa fātiḥadın kēyin ikki merātibe (4) ihlāş oḳuğay on bir
 merātibe لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ (5) on bir merātibe استغفر الله dégey andın kēyin bu
 namāznıñ (7) şevābı ḥazret-i peygamber ‘aleyhi’s-selāmḡa **37^a** (1) çehār yar-ı bā-
 şafālarḡa ḥazret-i hızzrī ‘aleyhi’s-selām (2) başlık on tokkuz fīr-i mürşīd şeyh ‘aṭṭār velī
 (3) ḥazret-i bahāu’d-dīn naḳşibendī raḥmetullāhi (4) ‘aleyhḡa du‘ā kılrıp ulardın meded
 isti‘ānet (5) tilegeyler ularnıñ ḥaḳḳıda şadaḳa berip (6) sefer kılsa bisyār sodası ötkün (7)
 bolğay ḥudāy ta‘ālā u³⁶⁵ seferniñ bilā ḳazā **37^b** (1) küllī āfetleridin öz fenāhıda saḳlap (2)
 selāmet-i vaṭanıḡe yanıp kélgey inşā‘allāh (3) her ‘aṭṭārī_ki bī-tekbīr bī-risāle ‘aṭṭārılık (4)
 kılsalar ikkile ‘alemde la‘netge sezā (5) vār bolğay herḡiz revnaḳ tapmas (6) kündin

³⁶⁴ “ṭarīkat kelimesi” kısmı yazmada sehven iki kere yazılmıştır. Ancak tasavvuftaki dört makamın sıralamasında burada “ḥaḳīkat” kelimesi yazılmalıydı.

³⁶⁵ Yazmada bu kelime “un” (اون) şeklinde yazılmıştır.

künge felâket çirmeğay (7) fîrân-ı mâ-tekaddemler dünyâ ve âhîretde **38^a** (1) bî-zâr bolğay şefâ'at kılmağay ebedü'l-ebed (2) dūzahka sezâ-vâr bolup bu ʿâlemde qarz (3) dārçılıkdın halâş bolmağay her kim bu risâle (4) birle ʿamel kılsalar özi birle tutsa (5) ul kişidin hudây taʿâlâ razî bolğay (6) hâzret-i resûl ʿaleyhi's-selâm şefâ'at (7) kılğay hâzret-i hıẓrî ʿaleyhi's-selâm **38^b** (1) on tokkuz fîr-i mürşîd hâzret-i şeyh ʿattâr (2) velî hâzret-i bahâu'd-dîn naẓşibendî bu kişige (3) yâr bolğay ve müşkil işleri âsân (4) bolğay bu fîr-i mürşîdlerniñ cümlesi (5) ʿattâr bâzârgânlargâ mutaşaddîdürler (6) eger sorsalar kim bu risâleni tutқан (7) ʿattârğâ ikkile ʿâlemde bahtı-devlet **39^a** (1) yüzlengey niʿmet hayır-bereket kem (2) bolmas dépdurlar âzîne fenc-şenbe (3) künleride çerâğ kılıp haţme-i ẖ'âce³⁶⁶ okutup (4) duʿâ tekbîr kılıp ulardın meded istiʿânet (5) tilese andağ bolğay_kim devlet feth (6) nuşret ʿuddet hürmet bu kişige yüzlenip (7) hiç kişi ki muhtâc bolmağay dépdurlar **39^b** (1) eger sorsalar kim şâhib-i tekbîr şâhib-i (2) çerâğ ve şâhib-i duʿâlar tekbîr ayturda (3) kıysı âyetni okumağ kerek رَبَّنَا (4) لَا تُرْغُ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا (5) وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً (6) ³⁶⁷ إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ dégey (7) eger sorsalar kim ʿattârlık **40^a** (1) kimdin qaldı cevâb bu ki evvel âdem şâfiyyullâh (2) ikkinçi nûh nebiyyullâh üçünçi ibrahîm halîlullâh (3) törtünçi hâzret-i muhammed resûlullâh olturupdurlar (4) ulardın hâzret-i hıẓrî ʿaleyhi's-selâm on tokkuz (5) fîr-i mürşîd şeyh ʿattâr velî hâzret-i naẓşibend (6) olturupdurlar şâhib-i tekbîr duʿâlarınıñ (7) ornı evliyâ ve enbiyâ fîr mürşîdlerniñ ornıdur **40^b** (1) ammâ bî-icâze tekbîr ayتماğay duʿâniñ evvelide (2) âhîride durûd aytqay meger durûd aytmay (3) duʿâ kılsa asmân yerniñ arasıda muʿallak (4) turup qalgay icâbet bolmas dépdurlar (5) eger sorsalar kim şerîʿat tarîkat haqîkat (6) maʿrifet ğuslı néme bilen fâk bolur (7) cevâb bu ki tarîkat ğuslı ciger bilen **41^a** (1) fâk bolur şerîʿat ğuslı su bile fâk (2) bolur haqîkat ğuslı zâhir bâtın (3) tevbe-i naşûha bile pâk bolur maʿrifet ğuslı (4) dest-i irâdet bilen fâk bolur eger sorsalar kim (5) ʿattâr bâzârgânlargâ bâzârgâ çıkarda (6) kıysı âyetni okumağ kerek cevâb (7) bu ki بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِسْمِ اللَّهِ (1) تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ (2) وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ dégey her kim nafaka-i ehli- (3) ʿiyâl üçün ʿattârlık ya ki dehķānçılık (4) kılsa ul bendege hudây taʿâlâ hacc kılgan (5) niñ şevâbını berür ve yene bilgil kim satadurğan (6) metâlarınıñ

³⁶⁶ Yazmada bu kelime “hoce” (خوجه) şeklinde yazılmış.

³⁶⁷ 3/8

gerd ve³⁶⁸ gubārını fāk kılıp (7) harīdārga körsetkey harīdārga **42^a** (1) katıg söz kılmağay
 hazret-i haq_subhāne (2) ve ta‘ālā ul bende mū‘minga yetmiş yıllık (3) ‘ibādetniñ
 sevābını ‘aṭā kılur yetmiş yıllık (4) ma‘şiyetlerni mağfıret kılur zinhār (5) bir bende
 mü‘mīnniñ köñlige āzār (6) bermegey bī-‘özrī katıg ayتماğay (7) hoş-hūy bolğay hūdāy
 ta‘ālā maqşūdığa **42^b** (1) yetkürgey her işde şabrī kılğay hūdāy ta‘ālā (2) dünyā ve
 āhiretini ma‘mūr kılğay behişt ‘anber (3) sirişt naşīb kılur inşā‘allāhu ta‘ālā (4) ‘aṭṭār
 bāzārganlar öz fulı bile ticāret (5) kılğay bereketi tola bolur eger harāceti kem (6) bolsa
 hayān[n]ı şerīkke almağ cāyızdır (7) ammā cezāne almaqı harām cezāne bergüçi alğuçı
43^a (1) helāl bilse kāfir bolur alğuçı günehkār bolur (2) dépdurlar almaq satmaqda³⁶⁹
 hergiz (3) yalğan ayتماğay hazret-i şeyh ‘aṭṭār velī (4) rahmetullāhu ‘aleyh aytıpdurlar
 on fulda (5) bir ful on tengede bir tenge hayān almak (6) efzaldur eger sefer çıkıp kaççe
 (7) hayān alsa revādur her kişi öz hünerini **43^b** (1) uluğ bilgey h‘āh az h‘āh tola bolsun (2)
 hūdā bergenige kanā‘at kılıp rāzī bolğay (3) kanā‘at dégen andağ bir gencīdür ki hergiz
 (4) tükemes kanā‘atda zerdārlik hāşıl (5) bolur bed-hūyluk fakrga mübtelā kılur (6) dünyā
 hāşıl bolmas hased kibrīdür (7) hūdāy ta‘ālā kelām-ı mecīdde ve furkān **44^a** (1) hamīdde
 haber beripdür ki kavluhu ta‘ālā (2) ³⁷¹شَرَّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ³⁷⁰وَمِنْ bu āyet (3) hased bāreside nāzil
 bolupdur kim (4) her kim ticāret kılmaqnı h‘ālasa irāde-i (5) sefer kılğay seferde
 murādığa yeter (6) āhiret işi kéçelerde bīdār bolmaqdın (7) ticāret kesb kılmaqdın farzdur
44^b (1) kelām-ı mecīdde haber beripdür ki ³⁷²كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا (2) ³⁷²فَاتَّبِعْ سَبَبًا hazret-i haq-subhāne
 ve ta‘ālā (3) kimyā-yı sa‘ādetde haber beripdür ki üç némeni (4) üç némede koydum
 dünyāda seferde koydum (5) ‘ilmni açlıkda koydum toklukda ézürler (6) devletni
 şehirlikde koydum dép (7) fermānlapdurlar her kim ‘ālim ṭālibü’l-‘ilmğa **45^a** (1) ‘izzet
 kılıp dost tutuñlar hemişe hem- (2) şöhet boluñlar her kim bir ‘ālimğa (3) veya bir
 ṭālibğa bir direm şadağa berse güyā-ki (4) bir kızıl altun tağnı hūdāy yolıda (5) şadağa
 bergendék bolğay kale’nebiyy (6) ‘aleyhisselām مع اكل الطعام (7) الطالب العلم لا عذاب له في القبرى **45^b**

³⁶⁸ Yazmada ve bağlacı yerine bir “he” (ه) harfi yazılmıştır.

³⁶⁹ Yazmada bu kelime “şatmaqda” (صائماقده) şeklinde yazılmış.

³⁷⁰ Yazmada ayetin (شَرَّ) kısmı yazılmamıştır.

³⁷¹ 113/5

³⁷² 18/84-85

(1) ولا حساب له في الآخرة ya'ni hâzret-i (2) feygamber 'aleyhi's-selâm aytıpdurlar kim bir t̄alibü
 (3) 'l-ilmğa ta'âm berse 'azâb bolmaydur (4) ul kişige kabirdde hesâb kılmas (5) ul kişini
 kıyâmetde feygamber 'aleyhi's-selâm (6) aytıpdurlar kim suh sehvâvet-fîşedür ki (7)
 dâhil-i cennetdür bahıl bed-girdardur **46^a** (1) şakî düzahka sezâ-vârdur her kim hoş-huy
 (2) şikeste-dil mihmân dost bolsa kazâğa (3) rızâ belâğa şabrî kılrsa yetimlerga (4) rahm
 şefkat kılrsa fakîr miskînlerga (5) hayrı-şadağa berse kéçesi bî-dâr bolup (6) t̄at
 kılğannın sevâbını berürler (7) hudâvend-i ta'alâ her feygamberge bir hüner kesbni **46^b**
 (1) 'atâ kılıpdur ân_hâzret-i şallallâhu 'aleyhi ve sellemğa (2) 'atırlıknı nâzil kılıpdur ul
 vechidin (3) 'atırlık hemme hünerdin uluğ bereket (4) hürmet şerâfetlikdür fâdeşâh-ı (5)
 'âlem ve ra'yye barçe 'âlem halkı hâcet (6) mend muhtâcdurlar soda satık (7)
 kılmaydurğan kişi bolmağay **47^a** (1) h'âh ér h'âh mazlûm h'âh bende h'âh (2) âzâd h'âh
 dehkan h'âh maldâr h'âh (3) hünerven h'âh bî-hüner h'âh musulmân h'âh (4) kâfir zî-
 cänniñ evvelîn ve âhirîn (5) tâ benî-âdem evlâdı kızığaça bâzâr (6) gânlardın soda satık
 kılmaydurğan (7) âdem yok on tokkuz firi mürşid **47^b** (1) şeyh 'atâr velî hoca bahâu'd-
 dîn naşibendî (2) heft hoca-yı büzürg evliyâ meşâyih (3) müte'addiddürler her kişi şek
 keltürse hatâ (4) bolur hadîs-i şerîf kale'n-nebî 'aleyhi's-selâm (5) امانت الله تعالى الدنيا غير كل امور
 (6) برحمتك يا الرحمن **48^a** (1) وبالله العزيمة و الشرفين bu risâleğa (2) tâcü'l-
 risâlet at koyuldı (3) vallâhu a'lem bi's-şavâb temmet tamam

2.6. (E) RİSÂLE-İ RENG-RİZLİK

1^b (1) risâle-i reng-rîzlik (2) bu turur (3) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (4) الحمد لله رب العالمين والعاقبت للمتقين (5) (6) الصلوة و السلام على رسوله مُحَمَّد و اله
 7) yet kılıpdurlar kim
 2^a (1) حبيب الله (2) ال كاسب³⁷³ (3) bolur ھudāy ta‘ālā dostān-ı ھاqq cümleleridin (4) bolur
 5) ‘aleyhi’s-selām ھudāy ta‘ālānıñ emr fermānı (6)
 7) ‘aleyhi’s-selāmga ta‘līm bedriler andağ rivāyet
 2^b (1) kılıpdurlar kim ھazret-i ‘īsā ‘aleyhi’s-selām (2) nı ustād tūsīğa şāgird³⁷⁵ berdiler (3)
 4) ھاıldılar ustādları seferge barıp (5) édiler
 6) boldılar ھاłāyıklar alıp kélgen bözlerini (7) zāyi‘
 3^a (1) küfge saldılar ustādları kélip (2) perīşān
 3) ғazabları kélđi bu bözlerini alğıl her reng (4)
 5) ‘aleyhi’s-selām aydılar kim ey ustādım siz (6)
 7) bolup özleri atqandék renklilik böz 3^b (1) bolur
 2) rengde bolsa alğıl dédıler ھazret-i ‘īsā ‘aleyhi’s-selām
 4) mübārek ھاollarını küfge saldılar her reng (5) de buldılar ‘ale’l-
 6) bözlerini ağızğa aldılar şul rengde (7) buldılar şul rengde
 4^a (1) çıktıılar bu vākı‘anı körüp mütehayyir boldılar (2) heme bözlerini
 3) bar érđi yene ustādları aydılar kim yene bir (4) şustelik böz
 5) şul sāt (6) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (7) atqandék
 4^b (1) eger ustādları hemesini alğıl dép (2) buyrusa érđi tā
 3) bir kişiniñ ھاolidın çıkar érđi bir mertebe (4) salğannıñ oğlıdın
 5) ھاalur érđi eger sorsalar kim reng-rîzlik (6) kimdin ھاıldı cevāb ayğıl kim
 7) nıñ emr fermānı birle ھazret-i ‘īsā ‘aleyhi’s-selām 5^a (1) dın ھاalıpdur eger

³⁷³ “Allah ھاalışanı sever” anlamındaki bu hadisin ‘ھاalışan’ anlamlı “kāsib” kısmı metinde “kesb” (كسب) şeklinde yazılmıştır.

³⁷⁴ Yazmada bu kelime “kāsīb” (كاسيب) şeklinde yazılmıştır.

³⁷⁵ Yazmada bu kelime Yönelme Hāli haliyle “şāgirdğa” (شاكردغه) şeklinde yazılmıştır.

³⁷⁶ Bağlam gereği Yönelme Hāli halinde ھاekimlenmesi gereken bu kelime yazmada genitif hali eki olan “nıñ” ile (بزينك) yazılmıştır.

sorsalar kim reng (2) rîzlik örgenmek farzmu veya vâcib (3) mu veya sünnetmu cevâb ul_kim hüdâ y ta‘âlâ (4) hâzret-i cebrâ‘îl ‘aleyhi’s-selâmğa fermân kıldı (5) farz boldı hâzret-i cebrâ‘îl ‘aleyhi’s-selâm (6) hâzret-i ‘îsâ ‘aleyhi’s-selâmğa ta‘lim berdi vâcib (7) boldı hâzret-i ‘îsâ ‘aleyhi’s-selâm ümmetlerige **5^b** (1) ta‘lim berdi sünnet boldı eger sorsalar kim (2) reng-rîzlikde neççe pîr mürşîd ötüpdür cevâb (3) aygıl_kim on yette pîr-i mürşîd ötüpdür evvel pîr (4) hâzret-i ‘îsâ ‘aleyhi’s-selâm ikinci hoca ‘abdu’r-raḥman (5) üçüncü hoca ‘abdunür³⁷⁷ tebrîzî dördüncü (6) usta ‘abdu’l-vâḥid bağdâdî beşinci baba-yı (7) rûmî altıncı nizâme’d-dîn cālûsî yettinçi usta **6^a** (1) ‘abdu’l-vâḥid neccârî sekkizinçi ustâd (2) ‘abdu’l-celîl taşkendî tokkuzunçi usta (3) celâle’d-dîn andicânî onunçi ustâd (4) mahmûd gâznevî on birinci şemse’d-dîn (5) kâşgarî on ikinci ‘ömer bağdâdî on (6) üçüncü usta rûstem kâbilî on dördü (7) nci ‘aşkullâh mağribî on beşinci ustâd **6^b** (1) neferullâh şâmî on yettinçi ustâd ‘umrân (2) tûsî turur ammâ on yette pîr mürşîd-i kâmil (3) ustâdlarını şâm şabâ du‘âda merâtibesi (4) yâd kılmak kérek rûḥ-ı muṭahharâtı meded (5) kıılır eger sorsalar kim kızıl yeşil sebz (6) ve kâra ve ergüvânî ve gülğünî³⁷⁸ semâviye ve zeytûnî (7) ve mâş-reng ve narencî ve çilanî ve noḥud reng **7^a** (1) ve melle reng kimdin kaldı cevâb aygıl kim (2) ḥalîfe-i çehârum hâzret-i saḥî şâḥ-ı merdân (3) murtaẓâ ‘alîdin kaldı üç yüz on (4) üç peygamber-i mürsel reng-rîzlikniñ aḥkâm[ı]nı (5) ve erkânını muḥkem kılıp tutup kesb-i ḥelâl kılıp (6) ötüpdürler eger sorsalar kim sebz-reng (7) ve rûşen ve cevzî reng ve sarıḡ reng kılmak **7^b** (1) kimdin kaldı cevâb aygıl kim ustâd (2) ‘abdullâh mağribdin kaldı eger sorsa (3) lar kim ciger-reng hava-reng kimdin kaldı (4) cevâb aygıl kim ustâd ḡubâd ‘aleyhi’r-raḥme (5) din kaldı eger sorsalar kim za‘ferân (6) ve gulnâr ve bâdem reng kimdin kaldı (7) cevâb aygıl kim hoca aḥmed rûmîdin **8^a** (1) kaldı özgeler hâzret-i ‘îsâ ‘aleyhi’s-selâm (2) din kaldı eger sorsalar kim reng-rîzlikde (3) erkân neççe turur cevâb aygıl kim on erkân (4) turur evvel ustâd şâgirdiḡa ‘ilm-i şer‘atnı (5) örgetkey ikinci âdâb-ı tarîkatnı örge (6) tkey üçüncü iḥsânlık bolḡay mülâyim (7) hoş_ḡüy bolḡay dördüncü fakr-köñüllük **8^b** (1) bolḡay ve mütekebbirâne fi‘lledin yırâḡ (2) bolḡay beşinci kişiniñ ḡaḡkıdın yırâḡ (3) bolḡay

³⁷⁷ El yazması nüshada “‘abdunuruz” (عبدنوروز) şeklinde yazılmıştır.

³⁷⁸ Yazmada bu kelime “gulğünî” (گل گونی) şeklinde yazılmıştır.

fi'llerde ötken peygamber-i mā-teḳaddem (4) lerniñ fi'lini dost tutḡay altıncı kem (5) gūynı ve kem ḥorluḡnı ve kem ḥ'ābılıḡ (6) öziḡe verziş kılḡay yettinçi ḥudāy (7) ta'ālānıñ raḥmetidin ümīd-vār bolḡay **9^a** (1) sekkizinci şikeste-i aḥvāl-i 'ālemlerni (2) dost tutḡay tokkuzunçı (3) iş kılur maḥalde ötken pīr mürşīd (4) lerniñ ḥaḡḡıda yed-i çerāḡ kılup (5) ve meded isti'ānet tilegey (6) onunçı iş kılur maḥalde (7) cest çālāk kılḡay ve sust **9^b** (1) iş kılmaḡay eger sorsalar kim dukan (2) ḡa kirerde ḡaysı āyetni oḡımaḡ kérek (3) cevāb ayḡıl kim بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (4) اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (5) démek kérek eger sorsalar kim bözlerni (6) suḡa salḡanda ḡaysı āyetni oḡımaḡ (7) kérek cevāb ayḡıl kim عَلٰى كُلِّ حَالٍ **10^a** (1) démek kérek eger sorsa (2) lar kim böz baḡlarda ḡaysı āyetni oḡımaḡ (3) kérek cevāb ayḡıl kim بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (4) وَفَتَحَ قَرِيبٌ وَ (5) ³⁷⁹دَمَعَتِ الْمُؤْمِنِينَ démek (6) kérek eger sorsalar kim böz letlerde (7) ḡaysı āyetni oḡımaḡ kérek cevāb **10^b** (1) ayḡıl kim بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (2) démek kérek eger sorsalar kim bözni (3) ṡanaḡa alurda ḡaysı āyetni oḡımaḡ (4) kérek cevāb ayḡıl kim شَقَقَتَيْنِ وَهَدَيْتَاهُ النَّجْدَيْنِ ³⁸⁰ (6) لَهُ عَيْنَيْنِ وَلِسَانًا وَ (5) اَلَمْ نَجْعَلْ (7) démek kérek eger sorsalar kim bözni **11^a** (1) ³⁸¹kök kıladurḡan nīl ḡaydın (2) feydā boldı cevāb ayḡıl kim munda ikki (3) rivāyet bardur ba'zılar ḡazret-i (4) 'īsā 'aleyhi's-selāmdın ḡaldı pişāneleriniñ (5) ³⁸²teridin feydā boldı dépdurlar (6) ve ba'zı aytıpdurlar kim ḡazret-i (7) idrīs 'aleyhi's-selāmı kāfirler küydürüp **11^b** (1) ler ularnıñ ḡākisterleri dépdur (2) ve yene aytıpdurlar ularnıñ ḡākister (3) leridin tört nemerse feydā boldılar dépdur (4) evvel nīl ikkinçi bādyān üçünçi şandal (5) törtünçi za'ferān dépdurlar (6) eger sorsalar kim nīlni yumşatarda ḡaysı (7) āyetni oḡımaḡ kérek cevāb ayḡıl kim الشَّيْطَانُ ³⁸³ (3) اَدَمَ اَنْ لَا تَعْبُدُوْا (2) اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَا بَنِي (1) **12^a** démek kérek eger (4) sorsalar kim nīlni ḡāmḡa ḡoyarda (5) ḡaysı āyetni oḡımaḡ kérek cevāb (6) ayḡıl kim اُتٰدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ (7) وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ (1) **12^b** ³⁸⁴سَدًّا eger sorsalar kim (2) nīl-çüb

³⁷⁹ 61/13

³⁸⁰ 90/8-9-10

³⁸¹ Yazmada burada “kök” kelimesinin öncesinde yazılmış bir “vav” (و) harfi bulunmaktadır. Bu harfin yanlış yazıldığı bir önceki sayfanın bitiminde yer alan ve sonraki sayfanın ilk kelimesini bildiren rekabe kaydında yalnızca “kök” kelimesinin yazılmasından anlaşılmaktadır.

³⁸² Yazmada, ikinci rivayetin anlatıldığı satırda yazılan ‘kül’ anlamındaki “ḡākister” sözcüğü yanlışlıkla burada da yazılmıştır.

³⁸³ 36/60

³⁸⁴ 36/9

yığağı kıysı nemersedin feydā (3) boldı cevāb aygıl kim hāzret-i cembrāʾil (4) behiştin alıp çıktılar eger sorsa (5) lar kim nılını küfge salurda kıysı (6) āyetni okımağ kerek cevāb aygıl kim (7) **13^a** (1) **يَا مَنَّانُ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ** (2) démek kerek eger sorsalar kim geverd-reng (3) kılmak kimdin kaldı cevāb aygıl kim (4) buba-yı şahib-i evliyādın kalıpdur (5) eger sorsalar kim küf tutmağda neççe (6) pīr-i kāmīl ötüpdür cevāb aygıl kim tokkuz (7) yüz altmış alte pīr-i kāmīl ötüpdür **13^b** (1) ler ve her kıysı aḥkām ve erkān bile (2) ‘ale’-d-devām ṭahāret birle allāh hū dēp (3) geverd-reng soḡupdurlar hāzret-i (4) ḥızrī ‘aleyhis’s-selām birle hem-soḡbet iş (5) kılpdurlar kéçesi çerāğ hācet (6) bolmas érdi her kim bu ikki zāt-ı (7) ba-berekātın geverd-renglerini **14^a** (1) āvāzını işitse mest lāy‘akıl bolur (2) érdiler eger sorsalar kim geverd-reng- (3) günlukda neççe erkān bar turur cevāb (4) aygıl kim on ikki erkān bar turur (5) her ustād-ı geverd-reng-günlar bu (6) erkānlarını bilme işi revnağ (7) tapmağaylar elbette bilgeyler evvel **14^b** (1) ṭahāret birle bolğay ikkinçi dāyım-i vaḡt (2) larda fātiḡa ve ihlāş birle durūd-ı şerīfni (3) rāstlağaylar üçünçi pīrlar (4) ḡaḡkıda nezir çerāğ du‘ā kılgaylar (5) tōrtünçi ḡıyānet kılmāğaylar (6) eger bu ustād kişini ḡaḡkıḡa ḡıyānet (7) kılsa şeyṭān bu kişinin imānıḡa **15^a** (1) ḡıyānet kılar beşünçi yalḡan aytmāğay (2) ḡavluhu ta‘ālā **لَعْنَتُ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ**³⁸⁵ (3) dēpdur altınçi (4) mecālisde oltursa söz kılmāğay (5) meḡer kılsa kāle allāh kāle resullāhdın (6) söz kılgay yettinçi uçuz yüzlüḡ mülāyım (7) sözlüḡ bolğay küşāde ḡolluk bolğay **15^b** (1) sekkizinçi luḡme-i ḡelāl yéḡey tokkuzunçi (2) ḡarāmdın perḡiz kılgay onunçi (3) pīşvā uluḡlarḡa ḡızmet yetkürḡey (4) on birinçi risālesiz ḡüner kılmāğay (5) pīrlar meded kılmās on ikkinçi érte (6) ve aḡşām pīrlar rūḡ-ı muṭaḡḡarāt (7) larını unutmağaylar her kāsib **16^a** (1) risāle saḡlap risāle içideki (2) ottuz üç pīrlarni merātibesini birle (3) örḡenmese yéḡen luḡması ḡarām (4) bolur ferdā-yı kıyāmetde imām (5) ḡasan ve imām ḡüseyn raḡıyallāhu ‘anh (6) nın aldılarıda şerm-sār³⁸⁶ bolğay (7) eger sorsalar kim geverd-reng sürtürde **16^b** (1) kıysı āyetni okımağ kerek (2) **cevāb ul_kim قَالُوا يَا وَيْلَنَا**³⁸⁷ (3) مَنْ

³⁸⁵ 3. surenin (Âl-i İmrân) 61. ayetinden alınan ‘Allah’ın laneti yalancıların üstüne’ mealindeki bu ifadenin bir kelimesi el yazması nüshada yanlış (كاذِبِينَ) yazılmıştır.

³⁸⁶ Yazmada bu kelime “sermsār” (سرمسار) şeklinde yazılmıştır.

³⁸⁷ Yazmada “cevāb” kelimesi bir önceki satırın sonunda da yazılmıştır.

nezre niyāz birle dāyim tevbe istiğfār (2) birle bolmağlık turur her ehl-i kāsib (3) ler risāle saqlap risāle içide (4) ki ‘amellerni be-cān-dil ‘amelge keltürme (5) cemī³⁹⁰ pīr ustādlarnıñ rūhı ul_kişi (6) din bīzār bolğaylar hāzret-i ‘īsā (7) ‘aleyhi’s-selāmıñ şefā‘atlarıdın **21^b** (1) maḥrūm qalgaylar eger risāle (2) saqlamasalar dukān-dār bolmağı (3) niğār almağı revā érmes kündin (4) küñge felāketlik birle ‘ömr ötkeyler (5) ve yene her kāsib fat fat (6) ustādlarını yoklap du‘āsını (7) alğaylar özini tekbīrge yetküzgey **22^a** (1) ler dünyā ve āhireti ma‘mūr bolğaylar (2) kesbdin tapқанıǵa h‘āh azdur (3) h‘āh toladur şükür kılğaylar kesbdin (4) tapқан bir fulnı birevniñ miñ tenge (5) sidin bihrağ bilgeyler (6) qale’n-nebiyy ‘aleyhi’s-selām ^{الكاسب}³⁹¹ (7) حبيب الله dépdurlar (8) ya’nī ehl-i kāsib ḥudāy ta‘ālānıñ **22^b** (1) dostı dégen bolur her kim ḥadīş (2) ğa münkīr bolsa kāfirdür ṭarīkat-nāme³⁹² (3) andağ rivāyet kılıpdurlar (4) kim hāzret-i imām ca‘fer-i şādiğ rażıy (5) allāhu ‘anh andağ rivāyet kılıpdurlar (6) kim şeyḥler naķībler ve ehl-i taḥķīķ (7) ler ve ḥānķah-nişīnler ve şāḥib-i (8) tekbīrler ve kāsibler kérek **23^a** (1) ³⁹³kim bu ṭarīkat-nāmeni bilmeseler tekbīr (2) aytmakı revā érmes ularnıñ tekbīr (3) leri dürüst érmes her luķme y (4) éyedür şübhe-nāk turur kıyāmet küni (5) ul tekbīr aytkuçı³⁹⁴ şāḥib-i tekbīr (6) lik birle tekbīrniñ ṭarīkalarını bilmey (7) tekbīr aytkan ehl-i kāsib şermende **23^b** (1) bolğaylar tekbīrni ṭarīkası birle (2) rastı birle aytkaylar her kim tekbīr aytsa (3) ve her nev‘ kāsiblerǵa lāzımdur kim (4) çehār pīr-i mürşīdni çehār pīr-i ṭarīkatnı (5) çehār pīr-i ḥaķīkatnı ve penc pīr-i ma‘rifetnı (6) ve çehār pīr-i mezhebni ve çehār pīr-i iḥlās (7) ve çehār pīr-i rükn ve sekkiz pīr-i muttaķī rāh **24^a** (1) nümālarını tertībleri birle örğenip (2) her küni du‘āda yād kılğaylar eger yād (3) kılmasa kesb kārıdın yégen luķmesi (4) ḥarām bolğay ve hem kıyāmet küni imām ḥasan (5) ve imām hüseyin rażıyallāhu ta‘ālā ‘anhıñ (6) aldıda şermende ve şermsār bolğay (7) dépdurlar ^{كذا}³⁹⁵ **24^b** (1) eger sorsalar kim çehār pīr-i şerī‘at qaysı (2) turur cevāb aygıl kim evvel çehār pīr-i (3) şerī‘at

³⁹⁰ Yazmada “cemi” (جمع) şeklinde yazılmıştır.

³⁹¹ Yazmada ‘Allah çalışanları sever’ anlamındaki bu hadisin ‘çalışan’ anlamındaki “kāsib” kelimesi “kesb” (كسب) ‘çalışma’ şeklinde yazılmıştır.

³⁹² Yazmada bu kelime kırmızı mürekkeple yazılmak suretiyle buradan itibaren tarikat-namenin başladığı gösterilmiştir.

³⁹³ Yazmada “kim” edatı bir önceki sayfanın son satırında da yazılmıştır.

³⁹⁴ Yazmada bu kelime “atkuçı” (اتقوچی) şeklinde yazılmıştır.

³⁹⁵ ‘Bunun yanı sıra Müslümanların görevleri’

âdem şafiyullâh nûh nebiyyullâh (4) ibrahîm halîlullâh hazret-i (5) ³⁹⁶muhammed muştafâ şallallâhu ‘aleyhi vesellem tururlar (6) çehâr pîr-i tarîkat kıysı evvel hazret-i (7) ebubekr-i şiddîk razıyallâhu ‘anh ikkinçi **25^a** (1) hazret-i ‘ömer razıyallâhu ‘anh üçünçi (2) hazret-i ‘osmân razıyallâhu ‘anh törtü (3) nçi hazret-i ‘alî razıyallâhu ‘anh turur (4) eger sorsalar kim çehâr pîr-i hakikat (5) kıysı turur evvel hazret-i cebrâ’îl (6) ‘aleyhi’s-selâm ikkinçi mîkâ’îl ‘aleyhi’s-selâm (7) üçünçi hazret-i ‘azrâ’îl ‘aleyhi’s-selâm **25^b** (1) törtünçi hazret-i isrâfil ‘aleyhi’s-selâm (2) turur eger sorsalar kim çehâr pîr-i hakikat (3) kıysı turur evvel hazret-i mevlânâ rûmî (4) ikkinçi hazret-i şeyh şemse’d-dîn tebrîzî (5) üçünçi hazret-i mevlânâ şeyh sa’dî (6) törtünçi şeyh ‘attâr velî beşinçi (7) hoca hâfız şîrâzî velî ve şâh **26^a** (1) kâsım envârî turur eger sorsalar kim (2) penc pîr-i ma’rifet kıysı turur cevâb (3) aygıl kim evvel hazret-i imâm-ı a’zam rh ³⁹⁷ (4) ikkinçi hazret-i imâm-ı şâfi’î rh (5) üçünçi hazret-i imâm-ı mâlik rh (6) törtünçi hazret-i imâm-ı aḥmed ḥanbel rh (7) tururlar eger sorsalar kim çehâr pîr-i **26^b** (1) rûkn kıysı turur cevâb aygıl kim (2) evvel pîr-i türkistân meşâyih-i evliyâ sultân (3) hoca aḥmed yesevî rh ikkinçi nişîn-i (4) kûhistân şâh nâsır ḥusrevî rh (5) üçünçi pîr-i ḥorasân sultân (6) imâm mûsâ ‘alî rızâ törtünçi pîr-i (7) hindûstân şeyh şeker genc velî **27^a** (1) turur eger sorsalar kim sekkiz pîr-i muttakî (2) rāh-nümâ kıysı turur cevâb aygıl kim (3) evvel ata ikkinçi kaynata üçünçi çoñ (4) ata törtünçi ser-terâş beşinçi gör (5) kür altınçı gassâl yettinçi okutқан (6) mollası sekkizinçi yahşı yollarını (7) ta’lim bergüçi tururlar her kâsib **27^b** (1) bu pîrlerni bilmek farzdur eger sorsa (2) lar kim tekbîr-i fenâ kıysı turur cevâb (3) aygıl kim evvel munda ikki rivâyet (4) dūr evvel tekbîr-i bekâ hazret-i âdem (5) ‘aleyhi’s-selâmğa keldi ulardın (6) ferzendleriga kaldı anı tekbîr-i bekâ (7) dērler tekbîr-i fenâ hazret-i nûh **28^a** (1) ‘aleyhi’s-selâmğa keldi tekbîr-i rızâ hazret-i (2) ibrahîm halîlullâhğa keldi ferzendlerini (3) kurbānlığğa rızâ berdiler anı (4) tekbîr-i rızâ dērler tekbîr-i fenâ dēmekniñ (5) ma’nası hazret-i nûh ‘aleyhi’s-selâm (6) kavmleriga du‘â kıldılar ulargā (7) fenâ berdi anı tekbîr-i fenâ dērler tekbîr-i şafâ **28^b** (1) hazret-i muhammed muştafâ şallallâhu ‘aleyhi ve sellemğa (2) keldi ular her zamân du‘â kıldılar (3) ular her zamân şahâbelergā du‘â (4)

³⁹⁶ Yazmada “muhammed muştafâ” ismi bir önceki satırın sonunda da yazılmıştır.

³⁹⁷ Yazmada ‘Allah ona rahmet etsin’ anlamındaki “rahmetullâhu ‘aleyh” sözü (۰) harfleriyle kısaltılmıştır.

kıldılar günehleridin pāk boldılar (5) anı tekbīr-i şafā dērler tekbīr-i rızā koyğa (6) kēldi koy özini ölümge rızā ber (7) diler eger sorsalar kim tekbīr-i mülk **29^a** (1) kıysı turur cevāb aygıl_kim tekbīr-i mülk (2) hāzret-i peygamber-i hūdā şallallāhu ‘aleyhi ve selemğa (3) kēldi ul zāt-ı hāzret dünyādın (4) naql kıldılar ulardın ferzendleriğa (5) qaldı anı tekbīr-i mülk dērler eger sorsa (6) lar kim tekbīr-i mevķūf kıysı turur cevāb (7) aygıl kim sāhib-i tekbīrdin bölek kişi **29^b** (1) tekbīr aytsa anı tekbīr-i mevķūf dērler (2) eger sorsalar kim hutbe-i tekbīr kıysı turur (3) cevāb aygıl kim fātiha ve ihlāş okup (4) ötken pīrlerga du‘ā kılmak turur anı (5) hutbe-i tekbīr dērler eger sorsalar kim kıble-i (6) tekbīr kıysı turur cevāb aygıl kim du‘ā (7) kılurda kıbleğa bakıp oturup **30^a** (1) du‘ā kılmak kérek anı kıble-i tekbīr dērler (2) eger sorsalar kim sikke-i tekbīr kıysı (3) turur cevāb aygıl kim du‘ādın kéyin (4) durūd okımağlık eger dūrūd oku (5) masa du‘ası icābet bolmas tā (6) kıyāmetğaça mu‘allaq turur depdurlar (7) anı sikke-i tekbīr dērler her ustād **30^b** (1) ve her şāhib-i tekbīr bu tarīkat-nāmeni (2) bilmeseler pīr ustādlarnıñ rūhı (3) ul kişidin rāzī bolmas kıyāmet (4) küni cemī‘ pīr ustādlarnıñ aldıda (5) şermende bolğaylar ne‘uzu bi’llāh (6) min zalik ammā şāhib-i tekbīr (7) evvel hāzret-i ādem safiyyullāh ikkinçi **31^a** (1) hāzret-i nūh nebiyyullāh üçünçi (2) hāzret-i ibrahim hālilullāh tör (3) tünçi hāzret-i muhammed muştafā şallallāhu (4) ‘aleyhi ve sellem tururlar ularnıñ (5) üzerleride oturur elbette bu tarīkat (6) nāmeni bilgeyler eger sorsalar kim (7) gusl-i şerī‘at néme birle pāk bolur **31^b** (1) cevāb aygıl kim su birle pāk bolur gusl-i (2) tarīkat āyet hadīş tekbīr birle pāk (3) bolur gusl-i haqīkat tevbe birle pāk bolur (4) dört tekbīr bu turur أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ (5) اللَّهُ أَكْبَرُ (6) أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ اللَّهُ الْحَمْدُ (7) démek kérek her kim ehl-i kāsiblerdin **32^a** (1) bularnı bilmesa kıyāmet küni közi kor (2) kopkay her ustādlar kāsib (3) lerge bir āyet nāzil bolupdur anı (4) okımak kérek ve hemīşe tahāret birle (5) bolmak kérek ve yene bir nasihat uşbudur kim (6) dukānnı pākīze tutkay reng-rīzlik (7) kılgan kāsiblerge bu risāleni **32^b** (1) saklamakı şubh şām belki ‘ale’ (2) d-devāmlarda namāz roze hayr sehvāt (3) zıkr tesbīh birle bolmak vācibdür (4) ötken peygamberlerniñ fi‘lleri (5) kavlleri halleri turur bu (6) tarīka ‘ömrini ötken reng-rüzlik (7) kāsiblerniñ kıyāmet küni **33^a** (1) işleri āsān bolğay (2) بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ (3)³⁹⁸ انشأ الله تعالى رب العلمين

³⁹⁸ ‘Älemlerin rabbi olan Allah’ın istediği olur. Ey merhametlilerin en merhametlisi bizlere de rahmet et.’

2.7. (F) RİSÂLE-İ KASSÂBLIK

28^b (1) و (5) للمتقين الصلوة والسلام (4) الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالْعَاقِبَةُ (3) risâle-i kaşşâblık (2) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (1) 29^a (1) seyyidinâ imâm ca'fer-i (2) şâdık ve ammâ hazret-i (6) اصحابه اجمعين (6) على رسوله مُحَمَّدٍ وَآلِهِ reh-nümâ-yı muvâfık (3) rażıyallâhu ta'âlâ 'anh andağ (4) rivâyet kılıpdurlar kim (5) künlerde bir küni hağ ta'âlâ (6) dın emri-fermân hitâb (7) boldı-ki hazret-i cebrâ'îl 'aleyhi's-selâmğa 29^b (1) derhâl barıp hazret-i civânmerd (2) velîğa kaşşâblık aḥkâmını (3) ta'îm bergil dép t̄arfetu'l-'ayn (4) içinde hazret-i cebrâ'îl 'aleyhis' (5) selâm kélip hazret-i civânmerd (6) veliyullâhğa kaşşâblık hünerini ta'îm 30^a (1) berdiler hazret-i civânmerd (2) velîdin usta 'ömer 'abdu'l-'azîz (3) örgendi andın heme 'âlemge (4) meşhûr boldı eger sorsalar (5) kim kaşşâblık kılmak farzımu (6) ya vâcibmu sünnetmu veyâ müsteḥab mu 30^b (1) dése cevâb aygıl_kim hağ ta'âlâ (2) hazret-i cebrâ'îl 'aleyhi's-selâmğa (3) emrî kıldı farz boldı hazret-i (4) cebrâ'îl 'aleyhi's-selâm hazret-i civânmerd (5) velîğa örgetti³⁹⁹ vâcib boldı (6) hazret-i civânmerd velî hazret-i (7) usta 'ömer 'abdu'l-'azîzğa ta'îm 31^a (1) bérđi sünnet boldı usta (2) 'ömer 'abdu'l-'azîz ustâd-ı sallâh⁴⁰⁰ (3) large ta'îm berđi müsteḥab boldı (4) kaşşâblık kılmak hem farz (5) hem vâcib hem sünnet hem müsteḥab (6) dur eger sorsalar kim kaşşâb (7) lık hüneride neççe vâcib bar 31^b (1) cevâb aygıl_kim on vâcib bar turur (2) evvel ustâdlar şâgirdiğa (3) îmân islâm beş vağt namâz (4) 'ilm-i şerî'at 'ilm-i t̄arîğat (5) 'ilm-i hağığat örgetmeklik (6) ikkinçi şâgirdi ustâdığa (7) 'ağıde bilen hizmet kılmaglık 32^a (1) üçünçi dâyim ḥayri seḥâvet (2) birle bolmaglık t̄örtünçi özini (3) hemedin fest tutmaglık (4) beşinçi kişiniñ hağğıdın yırağ (5) bolmaglık altınçi hoş-hallık (6) bilen bolmaglık yettinçi ḥudây (7) ta'âlânıñ 'ğazabıdın k̄orğup (8) raḥmetleridin ümîd-vâr bolmak 32^b (1) sekkizinçi 'âlimler bilen hem-soḥbet (2) bolmaglık tokkuzunçi 'ale's-şabah (3) fîr-i mâ-teğaddemlerniñ rûḥ-ı fâğları (4) ga du'a⁴⁰¹-yı ḥayrı kılmaglık (5) onunçu ḥarîdârı berâber k̄orgey (6) riyâ iş kılmagay ağır yénik (7) iş kılsa yégen içken 33^a (1) heme lûğmesi ḥarâmdur emânetke (2) ḥıyânet kılğanlarınıñ 'azâbığa (3) giriftâr bolur eger sorsalar kim (4) kaşşâblık hüneride neççe fîr-i

³⁹⁹ Yazmada bu kelime “örgeti” (اورگاتی) şeklinde yazılmıştır.

⁴⁰⁰ Yazmada bu kelime “şallâh” (سلاخ) şeklinde yazılmıştır.

⁴⁰¹ Yazmada bu kelime ‘dū'a’ (دوعا) şeklinde yazılmış.

kāmil (5) ötüpdür on beş fīr-i kāmil (6) evvel ḥazret-i civānmerd veliyyullāh (7) ikinci usta ‘ömer ‘abdu’l-‘azīz üçüncü **33^b** (1) ‘abdu’r-raḥmān dördüncü ‘abdu’r-raḥīm (2) beşinci usta ‘abdu’l-vehhāb (3) altıncı usta nizāme’d-dīn tūsī (4) yettinçü usta ‘abdu’n-necārī (5) sekkizinci usta ‘abdu’l-celīl taškendī (6) tokkuzuncı usta maḥmūd-ı belhī (7) onuncı usta ğıyāse’d-dīn **34^a** (1) kāşkarī on birinci usta ‘ömer (2) baġdādī on ikinci usta rüstem (3) kūlābī on üçüncü usta seyf⁴⁰² (4) ullāh tebrīzī on dördüncü (5) usta naşrullāh şāmī on (6) beşinci ustād ‘abdullāh maġribī (7) tururlar eger sorsalar kim kaşşāb **34^b** (1) kılmağda neççe farz bar sekkiz farz (2) bar evvel musulmān bolğay (3) ikinci ḥarāmdın yırāk kaçkay (4) üçüncü hünerni kāmil bilgey (5) dördüncü hünëridin tanmağay (6) beşinci risāle-i ṭarīkat saklağay **35^a** (1) altıncı rızkını allāh ta‘ālādın (2) taleb kılğay yettinçü beş vakt (3) namāznı terk kılmağay sekkizinci (4) her bāre dukānga kelse çehār (5) tekbīr oğugay ötken ustād-ı (6) kāmiller şubu tertīb (7) bilen hünë kılıp velī kāmil **35^b** (1) lık maḥām[ı]ğa yetipdürler (2) risāle-i ṭarīkat saklap (3) fākizelik bilen hünë kılma (4) amennā ve şaddaḡnā küni derice-i (5) a‘lā naşīb bolur ikkile (6) ‘ālemde ḥ‘ārılık yüzi körmes **36^a** (1) her ustād-ı kāsib risāle-i (2) ṭarīkat saklamasa çehār (3) tekbīrni yigirme alte yërim fīrni nām-be-nām (4) bilmese şāġird ilḥāķı revā émes (5) yégen luğmesi ḥelāl bolmay (6) dur fat fat özini **36^b** (1) tekbīrge uluğ zindege yetkür (2) mese risāle-i ṭarīkat (3) oğutup işitmese fīr-i (4) ustādları du‘ā-yı ḥayrı (5) bilen ḥoşnūd kılma (6) ‘araşat küni ḥacālet şermende ve **37^a** (1) rüsvā bolur ne‘ūzu bi’llāh risāle-i (2) ṭarīkat saklamak farzı (3) vācibı sünnetı müsteḥabı (4) dése farz vācib sünnet (5) müsteḥabdur désünler (6) risāle-i ṭarīkatnı fākılık (7) bilen ‘akīde iḥlās bilen **37^b** (1) saklasa hemişe oğup (2) yüründek şevāb-ı ecri (3) ‘azīm bolur ğola kimdin kaldı (4) cevāb ul_ki usta ‘ömer ‘abdu’l- (5) ‘azīzdin kaldı kenāre (6) yığaķı ḥazret-i civānmerd (7) veliyyullāhdın kaldılar **38^a** (1) ḥazret-i ḥudāvendigerim emrī (2) kılıp ḥazret-i cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām (3) cennetdin keltürüp bergen (4) turur uluğ yığaķ turur (5) kenārege bir a‘zāsı tegip (6) ketse özini uluğ zindege (7) yétkürgey fīr ustādları rāzī **38^b** (1) ḥoşnūd kılğay eger sorsa (2) lar kim dukānga kirerde (3) ḳaysı āyetni oğugay (4) cevāb ul_ki بِسْمِ اللّٰهِ (5) الواحد القهار démek kérek (6) māl boğuzlarda ḳaysı (7) āyetni oğugay cevāb **39^a** (1) ul_ki قُرَيْب (2) نصر من الله وفتح قريب

⁴⁰² Yazmada bu kelime ‘seyf’ (صيف) şeklinde yazılmış.

⁴⁰⁷ “Sağırdılar, dilsizdirler, ködürler onlar gūnahtan çekinmzler.”

pîr-i maʿrifet çehâr pîr-i mezheb (5) çehâr fîr-i müşfik ğassâl (6) ʿavret-füş gör-keş **45^b** (1) hâzret-i selmân fâris (2) rażıyallâhu ʿanh tururlar (3) eger sorsalar kim çehâr pîr-i şerîʿat (4) kıysı turur cevâb ul_ki evvel (5) hâzret-i âdem şafıyyullâh ikkinçi hâzret-i (6) nûh nebiyyullâh üçünçi **46^a** (1) hâzret-i ibrahîm ħalîlullâh tör (2) tünçi hâzret-i muhammed muştafâ şallallâhu (3) ʿaleyhi ve sellem tururlar çehâr pîr-i ʿarîkat (4) kıysı turur evvel hâzret-i (5) ebâbekr-i şiddîk rażıyallâhu ʿanh (6) ikkinçi hâzret-i ʿömer rażıyallâhu ʿanh **46^b** (1) üçünçi hâzret-i ʿoşmân bin (2) ʿaffân rażıyallâhu ʿanh törtünçi (3) hâzret-i ʿalî keremallâhu vecche (4) turur çehâr pîr-i ħaķîkat (5) kıysı turur evvel hâzret-i (6) cebrâʿîl ʿaleyhi's-selâm ikkinçi **47^a** (1) hâzret-i mîkâʿîl ʿaleyhi's-selâm (2) üçünçi hâzret-i isrâfîl (3) ʿaleyhi's-selâm törtünçi hâzret-i (4) ʿazrâʿîl ʿaleyhi's-selâm tururlar (5) fenç pîr-i maʿrifet kıysı turur (6) evvel hâzret-i mevlânâ rûmî ikkinçi **47^b** (1) hâzret-i şeyh şemse'd-dîn (2) tebrîzî üçünçi ħʿâce-i (3) ħâfîz⁴⁰⁸ şîrâzî törtünçi (4) şâh kıasım envârî (5) beşünçi hâzret-i şeyh ʿaţţâr (6) velıyullâh turur çehâr pîr-i mezheb **48^a** (1) kıysı turur evvel hâzret-i imâm-ı aʿzam rahmetullâh (2) ikkinçi hâzret-i imâm şâfiʿî rahmetu (3) llâh üçünçi imâm-ı mâlik rahmetu (4) llâh törtünçi imâm-ı aĥmed ħanbel (5) rahmetullâhu ʿaleyh tururlar (6) çehâr pîr-i müşfik kıysı turur evvel **48^b** (1) atası ikkinçi anası (2) üçünçi ustâdı tör (3) tünçi hüner örgetgen (4) ustâdı kıaynata kıayn (5) anası turur bir pîr hâzret-i (6) şîş⁴⁰⁹ ʿaleyhi's-selâm **49^a** (1) yérım fîr ğassâl yérım fîr gör-keş (2) yérım fîr hâzret-i selmân fâris (3) rażıyallâhu ʿanh turur şerîʿat (4) néme bilen fâk boladur su (5) bilen fâk boladur ʿarîkat (6) néme bilen fâk boladur tekbîr bilen **49^b** (1) fâk boladur yigirme alte yerim (2) fîrni bu ʿarîkada bilmek kérek (3) tekbîr-i beķâ tekbîr-i fenâ tekbîr-i rızâ (4) tekbîr-i şafâ kıysı tekbîr-i beķâ (5) hâzret-i âdem ʿaleyhi's-selâmġa (6) kéldi ferzendlerıge duʿâ kıılıp tekbîr **50^a** (1) ayttı bākî kıaldı tekbîr-i fenâ (2) hâzret-i nûh ʿaleyhi's-selâmġa (3) kéldi ümmetlerıge duʿâ (4) kııldı ħaķ taʿâlâ ular (5) nîñ ümmetlerıge fenâ (6) berdı tekbîr-i rızâ hâzret-i (7) ibrahîm ʿaleyhi's-selâmġa kéldi **50^b** (1) oġulları hâzret-i ismâʿîl (2) ʿaleyhi's-selâmı kıurbânlık kıılırga (3) rızâ berdı tekbîr-i şafâ hâzret-i (4) şallallâhu ʿaleyhi ve sellemge kéldi (5) her zamân ümmetlerıge duʿâ (6) kııldı

⁴⁰⁸ Yazmada ʿĥâfîzʿ (حافظ) şeklinde yazılmıştır.

⁴⁰⁹ Yazmada (شيشيت) şeklinde yazılan bu kelime diġer risalelerde yirmi altı buçuk pirin zikredildiġi yerde burada “şîş ʿaleyhi's-selâm” ismi yer almaktadır.

günāhıdın şāf boldı **51^a** (1) anı tekbīr-i şāfā dērler tekbīr-i mevkūf (2) dégen seyyid-zādedin (3) özge kişiniñ şāhib-i (4) çerāğ bolup tekbīr aytmaķı (5) revā émes eger seyyid kiři (6) yene birevge izn⁴¹⁰ berse dürüst (7) boladur hutbe-i tekbīr fātiha ihlāş **51^b** (1) okumağlıkdur kıble-i tekbīr her (2) vaķtda duā kılur bolsa (3) yüzini kıbleğa kılmağlıkdur (4) seküyye tekbīr duānıñ evvelide (5) ahırde durūd-ı şerīf oku (6) mağlık durūd aytmasa (7) kılğan duā asmān yernin ara **52^a** (1) lıkıda tā kıyāmetğaça muallak turup (2) qaladur depdur mihrāb-tekbīr (3) qolını mescīdniñ mihrābıdek (4) köterip duā kılğay her kā (5) sib-i şallāh kim risāle-i (6) tarīkat içindeki farz vācib (7) sünnet müsteħab ādāb erkān **52^b** (1) şerāyiṭlerni barçe kēltürüp (2) hūnerge qadem koyğay ikkile (3) ālemde bereket feydā bolur (4) fat fat özini tekbīrge (5) yetkürse kesbdin bī-şek (6) bereket tapğay tört mürsel (7) peygamberniñ şevābığa dāhil bolur **53^a** (1) tekbīr aytquçı tekbīr alğuçılar (2) güya-ki anasıdın yeñi tuğul (3) gāndék günāhdın fāk bolur (4) her kasib ki özini çehār (5) tekbīrge yetkürmese tarīkat (6) risāle saqlamasa ul (7) kesbdin her nersī_ki tafip **53^b** (1) yépdür bī-şek toñuzniñ (2) göştini yépdür şāhib-i (3) tekbīrge neççe nemerse vācibdür (4) on nemerse vācibdür evvel (5) tahāret bilen bolmağlık (6) ikinci fātiha ihlāşnı dürüst (7) bilmeklik üçünçi pīrleriniñ **54^a** (1) haqqıda duā kılmağlık törtünçi her (2) yerde oltursa duā kılmağlık (3) beşinçi her kişini öz mertebeside (4) izzet kılmağlık altınçı meclis (5) deki ustādlarğa fend naşīhat (6) kılmağlık yettinçi hoş-huy bolğay (7) sekkizinçi şarāb horlukdın **54^b** (1) yaman fāhişe güneşler (2) din yırak bolğay tokkuzunçı (3) yalğan sözlemey onunçı (4) hazret-i muhammed muştafā şallallāhu (5) āleyhi ve sellemniñ şerīatları (6) birle āmel kılmağlık vācibdür (7) qotur aṣmā gas kiçik bala **55^a** (1) āyb-nāk bī-ilm ādem şāhib-i (2) tekbīrlikke yaramaydur qaşşab (3) lık kılmağlık kimdin qaldı hazret-i (4) mūsā āleyhi's-selāmdın qaldılar (5) şallāhlık hazret-i idrīs (6) āleyhi's-selāmdın qaldı dest- (7) piş ve kar-mal çañak kenāre **55^b** (1) zencīr kulab hazret-i isrāfīl (2) āleyhi's-selāmdın qaldılar (3) mālını téresini soymağlık (4) hazret-i civānmerd sunhīdin (5) qaldı şallāhlık ahır (6) civānmerd velīniñ qolıda tamām **56^a** (1) boldı depdur haq taālā (2) hayvānātı nēmedin yarattı (3) qoynı müşkdin kalanı ānber (4) din atnı şemāldin (5) tiveni cennetniñ kāfūrı (6) dın āferīde

⁴¹⁰ Yazmada izne (إِذْن) şeklinde yazılmıştır.

kıldı ustād-ı (7) şallāhniñ tertibi evvel **56^b** (1) iş iptidā kılur hāletde (2) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (3) dégey kaşşāblıkda (4) vācib kıysı turur cevāb (5) ul_ki mālñı boğuzlarda (6) özi hem malğa oñşa (7) rızā ve sitemde bolğay **57^a** (1) ustād-ı şallāhniñ erkānı (2) dāyim⁴¹¹ tahāret bilen bolğay (3) şerāyit-i şallaḥ bu ki ḥaqqñı (4) bātıldın ayırmaqdur (5) āgāh dānā bolğıl kim ustād-ı (6) kaşşāf māl boğuzlaydur (7) aḥkām-ı şerīʿat aḥkām-ı ṭarīkat **57^b** (1) aḥkām-ı ĩmān islām erkān (2) uşul⁴¹²-i dīn⁴¹³ ḥulefāu'r-rāşidīn (3) tahāret-i ğusl cenābet (4) ḥayz nifās bilmeydür (5) anıñ tekbīr aytıp māl (6) boğuzlamaqı mahz-ı ḥarām turur **58^a** (1) şerīʿat ṭarīkat ḥaḳīkatda (2) yémek revā émes ul merdūd (3) dur kaşşāblıkda neççe nemerse (4) sünnet turur on nemerse (5) sünnet turur evvel kanāʿat (6) kılğay ikkinçi ḥarāmdın (7) yırāk bolğay üçünçi seher-ḥız **58^b** (1) bolğay törtünçi şāğirdlerige (2) hünerni kāmıl örgetmeklik (3) beşinçi tilini ğıybetdin (4) saqlamağlık altınçı (5) ḥarīdārñı öz nöbeti birle (6) dürüştlük kılmay uzatmaq **59^a** (1) yettinçi rāst-güy bolğaylar (2) sekkizinçi ḥoş-ḥüy bolmağlık (3) tokkuzunçı risale-i ṭarīkat (4) saqlamak onunçı (5) şikeste-dil bolmaqdur (6) ustād-ı şallāḥka neççe nemerse (7) ḥarāmdur tört nemerse ḥarām **59^b** (1) evvel sūd-ḥorluk ikkinçi şarāb (2) ḥorluk üçünçi bī-tekbīr iş (3) kılmak törtünçi risālesiz (4) hünér kılmak ḥarāmdur ustād-ı (5) şallāḥka neççe nemerse ğünāḥ turur (6) yette nemerse ğünāḥ turur evvel (7) yalğan sözlese ikkinçi bed-zebān **60^a** (1) bolsa üçünçi bī-diyānet bolsa (2) törtünçi bāzār yüzide taʿām (3) yése beşinçi hünerni (4) sehl bilip şart kılsa (5) altınçı ustādınıñ şāḥib-i (6) tekbīrniñ imām-ı ḥaynıñ arkaşıda ğıybet **60^b** (1) kılsa katığ ğünāḥ-ı ʿazīm turur (2) ustād-ı kaşşāfğa neççe nemerse (3) edebdür sekkiz nemerse edebdür (4) evvel esbāblarındın atla (5) mağay ikkinçi nā-ḥaḳ and içmegey (6) üçünçi ustādığa cevāb (7) kıлмаğay törtünçi dukānğa **61^a** (1) bī-tahāret kirmegey beşinçi (2) birbiriniñ dükānığa kirse (3) tekbīr aytkay altınçı sāʿilni (4) kuruk yandurmağay yettinçi (5) esbāblarını étik dukān (6) nı fākīze tutkay sekkizinçi pīrler (7) ḥaḳqıda duʿā kılmakı edebdür **61^b** (1) neççe vaqtda tekbīr almak vācibdür (2) alte vaqtda evvel şāğirdi (3) usta bolsa ikkinçi nā-ḥaḳ and (4) içse üçünçi derre soḳsa (5) törtünçi

⁴¹¹ Yazmada bu kelime 'dedām' (ددام) şeklinde yazılmıştır.

⁴¹² Yazmada bu kelime 'uşul' (اوصول) şeklinde yazılmıştır.

⁴¹³ Yazmada bu iki kelime bitişik olarak (اوصولدين) şeklinde yazılmıştır.

kāfir bolup musulmān (6) bolsa beşinçi dukān yökese (7) altınçı hünerini taşlap bölek hüner **62^a** (1) kılsa tekbīr almaķı vācibdür (2) şāhib-i tekbīr peygamber ‘aleyhi’s-selām (3) niñ orunlarıda oturup (4) tekbīr aytadur ferhīz kılgay (5) ilahī kāsib kullarıñnı fir ustād (6) larımıznıñ şefā‘atlarıdın (7) bī-naşīb koymağaysen بآرحم الراحمين

2.8. (G) RİSÂLE-İ DEHKÂNCILIK

23^b (1) risâle-i dehkâncılık bu turur (2) اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالْعَاقِبَتِ (3) بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ (4) الحمد لله رب العالمين والعاقبت (5) للمتقين الصلوة و السلام على
 24^a (1) ammā baʿdu vāriṣ-i enbiyā ve رسولہ محمد و اله و اصحبہ اجمعين (5) burhān-ı (2) dīn ve evliyā kāmīl ve ul ʿārif (3) ʿāşık ḥāzret-i imām caʿfer-i şādık (4) ve reh-nümā-yı muvāfık rażiyallāhu ʿanh (5) andağ rivāyet kılıpdurlar kim 24^b (1) bu dünyāda ne_çend ḥʿāceler dehkān (2) çılıkğa bēl bağlap dehkāncılık (3) kılıp ötüpdürler bulardın (4) miñ yetti yüz şāhib-i tekbīr ve şāhib-i (5) nükte ve şāhib-i çerāğ érdiler bulardın 25^a (1) on sekkizleri fāzıl érdiler (2) ve yene ḥāzret-i ādem ʿaleyhiʿs-selāmdın (3) tā ḥāzret-i muḥammed muştafā şallallāhu ʿaleyhi (4) ve sellemğaça üç miñ üç yüz (5) on üç peygamber-i ḥaqq dehkān 25^b (1) çılık kılıp ötüpdürler⁴¹⁴ bular (2) dīn törtleri efzāl turur (3) lar evvel ʿabdurrahman ikkinçi ʿabd (4) uʿlḳahhār üçünçi ʿabduʿl-cabbār tör (5) tünçi ʿabduʿl-ʿazīz eger sorsalar kim 26^a (1) bular kimler tururlar cevāb (2) ayğıl kim ʿabduʿr-raḥman ḥāzret-i (3) ādem şafiyullāh turur ʿabdʿu-l ḳahhār (4) nūḥ nebiyullāh turur ʿabduʿl-cabbār (5) ibrahīm ḥalīlullāh turur ʿabdu 26^b (1) ʿl-ʿazīz ḥāzret-i risālet-penāh⁴¹⁵ (2) şallallāhu ʿaleyhi ve sellem tururlar (3) eger sorsalar kim ul on (4) sekkiz dehkān-ı fāzıl ḳaysı turur (5) lar cevāb ayğıl kim ḥʿāce ʿabdu 27^a (1) celīl şarkī ikkinçi ḥʿāce ʿabdu (2) raḥman şimālī üçünçi ḥʿāce ʿabdu (3) ʿl-kerim mağribī törtünçi ḥʿāce (4) ʿabduʿl-ʿazīz cenūbī beşinçi ḥʿāce (5) zeyneʿd-dīn serābī altınçi ḥʿāce 27^b (1) nūreʿd-dīn semerkandī⁴¹⁶ yettinçi ḥʿāce muḥammed (2) fāzıl ʿarabī sekkizinçi ḥʿāce muḥammed (3) tebrizī tokḳuzunçi ḥʿāce niʿmetullāh (4) ḳundūzī onunçi ḥʿāce luṭf (5) ullāh ḥişārī on birinçi ḥʿāce ʿabd 28^a (1) uʿllāh kāşğarī on ikkinçi ḥʿāce (2) ʿabdullāh ānī on üçünçi (3) ḥʿāce taşkendī on tört (4) ünçi ḥʿāce muḥammed türkistānī on (5) beşinçi ḥʿāce şemseʿd-dīn tebrizī 28^b (1) on altınçi ḥʿāce ʿalī muḥammed ḥorāsānī (2) on yettinçi ḥʿāce ʿabduʿl-vāhid bağdā (3) dī on sekkizinçi ḥʿāce ʿayn (4) uʿd-dīn neccārī tururlar (5) eger sorsalar kim buğur ḳaysı 29^a (1) yığaçdın turur cevāb ayğıl ki (2) ʿūd yığacıdın turur eger (3) sorsalar kim keşķin ḳaysı yığa (4) çdın turur cevāb ayğıl kim (5) çilān yığacıdın turur

⁴¹⁴ Yazmada bu kelime “updurlar” (اوب دورلار) şeklinde yazılmıştır.

⁴¹⁵ Yazmada bu kelime “risālet-penāhī” (رساله پناهی) şeklinde yazılmıştır.

⁴¹⁶ Yazmada bu kelime “semerkandī” (غمرقندی) şeklinde yazılmıştır.

eger sorsalar ki **29^b** (1) boyunturuk kıaysı yığaçdın (2) turur cevāb aygıl kim incīr yığa (3) cıdın turur eger sorsalar kim (4) uy haydagüçi tayaķ kıaysı yığaçdın (5) turur cevāb aygıl kim dirah̄t-ı **30^a** (1) tūbādın turur eger sorslar kim (2) tīşe kıaydın peydā boldı cevāb (3) aygıl kim hūdāy taʿālā öz kudreti (4) birle yaratıp hāzret-i cebrāʿīl ʿa m (5) dın hāzret-i ādem ʿaleyhi's-selāmğa **30^b** (1) iberdi eger sorsalar kim (2) dehķānlar işi başığa bar (3) ğanda kıaysı āyetni okuğay (4) cevāb aygıl kim t̄ahāret birle (5) bu āyetni okuğay بِسْمِ اللَّهِ eger sorsalar kim kıoşğa (4) kıoşarda neççe nemerse farzdur (5) cevāb aygıl kim yetti nemerse farzdur **31^b** (1) evvel tenini fāk tutmaķlık ikkinçi (2) rāstlık kıılmaķlık üçünçi (3) dāyim t̄ahāret bile bolmaķlık t̄ör (4) tünçi pīrler hāķķıda duʿā ve tekbīr aytma (5) ğlık beşinçi aħķām ve erkānını bilma **32^a** (1) kılık altınçi tesbīh ve tehlīl bisyār (2) aytmağlık yettinçi hūdāy taʿālānıñ (3) emrini tutmağlık turur eger sorsalar ki (4) uruğ saçarda neççe nemerse (5) farzdur cevāb aygıl kim sekkiz **32^b** (1) nemerse farzdur evvel itikād (2) bile bolmağlık ikkinçi pīrlerni (3) ruħığa tekbīr aytmağlık üçünçi (4) uruğnı kıolığa almağlık (5) t̄örtünçi mülāyim sözlemeklik beşinçi **33^a** (1) kōñlini şādık tutmağlık altınçi (2) rāstlık kıılmağlık yettinçi yalğan (3) sözni terk kıılmağlık sekkiz (4) inçi durūd okumağlık turur (5) اللهم صل على محمد و على eger sorsalar kim (2) kıoşķa kıoşarda kıaysı āyetni (3) okumaķ kérek cevāb aygıl kim (4) سبحة الله ذي الملك و الملكوة (5) eger sorsalar kim boyunturuk salğanda **34^a** (1) kıaysı āyetni okumaķ kérek (2) cevāb aygıl kim يا رحيم يا رحيم eger (3) sorsalar kim tirkiş salurda (4) kıaysı āyetni okumaķ kérek cevāb (5) aygıl kim يا غفران يا غفران eger sorslar kim tişni salurda (2) kıaysı duʿānı okumaķ kérek cevāb (3) aygıl kim اعوذ بالله من الشيطان الرجيم (4) eger sorsalar kim cümle dehķānçılık **35^a** (1) işini kıılurda kıaysı āyetni (2) okumaķ kérek cevāb aygıl kim (3) شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا (4) eger sorsalar kim (2) uy kıaydın peydā boldı cevāb (3) aygıl kim uynı tamām esbāb (4) larını behiştđin çıkarp berdiler (5) hūdāy taʿālānıñ fermānı birle hāzret-i **36^a** (1) cebrāʿīl ʿa m hāzret-i ādem ʿaleyhi's-

⁴¹⁷ 3/18

⁴¹⁸ 48/29

bolğay kıyāmet (4) küni pīr ustādlarınıñ aldıda (5) yüzi kara közi kor qopğay bundék **43^a** (1) ⁴²¹kor bolğan on sekkiz pīrān-ı (2) mā-teqaddemler bu kişidin āzār (3) ve bī-zār bolğaylar dépdurlar (4) eger bu risāle birle ‘amel kılsa beş (5) vaqt namāz ötese ve terk kılmasa **43^b** (1) her zirā‘atdın bi-ḳadr-i hāl (2) tālib-i ‘ilmelerğa haqqullāh berse der (3) vīş miskīnlerğa hayr seḥā (4) vet kılsa şundağ⁴²² dehḳānlarnı (5) eşrefü’l-eşref dērler anıñ mertebesi **44^a** (1) enbiyālar ve evliyālar ve pīrlar (2) ve seyyidler ve ‘ālimler ve şālihler (3) niñ mertebesi birle beraber bolğay (4) kılgan zirā‘atığa haq ta‘ālā (5) bir dāneğa miñ dāne bereket bergey **44^b** (1) eger kimerse bu risāleni özi (2) birle tutsa veya okutup işitseler (3) bu ‘ālemde kündin künge revnaḳ (4) tapıp tā tañla kıyāmet küni pīrān-ı (5) mā-teqaddemlerniñ aldıda yüzi **45^a** (1) on dört kéçelik tolan (2) aydék bolğay ve her dehḳān bu (3) risālege ‘amel kılmasa şartlarını (4) becā kéltürmese yégen ve kiygeni (5) toñuz⁴²³ niñ étidin ḥarām **45^b** (1) bolğay kıyāmet küni şerm-sār (2) bolup ateş-i dūzahḳa sezā-vār (3) bolğay ölükke ḳaydaḳ (4) ıskāt lāzım zirā‘atke hem (5) şundağ lāzım dépdurlar zirā‘at **46^a** (1) ke āfet yetmegi al tüşmegi ve heme (2) ‘illetler şundın turur dépdurlar (3) ilāhī barçe mü’min ve musulmānlarğa (4) tevḳīk berip şāyeste-i rahmet kılgay (5) dīdārığa müşerref kılgaysın **46^b** (1) ilāhī birliğin haqqı ve hürmeti (2) برحمتك يا (3) الرحيم الرحمن (3) beyt (4) kim_ki fāni dünyāda faliz-ger dehḳān érür (5) devlet baht sa‘adet mülkige sultān érür (6) menzili uçmaḳ içinde ravza-i rızvān érür (7) ḳavl-i peygamber bu sözge hūccet bürhān érür (8) ceş **47^a** (1) cennetü’l-me’vā kilīdiçe ihsān érür (2) pādīşāhlıḳdur haqqıḳat bilseler dehḳānçılıḳ (3) ādem oğlığa fażiletlik hūner dehḳānçılıḳ (4) mindürür at kıydürür haftān-ı zer dehḳānçılıḳ (5) cümle ‘ālemge tiriklik baḫş diḥḳānçılıḳ **47^b** (1) érür (2) çün heme ḥalk-ı cihān muḥtāc-ı aş nān érür (3) bolsa ger dehḳānçılıḳ ul şālih eşref érür (4) hayr ihsānı cihānda ḳāfdın tā ḳāf érür (5) beyt (6) kılguçı gıybet şikāyet ḳaysı nā-insāf érür (7) vaşfı kim ḥācet émes evşāfı māl-ā-māl érür **48^a** (1) çünki dehḳānnıñ sıfātı barçeğa a‘yān érür (2) yurtını ābādılığını bilseñiz dehḳān bile (3) nāz-ı ni‘met ḥalknıñ erzānlıḳı dehḳān bile (4) barçe zī-cānnıñ tirik kılmāḳı diḥḳān

⁴²¹ Yazmda bir önceki sayfanın sonunda bu kelimenin baş kısmı yazılmış olmasına rağmen burada eksik ve yanlış olarak (ندکور) şeklinde yazılmıştır.

⁴²² Yazmada bu kelime “sundağ” (سونداغ) şeklinde yazılmıştır.

⁴²³ Yazmada bu kelime ‘tonkuñkuz’ (تونقونكوز) şeklinde yazılmış.

bile (5) ‘ayş ve ‘işret halknıñ hoş-vaqtılıkı dehķān bile (6) hāce-i dihķān uruğ saķķanda gūyā cān érür **48^b** (1) niyet-i ihsān kılıp her dāne kim yerge saçar (2) dāne sanıça şehīdlerniñ şevābını tapar (3) rahmet ü rāhat işiki açılur muħannet kaçar (4) pāk ölüp gūyā anadın şul_küni tuķķan érür (5) merd-i dehķān köp çakar faliz üçün ciger-hūn **49^a** (1) ger sehālikdür hemān dehķān égiz şeh biliñ (2) ehl-i himmetni hakīkat sırrıdın āgeh biliñ (3) bī-şek ul cennet[ke] kirer şāyeste-i rahmān érür (4) çıksalar küzlekke dehķānlar yine faliz tarıp (5) rengereng fişse kağun tursa felekde sarğarıp **49^b** ⁴²⁴ **50^a** (1) hāş u ‘amm şāh u gedā yér hem misāfir hem ġarīb (2) māni‘ yoktur eger sīr étse⁴²⁵ her lahza tarıp (3) müstaħak-ı rahmet-i rahmān hemān dehķān érür (4) devleti dīdārdur güller açılğan çağ ara (5) sebz-i hurrem gülşen-i sürüşanlar bāğ ara (6) reng_būni zāhir eylep dāneler yafrag ara **50^b** (1) dāneler yafrag ara uyķıdın uyğangan émiş (2) pes biliñler kār-ı bār ķudret-i yezdān érür (3) kirseñiz dehķān öyige siz aña⁴²⁶ mihmān bolup (4) né tiltersiz per[ver]dedür dehķān öy[i]de oturup (5) süt kaymak nān ni‘met şīr ü şerbet koyup (6) ādem vuhūş⁴²⁷ tıyūr barçe dehķāndın toyup **51^a** (1) māni sağlık nāni yağlık dünyāda dehķān érür (2) sayraşurlar her taraf dehķān bağıda ‘andelib (3) sebze vü serv şanavber tursa güller açılıp (4) mīveler ger şāh yafraglarda tursa sarğarıp (5) sāye-i āb-ı revān hoştur ferāğat sayraşıp (6) cenneti’l-firdevsdür gūyā-ki rızvān érür **51^b** (1) köp meşekķatlar bile hırmāğa yafdı dāneni (2) şāhlar birle gedāğa yetkürüp ihsānını (3) kılsalar ħayr sehāvet ħırmanıda dāneni (4) dāne birle teñri toldurğan anıñ ħırmanını (5) müstaħakdur ħākim şāh gedā mihmān érür (6) h‘āce şāh gedānıñ tokluğu dehķān bile **52^a** (1) küzlük gūyā behişdür barçe miskīnler toyar (2) vaķt-ı küzde cümle dehķān çün süleymāndur meger (3) mūr u murğ cümle cāndārlarğa yeksān érür (4) her saħī dehķān eger bolsa veliyullāh biliñ (5) kim muña inkār aytar bī-şek anı gümrāh biliñ **52^b** (1) barçe zī-cānnıñ tiriklik kılmakı dehķān bile (2) ‘ālim ‘ābid ‘ibādet kılmakı dehķān bile (3) barçe ‘ālemni ‘acāyib ziyneti dehķān bile (4) cümlesi dehķān érür (5) ⁴²⁸ اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي

⁴²⁴ Yazmada bu sayfaya hiçbir şey yazılmamıştır. Bu sayfa boş bırakılmıştır.

⁴²⁵ Yazmada okunmayan bu kısım Risāle-i Dehķāncılık’ın başka bir nüshasında (سير اتسه) şeklinde yazılmıştır.

⁴²⁶ Yazmada bu kelime “aga” (اگه) şeklinde yazılmıştır.

⁴²⁷ Yazmada bu kelime “vuhūş” (وهوش) şeklinde yazılmıştır.

⁴²⁸ Yazmada bu duanın baş kısmı (الهي نى) şeklinde kaydedilmiştir.

eger kimerse (3) إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ برحمتك يا الرحيم (2) لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ فَعْفُورِي (1) 53^a ظُلماً كثيراً zirāʿat kılursa (4) yer başığa barıp ikki rekʿat namāz (5) ötemek kérek kıyası süre birle okusa 53^b (1) bolur namāzdın soñ reşt (2) tofraķnı alıp fātiḥanı yetti merātib āyetuʾ (3) l-kürsī yetti merātib ve yene yetmiş mertebe (4) bu duʿānı okup ul tofraķnı uruğķa (5) kıatıp saçmak kérek zirāʿat bī-nihāyet 54^a (1) tola bolğay duʿā bu turup (2) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لا اله (2) يا حي يا قيوم يا ذوالجلال و الاكرام 54^b (1) انت الرزق زلفضلك يا واسع (4) لفضل يا واسع العظيم لا اله الا (3) انت الواسع ذوا (2) zirāʿatke (3) al tüşmemeklik üçün bu ismlerni (4) kăğızğā fütüp zirāʿatnıñ tört (5) burcığā alıp kıoysa alnıñ āfet 55^a (1) leridin ħudāy taʿālā selāmet saķla (2) ġay ismler bu turur (3) ebā-bekr-i şiddīķ yā cebreʾil⁴²⁹ محراط سا⁴³⁰ ه ن (4) ömerü'l-fārūķ b'ismi (5) yā mikā'il ه ن محراط سا⁴³¹ 55^b (1) ʿosmān zū'n-nūreyn b'ismi محراط سا⁴³² (2) risāle-i dehķānçılık tamam (4) sa⁴³³ ʿazrā'il (3) b'ismi ʿalī ibn-i ebī ṭālib محراط سا⁴³³ ه ن (2) boldı

⁴²⁹ Buradan itibaren özel isimlerden sonra anlam verilemeyen bir tılsım ya da şifre olduğu düşünülen Arapça harfler yazılmıştır.

⁴³⁰ El yazması nüshada sin (س) harfinin altına üç elif harfi (ي) yazılmıştır.

⁴³¹ El yazması nüshada sin (س) harfinin altına üç elif harfi (ي) yazılmıştır.

⁴³² El yazması nüshada sin (س) harfinin altına üç elif harfi (ي) yazılmıştır.

⁴³³ El yazması nüshada sin (س) harfinin altına üç elif harfi (ي) yazılmıştır.

2.9. (H) RİSÂLE-İ BÂFENDELİK

23^b (1) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (2) risâle-i bâfendelik bu turur (3) râviyân⁴³⁴-ı aḥbâr ve nâḳilân-ı (4) âşâr ve ḥazret-i imâm caʿfer şâdık (5) ve reh-nümâyı muvâfık andağ rivâyet (6) kılıpdurlar kim bu risâle-i bâ **24^a** (1) fendelikni andağ beyân kılıp (2) durlar kim biliñler ve âgâh (3) boluñlar her ustâdî_ki (4) bu risâle bir[le] ʿamel kılsa dünyâ ve (5) âḥiretni maʿmûr bolğay bu risâle (6) ni okusun eger okuyalmasa (7) özi birle tutmak kérek **24^b** (1) bir kişi bu risâleni saklağan (2) kâsibge ihânet kılsa derre lâ (3) zım bolur eger ḥaḳâret kılıp (4) yaḳasını boğsa ya muşt ursa (5) u kişige derre lâzım bolur (6) eger ḥaḳâret kılıp sen bözçi (7) dése gūyâ-ki ḥazret-i şîş nebiyyullâhnı **25^a** (1) ḥaḳâret kılğandék bolğay (2) bir kişi şîş nebiyyullâhnı ḥaḳâret (3) kılsa kıyâmet küni u kişi (4) yalañaç ḳopğay ḥazret-i (5) imâm caʿfer-i şâdık ve reh-nümâ-yı (6) muvâfık raḳıyallâhu ʿanh andağ (7) rivâyet kılurlar kim ḥazret-i **25^b** (1) âdem⁴³⁵ şafiyyullâh ʿaleyhi's-selâmnı (2) tenleri berehne érdi ve münâcât (3) kılıp yığladılar kim ey (4) bâr ḥudâyâ menge bir setr-i ʿavret (5) pūşış bergil dédiler⁴³⁶ ḥudây (6) taʿâlâ âdem şafiyyullâhnı duʿâlarını (7) icâbet kıldı ḥazret-i cebre'ilğa **26^a** (1) fermân boldı kim behiştin (2) incir dıraḥt⁴³⁷ınıñ bergini ḥazret-i (3) âdem peygamberğa berdiler ḥazret-i (4) âdem ʿaleyhi's-selâmğa berdiler ḥazret-i (5) âdem ʿaleyhi's-selâm ḳollarığa (6) alıp ikki pâre⁴³⁸ kılıp yerde (7) ḳoydılar bir pâresini kiyik **26^b** (1) yidi ipar boldı bir pâresini (2) yerge tikdiler goza boldı ḥavvâ (3) ana if kıldı ḥudây tebârek (4) ve taʿâlâ cebre'ilni fermân kıldı (5) yâ cebrâ'îl barıp bâfkârlık (6) nı ḥazret-i âdem peygamberge taʿlîm kıl⁴³⁹ (7) dédi cebrâ'îl ʿaleyhi's-selâm bâfkârlık **27^a** (1) ni ḥazret-i âdem peygamberğa taʿlîm berdiler (2) érse kırk yıldın kéyin ḥazret-i (3) şîş nebiyyullâh vucûdığa kiydi (4) ler şîş nebiyyullâh (5) ğa taʿlîm bérđiler şîş nebiyyullâh (6) münâcât kıldılar behiştin (7) çarḥını çıkarıp berdiler **27^b** (1) şîş nebiyyullâhnı kırk bir kıız (2) ları bar érdiler her künde (3) bir⁴⁴⁰ tütük if yigérür érđi (4) ler uşbu tarîḳa birle

⁴³⁴ Yazmada bu kelime 'reviyan' (رويان) şeklinde yazılmıştır.

⁴³⁵ Yazmada 'âdemî' (ادمی) şeklinde yazılmıştır.

⁴³⁶ Yazmada bu kelime 'diler' (ديلار) şeklinde yazılmıştır.

⁴³⁷ Yazmada bu kelime 'diraht' (درخت) şeklinde yazılmıştır.

⁴³⁸ Yazmada bu kelime "pâr" (پار) şeklinde yazılmıştır.

⁴³⁹ Yazmada bu kelime 'kil' (کیل) şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴⁰ Yazmada bir kelimesi iki kere yazılmıştır.

kırk yıl yigér (5) gen iflerini Һazret-i şış (6) nebī tokup Һazret-i ādemge ‘avret (7) pūř kılıp kiydördiler **28^a** (1) Һazret-i⁴⁴¹ ādem ‘aleyhi’s-selām şış nebiyullāh (2) ğa du‘ā kıldılar Һale’n-nebī (3) ‘aleyhi’s-selām الكاسب حبيب الله (4) ya‘nī kāsib⁴⁴² dost-ı Һudāy ta‘ālā (5) turur eger sorsalar kim küleh (6) bāflık kimdin Һaldı cevāb (7) ayġıl kim dānyāl peygamberdin Һaldı **28^b** (1) eger sorsalar kim řāne-bāf (2) lik kimdin Һaldı cevāb ayġıl kim (3) reřidullāh ġālibdin Һaldı (4) eger sorsalar kim naķř-bāflık (5) kimdin Һaldı cevāb ayġıl kim (6) Һ‘āce bahāu’d-dīndin Һaldı (7) eger sorsalar kim fūře-bāf **29^a** (1) lik kimdin Һaldı cevāb (2) ayġıl kim řeyġ necme’d-dīn kübrādın (3) Һaldı eger sorsalar kim Һarř- (4) bāflık kimdin Һaldı (5) cevāb ayġıl kim Һ‘āce ‘abdu’l-ġālık (6) ġucduvānī⁴⁴³ din Һaldı eger sorsa (7) lar kim Һabl⁴⁴⁴-bāflık kimdin Һaldı **29^b** (1) cevāb ayġıl kim luķmān ġekīm⁴⁴⁵ din (2) Һaldı eger sorsalar kim Һarř (3) bāflık kimdin Һaldı cevāb (4) ayġıl kim Һ‘āce ‘arřıdīndin (5) Һaldı eger sorsalar kim peřmīn- (6) bāflık kimdin Һaldı cevāb (7) ayġıl kim Һ‘āce ‘abdullāh senāsīdin **30^a** (1) Һaldı eger sorsalar kim Һur (2) bāflık kimdin Һaldı cevāb (3) ayġıl kim Һazret-i řāh-ı merdān (4) dın Һaldı eger sorsalar kim (5) örmek-bāflık kimdin (6) Һaldı cevāb ayġıl kim cālū-ı (7) ceberūtdın Һaldı eger sorsalar kim **30^b** (1) ahār neġçe nemerse birle dūrūst (2) bolur cevāb ayġıl kim tōrt (3) nemerse birle dūrūst bolur (4) evvel ot ikkinġi su üçünġi (5) on tōrtünġi havā eger sor (6) salar kim āhār⁴⁴⁶ berürde Һaysı (7) āyetni okumaķ kerek cevāb **31^a** (1) ayġıl kim حَتَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِ (2) هَا الْأَنْهَارُ⁴⁴⁷ (3) sorsalar kim řāneġa iř (4) ularda Һaysı āyetni oku (5) maķ kerek cevāb ayġıl kim (6) الَّذِي⁴⁴⁸ سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ (7) الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى **31^b** (1) الَّذِي⁴⁴⁹ (2) lar kim řāneġa iř ularda (3) Һaysı āyetni okumaķ kerek (4) cevāb ayġıl kim اَوْفَوْا بَعْدَكُمْ (5) eger sorsalar kim iř tar (6) tarda Һaysı āyetni okuma (7) Һ

⁴⁴¹ Yazmada bu kelime bir önceki sayfanın son satırında da yazılmıştır.

⁴⁴² Yazmada bu kelime ‘kāsīt’ (كاست) şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴³ El yazması nüshada bu kelime “ġuřdivān” (غشديوان) şeklinde yazılmıştır. Ancak diġer dokumacılık risalesi nüshasında kelime doġru şekliyle (عجديوان) yazılmıştır.

⁴⁴⁴ Yazmada bu kelime ‘ġabl’ (خبل) şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴⁵ Yazmada bu kelime ‘ġekim’ (حكم) şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴⁶ Yazmada āher (اھر) şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴⁷ 61/12

⁴⁴⁸ Yazmada bu ayetin (أَسْرَى) kısmı yazılmamıştır.

⁴⁴⁹ 17/1

kérek cevāb aygıl kim 32^a (1) عَلَى الْإِنْسَانِ حِينَ مِّنَ الدَّهْرِ (2) 450 (3) kérek éger sorsalar kim maku (4) ġa narçe salurda qaysı (5) āyetni oqumaq kérek (6) cevāb aygıl kim الْقَوْمِ (7) الْكَافِرِينَ (8) 32^b (1) éger sorsalar kim if (2) üzülse ularda qaysı (3) āyet (4) ni oqumaq kérek cevāb (5) aygıl kim قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا (6) 33^a (1) tüşkende qaysı (2) oqumaq kérek cevāb aygıl kim (3) وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُوا (4) 33^b (1) lar kim dukāndın çıqanda (2) oqumaq kérek cevāb aygıl kim (3) رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ (4) 34^a (1) bu tekbīrni oqumaq kérek (2) بسم الله (3) éger sorsalar kim (4) حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ (5) 34^b (1) cevāb aygıl kim (2) ötüpdür evvel ‘abdu’r-raḥman ikkinçi (3) ‘abdu’l-ḳaḥḥār üçünçi ‘abdu’l-cabbār (4) törtünçi ‘abdu’l-‘azīz éger sor (5) salar kim ‘abdu’r-raḥman kimdür (6) ve ‘abdu’l-ḳaḥḥār kimdür ve ‘abdu’l-cabbār (7) kimdür ve ‘abdu’l-‘azīz kimdür 35^a (1) cevāb aygıl kim ‘abdu’r-raḥman ādem (2) şafiyullāh ve ‘abdu’l-ḳaḥḥār ibrahīm (3) ḥalīlullāh tururlar ve ‘abdu (4) ‘l-‘azīz ḥazret-i muḥammed muştafā (5) şallallahu ‘aleyhi ve sellem tururlar (6) éger sorsalar kim (7) bāfendelikde neççe nemerse 35^b (1) vācib 456 turur cevāb aygıl kim (2) cevāb aygıl kim [on] ikki nemerse (3) vācib turur evvel özin (4) pāk tutmak ikkinçi ṭahāret (5) birle bolmaqlık üçünçi hoş- (6) söz bolmaqlık törtünçi (7) beş vaqt namāz oqumaq 36^a (1) lık beşinçi pīrlerni ruḥlar (2) ige du‘ā kılmaklık altınçi (3) pīrlerdin meded ve isti‘ānet (4) tilemek yettinçi ‘ālim ḥalknı dost (5) tutmaklık kérek sekkizinçi (6) érte aḥşam şāgirdige ta‘līm

450 76/1

451 36/52

452 68/51

453 9/128

454 Yazmada bu ayetin (عَلَيْهِ مَا) kısmı yazılmamıştır.

455 Yazmada bu ayetin (عَلَيْكُمْ) kısmı (علم) şeklinde yazılmış, (رؤوف) kısmı ise yazılmamıştır.

456 Bu kelime bir önceki sayfanın sonunda da yazılmıştır.

(7) bermek tokkuzunçı rāst **36^b** (1) sözlemek onunçı ādāb (2) birle bolmağlık on birinçi (3) dukānnı ʿizzet ve hürmet (4) kılmağlık pākīze⁴⁵⁷ tutmak (5) on ikkinçi dāyim zikr tesbīh (6) birle bolmağlık ve yine her ustād (7) Ī_ki bu risāleğa ʿamel kılsa **37^a** (1) ferdā-yı kıyāmet küni pīrler (2) niñ aldıda şerm-sār (3) bolmağay ve yine her ustādĪ_ki (4) bu tertīb kāʿidelerni bilmese (5) risāle saklamasa kıyāmet (6) küni toñuz şuretide kopkay (7) neʿūzıbillāh min zālīk ve **37^b** (1) bu tertīb⁴⁵⁸lerni bilmese (2) şāgird işletmek revā ér (3) mes hāzret-i ādem peygamberdin (4) hāzret-i muḥammed muştafā şallallahu (5) ʿaleyhi ve sellemğaça altı miñ (6) altı ustād ötüpdürler (7) hemeleri kāmīl ve mükemmel **38^a** (1) érđi⁴⁵⁹ler ustād tekbīr aytadur (2) çehār pīr-i şerīʿatnı bilgey (3) ve çehār pīr-i tarīkatnı bilgey (4) ve çehār pīr-i ḥaḳīkatnı bilgey (5) ve çehār pīr-i şefīknı bilgey ve çehār (6) pīr-i rüknni bilgey bir pīrni (7) ve yérım pīrni bilgey ve bu tarīkalarnı **38^b** (1) bilmağ kérek bu tertībleri (2) bilmese kılğan kesb kārđın (3) bereket tapmas ötken pīr (4) lerni rūḥları bu kişidin (5) bīzār bolğay eger sorsalar kim (6) tekbīr⁴⁶⁰ farzmu ya vācibmu (7) veya sünnetmu veya müsteḥabmu cevāb **39^a** (1) ayğıl kim ḥudāy taʿālā hāzret-i (2) cebreʿilğa emr kıld[ı] farz boldı (3) cebrāʿīl ʿaleyhiʼs-selām peygamberlerğa (4) taʿlīm berdiler vācib boldı (5) peygamberler ümmetleriğa berdiler (6) sünnet boldı ustādlar (7) şāgirdleriğa taʿlīm berdi müsteḥab boldı **39^b** (1) eger sorsalar kim çehār pīr-i şerīʿat (2) qaysı turur cevāb ayğıl kim (3) evvel ādem şafıyullāh ikkinçi nūḥ (4) nebiyyullāh üçünçi ibrahīm (5) ḥalīlullāh dörtünçi hāzret-i (6) muḥammed muştafā şallallāhu ʿaleyhi (7) ve sellem tururlar eger sorsalar kim **40^a** (1) ⁴⁶¹çehār pīr-i ḥaḳīkāt qaysı (2) turur cevāb ayğıl kim evvel hāzret-i (3) cebrāʿīl ikkinçi hāzret-i mīkāʿīl (4) ʿaleyhiʼs-selām üçünçi hāzret-i (5) isrāʿīl ʿaleyhiʼs-selām dörtü (6) nçı hāzret-i ʿazrāʿīl ʿaleyhiʼ (7) s-selām eger sorsalar kim **40^b** (1) çehār pīr-i maʿrifet qaysı turur (2) cevāb ayğıl kim evvel hāzret-i (3) şems-i tebrīz düvvim mevlevī (4) rümī üçünçi hāzret-i ḥāce (5) ḥāfız şirāzī dörtünçi (6) şeyḥ ʿaṭṭārī velī turur (7) lar eger soralar kim çehār **41^a** (1) pīr-i mezheb qaysı turur (2) cevāb ayğıl kim evvel hāzret-i (3) imām-ı aʿzam ikkinçi imām-ı şāfiʿī (4) üçünçi hāzret-i imām-ı

⁴⁵⁷ Yazmada bu kelime “pākize” (پاکیزه) şeklinde yazılmıştır.

⁴⁵⁸ Bir önceki sayfanın sonunda da “bu tertīb” kısmı aynen yazılmıştır.

⁴⁵⁹ Yazmada bu kelime bir önceki sayfada da yazılmıştır.

⁴⁶⁰ Yazmada bu kısım silik olduğu için okunmamakta.

⁴⁶¹ Yazmada sayfanın başında bir önceki satırda yazılan “lar kim” kısmı tekrar yazılmıştır.

mālik (5) törtünçi imām-ı aḥmed ḥanbel turur (6) lar eger sorsalar kim çehār (7) pīr-i rükn
 kıysı turur⁴⁶² **41^b** (1) cevāb aygıl kim evvel ser-i tür (2) kistān sultān ḥāce aḥmed (3)
 yesevī ikkinçi sīne-i ḥorāsān (4) imām ʿalī mūsā rızā üçünçi (5) perīšte-i kūhistān sultān
 (6) šāh nāşır ḥusrevī törtü (7) nçi mā-yı hindustān şeyḥ **42^a** (1) ferīdūn⁴⁶³ şeker genc velī
 turur (2) eger sorsalar kim çehār pīr-i (3) müşfik kıysı turur cevāb (4) aygıl kim evvel
 atamız ikkinçi (5) anamız üçünçi mollāmız törtü (6) nçi ustād-ı kesb tururlar (7) eger
 sorsalar kim bir pīr kıysı turur **42^b** (1) cevāb aygıl kim evvel (2) ḥazret-i şīş nebiyyullāh
 turur (3) ve yene yérım pīr selmān fāris turur (4) ve yene yérım pīr ğassāl tururlar (5) ve
 yene yérım pīr görkāv tururlar (6) ve bu tarīka pīrlerni bilmek kérek (7) tā pesendīde
 tutkay

⁴⁶² Yazmada bir sonraki sayfanın başında yazılan “cevāb” kelimesi burada tekrarlanmıştır.

⁴⁶³ Yazmada bu isim “ferīdūn” (فردون) şeklinde yazılmıştır.

2.10. (I) RİSÂLE-İ TEMÜRÇİLİK

1^b (1) risâle-i temürçilik (2) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (3) الحمد لله رب العلمين (4) والعاقبة للمتقين والصلوة (5) والسلام (6) على رسوله محمد و
 2^a (1) ammā ba‘du ḥazret-i imām ca‘fer-i şādık ve r (2) eh-
 nümā-yı muvāfık rażiyallāhu ‘anh andağ (3) rivāyet kılurlar kim ḥazret-i (4) dāvud
 ‘aleyhi’s-selām dāyimu’l-evkāt kavm (5) lerini ĩmānga da‘vet kılur érdiler (6) kāfirler
 ĩmān aytğalı unamadılar (7) nā-gāh ğam-ġin bolup oturur (8) édiler ḥazret-i rabbu’l-
 ‘izzet 2^b (1) din fermān boldı_ki ey cebrā’ıl dāvudge ayğıl (2) imdi kavmini ĩmānga
 da‘vet kılun dédiler (3) ḥazret-i dāvud ān-çünān s‘ay kıldı_kim bolmadılar (4) ḥazret-i
 cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām kélip dédi_ki ey (5) dāvud imdi kavmiñni ĩmānga da‘vet kılma
 (6) ğıl dédi çünki allāh ta‘ālā belā iberür ḥazret-i (7) dāvud ‘aleyhi’s-selām dédi_ki men
 néme iş kılur (8) men dédi ḥazret-i cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām dergā (9) h-ı ḥaḳke barıp
 ḥazret-i dāvud sözini 3^a (1) kıldılar ḥazret-i ḥaḳ subḥāne āhengerlik (2) kesb kılmaḳğa
 buyurdılar ḥazret-i (3) cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām ḥazret-i dāvudğa kélip (4) dédi_ki ey
 dāvud saña āhengerlik kesb (5) fermān boldılar ḥazret-i ḥaḳ subḥāne ve ta‘ālā (6) ğa
 ḥazret-i dāvud münacāt kıldılar kim (7) dédi_ki ey ferverdīgārim her kārlar sizge āsān (8)
 ve bizlerge müşkil turur şul_sā‘atde fermān boldı_ki (9) ey cebrā’ıl cennetde bir koy ve
 bir taş 3^b (1) yaratgenmen anı alıp kélgil dédi der (2) ḥāl ḥazret-i cebrā’ıl alıp kédiler bāz
 (3) tūbā dıraḥtın alıp kédiler u (4) şul münevver taşnı çerāḡğa izip taḡla (5) ğıl dédi ve
 yene koyıñ téresini dem (6) kılğıl_dép fermān boldı dıraḥt-ı tūbā (7) dın alğan yıḡaḡnı
 muḥkem kılğıl dédi (8) behiştin belvel alıp kélgil dédi derḥā (9) l alıp kédiler ez-berāy
 āhengerlik esbā 4^a (1) blarını müheyyā kıldılar ve yene fermān bo (2) ldi_ki dem
 basğıl_dép ḥazret-i mīkā’ıl (3) ve isrāfīl ve ‘azrā’ıl ve cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām (4) tórt
 ferişte-i muḳarreb āteşdānnıñ (5) tórt burcıda⁴⁶⁴ dem basdılar nā-gāh allāh (6) ta‘ālā
 raḥmet nazarı birle ateşdānga kara (7) dı derḥāl kaynadı ve ḥazret-i imām ca‘fer-i (8)
 şādık rażiyallāhu ‘anh naḳl kılıpdur kim (9) āhengerlik kesb[i] barçe hünerdin uluğ 4^b (1)
 sendānnı ḥaḳ ta‘ālā öz kudreti (2) birle yarattı ve raḥmet nazarı birle qaradı (3) bilgil kim
 sendānnıñ tórt burcıda (4) tórt muḳarreb ferişte bar tururlar evvelkı (5) burcıda ḥazret-i

⁴⁶⁴ Yazmada bu kelime ‘burcnıda’ (برجنى ده) şeklinde yazılmıştır.

cebrā'īl yā kerīm ikinci (6) burcıda Һazret-i mīkā'il yā raḥīm üçüncü bur (7) cıda Һazret-i isrā'īl yā subbūḥ dördüncü (8) burcıda Һazret-i 'azrā'īl yā kuḍḍūs **5^a** (1) dērler ve yene fermān boldı_ki Һazret-i cebrā'īlğa (2) Һazret-i dāvudğa üç nemeşe kerāmet kıldı kim (3) evvel dem ikinci sendān üçüncü belvel dem (4) ni behişt şemālidin āferīde kıldım belvelni (5) dıraḥt-ı tūbādın yarattım ve Һazret-i cebrā'īl (6) Һazret-i dāvudğa ta'lim berdiler ve Һazret-i (7) dāvud şāgirdleriğa ta'lim berdiler cemī' (8) dünyāğa meşhūr boldı bu hünerni örgengen (9) usta bu risālege 'amel kılsa köp menfa'at (10) ler körer eger sorsalar kim tekbīr kimdin qaldı **5^b** (1) ⁴⁶⁵cevāb Һazret-i cebrā'īl dāvud (2) ğa ta'lim berdiler ulardın qaldı ba'de-ez-ān (3) 'ilm-i āhengerlik usta ḥoca ḥordek āhengerge (4) qaldı ammā bilgil ebū sa'īd usta ḥordek (5) ibn-i mes'ūd şāgirdleri Һazret-i dāvud 'aleyh (6) i's-selām tururlar ibn-i mes'ūdge ta'lim berdiler āhengerlik (7) kırk bir kesb-i hünerdür birbiridin cüdā kıılır (8) ve yene ḥaḳ subḥāne ve ta'ālādın nidā kēldi_kim ey (9) cebrā'īl destek[ke] köre belvelni rāst kıldı (10) lar bi-emr-i ber-kemāl Һazret-i mīkā'il çüb-ı 'ūd **6^a** (1) eger sorsalar kim āhengerlikde neççe nemeşe vācib (2) dūr yette nemeşe vācibdür evvel yalğan (3) sözlemegey düvvüm ḥarāmdın perhiz (4) kılgay sivvüm ⁴⁶⁶ bī-diyānet bolmagay (5) çehārum namaz-ḥ'ān bolğay fencüm ustā (6) dını ḥor körmegey şeşüm hünerni yeñil sana (7) mığay heftüm kişini ğıybet kılmagay (8) eger sorsalar kim ustād-ı āhengerlik **6^b** (1) ğa neççe nemeşe ḥarāmdur cevāb ayğıl kim (2) beş nemeşe ḥarāmdur evvel fāsıklık (3) ikinci sūd-ḥorluk üçüncü 'araḳ boza (4) içmek dördüncü şāḥib-i tekbīrni ḥaḳāret (5) kılmak beşinci baḥīl bolmak ḥarāmdur eger kimerse (6) sorsalar kim usta-yı temürçiğa (7) neççe vāḳtda tekbīr almak müsteḥabdur (8) cevāb dört vāḳtda tekbīr almak müsteḥab **7^a** (1) dur evvel āğırıp sakaysa düvvüm (2) ḥatunı oğul tuğsa sivvüm kişini ğıybet (3) kılsa çehārum şāgirdleri belāğat (4) ke yetse her kāsibīge farz vācib sünnet (5) müsteḥablarnı bilmek lāzımdur (6) her ustādī_kim bu risālege 'amel kılsa (7) kılgan kesb-karığa allāh ta'ālā bereket (8) 'atā kılgusıdır her ne yēgeni helāl **7^b** (1) bolğay ve behişt lūkmeleridin bolğa (2) y kıyāmet küni fīr ustādlar ald (3) ılarıda yūzi

⁴⁶⁵ Yazmada 'qaldı' kelimesi hem bir sonraki sayfanın sonunda hem de bu sayfanın başında tekrar yazılmıştır.

⁴⁶⁶ Yazmada 'çehārum' kelimesi iki kere yazılmış sıralamaya uygun olarak burada üçüncü anlamındaki 'sivvum' kelimesin olması gerekir.

on dört künlük (4) tolun aydék bolup turğay (5) her usta-yı āhenger bu risālege ʿamel (6) kılmasa ve oqutup işitmese fīr-i (7) ustādlar haqqıda duʿā tekbīr kılmasa (8) uşbu kesb kārıdın her nemersī_ki **8^a** (1) tafıp yépdür harām bolğay (2) neʿūzu bi'llāh min zālik (3) ve her ustādī_ki bu risālege ʿamel kılsa (4) ve oqutup işitse fīr-i ustādlar (5) haqqıda hatm-i kūrān duʿā tekbīr kılsa her kişi (6) şundağ kāsibni bi-eʿūzu⁴⁶⁷ rabbī (7) şerʿī haqāret kılsa şerʿatda (8) günehkār bolğusıdur vallāhi **8^b** (1) neʿūzu bi'llāh min zālik (2) **9^a** (1) eger المللك الوهاب (7) بعون (6) tamām (5) temmet (4) الاسواب⁴⁶⁸ (3) والله اعلم بااصواب و اليه المرجع tamām bolup risāle-i āhengerān (2) mezkūr risāle-i ʿacībiyye ve ġarībiyye (3) tārīḡka (4) 1348 inçi seneka ramazān (5) u'l-mübārek 25 inçi (6) itmām yāft

⁴⁶⁷ Yazmada (بعذ) şeklinde yazılmıştır.

⁴⁶⁸ Yazmada bu kelime (الامواب) şeklinde yazılmıştır.

2.11. (J) RİSÂLE-İ ÇÂRVÂDÂRÇILIK

الحمد لله رب العالمين والعاقبت للمتقين (3) 32^a (1) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (2) risâle-i⁴⁶⁹ çârvâdar⁴⁷⁰ çılık bu turur (3) andağ rivâ⁴⁷¹ (6) yet kılurlar kim imâm ca'fer-i şâdık (7) ve reh-nümâ-yı muvâfık aytıpdurlar kim çârvâdâr 32^b (1) çılıknı evvel hâzret-i âdem ata kıldılar (2) ve yine hâzret-i ya'kûb peygamber ve yine işhâk (3) peygamber ve yine eyyûb peygamber ve yine hâzret-i şâlih (4) peygamber ve yine şu'ayb peygamber ve yine hâzret-i mûsâ (5) peygamber ve yine hâzret-i muhammed muştafâ şallallâhu (6) 'aleyhi ve sellem kıldılar imâm ca'fer-i şâ (7) dık ve reh-nümâ-yı muvâfık aytıpdurlar kim 33^a (1) her kim çârvâdârçılık kılsa bu risâle [birle] kılsun hüdây (2) ta'âlâ ul peygamberlerniñ mertebesi bergey bu risâle (3) niñ şerâfetidin bir koy on koy miñ koy bolğay (4) hüdây ta'âlânıñ fermanı birle eger sorsalar kim tive (5) kim baqtı cevâb ayğıl kim hâzret-i muhammed muştafâ (6) şallallâhu 'aleyhi ve sellem ve yine şâlih peygamber ve yine (7) uy_ve baqar baqtılar tiveni kaytururda bu kelime-i 33^b (1) حی لا يموت بيده الخير (3) له له الملك وله الحمد يحيى و يوميت⁴⁷² وهو (2) لا اله الا الله وحده لا شريك (4) déşün eger sorsalar kim (4) yılknı kim baqtı cevâb ayğıl kim hâzret-i şu'ayb (5) peygamber ve yine yılknı ata baqtılar yılknı yandururda (6) bu kelime-i temcîdni سبحان (7) déşün eger sorsalar kim pada kim baqtı 34^a (1) cevâb ayğıl kim hâzret-i ibrahîm peygamber baqtı ve yine (2) hâzret-i 'osmân ve yine zengî (3) من كل ذنب ذنبه عمل مى (4) استغفر الله استغفر (5) نب الذى لا اعلم انلدى انت علا والغيوب (7) والتوبى اليه من الذنب الذى اعلم من الذ (6) تعمّل و خطاء سيئة وصغيرة وكبيرة (5) الله تعالى 34^b (1) déşün eger sorsalar kim eşekni kim baqtı (2) cevâb ayğıl kim hâzret-i muhammed muştafa sallallâhu (3) 'aleyhi ve sellem ve yine hocetü'd-dîn baqtı eşekni (4) yandururda kelime-i tayyibeni okusun لا اله الا (5) déşün eger sorsalar kim (6) koyını kim baqtı cevâb ayğıl kim hâzret-i (7) mûsâ peygamber ve yine çûfân ata baqtılar koyını 35^a

⁴⁶⁹ Yazmada burada yanlışlıkla yazıldığı düşünölen "dehķā" (دهقا) kelimesi yer almaktadır.

⁴⁷⁰ Yazmada bu kelime 'çârvâdur' (چاروادور) şeklinde yazılmıştır.

⁴⁷¹ Yazma nüshadaki bu kısım okunamamıştır.

⁴⁷² Yazmada bu kelime 'yemût' (يموت) şeklinde yazılmıştır.

⁴⁷³ Yazmada 'vav' (و) harfi yazılmamıştır.

⁴⁷⁷ Yazmada bu kelime “yafkan” (يفقان) şeklinde yazılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN

3.1. DİZİN HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1. Dizin bölümü, “2. Metin” bölümünde transkripsiyon işaretleri kullanılarak oluşturulan metnin ihtiva ettiği kelimeleri, bu kelimelerin bağlam içerisindeki anlamlarını, çekimleriyle birlikte metinde bulundukları yerleri kapsamaktadır. Ancak metin içerisinde Arap harfleriyle yazılan Arapça Kuran ayeti, hadis-i şerif ve dualar ile tashih ve düzeltmelerin yapıldığı dipnotlar buraya dâhil edilmemiştir.

2. Metinde yer alan kelimeler, herhangi bir çekim eki almamış hâllerinde yani isim ve fiil tabanları olarak madde başı yapılmışlardır.⁴⁸⁹

3. Dizinde madde başı olan kelimedenden sonra sırasıyla:

- Yabancı dillerden alınan kelimelerin madde baş olduğu durumlarda önce kelimenin alındığı dil parantez içinde (Ar.), (Far.) gibi sunulmuştur. Ancak özel isimlerin menşei verilmemiştir. Şayet kelime kökeni farklı dillerden olan gramer unsurlarının bir araya gelmesiyle oluşmuşsa bu kelimeyi oluşturan unsurların kökeni sırasıyla artı işareti ile (Ar.+Far.+T.) şeklinde gösterilmiştir.
- Kelimenin menşeinin gösterilmesini müteakip, Türkçe isimler ve fiiller dışında, madde başı olan kelimenin türü parantez içerisindeki kısaltmalarla (is., s., s.s., z.) şeklinde gösterilmiştir. Ancak madde başı olan kelime metin içerisinde farklı yerlerde başka bir tür olarak kullanılmışsa bu durumda kelime türleri numaralandırılmış ve türü gösteren kısaltma parantez içinde numaradan sonra yazılmıştır. Mesela:

‘attār (Ar.) 1. (is.) köylerde hayvanla gezerek satıcılık yapan kişi D5b/3

‘a.+ğa D38b/7

‘a.+ī D36a/3, D37b/3

‘a.+lar D19b/6-7

‘a.+larga D33a/5

‘a.+nı D13a/3

⁴⁸⁹ Dizinde fiil olan madde başlarından sonra onların fiil olduğunu belirtmek için (-) işareti kullanılmıştır.

2. (s.) seyyar satıcı D30a/2, D30b/7, D38b/5, D41a/5, D42b/4

3. (is.) köylerde hayvanla gezerek yapılan satıcılık

şāhib-i ʿa. D26b/5-6

ṭālib-i ʿa. D35b/3

- Dizinde, türün gösterildiği parantez içindeki kısaltmaları madde başı olan kelimenin anlamı takip etmektedir. Kelimenin birden çok anlamda metinde kullanılması durumunda her anlama ayrıca işaret edilmiştir. Kelimenin farklı anlamları madde başlarında olduğu gibi kalın yazılmış numaralarla gösterilmiştir. Mesela:

tīrik 1. (s.) diri, canlı

t.+lerğa C15a/9

2. (is.) hayat, yaşam

t. kıl-: yaşa-

t.-maķı G48a/4

- Şayet madde başı olan kelime birleşik yapılar (birleşik isimler/fiiller veya tamlamalar) içerisinde kullanılmış ve yeni bir kavram işareti meydana getirmişse bu birleşik yapı madde başından daha sağda madde başı olan kelimenin çekimli şekilleriyle aynı hizada yazılmış ve iki nokta (:) işaretinden sonra birleşik yapının anlamı verilmiştir. Bu birleşik yapının anlamı, birleşik yapıyı oluşturan kelimelerden yalnızca birinci birleşenin madde başı olduğu yerde verilmiştir.

- Dizinde madde başı kelimenin manasının yazılmasının ardından anlamı yalnızca bir veya birkaç kaynakta tespit edilebilen kimi sözcüklerin anlamları yazıldıktan sonra o anlamın geçtiği kaynağın kısaltması parantez içerisinde verilmiştir⁴⁹⁰. Ses değişikliğine uğrayan bazı kelimelerin kaynaktan geçen şekli de parantez içerisinde kaynaktan önce yazılmıştır. Ses değişimi geçiren sözcüğe doğru bir değişim işareti kelimenin önüne koyulmuştur. Mesela:

zubāla (Far.) (is.) yumru şeklindeki küçük hamur parçası (< zuvāla

TED: 338 < zavāla PED: 627) B22b/7

- Dizinde son olarak, madde başı olan kelimelerin metin içerisinde bulunduğu yerler gösterilmiştir. Bu gösterimde ise dört gösterge kullanılmıştır.

⁴⁹⁰ Eserlerle ilgili kısaltmalar, “Kaynakça” bölümünde ilgili kaynağın sonuna köşeli parantez [] içerisinde yazılmıştır.

Bunlardan birincisi her biri ayrı bir risale yazmasını temsil eden büyük harf⁴⁹¹, ikincisi ilgili risalenin hangi varlığında geçtiğini gösteren numara, üçüncüsü varlığın ön ve arka yüzlerini işaretleyen küçük “a” ve “b” harfleri, dördüncüsü ise taksim işaretinden (/) sonra yazılan ve ilgili yüzün kaçınıcı satır/satırlarında bulunduğunu belirten sayıdır. Örneğin C16b/4, C nüshasının 16. varlığının b yani arka yüzündeki 4. satıra işaret eder.

4. Dizinde madde başı olan kelimeler ve çekimli şekilleri, Türkiye Türkçesi alfabesindeki harflerin alfabetik dizilişine göre sıralanmıştır. Bu sıralama esnasında “ayın” (ع) ve “hemze” (ء) harflerini ihtiva eden kelimelerde bu harfler dikkate alınmayarak onlardan sonra yer alan harfin sırasına uygun olarak sıralanmıştır. Ancak bu harfler olmaksızın kelime bir başka madde başıyla karışırıyorsa öncelik ayın ya da hemzesiz olana verilmiştir.

5. Madde başı olan kelimeler arasında yazım bakımından yalnızca uzun ünlüleri gösteren harflerin bulunup bulunmamasına ilişkin bir farklılık varsa bu durumda uzun ünlüyü gösteren harfi bünyesinde taşıyan kelime daha sonra yazılır. Mesela:

‘**alem** (Ar.) (is.) kubbelerin, minarelerin ve bayrak direklerinin üstündeki ay yıldız sembolü

‘**ālem** (Ar.) (is.) dünya, yeryüzü, cihan

6. Madde başı olan fiil ve isim türünden eş yazılışlı iki kelimenin sıralanmasında ise öncelik isim türünden olan kelimeye verilmiştir. Mesela:

al hile, aldatma, düzen, tuzak

al- al-, yanına al-, eline al-

7. Eş yazılışlı ancak anlamca farklı kelimelerin sıralanmasında her kelimenin sağ alt kısmına küçük puntolarla bir sayı yazılmıştır. Mesela:

al₁ ald, ön, huzur

al₂ hile, aldatma, düzen, tuzak

al₃ hastalıklara neden olan kötü ruh

8. Dizinde yer alan eş anlamlı kelimeler arasında göndermeler yapmak için ok işaretleri kullanılmıştır. Gönderme yapılan kelimenin bir sonraki madde başı olması durumunda aşağı doğru bir ok (↓), bir önceki madde olması durumunda yukarı doğru bir ok (↑) ve hem bir önceki hem de bir sonraki maddelere gönderme yapabilmek

⁴⁹¹ Bu harflerin hangi meslek risalesini temsil ettiği “2.1. Metni Kurarken Takip Edilen Yol” başlığında izah edilmiştir.

için aşağı ve yukarı yönlele işaret eden çift taraflı bir ok (↕) kullanılmıştır. Uzaktaki madde/maddelere işaret etmek için ise sağı doğru bir ok (→) işareti konmuş ve sonrasında da gönderme yapılan kelime/kelimeler kalın harflerle yazılmıştır.

A (ā, a, ʿa, ʿā)

āb (Far.) (is.) su A33b/3, A61b/1

a. aş A33b/3

a.-ı revān: akarsu

sāye-i a. G51a/5

ābādlik (Far.+ T.) (is.) bayındırlık, mamuriyet, imar edilmişlik

ā.+ını G48a/2

ʿabdu'l-ʿalīm rūşengerī (ö.i.) Risāle-i Kāsib'de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C4b/5-6

ʿabdu'l-ʿazīz (ö.i.) metne göre Hz. Muhammed A39b/2, A40a/2, A40b/1-2, C40a/8, D17a/3, G25b/5, G26a/5-26b/1, H34b/4, H34b/7, H35a/3-4

ʿa. tururlar D16b/6

ʿabdu'l-cabbār (ö.i.) metne göre İbrahim Peygamber A39b/3, A40a/1, A40a/5-40b/1, C40a/7, D16b/6, D17a/2, G25b/4, G26a/4, H34b/3, H34b/6

ʿabdu'l-ḳahhār (Ar.) (ö.i.) metne göre Nuh Peygamber A39b/2-3, A40a/2, A40a/5, C40a/6, D16b/5, D17a/1, G25b/3-4, G26a/3, H34b/3, H34b/6, H35a/2

ʿabdullā ibn-i abbās → **ʿabdullāh ibn-i abbās** D27b/5

ʿabdullā ibn-i mesʿūd → **ʿabdullāh ibn-i mesʿūd**, **ibn-i mesʿūd** D27b/5-6

ʿabdullā ibn-i ʿömer → **ʿabdullāh ibn-i ʿömer** D27b/4

ʿabdullāh ibn-i abbās → **ʿabdullā ibn-i abbās** (ö.i.) İslam Peygamberi Muhammed'in amcası Abbas bin Abdulmuttalib'in oğlu, tefsir ve fıkıh alanlarında otorite kabul edilen ve çok sayıda hadis rivayet edenler arasında yer alan sahabe. C25b/5

ʿabdullāh ibn-i mesʿūd → **ʿabdullā ibn-i mesʿūd**, **ibn-i mesʿūd** (ö.i.) sahabe ve ilk dönem müfessir, muhaddis ve fākihlerindendir. Hayatının ilk yıllarında Mekkeli bir zengin için çobanlık yapmış, İslam'ı duyunca da kardeşi Ukbe ve annesi Ümmü Abd bint Abd İbn Süvā ile birlikte müslüman olmuştur. İlk müslüman olan altıncı kişi olan Abdullah bin Mesud, Kabe'de ilk defa açıktan Kur'an okuyan kişidir

ki bu sebeple Kureyş ileri gelenleri tarafından çok eziyet görmüştür. C25b/6-7

ʿabdullāh ibn-i ʿömer → **ʿabdullā ibn-i ʿömer** (ö.i.) Künyesi Ebū Abdurrahmān'dır. Hazret-i Ömer ül-Fārūk'un oğlu olup, annesi Zeyneb binti Maz'un-ı Cümeyhī'dir. Mekke-i mükerrermede hicretten on dört (M.608) sene önce doğup, aynı yerde 692 (H.73) yılında vefat etti. Kabri, Muhasseb'dedir. İlk imāna gelenlerdendir. Babası İslāmiyetle şereflenince, çocuk yaşta Müslüman oldu. Medīne-i Münevvere'ye hicret etti. C25b/6

ʿabdullāh maḡrib (ö.i.) Risāle-i Rengrīzlik'te yeşil, ceviz rengi, sarı renk boyaların kendisinden miras kaldığı bildirilen kişi E7b/2

ʿabdullāh sālūk ↓ (ö.i.) A83a/4-5

ey ʿabdullāh sālūk A83a/1-2, A86b/2

ʿabdullāh sālūkī ↑ (ö.i.) Bugün İran'ın Hamedan eyaleti, Maleyer şehristanı Kuh Sardeh bölgesel yönetim bölgesinde bulunan Saluk köyünden olduğu anlaşılan ve metinde Kābe'nin kapısında eskicilik yapan ve Kābe'yi süpüren kişi olarak gösterilen kişi A82b/3

ʿabdu'l-muḳīm rūşen-gerī → **ḫʿāce ʿabdu'l-muḳīm** (ö.i.) Risāle-i Kāsib'de Ebū Süfyan'ın rüyasında gördüğü gökyüzündeki tahtın üstünde oturan revgan-keşlik zanaatının piri C10a/10

ʿabdu'l-vāhid (ö.i.) Risāle-i Sodagerçilik'te bu mesleğin önde gelen pirlerinin dördüncüsü olarak zikredilen kişi D9a/3

ʿabdu'r-raḫman (ö.i.) 1. metne göre Adem Peygamber A39b/5, A40a/3-4, C40a/6, D16b/5, D16b/7, G25b/3, G26a/2, H34b/2, H34b/5, H35a/1

ʿa. tururlar A39b/4

2. Risāle-i ḳaşşāblik'ta kamil pirlerden üçüncüsü F33b/1

ʿabdu'r-raḫman rūşengerī (ö.i.) Risāle-i Kāsib'de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C4b/6

ʿabdu'r-raḫīm (ö.i.) Risāle-i ḳaşşāblik'ta kamil pirlerinden dördüncüsü F33b/1

ʿābid (Ar.) (is.) ibadet eden, kulluk eden kimse G52b/2

‘ābidān (Ar.+Far.) ibadet edenler C15b/4
āb-rūy (Far.) (is.) itibar, saygı C6b/8
āb-rūyluk (Far.+T.) (s.) itibarlı, saygın
 a. bolur A87a/3, A92b/5
‘acāyib (Ar.) (s.) hayretler içinde bırakan
 garip şey G52b/3
‘acībiyye (Ar.) (s.) acayip, tuhaf,
 alışılmışın dışında
 risāle-i ‘a. ve ġarībiyye I9a/2
acrat- ayır-; aç-; çöz-
 a.-ip A46a/5
aç aç, acıkmış
 a. koymağay D29b/7
aç- hizmete başlat-
 a.-arda D13b/7
açıl- 1. kapalı bir şey için açıl-
 a.-dı A33b/5, C10a/9
 a.-ğay B58a/4, C37b/9
 a.-ur G48b/3
 2. bitkiler için çiçeklen-
 a.-ğan G50a/4
 a.-ip G51a/3
açlık açlık, aç olma hali
 a.+da D44b/5
ādāb (Ar.) (is.) edepler F52a/7, H36b/1
 ā.-ı tārīkatnı E8a/5
 ā.+ları F44b/1
 mubāh a. turur A72b/3
‘adem (Ar.) (is.) yokluk, hiçlik, ölüm
 C15b/10
ādem (Ar.) 1. ↓ (ö.i.)
 ā. aleyhi’s-selām G37b/4-5
 ā. aleyhi’s-selāmın D25b/6-7
 ā.+ğa C4a/4
 ā.+ge C17a/3, C17a/6
 ā.+ni C16b/5
 ā.+niñ G37a/3-4

evlād-ı ā. C16b/10
 ey ā. C4a/3, C16a/9
 ħazret-i ā. B16b/5-6, J32b/1
 ħazret-i ā. aleyhi’s-selām C3b/3,
 C16a/10, C16b/6, C28b/3, C39a/4,
 H26a/4-5, H28a/1
 ħazret-i ā. aleyhi’s-selāmdın B17a/5-6,
 D22a/2, G25a/2
 ħazret-i ā. aleyhi’s-selāmdın turur
 A52b/1-2
 ħazret-i ā. aleyhi’s-selāmğa B15a/4-5,
 B21a/1-2, B32b/2-3, C3b/10, C4a/2,
 C7b/8-9, C27a/2-3, C39a/3-4, E27b/4-
 5, F49b/5, G36a/1, H26a/3-4
 ħazret-i ā. aleyhi’s-selāmın C15b/10
 ħazret-i ā. aleyhi’s-selāmın C16a/5-6
 ħazret-i ā. ‘a m G36b/5
 ħazret-i ā.+ge H27b/6
 ħazret-i ā. peygamberdin A40b/3,
 C29b/6-7, H37b/3
 ħazret-i ā. peygamberğa A93a/2, H26a/2-
 3, H27a/1
 ħazret-i ā. peygamberge C39a/1-2,
 H26b/6
 ħazret-i ā. peygamberniñ A81b/1
 2. (is.) adam, insan, kişi D47a/7, F55a/1,
 G47a/3, G50b/6
 a.+lerğa D34a/1
ādem şafiyullāh ↑ (Ar.) (ö.i.) Adem
 peygamber, İslam inancına göre ilk insan ve ilk
 peygamber A98a/2, A98b/3, B53b/3, D18b/5,
 D40a/1, E24b/3, H35a/1-2, H39b/3
 ā.+nı H25b/6
 ā. turur A40a/4, D16b/7-18a/1
 ħazret-i ā. A79a/4, A87a/5-87b/1, B8a/2-
 3, C22a/6, C24b/7, C40a/6, E30b/7,
 F45b/5
 ħazret-i ā. ‘aleyhi’s-selāmın H25a/7-
 25b/1
 ħazret-i ā.+dın A40b/4
 ħazret-i ā. turur A89b/3-4, G26a/2-3
 nesl-i ā. turur C30b/9

‘adl (Ar.) (is.) adalet A84a/5

āfet (Ar.) (is.) afet, felaket, büyük maddi zararlara, çok sayıda can ve mal kaybına yol açan olağan dışı olay C36b/2, G46a/1

ā.+din J39a/1

ā.+leridin D37b/1, G54b/5-55a/1

āferīde (Far.) (s.) yaratılmış, meydana getirilmiş, mahluk

ā. kıldı F56a/6

ā. kıldım I5a/4

āftāb (Far.) (is.) Güneş B67b/6

a.-ı tābāndék A34a/5, C10b/2

āgāh ↓ (Far.) (s.) bir konuda bilgi sahibi olan, haberdar B4b/2, B53b/1, F57a/5

ā. bolğıl D3a/5-6

ā. boluñlar C15b/3, H24a/2-3

āgeh ↑ G49a/2

ağır (s.) 1. ağır D29b/2, D34b/2

2. pahalı D34a/7

3. zor, güç F32b/6

ağız₁ ağız, vücudun baş kısmının ön tarafında bulunan sindirim sisteminin başlangıcı yeme, içme, nefes alıp verme ve konuşmam gibi fonksiyonları yerine getiren organ

a.+ıga aldılar E3b/6

ağız₂ anız, ekinin biçildikten sonra tarlada kalan köklü sap kısmı C32a/6

ağrı- hasta ol-

a.-p A77b/2, I7a/1

ağrık hasta

a. sormağlık D7b/4

a. soramağlık D31b/5

ağrıt- ağrıt-, ağrı ver-

a.-mağaylar C31b/6

āh (ünl.) derin bir keder veya özlemin etkisi ile derin bir nefes eşliğinde çıkarılan ses

ā. tarttılar A30a/5

ā. urup C9a/9

aha (Far.) (is.) örgüye sürmek için unla hazırlanan sıvı yoğun tutkal (UTİL I 196) C41a/9

a. bertürde C41b/3

ahār (Far.) (is.) tabaklama, sırlama, aharlama (PED 123) H30b/1

ahār ber-: sırıla-; tabakla-

a.-ürde H30b/6

aḥbār (Ar.) (is.) haberler, bilgiler

rāviyān-ı a. C15a/5, H23b/3

āhenger (Far.) (is.) demirci

ā.+ge I5b/3

ustā-yı ā. I7b/5

āhengerān (Far.) (is.) demirciler

risāle-i ā. I9a/1

āhengerlik (Far.+T.) (is.) demircilik I3a/1, I3a/4, I3b/9, I4a/9, I5b/6

ā.+de I6a/1

‘ilm-i ā. I5b/3

āḥir (Ar.) 1. (z.z.) sonra, daha sonra B18b/3

2. (is.) son, bitim

ā.+ide D24b/4, D40b/2, F51b/5

ā.-i dünyāğaça G37a/5

ā.-i ‘ömrde C37b/7

ā. zamān: kıyamete yakın, dünyanın sonuna doğru

ā.+daki D4a/4

3. (z.z.) en sonunda, nihayetinde F55b/5

āḥiret (Ar.) (is.) ölüm ile başlayan hayat, ölümden sonra gidilen yer A23a/4, D44a/6, E19b/1

ā.+de A20a/3, C6b/7, C11a/4, C43a/4, D6b/7, D12a/4, D37b/7

ā.+i A21a/3, A88a/5, B55a/6, B63a/2, B67a/6, C43b/9, D11b/1, D36a/4, E22a/1

ā.+ini D42b/2, H24a/5

cezā-yı ā.+de C5b/9-10

āḥirīn (Ar.) (s.) sonraki, sonradan gelen
B67b/5, C6a/7, C23a/9, D15b/3, D20a/4,
D47a/4

āḥirü'l-emr (Ar.) (z.z.) nihayet, en
sonunda D22b/5

aḥkām (Ar.) (is.) hükümler, kanunlar
E13b/1, G31b/5

a.+ıda A39a/5

a.-i ĩmān F57b/1

a.-i ĩmānı B64b/1

a.-i ŧerī'at F57a/7

a.-i ŧarīkat F57a/7

a+ını A5a/2, F29b/2

a.+[i]nı E7a/4

aḥşām → **aḥşām** E15b/6, H36a/6

a.+da D32b/5

a.+ı E18b/5

aḥtar- toprağı sürüp dinlendir-

a.-urda C33a/3

aḥvāl (Ar.) (is.) haller, durumlar,
vaziyetler

a.+i C6a/10

a.-i 'ālem: dünyanın gidişi, dünyada
meydana gelen olaylar

ŧikeste-i a.+lerni E9a/1

a.-i yed E18b/6

aḥar- ağıar-, beyazla-

a.-ıp C23b/4

'aḥīde (Ar.) (is.) akide, prensip F31b/7,
F37a/7

'a.-i iḥlāŧ kılıp A80a/2-3

'aḥl (Ar.) (is.) akıl A84a/3

'aks (Ar.) (is.) bir ŧeyin ayna gibi parlak
cisimdeki yansıması

'a.+ide C17a/1

aḥşām → **aḥşām** (T.+Far.) akşam

a.+ı A71a/1, C18b/7

al₁ → **ald**

a.+ıda C24a/4

al₂ hile, aldatma, düzen, tuzak C36b/2

al₃ hastalıklara neden olan kötü ruh
(LAD 732)

a.+nıñ G54b/5

a. tüŧ-: bela ve musibete uğra-

a.-megi G46a/1

a.-memeklik G54b/3

al- 1. al-, yanına al-, eline al-

a.-arda A59a/2

a.-dılar A14b/2, E4a/2

a.-ğan I3b/7

a.-ğıl E3a/3, E3b/2, E4b/1

a.-iñ A37b/3

a.-ıp A10b/1, A10b/3, A12a/2, A16a/4,
A18a/5, A27b/2, A33b/1, A37b/5,
A67a/4, B49b/5, C9b/9, E2b/6,
G42a/1G53b/2, G54b/5, H26a/6,
J38b/3

a.-ıp çıkıp berdiler A7a/3, A53b/2

a.-ıp çıkıp bergem C31a/3

a.-ıp çıktılar E12b/4

a.-ıp kældiler A5b/3, A18b/2, I3b/2,
I3b/3, I3b/9

a.-ıp kældim D2b/2-3

a.-ıp kældiñ B42b/4

a.-ıp kélgen bolsalar B40b/7

a.-ıp kélgil I3b/1, I3b/8

a.-ıp kélip B54b/5

a.-ıp kélse D23a/6

a.-mağılık B30b/5, G32b/4

a.-sa B30b/6

a.-urda A42b/5, A58b/4, C13b/6,
C14b/5, G38a/4, J36a/5

2. birini yanında göttür-, biriyle birlikte
git-

a.-ıp A32a/5, A36b/5, B33b/2, D29a/4

3. satın al-

a.-ıp A32a/3, D34a/7

a.-mağ D43a/2

a.-mağan bolsam D34b/4-5

4. talebe edin-

a.-mağ B64a/6

a.-mağ C42b/9

5. doldur-, içine koy-

a.-ıp B65a/5

a.-urda C13b/9

6. konuşlandır-, yerleştir-

a.-ıp bardı C11b/4

7. geri al-, emanetine sahip çık-

a.-iñ C12a/2

8. boşalt-, kaldır-

a.-urda C13b/3

9. kes-, tıraş et-

a.-mağ D33b/7

10. edin-; kazan-

a.-ğuç D42b/7, D43a/1

a.-mağ D42b/6

a.-mağ D43a/5

a.-mağ D42b/7

a.-sa D43a/7

11. işlenmesi için ger-

a.-urda E10b/3

12. üzerinden sıyrarak al-

a.-urda J37a/7

13. (t.f.) a/e bil-, yeterlilik bildiren bir tasvir fiil

bara.-madım A38a/1, C12a/4

kela.-maydurgan bolsa B44b/1

kéltürea.-dı C16a/1

kötera.-mageyler C6b/2

okuya.-masa H24a/6

taşat kıla.-mağay B61a/3-4

tüketa.-madım C12a/3

tüketa.-masmen A37b/5

yüra.-massen A6b/1-2

14. (t.f.) yapılan işin tezliğini ve kolaylığını bildirir

pütüp a.-dı A26b/4

tartıp a.-dılar E4a/7

yırtıp a.-ur érdi A9a/4, A9b/2

15. (t.f.) öznenin esas fiilin sonucundan faydalandığını bildirir

amel kılıp a.-masa J38a/1-2

fütüp a.-ıp E19b/6

yığıp a.-urda J36a/6

tafıp a.-ğan A23b/5

16. (y.f) söyle-, de-

tekbir a.-ğay B45a/2

tekbir a.-ğuç B55a/2

tekbir a.-ğuçılar F53a/1

tekbir a.-mağ C20b/4, C20b/9

tekbir a.-mağ A74b/3, A74b/4-5, A75b/1, A75b/2, C20b/3, I6b/7, I6b/8

tekbir a.-mağ F62a/1

17. (y.f) yeterli hale gelerek yeterlilik nişanını elde et-

a.-mağ A24b/2

icâzet a.-ıp D15a/6

ruhşat a.-ıp B45a/5, C20b/5

tekbir a.-ğay D11a/5, D26b/3-4

tekbir a.-ğuç D26b/2

tekbir a.-mağ A76b/3, A76b/5

tekbir a.-may B65b/7

tekbir a.-sa A24b/2

tekbir a.-ur bolsa A76a/1

18. (y.f) koru-, sakla-

yâdga al-: ezberle-

y.-ıp B62b/3-4

19. (y.f) ders çıkar-, çıkarsama yap-

ibret a.-ğay B66b/2

20. (y.f) selam, hürmet sun-/et-

deryâb a.-ğay C28b/1

21. (y.f) öğren-; bilgi edin-

haber a.-ğaylar D29b/7

ta'lim a.-dılar D4b/7

22. (y.f) (kadın, kız ve hatun gibi kelimelerle birlikte) evlen-

hatun a.-mağ D32b/4

nigār a.-mağ E21b/3

23. (y.f) “ağız” kelimesinin Yönelme Hali hali çekimiyle birlikte de- söyle-

ağzığa a.-dılar E3b/6

24. (y.f) edilmesini sağla-, edil-

du'ā al-: kendisine dua edil-, kendisine dua edilmesini sağla-

du'asını a.-ğaylar E21b/6-7

a'lā (Ar.) 1. (s.) en yüce, en yüksek

derice-i a. F35b/4-5

zāt-ı şerīf-i a.+durlar A87b/4-5

2. (is.) en öte yer, en son nokta, en yüksek makam C17b/10

a.+ğa C17b/8

ald → **al** ön, ön kısım; huzur, nezd, makam

a.+ıda A21b/3, A24a/4, A66b/4, A92b/5, A98a/1, B29a/7, B40b/1, B41a/1, B41b/3, B58b/4, B63a/5, B63a/6, C6b/1, C36b/8, D11a/4, D26b/3, E19a/2, E20a/5, E24a/6, E30b/4, F44b/5, G42b/4, G44b/5, H37a/2

a.+ığa B40a/4, B40b/2, B54b/5

a.+ılarıda A47b/2, E16a/6, I7b/2-3

a.+larığa A67a/3

'ale'd-devām (Ar.) (z.z.) devamlı olarak, sürekli E13b/2

a.+larda E32b/1-2

'ale'l-ḥuşuş (Ar.) (e.) özellikle, bilhassa C16a/5, C16b/9, E3b/5

'ale's-şabah (Ar.) özellikle sabah, bilhassa sabah F32b/2

'alem (Ar.) (is.) kubbelerin, minarelerin ve bayrak direklerinin üstündeki ay yıldız sembolü

'a.+ni G52b/3

sāye-i livā-yı 'a.+niñ C24a/4

'ālem (Ar.) (is.) 1. dünya, yeryüzü, cihan D6b/1, D21b/2, D46b/5

'ā+de A20a/4

'ā+ge A11b/1, F30a/3, G47a/5

'ā.+ni A8a/1

büzürg-vār-ı 'a. C9a/10

ey büzürg-vār-ı 'ā. A30b/1-2

fādeşāh-ı 'ā. D46b/4-5

şikeste-i aḥvāl-i 'ā.+lerni E9a/1

yā büzürg-vār-ı 'ā. A28a/2-3, A29b/5

2. kendi içinde bir bütün oluşturduğu düşünülen varlıklar ve ya soyut kavramlar topluluğu

a.+ge A42b/3

3. hayat, yaşam

'ā.+de D37b/4, D38b/2, D38b/7, F35b/6, F52b/3, G44b/3

'ā.+din B30a/3, B48a/6

'ā.-i baḳīğa B36a/3, D23b/6-7

'ā.-i fānīdin D23b/6

'aleyhi'r-raḥme (Ar.) 'ona rahmet olsun' anlamında din büyüklerinin isimlerinin zikredilmesinden sonra kullanılan bir dua

ustād ḳubād 'a.+din E7b/4-5

'aleyhi's-şalatu ve's-selām (Ar.) 'ona selam ve dua olsun' anlamında, din büyükleri için kullanılan bir söz C17b/2

peygamber 'a. C16b/8-9

'aleyhi's-selām (Ar.) “ona selam olsun” anlamında, din büyükleri için kullanılan bir söz

ādem 'a. G37b/4-5

ādem 'a.+niñ D25b/6-7

'azrā'īl 'a. C17a/8

cebrā'īl 'a. A5b/2, C7a/6, C7b/2, C25a/7, C40b/3, H26b/7, H39a/3, I4a/3

cebrā'īl 'a.+dın A51a/4

cebrā'īl 'a.+ğa C7a/5

ey şāliḥ 'a. A17a/3

eyyüb 'a.+nıñ D26a/3-4

feyğamber 'a. D45b/5

hażret-i ādem 'a. C3b/3, C16a/10,
C16b/6, C28b/3, C39a/4, H26a/4-5,
H28a/1

hażret-i ādem 'a.+dın B17a/5-6, D22a/2,
G25a/2

hażret-i ādem 'a.+dın turur A52a/1-2

hażret-i ādem 'a.+ğa B15a/4-5, B21a/1-2,
B32b/2-3, C3b/10, C4a/2, C7b/8-9,
C25a/4, C27a/2-3, C39a/3-4, E27b/4-5,
F49b/5, G30a/5, G36a/1, H26a/3-4

hażret-i ādem 'a.+nı C15b/10

hażret-i ādem 'a.+nıñ C16a/5-6

hażret-i ādem şafiyulāh 'a.+nı H25a/7-
25b/1

hażret-i 'azrā'īl 'a. E25a/7, H40a/6-7

hażret-i 'azrā'īl 'a. turur C25a/9

hażret-i 'azrā'īl 'a. tururlar A90b/2-3,
D18a/1, F47a/3-4

hażret-i cebrā'īl 'a. A6b/5a, A7b/1,
A8a/3-4, A13b/5-14a/1, A14b/2-3,
A14b/4, A15a/5-15b/1, A16a/2-3,
A48a/4, A48b/1-2, A53b/1, A90a/4-5,
B6b/1-2, B9a/6-7, B15a/2, B16a/2-3,
B18b/7, B21a/2-3, C4a/2, C7b/8,
C31a/2-3, D2a/1, D2b/6, D6a/1,
D17b/5-6, D21a/2-3, E2a/4-5, E5a/5,
E25a/5-6, F29b/4-5, F30b/3-4, F38a/2,
F46b/5-6, G37b/2-3, I2b/4, I2b/8,
I3a/2-3

hażret-i cebrā'īl 'a.+dın A65b/5-66a/1,
D4b/5-6, D21b/3-4

hażret-i cebrā'īl 'a.+ğa A48a/3, B6a/6,
B15b/7-16a/1, C3b/7-8, D5b/6-7,
D16b/1, D21a/1-2, E5a/4, F29a/7,
F30b/2

hażret-i cebrā'īl 'a.+nıñ A79a/3

hażret-i dāvid 'a. I2a/3-4, I2b/5-6

hażret-i dāvid 'a.+dın turur A52b/4-5

hażret-i dāvid 'a.+ğa A15b/3-4, B7b/3-4

hażret-i dāvid 'a. tururlar I5b/5-6

hażret-i feyğamber 'a. D3a/2, D23b/6,
D45b/2

hażret-i feyğamber 'a.+nıñ D3b/2-3

hażret-i hıızır 'a.+dın A52a/2-3

hażret-i hıızır 'a. D9a/1-2, D37a/1,
D38a/7, D40a/4, E13b/3-4

hażret-i hıızır 'a.+ğa D5a/2-3, D21a/6-7,
D25a/4-5

hażret-i ibrahim 'a. B33a/6-7, B34b/6-7,
C27a/8-9, C28b/4-5

hażret-i ibrahim 'a.+ğa A93b/4-5, B33a/2-
3, F50a/6-7

hażret-i idrīs 'a.+dın F55a/5-6

hażret-i idrīs 'a.+dın turur A52a/3-4

hażret-i idrīs 'a.+nı E11a/6-7

hażret-i idrīs 'a.+nıñ D26a/2

hażret-i ilyās 'a.+dın A51b/5-52a/1

hażret-i 'īsā 'a. E2b/3, E3a/4-5, E3b/2,
E5a/7, E5b/4

hażret-i 'īsā 'a.+dın E1b/7, E4b/-5a/1,
E8a/1-2, E11a/3-4

hażret-i 'īsā 'a.+ğa B7b/1-2, C25a/3,
E2a/6-7, E3a/2, E5a/6

hażret-i 'īsā 'a.+nı E2b/1-2

hażret-i 'īsā 'a.+nıñ E21a/6-7

hażret-i ismā'īl 'a. B34a/1, C27a/7

hażret-i ismā'īl 'a.+dın turur A52b/2-3

hażret-i ismā'īl 'a.+ğa C27a/6-7

hażret-i ismā'īl 'a.+nı B33a/7-33b/1,
F50b/1-2

hażret-i ismā'īl 'a.+nıñ B35a/2-3,
C27b/5-6

hażret-i isrāfīl 'a. A90a/5-90b/1, D17b/7

hażret-i isrāfīl 'a. B10a/6-7, C25a/8,
F47a/2-3, H40a/4-5

hażret-i isrāfīl 'a. turur E25b/1-2

hażret-i isrāfīl 'a.+dın A51b/2-3, F55b/1-
2

hażret-i isrāfīl 'a.+dın turur A51b/1-2

hażret-i mehter 'azrā'īl 'a. B10b/2-3

hażret-i mehter 'azrā'īl 'a. tururlar B9b/4-
5-6

ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻣﻪﮬﺘﻪﺭ ﻋﺒﺮﺍﺋﯩﻞ ﺋﺎ. B9b/6-7
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻣﻪﮬﺘﻪﺭ ﯨﺴﺮﺍﻓﯩﻞ ﺋﺎ. B9b/2-3
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻣﻪﮬﺘﻪﺭ ﻣﯩﻜﺍﺋﯩﻞ ﺋﺎ. B9b/1-2, B10a/3-4
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻣﯩﻜﺍﺋﯩﻞ ﺋﺎ. A90b/1-2, D17b/6, F47a/1, H40a/3-4
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻣﯩﻜﺍﺋﯩﻞ ﺋﺎ.+ﺩﯨﻦ A47b/3-4
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻣﯘﮬﺎﻣﻤﻪﺩ ﺋﺎ.+ﮔﺎ C27b/1-2
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻣﯘﺳﺎ ﺋﺎ.+ﺩﯨﻦ F55a/3-4
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻣﯘﺳﺎ ﺋﺎ.+ﮔﺎ B7a/7, C25a/2
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻧﯘﮬ ﺋﺎ C27a/4-5, C28b/4, E28a/5
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻧﯘﮬ ﺋﺎ.+ﺩﯨﻦ D22a/6
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻧﯘﮬ ﺋﺎ.+ﺩﯨﻦ ﺗﯘﺭﯗﺭ A52a/4-5
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻧﯘﮬ ﺋﺎ.+ﮔﺎ B32b/6-7, E27b/7-28a/1, F50a/2
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻧﯘﮬ ﺋﺎ.+ﻧﯩﻦ D25b/7-26a/1
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﭘﻪﻳﮕﺎﻣﺒﻪﺭ ﺋﺎ. A87b/5, A94a/3-4, C34b/7-8, D2b/4, D28b/3
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﭘﻪﻳﮕﺎﻣﺒﻪﺭ ﺋﺎ.+ﮔﺎ D36b/7
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﭘﻪﻳﮕﺎﻣﺒﻪﺭ ﺋﺎ.+ﻧﯩﻦ C24a/3
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺭﻩﺳﯘﻝ ﺋﺎ. A82a/5-82b/1, A82b/5, A86b/1-2, A95b/2, D4a/2-3, D4b/5, D9a/1, D38a/6
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺭﻩﺳﯘﻝ ﺋﺎ.+ﺩﯨﻦ D25a/4
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺭﻩﺳﯘﻝ ﺋﺎ.+ﻧﯩﻦ D4a/1-2, D11b/6-7
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺷﺎﻟﯩﮦ ﺋﺎ. A5a/5, A6a/2, A7a3-4, A7b/4-5, A8a/2, A8a/5, A9b/4-5, A11a/3-4, A11b/4, A12a/3, A13a/1-2, A13b/4, A14b/1, A15a/1, A15b/2-3, A16a/4-5, A17a/5-17b/1, A17b/5-18a/1, A18b/5, A21b/2, A34a/2-3, A34a/4, 34b/1-2, A37a/4, A87b/5
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺷﺎﻟﯩﮦ ﺋﺎ.+ﺩﯨﻦ A43a/3-4, A53b/3
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺷﺎﻟﯩﮦ ﺋﺎ.+ﮔﺎ A11b/2, A12b/3, A15a/4-5, A48a/5
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺷﺎﻟﯩﮦ ﺋﺎ.+ [ﮔﺎ] A5a/3, A19a/4-5
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺷﺎﻟﯩﮦ ﺋﺎ.+ﻧﯩﻦ A15a/3, A16b/4
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺷﯩﺲ ﺋﺎ. C39a/2, C41a/7-8, F48b/5-6
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺷﯩﺖ ﺋﺎ. D19b/4

ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻳﯘﻧﯘﺱ ﺋﺎ. A13b/2-3, A16b/1, A17a1-2, A17b/4-5, A18b/3, A87b/5
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻳﯘﻧﯘﺱ ﺋﺎ.+ [ﺩﯨﻦ] A11a/4-5
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻳﯘﻧﯘﺱ ﺋﺎ.+ﻧﯩﻦ A19b/2-3
 ھﯩﺰﯨﺮ ﺋﺎ. ﺗﯘﺭﯗﺭﻻﺭ A49a/4-5
 ھﯩﺰﺭﯨ ﺋﺎ.+ﺩﯨﻦ D25a/5-6
 ﯨﺒﺮﺍھﯩﻢ ﺋﺎ.+ﻧﯩﻦ D26a/5-6
 ﯨﺴﻤﺎﺋﯩﻞ ﺋﺎ.+ﻧﯩﻦ B33a/4-5
 ﯨﺴﺮﺍﻓﯩﻞ ﺋﺎ. B67b/3
 ﻣﯩﻜﺍﺋﯩﻞ ﺋﺎ. C25a/7, E25a/6
 ﻣﯩﻜﺍﺋﯩﻞ ﺋﺎ.+ﺩﯨﻦ A51a/5
 ﻣﯘﺳﺎ ﺋﺎ.+ﻧﯩﻦ D26a/4-5
 ﭘﻪﻳﮕﺎﻣﺒﻪﺭ ﺋﺎ.+ﻧﯩﻦ F62a/2-3
 ﺭﻩﺳﯘﻝ ﺋﺎ. D6a/3
 ﺭﻩﺳﯘﻝ ﺋﺎ.+ﻧﯩﻦ D6b/4
 ﺷﺎﻟﯩﮦ ﺋﺎ. A10a/5, A48b/2, A49a/4
 ﺷﻪﻡ’’ﺍﺋﯩﻞ ﺋﺎ. C17a/9
 ﺷﯩﺲ ﺋﺎ. C38b/7
 ﻳﺎ ﻋﺒﺮﺍﺋﯩﻞ ﺋﺎ. A7a4-5
 ﻳﺎ ﺷﺎﻟﯩﮦ ﺋﺎ. A18b/4
 ﻳﯘﻓﺎﺋﯩﻞ ﺋﺎ. C17a/9
ﺍﻟﯩﺶ- (y.f) ﻛﺎﺭﺷﯩﻠﯩﻘﻠﯩﻚ ﺳﻪﻟﺎﻡ ﺍﻟ-
 ﺩﻩﺭﻳﺎﺏ ﺍ.-ﻣﺎﻕ D33b/1
ﺍﻟﯩﺸﺘﯘﺭ- ﺩﻩﮔﯩﺶ ﺗﻮﻛﯘﺵ ﻳﺎﭘ-; ﻛﺎﺭﯨﺸﺘﯩﺮ-
 ﺍ.-ﯞﭖ C34a/2
ﺍﻟﯩ ↓ (Ar.) (ö.i.) Ali bin Ebū Talib (doğum: 599, Mekke - ölüm: 661, Kūfe), İslām Devleti’ni 656-661 yılları arasında yönetmiştir. İslām Peygamberi Muhammed’in hem damadı hem de amcası Ebu Talip’in oğlu olan Ali, İslām peygamberinin davetini kabul eden ilk erkektir. Sünni İslām’a göre Ali, dört halifenin sonuncusu, Şii İslām’a göre ise imamların ilki ve İslām Peygamberinin hak varisidir.
 ﻋﻤﯩﺮﯗ’l-mü’minin ﺋﺎ. ﺭﺍﺯﯨﻴﺎﻟﻼھﯘ ﺋﺎﻧھ A82b/1-2
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺋﺎ. ﻛﻪﺭﻩﻣﺎﻟﻼھﯘ ﻳﻪﺭﺩﻩ ﺗﯘﺭﯗﺭ F46b/3-4
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺋﺎ. ﻛﻪﺭﻩﻣﺎﻟﻼھﯘ ﻳﻪﺭﺩﻩ ﺗﯘﺭﯗﺭﻻﺭ B9a/1-2

hazret-i 'a. razıyallāhu 'anh turur E25a/3

'alī ibn-i ebī ṭālib ↑ G55b/2

hazret-i razıyallāhu 'anh tururlar C25b/3-4

'alī mūsā rızā → mūsā rızā, mūsā 'alī rızā (ö.i.) Ali er-Rıza, Ali ibn Musa al-Rida, tam ismi Ali ibn Musa ibn-i Cafer (d. 11 Zilkade, 148 H. ö 17 Safer, 203 H.; ö. Yaklaşık olarak: 1 Ocak 765 M. - 26 Mayıs 818 M.), İslam peygamberi Muhammed'in yedinci göbekten torunudur. Şiiliğin İsnā-aşerīyye mezhebinde ve onun kolları olan Caferilik ile Alevilik'te "Sekizinci İmam" olarak yer alan "Ali er-Rıza" Mūsā el-Kāzım'ın oğludur.

hazret-i imām 'a B13a/6-7

imām 'a. H41b/4

'ālim (Ar.) (s.) alim, ilim sahibi, çok iyi bilen B29b/7, D44b/7, G52b/2, H36a/4

'a.+ğa D45a/2

'a.+ler F32b/1, G44a/2

'ā+lerğa C6a/1, C19b/3

'a.+lerniñ C19b/2

allāh (Ar.) (is.) Allāh A96a/1, E13b/2

a. ta'ālā C34a/5, I2b/6, I4a/5-6, I7a/7

a. ta'ālādın F35a/1

alte ↓ (s.s.) altı A35b/2, A74b/4, B47b/3, C11a/1, C18b/2, C20b/3, C21a/1, F61b/2

sekkiz miñ a. yüz A41a/1-2

toğkuz yüz altmış a. E13a/6-7

toğsan a. A29a/4

yigirme a. A92b/2

yigirme a. yérım D15a/5, D15a/7, D19b/7, F36a/3, F44b/6, F49b/1

altı ↑

a. miñ a. H37b/5-6

altınçı (s.s.) altıncı A42a/2, A70b/4, A71b/5, A74a/5, A75a/4, A76a/1, A84a/1, B30a/3, B31a/7, B41a/2, B48b/3, B49b/2, C4b/9, C19a/3, C20a/4, C20b/9⁴⁹², C25b/8, C30a/9, C33a/8, C33b/8, C40b/9, C43b/2,

D7a/6, D8a/5, D9a/5, D19a/1, D26a/5, D27b/7, D29a/6, D30b/2, E5b/7, E8b/4, E15a/3, E18b/2, E27a/5, F32a/5, F33b/3, F35a/1, F54a/4, F58b/4, F60a/5, F61a/3, F61b/7, G27a/5, G32a/1, G33a/1, H36a/2

on a. A84b/1, C5a/6-7, C30b/7, D9b/6, G28b/1

ottuz a. A85b/4

yigirme a. A85a/2

altmış (s.s.) altmış

toğkuz yüz a. alte E13a/6-7

altun altın D3b/4, D45a/4

a.+nı A37a/2

'am (Ar.) din büyüklerinin adlarının anılmasının ardından zikredilen 'ona selam olsun' anlamındaki "aleyhi's-selām" sözünün kısaltması

hazret-i ādem 'a. G36b/5

hazret-i cebrā'īl 'a. G35b/5-36a/1, G36b/3

hazret-i cebrā'īl 'a.+dın G30a/4-5

a'mā (Ar.) (s.) kör F54b/7

'amel (Ar.) (is.) 1. iş, çalışma; zanaat

'a.+ [i] A87a/1

'a. keltürse C37b/6

'a. kılğaç C39b/9

'a. kılğan C37b/1-2

'a. kılğay B57b/4, B66b/4-5, C40a/3

'a. kılıp C6b/6, C23b/6, D5b/1, D12b/6, D13a/1

'a. kılıp almasa J38a/1-2

'a. kılıpdur C5a/9-10, D8b/7

'a. kılıpdurlar C5b/1

'a. kılmağlık A72b/1, C19a/8

'a. kılmağlık turur E20b/6

'a. kılmapdurlar C5b/3-4

'a. kılmasa A88b/2, B58a/7-58b/1, B63a/3, D12a/4, D12b/1, G45a/3, I7b/5-6

'a. kılmay C6a/9

⁴⁹² Yazmada ve metinde bu sıra sayı sıfatının sayı kısmı rakam ile yazılmıştır.

‘a. kılsa A21a/2, A80a/4, A87a/1, A88a/4, B53a/6, B62b/4-5, G43a/4, H24a/4, H36b/7, I5a/9, I7a/6, I8a/3

‘a. kılsalar C36a/8, D11a/7, D36a/3-4

2. dini/ahlaki emir ve yasaklar çerçevesinde kişiye sorumluluk yükleyen her türlü hal ve hareket

‘a.+ge keltürmese E21a/4

‘a. kılğanım yokdur A30b/2-3

‘a. kılıpmuduñız A30a/3

‘a. kılmağlık F54b/6

‘a. kılmasa E19a/1

‘a.+lerni E21a/4

āmennā ve saddaknā (Ar.) inandık ve tasdik ettik

ā. küni: kıyamet günü, mahşer günü A21a/5, E19a/2, F35b/4

‘āmm (Ar.) (is.) bayağı/sıradan kişiler, halk C15a/10, G50a/1

‘ā.-ğa B32a/3

ammā (Ar.) (e.) 1. ama, fakat A6a/5, A26b/1, A28a/4, A30b/3, A33a/5, A79b/5, A82a/2, B9b/6, B56a/2, C8a/10, C8b/10, C31a/8, C38a/1, D19b/6, D40b/1, D42b/7, J37b/1

2. (e.) Arapça bundan sonra, gelelim maksadımıza anlamındaki “ammā ba‘du” sözünün kısaltılmış şekli A87a/4, B3b/5, C3a/7, C27a/4, C44b/4, D3a/5, D14b/7, D15a/3, D27a/1, E6b/2, E30b/6, F28b/6, I5b/4

a. kēyin E19a/5

ammā ba‘du (Ar.) (e.) bundan sonra, gelelim maksadımıza E1b/6, G24a/1, I2a/1

āmurziş (Far.) (is.) bağışlanma, affetme C10b/9

amut armut A53b/2

an → **and**, **ant** ant, yemin (TED 22)

a. iç-: yemin et-, ant iç-

a.-se A75a/1

ān (Far.) (ünl.) işte D2b/7, D3a/6, D15a/2, D22b/4, D28a/1, D25a/3, D46b/1

ana anne A91b/3, C26b/3

a.+dın C27b/3, D23b/3, D26b/5, G48b/4

a.+mız H42a/5

a.+sı A94b/5, B13b/6, D19b/2, F48b/2

a.+sıdın B43b/5, B47a/7, B55a/4, F53a/2

a.+sığa A95a/2

havvā a. H26b/2-3

havvā a.+dın B16b/6

aña (zm.+h.e.) ona A78a/4, A78b/1, A78b/2, A79b/5, B19b/3, B20a/6, B45b/7, B46a/6, G50b/3

‘anber (Ar.) (is.) güzel koku A87a/3, D42b/2

‘a.+dın F56a/3-4

‘ūd-ı ‘a. C11a/9

ançe 1. (b.s.) çok C31b/2, C31b/6

2. (b.z.) çoğu, bir çoğu

a.+ge A78b/5-79a/1, B53a/3

ān-çünān (Far.) (h.z.) öylesine, öylece I2b/3

and → **an**, **ant**

a. içmegey F60b/5

a. içse F61b/3-4

anda (zm.+h.e.) 1. orda B33b/3

2. (z.z.) o zaman, ...dığı zaman C21a/7, C36b/9, C40a/2

andağ (h.z.) öyle, o şekilde; şöyle A5a/1, A5a/4, A5b/4, A11a/2, A19b/2, A23b/1, A25a/4, A66a/1, B3b/7, B14b/7, B19a/4, B25b/7, B47a/6, C3b/1, C3b/2, C4a/7, C6b/4, C8a/2, C15a/6, C16b/2, C22a/1, C28b/2, C29b/5, C39a/1, C43a/5, D1b/7, D39a/5, D43b/3, E1b/6, E2a/7, E22b/3, E22b/5, F29a/3, G24a/5, H23b/5, H24a/1, H25a/6, I2a/2, J32a/5

‘andelib (Ar.) (is.) bülbül G51a/2

andın (zm.+h.e.) 1. ondan A11a/2, A11a/5, A13b/2, A13b/4, A16a/2, A16b/2, A19a/2, A19b/1, A42b/2, B15b/1, B17a/3, B41b/4, B45a/4, B51a/7, B66a/6, B66b/5, B67a/3, C4a/6, C16a/5, C27a/3, C39b/1, D10b/6, D11a/4, D11a/6, D21a/7, D21a/6, D21b/2, D35b/4, D36b/6, F30a/3, G37b/2, G38a/2

2. (z.z.) ondan sonra B60b/3, B66b/3, C11b/1, C12a/7, D2b/6, D3a/1, D4b/7, D15b/5, D16a/3, D20a/6, D20b/3, D26b/4, D28b/5, F44a/5, G36b/5, G42a/4

anğuk öküzü çifte koşarken boynuna asılan boyunduruk (< anjuk, Lopnor Ağzında hanğuk UŞS I 16) C35a/5

a.+nı C31b/5

anı (zm.+h.e.) 1. onu A9a/5, B66b/1, E32a/3, G52a/5

2. ona, onun için A93b/3, A94a/1, A94b/2, A95a/4, A95b/3, A96a/2, A97a/4, B32b/5, B33a/1, B35b/5, B36a/5, B36b/3, B38a/3, C27a/4, C27a/5, C27a/8, C27a/9, C27b/7, E27b/6, E28a/4, E28a/7, E28b/5, E29a/5, E29b/1, E29b/4, E30a/1, E30a/7, F51a/1, I3b/1

anî (Ar.) (e.) bundan anlaşılan, yani C29b/4

anıñ (zm.+h.e.) onun A23b/3, A24b/2, B34b/4, B58a/4, B63a/1, B66a/1, F57b/5, G43b/5, G51b/4

a. için A10a/3, A50b/1, B35a/5, C31a/7, C44a/2, C44a/9, D23a/4

añla- anla-, idrak et-

a.-p D2b/3, E20a/1

ant → **an, and**

a. içse C20b/6

apkut deri ile krom gibi şeylerden dikilen ayakkabının topuğunun üstünde, deri ile dış kısım arasında bulunan sert malzeme A60a/5

ara 1. iki yer veya nesneyi birbirinden ayıran açıklık, boşluk

a.+sıda B37b/7, D24b/6, D40b/3

2. toplu yer veya nesnelerin içi

a.+sıda B65a/4, C8a/8, C24a/1, D11b/5, D22a/4, G50a/6

3. yer, mahal, mevki C31a/7, G50a/5, G50b/1

4. zaman zarfı, zaman aralığı G50a/4

arafāt (Ar.) (ö.i.) Mekke'nin 16 km güney-doğusunda bulunan hacıların arafe günü toplanarak vakfeye durdukları yer, Cebelü'r-Rahme "Rahmet Dağı" D7b/1

arak rakı I6b/3

aralık 1. ara

a.+ıda A97a/3, F51b/7-52a/1

2. mesafe, uzaklık

a.+ı A35b/1, C10b/10

arashāt (Ar.) (is.) kıyamet gününde bütün ölülerin dirilerek toplanacağı yer B59b/2, B61a/2, C39b/4, C40a/1, J40a/3

‘a. küni: kıyamet günü F36b/6

ehl-i ‘a. C23b/9

arı yaba, dirgen, harman savurmakta kullanılan bir tür ahşap kürek (TED 26) C35a/6

a.+nı G41a/5

arığ 1. (s.) temiz, pak A70b/5, B49a/4, C33b/3

a. tutmağlık A70b/2

2. (h.z.) iyice, güzelce; bütünüyle A69b/3, C18a/7

arığla- temizle-

a.-rda C12b/4

arîf (Ar.) (s.) irfan sahibi anlamındadır. Allah'ı gerçek yönüyle bilen kişi. Âlim gibi bilen manasına gelirse de ondan farklıdır. Âlim, ilmi bir tahsil ve çalışma sonucu elde eder. Arîf ise, irfana, ilham ve hal ile ulaşır. Cenab-ı Hakk'ı keşf ve müşahade yoluyla bilen kişi C29b/4, G24a/2

arîfân (Ar.+Far.) (is.) arfiler D26a/6

arî (Far.) (ünl.) evet C9b/6

arka (y.z.) arka, geri

a.+sığa B35a/2

arkasında (h.z.) birinin gıyabında, gıyaben F60a/6

armân (< ârmân Far.) (is.) istek, arzu

a. kıldılar A82a/2

arş (Ar.) (is.) mahiyeti insanlar tarafından tam olarak bilinmeyen yüksekliği dolayısıyla bütün kâinatı kaplayan Allah'ın kudret ve azametinin tecelli ettiği göğün dokuzuncu katı C17a/10, C17b/8

arz (Ar.) (is.) arz, sunma, sunuş

‘a. kıldı B20a/2
 ‘a. kılmadın B18b/4-5
 ‘a. kıılır B19a/7-19b/1
ārzū (Far.) bir şeyi elde etmek için duyulan şiddetli istek; heves
 ā. kılamen C8b/10
 ā. kıılırmen A28a/4
as- as-
 a.-arda F41b/1
 a.-ıp B65a/7
āsān (Far.) kolay C37a/5, I3a/7
 ā. bolğay D38b/3-4, E33a/1
āṣār (Ar.) (is.) eserler, bir kimsenin veya toplumun meydana getirdiği, yaptığı kalıcı ve sanat değeri taşıyan yazılı ve sözlü ürünler
 nākilān-ı ā. H23b/3-4
asfiyā (Ar.) (is.) gerçek dost olanlar, aziler C15b/4
aṣḥāb (Ar.) (is.) peygamberlerin müritleri ve yoldaşları
 a.+ları A10b/3
 a.+larığa D21a/5, D23b/2
asığ (s.) faydalı; saygın, değerli, kıymettar A21b/3
aṣlā (Ar.) (z.z.) asla, hiçbir zaman; hiçbir şekilde B35a/4, B63b/5, C8b/9
asmān (Far.) (is.) gökyüzü A25b/2, A33b/5, A97a/2, B37b/6, C17b/1, C17b/9, D24b/5, D40b/3, F51b/7
 a.+dın B7a/4, C8a/5
 a.+ğa D24b/1
 a.+nıñ C10a/8
 a. turur D24b/2
asra- koru-, himaye et-; besle-
 a.-mağlık A71b/5, C19a/3
aş yemek, yiyecek C34b/1
 āb a. A33b/3
 a. kııl-: yemek dağıt-, ziyafet ver-
 a.-ıp C10a/7, C18b/8, C34b/6

muhtāc-ı a. nān érür G47b/2
‘āṣık (Ar.) (s.) tasavvufta her türlü dünya gaillesi ve nimetinden uzaklaşmış, bütün sevgisini Allah’a adanmış olan derviş C29b/4, G24a/3
‘āṣıkān (Ar.+Far.) aşıklar A99b/3, C15b/4
‘aṣkullāh magribī (ö.i.) Risāle-i Reng-rizlik’te adı geçen on yedi pirden biri E6a/7
aşlık tahıl, hububat, ekin
 a.+ı C34b/5-6
at 1. ↓ ad, isim
 a.+ını C23a/7
 a.+lğı A29a/1, C9a/7
 a.+lğımu A29b/1
 a.+mızını A34b/3
2. nam, hesap
 a.+mızğa C11a/5
at₁ ↑
 a. kıoyuldu D48a/2
 a.+ları A10a/4
 a.+larını B4b/5
 a.+lğı B18a/1
at₂ at, bir binek hayvanı A18a/4, A18b/1, D29b/6, G47a/4
 a.+nı F43b/2, F56a/4
at- 1. ileriye doğru fırlatıl-
 a.-kan ok yanmas: artık telafisi olmayan durumlarda geri dönüş olmadığını ifade eden bir ata sözü A14a/3
2. koy-; sok-
 a.-kandék E3a/7, E4a/7
3. (y.f) ipler arasından geçir-
 moka a.-arda C42a/1
ata 1. baba A91b/2, A94b/5, A95a/2, C26b/3, E27a/3, J32b/1
 a.+ları A10a/3-4
 a.+mız H42a/4
 a.+sı B13b/6, D19b/2, F48b/1

- çoñ a.: büyük baba, dede E27a/3-4
 ey a. B34a/3
 2. ata, cet, soy J33b/5
 a.+sı C3b/10
atā ↓ (Ar.<‘atā’) (is.) bağış, ihsan
 a.+ları A32a/2
‘atā ↑
 ‘a. kıldı C16a/3
 ‘a. kılğusıdur I7a/8
 ‘a. kılıp A89a/5
 ‘a. kılıpdur D46b/1
 ‘a. kılsañ C3b/5
 ‘a. kılur D42a/3
ata- ada-, feda et-
 a.-ğan A37b/2, C11b/9
 a.-p érdim C11b/7
atan- adlandırıl-, ad veril-; meşhur ol-
 a.-dı A10a/3, B6a/1
ateş (Far.) ateş, yana maddelerden çıkan ısı ve ışık
 a.-i duzaḥka G45b/2
āteşdān (Far.) (is.) ocak, içerisinde ateş bulunan yer
 a.+ğa I4a/6
 a.+nıñ I4a/4
atla- ↓ atla-, üzerinden sıçrayarak geç-
 a.-mağaylar C31b/4
aṭla- ↑
 a.-mağay F60b/4-5
‘aṭṭār (Ar.) 1. (is.) köylerde hayvanla gezerek satıcılık yapan kişi D5b/3
 ‘a.+ğa D38b/7
 ‘a.+ī D36a/3, D37b/3
 ‘a.+lar D19b/6-7
 ‘a.+largā D33a/5
 ‘a.+nı D13a/3
 2. (s.) seyyar satıcı D30a/2, D30b/7, D38b/5, D41a/5, D42b/4
 3. (is.) köylerde hayvanla gezerek yapılan satıcılık
 şāḥib-i ‘a. D26b/5-6
 ṭālib-i ‘a. D35b/3
‘aṭṭārlik (Ar.+T.) 1. (is.) köylerde hayvanla gezerek yapılan satıcılık D2b/7, D3b/7, D4a/4, D4a/7, D5b/4, D10a/3, D11a/6, D12a/2, D35a/1, D37b/3, D39b/7, D46b/3
 ‘a.+da D7b/6, D8b/4, D12a/6, D12b/1, D31b/1, D32a/4, D34a/4
 ‘a.+dın D12b/7
 ‘a.+nı D4b/6, D46b/2
 risāle-i ‘a.+nı D2a/7, D2b/2
 2. (s.) seyyar satıcı D7a/1, D13a/6, D15a/1, D28a/6
āvāz (Far.) (is.) yüksek, ses
 ā.+ını E14a/1
avḳat (Ar.) (is.) rızk, mal varlığı, kaynak (< evḳāt TED: 30)
 a.+ı B56b/7
‘avret (Ar.) (is.) insanın bedeninde çıplak olarak, görünmesi dinen haram olan yerler
 setr-i a. H25b/4
‘avret-pūş (Ar.+ Far.) (s.) insanın bedeninde çıplak olarak, görünmesi dinen haram olan yerleri örten F45a/6
 ‘a. kılıp H27b/6-7
ay₁ ay, dünyanın uydusu olan gök cismi
 a.+dek A80b/1, A88b/1, B59a/7, C6b/10, C24a/2, C39b/4, G45a/2, I7b/4, J40a/2
ay₂ otuz günlük zaman dilimi
 a.+da C6a/1, E20a/1, J37b/5
aylık aylık, aya ait, ayla ilgili
 a.+dur C11a/1
ay- → **ayt-** 1. söyle-, de-, konuş-
 a.-dı A19a/3, A26a/3, A28a/2, A31a/3, A31a/3, A36b/2, A36b/5, A48a/5, A66b/1, A68a/4, A83a/5, B19a/1, B33b/3, B34a/2, C4a/3, C4a/4, C7a/8,

C8a/9, C8b/9, C9a/1, C9a/6, C9a/7,
C9b/4, C9b/6, C11b/3, C11b/5,
C11b/8, C12a/5, C16a/8, C16a/9

a.-dılar A6a/3, A7b/1-2, A14a/1-2,
A17a/3, A17b/1, A17b/5, A18a/4,
A18b/3, A25b/2, A27b/5, A28a/5,
A29a/3, A29b/2, A30a/2, A37a/5,
A38a/2, A47a/3, A47b/1, A48b/3,
A72b/3, A86b/2, C3b/4, C8b/7,
C9a/10, C16a/1, C44a/5, D28b/3,
E2b/5, E3a/5, E4a/3

a.-dım A31b/1, A33a/1, C9a/5

a.-ğaylar B59b/3, B61a/4, C39b/5,
C39b/7

a.-ğıl A40a/3, A41a/1, A43a/3, A43b/1,
A44a/1, A44a/4, A44b/1, A45a/2,
A45a/5, A45b/2, A45b/5, A48a/2,
A49b/3-4, A51a/3, A54a/1, A54a/4-5,
A55a/1, A55a/4, A55b/2, A56a/4,
A56b/3, A57a/1, A57a/5, A57b/4,
A58a/3, A58b/2, A58b/5, A59a/2-3,
A59a/5, A59b/4, A60a/2-3, A60b/1-2,
A61a/4, A61b/2, A62a/2, A62b/3,
A63a/2, A63b/1, A63b/3, A64a/1,
A64b/2-3, A65b/2, A69b/1, A70a/4,
A71a/5, A73b/5-74a/1, A74b/4,
A75b/2, A76b/5, A77b/1, A78a/1,
A78b/5, A79a/2, A89b/2, A90a/3,
A90b/4, A91a/2-3, A91b/2, A91b/5,
A92a/3-4, A92b/1, A93a/1-2, A95b/1,
A95b/5, A96b/1, A96b/4, B6a/4-5,
B7a/1, B8b/2, B9a/4, B10b/6-7,
B11b/2, B12a/5, B12b/3, B13b/5,
B15b/5-6, B16b/3, B17b/2, B19a/5,
B20b/7, B21a/7, B21b/6, B22a/5,
B22b/3, B23a/2, B23b/1, B23b/6-7,
B26b/2, B27a/7, B28a/6, B28b/3,
B29a/3-4, B30b/2-3, B31a/2, B31b/6,
B32a/6, B35b/7-36a/1, B36b/1,
B36b/6, B37a/1-2, B37a/6, B37b/3,
B38a/6, B39a/6, B39b/2, B39b/4,
B40a/2, B42a/2, B47b/3, B48b/7-
49a/1, B51b/4, B52b/1, B55b/2, C7a/4-
5, C7b/6, C12b/5, C12b/8, C13a/1,
C13b/1, C13b/4, C14a/3, C27a/2,
C31a/2, C40b/1, D7b/7, D8b/5,
D13b/1, D13b/5, D14a/1, D16a/7,
D16b/4, D18a/7, D19a/3, D21a/1,
D22a/1, E4b/6, E5b/2-3, E7a/1, E7b/1,
E7b/4, E7b/7, E8a/3, E9b/3, E9b/7,
E10a/3, E10a/7-10b/1, E10b/4, E11a/2,
E11b/7, E12a/5-6, E12b/3, E12b/6,

E13a/3, E13a/6, E14a/3-4, E20b/3,
E24b/2, E26a/2-3, E26b/1, E27a/2,
E27b/2-3, E29a/1, E29a/6-7, E29b/3,
E29b/6, E30a/3, E31b/1, F30b/1,
F31b/1, G26a/1-2, G26b/5, G29a/1,
G29a/4, G29b/2, G29b/5, G30a/2-3,
G30b/4, G31a/5, G32a/5, G33b/3,
G34a/2, G34a/4-5, G34b/2-3, G35a/2,
G35b/2-3, G38a/5, G38b/5-39a/1,
G39a/4, G39b/1-2, G39b/4-5, G40a/3,
G40b/1, G40b/4, G41a/3, G41b/1,
G41b/4, G42a/3, H28a/6-7, H28b/2,
H28b/5, H29a/1-2, H29a/5, H29b/1,
H29b/3-4, H29b/6-7, H30a/2-3,
H30a/6, H30b/2, H30b/7-31a/1,
H31a/5, H31b/3, H31b/7, H32a/6,
H32b/3-4, H33a/2, H33b/2, H33b/7,
H34a/6, H34b/1, H35a/1, H35b/1,
H38b/39a/1, H39b/2, H40b/2, H41a/2,
H41b/1, H42a/3-4, H42b/1, I2b/1,
I6b/1, J33b/4, J34a/1, J34b/2, J34b/6

a.-ıp D34a/6

a.-tım C10a/2

a.-tuğ C17a/5

2. ezbere söyle-, oku-

a.-adur H38a/1

a.-dılar D2b/6

a.-ğıl B20a/6

ayağ (is.) ayak A6b/1, B65b/2

a.+ıda A11a/1

a.+ıdın A8b/5, A68b/1

a.+ığa A67b/5

a.+ım A66b/3, B28a/6, B28a/7

a.+ıñ B28a/5

a.+ıñğa A7b/4

a.+ını B41a/6

a.+[ı]nı J36a/3

a.+ınıñ B41a/6

a.+larıd[a] A10b/4

a.+larığa A8b/1

a.+larığa yıkılıp A68b/4-5

ayān (Ar.) (s.) gözle görülür, açık bir
şekilde belli olan aşıkâr

a. érür G48a/1

‘ayb (Ar.) (is.) ayıp, suç, cürüm

‘a+ını B45b/7

‘ayb-nāk (Ar.+ Far.) (s.) ayıplı, günahlı
F55a/1

āyet (Ar.) (is.) ayet, Kuran-ı Kerim’de sureleri meydana getiren cümle ve cümleciklerden her biri C32a/3, C36b/3, D44a/2, E20b/5, E31b/2, E32a/3, G36a/3, J35a/5

ā.+ke C43b/7

ā.-i kerīmeni F42a/2

ā.+ni A53b/5, A54a/4, A54b/5, A55a/3, A55b/2, A56a/3, A56b/2, A57a/1, A57a/5, A57b/3, A58a/2, A58b/1, A58b/4, A59a/2, A59a/4, A59b/3, A60a/2, A60b/1, A60b/4, A61a/3, A61b/2, A62a/1, A62b/2, A63a/1, A63a/5, A63b/2, A64a/1, A64b/2, B16b/2, B21a/6, B21b/5, B22a/4, B22b/2, B23a/1, B23a/7, B23b/6, B24a/4, B24b/5, B25a/5, B25b/3, B27a/6, B28a/1, B50a/6-7, C12b/5, C12b/8, C13a/1, C13a/5, C13a/8, C13a/10, C13b/3, C13b/6-7, C13b/9, C14a/2, C14a/5, C14a/7, C14a/10, C14b/5, C14b/10, C24b/7, C31b/8, C32a/4, C32a/7, C32a/9, C32b/2, C32b/5, C32b/7, C32b/8, C33a/1, C34a/7, C34a/9, C34b/2, C34b/4, C41b/4, C41b/6, C41b/8, C42a/1, C42a/2, C42a/4, C42a/6, C42a/8, C42b/3, D13a/7, D13b/4, D13b/7, D14a/3, D14a/6, D14b/5, D39b/3, D41a/6, E9b/2, E9b/6, E10a/2, E10a/7, E10b/3, E11b/7, E12a/5, E12b/6, E16b/1, E17a/3, F38b/3, F38b/7, F40b/3, F41a/2, F41b/2, F42b/4, G30b/3, G30b/5, G33b/2, G34a/1, G34a/4, G35a/1, G36b/2, G38a/5, G38b/5, G39a/3, G39b/1, G39b/4, G40a/2, G40a/5, G40b/3, G41a/2, G41a/5, G41b/3, G42a/2, G42b/1, H30b/7, H31a/4, H31b/3, H31b/6, H32a/5, H32b/2-3, H33a/1, H33b/1

āyetü’l-kürsī (ö.i.) çok faziletli olduğuna inanılan Kuran’daki Bakara suresinin 255. ayeti
G53b/2-3

‘āyşe-i şiddīk (ö.i.) Aişe bint Ebu Bekir (doğum tarihi 613/614 (1), Mekke - 678, Medine) İslam peygamberi Muhammed’in eşlerinden biri, halife Ebu Bekir’in kızı. Muhammed gibi Kureyş kabilesindendir. Sünnîler tarafından Muhammed’in diğer eşleri gibi Müminlerin Annesi ve “sıddıka” sıfatları ile anılmakla birlikte benzer saygı ve güven Şii Müslümanlarca gösterilmez. C25b/9, D27b/7-28a/1

ayır- ayır-, didikle-

a.-urda J36b/2

ayrı- ayırt et-, fark et-

a.-mağdur F57a/4

ayrıt- ayır-

a.-mağ kérek B17a/4

a.-urda B16b/1

‘ayş (Ar.) (is.) yaşama, yaşayış G48a/5

ayt- → ay- 1. söyle-, de-; konuş-

a.-adur A6a/4

a.-ğay A81a/3

a.-ıñ A25b/5

a.-ıp C28b/1

a.-ıpdur B53a/4

a.-ıpdurlar D4a/7, D22a/3, D43a/4, D45b/2, D45b/6, E11a/6, E11b/2, J32a/7, J32b/7

a.-қан E19b/2

a.-қай B5b/4, B42b/7

a.-құл D5b/5

a.-қуңлар B4b/1-2

a.-мағай D42a/6, D43a/3, E15a/1

a.-мағ B6a/2, D34b/7

a.-мағлық A74a/2,

a.-мақı A25a/2

a.-sa A23b/3, A96a/2

a.-+sun J35b/4

a.-tı G37a/3

a.-tılar A34b/2

a.-тіñ A86b/3

a.-ur A30b/1, J40a/4
a.-ur érdiler A8b/3-4
2. ezbere söyle-; oku-
a.-dur F62a/
a.-adurlar C22b/1, C24a/6
a.-ğay B45a/3
a.-gaylar C22b/2
a.-gıl B19b/3-4
a.-ıp B27b/4, B34b/7, B61b/7, C10a/7, C27a/9, C36a/6, D22b/7, F57b/5
a.-kan B60a/5, E23a/7
a.-kan bolsa C23b/9
a.-kan bolsalar C23a/8
a.-kandın B43a/7-43b/1
a.-kay B42a/6, D25b/2, D35b/4, D40b/2, F44a/7, F61a/3
a.-kaylar E23b/2
a.-kuçı B55a/2, D25b/5, E23a/5, F53a/1
a.-mağay D40b/1
a.-mağlık B49b/5, B52a/1, B53a/3, D25a/2, D32a/6, G31b/4-5, G32a/2, G32b/3
a.-mağlık B4b/7, B56a/1
a.-mağğa B42a/5-6
a.-mağ C22b/3, C22b/3, C24b/4, C33a/8, C33b/6, C39a/5, C40b/8, C42b/1, D16a/6, D20b/6, D21b/3
a.-makı B42a/7, D15a/7, D25b/3, D26b/2, D36a/1, E23a/2, F44b/2, F51a/4
a.-maklık turur C28a/2
a.-masa F51b/6
a.-may D40b/2
a.-sa B19b/5, B36b/3, B43a/7, D24a/4, E23b/2, E29b/1
a.-+sun J35b/2, J35b/6
a.-tı B20b/1, F50a/1
a.-tılar B35b/2-3, C39a/5
a.-urda C27b/8, C28a/2, D39b/2

a.-urlar C35b/3
3. (y.f) et-, ver-, selamla-
deryāb a.-kay D26b/4
4. (y.f) et-, inan-
īmān a.-ğalı I2a/6
īmān a.-kalı D22b/4
5. (y.f) et-, eyle-
inkār a.-ar G52a/5
az 1. (b.s.) az B40b/6
a.+dur E22a/2
2. (m.z.) az D43b/1
azā (Ar.) (is.) uzuv, organ
a.+larıda B60b/7
a.+sı F38a/5
a.+sığa F40a/7
azāb (Ar.) (is.) işkence; keder A85a/5, B62a/7, D45b/3
a.+ğa B61a/7
a.+ığa F33a/2
a.-ı uqūbetniñ C23b/2
a.+largā E19a/4
āzād (Far.) (s.) kölelikten ve esaretten kurtulmuş, hür, özgür serbest D47a/2
ā. bolsun D31a/6-7
āzār (Far.) (is.) yaptığı bir kusurdan dolayı birisine söylenen kırıci söz G43a/2
ā. bermegey D42a/5-6, E18b/7
azīm (Ar.) (s.) büyük, ulu, yüce
a. bolur F37b/3
devlet-i a.+dür B34a/6
günāh-ı a. turur F60b/1
hātar-ı a.+dür C38a/3-4
azīne (Far.) (is.) Cuma günü A71a/1, C18b/7, C28a/8, D31b/6, D39a/2, E18b/5
azīz (Ar.) (s.) değerli, sayın, saygın, kutsal C31b/4, D11b/5
azizān (Ar.+Far.) (is.) sevgi ve saygıda üstün tutulanlar, kutsallar, değerliler, kutsallar C15a/6

ey yārān-ı ‘a. C15b/2-3

‘azrā’īl (Ar.) (ö.i.) . Azrail olarak diğer dinlerde belirtilen melek için, Kuran-ı Kerim’de ölüm meleği denilmektedir. Ölüm meleği, İslam dinindeki dört büyük melekten biridir. İnsanların canını almakla görevlidir. Ölüm meleği, Kur’an ve sahih hadislerde, melekül-mevt (ölüm meleği) şeklinde de anılmıştır. G55b/3, I4a/3

‘a. ‘aleyhi’s-selām C17a/8

hazret-i ‘a. I4b/8

hazret-i ‘a. ‘aleyhi’s-selām E25a/7, H40a/6-7

hazret-i ‘a. ‘aleyhi’s-selām turur C25a/9

hazret-i ‘a. ‘aleyhi’s-selām tururlar A90b/2-3, D18a/1, F47a/3-4

hazret-i mehter ‘a. ‘aleyhi’s-selām B10b/2-3

hazret-i mehter ‘a. ‘aleyhi’s-selām tururlar B9b/4-5-6

B

baba-yı rūmī (ö.i.) Risāle-i Reng-rīzlik’te adı geçen on yedi pirden biri E5b/6-7

bā-berekāt (Far.+Ar.) (s.) mübarek, bereketli

zāt-ı bā-b.+nıñ E13b/6-7

backu yağ tezgahında yükün ezilmesiyle elde dilen yağın çıkarıldığı içi boş çanak (< backa UTIL I 332)

b.+ğa C14a/6

ba‘de (Ar.) (z.z.) sonra

zinhār b. zinhar C31b/1

ba‘de-ez (Ar.+ Far.) (z.z.) den sonra A27b/4-5, C29b/2

ba‘de-ez-ān (Ar.+ Far.) (z.z.) ondan sonra I5b/2

bādem (Far.) (s.) badem rengi E7b/6

bādyān (Far.) (is.) rezene, anason E11b/4

bāfendelik → **bāpendelik** C44b/1

b.+de H34a/5, H35a/7

risāle-i b. H23b/2

risāle-i b.+ni H23b/6-24a/1

bāfkārlik ↓ (Far.+T.) dokumacılık C38b/7

b.+nı H26b/5-6

bāfkārlik ↑

b.+ni H26b/7-27a/1

bāğ (Far.) (is.) bağ, büyük bahçe C31a/7, G50a/5

b.+ıda G51a/2

bağdād (Ar.) (ö.i.) Bağdat, Irak’ın başkenti ve en büyük kenti. A26b/1, A29a/3-4, A35a/5, C8a/10, C8b/4

b.+ğa A27a/2, A27a/3

b.+nıñ C10b/10

pādišāh-ı b. A36b/3, A36b/4, A36b/5, C11b/4, C11b/5

bağışla- (Far.+T.) bağışla-

b.-p D11a/2

b.-sa J37b/6

bağla- 1. ip veya benzeri bir şeyi etrafında dolayıp düğüm yap-

b.-ğanda J36a/3

b.-rda E10a/2, F39a/4

b.-+sun J39a/4

2. elleri vücudun ön tarafında birleştir-

b.-p A47a/1

3. yerleştir-, koy-

b.-rda B24a/3

4. (y.f) kasnağa bağla-, örgü çemberine geçir-

gula b.-rda C42a/2

5. (y.f) giy-, giyin-

ihrām b.-rda D7b/2

ihrām b.-mağlık D36b/7

6. (y.f) “bel” kelimesiyle birlikte güven-, önem ver-

bél b.-p G24b/2

bahā (Far.) değer, kımet, paha

b.+sı A67a/1

b.+sığa A32b/1

bahāu'd-dīn naqşibendī → **h̄'āce**
bahāu'd-dīn, hoca bahāu'd-dīn naqşibendī

hazret-i b. D38b/2

hazret-i b. rahmetullāhu 'aleyhğa
D37a/3-4

baḥīl (Ar.) (s.) cimri D45b/7

b. bolmağlık A73b/2-3

b. bolmak I6b/5

baḥīllik (Ar.+T.) cimrilik C19b/8

baḥş (Far.) (is.) bağış, ihsan G47a/5

b. kılğay F43a/5

b. kılıp B27b/6-7

b. kılmağ lāzımdur E20a/3-4

b. kılmağ kérek B17a/2-3

baḥt (Far.) (is.) gelecekteki olayları kaçınılmaz biçimde belirleyen ilahi gücün insan ve toplum için çizdiği yaşayış biçimi, talih, kaderi şans, kısmet G46b/5

baḥtī-devlet (Far.+ Ar. < baḥt u devlet) (is.) kısmet, nasip, baht D38b/7

bā'ış (Ar.) (is.) gerektiren; amaç A78a/1, A78b/5,

bağ- 1. bak-

b.-ıp A96b/2

b.-ıp olurmağlık C27b/9

b.-ıp oturup B37a/3, E29b/7

b.-kay B42a/4, B44a/1

b.-salar A67a/3

2. göz kulal ol-, igilen-, bakımını yap-

b.-mağlık C19a/5

3. yetiştir-, besle-

b.-tı J33a/5, J33b/4, J33b/7, J34a/1, J34b/1, J34b/3, J34b/6

b.-tılar J33a/7, J33b/5, J34a/2, J34b/7

4. (t.f.) esas fiildeki iş, oluş ve hareketin denenerek ve belirli bir gayret sonunda ifa edildiğini ifade eder.

hesāb kılıp b.-tılar A66b/5

baḥar (Ar.) (is.) sığır, öküz J33a/7

bākī (Ar.) 1. (s.) sonsuz, ölümsüz, ebedī
'ālem-i b.+ğa B36a/3, D23b/6-7

b. kaldı F50a/1

b.+dür E19b/1

2. (z.z.) daimi bir şekilde C27a/4, D22a/4

bala çocuk F54b/7

bāmdād (Far.) sabah

namāz-ı b.+dın A36a/5

namāz-ı b.+nı C11b/1

bāpendelik → **bāfendelik** (Far. T.)
dokumacılık C39a/7-8

b.+de C39a/6, C40b/4, C42b/5

risale-i b. C38b/1

bar var, mevcut A66b/4, B42b/5, F31a/7, F34b/1, F34b/2

b.+dur A82a/3, A83b/2, B34a/4, C40b/4, C40b/5, C42b/5, C42b/6, E11a/3

b. érdi A81b/2, B18a/1-2, C41a/5-6, C41a/6, E3a/3, E4a/3

b. érdiler H27b/2

b.+mudur A29a/2

b. turur E14a/3, E14a/4, F31b/1

b. tururlar I4b/4

bār₁ (Far.) (is.) Tanrı, yaratıcı

b.+mu C9a/6

ey b. H25b/3-4, J35b/4

ey b.+ā C3b/4

bār₁ (Far.) (is.) meyve, çiçek ve yaprak gibi ağaç ürünleri; meyve ağaçları ile sebzelerin çiçekleri

kār-ı b. G50b/2

bar- 1. var-, git-, ulaş-

b.-almadım A38a/1, C12a/4

b.-ay A30b/3, C9b/1

b.-dı A36b/5, A68a/1

b.-dılar A17a/1, A25b/1, A82b/2, D3b/1

b.-ğanda G30b/2-3

b.-ğanım yok C8b/9-10
 b.-ğanım yokdur A28a/3, A30a/1
 b.-ğay B45a/6
 b.-ğıl C3b/9
 b.-ıp A27a/2, A27a/4, A35a/3, B19a/5, B33b/2, C8a/4, C10a/6, F29b/1, G53a/4, H26b/5, I2b/9
 b.-ıp édiler E2b/4
 b.-ıp édim C9a/1-2
 b.-ıp mudîñiz A28a/1, A29b/4
 b.-mağay B40a/5
 b.-mağlık D31a/5
 b.-mağ C12a/6
 b.-mağmı C8b/10
 b.-sa B40b/2, D31b/7
 2. öl-, öbür dünyaya git-
 b.-ğay C37b/7
 3. (t.f.) süreklilik ifade eder
 oturup b.-ur érdim A30b/5
 4. (t.f.) esas fiildeki iş oluş ve hareketin zaman ve mekandan yavaş yavaş uzaklaştığını ifade eder.
 alıp b.-dı C11b/4
 çıkıp ketip b.-ur édim C9b/2
barçe 1. (b.s.) bütün, tüm A20a/1, C38a/5, D14b/7, D46b/5, G46a/3, G48a/4, G52a/1, G52b/1, G52b/3, I4a/9
 2. (b.z.) hepsi, tamamı F52b/1, G50b/6
 b.+ğa G48a/4
 b.+lerdin A39b/1
 b.+lerni A51b/3-4
 b.+si A41a/3
bäre (Far.) 1. kere, defa, kez C17b/7
 her b.: (z.z.) her ne zaman, herhangi vakit B51a/4, B52b/6, F35a/4
 2. sıra, vakit
 b.+side D43b/3
barlık varlık, var olma durumu
 b.+ımğa D22b/1

bas- 1. ayakla bas-, çiğne-,
 b.-arda J36b/1
 b.-salar C31a/8
 2. (y.f.) üfle-, hava ver-
 dem b.-dılar I4a/5
 dem b.-ğıl I4a/2
 3. (y.f.) dik-, işle-, doku-
 zer b.-: altın renkli iple işlemek (UTİL III: 301)
 zerni b.-urda A58a/5-58b/1
bā-şafā (Far.+Ar.) (s.) safalı, eğlenceli neşeli
 çehār-yār-ı b.+larğa D37a/1
 çehār-yār-ı b. rızvānallāhu ta‘ālā ecma‘īn A98b/5-99a1
 çehār-yār-ı b. rızvānallāhu ta‘ālā ‘aleyhim ecma‘īnga D4b/7-5a/1
baş 1. baş, kafa C6b/2, C16b/1, C16b/2, C16b/6, C17b/5
 b.+ığa B39a/1
 b.+ını D32b/3
 b.+ıñnı C16a/9
 b.+larığa B59b/1
 b.+larını A69a/2-3
 2. bir nesnenin/yerin yakını, yanı başı
 b.+ıda B26b/5
 b.+ığa B29b/6, G53a/4
 3. bir nesnenin üst kısmı C36a/7
 4. başak, buğday ve arpa gibi ekinlerin bir eksene bitişik tanelerini taşıyan kılıçlıklı baş kısmı
 b.+da C36a/9
 5. başlangıç, başlama
 b.+ığa G30b/2
başla- başla-
 b.-ğın C17a/10
 b.-p B16b/6, B17a/6
 b.-rda C32b/5
başlık başkan, lider, şef, reis D37a/2

bâtıl (Ar.) 1. (s.) geçersiz, boş

b. turur C24b/5

2. (is.) Arapça, hakikat olmayan şey mânâsına gelir. Yani esassız, boş şey demektir. Tasavvuf ıstılahında Hak'dan gayrı, adem olan mâsivâ demektir. Sufiler bātılı inkâr etmezler. Yani batıl vakıa olarak daima vardır ve olagelmıştır, şeklinde kabul etmişlerdir. Bu sebeple yok sayılmaz, varlığı olan fakat değerlendirmeye tabi tutulduğunda olumsuz görülen bir şeydir. Sufilerden bazıları Allah'ın Hadi (hidayete erdiren), bazıları da Mudili (sapıttıran) isminin mazharı olurlar. "Eşya zıddıyla bilinir, ortaya çıkar" kuralınca, batıl, Hakk'ı bilmeye vesile olarak kabul edilir.

şâhib-i b. B63b/6-7

3. gerçek olmayan, doğru olmayan şey

b.+dın F57a/4

bâtin (Ar.) iç; öz; ruh D41a/2

bâz (Ar.) (y.z.) gerisin geri, geri I3b/2

bâzâr (Far.) (is.) satıcının bir araya gelerek mallarını sergiledikleri ve sattıkları mekan F60a/2

b.+da A30b/4, A74a/4, C20a/2

b.+dın D14b/4

b.+ğa C9b/2, D41a/5

bâzârgân (Far.) (is.) tacir, bezirgan

b.+lar D42b/4

b.+lardın D47a/5-6

b.+largâ D5b/3, D7a/1, D28a/6-7, D30a/3, D30b/7-31a/1, D38b/5, D41a/5

bâzârgânlık (Far.+T.) 1. (is.) ticaret, bezirganlık D3b/7, D12a/3

2. (s.) tüccar, bezirgan D13a/6

ba'zı (Ar.) 1. ↓ (b.z.) bazıları, kimileri E11a/6

2. (b.s.) bazı, kimi B7b/7

ba'zılar ↑ (Ar.+T.) D19b/6, D22a/3, E11a/3

b.+ı A16b/3

bâzû (Far.) (is.) kol, dirsek ile omuz arası

b.+sığa B41b/1

becâ (Far.) (sf.) uygun yerinde

b. keltür-: yerine getir-

b.-meklik D7b/5

b.-mese B56b/3, G45a/4

be-cân (Far.) (h.z.) büyük bir istekle C17b/3

be-cân-dil (Far.) (h.z.) büyük bir istekle B31b/3, B53a/4-5, C17b/2, D33a/7, E21a/4

bed (Far.) (s.) kötü B62a/5

du'â-yı b. kıldılar D22b/5-6

bed-aşl (Far.+Ar.) (s.) aslı soyu kötü olan D29a/6

bed-diyânet (Far.+Ar.) (s.) kötü dinli D29b/1

bedel (Ar.) (is.) karışılık, bedel

b.+ide D23a/4

beden beden, vücut

b.+ni D33b/6

be-dergâh (Far.) (is.) kapıya çıkma

b.-ı kazıyyu'l-hacât kılıp C3b/3-4

bed-girdâr (Far.) (s.) kötü yaradılışlı, kötü işler yapan

b.+dur D45b/6

bed-hüy (Far.) (s.) kötü huylu, kötü karakterli C38a/1, D34a/1

bed-hüylük (Far.+T.) (s.) kötü huylu, kötü D43b/5

bed-zebân (Far.) (s.) küfürbaz, ağız bozuk

b. bolmağay C38a/2

b. bolmağlık A74a/2, C20a/1-2

b. bolsa F59b/7-60a/1

be-hak (Far.+Ar.) Hakk'a, Allah'a, Tanrı'ya D22b/7

behiş ↓

b.+dür G52a/1

behişt ↑ (Far.) (is.) cennet A81b/4, A87a/3, D42b/2, I5a/4, I7b/1

- b.+din A7a/2, A16a/3, A49b/5, A53b/1-2, B15a/6, B21a/3, C7b/7, C31a/3, E12b/4, G35b/4, G37b/3, H26a/1, H27a/6, I3b/8
- beḵā** (Ar.) (is.) 1. yok olmama, ebedi olma
- tekbīr-i b. A94b/3, B32a/7, B32b/2, B32b/5, C24b/1, C27a/1, C27a/4, D21b/5, D22a/2, D22a/3, D22a/5, E27b/4, E27b/6, F49b/3, F49b/4
2. öte dünya ahiret (ÇTİL I 93) C17b/10
- be-ḵadr** (Far.) (e.) .. e göre, .. e uygun olarak
- b.-i ḥāl (h.z.): böylece, duruma uygun olarak C5b/7-8
- beḷ** insan bedeninde göğüs ile karın arasında kalan dar kısım
- b. bağla-: giriş- koyul-, başla-
- b.-p G24b/2
- belā** (Ar.) (is.) içinden çıkılması, kurtulması çok zor durum; musibet; felaket I2b/6
- küll-i b.+dın J39a/1
- b.+ğa D8b/1, D46a/3
- belāḡat** (Ar.) (is.) 1. büyü, ergenlik çağı
- b.+ke D30b/5, D32b/5
2. olgunluk, yeterli duruma gelme
- b.+ke I7a/3-4
- belki** (Far.) (e.) 1. hatta, bile, üstelik C15b/6, E32b/1
- belvel** (Far.) (is.) çekiç (< pelvel PED: 255) I3b/8, I5a/3
- b.+ni I5a/4, I5b/9
- be-menzile** (Far.+ Ar.) yer bakımından, mekan olarak F44a/2, F44a/3
- bende** (Far.) (is.) kul, köle D31a/6, D42a/2, D42a/5, D47a/1
- b.+ge D41b/4
- b.+leringe B68b/1-2
- b.+leriñni B67b/1
- b.+m turur J40a/4, J40a/6
- ey b.+lerim C17a/3
- bendeçilik** (Far.+T.) (is.) kulluk, abdiyet
- b.+ni C15b/7
- beng** (Far.) (is.) bir otun sakızından üretilen uyuşturucu madde B62a/2
- benī-ādem** (Ar.) (is.) Adem oğulları, insanlar D47a/5
- b.+lerniñ C3b/9
- ber-** 1. ver-, başka birisine ilet-, ulaştır-
- b.-diler A14a/4, H26a/3, H26a/4
- b.-seler A17a/4
2. birini bir şeyden sorumlu kıl-, emanet et-, tevdi et-
- b.-di A51b/4
- b.-diler A16a/5
3. birine istediği ya da arzuladığı bir şeyi sağla-, imkan tanı-
- b.-diler A19a/5
- b.-gen A33a/3
- b.+gil H25b/5
- b.-ür A33a/4
- b.-señiz A18a/2
4. sat-
- b.-ürsüz A31b/2
5. öde-, para ver-
- b.-dim A32b/2
- b.-diñiz A36a/2
- b.-güçi D42b/7
- b.-megey D34a/5
- b.-iñ A31b/3
6. geri ver-, iade et-
- b.-diler A67a/5, A67b/1
7. ikram et-, sun-, başışla-; bahşet-
- b.-diler
- b.-dim C10a/5
- b.-gen D31a/3
- b.-gendék bolğay D45a/5
- b.-genige D43b/2

- b.-gey C34a/6, C37a/9, G44a/5, J33a/2
b.-geymiz C11a/6-7
b.-geysin A89b/1
b.+gil C11b/10
b.-ip A33b/3, A89a/5, B68b/2, D37a/5, G46a/4
b.-ip éken C10a/4
b.-mek D8b/4, D33a/2
b.-meklik D7a/5, D30b/7, D31a/2, D31b/3, D31b/4
b.-se D45a/3, D45b/3, D46a/5, G43b/2
8. kötü şeylere uğrat-
b.-di A93b/3, E28a/7, F50a/6
9. karşılığını ver-
b.-geyler C28b/3
b.-ür D41b/5
b.-ürler D46a/6
10. bir ustanın veya hocanın çırağı/öğrencisi et-
b.-diler E2b/2
11. (t.f.) “bir başkası için hareketi yapma anlamı bildirir”
alıp çıkıp b.-diler A7a/3, A53b/2
alıp çıkıp b.-gen C31a/3
çıkarıp b.-diler A16a/4, G35b/4, G37b/4, H27a/7
çıkarıp b.-ipdürler C7b/9
kêltürüp b.-diler B21a/4
kêltürüp b.-gen turur F38a/3-4
körsetip b.-diler A8a/4, A14b/3-4, A19a/1
ta‘lîm kılp b.-diler D3a/1
12. (y.f.) layık gör-, yeterli bul-, uygun gör-
endâze b.-ür A53a/4
icâze b.-+sün A25a/1
tekbîr b.-se A77a/5
13. (y.f.) söyle-, aktar-, bildir-, ulaştır-
cevâb b.-diler A66b/1, A86b/1
haber b.-ip A28b/4
haber b.-ipdür D44a/1, D44b/1, D44b/3
haber b.-ür B59a/2
14. (y.f.) göster-, onayla-, kabul et-
izn b.-se F51a/6
rıżā b.-di A95a/4, C27a/8, F50b/3
rıżā b.-diler A94a/1, B34b/6, E28a/3, E28b/6-7
rıżā b.-mek D8a/6
rıżā b.-mese B42a/7
rıżā b.-se B42a/6
15. (y.f.) öğret-, bellet-
... b.-diler H39a/5
ta‘lim b.-di E5a/6, E5b/1
ta‘lim b.-diler I5a/6
ta‘lim b.-diler érse H27a/1-2
ta‘lîm b.-di B16a/4, B16a/6, C4a/5, C7a/7, D21a/5-6, F30b/7-31a/1, F31a/3, H39a/7
ta‘lîm b.-diler B6b/3, B15b/1, D5a/2, D6a/2-3, D6a/4, E2a/7, F29b/6-30a/1, G36a/2, H27a/5, H39a/4, I5a/7, I5b/2, I5b/6
ta‘lîm b.-gey C27a/1, D11a/7
ta‘lîm b.-+gil C4a/1, C4a/5, D2b/1, F29b/3
ta‘lim b.-güçi tururlar E27a/7
ta‘lîm b.-mek H36a/6-7
ta‘lim b.-meseler E17b/1
16. (y.f.) sağla-, temin et-
fā‘ide b.-megey C40a/2
17. (y.f.) kat-, kazandır-
aha b.-ürde C41b/3
pat b.-mek C41a/9
18. (y.f.) et-, ifa et-, yap-
ahār b.-ürde H30b/6
āzār b.-megey D42a/5-6, E18b/7
selām b.-gendin D10b/2-3
guvālîk b.-meki D27b/3

19. (y.f.) üfle-, nefes et-
dūd b.-se D14a/7

berāber (Far.) (h.z.) aynı düzeyde, eşit
F32b/5, G44a/3

berehne (Far.) (s.) çıplak

b. érdi H25b/2

berekāt (Ar.) (is.) bereket; hürmet; sevap

b.+ıdın A26b/2, A38b/1, C8b/1, C9a/2

b.+ını C8a/2

b.+ıñızdın A28b/2

b.+larıdın turur D3b/3

bereket (Ar.) 1. → **berike** (is.) bereket, bolluk A23a/3, A80b/4, A89a/1, A97b/3, B57a/3, C4a/9, C6b/7, C21a/6, C31b/2, C31b/6, C34a/6, C36a/9, C37a/3, C37a/8, D3b/2, D4a/1, D4a/5, D13a/1, D15a/4, F52b/3, F52b/6, G44a/5, H38b/3, I7a/7

b.+i D42b/5

2. (s.) bereketli D46b/3

berg (Far.) (is.) yaprak

b.+ini H26a/2

bergüzide (Far.) (s.) seçilmiş, seçme, seçkin A98b/5

ber-hak (Far.+Ar.) (e.) hak üzere, hakikat üzere; doğruluk üzere

b. turur A8b/4-5,

berike → bereket A22a/5

ber-kādem (Far.) (h.z.) ayak üstü J35b/3

ber-kemāl (Far.+Ar.) (s.) yolunda, iyi, mükemmel

b. érdiler D5b/1

bes (Far.) 1. (e.) ayrıca, buna ek olarak B5a/1

2. (h.z.) artık; böylece; bununla A48b/3

be-şıdkı-dil (Ar.+Far.) (h.z.) içtenlikle, gönülden

b. bilen C37a/7

beş (Far.) (h.z.) çok, çokça B35a/1

beş (s.s.) beş A37a/2, A69b/2, A69b/4, A72b/3, A76a/5, B50a/7, B50b/7, C11b/6,

C18a/6, C18a/8, C19b/5, C33a/6, D13a/2, D30b/5, E18b/3, F31b/3, F35a/2, G43a/4, H35b/7, I6b/2

miñ yette yüz yigirme b. C29b/9

on b. F33a/5

beşinci (s.s.) beşinci A42a/1, A70b/4, A71b/4, A73b/3, A74a/4, A75a/3, A76a/1, A79b/1, A83b/5, B29b/5, B31a/6, B40b/5, B48a/6, B49b/1, B51a/4, C4b/8, C18a/9, C18b/5, C19a/3, C19b/8, C20a/3, C20b⁴⁹³/7, C25b/8, C26b/1, C30a/8, C33a/7, C33b/6, C40b/8, C43b/1, D7a/5, D8a/4, D9a/4, D18b/7, D19a/6, D26a/4, D27b/7, D29a/5, D30b/1, E5b/6, E8b/2, E15a/1, E18b/1, E25b/6, E27a/4, F32a/4, F33b/2, F34b/6, F47b/5, F54a/3, F58b/3, F60a/3, F61a/1, F61b/6, G27a/4, G31b/5, G32b/5, H36a/1, I6b/5

on b. A84a/5, C5a/6, C30b/6, D9b/5, E6a/7, F34a/5-6, G28a/4-5

ottuz b. A85b/3-4

yigirme b. A85a/1, I9a/5⁴⁹⁴

be-tamām (Far.+Ar.) (b.s.) tamamiyle, bütün A26b/3, A38b/1

beyc (Ar.) (is.) satma, satış

b.+ini D34b/4

beyān (Ar.) (is.) söyleme, bildirme

b. kılıpdurlar C3b/2-3, H24a/1-2

beyhūde (Far.) (h.z.) boşuna, boş yere C10a/2

beyt (Ar.) (is.) iki mısradan oluşan nazım parçası, risalelerde geçen beyitlerin başlangıç yerlerinde yazılır B26a/4, G46b/3, G47b/5

bī-çakar (Far.) (h.z.) işçisiz, işçi olmadan D12a/2

bī-dār (Far.) (s.) uyanık, uyumayan, uykusuz

b. bol-: uyan-

b.-dum A36a/3, C11a/8

b.-mağlık D8a/2

⁴⁹³ Yazmada ve metinde bu sıra sayı sıfatının sayı kısmı rakam ile yazılmıştır.

⁴⁹⁴ Yazmada ve metinde bu sıra sayı sıfatının /+inçi/ ekine kadar olan kısmı rakamla yazılmıştır.

b.-mağ C41a/1

b.-mağdın D44a/6

b.-mağlık C19a/1-2

b.-up D4b/3, D46a/5

bid'at (Ar.) (is.) sonradan çıkan yenilik, aşırılık

b.+dur A74a/1, D33b/5-6, D34a/3

b. turur A73b/5

bī-diyānet (Far.+Ar.) (s.) dinsiz

b. bolmagay I6a/4

b. bolmağlık A74a/3, C20a/3

b. bolsa F60a/1

bī-edeb (Far.+Ar.) (s.) edepsiz, terbiyesiz

şāgird-i b.+ni B65a/2-3

şāgird-i b.+niñ B65a/6

bi-emr-i ber-kemāl (Ar.+Far.+Ar.) (h.z.) mükmmel bir şekilde I5b/10

bi-e'ūzu rabbī (Ar.) 'Rabbime sığınarak' anlamında günah kabul edilen durumların zikrinden önce söylenen dua I8a/6

bigū (Far.) söyle- filinin Farsça emir kipi ikinci şahıs çekimi; söyle, de F41b/

bih (Far.) (s.) iyi, yeğ

b.+rağ E22a/5

bī-ḥaber (Far.+Ar.) (s.) habersiz, bilgisiz

b. bolsalar C36b/3

bī-ḥacet (Far.+Ar.) (h.z.) ihtiyaçsız, hacetsiz B40a/4

bī-hüner (Far.) (s.) hünersiz, yeteneksiz D26a/3

bī-icāze (Far.+Ar.) (h.z.) icazetsiz, ruhsatsız A77a/5, D12a/2, D40b/1

bī-iḥtiyār (Far.+Ar.) (t.z.) elinde olmadan, iradesizce A10a/1

bī-ʿilm (Far.+ Ar.) (s.) bilgisiz, cahil F55a/1

bī-īmān (Far.+Ar.) (h.z.) imansız olarak B14a/4, B26b/7, B64b/3

bi-ḫadr-i ḥāl (Ar. < biḫadri'l-ḥāl) (h.z.) hali elverdeğince, uygun oldukça C28a/8, G43b/1

bī-kār (Far.) (s.) işsiz

b. kılıp koyuñ C12a/2

bī-kelām (Far.+ Ar.) (h.z.) konuşmadan J40a/4

bil- 1. bil-; anla-; tanı-

b.-gendin B64a/5

b.+gil D3a/5, D14b/7, D41b/5, I4b/3, I5b/4

b.-gey D15a/5, D25b/6, D26b/7, D35b/4, D43b/1, F34b/4, H38a/2, H38a/3, H38a/4, H38a/5, H38a/6, H38a/7

b.-geyler C24a/6, C24a/9, C24b/1, C24b/2, C24b/3, E14a/7, E31a/6

b.-güçidin D15a/6

b.-güçisi A24b/5-25a/1

b.-iñler C15b/3, G50b/2, H24a/2

b.-ip A81a/2, B5b/4, B50a/2, B60a/4, C22b/2, D25a/1, D25b/2, F44a/7

b.-mağlık G31b/5-32a/1

b.-mağ kérek H38b/1

b.-mek B47b/2-3, B47b/4, C42b/7, E27b/1

b.-mek kérek A92b/3, B9b/6, B54a/2, B64a/1-2, D6b/2, F49b/2, H42b/6

b.-mek lâzımdır I7a/5

b.-meklik F53b/7

b.-mese A24b/1, A24b/5, A76b/2, B5a/3, B14a/3, B55b/7, C24b/4, C36b/4, C38a/5, C39a/8, C42b/6, C42b/8, D15a/5, D25b/2, D26b/1, D27b/2, D35b/5, E14a/6, E32a/1, F36a/4, F44b/1, G42b/2, H37a/4, H37b/1, H38b/2

b.-meseler A88b/3-4, B4b/6, E23a/1, E30b/2

b.-mes érdiler A9b/1

b.-mey A23b/3, C5b/8, C22b/2, D15a/7, E23a/6

b.-meydür F57b/4

b.-se C26b/9, C38a/5, C39a/8, C39b/3, C43a/3
 b.-seler A92b/4, G47a/2
 b.-señiz G48a/2
 b.-ürsüzler C21a/8
 2. takdir et-, kıymet biç-
 b.-ip A31b/3
 b.-mek C20a/4
 b.-meklik A74a/4-5
 b.-se C12b/2
 3. hesabını yap-
 b.-mek B49a/7
 4. bilin-, anıl-
 b.-ipdür D22a/5
 5. değerlendir-
 b.-geyler E22a/5
 b.-iñ G49a/1, G49a/2, G52a/4, G52a/5
 b.-ip F60a/4
 b.-se D43a/1
 6. (y.f) ahlak kurallarına uygun davran-
 /hareket et-
 edeb erkännı b.-gey B66b/3-4
bilā-kazā (Ar.) (s.) kazasız belasız D37a/7
bilā-nihāye (Ar.) (s.) nihayetsiz, sonsuz
 durūd-ı b. D2a/5
bile ↓ → **birle, birlen** (e.) 1. ile, birlikte A34a/3, C23b/8, D8a/1, D33b/4, G31b/3, G32b/2, G51b/1, J38b/3
 2. aracılığıyla, vasıtasıyla D34a/3, D41a/1, D41a/3, D42b/4, G48a/2, G48a/3, G48a/4, G48a/5, G51b/6, G52b/1, G52b/2, G52b/3
 3. sebebiyle, nedeniyle C7b/8
 4. ..e göre, ..a uygun olarak A80a/4, D2b/1, E13b/1
 5. ve D35b/1
bilen ↑ → **birle, birlen** (e.) 1. ile, birlikte; sahip olarak B26a/4, B30b/4, B49b/3, C7b/10, C13a/3, C18a/9, C18b/4,

C36b/5, C37b/5, C37b/6, C40b/8, C43b/8, C44a/6, D11a/5, D25a/2, D28b/7, D32a/7, D33b/2, D36a/7, F32a/6, F32b/1, F35b/3, F37a/7, F44b/1, F53b/5, F57a/2
 cān-dil b. C6a/1-2
 be-şıdkı-dil C37a/7
 2. vasıtasıyla, aracılığıyla C6a/4, C16a/3, D40b/6, D40b/7, D41a/4, F36b/5, F49a/4, F49a/5, F49a/6
 b. turur C15b/2
 3. sebebiyle, nedeniyle B15a/4, C16b/1
 4. .. e göre, .. a uygun olarak C6b/6, C23b/9, C24a/6, C24b/4, C33a/9, D24a/2, F31b/7, F35a/7, F39b/3
bilimlik okumuş, bilgili C38a/6
bimār (< bīmār Far.) (s.) hasta olan
 b. bolmağay J38b/4
bī-namāz (Far.) (s.) namaz kılmayan B55b/4
bī-naşīb (Far.+Ar.) (s.) nasipsiz, hissesiz
 b. bolğaylar B14a/7
 b. kalıpdur C17b/6
 b. kılmağaysen B68a/7-68b/1
 b. koymağaysen F62a/7
bī-nihāye (Far.+Ar.) (s.) nihayetsiz, sonsuz
 durūd-ı b. B19a/3
bī-nihāyet (Far.+ Ar.) 1. (b.s.) nihayetsiz, sonsuz C31a/8
 2. (m.z.) nihayetsiz, sonsuz G53b/5
bī-özrī (Far.+Ar.) (h.z.) özürsüz olarak, hiçbir kusur olmadığı halde D42a/6
bir 1. (s.s.) bir A7a/2, A8b/1, A9a/3, A14a/4, A18b/1, A37b/5, A42b/5, A50a/3, B29b/6, B34a/3, B42b/2, B43b/7, B45b/1, C10a/1, C12a/3, C17b/10, C23b/4, C24a/9, C26b/5, C27b/3, C33b/9, C34a/6, C34b/6, C41a/8, C44b/4, D3b/4, D10b/7, D19b/3, D24b/1, D25b/2, D31a/2, D36b/2, D43a/5, D45a/3, D45a/4, E4a/2, E4a/7, E4b/3, E4b/3, E22a/4, E32a/3, F48b/5, G44a/5, H26a/7, H26b/1, H27b/3, H38a/6, H42a/7, I3a/9, J33a/3
 b. güruh (b.s.) B59a/4, B60b/3

b.+i C43a/5

kırk b. D14a/6, I5b/7

kırkdın b.+ni D30b/7

miñ b. A83b/2, C42b/6

on b. D10b/3, D36b/4, D36b/5

2. (b.s.) bir, herhangi bir A5a/5, A11b/1, A12b/1, A12b/2, A12b/5, A25b/4, A30a/5, A30b/4, A31a/1, A66a/2, A66a/4, A93a/2, A94b/3, B13a/3, B18a/1, B34a/7, B38b/7, B44a/7, B65a/5, C8a/5, C8a/6, C9a/8, C9b/1, C20b/7, C23a/1, C35b/2, C36a/6, C44b/9, D2a/1, D42a/5, D43b/3, D45a/2, D45a/3, D45b/2, D46a/7, E2b/3, E4a/3, E32a/5, F38a/5, H24b/1, H25a/2, H25b/4, J39a/2

künlerde b. kün ↓ : günlerden bir gün, herhangi bir gün, vaktiyle B18a/5-6

künlerde b. küni ↑ F29a/5

b. kimerse (b.z.) bir kimse, birisi, bir kişi C9b/2, C9b/4

3. biraz; birkaç

b. fārçe: (b.s.) biraz, birkaç C9b/3

b. pārçe: (b.s.) biraz, birkaç A31a/1, A32b/3-4

b. neççe: (b.s.) bir çok C29b/8, G36b/3

4. tam, bütün A91b/5, A92a/1, A92a/3

5. (m.z.) bir kez C9a/9

birāder (Far.) (is.) dost, arkadaş

b.+im A6a/3

birbiri < bir+i bir+i: birbiri D33b/1

b.+din I5b/7

b.+ge A9b/3, A15a/2

b.+ni A77b/4

b.+niñ C20b/1, F61a/2

birdin (h.z.) birlikte, beraberce, hep birden A51b/4, D20a/1

birev (b.z.) birisi, bir kimse, biri

b.+ge F51a/6

b.+niñ E22a/4

bī-revnaḵ (Far.) (s.) bereketsiz

b. bolḡusıdur C36b/7

birinçi (s.s.) birinci

kırk b. A86a/3, H27b/1

on b. A42a/5, A84a/3, C5a/2-3, C30b/3, C41a/3, D7b/4, D8b/2, D29b/4, E6a/4, E15b/4, F34a/1, G27b/5, H36b/2

ottuz b. A85a/5

yigirme b. A84b/4

bī-risāle (Far.+Ar.) (h.z.) risale olmadan, risalesiz olarak D37b/3

birle ↓ → **bile, bilen** (e.) 1. beraber, birlikte; a sahip olarak A19b/4, A19b/5, A21a/1, A32a/4, A70b/3, A80b/3, A88b/5, B16b/4, B27b/3, B28b/7, B29a/7, B30a/7, B34a/7, B38b/6, B40b/3, B40b/5, B44b/4, B48a/2, B57b/2, B60a/4, B62a/4, B63b/4, B65b/4⁴⁹⁵, C18b/3, C33a/5, C33b/3, C33b/4, C40a/3, C40b/6, D26b/3, D29a/7, D29b/1, D29b/3, D38a/4, E13b/2, E13b/4, E14b/1, E14b/2, E18a/3, E19b/7, E20a/6, E21a/1, E21a/2, E21b/4, E32a/4, E32b/3, F32a/2, G30b/4, G44a/3, G44b/2, G51b/4, G53a/5, H24a/7, H35b/5, H36b/2, H36b/6, I4a/6, I4b/2, J37b/2, J37b/4, J38a/2, J39b/7, J40a/5

öz hāli b. C23b/1

2. vasıtasıyla, aracılığıyla A9b/1, A9b/2, A15a/4, A50a/4, A88a/4⁴⁹⁶, B28a/5, B28a/6, B28a/7, B39a/5, B39a/7, B39b/1, B39b/2, B39b/3, B48b/2, B57b/6, B66a/3, C19a/8, C28a/3, C28a/4, C28a/5, C41b/1, E17a/2, E31a/7, E31b/1, E31b/2, E31b/3, G30a/4, H27b/4, H30b/1, H30b/3, I4b/2

3. sebebiyle, nedeniyle A49b/5, B51a/2, E2a/6, E4b/7, E18a/7, G35b/5

4. .. e göre, ..a uygun olarak A20b/5, A21a/2, A35b/3, A72b/1, A87a/1, B53a/6, B54b/1, C5a/9, C11a/1, C23a/6, C23a/8, C23b/6, C26b/9, D5b/1, D8b/7, D11a/7, D13a/1, D36a/3, D38a/4, E2a/2, E16a/2, E23b/1, E23b/2, E24a/1, F54b/6, F58b/5, G43a/4, H24a/4⁴⁹⁷, J33a/1⁴⁹⁸, J33a/4, J40a/6

⁴⁹⁵ Bu edat metinde köşeli parantez içinde yazılmıştır.

⁴⁹⁶ Bu edat metinde köşeli parantez içinde yazılmıştır.

⁴⁹⁷ El yazması nüshada bu edatın yalnızca "bir" kısmı yazılıp "le" kısmı yazılmadığından. Metin bölümünde eksik kısım köşeli parantez içinde yazılmıştır.

5. ve E23a/6, G51b/2

birlen → ↓ **bile, bilen** (e.) 1. ile, birlikte
A27b/2

2. .. e göre, .. a uygun olarak D28b/1

birleri (b.z.) birileri, herhangi birileri

her b. A81b/2, D5a/6

birlik bir tek olma durumu, vahdaniyet
D22b/1

b.+iñ G46b/1

bī-ruḥṣāt (Far.+Ar.) (h.z.) izinsiz olarak,
yeterlilik belgesi olmadan B26b/5, B43a/5,
B64b/5, B65b/7

birün (Far.) (y.z.) dış, dışarı

haddin b. (m.z.) haddinden fazla C15b/6

bi's-sa'ādet (Ar.) mutluluk için, saadete
C36a/8

b'ismi (Ar.) ismiyle, adıyla G55a/4,
G55b/1, G55b/3

bisyār (Far.) 1. (m.z.) çok, pek çok
A27b/3, A80a/1, B56a/3, C22b/6, D2b/4,
D37a/6, G32a/1

2. (b.s.) çok, sayısı birden fazla olmakla
birlikte kesin olarak bilinmeyen nicelik A82a/2,
D11b/4, E20a/7

bī-šek (Far.+ Ar.) (h.z.) şeksiz, şüphesiz,
kesin surette F52b/5, F53b/1, G49a/3, G52a/5

bī-tahāret (Far.+Ar.) (h.z.) abdestsiz
olarak B50b/3, B61b/6, F61a/1

bi-tariqa (Ar.) (h.z.) aynen, aynı şekilde
C17b/7

bī-tekbīr ↓ (Far.) 1. (h.z.) icazet sahibi
olmadan yetersiz olarak B64b/5, C20b/2-3

bī-tekbīr (Far.+Ar.) 1. (s.) tarikatta
eğitimi tamamlayıp ehliyet, icazet, yeterlilik
nişanı sahibi olmayan A53a/3

2. ↑ (h.z.) icazet sahibi olmadan, yetersiz
olarak A73b/3, C19b/8, D37b/3, F59b/2

bī-vech (Far.+Ar.) (h.z.) sebepsiz,
nedensiz J37b/1, J37b/3

bī-üzre (Far.+Ar. bī-üzr) (h.z.) özürsüz,
sebepsiz C19a/6

biz (ş.z.) biz A6a/5, A35b/3, C10b/7,
C11a/2, C11a/3, C17a/5

b.+ge A17a/4, E3a/6

b.+mu A17a/4

b.+ni A6a/4, A6b/2, A35b/2, A37a/5,
A37b/3, C11a/1, C11a/3

b.+niñ A34b/3, A34b/5, A35a/3, A36a/1,
C10b/5, C10b/6, C11a/5, C11a/6

b.+ler C10b/8

b.+large I3a/8

bī-zār (Far.) (s.) rahatsız; küskün

b. bolğay A22a/5, B58b/6, D6b/7,
D38b/1, H38b/5

b. bolğaylar C37a/1, C39b/1-2, C43a/1,
E21a/6, G43a/2-3

b. bolup D12b/4

b. bolur C21a/3, J38b/1

b. turur D36a/3

b. tururlar B5b/2

bī-zebān (Far.+ Ar.) (h.z.) dilsiz olarak
J40a/4

boğ- elbisenin yakalarında tutup çek-,
boğazını sık-

b.-sa H24b/4

boğuz₁ boğaz

b.+larığa B35a/4

boğuz₁ yem, hayvan yiyeceği olan
hububat, tahıl C14/9

boğuzla- boğazını kes-

b.-ğalı D23a/6

b.-ğay F39b/4

b.-mağı D27b/3, F57b/6

b.-rda F38b/6, F39a/7, F43a/6-43b/1,
F43b/2, F43b/4, F43b/5-6, F56b/5

b.-ydur F57a/6

boğus tahtadan yapılmış pulluk (<
boğusa/buğusa TED: 58) C31a/1, C31a/4,
C31b/2

⁴⁹⁸ Bu edat, metinde köşeli parantez içerisinde yazılmıştır.

bol- 1. gerçekleş-, meydana gel-

b.-dı A48a/3, A48a/4, A48b/1, A78a/2, B6b/1, B6b/4, B6b/6, C4a/1, D6a/7, F29a/7, H26b/1, H26b/2

b.-dılar E2b/6

b.-ğay A18a/2, C28b/2, D39a/5

b.-maydur D45b/3

b.-sa B42b/7, B44b/1

b.-+sun D22b/2

b.-up E3a/7

b.-updur A9a/1

b.-ur C34b/8

2. var ol-, mevcut ol-; bulun-

b.-dı B32b/5

b.-ğanı A68b/3

b.-ğay B61a/1, D13a/1, D14a/7, D25a/2, G44a/3, G54a/1

b.-ğaymen A47b/1

b.-mağay D46b/7

b.-mağlık A70b/3, A95a/1, B29b/1, B48b/5

b.-mas A22a/3, D15a/4, D39a/2

b.-sa B34a/4, B47b/7, B45a/3, D32a/2, E3b/2, G47b/3

b.-+sun B45b/4, B45b/5, D43b/1

b.-up B60a/4, E3b/7

b.-ur D31a/3, E3b/1

b.-ur érđi A9b/4

3. yaşa-

b.-ğay E14b/1, F57a/2

b.-mağlık B28b/7, B30a/7, C18a/10, C18b/5, D8a/1, E18a/3, F32a/2, F32a/6, F53b/5, G32b/2, H36b/2

b.-mağlık turur E21a/2

b.-mağ C33a/5, C33b/3, C40b/6, C40b/8, E32b/3

b.-mağ kérek B26a/4, C13a/3, E32a/5

b.-mağlık G31b/3, H35b/5, H36b/6

b.-salar C23b/8

b.-up C37b/5

4. (y.f) ol-, ... durumunda bulun , ... haline gel-

āb-rūyluğ b.-ur A87a/3, A92b/5

āgāh b.-ğıl D3a/5-6

āgāh b.-uñlar C15b/3, H24a/2-3

āsān b.-ğay D38b/3-4, E33a/1

āzād b.-+sun D31a/6-7

‘azīm b.-ur F37b/3

bağıl b.-mağlık A73b/2-3

bağıl b.-mağ I6b/5

bed-zebān b.-mağay C38a/2

bed-zebān b.-mağlık A74a/2, C20a/1-2

bed-zebān b.-sa F59b/7-60a/1

bī-dār b.-dum A36a/3, C11a/8

bī-dār b.-mağlık D8a/2

bī-dār b.-mağ C41a/1

bī-dār b.-mağdın D44a/6

bī-dār b.-mağlık C19a/1-2

bī-dār b.-up D4b/3, D46a/5

bī-diyānet b.-magay I6a/4

bī-diyānet b.-mağlık A74a/3, C20a/3

bī-diyānet b.-sa F60a/1

bī-ğaber b.-salar C36b/3

bimār b.-mağay J38b/4

bī-naşīb b.-ğaylar B14a/7

bī-revnağ b.-ğusıdur C36b/7

bī-zār b.-ğay A22a/5, B58b/6, D6b/7, D38b/1, H38b/5

bī-zār b.-ğaylar C37a/1, C39b/1-2, C43a/1, E21a/6, G43a/3

bī-zār b.-up D12b/4

bī-zār b.-ur C21a/3, J38b/1

cem‘ b.-ğanda C23a/9-23b/1

cest b.-+sunlar B34b/3

ciger kebāb b.-up C23b/3

civānmerd b.-mağ D33a/3

- daḥil b.-ur F52b/7
dānā b.-gıl F57a/5
dānā b.-uñlar B4b/2, B53b/1-2
def^c b.-gay J39a/5
dost b.-mağay D34a/2
dost b.-mağlık A72a/5
dost b.-mağ D33b/1
dost b.-mağlık C19b/3
dost b.-sa D46a/2
dukān-dār b.-mağı E21b/2
dukān-dār b.-sa C20b/5
dürüst b.-adur F51a/6-7
dürüst b.-ur H30b/1-2, H30b/3
fāk b.-adur F49a/4, F49a/5, F49a/6, F49b/1
fāk b.-up D23b/3
fāk b.-ur D40b/6, D41a/1, D41a/1-2, D41a/4, F53a/3
faqr-könüllük b.-ğay E8a/7-8b/1
farz b.-dı A48a/4, A78a/2, B6a/7-6b/1, B16a/1-2, C7a/6, D5b/7, D16b/1-2, D21a/2, E5a/5, F30b/3, H39a/2
fāsık b.-mağlık A73a/5
faşih-zebān b.-mağlık D8a/3-4
faşih-zebān b.-mağ D33a/4
fāş b.-dı A69a/2
feda b.-+sun B34a/5
ferāvān b.-ğaylar C37a/9-37b/1
feydā b.-dı C31a/2, D3b/2, E11a/2, E11a/5, E12b/2-3
feydā b.-dılar E11b/3
feydā b.-ur F52b/3
ğāfil b.-mañlar E19a/6
ğā'ib b.-dı C8b/3, C9a/4, C11a/7, C11b/10 C11b/
ğam-gīn b.-ğusıdur C37a/6
ğam-gīn b.-up oturup édiler I2a/7-8
ğam-nāk b.-up A5b/1
ğāyib b.-dı A26b/4, A28b/4, B19b/7
ğāyib b.-dılar A36a/2
ğāyib b.-ğay B57a/6-7
ğūy b.-mağlık
giriftār b.-dı B62b/1
giriftār b.-ğay B57a/1
giriftār b.-ğaylar C5b/10, E19a/4-5
giriftār b.-up B61a/7
giriftār b.-ur F33a/3
günehkār b.-ğusıdur I8a/8
günehkār b.-ur A78b/1, A78b/3, C21a/2, D6b/3, D43a/1
ḥaberdār b.-madı A67b/4
ḥaberdār b.-mağ D8b/1, D33b/3
ḥafā b.-dı A32b/5
ḥalāş b.-ğaylar C37a/5
ḥalās b.-mağay D38a/3
ḥāmūş b.-mağlık B29b/1-2
ḥāniş b.-sa A77a/2
ḥarām b.-ğay A89a/4, B5a/6, C40a/4, E24a/4, G42b/3, G45a/5-45b/1, I8a/1
ḥarām b.-ur E16a/3-4
ḥarīdār b.-ğay A64b/5
ḥāşıl b.-ğay C36b/1
ḥāşıl b.-mas D43b/6
ḥāşıl b.-ur D43b/4-5
ḥāzır b.-dı C10b/2
ḥāzır b.-up A7a/1-2
ḥelāl b.-ğay I7a/8-7b/1
ḥelāl b.-mağay A24a/1, A97b/4
ḥelāl b.-maydur F36a/5-6
ḥelāl b.-ur B53b/1, B58a/6, J37b/7-38a/1
hemmār-vār b.-ğanda C23b/5-6
hem-şahbet b.-mağlık F32b/1-2
hem-şohbet b.-uñlar D45a/1-2
ḥoş-ḥāl b.-up B34a/2
ḥurrem b.-dılar A8a/3

- hoş-hüy b.-ğay D42a/7, E8a/7, F54a/6
 hoş-hüy b.-mağlık D8a/2-3, E18a/6, F59a/2
 hoş-hüy b.-mağ D33a/4
 hoşnüd b.-ğay A21b/5, B5b/7, D12a/1
 hoşnüd b.-up A23a/2, E20a/4-5
 hoş-söz b.-mağlık H35b/5-6
 hoş-vakit b.-mağ D33b/4-5
 ihsānlık b.-ğay E8a/6
 icābet b.-mas D40b/4, E30a/5
 kabūl b.-dı A26a/2, A26b/4, A28b/3, C8a/8, C8b/2, C9a/3
 kabūl b.-dılar A38b/2
 kabūl b.-madı A26a/5, C8a/10
 kabūl bolmağay A38a/5
 kabūl bolmas J38a/6-7
 kabūl b.-+sun A37b/2, C11b/9
 kāfir b.-ğay J40b/2
 kāfir b.-ğudék C20b/8
 kāfir b.-up A75a/3-4, F61b/5
 kāfir b.-ur A39a/3, A78a/3, A78a/5, C21b/2, D6b/2, D43a/1, J37b/1, J37b/3
 kāfir b.-urlar C28b/8
 kavī b.-dılar A9a/2-3
 kayyum b.-sa C21a/7
 kem b.-sa D42b/5-6
 kenes b.-dılar A14b/5
 kor b.-ğan G43a/1
 köñli yumuşak b.-ğay A72b/5
 küşāde kolluk b.-ğay E15a/7
 lāy'akıl b.-ur érdiler E14a/1-2
 lazım b.-sa A75a/2
 mağbūl b.-ğay B32a/3-4
 ma'lūm b.-dı A48b/3, A69a/1, C7a/8
 ma'mūr b.-ğay B55a/7, B63a/2, B67a/7, D11b/2, D36a/4, H24a/5
 ma'mūr b.-ğaylar C43a/4, E22a/1
 ma'mūr b.-ur A21a/3, A23a/5, A88a/5
 merd-i kāmīl b.-ğay B63b/7
 meşgūl b.-ğay B51b/1
 meşgūl b.-mağlık B47b/7
 meşgūl b.-mağ C40b/7
 meşgūl b.-masdın B51a/5
 meşhūr b.-dı A11b/1, A42b/3, D21b/2, F30a/4, I5a/8
 mevcūb b.-sa B32a/2-3
 mezkūr b.-ğan B14a/2, B56b/2, B57b/5-6, C10b/1, D25b/1
 mihmān b.-up G50b/3
 muhtāc b.-up C23b/5
 musulmān b.-dılar A10a/2
 musulmān b.-ğay F34b/2
 musulmān b.-madı D22b/5
 musulmān b.-sa A75a/4, F61b/5-6
 mükerrrem b.-up D11b/5
 mülāyim sözlük b.-ğay E15a/6-7
 müsteḥab b.-dı D6b/1-2, D21b/1, F31a/3, H39a/7
 müsteḥab b.-ğan C23a/3
 mülāyim b.-mağlık B29a/1
 münkir b.-sa A78b/2-3, E22b/2
 mürted b.-ur A53a/5
 müşerref b.-dı B60b/2
 müşerref b.-ğay B63a/1, D11b/7
 müşerref b.-updur B59b/5-6
 müşerref b.-ur A87a/4
 müteḥayyir b.-dılar E4a/1
 namāz-ḥ'ān b.-ğay I6a/5
 nāzil b.-dı G36a/3
 nāzil b.-updur D43b/3, E32a/3
 nā-peydā b.-dılar A12a/5-12b/1
 nā-rāzī b.-ur A23b/5
 naşīb b.-ur F35b/5
 obdan b.-ur C26b/9
 ötkün b.-ğay D37a/6-7

- pāk b.-dı C27b/3
- pāk b.-dılar A94b/1, B35b/3-4, E28b/4
- pāk b.-ğay B43b/4, B47a/2, B55a/3-4
- pāk b.-ur B39a/6, B39a/7, B39b/1, B39b/2-3, B39b/4, B39b/6, C28a/3, C28a/4, C28a/5, D41a/3, E31a/7, E31b/1, E31b/2-3, E31b/3
- pāk b.-ur érđi D23b/3-4
- pāk dāmen b.-mağ kérek C22b/9-23a/1
- pedā b.-dı A8b/5, A34a/1, A65b/1, A65b/2, A65b/3, A65b/4-5
- pedā b.-dılar A16a/1
- perhīzkār b.-mağ C18a/8-9
- perīšān b.-dılar E3a/2
- peydā b.-dı C7b/6, C10a/9, G30a/2, G35b/2
- raḥm-ı dil b.-mağ D32b/2
- rāst-gūy b.-ğaylar F59a/1
- rāst-gūy b.-mağ C40b/9-41a/1
- rāzī b.-duğ A35a/2, C10b/7
- rāzī b.-ğay D36a/5, D38a/5, D43b/2
- rāzī b.-mas E30b/3
- rāzī b.-+sun A37a/5-37b/1
- rāzī b.-up D23a/6
- rızā b.-dılar C27b/6
- revā b.-sa éđi A81b/5
- rū-yı siyāh b.-ğay B58b/4-5
- rüsvā b.-ğusıdır E19a/3
- rüsvā b.-ur F37a/1
- sā^cat-kağem b.-mağ C41a/2
- şābit-kağem b.-sa A21a/2
- şādır b.-sa C20b/8, C21a/1
- şāf b.-dı F50b/6
- şāf b.-ğay B47a/6-7
- sağrı b.-mağı A19a/2
- sağrı b.-ur A19a/2
- sağrı b.-ur érđiler A19a/4
- şaḥāvetlik b.-ğay C38a/1
- şāhib-i çerāğ b.-up F51a/3-4
- şāhib-i tekbīr b.-sa D24b/7
- şāhib-i tekbīr b.-up B55b/7
- seḥer-ḥīz b.-ğay F58a/7-58b/1
- sergerdān b.-up C23a/1
- sezā-vār b.-ğay D25b/4, D37b/4-5, G45b/2-3
- sezā b.-up D38b/2
- sezā-vār b.-ur D12a/5, D12b/5
- sözi ötkün b.-ğay A21b/3-4
- sünnet b.-dı B6b/5-6, B16a/6-7, C7a/8, D6a/4, D21a/6, E5b/1, F31a/1, H39a/6
- şādmān b.-dılar D2b/4-5
- şermende b.-ğay B63a/7
- şermende b.-ğaylar E23a/7-23b/1, E30b/5
- şermende b.-ur A98a/1, F44b/6
- şerm-sār b.-ğay E16a/6, E24a/6
- şerm-sār b.-mağay H37a/2-3
- şerm-sār b.-up A24a/4, G45b/1-2
- şikeste-dil b.-mağ D8b/2
- şikeste-dil b.-makdur F59a/5
- tamām b.-dı F55b/6-56a/1, G55b/4
- tamām b.-up I9a/1
- talāk b.-ur A20b/3, C44a/2, C44a/8-9
- teveccüh b.-up A15b/4
- tola b.-ur D31a/4, D42b/5
- türük b.-sa A76b/1
- usta b.-sa A74b/5-75a/1, F61b/3
- ümīd-vār b.-ğay E8b/7
- ümīd-vār b.-mağ F32a/8
- vācib b.-dı B6b/3-4, B16a/4-5, C7a/7, D6a/3, D21a/4, E5a/6-7, F30b/5, H39a/4
- vāki^c b.-updur A50b/2, C44a/2-3
- vāşıl b.-dılar A69a/4
- yār b.-ğay D38b/3
- yégendék b.-ğay B65a/1-2

yıraq b.-ğay B40a/6, E8b/1-2, E8b/2-3,
E18b/3, F54b/2, F58a/7

yıraq b.-mağlık B48a/6, F32a/4-5

yok b.-dı B33a/1

yüzi kara b.-ğay D12b/2-3

yüzi kara b.-up A13a/3, A24a/2, B63a/4,
D25b/4

zāyīc b.-mas C36a/9

zāyīc b.-urmu E2b/7

ziyade b.-dı A86b/4-5

ziyāde b.-ğay A22a/2

ziyāde b.-up J38b/5

ziyāde b.-ur A23a/4

zukam b.-mağay J38b/5

5. (y.f) et-, ver-

emrī b.-dı A7b/3

fermān b.-dı B19b/6, B33a/5-6, B33b/4-
5, C3b/8, C7a/6, D2b/1, D22a/7,
H26a/1, I2b/1, I3a/8, I3b/6, I4a/1-2,
I5a/1

fermān b.-dılar I3a/5

6. (y.f) olun- edil-

ilhām b.-dı C10b/4

7. (y.f) karmaşık fiil oluşturmak için, ol-

aytқан b.-sa C23b/9

aytқан b.-salar C23a/8

alıp kélgen b.-salar B40b/7

almağan b.-sam D34b/4-5

bolğay bolup J40a/2

dégen b.-ur E2a/4, E22b/1

kelalmaydurgan b.-sa B44b/1

kılğan b.-sa J38a/6

kılğan b.-salar C5b/9

tapğan b.-ğaysız A30a/4

8. (y.f) süre dol-/geç-

yıl b.-dı A37b/5, C11b/6, C12a/3

yıl b.-updur A37a/1

9. (c.f.) i-, ol-

andağ b.-ğay C28b/2

bergendék b.-ğay D45a/5

cümleleridin b.-sa kérek E2a/3-4

duṣā kılr b.-sa F51b/2

ehl-i kāsib b.-sa E2a/2-3

ehl-i kāsib b.-sañlar E19b/1-2

ğıybet kılr b.-sa A75b/5-76a/1

hacc kılr b.-sa A38a/4

hācet b.-mas érđi E13b/5-6

haķāret kılgandék b.-ğay H25a/1

haṭā b.-ur D47b/3-4

ihānet kılgandék b.-ğay D13a/5

kılr b.-sa A75a/3

lāzım b.-ur A20b/4, A79b/5, B54a/7,
C37b/3, H24b/2-3, H24b/5

şāhib-i tekbr b.-sa D15a/4-5

tekbr alur b.-sa A76a/1

tuğulgandék b.-ğay B55a/4-5, D26b/5

ul b.-ur B38b/5

ustādığa b.-ur E17b/2

yarlıkağan b.-sa B34b/2

10. belirli bir zaman gel-

b.-ğanda C6a/6

11. .. a dönüş-, .. vaziyeti al-

b.-ğay F56b/7, G45a/2, I7b/1-2, J33a/3,
J37b/7

b.-ğay bolup J40a/2

b.-ğaylar C6b/10

b.-madılar I2b/3

b.-mağlık A72b/4, C19a/9-19b/1

b.-maklık C19b/1-2

b.-sa G52a/4

b.-updur C11a/9

b.-up turğay I7b/4

12. (t.f.) esas fiildeki iş oluş ve hareketin
tam anlamıyla yerine getirildiğini,
tamamlandığını ifade eder

cānı çıkıp b.-mağunça F40a/6-7

koşup b.-ğandın G41a/1-2
 süfürüp b.-ğandın B53a/1-2
13. uygun ol, kabul ol-
 b.-ur G53b/1
bostān (Far. > bū-sitān) bahçe
 b.+ığa C16a/1
boy boy, yükseklik
 b.+ı B67b/7
boyun boyun
 b.+ığa B65a/7, J39a/3
 b.+ını C31b/6
boyunturuk boyunduruk, çifti çeken hayvanın boynuna takılan ağaç çember C31a/1, C31a/4, C31b/2-3, C34a/8-9, C35a/2, G29b/1, G33b/5
boza mısır, buğday , arpa gibi tahılların hamurunun ekşitilmesi ile elde edilen koyu ve mayhoş içki I6b/3
böl- böl-, taksim-
 b.-üñ C12a/1
bölek (b.s.) başka, ayrı A29a/1, C9a/5, C9a/6, C35b/2, C36a/6, C44b/9, E29a/7, F61b/7
börk başlık, kalpak, takke C14b/2
böz 1. bez, pamuktan eğirilen iplik C40a/9, C40b/2
 b.+ni C39a/3, C41a/8, C41b/6
2. el tezgahında pamuktan dokunan bez E3a/7, E4a/4, E10a/2, E10a/6, H33b/6
 b.+ler E3a/4
 b.+lerni E2b/6, E3a/3, E3b/6, E4a/2, E9b/5
 b.+ni E4a/7, E10b/2, E10b/7
bözçi bezci H24b/6
bu 1. (i.z.) bu; bunlar A7a/5, A31a/2, C9b/4, C16a/9, C27b/8, C28a/1, C39b/5, C39b/7, C44b/4, C44b/5, D14a/4, D17b/5, D18a/2, D24a/6, D30a/3, D40a/1, D40b/7, D41a/7, F57a/3
 b.+dur A87a/5, B42a/3, B42b/2, B43b/7, B45b/1, B45b/2
 b. érdi A9b/5

b.+ndék: böyle G42b/5
 b. turup G54a/1
 b. turur A4b/2, A81a/3, B2b/2, C3a/1, C29a/4, C38b/2, D26b/7, D28a/3, E1b/2, E31b/4, G23b/1, G55a/2, H23b/2, J32a/2, J39a/6
2. (i.s.) bu A8a/1, A11b/3, A19a/1, A20a/4, A20b/5, A21a/1, A21b/1, A22a/4, - A22b/2, A24b/1, A24b/5, A25b/5, A26a/4, A27b/3, A28b/5, A29a/3, A29b/1, A30b/3, A32b/1, A33b/1, A33b/2, A35a/5, A35b/3, A37a/3, A39b/1, A41a/3, A41b/1, A64b/3, A67a/5, A68b/3, A76b/1, A80a/3, A80b/4, A82a/2, A82a/4, A83a/5, A86b/5, A87a/1, A87a/4, A87b/4, A88a/4, A88b/2, A88b/3, A89a/3, A92b/2, A92b/3, A95b/2, B14a/2, B15a/1, B24b/5, B25a/5, B25b/3, B28a/1, B36a/2, B39a/3, B44b/2, B46a/2, B53a/5, B54a/1, B55b/6, B56b/2, B57b/2, B57b/5, B58a/7, B59b/4, B60b/1, B61a/6, B62a/7, B62b/2, B63a/3, B63b/2, B64a/1, B64a/4, B66b/4, C3b/2, C5b/10, C6a/10, C7b/10, C8a/7, C8a/9, C8b/8, C9a/5, C9a/6, C9a/10, C9b/8, C10a/6, C10b/1, C11a/1, C11a/3, C11b/7, C12a/1, C12a/3, C12a/8, C15a/7, C15b/4, C22b/5, C23b/6, C24a/6, C24b/4, C28b/7, C32a/3, C34a/2, C34a/6, C34a/7, C34a/9, C34b/2, C34b/4, C34b/9, C36a/7, C36b/3, C37a/1, C39a/8, C39b/2, C39b/9, C40a/2, C41b/6, C41b/8, C42a/1, C42a/2, C42a/4, C42a/6, C42a/8, C42b/3, C42b/7, C43a/4, C43b/7, C44b/4, D2a/7, D2b/2, D2b/3, D5b/1, D10a/5, D12b/3, D14a/3, D14a/5, D14b/5, D15a/5, D15a/7, D15b/5, D20a/6, D22a/1, D23b/5, D23b/6, D24a/1, D25b/1, D26b/1, D35b/3, D35b/5, D36a/2, D36a/3, D36a/5, D36b/6, D38b/2, D38a/3, D38b/2, D38b/4, D38b/6, D39a/6, D44a/2, D48a/1, E2a/2, E3a/3, E4a/1, E4b/2, E13b/6, E14a/5, E14b/6, E14b/7, E17a/7, E19a/1, E19a/7, E19b/6, E23a/1, E27b/1, E30b/1, E31a/5, E32a/7, E32b/5, F39b/2, F41a/2, F42a/2, F42b/4, F49b/2, G24b/1, G30b/5, G36a/3, G36b/2, G42b/1, G43a/2, G43a/4, G44b/1, G44b/3, G45a/2, G46b/7, G53b/4, G54b/3, H23b/6, H24a/4, H24a/5, H24b/1, H34a/1, H36b/7, H37a/4, H37b/1, H38a/7, H38b/1, H38b/4, H42b/6, I5a/8, I5a/9, I7a/6, I7b/5, I8a/3, J33a/1, J33a/2, J33a/7, J33b/6, J34a/3, J35a/1, J35a/5, J35b/5, J37b/2, J37b/4, J38a/1, J38a/4, J38b/3, J39a/3, J39b/7, J40a/5, J40b/1

bū → būy

b.+nı G50a/6

buba-yı rûmî (ö.i.) Risale-i Sodagerçilik'te ileri gelen mürşitlerden biri olarak zikredilir D9a/5

buba-yı şahib-i evliyā Risāle-i Reng-rizlik'te boyama tokmağı ile kumaşa vurarak bezi/kumaşı renklendirme işleminin piri olarak gösterilen kişi

b.+dın E13a/4

bul- 1. elde et-, ele geçir-

b.-dılar E3b/5, E3b/7

2. yaşa-

b.-mağay B63b/6

b.-masun B56a/5

3. farklı bir durumda gör-

b.-ur érdiler A9a/4-5

bular (i.z.) bunlar A88a/3, B59b/3, B60a/1, B61a/5, B61b/3, C30b/9, G26a/1

b.+lardın C30a/2, D6a/5, G24b/3, G24b/5, G25b/1-2

b.+nı E32a/1

buğda ↓

b.+nı G42a/1

buğday ↑ buğday C35b/8, G38b/4

b.+nı B16b/1, B17a/3

buğur karasaban (< buğursa YUTS 52) G28b/5

burc (Ar.) (is.) köşe

b.+ıda A50a/2-3, A50a/3, I4a/5, I4b/3, I4b/5, I4b/6, I4b/6-7, I4b/8

b.+ığa G54b/5

burcluk (Ar.+T. < burceklik) (is.) köşeli A50a/2

burhān (Ar.) (is.) delil, kanıt

b.-ı dīn G24a/1-2

burhānu'l enbiya (Ar.) (s.) peygamberlerin kanıtı/delili C29b/4

burun (e.) önce, evvel D2a/6

būy (Far.) (is.) 1. → bū güzel koku

b.+rağ C11a/9

2. Uygur Türklerinde her Perşembe günü "ervah" (ruhlar) için yağ koklatma âdeti vardır. İnanca göre, ruhlar her Cuma Mekke'ye gidip Cuma namazı kılarlar. Perşembe günü yağ koklatılırsa, ruhlar canlanıp Mekke'ye erkenden ulaşabilirler. b. kılıp C28a/9-28b/1

buyru- ↓ buyur-, emret-

b.-dı A78a/2, D16b/1, D21a/2

b.-dılar E3b/1

b.-ğan D33a/7, E20b/5

b.-p E3a/6

b.-pdur A78b/2

b.-sa érdi E4b/2

buyur- ↑

b.-dılar I3a/2

buz- boz-

b.-mağay D34b/3

buzul- bozul-

b.-sa A76a/2

bürhān (Ar.) (is.) delil, ispat

b. érür G46b/7

bürende (Far.) (is.) Ayakkabıcıların deri ve krom kesmekte kullandığı bıçak, hilal şekilli eğri saplı keskin alet (< buranda PED 179, UTİL I 521) A51a/3, A55b/1, A58b/4

büzürg (Far.) 1. (s.) manevî olarak büyük ey şeyh-i b. C8b/9

hoca-yı b. D47b/2

2. (is.) manevi olarak saygı duyulan büyük kişi

b.+lerniñ A86b/5-87a/1

büzürg-vār (Far.) (s.) yüce, ulu, saygın

b.-ı 'ālem: 1. (b.g.) Süfyan-ı Sevrî

ey b. A30b/1-2

yā b. A28a/2-3, A29b/5

2. (b.g.) Ebu Süfyan C9a/10

ey peder-i b. B34b/2-3

pīr-i b. A88b/3

C

ca'fer-i şādık (Ar.) (ö.i.) Şia inancına göre on iki imamın altıncısı, Sadık lakabıyla bilinen, hem Hz. Ebubekir'in hem de Hz. Ali'nin torunu olan dini lider

hazret-i imām c. D27a/3-4

hazret-i imām c. ra'ziyallāhu 'anh
A23a/5-23b/1, A39a/1-2, C4a/7,
C29b/5, E22b/4-5, I4a/7-8

hazret-i imām c. ve reh-nümā-yı muvāfık
B14b/5-6, C38b/8-39a/1, D1b/6-7,
H23b/4-5

hazret-i imām c. ve reh-nümā-yı muvāfık
ra'ziyallāhu 'anh A25a/2-3-4, C3a/7-8-
3b/1, C21b/8-9-22a/1, G24a/3-4,
H25a/4-5-6, I2a/1-2

hazret-i seyyidnā imām c. ve reh-nümā-
yı muvāfık ra'ziyallāhu ta'ālā 'anh
F28b/6-29a/1-2-3

imām c. ra'ziyallāhu 'anh C12a/8-9

imām c. ve reh-nümā-yı muvāfık B3b/6-
7, J32a/6-7, J32b/6-7

ca'fer-i tayrān (ö.i.) Cā'fer et-Tayyār ya da cā'fer bin Ebū Tālib (ö.i.) dördüncü İslām Hālifesi Ali bin Ebā Tālib Merkedī'nin abisi olup İslām Peygamberi Muhammed Mustafa'nın amcası Ebu Talib'in oğludur.

hazret-i imām c. D27a/4-5

cālūt-ı ceberūt (ö.i.) Davud peygamber zamanında Filistin'de yaşamış hayali kahraman. Boyunun uzunluğu ve bedeninin büyüklüğü ile meşhur bu zat, İsrailoğullarına meydan okumuş karşısına onunla mücadele edecek kimse çıkamamıştır. İrail meliki onu yenecek kişiye kızını vereceğini vadetmiştir. Sadece 17. Yaşındaki Davud peygamber onu bir sapan taşıyla öldürebilmiştir.

c.+dın H30a/6-7

cān (Far.) (is.) can, insanların ve yaşamlarını sağlayan, ölümle birlikte bedenden ayrılan madde dışı varlık C16a/3, D22b/7, G48a/6

c.-dil bilen: canla başla C6a/1-2

c.+ı çıkıp bolmağünça F40a/6-7

c.+ım B34a/3, B34a/4

c.+ını B34b/1

c. kulağında tutuñlar E19b/3-4

nez'-i c. E18b/4

cāndār (Far.) (is.) canlı

c.+larğa G52a/3

cānib (Ar.) (is.) yön, veche, cihet; sebep, vesile

c.+din A38a/1

c.+idin A12b/4

cārüb (Far.) (is.) süpürge; süpürme

c. kılurda B28b/2, B30b/1

c.+nı B30b/4

cārüb-keşlik (Far.+T.) (is.) süpürücülük, evvelce Mekke'de Kābe'nin Medine'de camileri süpürme işi, bu aynı yüksek bir makamdı A82b/4, A83a/3

cāy (Far.) 1. (is.) yer; makam

c.+ında C10b/8

c.+ı turur A50a/4

2. (s.) uygun

c.-ı hecā C22b/1, C23a/7

3. (is.) gereken şekil, uygun vaziyet

c.+da E19a/1

cāy-be-cāy (Far.) (h.z.) makam makam, yer yer, makamına uygun olarak, yerine göre C5b/8

cāyız (Ar. < cā'iz) (s.) dinī ve yasal yönden yapılmasında sakınca bulunmayan

c.+dür D42b/6

c. émes B42b/1, D15b/1, D25b/3

c. émesdür D27b/3-4

cebr (Ar.) (is.) zorlama, zor kullanma A5a/6

cebrā'ıl (Ar.) (ö.i.) İslām'a göre peygamberlere vahiy getirmek, Allah'ın emir ve yasaklarını bildirmekle vazifeli melektir. A6a/3

c. 'aleyhi's-selām A5b/2, C7a/6, C7b/2, C25a/7, C40b/3, H26b/7, H39a/3, I4a/3

c. 'aleyhi's-selāmdın A50a/4

c. ‘aleyhis’s-selāmğa C7a/5

c.+ni H26b/4

ey c. C3b/8, I3a/9, I2b/1, I5b/8-9

hazret-i c. C17a/7-8, E12b/3, H40a/2-3, I3b/2, I4b/5, I5a/5, I5b/1

hazret-i c. ‘aleyhi’s-selām A6b/5, A7b/1, A8a/3-4, A13b/5-14a/1, A14b/2-3, A15a/5-15b/1, A16a/2-3, A48a/4, A48b/1-2, A53b/1, A90a/4-5, B6b/1-2, B9a/6-7, B15a/2, B16a/2-3, B18b/7, B21a/2-3, C4a/2, C7b/8, C31a/2-3, D2a/1, D2b/6, D6a/1, D17b/5-6, D21a/2-3, E2a/4-5, E5a/5, E25a/5-6, F29b/4-5, F30b/3-4, F38a/2, F46b/5-6, G37b/2-3, I2b/4, I2b/8, I3a/2-3

hazret-i c. ‘aleyhi’s-selāmdın A65b/5-66a/1, D4b/5-6, D21b/3-4

hazret-i c. ‘aleyhi’s-selāmğa A48a/3, B6a/6, B15b/7-16a/1, C3b/7-8, D5b/6-7, D16b/1, D21a/1-2, E5a/4, F29a/7, F30b/2

hazret-i c. ‘aleyhi’s-selāmın A79a/3

hazret-i c. ‘a m G35b/5-36a/1, G36b/3

hazret-i c. ‘a mdın G30a/4-5

hazret-i c.+ğa H25b/7, H39a/1-2, I5a/1

hazret-i mehter c. ‘aleyhi’s-selām B9b/6-7

yā c. G55a/3, H26b/5

yā c. ‘aleyhi’s-selām A7a/4-5

cehd (Ar.) (is.) bir şeyi başarmak için kendini zorlamak, çalışmak, çabalamak

c. kılğay B46b/3

cehl (Ar.) (is.) öfke, hiddet B65b/4

celāle’d-dīn velī (Ar.) (ö.i.) Risale-i muze-duzluk’a göre on iki pīr mürşidin üçüncüsü

c. turur A41b/4-5

celāle’d-dīn andicanī (ö.i.) , Risale-i Sodagerçilik’ta ileri gelen mürşitlerden biri olarak zikredilir D9b/1

celle celāluhu (Ar.) ‘Onun (Allah’ın) şanı artsın’ anlamındaki bu cümle Tanrı zikrinden sonra söylenir

hazret-i hūdāvend c. C21a/8

cemc (Ar.) (is.) birikme, toplanma

c. bolğanda C23a/9-23b/1

cemāat (Ar.) (is.) bir imama uyarak namaz kılmak için bir araya gelen topluluk D32a/7

cemī (Ar.) (b.s.) cümle, hep, bütün J37b/5

cemīc (Ar.) (b.s.) cümle, hep bütün A21b/2, 22a/4, A22b/2, A23a/1, A99b/2, B4b/3, B5b/1, B5b/5, B16b/7, B27b/5, B57b/6, B58b/2, B66b/5, B66b/7, B67b/1, B68a/4, C39b/1, C43a/1, D11a/1, D13a/4, D15b/3, D20a/4, D21b/2, D30a/6, E19a/2, E21a/5, E30b/4, I5a/7

cenābet (Ar.) (is.) cünüplük, guslî gerektiren durum F57b/3

c.+din B47a/1

cennet (Ar.) (is.) Allah’ın günahsız veya günahlarından arınan kullarını öldükten sonra sonsuz bir mutluluk içinde yaşatacağına inanılan yer

c.+de I3a/9

c.+din F38a/3

c.+[ke] G49a/3

c.+niñ F56a/5

dāhil-i c.+dür D45b/7

cennetü’l-firdevs (Ar.) (is.) cennetin en yüksek kademesi Firdevs (bazen Adn denilir) olarak bilinir. Yine bu kaynaklara göre; Kıyametten sonra Firdevs kademesine ilk olarak Muhammed bin Abdullah, ardından sefalet içinde yaşayanlar ve sonra en dindar olanlar girecektir. Cennete girenlerin melekler tarafından Arapça selamlanacakları rivayet edilmektedir.

c.+dür G51a/6

cennetü’l-me>vā (Ar.) (is.) cennetin üçüncü kademesi G47a/1

ceş (Ar.) (is.) kesme, ayırma, buradan kes, ayır anlamında bölünen metinler arasına yazılır (TEL 645) G46b/8

cest (Far.) (s.) çabuk hareket eden

c. bolsunlar B34b/3

cest-çālāk (Far.) (h.z.) çabukça, acelecice
E9a/7

cevāb (Ar.) (is.) cevap, karşılık, yanıt
A40a/3, A41a/1, A43a/3, A43b/1, A43b/3,
A44a/1, A44a/4, A44b/1, A45a/2, A45a/5,
A45b/2, A45b/5, A48a/2, A49b/3-4, A51a/3,
A54a/1, A54a/4-5, A55a/1, A55a/4, A55b/2,
A56a/4, A56b/3, A57a/1, A57a/5, A57b/4,
A58a/3, A58b/2, A58b/5, A59a/2-3, A59a/5,
A59b/4, A60a/2-3, A60b/1-2, A61a/4, A61b/2,
A62a/2, A62b/3, A63a/2, A63b/2, A63b/3,
A64a/2, A64b/2-3, A65b/2, A69b/1, A70a/4,
A71a/5, A72b/3, A73b/5-74a/1, A74b/4,
A75b/2, A76b/5, A77b/1, A78a/1, A78b/5,
A79a/2, A86b/3, A89b/3, A90a/3, A90b/4,
A91a/2-3, A91b/2, A91b/5, A92a/3-4, A92b/1,
A93a/1-2, A95b/1, A95b/5, A96b/1, A96b/4,
B6a/4-5, B7a/1, B8b/2, B9a/4, B10b/6-7,
B11b/2, B12a/5, B12b/3, B13b/5, B15b/5-6,
B16b/3, B17b/2, B20b/7, B21a/7, B21b/6,
B22a/5, B22b/3, B23a/2, B23b/1, B23b/6-7,
B26b/2, B27a/7, B28a/6, B28b/3, B29a/3-4,
B30b/2-3, B31a/2, B31b/6, B32a/6, B35b/7-
36a/1, B36b/1, B36b/6, B37a/1-2, B37a/6,
B37b/3, B38a/6, B39a/6, B39b/2, B39b/4,
B40a/2, B42a/2, B47b/3, B48b/7-49a/1, B50a/6-
7, B51b/4, B52b/2, B55b/2, C4b/4, C4b/5,
C7a/4-5, C7b/1, C7b/6, C12b/5, C12b/8,
C13a/1, C13a/5, C13a/8, C13b/1, C13b/4,
C13b/7, C13b/10, C14a/3, C14a/5, C18a/5,
C18b/1, C18b/9, C19a/9, C19b/5, C19b/9,
C20a/7, C20b/3, C24b/7, C25a/6, C25b/5,
C26a/1, C26a/6, C26b/3, C26b/5, C27a/2,
C27b/8, C28a/1, C28a/3, C28a/5, C30a/5,
C31b/8, C32a/3, C31a/2, C32a/5, C32a/7,
C32a/9, C32b/3, C32b/5, C32b/7, C32b/9,
C33a/2, C33a/4, C33b/2, C39a/7, C40a/5,
C40b/1, C40b/5, C41a/6, C41b/1, C41b/4,
C42b/2, C42b/5, D5b/5, D7b/7, D8b/5, D13b/1,
D13b/5, D14a/1, D14a/3, D16a/7, D16b/4,
D17b/5, D18a/2, D18a/7, D19a/3, D21a/1,
D22a/1, D23b/5, D24a/6, D30a/3, D40a/1,
D40b/7, D41a/6, E4b/6, E5a/3, E5b/2-3, E7a/1,
E7b/1, E7b/4, E7b/7, E8a/3, E9b/3, E9b/7,
E10a/3, E10a/7-10b/1, E10b/4, E11a/2, E11b/7,
E12a/5-6, E12b/3, E12b/6, E13a/3, E13a/6,
E14a/3-4, E16b/2, E16b/7, E17a/4, E17b/6,
E18a/2, E20b/3, E24b/2, E26a/2-3, E26b/1,
E27a/2, E27b/2-3, E29a/1, E29a/6-7, E29b/3,
E29b/6, E30a/3, E31b/1, F30b/1, F31b/1,
F37b/4, F38b/4, F38b/7, F40b/4, F41b/3,
F45a/1, F45b/4, F56b/4, I5b/1, I6b/8, G26a/1-2,
G26b/5, G29a/1, G29a/3-4, G29b/2, G29b/5,

G30a/2-3, G30b/4, G31a/5, G32a/5, G33b/3,
G34a/2, G34a/4-5, G34b/2-3, G35a/2, G35b/2-
3, G38a/5, G38b/5-39a/1, G39a/4, G39b/1-2,
G39b/4-5, G40a/3, G40b/1, G40b/4, G41a/3,
G41b/1, G41b/4, G42a/3, H28a/6-7, H28b/2,
H28b/5, H29a/1-2, H29a/5, H29b/1, H29b/3-4,
H29b/6-7, H30a/2-3, H30a/6, H30b/2, H30b/7-
31a/1, H31a/5, H31b/4, H31b/7, H32a/6,
H32b/3-4, H33a/2, H33b/2, H33b/7, H34a/6,
H34b/1, H35a/1, H35b/1, H38b/7-39a/1,
H39b/2, H40a/2, H40b/2, H41a/2, H41b/1,
H42a/3-4, H42b/1, I6b/1, J33a/5, J33b/4,
J34a/1, J34b/2, J34b/6

c. ber-: cevap ver-, karşılık ver-

c.-diler A66b/1, A86b/1

c. kıлмаğay F60b/6-7

cevzī (Far.) (s.) ceviz rengi E7a/7

cezā (Ar. < cezā) ceza, karşılık

c.+sı B66a/1

c.-yı ā"iretde C5b/9-10

cezāne (Ar.) (is.) faiz (TED 94) D42b/7

c.+ge bermegey D34a/5

ciğer (Far.) (is.) ciğer; yürek, kalp
D40b/7

c. kebāb bol-: ciğeri yan-, büyük üzüntü
duy-

c.-up C23b/3

ciğer-ḥūn (Far.) (s.) ciğeri kanlı, çok
acıklı G48b/5

ciğer-reng (Far.) (s.) ciğer rengine
benzeyen, kara-kızıl karışımı bir renk boya
(UTİL II 599) E7b/3

cihān (Far.) (is.) evren, ale.; dünya
A46b/2

c.+da G47b/4

c.+ıñ B35a/6

ḥalk-ı c. G47b/2

cinān (Ar.+Far.) (is.) cinler D22b/4

civānmerd (Ar.) (s.) alicenap, yüce
gönüllü

c. bolmak D33a/3

civānmerd sunhī (ö.i.) Risāle-i
kaşşāblık'ta hayvanın dersini soymanın piri
olarak gösterilen kişi

hazret-i c.+din F55b/4

civānmerd velī ↓ (ö.i.) Risāle-i
kaşşāblık'ta Hz. Cebrail'in kasaplık ahkâmını
kendisine bildirdiği pir

c.+niñ F55b/6

hazret-i c. F30b/6

hazret-i c.+din F30a/1-2

hazret-i c.+ga F29b/1-2, F30b/4-5

civānmerd veliyullāh ↑

hazret-i c. F33a/6

hazret-i c.+dın F37b/6-7

hazret-i c.+ga F29b/5-6

cumfa (Ar.) (is.) Haftanın beşinci günü,
Mülümanlar için kutsal bir gündür D7a/6

namāz-ı c. ötemeklik D31b/5

cuvāz (Far. Necip: 65) (is.) yayık, yağ
çıkarma tezgâhı

c.+ga C12b/7, C19a/4

c.+nı C12b/10, C13a/7

c.+niñ C13b/3, C14b/2

cüdā (Far.) (s.) ayrı düşmüş, ayrılmış

c. kıllır I5b/7

cüft (Far.) çift C34b/6

cümle (Ar.) 1. (b.s.) bütün, tüm C15b/3,
C17a/1, C35b/1, C36a/5, D21b/4, G34b/5,
G47a/5, G52a/2, G52a/3

2. (is.) topluluk, grup

c.+leridin bolsa kérek E2a/3-4

c.+niñ C15b/5

3. (b.z.) hepsi, tamamı

c.+si D38b/4, G52b/4

cürm (Ar.) (is.) cürüm, günah

pāk-i c. C18a/35

cüz (Ar.) (is.) yirmi sayfadan ibaret el
yazması eser C9b/3

Ç

çağ çağ, zaman, vakit devir G50a/4

çağır şarap B38b/1

çāl (Far.) (is.) çukur, hendek (ÇTİL I
204)

ç.+ga C31a/7

çaķ (h.z.) tam, tam olarak B65a/5

çakar (Far. < çāker) işçi, görevli eleman
G48b/5

ç.+ını D29b/6-7

çakarçılık (Far.+T.) işçilik

ç. kılmak D3a/4-5, D32b/1-2

ç. kılmaknı D3a/3

çamğur turp C36a/2

çañak çengel F55a/7

çañal avuç (< çañgal YUTS 70) C33b/9

çāre (Far.) (is.) kurtuluş yolu, çözüm

ç.+si E19a/7

çarh ip eğirme çarkı

ç.+nı H27a/7

çārvādār (Far.) (is.) hayvan yetiştiricisi
J37b/3-4, J38a/1, J38b/2-3

ç.+lar J39a/1

çārvādārçılık (Far.+ T.) (is.) 1. hayvan
yetiştiriciliği, hayvancılık J33a/1

ç.+nı J32a/7-32b/1

risāle-i ç. J32a/2

2. hayvan yetiştiricisi J37b/1-2

çaşra- (< çaçra-) yığ-, biriktir-

ç.-p A46b/4

çehār (Far.) (s.s.) dört A81a/1, A89b/2,
B6b/7, B7a/2, B8a/1, B8b/1, B9a/5, B11b/1,
B13b/4, B27b/4, B31b/5, B32a/5, C24a/7,
C24a/8, C24a/9, C24b/6, C25a/6, C25b/1,
C26a/1, C26b/2, C40b/8, D15b/2, D16b/4,
D17a/4, D17a/7, D17b/4, D18a/2, D18a/6,
D19b/1, D20a/2, D20a/3, D25b/5, E23b/4,
E23b/5, E23b/6, E23b/7, E24b/1, E24b/2,
E24b/6, E25a/4, E25b/2, E26a/7, F35a/4,
F36a/2, F43a/2, F45a/2, F45a/3, F45a/4, F45a/5,
F45b/3, F46a/3, F47b/6, F48a/6, F53a/4,

H38a/2, H38a/3, H38a/4, H38a/5, H39b/1, H40a/1, H40b/1, H40b/7, H41a/6, H42a/2

çehârşenbe (Far.) (is.) çarşamba, çarşamba günü C45a/4

çehârum (Far.) (s.s.) dördüncü B8a/5, B9a/1, B9a/3, B9b/4, B12a/1, B12b/7, B13b/2, B14a/1, B29a/1, B53b/5, I6a/5, I7a/3

ḥalîfe-i ç. E7a/2

çehâr-yâr (Far.) 1. Dört dost; Hz. Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali yani Hulefa-i Raşidin için kullanılan bir tabirdir.

ç.-ı bâ-şafalargâ D37a/1

ç.-ı bâ-şafâ rızvânallâhu ta'âlâ 'aleyhim ecma'inğa D4b/7-5a/1

ç.+lar turur F44a/6

2. (b.g.) Adem, Nuh, İbrahim, Muhammed peygamberler

ç.-ı bâ-şafâ rızvânallâhu ta'âlâ ecma'in A98b/5-99a/1

çek- (y.f) el etek çek-, dünya nimetlerinden uzak dur-

riyâzet ç.-ip D4b/3

çekil- acı, dert ve sıkıntılara katlanıl-

ç.-ilgen C36a/8

çend (Far.) (s.z.) ne kadar, her ne kadar her ç. A13b/4

ne ç. (m.z.) çok fazla, pek çok G24b/1

çendân (Far.) (h.z.) çok, fazla C15b/6

çep (Far.) (s.) sol D29a/3

çerâ (Far.) (s.z.) niçin, neden C15b/10, C22b/3

çerâğ (Far.) (is.) 1. lamba, kandil E13b/4

ç.+ka I3b/4

2. Kandil, tarikat erkânına uyarak meslekî eğitimini, tamamlayan çırakların mesleğin pirlerinden ve üstatlarından icazetlerini alması bir törenle icra edilirdi. Bu tören sırasında ustalık nişanesi olarak kullanılan "çerağ" tekbirler eşliğinde ustası tarafından çırağa verilirdi. C21a/4

şâhib-i ç. C30a/1, D39b/1-2, F39b/1

şâhib-i ç. bolup F51a/3-4

şâhib-i ç. érdiler G24b/5

şâhib-i zinde F39b1

3. cenazenin definden önce konulduğu evde üç gece, bazı ailelerde yedi gece boyunca çıra yakılır. Buna "çırağ yanduruş" denir. Bu âdetin anlamı, evlatların anne babasını evi aydınlatan çırağa benzeterek onu anma ve onun ruhundan yardım dilemektir, diye açıklanır. C15b/2, E14b/4

ç. étip C10a/7, C34b/7

ç. kılıp B58a/1, D39a/3, E18b/6

yed-i ç. kılıp A71a/2, A81a/2-3

yed-i ç. kılmağlık B49b1-2

yed-i ç. kılsa A22b/5-23a/1

yed-i ç. kılıp E9a/4

ç.-ı yed C28a/9

çerm (Far.) (is.) taban köselesi A60b/3, A67a/4

ç.+idin A67b/4

ç.+ige A67a/2

çetne- göz değ-; göz değip hastalığa yakalan- (İL 425)

ç.-se J39a/2

çık- 1. bir yerden, biri yerin içinden dışarı var-

ç.-arda C42a/8, J35b/1

ç.-anda H33a/7

ç.-armen B28b/1

ç.-ıp A67b/5

ç.-+sun J36a/2

ç.-tılar E4a/1

2. uzaklaş-; ayrıl-; git-

ç.-ıp ketip bārur édim C9b/2

ç.-sa A77b/4

3. ol-, bulun-, mevcut ol-

ç.-mağay B14b/2

4. gel-, konuşlan-

ç.-anda B29b/6

ç.-salar G49a/4

5. bırak-, terk et-, vazgeç-
ç.-ip C20b/7
6. taşın-, yerleş-
ç.-arda D13a/7, D41a/5
7. meydana gel-, üretil-
ç.-ar érdi E4b/3
8. (y.f) tavsiyelere uyma-
sözidin ç.-ma-: birinin tavsiyelerini,
öğütlerini yerine getir-
s.-ğay B31b/4
9. (y.f) ak-, dökül-
kan ç.-sa A76a/2
10. (t.f.) esas fiildeki iş oluş ve hareketin
baştan sona bütünüyle tamamlandığını bildirir
alıp ç.-ip berdiler A7a/3, A53b/2
alıp ç.-ip bergen C31a/3
alıp ç.-tılar E12b/4
dem kılıp ç.-sa A64b/4
11. (y.f) git-; et-, yap-
sefer ç.-ip D43a/6
12. (y.f) can kelimesiyle birlikte öl-
cânı ç.-ip bolmağünça F40a/6-7
- çıkār-** 1. bir yerin dışına taşı-, götür-
ç.-ip berdiler A16a/4, G35b/4, G37b/4,
H27a/7
ç.-ip beripdürler C7b/9
2. ayır-
ç.-urda A63b/2
3. soyun-, giyinilen giysiyi vücuttan
çıkār-
ç.-ip A68b/1
4. eğit-, yetiştir-
ç.-mağ B64a/6
5. yükselt-, bir şeyi bulunduğu yerden
daha yukarı mevkie götür-
ç.-ip B65b/4
6. bir şeyin çıkmasını sağla-, içeriden
dışarıya hareket ettir-

- ç.-urlar C36a/7
7. ip, bağ vs. çöz-
ç.-ğandın J35a/7
- çır̄la-** çağır-, emirle davet et-
ç.-ydur A36b/3, C11b/4
- çıyan** çok ayaklılardan, sarımtırak renkte,
zehirli bir böcek
ç+lar B61a/1
- çigit** pamuk çekirdeği G40a/1
- çilān** (Far.) (is.) iğdegillerden koyu
kahverengi meyveleri olan ağac, hünnap ağacı
(< çelān KYAS 90, YUTS 80) C31a/5, G29a/5
- çilānī** (Far.) (s.) koyu kahverengi E6b/7
- çirme-** sar-, dolaş-
ç.-ğay D37b/6
- çit-gerlik** (H.+F.+T.) basma, basma
kumaşı üretme zannatı E17b/5-6
- ç+de E18a/1
- çıyan** çıyan, sarımsı esmer renkli, zehirli
bir böcek J38a/7
- çoñ** (Ç.) (s.) 1. büyük, fazla D34b/1
2. büyük, yaşlı
ç. ata E27a/3
- çöl** çöl
ç.+de B45b/3
- çüb** (Far. < çüb) 1. çubuk, değnek, sopa
B65b/5
2. ağaç dalı
ç.-ı 'ūd I5b/10
- çūfān ata** (< çūpān ata) (ö.i.) Risāle-i
Çārvādārçılık'ta koyun bakıcılığının pirllerinden
biri olarak zikredilen kişi J34b/7
- çurgul-** gezin-, etrafını dön-, etrafını
dolaş- (KYAS 98)
- ç.-üp yürsün J39a/4
- çün** (Far.) (e.) 1. çünkü G47b/2
2. gibi G52a/2
- çünki** (Far.) (e.) çünkü G48a/1, I2b/6

83) **çürüldür-** cırlat-, inlet- (< çirilda- YUTS

ç.-mek kérek B66a/7

D

dā'im → **dāyim** (Ar.) (z.z.) daima, her zaman C18a/9, C33a/5

dānā (Far.) (s.) çok iyi bilen

d. bolğıl F57a/5

d. boluñlar B4b/2, B53b/1-2

dāne (Far.) (is.) tohum, çekirdek C34a/6, C36a/9, C37a/8, G44a/5, G48b/1, G48b/2, G51b/4

d.+ğa C34a/6, C37a/8, G44a/5

d.+ler G50a/6, G50b/1

d.+ni G51b/1, G51b/3

dānyāl (ö.i.) İsrailoğullarına gönderilen peygamberledendir. Davud peygamberin soyundandır. M.Ö. 606 yılında esir edilen diğer İsrailoğulları ile Babil'e götürülerek bu hükümdarın sarayında yetişmiştir.

d. peygamberdin H28a/7

dāhil (Ar.) (s.) 1. içinde bulunan, içine giren

d.-i cennetdür D45b/7

2. katılmış, eklenmiş

d. bolur F52b/7

dāvet (Ar.) (is.) davet, çağrı

d. kıl D22b/1

d. kıldılar D22b/4-5

d. kılmağıl I2b/5-6

d. kılsun A6a/1, I2b/2

d. kılar érdiler I2a/5

d. kılsun A6a/5, A6b/2

dāvud (Ar.) Kuran'a göre Tanrı'nın kendisine bilgelik, krallık ve demiri işleme sanatını bahşedip ondan bedeni koruyan örtüp koruyan zırhlar yapma yeteneği verdiği peygamber D17a/5

d.+ğa I5b/1-2

d.+ge I2b/1

ey d. I2b/4-5

hazret-i d. I2b/9, I3a/6, I5a/6-7

hazret-i d. 'aleyhi's-selām I2a/3-4, I2b/5-6

hazret-i d. 'aleyhi's-selāmdın turur A52b/4-5

hazret-i d. 'aleyhi's-selāmğa A15b/3-4, B7b/3-4, C25a/4

hazret-i d. 'aleyhi's-selām turur I5b/5-6

hazret-i d.+ğa I3a/3, I5a/2, I5a/6

dāyim → **dā'im** B30a/6, B48b/3, C22b/8, D8a/1, E14b/1, E20b/3, E20b/7, E21a/1, F32a/1, F57a/2, G31b/3, H36b/5

dāyimü'l-evkāt (Ar.) (z.z.) her vakit, her zaman, daima I2a/4

dé- 1. de-, söyle-

d.-di A26a/2, A28a/4, A31a/4, A31b/1, A31b/5, B19a/2, B20a/4, B33b/7, C8a/8, C8b/8, C9a/1, C9a/7, C9a/9, C9b/5, C9b/7, C12a/2, C12a/3, C12a/4, C12a/7, D2a/4, G37b/2, H26b/7, I2b/4, I2b/6, I2b/7, I2b/8, I3a/4, I3a/7, I3b/1, I3b/5, I3b/7, I3b/8

d.-diler A6a/1, A7b/4, A14a, A14a/4, A14a/5, A15b/2, A17a/5, A17b/4, A18a/5, A18b/3, A18b/5, A28a/1-2, A28b/4, A29b/4, A30a/1, sA30a/4, A37b/4, A38a/2, A47a/4, A47b/3, A67b/3, A68a/4, A83a/4, A83b/4, D2b/3, E3a/4, E3b/1, E3b/2, E4a/4, H25b/5, I2b/2

d.-dim A31a/3, A31a/5, A31b/3, A32a/1

d.-gey B24b/4, B42b/5, D10b/5, D13b/4, D13b/7, D14a/2, D14a/4, D14b/4, D14b/7, D20b/3, D36b/6, D39b/6, D41b/2, F39a/3, F39a/6, F40a/5, F42a/5, F44a/1, F56b/3, G34b/4, G42a/5

d.-geyler B59b/6, B61b/1-2, B62b/1, C39b/6, C40a/1

d.-gen bolur E2a/4

d.-megey D34b/5

d.-mek A24b/4, B21b/3, C14b/6, C32a/2, C32a/4, C32a/6, C32a/9, C32b/2, C32b/4, C32b/6, C32b/8, C32b/9,

C33a/2, C33b/8, C34a/5, C34a/8,
C34b/1, C34b/3, C34b/5, C41b/6,
C41b/7, C42a/2

d.-mekde A77b/5, A78b/5

d.-mek kérek A54a/3, A54b/1, A54b/4,
A55a/2, A55a/5, A56b/1, A56b/4-5,
A57a/3, A57b/2, A58a/1, A58a/4,
A58b/3, A59a/1, A59a/3, A59b/2,
A60a/1, A60a/4, A60b/2, A61a/2,
A61b/4, A62b/1, A62b/5, A63a/4,
A63b/5, A64a/5, A65a/3-4, A81b/1,
B22a/2, B22b/6, B23a/5, B24a/2,
B25a/4, B25b/2, C12b/6, C12b/9-10,
C13a/2, C13a/6, C13a/9, C13b/2,
C13b/8, C14a/1, C14a/4, C14a/6,
C14a/9, C14b/2, C14b/4, C14b/9,
C41b/9, E9b/5, E10a/1, E10a/5-6,
E10b/2, E10b/7, E12a/3, E13a/2,
E16b/6, E17a/6, E31b/7, F38b/5,
F41a/1, F41a/6, F42a/1, F42b/2,
F43a/1, H31a/2, H31b/1, H32a/2-3,
H32a/7, H32b/6, H33b/5, H34a/4,
J35b/7

d.-mek kérekdür C15a/4

d.-meklik B28b/5-6, B51b/7

d.-mekniñ E28a/4

d.-p: (e.) 1. diye A6b/4, A6b/4, A9a/1,
A19a/2, A20b/2, A26b/4, A27a/3,
A27a/5, A28b/4, A30b/3, A32b/5,
A33a/5, A35a/5, A36a/2, A36b/4,
A38b/2, A38b/5, A66b/4, A67b/1,
A68a/5, A69a/2, A82a/1, A86a/5,
A86b/3, B19b/3, B19b/4, B19b/6,
B20a/6, B33a/5, B33b/6, B34b/2,
B34b/5, B56a/5, B60b/2, B66a/2,
C3b/6, C4a/1, C4a/5, C8b/2, C9a/5,
C9a/6, C9b/1, C9b/4, C9b/6, C11b/4,
C23b/5, C25a/6, C26a/1, C32a/2,
C32a/5, C32b/2, C32b/8, C33a/1,
C44b/8, D2b/1, D15b/4, D19b/7,
D20a/6, D22b/3, D23a/3, D30b/3,
D44b/6, E2b/7, E4b/1, I3b/6, I4a/2,
J36a/1

2. diyerek, deyip B19b/7, C9a/3,
C10a/5, C11a/7, C11b/10,
C13a/3, C16b/6, C17a/4,
E3b/3, E4a/6, E13b/2, F29b/3,
J35b/3

d.-pdur A50b/4, C44a/4, E15a/3, F52a/2

d.-pdurlar A86a/5, B8a/7, B14a/4,
B26b/7, C12b/1, C27b/4, C27b/7,
C44a/6-7, D3b/5, D4a/5, D4b/2,
D4b/4, D19b/6, D24a/3, D39a/2,
D39a/7, D40b/4, D43a/2, E2a/1,
E11b/5, E17b/5, E22a/7, E24a/7,
G43a/3, G45b/5, G46a/2

d.-r C35a/2, C35a/3, C35a/4, C35a/5,
C35a/6, C35a/7, C35a/8, C35a/9,
C35b/1, C35b/7, C35b/8, C36a/1,
C36a/2, C36a/4, C36a/5, C42a/2,
C42a/4, C42a/6, C42a/7, C42a/9,
C42b/4, E11a/5, E30a/6

d.-rge turur B9a/6

d.-rlar A7a/5, A83b/3, I5a/1

d.-rsiz B33b/7

d.-se A20b/1, A48a/1, C14a/8, C14a/10,
C21a/1, C26a/1, D13a/3, E20b/3,
F30b/1, F37a/4, H24b/7

d.-seler C7a/4

d.-señ A37b/1, A37b/2, C11b/9

d.-+sün J33b/3, J33b/7, J34b/1, J34b/5,
J35a/5, J35a/6, J35b/1, J35b/3, J35b/6,
J36a/3, J36a/4, J36a/6, J36a/7, J36b/1,
J36b/2, J36b/3, J36b/4, J36b/5, J36b/6,
J36b/7, J37a/2, J37a/3, J37a/4, J37a/5,
J37a/6, J37a/7

d.-+sünler F37a/5

2. adlandır-, ad ver-

d.-gen F51a/2

d.-r C27a/4, C34b/3

d.-rlar A93b/4, A94a/1, A94b/2, A95a/5,
A95b/4, A97a/5, B32b/5, B33a/2,
B35a/5, B35b/6, B36a/6, B36b/4,
B38a/4, B38b/4, B39a/4, C27a/6,
C27a/2, C27b/1, D24a/5, E27b/7,
E28a/4, E28a/7, E28b/5, E29a/5,
E29b/1, E29b/5, E30a/1, E30a/7,
F51a/1, G43b/5

d.-pdurlar D23a/1, D23a/7

3. denil-

d.-gen D43b/3

d.-gen bolur E2a/4, E22b/1

d.-pdur E11b/1, E11b/3, F40b/2, F56a/1

def (Ar.) (is.) kovma, istenmeyen şeyleri gönderme, bulunulan yerden uzaklaştırma

d. bolğay J39a/5

deftin dokunan ipekli kumaşın ipini sıkıştıran tığ (< deptin UŞS I 126) C42a/4

dehkan (Far.) (is.) çiftçi C31b/2, C36b/2, C37a/6, C37b/5, D47a/2, G45a/2, G48a/2, G48a/3, G48a/4, G48a/5, G49a/1, G50b/3, G50b/4, G51a/2, G51b/6, G52a/2, G52a/4, G52b/1, G52b/2, G52b/3

d.+dın G50b/6

d. érür G46b/4, G50a/3, G51a/1, G52b/4

d.+ğa C33a/3

d.-i fāzıl C30a/2, C30a/4-5, C31a/8, C34b/5, C36a/7, C37a/1-2, G26b/4

d.+lar C37b/9-38a/1, G30b/2, G38a/3, G42a/5, G49a/4

d.+larını C37b/2, G43b/4

d.+nın G48a/1

ḥāce-i d. G48a/6

merd-i d. G48b/5

dehkançılık ↓ (Far.+T.) çiftçilik C29b/8, D41b/3, G24b/2, G25a/5-25b/1, G34b/5, G47a/2, G47a/3, G47a/4, G47b/3

d.+da C36b/5-6, G42b/2

d. érür G47a/5-47b/1

d.+ğa G24b/1-2

d.+nı B15a/7

esbāb-ı d. C35b/2

risāle-i d. C29a/3, G23b/1, G55b/4

dehkanlık ↑ C30a/1

dél- denil-, adlandırıl-

d.-ipdur D24b/3

d.-ip durur D23b/4

dem (Far.) 1. nefes; hava I5a/3

d. basdılar I4a/5

d. başgıl I4a/2

d. kılğıl I3b/5-6

d. kılıp çıkşa A64b/4

d.+ni I5a/3-4

2. an, vakit, zaman

d.+ğaça E4b/2

demide (Far.) (s.) üflenmiş

d. kılıp C34a/1, D14a/6

der-bāb (?)

d. kılmağ B31a/3-4

dergāh (Far.) (is.) bir büyüğün katı, makamı, huzuru

d.-ı hākke I2b/8-9

derhāl (Far.+Ar.) (z.z.) hemen, derhal A32a/3, C9b/8, C11a/10, C12a/1, F29b/1, I3b/1-2, I3b/8-9, I4a/7, J39a/2

derice (Ar.) (is.) 1. derece, makam, rütbe

d.+ge C40a/1

d.-i a'lā F35b/4-5

d.-i hālīfe-i peygamberlik C16b/7

2. kat, tabaka

d.+lerige C17b/9-10

3. seviye, kademe D26b/7

derice-be-derice (Ar.+Far.) (h.z.) derece derece, yavaş yavaş, giderek C17b/8

der-rāh (Far.) yolunda, gayesinde, uğrunda

d.-ı "udā C11b/6-7

derre eskiden şariat mahkemelerinde suçlunun uslanması için verilen çubukla dövülme cezası (UTİL II 50) A20b/4, A75a/2, C20b/6, C37b/3, F61b/4, H24b/2, H24b/5

derviş (Far.) (is.) 1. kapı kapı dolaşan dilenci A66a/4, A66b/1, A67b/3, A68a/4, A68b/3, G43b/2-3

ey d. A68a/2-3

2. bir tarikata girmiş ve onun kurallarına bağlı kişi

d.+ler B4b/3-4, C22a/3

ey d.+ler B26b/3

dervişlik (Far.+T.) dervişlik, tarikat mensupluğu

d. kılmağ kérek C22b/9

- deryā** (Far.) (is.) deniz
d. turur F44a/2
- deryāb** (Far.) (s.) hürmetle selamlama
d. alğay C28b/1
d. alışmak D33b/2
d. aytqay D26b/4
- dest** (Far.) 1. fayda, menfaat
d.-i gayb A75b/4-5
2. güç, kudret
d.-i irādet D41a/4
- destār** (Far.) (is.) sarık
d.+ımğa C9b/9
- destek** sap
d.+ [ke] I5b/9
- destgā** (Far. < dest+gāh) tezgah, ustanın
önüde duran çalışma masası
d.+da B51b/6
- destgirlik** (Far.+T.) elinden tutma,
yardım etme
d. kılğay D11b/3
- dest-piş** (Far.) (is.) mahiyeti tespit
edilemeyen bir kasap aracı. F55a/6-7
- dest-yār** (Far.) çırak, yardımcı, avane
d.+ımğa A32a/4
- deşt** (Far.) (is.) çöl
şehīdān-ı d.-i kerbelā A99a/2-3
- devlet** (Ar.) (is.) baht, talih; saadet
A80b/5, B58a/3, B59b/4, B60b/1, B62b/6,
C37b/8, D39a/5, G46b/5
d.+i A22a/2, G50a/4
d.-i ‘azīmdür B34a/6
d.+ni D44b/6
şāhib-i d. B10a/5
- dıraht** (Far.) (is.) ağaç
d.+ıdın I3b/3
d.+ınıñ H26a/7
d.-i tūbādın C7b/7, I3b/6-7, I5a/5
- d.-i tūbādın turur B20b/7-21a/1, G29b/5-30a/1
d.+nıñ A49b/5-50a/1
- dīdār** (Far.) (is.) 1. görme, görüş
d.+ğa G46a/5
2. Allah’ın cemali, cemalullah
d.+dur G50a/4
- dīl** (Far.) (is.) gönül C23b/3
cān-d. bilen C6a/1-2
rahm-ı d. bolmak D32b/2
- dīn** (Ar.) (is.) din, inanç, ibadet ve ahlak
gibi konularda insanın tuttuğu yol
burhān-ı d. G24a/1-2
uşul-i d. F57b/2
- dīrefş** (Far.) (is.) dokuma için kullanılan
tığ (PED 513) A51a/5, A56b/2
- direm** (Far.) (is.) para, akçe A66b/4,
A66b/5, D45a/3
d.+ni A67a/5
- dīrhem-düzluç** (Far.+T.) sikke yapımı
A43b/5
- dīrīg** (Far.) (ünl.) ah, yazık A69a/1
- dīvāne šāh kāsım envārī** (< Šāh Kāsım
Envār) (ö.i.) (Sarab, 1356 - Hercürd, 1434)
XIV.-XV. yüzyıllar tasavvuf şiirinin en
görmeli temsilcilerinden biri Seyyid
Müineddin Ali bin Nesir bin Harun bin
Ebulkasım Hüseyin Serabi Tebrizi'dir. Şah
Kasım Envar, Kasım Envar adlarıyla meşhur
olan mütefekkir bu sanatkar, 1356 yılında
Serab'da doğmuş, tahsil yılları ve gençliği se
Tebriz'de geçmiştir. Şair, gençliğinde Şeyh
Sadreddin Erdebili'nin müridi olmuştur. Kasım
Envar, hayatının büyük bir kısmını Orta
Asya'da, Herat ve Semerkant şehirlerinde
geçirmiş, burada olağan üstü bir tarikat şeyhi
olarak tanınmıştır.
hazret-i d. C26b/1
- diyānet** (Ar.) (is.) din, iman , inanç,
dindalık duygusu C37b/5, C40b/8
- diyek** direk (UŞS I 162) C13a/10,
C14b/4
- dost** (Far.) (is.) dost, gönülden arkadaş

- d. bolmağay D34a/2
- d. bolmağlık A72a/5
- d. bolmak D33b/1
- d. bolmaqlık C19b/3
- d. bolsa D46a/2
- d.+ı E22b/1
- d.+ığa C44a/7
- d.-ı ħudāy taʿālā turur H28a/4-5
- d.+ları C37a/5
- d.+ larıdın turur 50b/5-51a/1
- d. tut-: dost edin-, ilişki kur-
- d.-ğay E8b/4, E9a/2
- d.-mağlık A73a/2
- d.-maqlık kérek H36a/4-5
- d.-uñlar D45a/1
- d.+um B19a/7, C4a/4, D2a/7
- dostān** (Far.) dostlar, arkadaşlar
- d.-ı ħağ E2a/3
- döpele-** topla-; yığ- (TED 88)
- d.-p B65b/1
- duʿā** (Ar.) (is.) dua, Allah'a yalvarma, Tanrı'ya yapılan yakarış A23a/1, A33b/4, A71a/2, B30a/5, B31a/2, B40b/3, B41a/4, B41b/6, B48b/1, C6a/4, C8b/7, C10a/7, C18b/8, C27b/4, C34a/2, C34b/7, C41a/4, D11a/2, D39a/4, E20a/2-3, F50b/5-6, F51b/7, G31b/4, I7b/7, I8a/5, J39a/6
- d.+da C21a/5, E24a/2
- d.+dın A96b/5, A97a/1, B37b/3, B38a/2, E30a/3
- d. kıldı A13a/2, B32b/7, C27b/2, F50a/3-4
- d. kıldılar A12a/4, A86b/4, A93b/2, A94a/5, A95b/3, B32b/3-4, B35b/2, C27a/5, E28a/6, E28b/2, E28b/3-4, H28a/2
- d. kıldılar érse A15b/4-5
- d. kılğay D15b/4, D20a/6, E18b/7, F52a/4
- d. kılğaylar E14b/4
- d. kılğuçı D25b/5
- d. kılıp D16a/5, D20b/5, D37a/4, F49b/6
- d. kılmağlık B37a/3-4, E18a/5, F54a/1, F54a/2
- d. kılmağlık turur A96b/3
- d. kılmağ kérek B67a/2-3, B67a/5, E30a/1
- d. kılmağı F61a/7
- d. kılmağ turur E29b/4
- d. kılmaqlık H36a/2
- d. kılsa D40b/3
- d. kılsalar A95a/2, D23b/2
- d. kıılır D19b/7
- d. kıılır bolsa F51b/2
- d. kıılırda B37a/2, B37a/6, C27b/8, C28a/1, E29b/6-7
- d.+larını H25b/6
- d.+larınıñ D40a/6
- d.+nı D15b/5, D20a/6, G34b/2, G53b/4, J39a/3
- d.+nıñ D24b/2, D24b/4, D40b/1, F51b/4
- d.+sı D24b/5, E30a/5
- d.+sını alğaylar E21b/6-7
- d.-yı bed kıldılar D22b/5-6
- d.-yı ħayrı F36b/4
- d.-yı ħayrı kılmağlık F32b/4
- d.-yı risale-i sodagerçilikdür D1b/1
- kıble-i d. kıılırda A96b/2
- şāhib-i d.+lar D39b/2
- dūd** (Far.) (is.) soluk, nefes
- d. ber-: üfle-
- d.-se D14a/7
- dukān** (Far. < dükkān) dükkān, küçük zanaatkarların mesleklerini icra ettikleri yer A75b/3, C19b/8, C20b/9, D13b/7, F43a/1, F61b/6
- d.+da A66a/3, D13b/4
- d.+dın C42a/7, H33a/7

d.+ğa A33b/1, A53b/4, A75a/4-5,
B27a/5, B28a/4, B31a/1, B52b/2,
B62a/4, B64b/6, C10a/5-6, C41b/7,
E9b/1-2, E18a/4, F35a/4, F38b/2,
F60b/7

d.+ığa F61a/2

d.+ını A70b/2, B49a/3, B52b/7

d.+nı E32a/6, F61a/5-6, H36b/3

d.+nıñ C44b/5

dukān-dār (Far.) (s.) dükkan sahibi
C26b/8

d. bolmakı E21b/2

d. bolsa C20b/5

dukān-dārлық (Far.+T.) (is.) dükkan
sahibi olmak A43a/2

dur- (c.f.) ol-, i-

hazret-i şeyh 'aṭṭār velī raḥmetullāhu
'aleyh d.-urlar D10a/1-2

merātibe d.-ur D24b/4

2. (t.f.) esas fiilin alışkanlık haline
getirilerek tekrarkandığını ifade eder

delip d.-ur D23b/4

yetküze d.-ğan C15b/7-8

dūr (Far.) (h.z.) uzak, uzaklaşarak
A77b/4

durūd (Far.) (is.) dua; selam ve saygı ile
anma B19b/3, B19b/5, B20a/6, B20b/1, C28a/2,
C28b/1, D10b/3, D16a/3, D20b/4, D40b/2,
F51b/6

d.-ı bī-nihāye B19a/3

d.-ı bilā-nihāye D2a/5

d.-ı hazret-i muḥammed muṣṭafā
sallallāhu 'aleyhi's-selām C29b/2-3

d.-ı şerīf F43a/5, F51b/5

d.-ı şerīfni E14b/2

d. okı- ↓ : namazda duadan sonra
münacaat ve salat u selamları ezbere
söyle- tesbihat yap-

d.-mağlık B37b/4, E30a/4

d.-mağ kérek B38a/2-3

d. oku- ↑

d.-mağlık turur A96b/5-97a/1,
G33a/4

d.-mağ kérek A97a/4

d.-masa A97a/1-2, B37b/5,
E30a/4-5

d.-p D26b/4

duyyum → **düvvim, düvvüm** (Far.) (s.s.)
ikinci (ÇTİL I 281) C17b/7

dūzaḥ (Far.) (is.) cehennem

ateş-i d.+ka G45b/2

d.+ka D12b/4, D38b/2, D46a/1

dūzende (Far.) (is.) iğne A50a/4

dūzendelik (Far.+T.) dikicilik, dikişçilik
A16b/1-2, A43b/2

dünyā (Ar.) 1. hayat, yaşam, dünya hayatı
A20a/3, A21a/2, A23a/4, A88a/4, B55a/6,
B63a/2, B67a/6, C43a/4, C43b/9, D6b/7,
D11b/1, D36a/4, D37b/7, D42b/2, D43b/6,
E19a/7, E22a/1, H24a/4

āḥir-i d.+ğaça G37a/5

d.+da A21b/1, A35a/1, A80b/4, A87a/2,
B61b/4, C10b/7, C11a/3, C39b/9,
D11b/3, D12a/4, D12b/2, D44b/4,
G24b/1, G46b/4, G51a/1, J40a/5

d.+dın A95b/2, E29a/3

d.-yı fānīdin B36a/2-3

evvel-i d.+dın G37a/5

2. yeryüzünde yaşayan insanların hepsi,
insanlık

d.+ğa I5a/8

dünyālık (Ar.+T.) servet; zenginlik; mal,
mülk A66b/3

d.+dın

dürr (Far.) (is.) inci

d. turur F44a/4

dürüst (Far.) 1. (s.) doğru; makbul;
uygun; yerince A19b/4

d. boladur F51a/6-7

d. bolur H30b/1-2, H30b/3

d. émes A24b/3, A24b/4, A25a/2,
F44b/2-3

d. émesdür A19b/5, A23b/4

d. érmes E23a/3

2. (h.z.) doğru bir şekilde, doğru olarak
D24a/6, F53b/6

dürüşt (< dorost Far.) (h.z.) kabaca,
sertçe C20a/9

dürüştlik ↓ (Far.+T.) (is.) kabalık, sertlik
C40b/9

dürüştlük ↑

d. kılmay F58b/6

düşmen (Far. < düşmān) düşman

d.+leri C37a/6

düşvār (Far.) (s.) güç, zor B26a/2

düvvim ↓ → duyyum H40b/3

düvvüm ↑ → **duyyum** (Far.) (s.s.) ikinci
B8a/3, B8b/5, B9a/7, B11b/5, B12b/4, B13a/5,
B13b/6, B28b/6, B53b/3, I6a/3, I7a/1

E (e, é)

é → **ér** (c.f.): i-, ol-

barıp é.-dim C9a/1-2

câyiz é.-mes B42b/1, D15b/1, D25b/3

câyiz é.-mesdür D27b/3-4

çıkıp ketip barur é.-dim C9b/2

dürüst é.-mes A24b/3, A24b/4, A25a/2,
F44b/2-3

dürüst é.-mesdür A19b/5

éter e.-diler C31a/6

evliyā hem e.-mes C39b/7

ğam-ğīn bolup olturup é.-diler I2a/7-8

hācet é.-mes G47b/7

ibergen émes édi D2a/6

maʿrūf é.-diler C30a/3

olturup é.-diler A5b/1, A46b/1, A82b/5

olturup é.-dim C11b/2

peygamber é.-mes C39b/7

revā bolsa é.-di A81b/5

revā é.-mes A76b/2-3, B56a/1, C22b/3,
C42b/9, D26b/2, F36a/4, F51a/5,
F58a/2

rūšen é.-di C10b/3

seccāde-niṣṭin é.-diler C30a/3-4

sünnet é.-ken C7a/9

toḡur é.-diler C41a/9

velī é.-kenler B17b/5

uyḡanḡan é.-miṣ G50b/1

yıḡlap olturup é.-diler C8a/4-5

yürür é.-dim C9b/1

ebābekr-i ṣıddık → **ebūbekr-i ṣıddık**
(ö.i.) Ebu Bekir (tam adı: Abdullah bin Kuhafe bin Kaab et-Teym el-Kureyş, Ebu Bekir Sıddık) (d. 573 - ö. 23 Ağustos 634), İslam Peygamberi Muhammed sonrası Müslüman toplumda 632-634 arası liderlik ve yöneticilik yapması ve bu sebeple Muhammed'in halefi olması kendisine ilk halife unvanını kazandırmıştır. Müslümanlıktan önceki ismi Abdülkâbe'dir. (kaynak belirtmeli) Müslüman olduktan sonra Muhammed, Ebu Bekir'e Abdullah ismini vermiştir. Sünni inancına göre Muhammed' in en iyi dostudur. G55a/3

ḡazret-i e. C25b/1-2

ḡazret-i e. raḡıyallāhu ʿanh B8b/3-4,
D17b/1, F46a/4-5

ebedī (Ar.) (s.) sonsuz

saʿādet-i e. B62b/6-7

ebedü'l-ebed (Ar.) (z.z.) sonsuza kadar
D38b/1

ebūbekr-i ṣıddık → ebābekr-i ṣıddık

ḡazret-i e. raḡıyallāhu ʿanh E24b/6-7

ebū mūsā eṣʿarī (ö.i.) Hz. Ali ile Muāviye arasındaki savaşta meşhur hakem olayında hakemlik yapan Ebū Musa el-Eṣ'arī, Yemenlidir. Asıl adı Abdullah'tır. Ailesi ile birlikte Hz. Muhammed'i görmeden Yemen'deyken iman etmiştir. Hz. Muhammed'in yanına gelmek üzere Yemen'den yola çıkan Ebū Musa, Habeşistan'a gitmiş ve orada Caʿfer b. Ebī Tālīb ve diğer Müslümanlarla buluşmuştur. C25b/8, D27b/7

ebū sa'īd (ö.i.) Risāle-i Temürçilik'te Hz. Davud'un çıraklarından biri olarak gösterilen kişi I5b/4

ebū ʔalīb kāmānī (ö.i.) bugün Kırşehir ili sınırları içinde olan Kaman ilçesindedir. Hocası mezarı Kırşehir'de olan Ahi şeyhi Mirim Halveti'dir. Metne göre pīr mürşitlerin on birincisidir. A42b/1

ecr (Ar.) (is.) ecir, mükafat, ödül

sevāb-ı e.+i F37b/2

eçkü keçi

e.+ni J36b/4

edā (Ar. < edāʔ) namaz ve diğer dini vecibeler için kılmak; yerine getirmek, icra etmek

e. kıldım C11b/1

e. kılğay D10a/6

e. kılıp C11b/2

edeb (Ar.) (is.) tasavvuf ıstılahında edepten, şeriat, hizmet ve Hakk'ın edebi anlaşılır. Edepler sünnetleri güçlendirmek içindir. Sünnetler vacipleri, vacipler de farzları güçlendirir. B29a/7, B30b/4, B40b/4, C5b/7, C23a/7, C40b/4, C40b/5, E17b/3

e.+dür F60b/3, F61a/7

e. erkänni bilgey B66b/3

e. turur C19b/9

ednā (Ar.) (s.) düşük dereceli düşük rütbeli

e.+durlar A88a/3-4

efşān (Far.) (s.) şaçan, serpen

e. kılmağlık B28b/6

efzal (Ar.) (s.) en erdemli, en üstün C15b/9

e.+dur A39b/1, B62b/5, D43a/6

e. tururlar G25b/2-3

eger (Far.) 1. (e.) eğer, şayet A19a/3, A39a/4, A39b/5, A40b/3, A42b/3, A43a/2, A43a/4, A43b/2, A43b/4, A44a/2, A44a/5, A44b/3, A44b/5, A45a/3, A45b/1, A45b/3, A46a/2, A47b/4, A48b/5, A49b/2, A50a/4, A51a/1, A53b/4, A54a/3, A54b/4, A55a/2, A55b/1, A56a/2, A56b/1, A56b/5, A57a/4,

A57b/2, A58a/1, A58a/5, A59a/1, A59a/3, A59b/2, A59b/2, A60a/1, A60a/5, A60b/3, A61a/2, A61b/1, A61b/4, A62b/1, A62b/5, A63a/4, A63b/5, A64b/1, A65a/4, A65b/4, A69a/5, A70a/2, A71a/3, A72b/1, A73a/3, A73b/4, A74b/2, A75a/5, A76a/4, A76b/3, A77a/5, A77b/5, A78b/4, A80b/3, A88b/2, A89b/2, A90a/2, A90b/3, A91a/1, A91b/1, A91b/5, A92a/2, A92a/5, A92b/5, A95a/5, A95b/4, A96a/2, A96a/5, A96b/3, A97a/1, B6a/2, B6b/6, B8a/7, B9a/2, B10b/4, B11b/1, B12a/3, B12b/1, B13b/3, B15b/3, B16a/7, B17a/4, B20b/5, B21a/4, B21b/4, B22a/3, B22b/1, B22b/7, B23a/6, B23b/4, B26a/7, B27a/5, B28a/4, B28b/1, B29a/2, B29a/2, B30b/1, B30b/7, B31b/5, B32a/1, B32a/4, B34a/4, B35b/6, B36a/6, B36b/4, B36b/7, B37a/4, B37b/1, B37b/5, B38a/4, B39a/4, B39b/7, B41b/6, B42a/4, B42a/7, B43a/3, B46b/1, B48b/5, B50a/4, B51b/2, B52a/6, B55a/7, B63a/3, C4b/1, C7a/3, C7a/9, C7b/5, C7b/10, C12b/4, C12b/6, C12b/10, C13a/3, C13a/7, C13a/9, C13b/6, C13b/8, C14a/1, C18a/4, C18a/10, C18b/8, C19a/8, C19b/4, C20a/6, C20b/2, C24b/6, C25a/9, C26a/5, C26b/2, C26b/4, C27a/1, C27b/7, C27b/9, C28a/2, C30a/4, C30b/9, C31b/7, C32a/6, C32a/9, C32b/4, C32b/6, C33a/3, C33b/1, C34b/8, C35b/6, C39a/5, C40a/4, C40a/9, C40b/4, C41a/5, C41a/9, C41b/3, C42b/1, C42b/4, C43a/2, D5b/3, D6b/5, D6b/7, D7b/5, D8b/4, D10b/6, D12a/7, D13a/6, D15a/5, D15b/2, D16a/5, D16b/7, D17a/3, D17a/7, D17b/4, D18a/1, D18b/4, D19a/2, D19b/1, D20b/6, D25b/2, D28a/6, D28b/4, D30a/2, D31a/7, D32a/4, D33a/5, D33b/5, D34a/3, D35a/1, D35b/5, D36a/6, D38b/6, D39b/1, D39b/7, D40b/5, D41a/4, D42b/5, D43a/6, E4b/1, E4b/5, E5a/1, E5b/1, E6b/5, E7a/6, E7b/2, E7b/5, E8a/2, E9b/1, E9b/5, E10a/1, E10a/6, E10b/2, E10b/7, E11b/6, E12a/3, E12b/1, E12b/4, E13a/2, E13a/5, E14a/2, E14b/6, E16a/7, E16b/6, E17a/2, E17a/6, E17b/5, E17b/7, E19a/1, E19b/1, E20b/1, E21b/1, E24a/2, E24b/1, E25a/4, E25b/2, E26a/1, E26a/7, E27a/1, E27b/1, E28b/7, E29a/5, E29b/2, E29b/5, E30a/2, E30a/4, E31a/6, F30a/4, F31a/6, F33a/3, F34a/7, F38b/1, F43a/6, F45b/3, F51a/5, G25b/5, G26b/3, G28b/5, G29a/2, G29a/5, G29b/3, G30a/1, G30b/1, G31a/3, G32a/3, G33b/1, G33b/5, G34a/2, G34b/1, G34b/5, G35b/1, G38b/4, G39a/2, G39a/5, G39b/3, G40a/1,

G40a/4, G40b/2, G41b/2, G43a/4, G44b/1, G50a/2, G52a/4, G53a/3, H24b/3, H24b/6, H28a/5, H28b/1, H28b/4, H28b/7, H29a/3, H29a/6, H29b/2, H29b/5, H30a/1, H30a/4, H30a/7, H30b/5, H31a/2, H31b/1, H31b/5, H32a/3, H32b/1, H32b/7, H33a/6, H33b/5, H34a/4, H34b/4, H35a/6, H38b/5, H39b/1, H39b/7, H40a/7, H40b/7, H41a/6, H42a/2, H42a/7, I5a/10, I6a/1, I6a/8, I6b/5, J33a/4, J33b/3, J33b/7, J34b/1, J34b/5, J37b/1, J37b/3, J38a/1, J39a/2

2. (z.z.) .. dıgında, .. inca I9a/1

égiz (s.) yüksek A77b/3, G49a/1

ehl (Ar.) (is.) topluluk, cemaat, zümre

e.-i ‘araşât C23b/9

e.-i ferzendleriğa D7a/2-3

e.-i haķıķat B4a/3-4

e.-i himmet G49a/2

e.-i kāsib E22a/8, E23a/7

e.-i kāsib bolsa E2a/2-3

e.-i kāsib bolsañlar E19b/1-2

e.-i kāsibler E21a/2-3

e.-i kāsiblerdin E31b/7

e.-i taķķıķlar C22a/2, E22b/6-7

e.-i tarıķatlar C22a/5

ehli-‘iyāl (Ar. < ehl ü ‘iyāl) (is.) çoluk çocuk, aile

e.+leriğa D31b/4, D32b/6

nafaķa-i e. D41a/2-3

nefeğa-i e. D7a/2

ekmel (Ar.) (s.) en mükemmel, en eksiksiz

e.-i namāz tururlar C15b/9

él el, yabancı, başkaları

e.+niñ A83a/2

el-‘aṭaş (Ar.) (is.) susuzluk, hararet C23b/4

elbette (Ar.) (ünl.) elbette, kesinlikle, elbet A97a/4, B38a/1, B54a/1, C6b/6, C22b/7, C31b/5, D25b/5, D35b/4, E14a/7, E31a/5

elem neşrah (ö.i.) Kuran’ın 94. Suresi olan İnşirah suresi

e.+nı F43b/2-3

elge- ele-

e.-rde B21a/5

elgek elek, eleme gereci B20b/5

elhaķ (Ar.) (e.) gerçekten, hakikaten, gerçekten de A67b/5

emānet (Ar.) (is.) emanet, birine güvenilerek bırakılan eşya veya kişi

e.+ke B49b/7, F33a/1

e.+ni J35b/5

emr (Ar.) (is.) emir, buyruk B29b/2, E2a/5, E4b/7

e.+i A49b/4, B15a/4, C16a/2, C23a/5

e.+ı boldı A7b/3

e.+ı kıldı F30b/3

e.+ı kılıp F38a/1-2

e.+ini D33a/7, G32a/3, G37a/4

e. kıldı B20a/7

e. kıld[ı] H39a/2

e. kılsun B19b/4

emri-fermān (Ar. < emr ü fermān) emir ve ferman F29a/6

emrū’l-mü’minīn (Ar.) (s.) Müminlerin emri, halife, İslām ümmetinin lideri, idarecisi anlamında kullanılan bu tabir, Hz. Muhammed’in vefatından sonra ilk olarak ikinci halife Hz. Ömer (582-644 M.) daha sonraları Hz. Ali (599-661) için kullanılmıştır.

e. ‘alī rażiyallāhu ‘anh A82b/1-2

enbiyā (Ar.) (is.) nebiler, peygamberler B16b/7, B27a/1, B27b/5, B29b/7, B39b/5, B66b/6, C15b/3, D40a/7

e.+lar B68a/4, C23a/5, G44a/1

vārış-i e. G24a/1

enbiyāullāh (Ar.) (is.) Allah’ın nebileri, peygamberler C22b/4

endāze (Far.) (is.) 1. ölçek, ölçü A54b/4-5

2. liyakat, mertebe

e. tart-: mertebe belirle-, makam tayin et-
derece tespit et-

e.-ip A53a/4

e. ber-: makama layık gör-, mertebeye
uygun gör-

e. k̄ berür A53a/4

er erkek; adam D31a/6

er- er-, ulaş-

e.-ipdür C4a/9

ér (s.) kahraman, cesur D47a/1

ér- → **é-** (c.f.) i-, ol-

atap é.-dim C11b/7

aʿyān é.-ür G48a/1

aytur é.-diler A8b/3-4

bar é.-di A81b/2, B18a/1-2, C41a/5-6,
C41a/6, E3a/4, E4a/3

bar é.-diler H27b/2

berehne é.-di H25b/2

ber-kemāl é.-diler D5b/1

bilmes é.-diler A9b/1

bu é.-di A9b/5

bulur é.-diler A9a/4-5

buyrusa é.-di E4b/2

çıkar é.-di E4b/3

daʿvet kıılır é.-diler I2a/5

dehḳān é.-ür G46b/4, G50a/3, G51a/1,
G52b/4

dehḳānçılıḳ é.-ür G47a/5-47b/1

duʿā kııldılar é.-se A15b/4-5

dürüst é.-mes E23a/3

eşref é.-ür G47b/3

fāzıl é.-diler G25a/1

ḥāce nān-bāy é.-diler B20b/4

ḥācet bolmas é.-di E13b/6

ḥācet é.-mes C12a/6

igerür é.-di C41a/7

iḥsān é.-ür G47a/1

ḳāfdın tā ḳāf é.-ür G47b/4

ḳalur é.-di E4b/5

ḳılır é.-dim A82a/1

ḳızıḳ é.-di B18b/1-2

kıyer é.-diler A10b/2, A10b/4

ḳudret-i yezdān é.-ür G50b/2

lāyʿaḳıl bolur é.-diler E14a/1-2

māl-ā-māl é.-ür G47b/7

mihmān é.-ür G51b/5

meşḡülluḳ kıılır é.-di A11b/5-12a/1

muḥtāc-ı āş nān é.-ür G47b/2

mükemm é.-diler A41a/5, H37b/7-38a/1

nā-insāf é.-ür G47b/6

nıyet kıılıp é.-dim A30b/4

olturup barur é.-dim A30b/5

olturup é.-diler A66a/4

olturup é.-dim A36b/1

ötük bolur é.-di A9b/4

pāk bolur é.-di D23b/3-4

pīr-i kāmīl é.-diler A41a/3-4

ravza-i rızvān é.-ür G46b/6

revā é.-mes B5a/1, E21b/3, E23a/2,
H37b/2-3

rızvān é.-rür G51a/6

şāḥib-i çerāḡ é.-diler G24b/5

saḡrı bolur é.-diler A19a/4

sulṭān é.-ür G46b/5

şāyeste-i raḥmān e.-ür G49a/3

taḥta é.-di A50a/2

taʿlīm berdiler é.-se H27a/1-2

tapıp é.-di B18a/5

tikelip ḳalur é.-diler A15a/4

tikip é.-diler A68a/5

tuḳḳān érür G48b/4

turmas é.-di A10b/4-5

tutar é.-diler A9b/3, A15a/2

yafıp é.-di B18a/6

yatar é.-di D23a/7

yeksân é.-ür G52a/3
 yıgaçıdın é.-di A50a/1
 yığlayur é.-diler A6b/5
 yırtıp alur é.-di A9a/4, A9b/2
 yigértür é.-diler H27b/3-4
 zulyā é.-di A10a/4
éren erler kişiler, adamlar
 é.+ler A82a/3
erguvānī (Far.) (s.) erguvam çiçeği
 renginde, kırmızımtırak, kırmızı E6b/6
erkān (Ar.) (is.) 1. esaslar, temeller
 e.-ı ĩmānnı B64b/1-2
 2. uyulması gereken ahlak kuralları
 C5b/7, C23a/5, E8a/3, E13b/1, E14a/3, E14a/4,
 F52a/7, F57b/1
 edeb- e.+nı bilgey B66b/3-4
 e.+ı F57a/1
 e.+ını E7a/5, G31b/5
 e.+larını E14a/6, E17a/7, E17b/4
 e. turur E8a/3-4
érte sabah D32b/5, E15b/5, H36a/6
ervāh (Ar.) (is.) ruhlar
 e.+ığa J37b/6
 e.-ı pīr A22b/5, A81a/2
 e.-ı şerīflerīğa C6a/4
 e.+lar A22a/4, A23a/1-2
 e.+ları A21/4-5, B5b/5-6, J38b/1
 e.+larıdın B50a/3, B51a/6-7
 e.+larığa B17a/1-2, B67a/2
 kâbızu'l-e. tururlar B10b/3-4
erzānlık (Far.+ T.) (is.) çokluk, bolluk
 e.+ı G48a/3
esbāb₁ (Ar.) (is.) elbise, libas, kisve
 A15b/1
esbāb₂ (Ar.) (is.) alet-edevat C44b/6
 e.+ı A49b/3
 e.+[ı] C7b/6
 e.-ı dehķānçılık C35b/1-2

e.+ını C20a/7
 e.+lardın C31b/3
 e.+ları A51a/2
 e.+larıdın F60b/4
 e.+larını F61a/5, G35b/3-4, I3b/9-4a/1
 e.+nı A71b/3
e's-selāmu 'aleykūm ve 'aleykūmselam
 (Ar.) 'Allah'ın selamı üzerine olsun ve senin de'
 anlamındaki selamlaşma ifadesi J36a/1
éş dost, arkadaş
 é.+lerdin F54b/1-2
éş- bük-; ör-
 é.-erde A56b/5, A58a/2
 é.-iñ A47a/4
 é.-ip A46b/1
 é.-keymen A47b/2-3
éşek eşek, bir binek hayvanı A18a/4,
 A18b/1
 é.+nı J34b/1, J34b/3
 é.+niñ J38a/4
eşref (Ar.) 1. (is.) şeref, azizlik
 e.+iñğa C11a/6
 2. (s.) en şerefli, en aziz
 e. értür G47b/3
 e.+lerni C10a/4
eşrefī (Ar.) 1. (sf.) şerefli, saygın; şerefle
 ilgili C9b/10, C11a/5
 2. taziz, yüceltme C11a/6
eşrefü'l-eşref (Ar.) (s.) şerefliilerin en
 şerefliisi G43b/5
 ét et
 e.+idin B5a/6, B56b/5-6, G45a/5
 e.+ini B65a/1
et- birleştir-, ilişti-, düğümle-
 e.-iñ A14a/5
ét- 1. yap-; üret-, vücuda getir-; .. haline
 getir-
 é.-erde B23a/6

é.-er édiler C31a/6
 é.-ey A18b/5
 é.+geyler C31b/5
 é.-iñ A18a/5
 é.-mek A65b/4
 é.-tiler A67a/5
 2. (y.f) et-, yap-
 çerāğ é.-ip C10a/7, C34b/7
 hırmān é.-erde C34b/3
 kabūl é.-ip C17b/2
 sīr é.-se G50a/2
 süDRAM é.-terde C33a/1
étek çiftçilerin önlerine bağladıkları ve içine tohumları koydukları önlük
 e.+ige C33b/6
étik (h.z.) kilitli surette A71b/4, F61a/5
etkiyā (Ar.) (is.) Allah korkusundan dolayı günah işlemekten çekinenler C15b/4
ettür- birleştirt-, ilıştirt-, düğümlet-
 e.-üñ A15b/2
evlā (Ar.) (s.) daha uygun, daha iyi
 e.+dur D10b/6
evlād (Ar.) (is.) çocuklar
 e.+ı D47a/5
 e.-ı ādem C16b/10
evliyā (Ar.) (is.) veli; veliler, Allah dostları C15b/4, D40a/7, D47b/2, G24a/2
 e. hem émes C39b/7
 e.+lar B29b/7, B66b/6, C23a/5-6, G44a/1
 e.+larnıñ B27a/1, B27b/5, B68a/4-5
 e.+largā B16b/7, B39b/5-6
 e. turur C39b/6
 e.-y1 ‘azām C4b/2
 meşāyih-i e. E26b/2
evliyāullāh (Ar.) (is.) Allah dostları, veliler
 e. tururlar C22b/4
evrū- çevir-, döndür-

yüz e.-gey A22b/3

evşāf (Ar.) (is.) vasıflar, özellikler, nitelikler

e.+ı G47b/7

evvel (Ar.) (s.s.) 1. birinci, ilk A39b/2, A41b/2, A69b/2, A70a/5, A71b/1, A72b/4, A73a/5, A74a/1, A74b/5, A75b/3, A76a/5, A77b/2, A87a/5, A90a/4, A91a/3, A91b/2, A98a/2, B8a/2, B8b/3, B9a/6, B11b/3, B12b/3, B13b/6, B28b/4, B29a/5, B30b/4, B31a/2, B32a/6, B40a/3, B42a/2, B47b/5, B49a/, B50b/1, B51b/5, B52b/2, B53b/3, B55b/3, C4b/5, C18a/6, C18b/2, C18b/10, C19a/9, C19b/6, C20b/4, C24a/7, C24b/7, C25a/6, C25b/1, C25b/5, C26a/1, C26a/6, C26b/3, C27a/2, C28b/3, C29b/6, C30a/5, C33a/4, C33b/3, C40a/5, C40b/5, C41b/2, D7a/2, D8a/1, D9a/1, D10a/5, D17a/4, D17b/1, D17b/5, D18a/3, D18a/7, D18b/5, D19a/3, D19b/2, D21b/5, D27b/4, D28a/3, D28b/5, D30a/4, D31b/2, D32a/6, D33a/6, D34a/4, D36a/7, D40a/1, E5b/3, E8a/4, E11b/4, E14a/7, E18a/3, E24b/2, E24b/6, E25a/5, E25b/3, E26a/3, E26a/3, E26b/2, E27a/3, E27b/4, E30b/7, F31b/2, F33a/6, F34b/2, F45a/2, F45b/4, F46b/5, F47a/6, F48a/1, F48a/6, F53b/4, F58a/5, F59b/1, F59b/6, F60b/4, F61b/2, G25b/3, G31b/1, G32b/1, H30b/4, H34b/2, H35b/3, H39b/3, H40a/2, H40b/2, H41b/1, H42a/4, H42b/1, I5a/3, I6a/2, I6b/2, I7a/1

e.+kı D25b/6, D28b/7, D36b/1, I4b/4

2. (z.z.) önce, öncelikle B15a/6, B44a/1, E27b/3, F56a/7, G42a/4, J32b/1, J35a/4

3. (s.) önceki, eski, kadim C31a/5

e.+kı A83b/3, D10a/6

4. (is.) başlangıç

e.+ide D24b/4, D40b/1, F51b/4

e.-i dünyādın G37a/5

evvelīn (Ar.) (s.) evvelki, evvel gelen B67b/5, C6a/7, C23a/9, D15b/3, D20a/4, D47a/4

ey (ünl.) ey A69a/1

e. ‘abdullāh sālūk A83a/1-2, A86b/2

e. ādem C4a/3, C16a/9

e. ata B34a/3

e. bār H25b/3-4, J35b/4

e. bārā C3b/4
 e. bendelerim C17a/3
 e. birāderim A6a/3
 e. büzürg-vār-ı ‘ālem A30b/1-2
 e. cebrā’īl C3b/8, I2b/1, I3a/9, I5b/8-9
 e. dāvud I2b/4-5
 e. dervīş A68a/2-3
 e. dervīşler B26b/3
 e. ferīşte A25b/4, A26a/3
 e. ferverdīgārım I3a/7
 e. ferzend A37a/5, B33b/6-7, C11b/8
 e. ħ̣āce A66b/2
 e. ħ̣āce muḥammed pāre-düz A47a/3-4
 e. ħātun A33a/1, C10a/2
 e. müminler B26b/4
 e. nūḥ D22a/7
 e. oğlum B33b/3-4
 e. peder-i büzürgvār B34b/2-3
 e. şāliḥ A6a/4
 e. şāliḥ ‘aleyhi’s-selām A17a/3
 e. şāgird C8a/9
 e. şeyḥ-i büzürg C8b/9
 e. usta C9a/1, C9a/7, C12a/5
 e. usta ‘alī A27b/5-28a/1, A28a/5-28b/1, A28b/5, A31a/5-31b/1, A32b/3, A34b/2, A36b/2-3, A36b/5-37a/1, A38a/2-3
 e. usta ‘ömer C12a/1
 e. usta ‘ömer rüşen-gerī C11b/5
 e. usta rüşen-geri C11b/3
 e. ustādım E3a/5
 e. ustād rüşen-gerī C8b/7-8, C10b/4
 e. yārān-ı ‘azīzān C15b/2-3
 e. yārān-ı velī-ni‘metānlar B26a/1-2
 e. yūnus A17b/1
eyle- (y.f) et-, yap-, eyle-
 zāhir e.-p G50a/6

eylik iyilik

e. turur C43b/5-6

eyyūb (ö.i.) Eyüp peygamber, İbrahim peygamberin oğlu İshak’ın soyundan gelir. Hastalık ve sıkıntılara karşı sabır konusunda örnek gösterilen bir peygamberdir.

e. peygamber J32b/3

e. ‘aleyhi’s-selāmın D26a/3-4

éz- az-, sap-, yoldan çık-

é.-ürler D44b/5

ez-ādem tā-ḥātem (Far.+Ar.+T.+Ar.)

Adem peygamberden Muhammed peygambere kadar yaşamış olan tüm manevi şahsiyetleri gösteren bir ifade A99b/4-5

ezān (Ar.) (is.) Müslümanlıkta namaz vaktini bildirmek için müezzinin yüksek sesle yaptığı çağrı. D32a/6

ez-berāy (Far.) 1. (e.) için, nedeniyle

e.-ı soda D36a/6

e.-ı ta‘līm G36b/4

2. (h.z.) bu şekilde I3b/9

ez-cümle (Far.+Ar.) (h.z.) kısaca, özet olarak, özetle A66b/3

F

fādeşāh (Far. < pādīshāh) (is.) padişah, sultan, hükümdar

f.-ı ‘ālem D46b/4-5

fahṛ (Ar.) (is.) fazilet, erdem

f.+[n]i C3b/9

fahş (Ar.) (s.) müstehcen, ayıp A72a/1

fahīşe (Ar.) (s.) yasak cinsel ilişkiyi alışkanlık edinmiş kadın, orospu F54b/1

fāide (Ar.) (is.) yarar, fayda C21a/7

f. bermegey C40a/2

fāk → **pāk** (Far.) (s.) 1. temiz, kirsiz

f. boladur F49a/4, F49a/5

f. bolur D40b/6 , D41a/1, D41a/1-2, F53a/3

f. kılp D41b/6

2. manevi olarak temizlik, günahsızlık

f. boladur F49a/6, F49b/1

f. bolup D23b/3

f. bolur D41a/4

f. tutmak D33b/6, D34a/1

f. tutmaçlık G31b/1

rûh-ı f.+larığa F32b/3-4

fakîr (Ar.) 1. (s.) fakir, yoksul, geçimini zorlukla sağlayan kişi D33a/1, D46a/4, E19b/4

2. (ş.z.) Allah'ın gücü karşısında bir hiç olduğu bilincinden hareketle kendinden bahsederken kullanılan saygı sözü; ben

f.+ğa C9b/7

fākīze → **pākīze**

f. tutkay F61a/6

fākīzelik (Far.+ T. < pākizelik) temizlik, paklık F35b/3

faklık (Far.+T. < pāklik) (is.) temizlik D33b/4, F37a/6

fakr (Ar.) (is.) fakirlik, yoksulluk

f.+ğa D43b/5

fakr-köñllük (Ar.+T.) (s.) alçak gönüllü, mütevazı E8a/7-8b/1

faliz (Far.) (is.) bostan, sebze bahçesi (< paliz YUTS 314) G48b/5, G49a/4

faliz-ger (Far.) (s.) bostan veya sebze bahçesi işleyen G46b/4

fānī (Ar.) (s.) ölümlü, kalıcı olmayan B61b/4, G46b/4

‘alem-i f.+din D23b/6

dünya-yı f.+din B36a/2-3

f.+dür E19a/7

fārçe (Far. < pārçe) pārçe (b.s.) bir miktar, biraz

bir f. C9b/3

farz (Ar.) (is.) İslamiyet'te Kuran ile bildirilen zorunluluk olmadığı sürece terk edilmemesi istenen terk edilmesi günah olan hükümler A48b/4, A77b/5, A78b/4, B64a/2, C5b/6, C7a/9, C18a/5, C18a/6, C40b/2, F31a/4, F34b/1, F37a/4, F52a/6, F52a/6, I7a/4

f. boldı A48a/4, A78a/2, B6a/7-6b/1, B16a/1-2, C7a/6, D5b/7, D16b/1-2, D21a/2, E5a/5, F30b/3, H39a/2

f.+dur C20b/3, C20b/4, C20b/9, C23a/2, D30a/3, D30a/4, D31a/7, D44a/7, E27b/1, G31a/4, G31a/5, G32a/5, G32b/1

f.+mu A47b/5-48a/1, B6a/3, B15b/3, C7a/3-4, C40b/1, D5b/4, D16a/6 D20b/7, E5a/2, F30a/5, F37a/2, H38b/6

f.+nı A78a/1, D6b/2

f. turur A69b/1, A69b/2, A74b/3, A74b/5, A79a/1, B28b/3, B28b/4, B50a/6, B50a/7-50b/1, C33a/4, C33b/2

fāsık (Ar.) (s.) Allah'ın emirlerini karşı gelen, günahkar

f. bolmaçlık A73a/5

fāsıklık (Ar.+T.) (is.) Allah'ın emirlerine karşı gelmek, günahkarlık C19b/6, I6b/2

faşih-zebān (Ar.+Far.) (s.) açık, doğru, düzgün biçimde konuşan konuşması düzgün

f. bolmaçlık D8a/3-4

f. bolmak D33a/4

fāş (Ar.) (is.) ortaya çıkarma, ifşa etme

f. boldı A69a/2

f. kıлмаğay D29b/5-6

fat (< pat) (h.z.) çabuk, hızlı D4b/2, D4b/4

fat fat (< pat pat) (h.z.) sık sık A22b/4, B49a/2-3, E21b/5, F36a/6, F52b/4

fātiha (Ar.) (ö.i.) Fatiha suresi, Kuran'ın ilk suresi İslam inancına göre Mekke döneminde 5. sure olarak indirildiğine inanılmaktadır. Toplam yedi ayettir. A42b/5, A96a/4, B16b/4, B27b/3, B36b/6, C33b/9, D16a/4, D20b/4, D36b/2, E14b/2, E29b/3, F43a/2, F51a/7, F53b/6

f.+dın D10a/7, D10b/1, D36b/3

f.+nı D24a/6, G53b/2

foyda (Ar.) (is.) fayda, menfaat, kâr, kazanç A14a/2

f.+sı C15a/8

fāzıl (Ar.) (s.) faziletli, iyi ahlaklı, erdemli

dehḳān-ı f. C30a/2, C30a/4-5, C31a/8, C34b/5, C36a/7, C37a/1-2, G26b/4

f. érdiler G25a/1

fazīlet (Ar.) (is.) güzel vasıf, erdem A82a/3

f.+i B56a/2

f.+idin A83a/5

fazīletlik (Ar.+T.) (s.) faziletli; güzel vasıflı, erdemli C15a/8, G47a/3

f. turur D15a/1

fedā (Ar.) (is.) bir amaç veya değer uğruna çok değerli bir şeyden vazgeçme

f. bolsun B34a/5

f.+sı C27b/6

fek (Far. < pek) (s.) kibirli, mağrur

fek keltür-: kibirlen-, büyüklük tasla-

f.-se A39a/3

felāket (Ar.) (is.) çok büyük sıkıntılara sebep olan olay, durum, bakım D37b/6

felāketlik (Ar.+T.) (is.) felaket, büyük sıkıntı, dert E21b/4

felek kavun, karpuz, kabak gibi bitkilerin sapı (< pelek UŞS I 67)

f.+de G49a/5

fenā (Ar.) (is.) yokluk, yok olma; ölüm A93b/3, B33a/1-2, E28a/7, F50a/5

tekbīr-i f. A93a/1, A93a/5, A93b/3, B32b/1, B32b/6, C27a/4, C27a/6, C27a/6, D21b/5, D22a/5-6, D23a/1, E27b/2, E27b/7, E28a/4, E28a/7, F49b/3, F50a/1

tekbīr-i f.+nı C24b/1

fenāh (Far. < penāh) (is.) sığınak, sığınma yeri

f.+ıda D37b/1

fenc → **penc** (Far.) (s.s.) beş D19a/2, D20a/3

fencşenbe → **pencşenbe** D32b/3, D39a/2

fencüm → **pencüm** I6a/5

fenc → **fenc, penc** F47a/5

fend → **pend** F54a/5

ferāgat (Ar.) (is.) istirahat, dinlenme G51a/5

ferāvān (Far.) (s.) çok, bol, fazla

f. bolğaylar C37a/9-37b/1

ferdā (Far.) (is.) yarın, ertesi gün; gelecek zaman

f.-yı kıyāmetde C6a/5, E16a/4

f.-yı kıyāmet küni B5a/7, D25b/3, H37a/1

ferdāz (Far. < perdāz) düzenleme

f. kıllurda A63b/5-64a/1

ferhīz → **perhiz**

f. kılgay F62a/4

ferište → **perište** (Far.) (is.) melek A25a/3, A25b/4, A26a/3, C8a/5, C8a/9, I4b/4

ey f. A25b/4, A26a/3

f.+din A25b/4, C8a/6

f.-i muḳarreb B9a/5, I4a/4

f.+ler A28b/1, A78a/4, B19a/3, B59a/7, C8b/2-3, C9a/2, C9a/3-4, C17b/1, C17b/5, C17b/7, C39b/6, C44b/1, D2a/4

f.+lerga C17a/1, C17a/6, D30a/5

f.+niñ A50a/3

f. tururlar A90a/4

fermān (Ar.) (is.) ferman, buyruk, emir C16a/10, C16b/1, D2a/2

f. boldı B19b/6, B33a/5-6, B33b/4-5, C3b/8, C7a/6, D2b/1, D21a/4, D22a/7, H26a/1, I2b/1, I3a/8, I3b/6, I4a/1-2, I5a/1

f. boldılar I3a/5

f.+ı A49b/4, B6a/7, B15a/4, C7b/8, E2a/5, E4b/7, G35b/5, J33a/4

f.-ı ilāhī C4a/1

f.+ını B31b/2

f. kıldı B16a/1, C17a/2, E5a/4, H26b/4

f. kıldılar D5b/7

f. kılıp C16a/7-8
 f. kılıpdurlar D4a/3
 f.+nı C18b/3
fermānla- (Ar.+T.) ferman ver-, emret-
 buyur-
 f.-durlar D44b/7
fervā (Far. < pervā) (is.) bağ, ilgi
 f. kılmağaylar C6b/2-3
ferverdigār → **perverdigār**
 ey f.+ım I3a/7
feryād (Far.) (is.) bağırıp çağırma, çığlık
 B61a/7
ferzend (Far.) (is.) evlat, çocuk, oğul
 ehl-i f.+leriğa D7a/2-3
 ey f. A37a/5, B33b/6-7, C11b/8
 f.-i zürriyetleri C16a/6
 f.+leri B32b/4
 f.+leriğa A93a/4, A93b/1, B36a/4-5,
 C27a/3, E27b/6, E29a/4
 f.+lerige A95b/3, F49b/6
 f.+lerini E28a/2
fest (Far. < pest) aşağı, alçak
 f. tutmağlık F32a/3
feşīmān → **peşīmān** E19a/5
feštahta → **peštahta**
 p.+ğa B23b/4-5
feth (Ar.) (is.) ilāhī ilim, rızk ve hidāyet
 D39a/5
feydā → **pedā, peydā** (Far. < peydā) (is.)
 ortaya çıkmak, meydana gelmek
 f. boldı C31a/2, D3b/2, E11a/2, E11a/5,
 E12b/2-3
 f. boldılar E11b/3
 f. bolur F52b/3
feygamber → **peygamber** 1. Tanrı'nın
 emirlerini kullarına iletmek için seçilmiş kişi
 D22b/3
 f.+ge D2a/6, D46a/7
 hāzret-i ibrahīm f.+ge D23a/2

2. (b.g.) İslam peygamberi Hz.
 Muhammed
 f. ‹aleyhi's-selām D45b/5
 hāzret-i f. ‹aleyhi's-selām D3a/2, D23b/6,
 D45b/1-2
 hāzret-i f. ‹aleyhi's-selāmın D3b/2-3
 hāzret-i f. şallallāhu ‹aleyhi ve sellemniñ
 D24b/8-25a/1
feygamberlik (Far.+T.) (is.)
 peygamberlik, elçilik
 f.+iñge D22b/2
fıçak bıçak B35a/1, C27a/9, F40b/1
 f.+nı F40a/5
fısk (Ar.) (is.) hak yoldan çıkma, günah
 işleme B61b/7
fiṭrī (Ar. < fiṭr) fitre, aslī ve zorunlu
 ihtiyaçları dışında nisap miktarı mala sahip olan
 her Müslümanın zekattan ayrı olarak ibadet
 vacip olan sadaka
 şadaka-i f. D7a/5, D31b/2-3
figān (Far.) (is.) bir acı ile bağırma,
 ağlama, inleme
 f.+larığa B61a/3
 f.+lar kıladur B61b/1
fiʿl (Ar.) (is.) fiil, eylem, hareket,
 davranış B62a/5
 f.+ini E8b/4
 f.+lerde E8b/3
 f.+lerdin E8b/1
 f.+leri B11a/3, E32b/4
filiske (Far.) (is.) demir çağ, demir
 parçası (< piliske < pilisk < bilisk PED 197)
 A59a/1
fir ↑ → **pīr** C26b/5, D6b/6, D19b/3,
 D19b/4, D19b/5, D19b/6, D19b/7, D40a/7,
 F38a/7, F43a/4, F44b/5, F45a/1, F49a/1, F49a/2,
 F62a/5, I7b/2
 f.-i hāḳīkat D17b/4, D20a/3
 f.-i kāmīl F33a/4, F33a/5
 f.-i mā-teḳaddemlerniñ F32b/3
 f.-i maʿrifet D19a/2-3, D20a/3

f.-i mezheb D18a/2

f.-i mürşid D8b/5, D8b/6, D16b/4, D37a/2, D38b/1, D40a/5, D47a/7

f.-i mürşidğa D25a/6

f.-i mürşidler D11b/2, D12a/1, D12b/3, D36a/2, D36a/5

f.-i mürşidlerğa D5a/5, D6a/6-7, D21b/1

f.-i mürşilerniñ D20a/1, D25b/1, D38b/4

f.-i müşfik D15b/2-3, D19b/1, D20a/4, F45a/5

f.-i rükn D15b/2, D18a/6

f.-i şeriat D17a/4, D20a/2

f.-i tarikat D17a/7, D18b/4, D20a/2, F45a/3

f.-i ustâdlar I7b/6-7, I8a/4

f.-i ustâdlarnı F36b/3-4

f.+ler C18b/7

f.+ni D15a/5, D15a/7, F36a/3, F49b/2

fırân → **pirân**, **pirân** (Far.) (is.) pırler

f.-ı mǎ-teqaddem D20a/4-5

f.-ı mǎ-teqaddemler D37b/7

f.-ı mǎ-teqaddemlerğa D13a/4-5

fiş-kadem (< pīş-kadem Far.+Ar.) (is.) tekklerde ayini idare eden nakip için kullanılan bir tabirdir. Bu vazifeyi gören derviş şeyhin muavini sayılırdı

f.+ler C22a/4-5

fiş- 1. → **piş-** yiyecekler için ateşte, fırında vs. ısı etkisi ile yenilebilecek hale gel-

f.-edür B19b/5-6

f.-medi B18a/7

f.-meydür B19b/2, B20a/3-4

f.-ti B20b/3

2. olgunlaş-

f.-se G49/5

fişe (Far. < pīşe) (is.) huy, alışkanlık

f. kılamak D8a/4

fora-küb (İt. + Far.) ayakkabı dikişçiliği, ayakkabı üstü ile pençesi arasına konulan parçayı dikme işi A51b/5

fūdine → **pinne** (Far.) (is.) nane (< pūdine PED 259; TED 230) C36a/5

ful → **pul** A31b/3, D43a/5

f.+da D43a/4

f.+ı D34b/5, D42b/4

f.+nı D34a/5, E22a/4

furkân (Ar.) (ö.i.) Kuran-ı Kerim için kullanılan bir isim B7a/6, B7b/5, C25a/4, D17a/6

f. hamīdde D43b/7-44a/1

fūşe-bāflik (Far. + T. < pūşe-bāflik) (is.) örtü/perde dikicilik H28b/7-29a/1

fuşt (Far. < puşt) (is.) kuşak, nesil, soy

f.+larınıñ D28a/2-3

fuşur- (puşur-) hazırla-

f.-urda A61b/5

fut (put) bacak

f.+ını F39a/4

füti- ↓

f.-p G54b/4

fütü- ↑ (pütü-) yaz-

f.-p J39a/3

f.-p alıp E19b/6

fütüt- (pütüt-) yazdır-

f.-üp B63b/3

G (g, ğ)

ğā'ib → **ğāyib** (Ar.) (s.) kayıp, yok

ğ. boldı C8b/3, C9a/4, C11a/7, C11b/10

ğāfil (Ar.) (s.) gafil, olayları ve sebeplerini anlayıp sezmekten yoksun olan

ğ. bolmañlar E19a/6

ğalat (Ar.) (s.) yanlış C38a/7

ğalbir (Far.) (is.) kalbur, tahıl ve ona benzer taneli şeylerin küçüklerini ve içindeki yabancı maddeleri ayıklamak için kullanılan

seyrek telli geniş delikli elek (< ğalbır KYAS 111) C35a/9

ġam-ġīn (Far.) (s.) gamlı, tasalı

g. bolġusıdır C37a/6

g. bolup oturup édiler I2a/7-8

ġam-nāk (Ar.-Far.) (s.) üzgün, gamlı

g. bolup A5b/1, A5b/5

ġarīb (Ar.) (s.) garip, kimsesiz, acınacak durumda olan B30a/1, B66b/7, D33b/3, G50a/1

ġarībīyye (Ar.) (s.) garip, acayip, tuhaf

risāle-i ‘acībīyye ve ġ. I9a/2

ġas sağır, işitmeyen F54b/7

ġassāl (Ar.) (is.) ölü yıkayıcı C26b/5, D19b/5, E27a/5, F45a/5, F49a/1

ġ. tururlar A92b/1-2, H42b/4

ġāyb (Ar.) (is.) duyular yardımıyla kavranılmayan alem, görünmeyen alem A15b/5

dest-i ġ. A75b/4-5

ġāyb → **ġā’ib** (Ar.) (s.) kayıp, görünmeyen, yok

ġ. boldı A26b/4, A28b/4, A35a/5, B19b/7

ġ. boldılar A36a/2

ġ. bolġay B57a/6-7

ġazab (Ar.) gazap, kızgınlık, sinir

ġ.+ıdın F32a/7

ġ.+ları A16b/5, E3a/3

ġāzī (Ar.) (is.) gaza eden, ordunun başına geçen, savaştan sağ ve muzaffer dönen kumandanlara verilen unvan

sultān satuk buġra ħan ġ A99a/5-99b/1

ġec (Far.) (is.) harç, sulandırılmış keşkin C31a/6

ġedā (Far.) (s.) dilenci, yoksul fakir C15a/10, G50a/1, G51b/5

g.+ġa G51b/2

g.+nıñ G51b/6

ġenc (Far.) (is.) hazine

g.+İdür D43b/3

ġer (Far.) (e.) 1. eġer G47b/3, G49a/1, G51a/4

2. veyahut, veya G49a/1

ġerd (Far.) (is.) toz, toprak D41b/6

ġeverd-reng (Far.) (is.) 1. Boyama tokmaġı, boyacı tokamaġı, kumaş boyama işleminde boya küpüne batırılmış bez/kumaşa vurmada kullanılan tokmak (“ġeverd” kelimesinin ‘tokmak’ anlamı için bk. PED 1102) E13b/3, E16a/7, E17a/3

g. kılmaġ E13a/2-3

g.+leriniñ E13b/7

2. boyama tokmaġı ile kumaşı/bezi döven kişi E16b/6

ġeverd-reng-ġün (Far.) (is.) boyama tokmaġı ile kumaşı/bezi döven kişi (?)

ustād-ı g+lar E14a/5

ġeverd-reng-ġünlük (Far.+T.) (is.) boyama tokmaġı ile kumaşı/bezi dövme işi

g.+da E14a/2-3

ġevher (Far.) (is.) mücevher; asıl, esas A83b/1⁴⁹⁹

g.+ni A83b/2-3

g.+niñ A83b/1

ġinā (Ar.) (is.) zenginlik demektir. Tasavvufta kul, Hak ile māsivadan müstaġni olunca gani (zengin) olur. Yani Hakk’a muhtaç olur, kullara muhtaç olmazsa, o kul, zengin demektir. Kul, onun vücudunu kazanınca her şeyi kazanmış olur. A85b/5

ġıybet (Ar.) (is.) gıybet, dedikodu

ġ.+din C19a/4, F58b/3

ġ. kılmaġay I6a/7

ġ. kılmaslık C20a/5-6

ġ. kılsa F60a/6-60b/1, I7a/2-3

ġ. kılur bolsa A75b/5-76a/1

kılġuġı ġ. G47b/6

ġiriftār (Far.) (s.) e tutulmuş/uġramış

g. boldı B62b/1

⁴⁹⁹ Bu kelime metinde köşeli parantez içinde yazılmıştır.

g. bolğay B57a/1

g. bolğaylar C5b/10, E19a/4-5

g. bolup B61a/7

g. bolur F33a/3

gola (Far.) (is.) kasapların et dövdüğü kütük, yağrık (YUTS 144) F37b/3, F42b/3

goza (Far.) (is.) pamuk kozası, pamuk birtkisin meyvesi olgunlaşıp pamuğu netice veren kapsülü H26b/2

gör (Far. < gr) (is.) mezar

g.+ide J38a/7

görkāv ↓ → **görkür** (Far.) (is) mezarıcı, mezar kazıcı (YUTS 135)

g. tururlar H42b/5

gör-keş ↑ F45a/6, F49a/1

g. turur C26b/6

görkür ↑ → **görkāv** E27a/4-5

g. tururlar D19b/5

göş ↓ (Far. < goşt) et F41b/1

g.+ni F42a/1, F42a/5

göşt ↑

g.+i J38a/3

g.+idin J38a/4

g.+ini F53b/2

gubār (Ar.) (is.) toz, toprak

g.+ını D41b/6

gula üzerinde örgü yapılacak kasnağa kumaş iplerinin bağlandığı küçük çubuklar (UTİL IV 836)

g. bağlarda C42a/2

gulnār (Far.) (s.) nar çiçeği renginde E7b/6

günāgūn (Far.) (s.) çeşit çeşit, renk renk, muhtelif

g.+ler C37a/9

gurebā (Ar.) (is.) garipler, kimsesizler, acınacak hâlde olanlar B66b/7

gusl (Ar.) (is.) 1. gusül, yıkanma, temizlenme, arınma

g.+ı D40b/6, D40b/7, D41a/1, D41a/2, D41a/3

g.-i haķīkat B39b/3, E20b/2, E20b/6-7, E31b/3

g.-i şerīat B39a/5, C28a/3, E20b/1-2, E20b/3, E31a/7

g.-i tarīkat B39a/7-39b/1, C28a/4, E20b/2, E20b/4, E31b/1-2

2. Müslümanlarca cünüplük adı verilen maddī ve manevī kirlilikten arınmak için el, ağız, burun ve vücudun bütününi hiç kuru yer kalmayınca kadar yıkama şeklinde icra edilen farz abdest, boy abdesti D10a/5, D31b/6

g. kılamak D7a/6-7, D7a/7, D7b/3

ṭahāret-i g. F57b/3

guvālīk (Far.+T. < güvāhlik) tanıklık, şahitlik

g. bermek D27b/3

gūy (Far.) 1. (s.) söyleyen, konuşan A72b/4, C19a/9-19b/1

2. (is.) konuşma, söyleme

g.+nı E8b/5

gūyā (Far.) (e.) güya, sanki C10b/2, G48a/6, G48b/4, G52a/1

gūyā-ki (Far.) (e.) güya, sanki B35b/4, D14a/7, D45a/3, F53a/2, G51a/6, H24b/7

gücek kürek C35a/6

g.+ni G41b/3

gül (Far.) (is.) gül

g.+ler G50a/4, G51a/3

gülgūnī (Far.) (s.) gül rengi E6b/6

gülşen (Far.) (is.) gül bahçesi, çiçek bahçesi

g.-i sürüşanlar G50a/5

gümrah (Far.) (s.) doğru yoldan sapmış, dalalete düşmüş, azgın G52a/5

gūnā ↓ → **gūneh**

g.-ı kebire B38b/4

g.-ı kebire kılsa B45b/6

g.-ı şağır B38b/4-5

g.+larıdın B55a/3

günāh ↑ → **güneh**

g.+dın F53a/3

g.-ı ʿaẓīm turur F60b/1

g.+ıdın B43b/3, B47a/6, F50b/6

g.-ı kebīre B38a/5

g.-ı şağīr B39a/3-4

g.+larıdın A94a/5

g. turur F59b/5, F59b/6

günde (< künde Vambery: 332) saban, pulluk

g.+ğa C20a/7

güneh → 1. **günā, günāh** (is.) günah, dine göre suç sayılan eylemler

g.+leridin B35b/3, D23b/2, E28b/4

2. (s.) haram, kendisiyle cinsel ilişkiye girilmesi haram olan F54b/1

günehkār (Far. < günāhkār) (s.) günahkar, günah işleyen, günah sahibi B63a/6

g. bolğusıdır I8a/8

g. bolur A78b/1, A78b/3, C21a/2, D6b/3, D43a/1

gürūh (Far.) (is.) grup, topluluk, kalabalık

bir g. (b.s.): bir grup B59a/4, B60b/3

gürūnc (Far.) (is.) pirinç (TED 106) C35b/7, G39a/2**H (h, ħ, ḥ)****ḥabbāz-ger** (Ar.+Far.) (is.) ekmek yapıp satan kişi, ekmekçi B44b/6**ḥaber** (Ar.) (is.) 1. aktarılan söz, rivayet

ḥ.+de A5a/4, A11a/2, A19b/1, A66a/1

2. bir olay, olgu veya kişi hakkındaki bilgi

ḥ. alğaylar D29b/7

ḥ. berip A28b/4

ḥ. beripdür D44a/1, D44b/1, D44b/3

ḥ. berür B59a/2

ḥ.+ni D2b/3

ḥaberdār (Ar.+Far.) (s.) haberi olan, bilgisi olan

ḥ. bolmadı A67b/4

ḥ. bolmak D8b/1, D33b/3

ḥabīb (Ar.) (is.) sevgili; dost

ḥ.+im B19a/5, C44a/6

ḥ.+ler C44b/8

ḥabl-bāflık (Ar.+ Far.+ T.) (is.) ip, urgan dokumacılığı H29a/7**ḥāblık** (Far.+T.) (is.) uyuma, uyumak E8b/5**ḥacāt** (Ar.) (is.) gerekli olan şeyler, ihtiyaçlar

ḥ.+lar C15b/1

ḥacālet (Ar.) 1. (is.) utanma, utanç C6b/1

2. (s.) utanmış, utançlı F36b/6

ḥacc (Ar.) (is.) dinî sebeplerle, genellikle dinî önemi olan mekân ve yerlere yapılan ziyaret ve gezi. Hac aynı zamanda İslam dinindeki dinî bir ziyaret barındıran hac ibadetinin özel ismidir.

ḥ.+ğa A28a/1, A38a/1

ḥ.+ge A28a/3, A29b/4, 29b/5, A30b/3, C8b/9, C8b/10, C9a/10, C12a/4, C12a/6, D31a/5, D31b/7

ḥ.+ı A26a/2, A26a/5, A26b/3, A28b/3, A38a/4, A38b/1, A38b/2, C8a/8, C8a/10, C8b/2, C9a/3

ḥ.+ınıñ A26b/2

ḥ.+ınız C9a/2

ḥ. kıldı A26a/4

ḥ. kılganmu C8b/8

ḥ. kılgannıñ D41b/4-5

ḥ. kıılır bolsa A38a/4

ḥ.+nı A28a/4

ḥ.+nıñ A30a/3, C9a/8

ḥ. tavāf kılalı A35a/3-4

ḥ. tavāf kıldı A26a/1, C8a/7

ḥ. tavāf kılgannıñ C8a/1

ḥ. tavāf kıılıp A25b/1

ḥāce (Far.) 1. → **hoca** (s.) hoca, âlim, bilgin demektir. Çoğulu Hâcegân veya hocagân'dır. Nakşîliğin erken dönemlerinde, Orta Asya'daki şeyhlerin bilim adamı oluşu sebebiyle, onlara hoca, hâce gibi isimler verilmiştir C29b/8, D25a/5, G51b/6

ḥ.-i dehķān G48a/6

ḥ.+ler G24b/1

2. metinde ḥāce muḥammed pāre-düz'a işaret etmektedir. A66b/5

ey ḥ. A66b/2

ḥ.+ğa A69a/1

ḥ.+niñ A66b/4

ḥāce 'abbās şāh-ı dīn velī (ö.i.) risale-i muze-duzluk'a göre pīr mürşidlerin altıncısı A42a/2-3

ḥāce 'abducelīl şarkī → **ḥāce 'abdu'l-celīl maşrıķī** G26b/5-27a/1

ḥāce 'abdu'l-'azīz cenūbī (ö.i.) çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30a/7-8, G27a/3-4

ḥāce 'abdu'l-celīl maşrıķī (ö.i.) çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden birincisi C30a/5-6

ḥāce 'abdu'l-ḥālīķ gucduvānī (ö.i.) Orta Asya'da Nakşibendi tarikatına mensup din alimlerinden biridir. Buhara yakınlarında Gucduvan isminde küçük bir kasabada doğmuştur. Risāle-i Bāfendelik'te şal, kuşak, kemer dokumacılığının piri olarak gösterilir.

ḥ.+din H29a/5-6

ḥāce 'abdu'l-kerīm mağribī (ö.i.) çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30a/7, G27a/2-3

ḥāce 'abdullāh ānī (ö.i.) çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri 28a/1-2

ḥāce 'abdullāh kāşgarī (ö.i.) çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri G27b/5-28a/1

ḥāce 'abdullāh senāsī (ö.i.) Risale-i Bāfendelik'te yün dokuma zanaatının piri olarak gösterilen kişi

ḥ.+din H29b/7

ḥāce 'abdullāh zeynū'd-dīn süryānī (ö.i.) Risāle-i Kāsib'de çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30a/8

ḥāce 'abdu'l-muķīm → **'abdu'l-muķīm rūşen-gerī**

ḥ.+ni C11b/8

ḥāce 'abdu'l-vāḥid bağdādī (ö.i.) Çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri G28b/2-3

ḥāce 'abduraḥmān şimālī ↓ G27a/1-2

ḥāce 'abdur'raḥmān şimālī ↑ (ö.i.) Çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30a/6

ḥāce aḥmed yesevī → **ḥāce sultān aḥmed yesevī**, **hoca sultān aḥmed yesevī** (ö.i.)

Ahmet Yesevi ya da Ata Yesevi (Kazakça: Қожа Ахмед Яссауи; Özbekçe: Xoja Ahmad Yassaviy; 1093, Sayram - 1166, Türkistan (Yesi)), Türk mutasavvıf ve şair. Tarihte bilinen ilk büyük Türk mutasavvıfı unvanını taşır. Tam adı: Ahmed bin İbrāhim bin İlyās Yesevī idi. Yesevilik adı verilen tasavvufi akımının mimarı olan "Hazret-i Türkistan" namıyla da meşhur "Hâce Ahmed Yesevī" mürşidi Hâce Yūsuf el-Hemedānī gibi Hanevī bir âlimdir. Ortaya koyduğu öğretiyöntemleriyle Sünnī-Nakşibendī ile Alevī-Bektāşī tarikātını da bir hayli derinden etkilemiş olan bir şahsiyettir. D18a/7

ḥazret-i sultān ḥ. A99b/1-2

sultān ḥ. H41b/2-3

ḥāce 'alī muḥammed → **ḥorāsānī ḥāce efzal ḥorāsānī** G28b/1

ḥāce 'arşıdīn (ö.i.) Risāle-i Bāfendelik'te şal, kemer, bel bağı dokumacılığın pirlerinden biri olarak zikredilir.

ḥ.+din H29b/4

ḥāce 'aṭā rūmī (ö.i.) Risale-i Muze-duzluk'ta marifet pirlerinin dördüncüsü olarak gösterilen kişi

ḥazret-i ḥ. tururlar A91a/5-91b/1

ḥāce 'aynu'd-dīn neccārī (ö.i.) Çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri

ḥ. tururlar G28b/3-4

ḥāce bahāu'd-dīn → **bahāu'd-dīn nakşibendī**, **hoca bahāu'd-dīn nakşibendī**

ḥ.+din H28b/6

ḥ̣ace ebū ṭ̣alib velī → **ḥ̣ace usta ebū ṭ̣alib** (ö.i.) Risāle-i mūze-dūzluk'a göre p̣ir mürşidlerin dokuzuncusu A42a/4

ḥ̣ace efzal ḥorāsānī (ö.i.) Çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30a/9-30b/1

ḥ̣ace ḥabībullah ḳ̣aşkarī (ö.i.) Risāle-i Kāsib'de çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30b/4

ḥ̣ace ḥāfız şirāzī → **ḥ̣ace-i ḥāfız şirāzī, ḥoca ḥāfız şirāzī, ḥoca ḥāfız şirāzī velī** (ö.i.) Hāfız-ı Şirāzī on dördüncü yüzyılda yaşamış İranlı şair. Şiraz'da doğmuştur. Farsçanın en büyük şairlerinden biri olduğu kabul edilir. İran tasavvuf şiirinin öncülüğünü yapmıştır.

ḥazret-i ḥ̣. A91a/4-5, B12b/7-13a/1, C26a/8-9, H40b/4-5

ḥ̣ace ḥamīd yarkendī (ö.i.) Risāle-i Kāsib'de çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30b/5

ḥ̣ace ḥüsāme'd-dīn (ö.i.) Risale-i Muze-duzluk'ta üç büyük ustadan sonra sayılan dört küçük ustadan biri A88a/3

ḥ̣ace-i ḥāfız şirāzī → **ḥ̣ace ḥāfız şirāzī, ḥoca ḥāfız şirāzī, ḥoca ḥāfız şirāzī velī** F47b/2-3

ḥ̣ace ilyās velī (ö.i.) Risāle-i mūze-dūzluk'a göre p̣ir mürşidlerin sekizincisi A42a/3

ḥ̣ace kemal erdevilī (ö.i.) Risāle-i Kāsib'de çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30b/6

ḥ̣ace ḫuddūs velī → **ḫusrev ḫuddūs** (ö.i.) Risāle-i mūze-dūzluk'a göre p̣ir mürşitlerin onuncusu A42a/5

ḥ̣ace laṭīfullāh taşkendī → **ḥ̣ace taşkendī** (ö.i.) çiftçiliğin on sekiz faziletli pirinden biri C30b/2-3

ḥ̣ace muḥammed benī ḥāşim → **muḥammed, muḥammed muştafā, muḥammed resūl, muḥammed resūlullāh** D28a/3

ḥ̣ace muḥammed fāzıl ʿarabī ↓ G27b/1-2

ḥ̣ace muḥammed-i ʿarabī ↑ (ö.i.) Çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30b/2

ḥ̣ace muḥammed pāre-dūz ↓ (ö.i.) babasının ismi İsmā'il'dir. Hayrünnessāc lakabı ile meşhūr olup ismi Muhammed, künyesi

Ebü'l-Hasan'dır. Aslen, Samarrā şehriden olup, Bağdāt'ta ikāmet ederdi. Nafakasını temin etmek için bāzan dokumacılık yapardı. 933 (H.322) senesinde 120 yaşında vefāt etti. Metne göre p̣ir mürşitlerin on ikincisidir. A42b/1-2, A47a/5

ey ḥ̣. A47a/3-4

ḥ̣.+dın A66a/2-3

ḥ̣.+ğa A68a/1-2

ḥ̣. tururlar A49b/1

ḥ̣ace muḥammed pāre-dūz velī ↑ (ö.i.) Risale-i mūze-dūzluk'ta eskiciliğin piri olarak gösterilen kişi A46b/4

ḥ̣.+dın A46a/3-4

ḥ̣ace muḥammed tebrizī (ö.i.) Çiftçilik risalesinde zikredilen on sekiz pirden biri G27b/2-3

ḥ̣ace muḥammed türkistānī → **ḥ̣ace selīm türkistānī** G28a/4

ḥ̣ace nān-bāy (b.g.) Risāle-i Nān-vāylik'ta Sehl Rūmī'nin lakabı olarak zikredilmiştir.

ḥ̣. érdiler B20b/4

ḥ̣ace naşrullā şāmī (ö.i.) Risale-i Sodagerçilik'te ileri gelen mürşitlerden biri olarak zikredilir D9b/7-10a/1

ḥ̣ace neyim belḥī (ö.i.) Risāle-i Kāsib'de çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30b/8

ḥ̣ace niʿmet ḫunduzī ↓ (ö.i.) Çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30b/3

ḥ̣ace niʿmetullāh ḫunduzī ↑ G27b/3-4

ḥ̣ace lutfullāh ḥisārī (ö.i.) Çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri G27b/4-5

ḥ̣ace nure'd-dīn semerḳandī (ö.i.) Çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30a/9, G27a/5-27b/1

ḥ̣ace saʿīd ṭurfānī (ö.i.) Risāle-i Kāsib'de çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30b/8

ḥ̣ace sehl rūmī → **sehl rūmī** B20a/7-20b/1

ḥāce selīm türkistānī (ö.i.) Risāle-i Kāsib'de çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30b/1, C30b/7

ḥāce sultān aḥmed yesevī → **ḥāce aḥmed yesevī**, **hoca aḥmed yesevī**

ḥāzret-i ḥ. B13a/4-5

ḥāce şemse'd-dīn tebrizī (ö.i.) Çiftçilik risalesindeki on sekiz faziletli pirden biri G28a/5

ḥācet (Ar.) (is.) ihtiyaç

ḥ. bolmas érdi E13b/5-6

ḥ. émes G47b/7

ḥ. érmes C12a/6

ḥ.+i B42b/6, C15b/1

ḥ.+ige B43a/2

ḥ.+iñ B42b/5

ḥāce taşkendi → **ḥāce laṭīfullāh taşkendi** G28a/3

ḥācetmend (Ar.+Far.) (is.) ihtiyaç sahibi, muhtaç D46b/5-6

ḥ.+din B42b/3

ḥ.+ğa B39b/7

ḥ.+niñ B42b/6

ḥāce tāhir ḥoṭenī (ö.i.) Risāle-i Kāsib'de çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri C30b/5-6

ḥāce tūsī velī → **ustād tūsī**, **usta tūsī** (ö.i.) evliyānın büyüklerinden. On birinci yüzyılda İran'ın Tūs şehrinde yaşadı. İsmi, Ebū Bekr bin Abdullah'tır. Et-Tūsī nisbesiyle ve en-Nessāc lakabıyla meşhurdur. Doğum tārīhi bilinmemektedir. Tūs (Meşhed) şehrinde doğdu. 1094 (H.487) senesinde aynı yerde vefāt etti. A41b/5

ḥāce urūk usta ↓ A88a/2-3

ḥāce urūk uşāme'd-dīn velī ↑ (ö.i.) 14. yüzyılda Semerkant'ta şeyhülislamlık görevinde bulunmuş bir İslam ālimi. Metne göre pīr mürşitlerin beşincisidir. A42a/1-2

ḥāce usta ebū tālib → **ḥāce ebū tālib velī** (ö.i.) Risāle-i mūze-düzluḡ'ta ayakbabcılığın piri olarak gösterilen kişi

ḥ.+din A46a/1-2

ḥāce zeyne'd-dīn serābī (ö.i.) Çiftçiler risalesinde çiftçiliğin on sekiz faziletli pirlerinden biri G27a/4-5

ḥācī (Ar.) Hac ibadetini yerine getirmiş müslüman

ḥ.+niñ A26b/3, A28b/3, A38b/1

ḥ.+lar D7b/2

ḥ.+larnıñ C8b/2, C9a/3

ḥācīl (Ar. < ḥācīl) (s.) utanmış B63a/7, F44b/6

ḥācīllik (Ar.+T.) utangaçlık C36b/9

ḥād (Ar.) (is.) sınır, nihayet derce

ḥ.+din birun (m.z.) haddinden fazla, aşırı C15b/6

ḥādīce kübrā (ö.i.) İslām peygamberi Muhammed bin Abdullah'ın ilk eşidir. Müslüman olmadan önceki adı Tāhire idi. Hatice Muhammed ile evlendiğinde 40 yaşında idi. Babasının adı Hüveylid, annesinki Fatıma'dır. Hatice'nin amcazadesi ise Varaka Bin Nevfel'dir. Muhammed'in soyu baba tarafından Kusay, anne tarafından Lüey sülâlesiyle birleşmektedir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak milādī 555 olabileceği tahmin edilmektedir. Kureyş kabilesindendir. Daha önce iki kez evlenmiş ve ikinci kocasının ölümünden sonra kendi adına ticaret yapacak bir adam görevlendirmeyi adet edinmişti. Ücretle tuttuğu adamlarla Şam'a ticaret kervanları düzenlerdi. Ticaretle uğraştığı için kendisi Tacire denilirdi. Ayrıca ilk çocuğu Hind olduğu için künyesi de Ümmü Hind'tir. Şam'a gönderdiği kervanların birine başkan olarak Muhammed'i tayin etmiştir.

ḥ.+ğa D3a/2

ḥādīs (Ar.) (is.) Hz. Muhammed'in gelişen olaylar ve durumlar karşısında müminleri aydınlatmak ve Kuran'ın bazı ayetlerini açıklamak üzere söylediği sözleri A20b/4, C44a/2, E2a/2, E31b/2

ḥ.+de A50b/1

ḥ.+ğa E22b/1-2

ḥ.-i nebevīniñ D24a/1-2, D28b/1

ḥ.-i peygamberğa C21b/2, C28b/7

ḥ.-i şerīf D47b/4

h.+lerni E20b/5

h.+niñ B54a/7

hadiçe (Ar.) (is.) hadise, olay B44a/7

hafa (Ar.) (is.) gizli olma, yok olma, ortadan kaybolma

h. boldı A32b/5

haftān (Far.) (is.) kaftan, ipekli kumaştan yapılan uzun ve süslü üst giysisi

h.-ı zer G47a/4

h^ıāh ... h^ıāh ... (Far.) (e.) ister, anlamında eş görevli ve ya karşıt anlamlı öğelerin başlarına tekrarlı olarak gelerek bunlar arasında tercih yapma olanağı sunar B45b/4, D31a/6, D43b/1, D47a/1, D47a/2, 2-3, D47a/3, E22a/2-3

h^ıāhiş (Far.) (is.) istek, arzu, isteyiş

h. kılsa B46b/2

hak (Ar.) Tanrı, Allah

dergāh-ı h.+ke I2b/8-9

dostān-ı h. E2a/3

hazret-i h. subhāne I3a/1

hazret-i h. şubhāne ve ta'ālāğa I3a/6-5-6

hazret-i h. şubhāne ve ta'ālā D5b/5-6, D42a/1-2, D44b/2

hazret-i h. şubhāne ve ta'ālāğa D2b/5

hazret-i h. şubhāne ve ta'ālānıñ B15a/3, D3b/5-6

h. perverdigārgē A18a/1-2

h. şubhāne ve ta'ālādın I5b/8

h. ta'ālā F30b/1, F50a/4, F56a/1, G44a/4, I4b/1

h. ta'ālādın B33b/4, F29a/5-6

h. ta'ālāğa A69a/4

hakāret (Ar.) hakaret, küçük düşürme

h. kılğandék bolğay H25a/1

h. kılıp H24b/3, H24b/6

h. kılmağ I6b/4-5

h. kılsa A20b/1, A20b/2, H25a/2-3, I8a/7

hakikat (Ar.) (is.) 1. tasavvuftaki dört mertebeden üçüncüsü mutasavvıflarca bu

mertebede olanlar havassu'l-havāss olarak anılırlar. A41a/4, B10b/6, B11a/3, C5b/5, D35a/3, D35a/7, D40b/5, D41a/2, F44a/3

ehl-i h. A4a/3

fīr-i h. D17b/4, D20a/3

ilm-i h. D5a/7, F31b/5

gusl-i h. B39b/3, E20b/2, E20b/6-7, E31b/3

h.+da F58a/1

pīr-i h. A49a/2, A49a/4, A90a/2-3, B9a/3, C7b/1-2, C24a/8, C25a/6, C25b/1, E25a/4, E25b/2, F45a/3⁵⁰⁰, F46b/4, H40a/1

pīr-i h.+nı E23b/5, H38a/4

2. bir şeyin aslı, esası, özü G49a/2

3. (e.) hakikaten, gerçekten G47a/2

hākīm (Ar.) (is.) Hükmeden, buyruğunu yürüten, hākimiyet kurmuş olan, egemen G51b/5

hakīr (Ar.) (s.) değersiz, önemsiz, aşağı A89a/2

hākister (Far.) (is.) kül

h.+leri E11b/1

h.+leridin E11b/2-3

hak (Ar.) (is.) 1. kişiye adaletin, hukukun tanıdığı, ayırdığı şey

h.+ığa E14b/6

h.+ıdın B40a/6, E8b/2, E18b/3, F32a/4

2. gerçek ve doğru olan şey

h.+nı F57a/3

3. (s.) doğru, gerçek

peygamber-i h. G25a/4-5

4. (is.) ad, nam, hürmet

h.+ı G46b/1

hakullāh (Ar.) (is.) dervişlere ve taliplere diğer tarikat erbabı tarafından verilen yardım G43b/2

⁵⁰⁰ El yazması nüshada tamlamanın "pir" kısmı yazılmadığı için bu kelime metinde köşeli parantez içinde yazılmıştır.

ḥakkıda (Ar.+T. h.e.) (h.z.) namı hesabına, ... için, ... adına A33b/3, A71a/2, A81a/2, B29b/7, B49b/1, C6a/2, C6a/10, C10a/6, C18b/7, C28a/9, D37a/5, E9a/4, E14b/4, E20a/2, E20b/7, F54a/1, F61a/7, G31b/4, I7b/7, I8a/5

ḥāl (Ar.) (is.) hal, durum, vaziyet

be-ḥadr-i ḥ. C5b/7-8

ḥ.+idin D29b/7, D33b/3

ḥ.+leri turur E32b/5

ḥ.+leri tururlar B11a/4

ḥ.+ni A68b/3-4

öz ḥ.+i birle C23b/1

ḥālā (Ar.) (z.z.) şu anda bile, daha, henüz B34a/3

ḥāla- ↓

ḥ.-dılar A17b/2

ḥ'āla- ↑ (Far.+T. < ḥāhla-) iste-, arzu et-

ḥ.-sa D10a/3, D10a/5, D44a/4

ḥālan- (Far.+T.< ḥāhlan-) isten-, talep edil-

ḥ.-madı C31a/7

ḥalāş (Ar.) kurtulma, kurtuluş

ḥ. bolğaylar C37a/5

ḥ. bolmağay D38a/3

ḥ. kııl-: kurtar-

ḥ.-iñ A37b/4

ḥalāyık (Ar. < ḥalā'ik) (is.) 1. halklar, insanlar B59a/1

ḥ.+lar C6a/7, C24a/1

2. hizmetçi

ḥ.+lar E2b/6

ḥālen (Ar.) (z.z.) hālā, şu anda, şimdi, B18b/1

ḥālet (Ar.) (is.) durum, vaziyet, keyfiyet

ḥ.+de F56b/1

ḥ.+ide E18b/4

ḥālī (Ar.) (sf.) boş; sahipsiz, kimsesiz A12b/5

ḥalife (Ar.) 1. (s.) halef, yerine geçen

derice-i ḥ.-i peygamberlik C16b/7

ḥ.-i ḥāmil C16b/5

ḥ. kıldım C16b/5

2. (is.) Hz. Muhammed'in vefatından sonra Müslümanların imamlığını ve şeriatın koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse

ḥ.-i ḥehārum E7a/2

ḥ.-i rāşidīn C25b/4

ḥalk (Ar.) (is.) insan topluluğu B42a/5, B48b/6, B67b/5, D11b/5, D22a/4

ḥ.+ğa B50a/5

ḥ.+ı B59b/3, B61a/2, C39b/6, C40a/1, D4b/1, D46b/5

ḥ.+[ı] J40a/3

ḥ.-ı cihān G47b/2

ḥ.+ığa D6b/1, D21b/2

ḥ.+lar C23a/9

ḥ.+larnıñ B68a/2

ḥ.+nı B59a/4, B60b/4, H36a/4

ḥ.+nıñ G48a/3, G48a/5

ḥām (Far.) (is.) pamuğun kaba tek kat ipliklerinden yapılmış kumaş (KYAS 116) C42b/2

ḥ.+ğa E12a/4

ḥ.+nı C39a/3

ḥāmān (ö.i.) İncil ve Kuran'da değişik anlatılara konu olan şahıstır. Kitab-ı Mukaddes'te Babil Sürgününde esaret altında tutulan Yahudi topluluğun düşmanı ve Babil kralı Ahaşveroş'un yardımcısı olarak anlatılmıştır.

terāzū-yı ḥ.+nı C21b/4

ḥamāyil (Ar.) (is.) muska A88b/5

ḥamd (Ar.) (is.) Allah'a şükran duygularını bildirme, şükretme

ḥ.-i "udā C29b/2

ḥamīd (Ar.) (s.) övgü ve teşekkürle layık olan

furkân-ı ḥ.+de D43b/7-44a/1

- hāmīl** (Ar.) (s.) üstünde taşıyan, sorumlu
 ḥalīfe-i ḥ. C16b/5
- ḥam-šan** (Far + T.) (is.) çizme yapıldıktan sonra konç kısmının düz ve geniş durması için çizmenin içine yerleştirilen kavisli ağaç kalıp (şañ için bk. KYAS 236) A63a/1
- ḥ. kılurda A63a/5
- ḥāmūş** (Far.) (s.) sessiz, suskun
 ḥ. bolmağlık B29b/1-2
 ḥ. turğıl A33a/3
- ḥāniş** (Ar.) (s.) sözünde durmayan, and içtikten sonra uygulamayan
 ḥ. bolsa A77a/2
- ḥānḳāh-niştīn** (Far. < hāngāh+niştīn) tekkede oturan anlamında pir, şeyh
 ḥ.+ler C22a/3-4, E22b/7
- ḥānn** (Ar.) (is.) kederle ses çıkarmak, inlemek
 ḥ.-ı sipariş kıl-: inleyerek ricada bulun-, dertli bir şekilde dua et-
 ḥ.-dılar A69a/3-4
- ḥār** ↓ → **ḥor** (Far.) (s.) aşağı, hakir
 ḥ. kör-: horla-, aşağıla-, hakir gör-
 ḥ.-se A20a/2-3
- ḥ̣ār** ↑ → **ḥor** C20a/5
 ḥ. körmeklik A74a/5-74b/1, A74b/2
- ḥarāb** (Ar.) (s.) yıkık, viran, harap C23b/3
- ḥarācet** (Ar.) (is.) masraf, gider (TED 128)
 ḥ.+i D42b/5
- ḥarām** (Ar.) (s.) haram, Dinin kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasaklanmış olan B45b/5, C18b/10, D34b/5, D42b/7, F59a/7
 ḥ. bolğay A89a/4, B5a/6, C40a/4, E24a/4, G42b/3, G45a/5-45b/1, I8a/1
 ḥ. bolur E16a/3-4
 ḥ.+dın A71b/1, E15b/2, F34b/3, F58a/6, I6a/3
 ḥ.+dur B56b/6, C42b/9, D34b/7, D35b/7, D36a/2, F33a/1, F44b/4, F59a/7, F59b/4, I6b/1, I6b/2, I6b/5, J38a/4, J38a/6
- ḥ. kılmağay D34b/4
- ḥ. turur A24b/5, A73a/5, B46b/1, C19b/5, C19b/5-6, C36b/6, C39b/1, D12b/2, D34a/4
- maḥż-ı ḥ. turur F57b/6
- ḥarām-zāde** (Ar.+Far.) (is.) hilekar, düzenbaz A11b/1-2, A12a/2, A12b/2
 ḥ.+niñ A12a/5, A13a/2-3
- ḥarc** (Ar.)
 ḥ. kıl-: harca-; öde-
 ḥ.-dınız A32b/4
- ḥarīd** (Far.) satın alma, alış-veriş
 ḥ.+ğa A64b/4
 ḥ.+i A64b/4
- ḥarīdār** (Far.) alıcı, müşteri
 ḥ. bol-: satın al-, alıcı ol-
 ḥ.-ğay A64b/5
 ḥ.+ğa C20a/8, D41b/7
 ḥ.+ı D14a/9
 ḥ.+nı F32b/5, F58b/5
- ḥarīdārlik** (Far.+T.) alıcılık, müşterilik
 ḥ. kılıp A34b/4-5
- ḥārila-** (Far.+T.) horla-, aşağıla-, hakir gör-
 ḥ.-dı A16b/3-4
- ḥārlik** ↓ (Far.+T.) horluk, aşağılık, hakirlik D11b/3
 ḥ.+ğa kalur A20a/3-4
- ḥ̣ārlik** ↑ A21a/3, F35b/6
 ḥ.+ğa kalmağaylar C37b/7
- ḥāş** (Ar.) 1. (h.z.) özellikle, bilhassa A53a/2, C15b/7
 2. (is.) özel ve seçkin kişiler B32a/3, G50a/1
 3. (s.) iyi nitelikleri olan; seçkin J40a/4
- ḥasan** (ö.i.) Hasan bin Ali bin Ebu Talib ya da Hasan el-Mücteba (624-669) Ali bin Ebu

Talib ve Fatıma Zehra'nın büyük oğulları ve Hz. Muhammed'in ilk torunudur. Şia çoğunluğu onu imamların ikincisi kabul eder. Bununla birlikte gerek Sünni gerekse Şii ve Alevi İslam anlayışında önemli bir yeri vardır. Soyundan gelenlere şerif denir.

hazret-i imām h. rażıyallahu ʿanh D27a/1
imām h. E16a/4-5, E24a/4

hasan rızā (ö.i.) Hasan bin Ali bin Ebu Talib ya da Hasan el-Müctebā, (Arapça: الحسن بن علي بن أبي طالب, Farsça: حسن ابن علی, d. 624 ö. 669) Ali bin Ebu Talib ve Fatıma Zehra'nın büyük oğulları ve Muhammed'in ilk torunudur. Şia çoğunlukla onu imamlarının ikincisi kabul eder, çok küçük bir fırkaya göre ise ikinci imam Hüseyin bin Ali'dir. Bununla birlikte gerek Sünni, gerekse Şii ve Alevi İslam anlayışında çok önemli bir yeri vardır; onun, peygamberin Ehli beyt'inden olduğu konusunda herkes hemfikirdir. Babası ile 37 yıl, dedesi ile ise 8 yıl birlikte "bulunmuştur. Soyundan gelenlere Şerif denilir.

hazret-i imām h. A99a/1-2

hased (Ar.) (is.) kıskançlık, çekememezlik D43b/6, D44a/3

h.+idin J38b/7

hāsıl (Ar.) (s.) elde edilen, kazanılan

h. bolğay C36b/1

h. bolmas D43b/6

h. bolur D43b/4-5

h. kıldıñ A83a/4

h. kılğay B46b/4-5

hāşş (Ar.) (is.) özel, seçkin, üst düzey insanlar C15a/10

hāşşiyet (Ar.) (is.) özellik, vasıf

h.+i A83b/2

haṭ (Ar.) (is.) yazı; harf

h+nı C38a/5

h. tart-: yazı yaz-, yaz-

h.-ip J40b/5

hata (Ar.) (is.) hata, kabahat, yanlış, yanlışlık

h. bolur D47b/3-4

h.+sını D33a/3

haṭar (Ar.) (is.) güvenlik eksiliği, tehlike

h.-i ʿaẓımdür C38a/3-4

hatm (Ar.) (is.) hatim, Kuran'ı baştan sona okuyup bitirme

h.-i kūrān I8a/5

haṭme-i hāce (Ar.) (is.) hatm-i hâcegan, nakşı ıstılâhındandır. Sıkıntılı durumlarda ve zamanlarda, kolaylık sağlamak ve düşmanların belâlarından kurtulmak üzere, bir tertipte bazı surelerin okunması, belli miktarda zikir çekilerek yapılan bu uygulamaya hatm-i hâcegân denmiştir. Şeyhin huzurunda bir grup mürid, halka oluşturarak, Şeyhin işareti ile tören başlar, Rabıtalı şekilde diz üstü oturan müridler, gözlerini kapalı tutarak, şeyh efendinin "Ervāh-ı akdes-i hocagân-ı âlişan-ı Nakşbendîra ve sır-ı enbiyârâ ber tarîk-ı niyaz el-Fâtiha" sözlerinden sonra yedi Fatiha, yüz salevât, yetmiş dokuz "elem neşrah", binbir ihlas suresi, tekrar yüz salavat, yedi Fatiha okunur. Bu arada okunan ilâhi, hazırünü vecde getirir. Bu tertip, bazı değişikliklere uğramış, bazı zikirler eklenmiş, bazı kısaltmalar yapılmış, ancak uygulama her yer ve zamanda vazgeçilmez bir unsur olarak varlığını sürdürögelmiştir. Bu, manevî güçlerin bir araya geldiği, toplu zikir uygulaması olarak, ruhları zindeleştirmiştir. D39a/3

hātun (Soğ. < hātun/kātun < hāten) eş, karı, zevce

ey h. A33a/1, C10a/2

h. almak D32b/4

h.+ı A20b/3, A77a/3, C44a/1, C44a/8, I7a/2

h.+um A32b/2, A32b/5, C10a/1

havf (Ar.) (is.) korku manasınadır. Allah'ın kahrından korkarak dinde sabit olmak. Bunun zıddı recā (umma, ümitli olma)'dır. Diğer bir tarife göre havf, yasaklanan şeylerden ve günahlardan utanmak ve bu hususta üzüntü duymak demektir. A84b/5

havā (Ar. < havāʾ) (is.) 1. hava yuvarını oluşturan bütün canlıların solunumu için gerekli renksiz, kokusuz gaz karışımı H30b/5

h. turur C41b/3

2. gökyüzü C6a/6

havā-reng gökyüzü rengi, açık maviye yakın bir renkteki boya E7b/3

ḥavvā (Ar.) (ö.i.) değişik inançlarda ve İbrahimi dinler'de ilk insan Âdem'in eşidir. Bu dinlere göre tüm insanlar Âdem ve Havva'nın çocuklarıdır. Bazı batı dillerinde Eski Ahid'den geldiği şekliyle Eva diye adlandırılır.

ḥ. ana H26b/2-3

ḥ. anadın B16b/6

ḥ.+dın C39a/2

ḥazret-i ḥ.+dın turur A52a/5

ḥay (Ar.) (s.) hayat sahibi, hayyata

imām-ı ḥ F60a/6

ḥayā ↓ (Ar.) (is.) utanmak, nefsin bir şeyden çekinmesi ve o konuda yerilmekten korkarak terk etmesidir A86a/1

ḥayā ↑

ḥ. turur C43a/6

ḥayāl (Ar.) (is.) düşünce, fikir

ḥ+ler B62a/3-4

ḥayān (Far.) (is.) kar; gelir, kazanç (TED 113) D43a/5, D43a/7

ḥ.+[nı] D42b/6

ḥayda- ↓ sür-, ileri geri hareket ettir-

ḥ.-rda C12b/10

ḥayda- ↑

ḥ.-dılar G36b/4, G37a/1, G38a/1

ḥ.-güçü G29b/4

ḥ.-p J35b/1, J36a/2

ḥayr (Ar.) 1. (is.) karşılık beklemezsizin yapılan her türlü yardım iyilik B48b/2, B30a/2, B30a/5, C41a/3, E32b/2, G43b/3, G51b/3

2. (s.) iyi, yararlı, faydalı, hayırlı

du‘ā-yı ḥ.+ı F36b/4

du‘ā-yı ḥ.+ı kılmağlık F32b/4

naẓar-ı ḥ. C6a/3

3. (is.) yarar, fayda G47b/4

ḥayrān (Ar.) (s.) şaşkın, şaşırmış

ḥ. kal-: şaşır-

ḥ.-dı B18b/2

ḥ.-dılar A8b/3, A27a/1-2

ḥ.-ğaylar C39b/5

ḥayrānlık (Ar.+T.) (is.) hayranlık, şaşkınlık

ḥ+ğa kalğaylar C36b/9

ḥayrī-bereket (Ar. < ḥayr u bereket) hayır ve bolluk D12a/7, D39a/1

ḥayrī-şadāka (Ar. < ḥayr u şadāka) hayır ve sadaka D46a/5

ḥayrī-seḥāvet (Ar. < ḥayr u seḥāvet) (is.) karşılıksız iyilik ve cömertlik, hayır ve ihsan D8a/4, F32a/1

ḥayvānāt (Ar.) (is.) hayvanlar

ḥ.+nı F56a/2

ḥayz (Ar.) (is.) kadınlarda, aybaşı durumu F57b/4

ḥāzır (Ar.) (s.) huzurda bulunan, gelmiş olan B42a/3, B43a/3, B44b/2

ḥ. boldı C10b/2

ḥ. bolup A7a/1-2

ḥ. kılğay B44a/5, B45a/1

ḥ. kılıp B44b/3, B65a/4, C16a/7

ḥāzırılık (A.+T.) (is.) hazırlık, hazır bulunma durumu D25a/2

ḥazīne (Ar.) altın, gümüş ve mücevher gibi değerli madenler yığını C11b/6

ḥ.+de A37a/2

ḥ.+sidür D3b/6

ḥazret (Ar.) (is.) 1. saygı için büyüklere verilen unvan

durūd-ı ḥ.-i muḥammed muṣṭafā ṣallallāhu ‘aleyhi’s-selām C29b/2-3

ḥ.-i ‘abdu’l-muḥīm rūṣen-gerī C10a/10

ḥ.-i âdem B16b/5-6, J32b/1

ḥ.-i âdem aleyhi’s-selām C3b/3, C16a/10, C16b/6, C28b/3, C39a/4, H26a/4-5, H28a/1

ḥ.-i âdem aleyhi’s-selâmdın B17a/5-6, D22a/2, G25a/2

- h.-i ādem aleyhi's-selāmdın turur A52b/1-2
- h.-i ādem aleyhi's-selāmğa B15a/4-5, B21a/1-2, B32b/2-3, C3b/10, C4a/2, C7b/8-9, C27a/2-3, C39a/3-4, E27b/4-5, F49b/5, G30a/5, G36a/1, H26a/3-4
- h.-i ādem aleyhi's-selāmnı C15b/10
- h.-i ādem aleyhi's-selāmnıñ C16a/5-6
- h.-i ādem 'a m G36b/5
- h.-i ādem peygamberdin A40b/3, C29b/6-7, H37b/3
- h.-i ādem peygamberğa A93a/3, H26a/2-3, H27a/1
- h.-i ādem peygamberge C39a/1-2, H26b/6
- h.-i ādem peygamberniñ A81b/1
- h.-i ādem şafiyullāh A79a/4, A87a/5-87b/1, B8a/2-3, C22a/6, C24b/7, C40a/6, E30b/7, F45b/5
- h.-i ādem şafiyullāh aleyhi's-selāmnı H25a/7-25b/1
- h.-i ādem şafiyullāhdın A40b/4
- h.-i ādem şafiyullāh turur A89b/3-4, G26a/2-3
- h.-i ādemge H27b/6
- h.-i 'aleyhi's-selāmdın E8a/1-2
- h.-i 'alī ibn-i ebī ṭalib raḏıyallāhu 'anh tururlar C25b/3-4
- h.-i 'alī keremallāhu veche turur F46b/3-4
- h.-i 'alī keremallāhu veche tururlar B9a/1-2, D17b/3-4
- h.-i 'alī raḏıyallāhu 'anh turur E25a/3
- h.-i 'azrā'īl I4b/8
- h.-i 'azrā'īl 'aleyhi's-selām E25a/7, H40a/6-7
- h.-i 'azrā'īl 'aleyhi's-selām turur C25a/9
- h.-i 'azrā'īl 'aleyhi's-selām tururlar A90b/2-3, D18a/1, F47a/3-4
- h.-i bahāu'd-dīn naqşibendī D38b/2
- h.-i bahāu'd-dīn naqşibendī rahmetullāhu 'aleyhğa D37a/3-4
- h.-i cebrā'īl C17a/7-8, E12b/3, H40a/2-3, I4b/5, I5a/3, I3b/2, I5b/1
- h.-i cebrā'īl 'aleyhi's-selām A 6b/5, A7b/1, A8a/3-4, A13b/5-14a/1, A14b/2-3, A14b/4, A15a/5-15b/1, A16a/2-3, A48a/4, A48b/1-2, A53b/1, A90a/4-5, B6b/1-2, B9a/6-7, B15a/2, B16a/2-3, B18b/7, B21a/2-3, C4a/2, C7b/8, C31a/2-3, D2a/1, D2b/6, D6a/1, D17b/5-6, D21a/2-3, E2a/4-5, E5a/5, E25a/5-6, F29b/4-5, F30b/3-4, F38a/2, F46b/5-6, G37b/2-3, I2b/4, I3a/2-3
- h.-i cebrā'īl 'aleyhis's-selāmdın D4b A65b/5-66a/1, /5-6, D21b/3-4
- h.-i cebrā'īl 'aleyhi's-selāmğa A48a/3, B6a/6, B15b/7-16a/1, C3b/7-8, D5b/6-7, D16b/1, D21a/1-2, E5a/4, F29a/7, F30b/2
- h.-i cebrā'īl 'aleyhi's-selāmnıñ A79a/3
- h.-i cebrā'īl 'a m G35b/5-36a/1, G36b/3
- h.-i cebrā'īl 'a mdın G30a/4-5
- h.-i cebrā'īlğa H25b/7, H39a/1-2, I5a/1
- h.-i civānmerd sunḥidin F55b/4
- h.-i civānmerd velī F30b/6
- h.-i civānmerd velīdin F30a/1-2
- h.-i civānmerd velīğa F29b/1-2, F30b/4-5
- h.-i civānmerd veliyullāh F33a/6
- h.-i civānmerd veliyullāhdın F37b/6-7
- h.-i civānmerd veliyullāhğa F29b/5-6
- h.-i dāvud I2b/9, I3a/6, I5a/6-7
- h.-i dāvud 'aleyhi's-selām I2a/3-4, I2b/6-7,
- h.-i dāvud 'aleyhi's-selāmdın turur A52b/4-5
- h.-i dāvud 'aleyhi's-selāmğa A15b/3-4, B7b/3-4, C25a/4
- h.-i dāvud 'aleyhi's-selām tururlar I5b/5-6
- h.-i dāvudğa I3a/3, I5a/2, I5a/6
- h.-i dīvāne şāh kāsım envārī C26b/1
- h.-i ebābekr-i şıddīk C25b/1-2

- h.-i ebābekr-i şıddīk rażıyallāhu ‘anh
B8b/3-4, D17b/1, F46a/4-5
- h.-i ebūbekr-i şıddīk rażıyallāhu ‘anh
E24b/6-7
- h.-i feygāmbere ‘aleyhi’s-selām D3a/2,
D23b/6, D45b/1-2
- h.-i feygāmbere ‘aleyhi’s-selāmın D3b/2-
3
- h.-i feygāmbere şallallāhu ‘aleyhi ve
sellemni D24b/8-25a/1
- h.-i h̄āce ‘aṭā rūmī tururlar A91a/5-91b/1
- h.-i h̄āce h̄āfız şirāzī A91a/4-5, B12b/7-
13a/1, C26a/8-9, H40b/4-5
- h.-i h̄āce naşrullā şāmī D9b/7-10a/1
- h.-i h̄āce sulṭān aḥmed-i yesevī B13a/4-
5
- h.-i ḥoca h̄āfız şirāzī tururlar D19a/7
- h.-i ḥaḳ şubḥāne I3a/1
- h.-i ḥaḳ şubḥāne ve ta‘ālāga I3a/5-6
- h.-i ḥaḳ şubḥāne ve ta‘ālā D5b/5-6,
D42a/1-2, D44b/2
- h.-i ḥaḳ şubḥāne ve ta‘ālāga D2b/5,
- h.-i ḥaḳ şubḥāne ve ta‘ālānı B15a/3,
D3b/5-6
- h.-i ḥavvādın turur A52a/5
- h.-i hıdır ‘aleyhi’s-selāmın A52a/2-3
- h.-i hıdırī ‘aleyhi’s-selām D9a/1-2,
D37a/1, D38a/7, D40a/4, E13b/3-4
- h.-i hıdırī ‘aleyhi’s-selāmga D5a/2-3,
D21a/6-7, D25a/4-5
- h.-i ḥoca bahāu’d-dīn naḳşībendī
raḥmetullāhi ‘aleyh D4a/5-6-7
- h.-i ḥudāvend celle celāluhu C21a/8
- h.-i ḥudāvendigerim F38a/1
- h.-i ibrahim aleyhi’s-selām B33a/6-7,
B34b/6-7, C27a/8-9, C28b/4-5
- h.-i ibrahim aleyhi’s-selāmga A93b/4-5,
B33a/2-3, F50a/6-7
- h.-i ibrahim feygāmberge D23a/2
- h.-i ibrahim ḥalīlullāh A79a/5, A87b/2,
B8a/4-5, B53b/4-5, E31a/2, F46a/1
- h.-i ibrahim ḥalīlullāhga E28a/1-2
- h.-i ibrahim ḥalīlullāhın C22a/7
- h.-i ibrahim ḥalīlullāh turur D17a/2
- h.-i ibrahim peygāmbere J34a/1
- h.-i idrīs ‘aleyhi’s-selāmın F55a/5-6
- h.-i idrīs ‘aleyhi’s-selāmın turur
A52a/3-4
- h.-i idrīs ‘aleyhi’s-selāmı E11a/6-7
- h.-i idrīs ‘aleyhi’s-selāmın D26a/2
- h.-i ilyās ‘aleyhi’s-selāmın A51b/5-
52a/1
- h.-i imām ‘alī mūsā rızā B13a/6-7
- h.-i imām ca‘fer-i şādık D27a/3-4
- h.-i imām ca‘fer-i şādık rażıyallāhu ‘anh
A23a/5-23b/1, A39a/1-2, C4a/7,
C29b/5, E22b/4-5, I4a/7-8
- h.-i imām ca‘fer-i şādık ve reh-nümā-yı
muvaḥḥıf B14b/5-6, C38b/8-39a/1,
D1b/6-7, H23b/4-5
- h.-i imām ca‘fer-i şādık ve reh-nümā-yı
muvaḥḥıf rażıyallāhu ‘anh A25a/2-3-4,
C3a/7-8-3b/1, C21b/8-9-22a/1,
G24a/3-4, H25a/4-5-6, I2a/1-2
- h.-i imām ca‘fer-i ṭayrān D27a/4-5
- h.-i imām ḥasan rażıyallāhu ‘anh D27a/1
- h.-i imām ḥasan rızā A99a/1-2
- h.-i imām ḥüseyn rażıyallāhu ‘anh
D27a/1-2
- h.-i imām-ı aḥmed ḥanbel raḥmetullāhu
‘aleyh C26a/3-4
- h.-i imām-ı aḥmed ḥanbel raḥmetullāhu
‘aleyhdurlar D18a/5-6
- h.-i imām-ı aḥmed ḥanbel rh tururlar
E26a/6-7
- h.-i imām-ı a‘zam H41a/2-3
- h.-i imām-ı a‘zamın B12a/3-4
- h.-i imām-ı a‘zam raḥmetullāh F48a/1
- h.-i imām-ı a‘zam raḥmetullāhu ‘aleyh
B11b/3-4, C26a/1-2, D18a/3
- h.-i imām-ı a‘zam rh E26a/3

- h.-i imām-ı hanbel rahmetullāhu ‘aleyh B11b/7-12a/1
- hazret-i imām-ı mālīk H41a/4
- hazret-i imām-ı mālīk rahmetullāhu ‘aleyh D18a/4-5
- hazret-i imām-ı mālīk rahmetullāhu ‘aleyh turur C26a/4-5
- hazret-i imām-ı mālīk rahmetullāhu ‘aleyh tururlar B12a/1-2
- h.-i imām-ı mālīk rh E26a/5
- h.-i imām-ı şāfi‘ī rahmetullāh F48a/2-3
- h.-i imām-ı şāfi‘ī rahmetullāhu ‘aleyh B11b/5-6, C26a/2-3, D18a/3-4
- h.-i imām-ı şāfi‘ī rh E26a/4
- h.-i imām muḥammed ‘askerī D27a/6-7
- h.-i imām muḥammed bakır D27a/3
- h.-i imām muḥammed eftar D27a/7
- h.-i imām muḥammed-i ā’ir-zamāndurlar D27b/1
- h.-i imām muḥammed naḳī D27a/6
- h.-i imām muḥammed taḳī D27a/5-6
- h.-i imām mūsā kāzım D27a/5
- h.-i imām mūsā rızā D18b/1
- h.-i imām sultān şāh nāşır “usrevī D18b/1-2
- h.-i imām zeyne’l-‘ābidīn D27a/2-3
- h.-i ‘İsā ‘aleyhi’s-selām E2b/3, E3a/4-5, E3b/2, E5a/7, E5b/4
- h.-i ‘İsā ‘aleyhi’s-selāmdın E1b/7, E4b/7-5a/1, E8a/1-2, E11a/3-4
- h.-i ‘İsā ‘aleyhi’s-selāmğa B7b/1-2, C25a/3, E2a/6-7, E3a/2, E5a/6
- h.-i ‘İsā ‘aleyhi’s-selāmın E2b/1-2
- h.-i ‘İsā ‘aleyhi’s-selāmın B21a/6-7
- h.-i ismā‘īl aleyi’s-selām B34a/1, C27a/7
- h.-i ismā‘īl aleyi’s-selāmdın turur A52b/2-3
- h.-i ismā‘īl aleyi’s-selāmğa C27a/6-7
- h.-i ismā‘īl aleyi’s-selāmın B33a/7-33b/1, F50b/1-2
- h.-i ismā‘īl aleyi’s-selāmın B35a/2-3, C27b/5-6
- h.-i ismā‘īl peygamber A93b/5
- h.-i isrāfīl aleyi’s-selām A90a/5-90b/1
- h.-i isrāfīl ‘aleyi’s-selām turur E25b/1-2
- h.-i isrāfīl I4b/7
- h.-i isrāfīl ‘aleyi’s-selām B10a/6-7, C25a/8, D17b/7, F47a/2-3, H40a/4-5
- h.-i isrāfīl ‘aleyi’s-selāmdın A51b/2-3, F55b/1-2
- h.-i isrāfīl ‘aleyi’s-selāmdın turur A51b/1-2
- h.-i mehter ‘azrā‘īl ‘aleyhi’s-selām B10b/2-3
- h.-i mehter ‘azrā‘īl ‘aleyhi’s-selām tururlar B9b/4-5-6
- h.-i mehter cebrā‘īl ‘aleyhi’s-selām B9b/6-7
- h.-i mehter isrāfīl ‘aleyhi’s-selām B9b/2-3
- h.-i mehter mikā‘īl ‘aleyhi’s-selām B9b/1-2, B10a/3-4
- h.-i mevlānā rümī E25b/3, F47a/6
- h.-i mevlānā şems-i tebrīzī B12b/5, C26a/7
- h.-i mevlānā-yı şems-i tebrīzī A91a/3
- h.-i mevlānā şeyḫ sa’dī E25b/5
- h.-i mīkā‘īl I4a/2, I4b/6, I5b/10
- h.-i mīkā‘īl ‘aleyhi’s-selām A90b/1-2, D17b/6, F47a/1, H40a/3-4
- h.-i mīkā‘īl ‘aleyhi’s-selāmdın A47b/3-4
- h.-i muḥammed ‘aleyhi’s-selāmğa C27b/1-2
- h.-i muḥammed muştafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem A46b/2-3, A47a/2-3, A90a/1-2, B8a/6, B14b/4, B20a/5, C22a/8-9, J32b/5-6, J33a/5-6, J34b/2-3
- h.-i muḥammed muştafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellemdin B18a/3-4
- h.-i muḥammed muştafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellemdürler D26a/6-7

- h.-i muḥammed muṣṭafā ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellemğa A94a/2-3, B7b/5-6, B18b/3-4, B18b/5-6, B35a/7-35b/1, E28b/1
- h.-i muḥammed muṣṭafā ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellemğiçe B17a/6-7-17b/1, G25a/3-4, H37b/4-5
- h.-i muḥammed muṣṭafā ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellemnîñ B10b/7-11a/1-2, B17b/6-7, B53b/6-7, C7a/1, F54b/4-5
- h.-i muḥammed muṣṭafā ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem tururlar E24b/4-5, E31a/3-4, F46a/2-3, H35a/4-5, H39b/5-6-7
- h.-i muḥammed resûlullāh A98b/4, C7b/3, C24b/9, D21a/4-5, D40a/3
- h.-i muḥammed resûlullāhğa D21a/3, D23b/1
- h.-i muḥammed resûlullāhnîñ A79b/2, A98a/5, C29b/7, C39b/8
- h.-i muḥammed resûlullāh ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem A87b/3-4
- h.-i muḥammed resûlullāh turur A40b/2, A49a/3, C40a/8-9, D17a/3, D17a/6
- h.-i muḥammed resûlullāh tururlar D19a/1-2
- h.-i muḥammed resûl ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellemğa C25a/4-5
- h.-i muḥammed ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellemğiçe A40b/4-5
- h.-i mūsā ‘aleyhi’s-selāmdın F55a/3-4
- h.-i mūsā ‘aleyhi’s-selāmğa B7a/7, C25a/2
- h.-i mūsā kelīmullāhnîñ C22a/7-8
- h.-i mūsā peygamber J32b/4-5, J34b/6-7
- h.-i naḳşibend D40a/5
- h.-i nebiyyinā ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem F44a/4-5
- h.-i nūḥ ‘aleyhi’s-selām C27a/4-5, C28b/4, E28a/5
- h.-i nūḥ ‘aleyhi’s-selāmdın D22a/6
- h.-i nūḥ ‘aleyhi’s-selāmdın turur A52a/4-5
- h.-i nūḥ ‘aleyhi’s-selāmğa B32b/6-7, E27b/7-28a/1, F50a/2
- h.-i nūḥ ‘aleyhi’s-selāmnîñ D25b/7-26a/1
- h.-i nūḥ peygamber A93a/3-4, A93a/5, A93b/1-2
- h.-i nūḥ nebiyyullāh B8a/3-4, E31a/1, F45b/5-6
- h.-i ‘oṣmān J34a/2
- h.-i ‘oṣmān rażıyallāhu ‘anh B8b/6-7, D17b/2-3, E25a/2
- h.-i ‘oṣmān bin ‘affān rażıyallāhu ‘anh F46b/1-2
- h.-i ‘ömer rażıyallāhu ‘anh B8b/5, D17b/2, E25a/1, F46a/6
- h.-i peygamber A18a/3-4
- h.-i peygamber aleyhi’s-selām A87b/5, A94a/3-4, C34b/7-8, D2b/4, D28b/3
- h.-i peygamber aleyhi’s-selāmğa D36b/7
- h.-i peygamber aleyhi’s-selāmnîñ C24a/3
- h.-i peygamberdin turur A52b/3-4
- h.-i peygamber-i ḥudā ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellemğa E29a/2
- h.-i peygamber ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem B36a/1-2, C16b/9-10, C44a/4-5
- h.-i peygamber ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellemnîñ C28b/5-6
- h.-i rabbu’l-‘izzetdin D2a/2, I2a/8-2b/1
- h.-i risālet-penāh ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem tururlar
- h.-i resûl ‘aleyhi’s-selām A82a/5-82b/1, A82b/5, A86b/1-2, A95b/2, D4a/2-3, D4b/5, D9a/1, D38a/6
- h.-i resûl ‘aleyhi’s-selāmdın D25a/4
- h.-i resûl ‘aleyhi’s-selāmnîñ D4a/1-2, D11b/6-7
- h.-i resûl-i ekrem ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellemğa D6a/1-2, D10b/7-11a/1
- h.-i şābirān D26a/3
- h.-i saḥî E7a/2
- h.-i şāliḥ ‘aleyhi’s-selām A5a/5, A6a/2, A7a/3-4, A7b/4-5, A8a/2, A8a/5, A9b/4-5, A11a/3-4, A11b/4, A12a/3,

- 13a/1-2, A13b/4, A14b/1, A15a/1, A15b/2-3, A16a/4-5, A17a/5-17b/1, A17b/5-18a/1, A18b/5, A21b/2, A34a/2-3, A34a/4, 34b/1-2, A37a/4, A87b/5
- h.-i şālih ‘aleyhi’s-selāmdın A43a/3-4, A53b/3
- h.-i şālih ‘aleyhi’s-selāmğa A11b/2, A12b/3, A15a/4-5, A48a/5
- h.-i şālih ‘aleyhi’s-selām [ğa] A5a/3, A19a/4-5
- h.-i şālih ‘aleyhi’s-selāmnıñ A15a/3, A16b/4
- h.-i şālihğa A5b/4-5, A51b/4
- h.-i şālih peygamber A41b/2-3, J32b/3-4
- h.-i şālih peygamberdin A43b/1
- h.-i şallallāhu ‘aleyhi ve sellem D3a/6-7
- h.-i şallallāhu ‘aleyhi ve sellemdin D25a/3
- h.-i şallallāhu ‘aleyhi ve sellemge D2b/7-3a/1, F50b/3-4
- h.-i şallallāhu ‘aleyhi ve sellemğa D46b/1
- h.-i şallallāhu ‘aleyhi ve sellemnıñ D15a/2, D28a/1-2
- h.-i selmān fāris razıyallāhu ‘anh turur F49a/2-3
- h.-i selmān fāris razıyallāhu ‘anh tururlar F45b/1-2
- h.-i selmān fāris turur C26b/6-7
- h.-i seyyidinā imam ca’fer-i şadık ve reh-nümāyı muvāfık razıyallāhu ta’ālā ‘anh F28b/6-29a/1-2-3
- h.-i sultān h̄’āce aḥmed yesevī A99b/1-2
- h.-i şāh-ı merdāndın H30a/3-4
- h.-i şā kāsım nūrī B12b/3-4
- h.-i şems-i tebrīz H40b/2-3
- h.-i şeyḥ ‘abdu’l-celīl taşkendī D9a/6-7
- h.-i şeyḥ abdu’r-raḥmān maşrıkī D9a/2-3
- h.-i şeyḥ A28a/5, A30a/2, A38a/2
- h.-i şeyḥ ‘aṭṭār velī C26a/9, D19a/5, D38b/1-2
- h.-i şeyḥ ‘aṭṭār velīğa D5a/3-4, D6a/5, D25a/7
- h.-i şeyḥ ‘aṭṭār velī rahmetullāhu ‘aleyh D35b/7-36a/1, D43a/3-4
- h.-i şeyḥ ‘aṭṭār velī rahmetullāhu ‘aleyh dururlar D10a/1-2
- h.-i şeyḥ ‘aṭṭār velī turur B13a/2-3
- h.-i şeyḥ ‘aṭṭār velīyullāh turur F47b/5-6
- h.-i şeyḥ ebū süfyan rahmetullāhu ‘aleyh C8b/3-4
- h.-i şeyḥ ferīdün şeker gencī B13a/7-13b/1
- h.-i şeyḥ ferīdün şeker genc velī tururlar D18b/3
- h.-i şeyḥni A27b/3
- h.-i şeyḥ nizāme’d-dīn D9a/5-6
- h. şeyḥ rahmetullāhu ‘aleyh A38b/2-3
- h.-i şeyḥ süfyan-ı şevrī razıyallāhu ‘anh A25a/5, A26b/5-27a/1,
- h.-i şeyḥ şemse’d-dīn tebrīzī E25b/4, F47b/1-2
- h.-i şeyḥ ‘ubeyd rahmetullāhu ‘aleyh D9a/4-5
- h.-i şiş nebī H27b/5-6
- h.-i şiş nebiyullāh H27a/2-3
- h.-i şiş nebiyullāhını H24b/7
- h.-i şiş nebiyullāh turur H42b/2
- h.-i şiş ‘aleyhi’s-selām C39a/2, C41a/7-8, F48b/5-6
- h.-i şiş peygamber tururlar A92a/1-2
- h.-i şiş ‘aleyhi’s-selām D19b/4
- h.-i şu‘ayb peygamber J33b/4-5
- h.-i usta ‘ömer ‘abdu’l-‘azīzğa F30b/6-7
- h.-i ya’kūb peygamber J32b/2
- h.-i yūnus A18b/1
- h.-i yūnus aleyhi’s-selām A13b/2-3, A16b/1, A17a/1-2, A17b/4-5, A18b/3, A87b/5
- h.-i yūnus aleyhi’s-selām [dın] A11a/4-5
- h.-i yūnus aleyhi’s-selāmnıñ A19b/2-3

h.-i yünus peygamber A41b/3-4
 h.-i yünus peygamberdin A43b/3-4
 2. (b.g.) İslam peygamberi Muhammed Mustafa
 h.+leriniñ A47b/1-2
 zāt-ı h. E29a/3
hecā (Ar.) (is.) hece
 cāy-ı h. C22b/1
hediye (Ar.< hediye) (is.) hediye, armağan A5b/3, D2b/2
heft (Far.) (s.s.) yedi D47b/2
 h. tabağa C17a/10, C17b/1, C17b/9
hefte (Far.) (is.) hafta, yedi günlük zaman dilimi
 h.+de C6a/1, E19b/7, J37b/4
heftüm (Far.) (s.s.) yedinci I6a/7
hékimaç tek inek çeken koşum (UŞS II 110)
 h.+ ça C32b/6
helāket (Ar.) (is.) mahvolma, yok olma, helak
 h.+ge D22b/6
helāl (Ar.) 1. (s.) helal, Dinin kurallarına aykırı olmayan, dinî bakımdan yasaklanmamış olan A50a/4, C23b/7, D43a/1
 h. bolğay I7a/8-7b/1
 h. bolmağay A24a/1, A97b4
 h. bolmaydur F36a/5-6
 h. bolur B53b/1, B58a/6, J37b/-38a/1
 kesb-i h. kılıp E7a/5
 luğme-i h. D4b/4, E15b/1
 2. (h.z.) helal yoldan, hak biçimde J40a/7
hem (Far.) (e.) 1. sa dahi/da anlamında üsteleme bağlacı A5b/5
 2 da/de katma ifade eden son çekim edatı A17a/4 , A17a/5, A67a/5, A67b/2, A79b/4, A79b/5, A86b/4, B44b/7, C6a/9, C6b/7, C10a/5, C16b/9, C24b/1, C24b/2, C24b/3, C27a/1, C27a/9, C27b/7, D12a/7, E18b/4, E24a/4, F56b/6, G45b/4

evliyā h. émes C39b/7
hem .. hem .. (Far.) (e.) eş görevli sözcükleri ve cümleleri birbirine bağlar B64a/2-3, C7a/9, F31a/4-5, G50a/1
hemān (Far.) 1. (z.z.) hemen, derhal B40b/2
 2. (h.z.) öylece, şöylece G49a/1, G50a/3
heme (Far.) 1. (b.s.) bütün, cümle A11b/1, A19a/3, B58b/5, B59a/1, C4a/8, C15b/1, E4a/2, F30a/3, F33a/1, G46a/1, G47b/2
 2. (b.z.) herkes, hepsi, cümlesi B67a/5
 h.+din F32a/3
 h.+ge A89a/5, C15a/10, C17a/2
 h.+leri B17b/4, C15b/5, C30a/3, H37b/7
 h.+si C30b/9, E4b/2
 h.+sini E2b/7, E4b/1
hémir (Ar. < hamīr) (is.) B21b/4, B22a/3, B22b/1
 h. turdı B18a/7
hemīşe (Far.) (z.z.) her zaman, daima C18b/4, D45a/1, E32a/4, F37b/1
hemmār-vār (Ar.+Far.) çıldırmış gibi, delirmiş gibi, çılgınca anlamsız sayıklayanlar gibi ("hemmār" kelimesinin anlamı için bk. AEL VIII 2900)
 h. bolğanda C23b/5-6
hemme (Far.) 1. (b.z.) hepsi, cümlesi
 h.+din B62b/5
 h.+leri D8b/7
 h.+si D34b/7
 2. (b.s.) bütün, cümle B63a/7, D6b/1, D30a/7, D36a/5, D46b/3
hem-rā ↓ D28b/5, D28b/7
 h. kılıp D32b/7
 h.+sız D28b/6
hem-rāh (Far.) 1. ↑ (is.) yoldaş, yol arkadaşı
 h.+ları C33b/4
 h. kılğan J40a/6
 h. kılmasa J37b/3, J38a/2

h. kılsa C37a/8

h. kılışmasa C40a/3

2. (z.) birlikte, beraber E19b/7

hem-şohbet (Far.+Ar.) 1. (is.) birbiri ile konuşan, sohbet arkadaşı

h. bolmağlık F32b/1-2

h. boluñlar D45a/1-2

2. (h.z.) birlikte, beraber E13b/4

hemvār (Far.) (s.) yer için düz, düzlenmiş

h. kıl-: toprağı düzle-

h.-urda C32a/2

her (Far.) (b.s.) 1. her, bütün A23b/5, A33a/1, A50a/2, A50a/3, A71a/1, B4a/2, B40b/6, B42b/6, B56a/7, B57b/4, B63b/a1, C22b/1, C23a/1, C28a/8, C31b/2, C33a/3, C34b/5, C39a/9, C42b/7, C42b/9, D8a/3, D8a/5, D12a/1, D26b/5, D31b/6, D33b/4, D35b/2, D42b/1, D46a/7, E3a/3, E3b/4, E18b/5, E19b/6, E21b/5, E23b/3, E24a/2, E27a/7, E30a/7, E30b/1, E32a/2, G43b/1, G51a/2, I3a/7

h. birleri: (b.z.) ayrı ayrı hepsi, her biri A81b/2, D5a/6

h. çend A13b/4

h. kaysıları: (b.z.) her biri, ayrı ayrı hepsi C22a/5-6, C23a/6, C35b/2

h.+niñ B4b/4

h. kısımī: her tür, her çeşit C37a/7

h. küni (z.z.) her gün, her bir gün C41a/6

h. künde (z.z.) hergün H27b/2

h. laḥza (z.z.) her zaman, daima G50a/2

h. növet: (z.z.) herkez, her defa C33b/6

h. vaktıda: (z.z.) her zaman, daima E18a/3, F51b/1-2

h. zamān (z.z.) daima, sürekli A94a/4, B29b/5, B35b/1, E28b/2, E28b/3, F50b/5

2. herhangi bir, herhangi; hangi A10a/1, A13a/5, A22a/3, A22b/3, A23b/2, A24b/1, A42b/4, A53a/3, A81a/1, A86b/5, A88a/4, A97a/5, A97b/3, B5a/4, B44b/6, B45a/2, B49b/4, B50b/4, B53a/6, B54b/3, B56b/4, B57a/4, B58a/4, B58a/6, B64a/7, B64b/4, B64b/6, C5a/10, C6b/4, C23a/5, C24b/3,

C26b/7, C31a/8, C36a/7, C36b/2, C36b/6, C37a/1, C37a/6, C37b/5, C40a/3, C43b/7, D12b/7, D25a/7, D26b/1, D34b/6, D35b/5, D36a/3, D37b/3, E3b/1, E14a/5, E15b/7, E21a/2, E23a/3, F36a/1, F44b/3, F52a/4, F53a/7, F54a/1, G42a/5, G45a/2, G48b/1, G52a/4, H24a/3, H36b/6, H37a/3, I7a/4, I7a/6, I7b/5, I7b/8, I8a/3, J38b/2

h. bāre B51a/4, B52b/6, F35a/4

h. kaysı B64a/3, C31b/3, C33a/7, E13b/1

h. kim: herhangi kimse A20a/2, A20b/5, A92b/3, B26b/4, B43b/2, B47a/2, C12a/10, C12b/1, C23b/1, C28b/7, C39a/7, C44a/7, D12a/1, D12b/6, D13a/1, D24b/7, D38a/3, D41a/2, D43b/4, D44b/7, D45a/2, D46a/1, E2a/2, E13b/6, E22b/1, E23b/2, E31b/7, J33a/1, J35a/4, J40b/1

h. kimerse B46a/4

h. kişi: herhangi kimse A20a/5, A39a/2, A79b/3, A80a/2, B14a/2, B54a/2, C37b/2, C44a/1, D10a/2, D15a/4, D27b/1, D43a/7, D47b/3, I8a/5

h.+ni F54a/3

h. ne I7a/8

h. vaktıda (z.z.): her ne zaman, her ne vakitte D23a/5, D23b/2

h. vaktī ki (z.z.): her ne zaman ki, k.. dıĝında/diĝinde B52a/4, C17a/5

3. her bir C11a/6, C36a/9, C37a/8

hergiz ↓ A21a/3, D12a/6, D43b/3

herĝiz (Far.) 1. (z.z.) ↑ asla, hiç, hiçbir zaman A97b/3, C20a/9, C21a/2, C21a/3, C31b/1, C31b/3, D11b/3, D31a/4, D37b/5, D43a/2, J38b/4

2. (h.z.) hiçbir şekilde, asla A21b/1, B57a/2, B58b/6,

heri (is. < here) arı (TED 119; YUTS 153)

h.+dék A64b/4, D14a/7

h.+niñ D14a/5

hesāb (Ar.) (is.) 1. sayısal işlem, matematiksel işlem, hesaplama

h. kılıp D31a/1-2

h. kılıp bakıldılar A66b/5

2. sorgu

h. kılmas D45b/4

heybet (Ar.) (is.) insanda korku ile karışık ürküntü uyandıran durum, görünüş

h.+idin C23b/2

heyet (Ar.) (is.) dış görünüş, görünüm

h.+lerimu C17a/1

hırman (Far. < hırmen) harman, bir yere yığılmış tahıl demetlerinin üzerinden döven geçirerek danelerini saplarından ayırma işi

h. éterde C34b/3

h.+ğa G40b/2, G41a/1, G51b/1

h.+ıda G51b/3

h.+ını G51b/4

hıyānet (Ar.) (is.) kutsal sayılan değerlere karşı kötülükte bulunma, el uzatma; hainlik

h. kılğanların F33a/2

h. kılmağay B49b/7-50a/1, E18a/7-18b/1

h. kılmağaylar E14b/5

h. kılsa A13b/1, E14b/6-7

h. kılur E15a/1

hızır ↓ (Ar.) (ö.i.) Hıdır veya Hızır (al-Khidr “Yeşil adam”): Türk ve Ortadoğu mitolojisinde saygı gören kişi. Çeşitli versiyonlarda o İbrahim, İranlı mitolojik kral Feridun, Makedonyalı Büyük İskender veya Türk mitolojisinde olduğu gibi (hıdrellez) İlyas ile birlikte anılır. Ortak noktalar; ölmüş balığın dirilmesi, iki deniz veya nehrin birleştiği yer, gizli bilgiler (hikmet), ölümsüzlük sırrına ulaşmış karakterlerden oluşur.

h. ‘aleyhi’s-selām tururlar A49a/4-5

hāzret-i h. ‘aleyhi’s-selāmdın A52a/2-3

hızrī ↑

h. ‘aleyhi’s-selāmdın D25a/5-6

hāzret-i h. ‘aleyhi’s-selām D9a/1-2, D37a/1, D38a/7, D40a/4, E13b/3-4

hāzret-i h. ‘aleyhi’s-selāmga D5a/2-3, D21a/6-7, D25a/4-5

hiç ↓ (Far.) 1. (b.s.) hiç, hiçbir; herhangi bir A14a/2, 29b/5, A30a/3, A30b/2, A67a/2, A68b/2, C40a/2, D2a/6, E18a/7, F40a/7

h. kıysı: (b.z.) hiç kimse; hiç biri

h.+nın A26a/4-5

h. kişi: (b.z.) hiç kimse; hiç biri

h.+ge D39a/7

2. (z.z.) hiç, hiçbir zaman A29b/3

hiç ↑ 1. (b.z.) hiç kimse, hiçbir B14b/1

2. (b.s.) hiç, hiçbir

hiç kişi (b.z.): hiç kimse E19a/6

h. vakt (z.z.) asla, hiçbir zaman C19a/7

hidāyet (Ar.) (is.) hak yoluna, doğru yola eriştirme E18b/1

h.+ige B67a/4

hikāyet (Ar.) (is.) hikaye, anlatı

h.+ni C12a/8

hilm (Ar.) (is.) karakterdeki yumuşaklık, sakinlik, halim olma durumu A84a/3

himmet (Ar.) (is.) ermiş veya kutsal sayılan bir kişi tarafından yapılan destek veya lütuf

ehl-i h.+ni G49a/2

hindustān (ö.i.) Hindistan, Güney Asya'da bulunan bir ülkedir. Dünyanın en büyük yedinci coğrafi alanı ve en büyük ikinci nüfusuna sahip olan ülkedir ve dünyanın en büyük demokrasisidir. Güneyinde Hint Okyanusu, batısında Umman Denizi ve doğusunda Bengal Körfezi'nin bulunmasıyla birlikte Hindistan'ın deniz kıyısı 7.517 kilometre uzunluktadır. Batısında Pakistan, kuzeydoğusunda Çin Halk Cumhuriyeti, Nepal ve Bhutan ve doğusunda Bangladeş ve Myanmar ülkeleri ile sınır paylaşmaktadır. Ayrıca Sri Lanka, Maldivler ve Endonezya'ya çok yakındır. D3a/7, D3b/5

h.+ğa D3b/1, D3b/4

mā-yı h. H41b/7

pīr-i h. E26b/6-7

hiṭāb (Ar.) (is.) seslenme, hitap C16b/3, F29a/6

h.+m C16b/7

hizmet (Ar. < hidmet) (is.) hizmet, başkalarının işini görme

h.+ide A95a/1

h. kılmalık F31b/7

h. yetkürgey E15b/3

hoca → **h'āce**

h.-y1 büzürg D47b/2

hoca 'abdunūr tebrizī (ö.i.) Risāle-i Reng-rizlik'te adı geçen on yedi pirden biri E5b/5

hoca 'abdullā ibn-i hoca 'abdu'l-muṭṭalib ibn-i hoca 'abdu'l-menāf ibn-i hoca hāşim (ö.i.) Abdullah ibn Abd al-Muṭṭalib (d. 545 - ö. 571) İslam peygamberi Muhammed'in babasıdır. Muhammed daha yaklaşık 7 aylıkken 25 yaşında bilinmeyen bir hastalıktan hayatını kaybetmiştir. Babası Abdülmüttalip (ö. 578)'dir. Eşi Amine (ö. 577)'dir. Abdülmüttalip de Abdulmenaf'ın o da Haşim'in oğludur.

h. tururlar D28a/5-6

hoca 'abdu'r-raḥman (ö.i.) reng-rizlik zanaatındaki on yedi pirden biri E5b/4

hoca aḥmed rūmī (ö.i.) Risāle-i Rengrīz'te safran, nar çiçeği ve badem rengi boyaların kendisinden kaldığı bildirilen meslek piri

h.+din E7b/7

hoca aḥmed yesevī → **h'āce aḥmed yesevī, h'āce sultān aḥmed yesevī**

sultān h. rh E26b/2-3

hoca bahāu'd-dīn naqşibendī → **bahāu'd-dīn naqşibendī, h'āce bahāu'd-dīn** (ö.i.) Muhammed Bahaüddin Şah-ı Nakşibend (718-791 H/1318-1389 M), asıl adı Seyyid Muhammed Bahaüddin'dir. Nakşibendi tarikatının isim babasıdır. Seyyiddir. Ölüm ve doğum yeri Özbekistan'ın Kasr-ı Arifan köyüdür D47b/1

hazret-i h. rahmetu'llahu 'aleyh D4a/5-6-7

hoca hāfız şirāzī → **h'āce hāfız şirāzī, h'āce-i hāfız şirāzī**

hazret-i h. tururlar D19a/7

hoca hāfız şirāzī velī → **h'āce hāfız şirāzī, h'āce-i hāfız şirāzī** E25b/7

hocegān (Far. < h'ācegān) (is.) hocalar, üstatlar

silsile-i h. C22b/5

hocetü'd-dīn (ö.i.) Risāle-i Çarvācılık'a göre eşek yetiştiren pīr J34b/3

hor → **hār, h'ār**

h. körmegey I6a/6

horāsān (ö.i.) Bugünkü Afganistan, İran, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'ın topraklarının bir kısmını içine alan tarihi bölge. Bu bölgenin önemli kültür merkezleri Nişabur, Tus, Merv, Semerkant, Buhara, Herat, Belh, Hucend ve Penckent'tir. Bu bölge, tarih içerisinde Yunanlılar, Maurya İmparatorluğu, Araplar, Selçuklular, Safeviler, Beluciler ve Peştunlar gibi farklı hanedanlar ve imparatorluklar tarafından fethedilmiştir. Bölgede hakim etnik grupları Kürt, Türk ve Türkmen azınlıklarla birlikte Farslardı.

pīr-i h. E26b/5

sīne-i h. H41b/3

horluk (Far.+T.) 1. içmek, ağız yolu ile sıvı maddeleri vücuda alma B62a/2, F59b/2

h.+dın F54a/7

2. yemek, yeme

h.+nı E8b/5

hoş (Far.) (s.) güzel, iyi B34a/5, B46b/5, C11a/9, D2b/3

h.+tur G51a/5

hoş-āmed (Far.) hoş geldin

h. kılıp B45b/7

hoş-būy (Far.) (s.) güzel kokulu D32b/7

hoş-hāl (Far.+ Ar.) (s.) mutlu, sevinçli, neşeli A8a/2

h. bolup B34a/2

hoş-hālīk (Far. + Ar.+ T.) (is.) sevinç, mutluluk F32a/5

hoş-hūy (Far.) (s.) neşeli, sevinçli C38a/1, D46a/1

h. bolğay D42a/7, E8a/7, F54a/6

h. bolmak D33a/4

h. bolmalık D8a/2-3, E18a/6, F59a/2

hoşnūd (Far.) (s.) razı, memnun

h. bolğay A21b/5, D12a/1

h. bolmağay A97b/2-3

h. bolup A23a/2, E20a/4-5

h. kılduñ C10b/6

h. kılduñız A34b/5-35a/1

h. kılğay F38b/1

h. kılmağlık B48b/2-3

h. kılmasa F36b/5

h. kılmasalar C6a/4-5

h. kılsalar B58a/2

h. bolğay B5b/7

hoş-söz (Far.+ T.) (s.) tatlı dilli

h. bolmaklık H35b/5-6

hoş-vakıt (Far.+Ar.) (s.) zamanını iyi geçiren, rahat, mutlu

h. bolmak D33b/4-5

hoş-vakıtlık (Far.+ Ar.+ T.) (is.) zamanını eğlenerek geçirme, mutlu olma

h.+ı G48a/5

höl (s.) ıslak, yaş, nemli C31b/5

hū (Ar.) Allah, Allah lafzı yerine kullanılan Allah'ın adlarından biri E13b/2

hūb (Far.) 1. (s.) iyi, güzel A86b/2

2. (h.z.) iyi bir biçimde, güzelce C8b/6, D29a/1

hudā ↓ (Far.) (is.) Tanrı, Allah A33a/3, B61a/4, C13a/3, D43b/2, J35b/5

der-rāh-ı h. C11b/6-7

hāmd-i h. C29b/2

hāzret-i peygamber-i h. sallallāhu ʿaleyhi ve sellemğa E29a/2

h.+ğa A70a/2, D30a/4

resūl-i h.+nın C44a/7

hudāvend ↑ C3b/5

hāzret-i h. celle celāluhu C21a/8

h.-i taʿālā D46a/7

yā h.+ā B61a/5

hudāvende ↓

yā. h. J35b/5

hudāvendiger ↓ (< hudavendigār)

hāzret-i h.+im F38a/1

hudāy ↑ A5a/2, D45a/4

dost-ı h. taʿālā turur H28a/4-5

h.+ā C3b/4, H25b/4

h.+ıñız B19a/2

h. taʿālā A5b/3-4, A48a/2, A49b/4, A78a/2, A93b/3, B7a/3, B15b/6, C10a/4, D2a/4, D16a/7, D21a/1, D37a/7, D38a/5, D41b/4, D42a/7, D42b/1, D43b/7, E2a/3, E5a/3, G30a/3, G55a/1, H25b/5-6, H39a/1, J33a/1-2, J39a/2, J40a/3

h. taʿālādın A35a/4, A50a/5, A53a/2-3, B6a/5, B59b/7, B61b/2, C7a/5, C10b/9, C33a/9

h. taʿālāğa D4b/1

h. taʿālāñın A37a/2-3, A37b/1, B48b/4, B50b/5-6, B63a/5, C7b/7, C10a/5, D12a/5, D30b/2, E2a/5, E3a/6, E4b/6-7, E8b/6-7, E22a/8, F32a/6-7, G32a/2, G35b/5, J33a/4

h. tebārek ve taʿālā C4a/3-4, H26b/3-4

kurbānlık-ı h. J38a/5-6

hulefāʾu'r-rāşidīn (Ar.) (is.) Dört Büyük Halife ya da Hulefa-i Raşidin, (Raşid Halifeler veya Dört Büyük Halife) (Arapça: الخلفاء الراشدون) İslam Peygamberi Muhammed'in vefatının ardından seçimle görev yapmış halifelerdir. (kaynak belirtilmeli) Urduda Sünni referanslarla dört arkadaş (Urduca: چار چار yar) olarak ifade edilmektedir. Hilafet sırasıyla: Ebu Bekir, Ömer bin Hattab, Osman bin Affan, Ali bin Ebū Tālib Bazı kaynaklar buna sadece 6 ay gibi bir süre görev yapan Beşinci Halife Hasan bin Ali'yi de dahil ederler. Hasan bin Ali bin Ebū Tālib Şiî kaynaklarına göre hilafet Ali bin Ebā Tālib Merkedî'le başlar ve ardından imamlar gelir. Halifelerin yaşça en büyüğü Ebu Bekir, Peygamber'in en iyi dostudur, Mekke ve Medine dönemlerinde hep yanında olmuştur. Bu sebepler ile beraber Ebu Bekir'in Kuran-ı Kerim'de iki kişiden biri olarak geçmesi, ilk halife seçilmesinde etkin olmuştur. F57b/2

h.+ni D27b/2

hūr (Ar.) (is.) huri, Cennette yaşadığına inanılan dişi varlık

h.+lardin turur A51b/5

hur mā (Ar.) (is.) hurma C31a/4

hurrem (Far.) (s.) sevinçli, mutlu

h. boldılar A8a/3

sebz-i h. G50a/5

hurremlik (Far.+T.) sevinç, mutluluk E20a/6

hurūf (Ar.) (is.) harfler B63b/1

husrev kuddūs (Ar. Far.) (ö.i.) Risāle-i müze-düzlük'ta "şib-düzlük" mesleğinin piri olarak gösterilen kişi

h.+dın A45b/3

huşū (Ar.) (is.) itaat etmek, boyun eğmek, tevazu göstermek, korkmak gibi manalara gelir. Hakk'a boyun eğmek. Kalbin, Hakk'ın önünde hazır bulunmasına da, huşu denmiştir. A85a/4

huṭbe (Ar.) (is.) cuma namazlarından evvel, bayram namazlarından sonra hatibin minberde halka verdiği öğüt

h.-i tekbr A96a/3, B36b/5, E29b/2, E29b/5, F51a/7

tekbr-i h. D21b/6

huy (Far.) (is.) huy, mizaç, karakter, tabiat, ahlak

h. kılmaglık A73a/3

huṣū (Ar.) (is.) alçakgönüllük A85b/5

huṣṣār (Ar.) (is.) hazır bulunanlar B42a/4

huccet (Ar.) (is.) delil, ispat G46b/7

hük m (Ar.) (is.) hüküm, kanun, yasa

h.+i C23b/9

h.+ide A20b/4

hüner (Far.) (is.) zanaat; meslek A75a/3, A80a/1, A81b/3, B66a/1, C4a/5, C15a/7, C20a/7, C26b/4, C44a/5, D15a/1, D19b/3, D46a/7, E15b/4, F35a/7, F35b/3, F48b/3, F59b/4, F61b/7, G47a/3

h.+din A75a/2, C6b/6, D46b/3, I4a/9

h.+ge F52b/2

h.+ide F31a/7, F33a/4

h.+idin C20a/8, C20b/7, F34b/5

h.+ini D4a/4, D43a/7, F29b/6, F60a/3, F61b/7, I6a/6

h.+lerdin A20a/1, D14b/7

h.+lerige C4a/9, C6a/8

h.+ni A20a/2, A21a/1, A69b/3, A74a/4, A74a/5, C18a/7, C18b/2, C20a/3⁵⁰¹, C20b/7, F34b/4, F58b/2, I5a/8

h. turur C15a/9

kesb-i h.+dür I5b/7

hünerven (Far.) (s.) hünerli; yetenekli (< hünerbend TED: 123) D47a/3

hürmet (Ar.) (is.) 1. bir büyüğe ve değere karşı duyulan saygı, değer verme, itibar etme

h.+ini kıldım A32a/2

h. kılmaglık C20a/4-5

h. kılmaglık H36b/3-4

h.+lerni E20a/7-20b/1

2. saygınlık, yücelik D39a/6

h.+i G46b/1

h.+leridin turur D4a/2

3. (s.) saygın, hürmete değer, yüce D46b/4

hüseyn (ö.i.) Hüseyin bin Ali bin Ebu Talib (626-10 Ekim 680) Hz. Muhammed'in torunudur. 4. halife ve birinci Şia imamı olan Ali el-Murteza'nın oğludur. On iki imamların üçüncüsü olan Hüseyin Emeviler tarafından öldürülmüştür.

hazret-i imām h. raḫıyallahu ‘anh D27a/1-2

imām h. raḫıyallahu ‘anhniñ E16a/5-6

imām h. raḫıyallahu ta‘ālā ‘anhniñ E24a/5

I

⁵⁰¹ Bu kelime metinde köşeli parantez içinde yazılmıştır.

ıztırāb (Ar.) (is.) insana ağrı ve acı veren durum, acı, üzüntü D29b/3

ıskāt (Ar.) (is.) Ölen kişinin bazı ibadet borçlarından dolayı, Allah katında azap görmemesi dileği ile özel surette hesaplanıp fakirlere verilen sadaka G45b/4

İ (i, ī, ĩ, ĩ̇)

‘ibādet (Ar.) (is.) ibadet, Allah’ın emirlerini yerine getirmek ve kendisine yapılan şükranı belirtmek üzere Allah’a yapılan tapınma A83b/5, C18a/1, C23b/7

ĩ. kılmakı G52b/2

ĩ. kılsam C3b/6

ĩ.+leri C15b/8

ĩ.+niñ D42a/3

‘ibādet-ḥāne (Ar.+Far.) ibadethane; mescid

ĩ.+ğa A11b/5

‘ibāret (Ar.) (is.) ibare, bir düşüncüyü anlatan bir veya birkaç cümleden meydana gelmiş söz

ĩ+ni C16a/7

iber- gönder-

i.-di B7a/5, B19a/4, D2a/5, G30b/1

i.-gey B44a/4

i.-gen émes édi D2a/6

i.-ür I2b/6

iblis (Ar.) (is.) şeytan C17b/3

i.-i mel‘ün C17a/1-2

ibn-i mes‘ūd → ‘abdullāh ibn-i mes‘ūd, ‘abdullā ibn-i mes‘ūd I5b/5

i.+ge I5b/6

ibrāhim ↓

ḥazret-i i. ‘aleyhi’s-selām B33a/6-7, B34b/6-7, C27a/8-9, C28b/4-5

ḥazret-i i. ‘aleyhi’s-selāmğa A93b/4-5, B33a/2-3, F50a/6-7

ḥazret-i i. feygamberge D23a/2

ḥazret-i i. peygamber J34a/1

i. ‘aleyhi’s-selāmniñ D26a/5-6

ibrāhim ḥalīlullāh ↑ (Ar. < ibrahīm “alīlullāh) (ö.i.) İbrahim Peygamber, İbrahim veya Avraham (İbranice: אברהם), yaklaşık olarak MÖ 2. binyılda yaşadığına inanılan İbranî dinî şahsiyet. İslam’a göre bir peygamber, Musevilik ve Hristiyanlığa göre ise din büyüğüdür. A98b/4, C24b/8, C40a/7-8, D18b/6, D40a/2, E24b/4, H39b/4-5

ḥazret-i i. A79a/5, A87b/2, B8a/4-5, B53b/4-5, E31a/2, F46a/1

ḥazret-i i.+ğa E28a/1-2

ḥazret-i i.+niñ C22a/7

ḥazret-i i. turur D17a/2

i.+dın C42b/2

i.+niñ A98a/4

i. turur A40b/1, G26a/5

i. tururlar A89b/5, H35a/2-3

‘ibret (Ar.) (is.) kötü bir hādiseden çıkarılan ders

ĩ alğay B66b/2

ibtidā → **iptidā** (< ibtida’ Ar.) (is.) başlangıç, başlama

i.+dın C16a/3

icābet (Ar.) (is.) çağrışı yerine getirme, karşılık verme; kabul

i. bolmas D40b/4, E30a/5

i. kıldı H25b/7

icāze ↓ (Ar.) (is.) diploma, ruhsat; izin

i. bersün A25a/1

icāzet ↑

i. alıp D15a/6

ıç 1. herhangi bir yer, alan, cisim veya durumun sınırları arasında kalan yer, dahil

i.+i C11a/8

i.+ide A81b/4

i.+inde G46b/6

2. süre, belirli zaman sınırı

i.+ide A29b/3, A89a/3

i.+inde A7a/1, F29b/4

3. muhtava, içerik

i.+ideki C5b/4, E16a/1, E21a/3-4

i.+indeki E17b/3, F52a/6

iç- 1. iç-

i.-edür B38b/1

i.-er E16b/7, E17a/2

i.-ken F32b/7

i.-keni J37b/7, J38a/3

i.-mek I6b/4

i.-meklik A73b/2

i.-megen B60a/6

2. (y.f) “ant” sözcüğüyle birlikte yemin

et-

an i.-se A75a/1

and i.-megey F60b/5

and i.-se F61b/3-4

ant i.-se C20b/6

idrīs (Ar.) (ö.i.) Kur'an'da adı geçen peygamberlerden biri. İlk kez onun döneminde insanların hayvan derileri giymekten kurtuldukları söylenir. Kumaşı bulunduğu ve yazı yazmayı geliştirdiği söylenir.

hazret-i i. ‘aleyhi’s-selāmdın F55a/5-6

hazret-i i. ‘aleyhi’s-selāmdın turur
A52a/3-4

hazret-i i. ‘aleyhi’s-selāmnı E11a/6-7

hazret-i i. ‘aleyhi’s-selāmnıñ D26a/2

if → **yif** ip H26b/3, H27b/3, H32b/1

i.+lerini H27b/5

iflās (Ar.) (is.) iflas, mal veya parayı bitirme, tüketme B56b/6, C37b/8

i.+ğa kal-: iflas et-, müflis ol-

i.-ur A22b/1

iflāshık (Ar.+T.) (is.) iflas, mal veya parayı bitirme, tüketme

i.+ğa kal-: iflas et-, müflis ol-

i.-ur C12b/2

ige sahip; efendi

i.+mge B34a/5

i.+sige C9b/10

iger- → **yigér-** eğir-, yün ve pamuk gibi lifli maddelerden iş veya kirmen yardımı ile bükerek iplik yap- (YUTS 172)

i.-ür érdi C41a/7

igin elbise, kıyafet (TED 138)

i.+ni D34a/1

ihānet (Ar.) (is.) ihanet, hıyanet, hainlik

i. kılğandék bolğay D13a/5

i. kılsa A76a/3, B54a/4-5, C37b/2-3, C44a/1, C44a/8, D13a/4, H24b/2

ihlās (Ar.) (ö.i.) 1. İhlas suresi, Kur'an'ın 112. suresidir. Mekke'de indirilmiş olan sure, 4 ayetten oluşur. İhlās Suresi, Kur'an'ın en kısa surelerinden biridir ve tevhid inancının en kısa ve öz ifadesi olarak kabul edilir. A43a/1, A96a/4, B16b/4, B36b/6, D10b/2, D16a/4, D20b/5, D36b/4, E14b/2, E29b/3, F43a/2, F51a/7

‘aķīde-i i. kılıp A80a/2-3

i.+nı B27b/3, F53b/6

süre-i i. C33b/9-34a/1

2. gösterişi bırakmak, taatta, ibadette samimi olmak manalarını ihtiva eden bir ifade. Kalbi, safasına keder veren şeyden kurtarmak. Tam bir doğrulukla kullukta bulunmak. Amellerinde, Allah'tan başkasından karşılık beklememek. A85a/2, C15b/7, F37a/7

i. kılmay A88b/4

pīr-i i. E23b/6

3. sadakat, bağlılık

i. kıl-: sadık kal-, uy-

i.-dım C10a/3

i.-ğan D13a/3

i.-ıp C10b/5-6

i.-sa C12a/10

ihrām (Ar.) (is.) Müslüman hacıların Kabe'yi tavaf ederken giydikleri keten, pamuk veya yünden yapılmış dikişsiz elbise

i. bağlarda D7b/2

i. bağlamağlık D36b/7

ihsān (Ar.) (is.) 1. iyilik yapma, iyilikte bulunma B48b/2

i. kılmağlık B30a/2, B30a/5-6, D32a/1

i. kılmasalar C6a/3

niyet-i i. kılıp G48b/1

2. lütuf, kerem

i. értür G47a/1

i.+ı G47b/4

i.+ını G51b/2

ihşānlık (Ar.+T.) (s.) ihsan sahibi, cömert

i. bolğay E8a/6

ihtiyār (Ar.) (is.) seçme, tercih etme

i. kıldı D3a/4

ihtiyāt (Ar.) (is.) ihtiyat, tedbir; dikkat

i. kılğay D34b/7-35a/1

i. kılmağ C22b/6

i. kılmağ kérek B27a/4-5

ikki (s.s.) iki A25b/3, A36a/4, A36b/1, A46b/1, A87a/2, A93a/2, B30b/3, B35a/6, B37a/7, B41b/3, C8a/5, C11b/1, C11b/2, C20b/6⁵⁰², D7a/4, D10a/5, D16a/3, D16a/4, D20b/4, D24b/4, D32a/2, D33b/1, D36b/1, D36b/2, D36b/3, E11a/2, E13b/6, E27b/3, G53a/4, H26a/6

i.+si C44b/4

ottuz i. yérım D19b/6

on i. A41b/1, C40b/5, D7a/1, D7b/7, D26b/6, D28a/7, D30a/4, D31b/1, D32a/5, E14a/4, H35b/2⁵⁰³

ikkinçi (s.s.) ikinci A39b/2, A41b/3, A69b/3, A70b/1, A71b/1, A72b/5, A73b/1, A74a/2, A75a/1, A75b/4, A76b/1, A77a/2, A77b/3, A79a/4, A83b/4, A87b/1, A89b/4, A90a/5, A91a/4, A91b/3, A98a/2, B29a/6, B30b/5, B31a/3, B32a/7, B40a/5, B47b/7, B49a/2, B50b/4, B52a/1, B52b/5, B55b/4, C4b/6, C18a/6, C18b/2, C18b/10, C19b/1, C19b/6, C20a/1, C24b/8, C25a/7, C25b/2, C25b/6, C26a/2, C26a/7, C26b/3, C28b/4, C30a/6, C33a/5, C33b/3, C40a/6, C40b/6,

C41b/2, C43a/6, D7a/2, D8a/1, D9a/1, D10b/1, D16b/5, D17a/5, D17b/2, D17b/6, D18a/3, D18b/1, D18b/5, D19a/4, D19b/2, D25b/7, D27b/5, D28a/4, D29a/1, D29b/6, D30a/5, D36b/3, D40a/2, E5b/4, E8a/5, E11b/4, E14b/1, E18a/4, E24b/7, E25a/6, E25b/4, E26a/4, E26b/3, E27a/3, E30b/7, F31b/6, F33a/7, F34b/3, F45b/5, F46a/6, F46b/6, F47a/6, F48a/2, F48b/1, F53b/6, F58a/6, F59b/1, F59b/7, F60b/5, F61b/3, G25b/3, G27a/1, G31b/1, G32b/2, H30b/4, H34b/2, H35b/4, H39b/3, H40a/3, H41a/3, H41b/3, H42a/4, I4b/5, I5a/3, I6b/3

kırk i. A86a/3

on i. A42b/1, A84a/4, C5a/3-4, C30b/4, C41a/3-4, D7b/4, D8b/2, D31a/6, E6a/5, E15b/5, F34a/2, G28a/1, H36b/5

ottuz i. A85b/1

yigirme i. A84b/5

ikkile (s.s.) her iki A35a/1, C10b/7, D11b/2, D37b/4, D38b/7, F35b/5, F52b/2

ikrām (Ar.) (is.) saygı gösterme; ağırlama A27b/1, D12b/2

i. kılıp A34b/4, A46b/5, C8b/5-6

ikrār (Ar.) (is.) doru bulma, onama, kabul, tasdik D22b/2

ilāhī (Ar.) 1. (s.) Allah'a Tanrı'ya dair B67a/7, B68a/3, B68b/1

fermān-ı i. C4a/1

2. (ünl.) “ey ilah” “ey Tanrı” anlamındaki hitap sözcüğü F62a/5, G46a/3, G46b/1

ilgiri 1. (z.z.) önce, daha önce B18b/5, B51a/6, D33a/1

2. (y.z.) başarı bakımından daha ileri seviye C21a/2

ilhām (Ar.) (is.) ilham, içe doğan bilgi, sezgi

i. boldı C10b/4

ilhāk (Ar.) (is.) alınma, kabul edilme

i.+ı F36a/4

ilig el

i.+ini A38b/4

i.+inin B66a/2

⁵⁰² Yazmada ve metinde bu sayı rakamla yazılmıştır.

⁵⁰³ El yazması nüshada sayının yalnızca “ikki” kısmı yazılmış “on” kısmı yazılmamıştır. Bu nedenle eksik olan kısım metinde köşeli parantez içerisinde yazılmıştır.

illā (Ar.) (e.) aksi hâlde, yoksa, olmaz ise, yapmaz ise A19b/4

illet (Ar.) (is.) bozuluk, aksaklık, insanı sinirlerndiren olay, durum, kimse

‘i.+ler G46a/2

ilm (Ar.) (is.) ilim, bilgi A69b/2, A84a/3, C18a/6, D19b/3, D31a/7

‘i.-i âhengirlik I5b/3

‘i.-i hâkikat D5a/7, F31b/5

‘i.-i ma‘rifetde D5a/7

‘i.-i reng-rîzlikni E2a/6

‘i.-i şer‘at D5a/6, F31b/4

‘i.-i şer‘atnı E8a/4

‘i.-i tārīkat D5a/6-7, F31b/4

‘i.+ni A73a/2, D44b/5

‘i. turur C43b/2-3

tālīb-i ‘i.+lerga G43b/2

ilme-düzluḡ (T.+Far.+T.) (is.) örgü örmecilik, “zincir-dikiş” denen özel bir dikiş türünü dikme zanaatı A45a/4

ilyās Hristiyanlık, İslam ve Musevilik dinlerinde kutsal bir peygamberdir. İlyas peygamberin MÖ 9. yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir.

hazret-i i. ‘aleyhi’s-selāmdın A51b/5-52a/1

ilticā (Ar.) (is.) sığınma, himaye isteme

i. kılıp A13b/3

imdi (z.z.) şimdi, şimdilik, şu an için A14a/2, A17b/3, A35a/2, I2b/2, I2b/5

imām (Ar.) (is.) 1. dini konularda bilgisi dolayısıyla söz sahibi olan kimse, önder

hazret-i i. sultān šāh nāşır ḡusrevī D18b/1-2

2. Hz. Ali soyundan gelen on iki büyük din önderi için kullanılan unvan

hazret-i i. ‘alī mūsā rızā B13a/6-7

hazret-i i. ca‘fer-i şādık D27a/3-4

hazret-i i. ca‘fer-i şādık raḡıyallāhu ‘anh A23a/5-23b/1, A39a/1-2, C4a/7, C29b/5, E22b/4-5, I4a/7-8

hazret-i i. ca‘fer-i şādık ve reh-nümā-yı muvāfık B14b/5-6, C38b/8-39a/1, D1b/6-7, H23b/4-5

hazret-i i. ca‘fer-i şādık ve reh-nümā-yı muvāfık raḡıyallāhu ‘anh A25a/2-3-4, C3a/7-8-3b/1, C21b/8-9-22a/1, G24a/3-4, H25a/4-5-6, I2a/1-2

hazret-i i. ca‘fer-i tayrān D27a/4-5

hazret-i i. ḡasan raḡıyallāhu ‘anh D27a/1

hazret-i i. ḡasan rızā A99a/1-2

hazret-i i. ḡuseyin raḡıyallāhu ‘anh D27a/1-2

hazret-i i. muḡammed ‘askerī D27a/6-7

hazret-i i. muḡammed baḡır D27a/3

hazret-i i. muḡammed eftarḡ D27a/7

hazret-i i. muḡammed-i ā’ir-zamāndurlar D27b/1

hazret-i i. muḡammed naḡī D27a/6

hazret-i i. muḡammed taḡī D27a/5-6

hazret-i mūsā ḡāzım D27a/5

hazret-i i. mūsā rızā D18b/1

hazret-i i. zeyn2’l-‘ābidīn D27a/2-3

hazret-i seyyidīnā i. ca‘fer-i şādık ve reh-nümā-yı muvāfık raḡıyallāhu ta‘ālā ‘anh F28b/6-29a/1-2-3

i. ‘alī mūsā rızā H41b/4

i. ca‘fer-i şādık raḡıyallāhu ‘anh C12a/8-9

i. ca‘fer-i şādık ve reh-nümā-yı muvāfık B3b/6-7, J32a/6-7, J32b/6-7

i. ḡasan E16a/4-5, E24a/4

i. ḡuseyin raḡıyallāhu ‘anhniñ E16a/5-6

i. ḡuseyin raḡıyallāhu ta‘ālā ‘anhniñ E24a/5

i.+nıñ D26b/6

sultān i. mūsā ‘alī rızā E26b/5-6

3. bir santta ve bilim dalında söyledikleri yasa haline gelmiş kimse, pir

i.-ı ḡay F60a/6

imām ḡazālī (Ar.) (ö.i.) Ebū Hāmid Muhammed bin Muhammed el-Gazālī (d. 1058 - ö. 1111), Büyük Selçuklu Devleti devrinde

İranlı Türklerden İslam âlimi, filozofu, mutasavvıfı ve müderrisi. Lākabları, Huccet-ül-İslam ve Zeynüddin'dir. Genel olarak El Gazâli ve İmam Gazâli isimleriyle tanınmıştır. A81b/3

imâm-ı aḥmed ḥanbel → imâm-ı ḥanbel

ḥazret-i i. raḥmetullāhu ‘aleyh C26a/3-4

ḥazret-i i. raḥmetullāhu ‘aleyhdurlar D18a/5-6

ḥazret-i i. rh tururlar E26a/6-7

i. raḥmetullāhu ‘aleyh tururlar F48a/4-5

i. tururlar H41a/5-6

imâm-ı a‘zam (ö.i.) Ebū Hanīfe (M. 699/Hicrî 80 - 767/Hicrî 148) (1) (Arapça: Ebū Hanīfetu'l-Nu'man), Tam adı: (Arapça: Nu'mān ibn Thābit ibn Zūṭā ibn Merzubān); İslam dininin dört fıkıh mezhebinden birisi olan Hanefi mezhebinin kurucusu ve Sünni fıkının en büyük üstâdı sayılan İslam fıkıh ve hadis bilgini. Asıl adı “Nu'man İbn-i Sābit” olup sevenlerince ismi “İmām-ı Ā'zam” unvanıyla birlikte anılır.

ḥazret-i i. H41a/2-3

ḥazret-i i.+nın B12a/3-4

ḥazret-i i. raḥmetullāh F48a/1

ḥazret-i i. raḥmetullāhu ‘aleyh B11b/3-4, C26a/1-2, D18a/3

ḥazret-i i. rh E26a/3

imâm-ı ḥanbel → **imâm-ı aḥmed ḥanbel** (ö.i.) Ahmed bin Hanbel, (d. 780 - ö. 855) Hanbeli mezhebinin öncüsüdür. Hicri 164 yılında Bağdat'ta doğdu, 241 (m. 855) de orada vefat etti. Üç yüz binden fazla hadis ezberlediği rivayet edilmiştir. İmam-ı Şafii'nin öğrencisidir. “El-Müsned” adındaki hadis kitabında otuz bin hadis vardır. İslam devletinin sınırlarının genişlemesi ve artık İslamî kuralların saf haliyle yeterli olmamasından dolayı gerekli yerlerde aklın kullanımını savunan Mutezilelere karşı çıkmıştır.

ḥazret-i i. raḥmetullāhu ‘aleyh B11b7-12a/1

imâm-ı mālîk (ö.i.) Mālîk bin Enes, Mālîki mezhebinin kurucusu, büyük müçtehit ve muhaddis. Tam adı Ebu Abdullah Mālîk bin Enes bin Mālîk bin Ebî Āmir b Amr el-Asbahi el-Medenî'dir. 712 (Hicri 93) yılında Medine'de

doğmuş, 795 (Hicri 179) yılında aynı yerde vefat etti.

ḥazret-i i. H41a/4

ḥazret-i i. raḥmetullāhu ‘aleyh D18a/4-5

ḥazret-i i. raḥmetullāhu ‘aleyh turur C26a/4-5

ḥazret-i i. raḥmetullāhu ‘aleyh tururlar B12a/1-2

ḥazret-i i. rh E26a/5

i. raḥmetullāh F48a/3-4

imâm-ı şāfi'î (ö.i.) İmam-ı Şafii, Abu Abdullah Muhammad ibn İdrîs al-Shafi'i (767-820), ünlü İslam hukuku bilgini. Şafii mezhebinin kurucusudur. Asıl adı Muhammed bin İdris bin Abbas'tır. Dedesinin dedesi Şāfiî, Kureyş kabilesinden ve sahabe'den olduğu için, Şāfiî adı ile meşhur olmuştur. Hicri 150 (MS.767) senesinde Gazze'de doğup, hicri 204 (MS.820)'de Kahire'de 54 yaşında vefat etti. H41a/3

ḥazret-i i. raḥmetullāh F48a/2-3

ḥazret-i i. raḥmetullāhu ‘aleyh B11b/5-6, C26a/2-3, D18a/3-4

ḥazret-i i. rh E26a/4

īmān (Ar.) (is.) inanma, hak dine inanma A72a/3, C37b/6, D32b/6, F31b/3

aḥkām-ı ĩ. F57b/1

aḥkām-ı ĩ.+ı B64b/1

erkān-ı ĩ.+ı B64b/1-2

ĩ. ayt-: iman et-

i.-ğalı I2a/6

i.-kalı D22b/4

ĩ.+ğa A6a/1, A6a/4-5, A6b/2, D22a/7, D22b/3, I2a/5, I2b/2, I2b/5

ĩ.+ığa E14b/7

ĩ. kélťür-: inan-, iman et-

ĩ.-di A9a/1, A11b/3

ĩ.-mek D30a/5

ĩ.-meklik D30a/4-5, D30a/6, D30a/7, D30b/1, D30b/3

ĩ.-se D22b/2

İ.-tip A10a/2

‘ināyet (Ar.) (is.) iyilik, bağış, yardım

i.+i E3a/6

incil (Ar.) (ö.i.) İncil, Hristiyanlığın kutsal kitabı olan Kitab-ı Mukaddes'in, Yeni Ahit kısmının ilk dört bölümünün her birine verilen ad. Matta, Markos, Luka ve Yuhanna tarafından kaleme alınmış olan dört İncil, yazarlarının adıyla anılır. İncillerde, Hristiyanlığa göre İsa'nın hayatı ve öğretileri anlatılır. Hristiyan din adamlarınca kabul edilen bu dört İncil'e "kanonik İnciller" denir. Kilise tarafından kabul edilmeyen İncillere ise "apokrif İnciller" adı verilir. B7a/6, B7b/1, C25a/3, D17a/5

incir (Far.) (is.) incir, dutgillerden geniş yapraklı, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan 8-10 m boyunda bir meyve ağacı G29b/2, H26a/2

inde- davet et-; çağır- (KYAS 125)

i.-di D22b/3

inkār (Ar.) (is.) inkār, ret, kabul etmeme

i. aytar G52a/5

i. kılsa A78a/3

innā enzelnāhu (Ar.) (ö.i.) Kadir Suresi, "innā enzelnāhu" cümlesiyle başaldığı için bu adla da anılır. Kur'an-ı Kerim'in doksan yedinci süresi. Beş āyet; otuz kelime ve yüzyirmi harften oluşur. Fasılası "rā" harfidir. İsmi ilk āyetinde geçen "kadr" kelimesinden alan bu sürenin Mekke'de mi, yoksa Medine'de mi indiği konusunda ihtilaf vardır. D10a/7-10b/1, D36b/2

i.+nı F43b/4

inşāf (Ar.) (is.) vicdana dayanan adalet; merhametli davranış; acıma A86a/3

i. kılmağlık B48a/4

i. kılmağ B49b/6

inşā'allah ↓ (Ar.) (ünl.) bir isteğin gerçekleşmesini dilemek için kullanılır D37b/2

inşā'allahu ta'ālā ↑ A80b/5-81a/1, A89b/1, C7a/2, D43b/1, J39a/5, J40b/1

intihā (Ar. < intihā) (is.) son, bitim, nihayet

i.+sığa C16a/4

ipar misk (TED 138) H26b/1

iptidā → **ibtidā** (is.) bir işe girişme, başlama

i. kılur F56b/1

irāde ↓ (Ar.) (is.) aklını kullanarak davranışlarını belirleyebilme gücü, istem, istenç

i. kılsañlar D28b/4

i.-i sefer kılğay D44a/4-5

irādet ↑

dest-i i. D41a/4

İsā ↓ (Ar.) (ö.i.) İsa (Aramice: ܝܫܥ, İbranice: ישו yeshu', Yunanca Ιησους Iēsoūs) (MÖ 8-1 - MS 24-36), Hristiyanlıktaki temel figür, İslam dinine göre kendisine İncil isimli ilahi kitabın indirildiği bir peygamberdir ve Mesih'tir. D17a/5

hazret-i Ğ. 'aleyhi's-selām E2b/3, E3a/4-5, E3b/2, E5a/7, E5b/4

hazret-i Ğ. 'aleyhi's-selāmdın E1b/7, E4b/7-5a/1, E8a/1-2, E11a/3-4

hazret-i Ğ. 'aleyhi's-selāmğa B7b/1-2, C25a/3, E2a/6-7, E3a/2, E5a/6

hazret-i Ğ. 'aleyhi's-selāmın E2b/1-2

hazret-i Ğ. 'aleyhi's-selāmın E21a/6-7

İsā rūḥullāh ↑ D19a/1

ishāk (ö.i.) İshak (Arapça: إسحاق, İbranice: יצחק) üç İlâhi dinin de atası kabul edilen İbrahim'in iki oğlundan biridir. Diğer oğlu İsmail'dir. İshak, Allah'ın İbrahime vaat ettiği ve kısır olan eşi Sara'dan mucizevi bir şekilde doğan oğuldur. Yakup Peygamberin babasıdır. Yani İsrailoğulları, İshak peygamberin soyundan gelmektedir. Türkçedeki anlami güler yüz olan bir isimdir. İshak; uzun boylu, kara gözlü, buğday benizli, yüzü güzel, konuşması düzgün, saçı sakalı bembeyazdı. İshak'ın Yakup ve Esav adına iki oğlu olmuştur.

i. peygamber J32b/2-3

ism (Ar.) (is.) isim, ad

i.-i şerif B4b/5

i.+ler G55a/2

i.+leri B12a/4, D26b/7, D28a/3

i.+lerini B50a/2, D20a/1, D25b/1, D26b/6

i.+lerini G54b/3

islām (Ar.) (ö.i.) İslām, İslāmiyet veya Müslümanlık tek tanrı inancına dayalı en yaygın İbrahīmî dinlerden biridir. İslām, peygamberi Muhammed aracılığıyla 7. yüzyılda yayılmaya başlamıştır. A72a/4, D32b/6, F31b/3, F57b/1

i.+nı D7a/3

ismāʿīl (Ar.) (ö.i.) İsmail peygamber, Kur'an'da adı geçen peygamberlerdendir. Babasının İbrahim olduğu, annesinin ise Hacer olduğu kaydedilir.

hazret-i i. 'aleyhi's-selām B34a/1, C27a/7

hazret-i i. 'aleyhi's-selāmdın turur A52b/2-3

hazret-i i. 'aleyhi's-selāmga C27a/6

hazret-i i. 'aleyhi's-selāmın B33a/7-33b/1, F50b/1-2

hazret-i i. 'aleyhi's-selāmın B35a/2-3, C27b/5-6

hazret-i i. peygamber A93b/5

i. 'aleyhi's-selāmın B33a/4-5

i.+ni B33b/5, D23a/3

ʿişmet (Ar.) (is.) masumluk; haramdan uzak durma iffetine dikkat etme A86a/2

isnā (Ar.) (is.) değerini yükseltme, kaldırma yükseğe çıkarma D1b/1

isrāʿīl (Ar.) (ö.i.) İslām inancına göre dört büyük melekten birisi olan İsrāʿīlin görevi Sur'a üflemekten ibarettir. C17a/8, G55b/1, I4a/3

hazret-i i. I4b/7

hazret-i i. 'aleyhi's-selām A90a/5-90b/1, B10a/6-7, D17b/7, F47a/2-3, H40a/4-5

hazret-i i. 'aleyhi's-selāmdın A51b/2-3, F55b/1-2

hazret-i i. 'aleyhi's-selāmdın turur A51b/1-2

hazret-i i. 'aleyhi's-selām turur E25b/1-2

hazret-i mehter i. 'aleyhi's-selām B9b/2-3

i. 'aleyhi's-selām B67b/3

şūr-ı i.+ğaça tururlar C16a/4

istiʿānet (Ar.) (is.) yardım, imdat A80a/3, A99b/6, D11a/3, D20b/5, D37a/4, D39a/4, E9a/5, H36a/3

i. kılğay A21b/5-22a/1

i. kılur A23a/2-3

istiğfār (Ar.) (is.) "Estağfirullah" sözünü söyleme D10b/4, E21a/1

kelime-i i.+nı J34a/3

istimdād (Ar.) (is.) yardım isteme, yardım çağırma, medet isteme C15b/6

iş 1. zanaat; meslek A73b/3-4, A76a/2, A80b/3, B48a/1, B50b/5, B52a/5, B52b/6, C33a/9, C33b/3, C39a/9, C42b/8, E9a/3, E9a/6, E9b/1, E13b/4, F32b/6, F32b/7, F56b/1, F59b/2, I2b/7

i.+ğa B45a/6, B47b/6, B51a/4

i.+i E14a/6

i.+ini B49b/3, G35a/1

i.+ka B51b/1

i. turur B26a/3

2. eylem, hareket, amel B61a/5, C9a/8, C20a/6, C20b/8, C21a/1

i.+dın A72a/1

i.+i C33a/7, D44a/6

i.+ide D34b/6

i.+idür C15b/8

i.+ini D33b/4

i.+ka D8a/3, D8a/5

i.+ler B46a/3

i.+lerdin B29b/3, B40a/7, B48a/5

i.+leri D38b/3

i.+leride C37a/7

i.+lerini B61b/7, B62a/6

3. çalışma, icra

i.+de D42b/1

i.+i G30b/2

i.+ka C31b/7

4. çıkar, yarar

i.+leri E33a/1

iş kilim, halı, dokuma (UDS 83) H31a/3, H31b/2, H31b/5

işāret (Ar.) (is.) uyarı C38a/2

ışık kapı

i.+i B58a/3, G48b/3

i.+ide A82b/3

i+leri A33b/5, C10a/9, C37b/9

ışit- 1 .dinle-

i.-ip B62b/3, C6a/2

i.-key B57b/3, B63b/5

i.-meklik A73a/1, C19b/2-3

i.-mese C36b/5, F36b/3, I7b/6

i.-tiler C16b/7

i.-se A22b/4, C37a/2, I8a/4

i.-seler C8a/1, G44b/2

2. duy-

i.-se E14a/1

işle- çalış-

i.-rse J40a/6-7

işlet- çalıştır-

i.-mak H37b/2

işret (Ar.) (is.) eğlence, hoşça yaşama G48a/5

itkād (Ar.) (is.) inanç, inanış B40b/3, G32b/1

i. kılmağanlar C6a/8-9

i. kılmasa C36b/4

i. k kılmay A88b/4

itmām yāft (Ar.+Far.) (c.) “nihayet buldu, tamamlandı” anlamında kullanılan bu ifade metnin tamamlandığını göstermek için sona yazılır I9a/6

ittik (s.) keskin (TED 144) F40a/5

ıyd (Ar.) (is.) dinî bayram D7a/7, D31b/3

ıyāl (Ar.) (is.) bir kimsenin geçimini sağlamak zorunda olduğu kişiler, aile

nefeğa-i ehl-i ı D7a/2

izā ↓ C44a/1

izā ↑ (Ar. < izā) (is.) kedere ve mihnete uğratma C37b/2, C44a/8

ıẓām (Ar.) (s.) büyük, çok büyük

evliyā-yı ı C4b/2

ıẓāz (Ar.) (is.) ağırlama, saygı gösterme A34b/3, A46b/5, A27b/1

izde- ara-

i.-p C9a/4

izn (Ar.) (is.) izin, müsaade

i ber-: izin ver-

i.-se F51a/6

ızzet (Ar.) 1. değer, kıymet, yücelik, ululuk A87a/2, C6b/8, C37b/9, D4a/2, H36b/3

ı+i A22a/2

ı+ke B59b/5, B60b/1

ı. turur C43b/1

2. ağırlama C8b/5

3. taziz etme, yüceltme E20a/7

ı. kılıp D45a/1

ı. kılmağlık F54a/4

K (k, k)

kabak kabak C36a/4

kabe (Ar.) (ö.i.) Müslümanların hacı olabilmek için tavaf ettikleri ve namaz kılarken yöneldikleri Mekke şehrindeki Harem-i Şerif'in ortasında yer alan kutsal yapı.

k.+ğa A66b/2, A82b/2, A83a/3

k.+ni A82b/4

k.+niñ A82b/3

kábız (Ar.) (s.) alan tutan

k.u'l-ervāh tururlar B10b/3-4

kabir (Ar.) (is.) ölünün gömüldüğü yer, mezar

k.+de D45b/4

kabül (Ar.) onaylama, uygun bulma, beğenme

k. boldı A26a/2, A26b/3, A28b/3, C8a/8, C8b/2, C9a/3
 k. boldılar A38b/2
 k. bolmadı A26a/5, C8a/10
 k. bolmağay A38a/5
 k. bolmas J38a/6-7
 k. bolsun A37b/2, C11b/9
 k. etip C17b/2
 k. kılıp B31b/3, B53a/5
 k. kılursın G37a/4
 k. tutmak D33a/7
kaç- 1. kaç-, kimseye görünmeden ortalıktan savuş-
 k.-tı A12a/3, A13a/1
 2. istenmeyen bir işi yapmaktan veya üstlenmekten kurtulmaya çalış-
 k.-ğay F34b/3
 k.-mağay C20a/8
 3. git-, defol-, yok ol-
 k.-ar G48b/3
kaçan (z.z.) ne zaman, ne vakit A10a/5, C21a/7
kada- batır-, sapla-
 k.-rda A57b/3
kadem (Ar.) (is.) adım J35b/3
 k. koy-: adım at-; teşebbüs et-, giriş-
 k.-ğay F52b/2
 k.-mağay B50b/3-4
 k.-mağlık B48a/2-3
 k.+leri C36a/8
kāf masallarda geçen aşılması güç bir dağın adı
 k.+dın tā k.: (h.z.) baştan başa tüm dünyayı alacak kadar
 k. érür G47b/4
kafak kapak
 k.+ğa C14a/1
kāfir (Ar.) (s.) Hak dine inanmayan, küfre giren A20b/3, C44a/1, C44a/8, D47a/4

k. bolğay J40b/2
 k. bolğudék C20b/8
 k. bolup A75a/3-4, F61b/5
 k. bolur A39a/3, A78a/3, A78a/5, C21b/2, D6b/2-3, D43a/1, J37b/1, J37b/3
 k. bolurlar C28b/8
 k.+dür E22b/2
 k.+ī A10a/1
 k.+ler A6a3-4, A8b/2, E11a/7, I2a/6
 k.+lerniñ A5a/5-6
kāfirlik (Ar.+T.) (is.) dinsizlik, imansızlık
 k.+ğa B46a/3
kāfūr (Ar.) (is.) cennette var olduğuna inanılan ve musluklarından beyaz sular akan çeşme
 k.+ıdın F56a/5-6
kāgız (Far.) (is.) kağıt
 k.+ğa G54b/4
kağun kavun G49a/5
kāide (Ar.) (is.) esas, temel, kanun
 k.+lerini C36b/4
 k.+lerni D35b/3-4, D35b/5, G42b/1, H37a/4
 resm-i k.+ler C33a/8
kak- vur-, çak-, kak-
 k.-arda C42a/4
kal- 1. geriye kal-; tevarüs et-
 k.-dı A11a/2, A13b/2, A19a/3, A19b/1, A43a/3, A43a/5, A43b/2, A43b/3, A43b/4, A43b/5, A44a/2, A44a/4, A44a/5, A44b/2, A44b/4, A44b/5, A45a/1, A45a/3, A45a/4, A45b/1, A45b/2, A45b/3, A45b/5, A46a/2, A46a/3, A46a/4, A47b/4, A49b/3, A50a/5, A50b/1, A51a/3, A51a/4, A51b/1, A51b/3, A52a/2, A65a/5, A66a/3, B36a/5, C4a/6, C4b/1, C27a/4, C39a/5, C42b/1, C42b/2, D6a/7, D6b/1, D21a/7, D21b/1, D21b/2, D21b/3, D21b/4, D22a/1, D22a/3,

D22a/6, D40a/1, E4b/6, E7a/1, E7a/3, E7b/1, E7b/2, E7b/3, E7b/5, E7b/6, E8a/1, E8a/2, E11a/4, E13a/3, E17b/6, E17b/7, E27b/6, E29a/5, F37b/3, F37b/5, F55a/3, F55a/6, F55b/5, G38a/3, H28a/6, H28a/7, H28b/2, H28b/3, H28b/5, H28b/6, H29a/1, H29a/3, H29a/4, H29a/6, H29a/7, H29b/2, H29b/3, H29b/5, H29b/6, H30a/1, H30a/2, H30a/4, H30a/6, H30a/7, I5a/10, I5b/2, I5b/4

k.-dılar A16b/2, D5a/3, D5a/4, F37b/7, F55a/4, F55b/2

ķ.-ġan C44b/6

ķ.-ıpdur D24a/1, D25a/3, D25a/5, D25a/7, E5a/1, E13a/4

ķ.-updurlar D5a/5, D5b/3

ķ.-ur érđi E4b/5

2. dur-, bekle-

k.-dılar A30a/2, E2b/4

ķ.-maġlık A72a/2

3. etkisini dördür-, devam et-, varlığını koru-

ķ.-ıpdur D22a/4

4. (y.f) ol-, ... hale gel-

bāķī ķ.-dı F50a/1

bī-naşīb ķ.-ıpdur C17b/6

ħārlikġa ķ.-: aşıġılık duruma düş-, horlan-

ħ.-maġaylar C37b/7

ħ.-ur A20a/3-4

ħayrān ķ.-dı B18b/2

ħayrān ķ.-dılar A8b/3

ħayrān ķ.-ġaylar C39b/5

ħayrānlıkġa ķ.-ġaylar C36b/9

ıflāsġa ķ.-ur A22b/1

ıflāslıkġa ķ.-ur C12b2

maħrūm ķ.-ġaylar E21b/1

maħrūm ķ.-mas A21b/1

maħrūm ķ.-ur A24a/5, D6b/5

mevķūf ķ.-ur D24b/6

ta'cībge ķ.-ġay J40a/3

5. (t.f.) Esas fiilin bildirdiġi iş, oluş ve hareketin içre edilmesi sonucu ortaya çıkan durumu belirtmek için kullanılır

tikelip ķ.-ur érdiler A15a/4

6. (t.f.) esas fiildeki iş oluş ve hareketin süreklilik içinde olduğunu ifade eder

mu'allak turup ķ.-adur F52a/2

mu'allak turup ķ.-ġay D40b/3-4

kala inek

k.+nı F43b/4, F56a/3,

kālār (Far.) (is.) derin ve geniş su yolu, ark (TEL 1517)

k.+nı G40b/2

ķale allāh (Ar.) 'Allah diyor ki' anlamında ayetlerin zikrinden önce kullanılan bu cümle ayet anlamındadır. E15a/5

ķalem (Ar.) (is.) tasavvufta Allah'ın ilminin tezahür etmesi C17a/10, C17b/9

ķāle'n nebī 'aleyhis's-selām (Ar.) "peygamber dedi ki" "Hazreti Muhammed buyurduki" A50b/2-3, B11a/5, B54b/1-2, C28b/6, C44a/3, D24a/2, D28b/1-2, D45a/5-6, D47b/4, E22a/6, H28a/2-3

ķale resūlulāh (Ar.) "Allah'ın resulü dedi ki" "Hazreti Muhammed buyurduki" hadis

ķ.+dın E15a/5

ķalıp kalıp, ayaġın büyüklüğüne göre hazırlanmış üzerine ayakkabı yapılan meta, ayak biçimindeki gereç A51b/1, A62b/1, A65b/4

ķ+dın A63b/1-2

kāmīl (Ar.) 1. (s.) olgunlaşmış, yetkin hale gelmiş A41a/5, B17b/5, D8b/7, G24a/2, H37b/7

fīr-i k. F33a/4, F33a/5

merd-i k. bolġay B63b/7

mürşid-i kāmīl C4b/2, E6b/2

pīr-i k. E13a/6, E13a/7

pīr-i k. érdiler A41a/3-4

pīr-i k.+ler C6b/2, C6b/8-9

ustād-ı k.+ler F35a/5-6, F39b/2

2. (h.z.) çok iyi bir biçimde, mükemmel olarak F34b/4, F58b/2

kāmīllık (Ar.+ T.) (is.) tarikatta en yüce basamak, manevi bakımdan olgunluk katı F35a/7-35b/1

kan kan, atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı

ķ çıkşa A76a/2

kanāʿat (Ar.) (is.) elinde bulunanı kadarı ile yetinme daha fazlasını istememe A71b/1, A84a/5, C18b/10, D43b/3

ķ.+da D43b/4

ķ. kılğay F58a/5-6

ķ. kılıp D43b/2

ķ. kılmaķ D8a/5-6

ķ. turur C43a/9

kançe (s.z.) kaç, ne kadar D43a/6

ķ+ge A31b/2

kār (Far.) (is.) 1. iş, uğraş A70b/4

k.+dın H38b/2

k.+ıdın I7b/8

k.+ıga C12b/1, I7a/7

k.+lar I3a/7

k.+ları turur D15a/2-3

2. bir işten bir işletmeden elde edilen kazanç

k.+[ga] C18b/5

k.+ıdın A89a/1, A89a/3, E24a/3

k.+ını B49a/7

k.-ı şalāh C22b/8

3. ürün, mahsulat

k.-ı bār G50b/2

ķara 1. (s.) siyah, kara B60b/5, E6b/6

2. (mec.) ayıplı, günahlı C36b/8

yüzi k.: ayıplı, utanılacak halde A89a/2, G42b/5

yüzi ķ. bol-: (b.f.) utanılacak kişi ol-, ayıplı ol-

y.-ğay D12b/2-3

y.-up A13a/3, A24a/2, B63a/4, D25b/4

ķara- teveccüh et-, ilgilen-

ķ.-dı I4a/6-7, I4b/2

ķarala- bak-, nazar et-

ķ.-mağay B41b/4

ķ.-mağlık D24b/1

ķ.-p turgay B41b/1-2

ķarañu karanlık C15b/1

ķarçığa atmaca, doğan (TED: 240)

ķ.+ğa C13a/10

ķ.+nıñ C14b/4

ķarmāl (is.) mahiyeti belirlenemeyen bir kasap aracı. F55a/7

ķarş-bāflık şal, kuşak, dokuma bel bağı, kermer dokumacılığı ("ķars" kelimesinin anlamı için bk. LÇTO 217) H29a/3-4, H29b/2-3

ķārvān (Far.) (is.) 1. silsile, birbiri ardınca gelenler

k.+lar C29b/8

2. uzak yerlere yolcu ve ticaret eşyası taşıyan yük hayvanı katarı D4b/1

ķarż (Ar.) (is.) borç

ķ.+dın A37b/3

ķarzdārçılık (Ar.+Far.+T.) (is.) borçluluk, borçlu hal

ķ.+dın D38a/3

ķasem (Ar.) (is.) yemin, ant

ķ. kımağay D34b/6

ķāsib (Ar.) (s.) çalışarak kazanan, iş sahibi; zanaatkar A24b/3, B48b/6, B50a/5, B64a/4, C5b/2, C26b/8, E15b/7, E19b/6, E21b/5, E27a/7, F53a/4, F62a/5, H28a/4

ehl-i ķ. E22a/8, E23a/7

ehl-i k. bolsa E2a/2-3

ehl-i k. bolsañlar E19b/1-2

ehl-i k.+ler E21a/2-3

ehl-i k.+lerdin E31b/7

k.+ge H24b/2
 k.+İge I7a/4
 k.-i şallāh F52a/5
 k.+ler B4a/6, C6b/5, C22a/5, D35b/3, E22b/8
 k.+lerge E32a/2-3, E32a/7
 k.+lerğa B63b/1, C28a/8, E23b/3
 k.+lerniñ E32b/7
 tarıka-yı k.+lerğa C23a/1-2
 ustād-ı k. F36a/1
kaşşāb → **kaşşāf** (Ar.) kasaplık F34a/7
kaşşāblık (Ar.+T.) kasaplık, kasabın işi, kasabın mesleği F29b/2, F29b/6, F30a/5, F31a/4, F31a/6-7, F33a/4, F55a/2-3
 k.+da F56b/3, F58a/3
 risāle-i k. F28b/2
kaşşāf → **kaşşāb**
 ustād-ı k. F57a/5-6
 ustād-ı k.+ğa F60b/2
kaş karşı, ön, huzur, nezd
 k.+ığa A36b/4, C11b/4
kaşşaklık cimrilik, hasislik; kurnazlık J38b/4
kat- içine/üzerine üfle-
 k.-ip G53b/5
katār (Ar.) (is.) sıra, dizi
 k+ıda C6b/9
katıg 1. (h.z.) kabaca, nezaketsizce D42a/1, D42a/6
 2. (s) kötü, fena F60b/1
katık₁ (s.) 1. zor, güç C6a/10
 2. şiddetli, kötü, fena C21a/2
katık₂ (is.) yoğurt
 k.+nı J37a/4
kattık (s.) sert C31a/6
katre (Ar.) (is.) damla C23b/4
kavgun kavun C36a/3
kavī (Ar.) (is.) sağlam, güçlü

k. boldılar A9a/2-3,
kaṣl (Ar.) (is.) söz, laf C44b/4
 k.-i peygamber: hadis G46b/7
 k.+leri B11a/2, E32b/5
kaṣluhu taʿālā (Ar.) ‘Allahu teala’nın sözü.’ anlamında ayetlerin zikrinden önce kullanılan bu cümle, ayetin bu cümleden sonra zikredileceğini ifade etmektedir C16a/2, C16a/8, C16b/3, C17a/4, C43a/8, C43b/1, C43b/3, C43b/4, D44a/1, E15a/2
kaṣm (Ar.) (is.) kavim, topluluk, ulus, ümmet
 k.+ini I2b/2
 k.+iñni D22a/7, I2b/5
 k.+leri A10b/1, B32b/7-33a/1
 k.+leriga C27a/5, E28a/6
 k.+lerini D22b/3, I2a/4-5
kay- hüznülen-, kederlen-, üzül- (UTİL IV 518)
 k.-maslik C18b/5
kayaş akraba, yakın
 k.+larığa D8a/7
kaydağ (s.z.) nasıl A68a/4
kaydağ (sr.s.) nasıl G45b/3
kaydın (s.z.) nereden; neden, hangi kaynaktan A49b/3, A65a/4, A65b/1, C7b/6, C31a/1, E11a/1
 k. turur B20b/6
 3. nasıl E16b/7, G30a/2, G35b/2
kayim (Ar. < kâ'im) (s.) ayakta duran D36a/7
kaymak kaymak, süttin yüzeyinde oluşan açık sarı renkli yağ katmanı G50b/5
kayna- kayna-
 k.-dı I4a/7
 k.-ğanda B68a/3
 k.-ğay B60b/6-7
kaynana kaynana
 k.+sı turur F48b/4-5

ḳaynata kayın baba (< ḳayın-ata KYAS 150) E27a/3, F48b/4

ḳaysı 1. (sr.s.) hangi A18b/4, A53b/5, A54a/4, A54b/5, A55a/3, A55b/1, A56a/3, A56b/2, A57a/1, A57a/4, A57b/3, A58a/2, A58b/1, A58b/4, A59a/2, A59a/4, A59b/3, A60a/2, A60b/1, A60b/3, A61a/3, A61b/1, A62a/1, A62b/2, A63a/1, A63a/5, A63b/2, A64a/1, A64b/2, B16b/1, B21a/5, B21b/5, B22a/4, B22b/2, B23a/1, B23a/7, B23b/5, B24a/4, B26b/1, B27a/6, B28a/5, C12b/4, C12b/7, C13a/1, C13a/4, C13a/7, C13a/10, C13b/3, C13b/6, C13b/9, C14a/2, C14a/5, C14a/7, C14a/9, C14b/5, C14b/10, C31b/8, C32a/4, C32a/7, C32a/9, C32b/2, C32b/5, C32b/7, C32b/8, C33a/1, C39b/5, C39b/6, C41b/3, D13a/7, D13b/4, D13b/7, D39b/3, D41a/6, E9b/2, E9b/6, E10a/2, E10a/7, E10b/3, E11b/6, E12a/5, E12b/2, E12b/5, E16b/1, E17a/2, F38b/3, F38b/6, F40b/3, F41b/2, G28b/5, G29a/3, G29b/1, G29b/4, G30b/3, G33b/2, G34a/1, G34a/4, G34b/2, G35a/1, G38a/4, G38b/5, G39a/3, G39a/5, G39b/4, G40a/2, G40a/5, G40b/3, G41a/2, G41a/5, G41b/3, G42a/2, G53a/5, H30b/6, H31a/4, H31b/3, H31b/6, H32a/4, H32b/2, H33a/1, H33b/1, H33b/6

2. (b.s.) hangi, hangi bir

her ḳ A64a/3, C31b/3, C33a/7

3. (s.z.) hangisi; hangisini C32a/2, C44b/8

ḳ.+nı C14b/7

4. (b.z.) kim, kimse; biri G47b/6

her ḳ B64a/3, E13b/1

her ḳ.+ları C22a/5-6, C23a/6, C35b/2

her ḳ.+larını B4b/4

hiç ḳ.+nın A26a/4-5

5. (s.z.) kim C4b/5, C44b/8, E24b/6

ḳ. turur A90a/3, A90b/4, A91a/2, A91b/2, A91b/5, A92a/1, A92a/3, A92a/5-92b/1, B6b/7-7a/1, B8b/1-2, B9a/3-4, B12b/2, B13b/5, C24b/6-7, C25b/5, C26a/6, C26b/2, C26b/5, C40a/5, D16b/4, D17a/4, D17a/7, D17b/5, D18a/2, D18a/6-7, D18b/5, D19a/3, D19b/1-2, E24b/1-2, E25a/5, E25b/3, E26a/2, E26b/1, E27a/2, F45a/1, F45b/4, F46a/4, F46b/5,

F47a/5, F48a/1, F48a/6, H39b/2, H40a/1-2, H40b/1, H41a/1, H41a/7, H42a/3, H42a/7

ḳ. tururlar G26b/4-5

6. (s.z.) ne C28a/1, F49b/4

ḳ.+dur D24a/5

ḳ. turur A93a/1, A95b/1, A95b/5, A96b/1, A96b/4, B11b/2, B31b/5-6, B32a/5, B35b/7, B36a/7, B36b/5, B37a/1, B37a/5, B37b/2, B38a/5, C27a/1-2, C27b/8, D16b/2, D23b/5, D35a/4, E27b/2, E29a/1, E29a/6, E29b/2, E29b/6, E30a/2-3, F56b/4

ḳaytur- 1. geri ver-; geri gönder-

ḳ.-dum A32a/5

2. etrafını dolaştır-, çevir-

ḳ.-up C9b/9-10

3. döndür-, çevir-

ḳ.-urda J33a/7, J34a/3

ḳayyum (Ar.) (s.) var olan, meydana gelen

ḳ. b.-sa C21a/7

ḳazā (Ar. < ḳazā) (is.) 1. olacağı önceden Tanrı tarafından takdir olunan şeylerin gerçekleşmesi, kaza, hüküm

ḳ.+ğa D8a/6, D46a/2

2. zamanında yerine getirilmeyen namaz ve oruç gibi ibadetlerin yeniden icra edilmesi

ḳ. kılmagan B60a/5-6

3. can ve mal kaybına yol açan kötü olay J39a/1

ḳazan kazan, çok miktarda yemek pişirilen ve su kaynatılan büyük ve derin kap

ḳ+daki B60b/6

ḳ+dék B68a/2

ḳ.+dın J37a/2

ḳ.+ğa J37a/1

ḳāziyu'l ḥacāt (Ar.) herkesin dileklerini yerine getiren Allah

be-dergāh-ı ḳ. ḳıl-: Allah'a arz et-

b.-ıp C3b/3-4

kebāb (Ar.) (is.) kebab, parçalanmış et, doğrudan ateşte pişirilen et

k. bol-: ateşte piş-, yan-
ciger k.-up C23b/3

kebīre (Ar.) (s.) büyük

günā-ı k. B38b/4
günā-ı k. kılsa B45b/6
günāh-ı k. B38a/5

kéçe gece A37a/4, C10a/8, C11b/7, C43b/7, D29b/4, G38a/1

k.+de D29a/5
k.+lerde C3b/5, C15b/5, D8a/1, D44a/6
k.+leri D4b/3
k.+si A33b/4, D31b/6, D46a/5, E13b/5

kéçelik (s.) gecelik, geceye ait, geceyle ilgili G45a/1

kedin (z.z.) sonra C15b/5

kefş (Far.) (is.) ayakkabı A67a/1

k.+iñiz A68a/2-3
k.+niñ A67b/3-4

kefş-düzluğ (Far.+T.) (is.) ayakkabıcılık A45b/4

kél- 1. gel-, var-, ulaş-
k.-almaydurgan bolsa B44b/1
k.-di A36b/2, A68a/1, C39a/1, I5b/8
k.-diler A14a/1, A37a/4, A46b/3
k.-dim A32b/1, C10a/1
k.-gey B40b/5, B59b/7, B60b/3, B61b/2, D37b/2
k.-günçe D14b/4, E2b/5
k.-ip C4a/3, C8b/4, C9a/5, E3a/1, F29b/5, G37a/2, I2b/4, I3a/3
k.-ipdur B44a/2
k.-megen B44a/3
k.-mepdur B44a/3
k.-se F35a/4
k.-ürde C34b/2

2. aktarıl-, nakledil-

k.-di A93a/3, A93a/5, A93b/5, A94a/3, A95a/37

k.-ip B19a/6, B20a/2

k.-ipdur A12b/1-2

3. gönderil-

k.-di B7b/1, B7b/2, B7b/4, B7b/7, B32b/3, B32b/7, B33a/3, B35b/1, C16b/3, C25a/2, C25a/3, C25a/4, C25a/5, C27a/3, C27a/7, C27b/2, C27b/5, D23a/2, D23a/5, E27b/5, E28a/1, E28a/2, E28b/2, E28b/6, E29a/3, F49b/6, F50a/3, F50a/7, F50b/4

k.-diler D23b/1

k.-gen turur C25a/1

4. bir şeyi elde edecek yeterliliğe ulaş-

k.-gende B40b/6

k.-mes C21a/2

5. bir sıralamada belirli yerde bulun-

k.-ürler C16a/5

6. hissedil-; meydana çık-

k.-di A16b/5, E3a/3

7. (y.f) gücü yet-, imkan ver-

kolimizdin k.-işi[çe] A35b/4

8. (t.f.) Esas fiildeki iş oluş ve hareketin mekân ve zaman bakımından yaklaşma temayülü içinde olduğunu gösterir

alıp k.-diler A5b/3, A18b/2, I3b/2, I3b/3, I3b/9

alıp k.-dim D2b/2-3

alıp k.-diñ B42b/3

alıp k.-gen E2b/6

alıp k.-gen bolsalar B40b/7

alıp k.-gil I3b/1, I3b/8

alıp k.-ip B54b/5

alıp k.-se D23a/6

9. (t.f.) esas fiildeki iş, oluş ve hareketin beklenmedik bir anda ortaya çıkıp tamamlandığını gösterir.

kirip k.-diler A66a/5

- tüşüp k.-diler A25b/3
10. (y.f) ol-, haline gel-
- münkir k.-se A78a/4, A78b/1
- kelām** (Ar.) (is.) Kuran-ı Kerim
- k.-ı mecīdde B59a/2, D43b/7, D44b/1
- kelān** (Far.) (s.) ileri gelen, büyük
- pīr-i k. B17a/1
- ķelem** (Ar.) (is.) ayakkabıcının boya fırçası (< ķalem TED 244) A52b/3
- kelime** (Ar.) (is.) 1. ifade, beyan
- k.+si D35a/2, D35a/3, D35a/4, D35a/4, D35a/5, D35a/7
2. söz, sözcük
- k.-i istiğfārı J34a/3
- k.-i şehādetni J35a/1
- k.-i ṭayyibeni J34b/4
- k.-i temcīdni J33b/6
- k.-i tevḥīdni J33a/7-33b/1
- ķeltūr** 1. getir-, birinin ve bir şeyin gelmesini sağla-
- k.-aldı C16a/1
- k.-diler C39a/4
- k.-geyler B59a/5, B60b/4
- k.-üp B15a/7
- k.-üp berdiler B21a/4
- k.-üp bergen turur F38a/3-4
2. bildir-, rivayet et-
- k.-diler B19a/1
- k.-üpdür A66a/1
- k.-üpdürler A5a/4, A11a/3
3. aktar-, yansıt-
- k.-dük B56a/7
4. (y.f) et-, yap-
- ‘amel k.-se C37b/6
- fek k.-se A39a/3
- īmān k.-di A9a/1, A11b/3
- īmān k.-se D22b/2
- īmān k.-üp A10a/2
- īmān k.-mek D30a/5
- īmān k.-meklik D30a/4-5, D30a/6, D30a/7, D30b/1, D30b/3
- secde-i taḥiyyāt ... k.-diler C17b/3
- şek k.-se C21b/2, C28b/8, D47b/3
5. (y.f) oku-, ezbere söyle-
- tekbīr k.-gey B44b/5-6
6. (y.f) ifa et-, yerine getir-
- ‘amelge k.-mese E21a/4
- becā k.-meklik D7b/5
- becā k.-mese B56b/3, G45a/4
- k.-üp F52b/1
- ķem** (Far.) 1. (m.z.) az, eksik C21b/4, D15a/4, D39a/1, E8b/4, E8b/5
2. (b.s.) az, eksik
- k. bolsa D42b/5-6
- ķemāl** (Ar.) (is.) eksiksizlik, mükemmeliyet, olgunluk, yetkinlik
- k.+ğa C15b/7
- ķeme** gemi
- k.+deki C27a/5
- ķemīne** (Far.) (s.) aciz, güçsüz B34a/7
- ķenāre** (Far.) (is.) kasap çengeli F37b/5, F55a/7
- k.+ge F38a/5
- k.+ğa F41b/1
- ķenes** şaşkın
- k. boldılar A14b/5
- ķer** (Far.) (s.) sağır, işitmeyen B63b/1
- ķerāmet** (Ar.) (is.) ikram, bağış
- k. kıldı I5a/2
- ķerbelā** (Ar.) (ö.i.) Kerbela (Arapça: كربلاء; Karbalā’) Irak’ın bir şehri. Bağdat’ın 100 km güneybatısındadır. Hüseyin bin Ali’nin döneminde El-Kadiriye ve Şat-ül Fırat olarak da bilinirdi. Müslümanlığın Şii ve Alevi mezheplerine göre Mekke, Medine ve Necef’ten sonraki en kutsal şehirdir. (kaynak belirtilmeli)

Kerbela Savaşı (Kerbela Olayı) burada cereyan etmiştir.

şehidân-ı deşt-i k. A99a/2-3

kérek gerek, gerekli, lazım B5b/3, E17b/2, E22b/8

ayrıtmağ k. B17a/4,

bağş kılmak k. B17a/2-3,

bilmağ k. H38b/1

bilmek k. A92b/3, B9b/6, B54a/2, B64a/1-2, D6b/2, F49b/2, H42b/6

bolmağ k. B26a/4, C13a/3, E32a/5

cümleleridin bolsa k. E2a/3-4

çürültürmek k. _ B66a/7

démek k. A54a/3, A54b/1, A54b/4, A55a/2, A55a/5, A56b/1, A56b/4-5, A57a/3, A57b/2, A58a/1, A58a/4, A58b/3, A59a/1, A59a/3, A59b/2, A60a/1, A60a/4, A60b/2, A61a/2, A61b/4, A62b/1, A62b/5, A63a/4, A63b/5, A64a/5, A65a/3-4, A81b/1, B22a/2, B22b/6, B23a/5, B24a/2, B25a/4, B25b/2, C12b/6, C12b/9-10, C13a/2, C13a/6, C13a/9, C13b/2, C13b/8, C14a/1, C14a/4, C14a/6, C14a/9, C14b/2, C14b/4, C14b/9, C41b/9, E9b/5, E10a/1, E10a/5-6, E10b/2, E10b/7, E12a/3, E13a/2, E16b/6, E17a/6, E31b/7, F38b/5, F41a/1, F41a/6, F42a/1, F42b/2, F43a/1, H31a/2, H31b/1, H32a/2-3, H32a/7, H32b/6, H33b/5, H34a/4, J35b/7

dervîşlik kılmak k. C22b/9

dost tutmaçlık k. H36a/4-5

du‘â kılmak k. B67a/2-3, B67a/5, E30a/1

durüd okımağ k. A97a/4, B38a/2-3

ihtiyât kılmak k. B27a/4-5

kıçkırtmak k. B65b/5-6

namâz ötemek k. G53a/4-5

okımağ k. B22b/2, B23a/7, B23b/6, B24a/4-5, B24b/6, B25a/5, B25b/3-4, B27a/7, B28a/1, E9b/2, E9b/6-7, E10a/2-3, E10a/7, E10b/3-4, E11b/7, E12a/5, E12b/6, E16b/1, E17a/4, E32a/4

okumağ k. A53b/5, A54a/4, A54b/5-55a/1, A55a/4, A55b/2, A56a/3, A56b/2-3, A57a/1, A57a/5, A57b/4, A58a/2-3, A58b/1, A58b/4-5, A59a/2, A59a/5, A59b/3-4, A60a/2, A60b/1, A60b/4, A61a/4, A61b/2, A62a/1, A62b/2, A63a/2, A63b/1, A63b/3, A64a/1-2, A64b/2, A64b/3, B16b/2, B21a/6, B21b/5-6, B22a/4, B23a/1-2, C12b/5, C12b/8, C13a/1, C13a/5, C13a/8, C13b/1, C13b/3-4, C13b/7, C13b/9-10, C14a/2, C14a/7-8, C14a/10, C14b/5, C14b/7-8, C14b/10, D13b/1, D14a/1, D39b/3, D41a/6, G33b/3, G34a/1, G34a/4, G34b/2, G35a/2, G38a/5, G38b/5, G39a/3, G39b/1, G39b/4, G40a/2, G40a/5, G40b/3-4, G41a/3, G41b/1, G41b/4, G42a/3, H30b/7, H31a/4-5, H31b/3, H31b/6-7, H32a/5, H32b/3, H33a/1-2, H33b/1, H33b/7, H34a/1

pâk dâmen bomağ k. C22b/9-23a/1

tutmağ k. H24a/7

uyğa k. C13b/5-6

yâd kılmak k. E6b/4

kerem (Ar.) (is.) cömertlik anlamındadır. Maddî veya manevî lütuflar bağışlar veya ihsan manasına kullanılır. A85b/3

keremallâhu veche (Ar.) Allah vechini (yüz, yön, taraf) mükerrerem (şerefli) kılsın, meâlinde dua olup, dördüncü İslam halifesi Ali, hiç putlara secde ve ibadet etmediği ve çocukluktan beri Allah'a secde ettiğinden, onun ismi anıldığında hürmeten söylenir.

hâzret-i ‘alî k. turur F46b/3-4

hâzret-i ‘alî k. tururlar B9a/1-2, D17b/3-4

kerîm (Ar.) (is.) “cömert, eli açık” anlamında Allah’ın sıfatı

yâ k. I4b/5

kerîme (Ar.) (s.) Kuran’ın ayetleri için saygı gereği söylenen; şerefli, ulu ve büyük

âyet-i k.+ni F42a/2

kés- 1. kesici aletlerle kes-, parçalara ayır-

k.-erde B22a/3, H33b/6

k.-ip A8b/1

2. giyimlik kumaşı veya deriyi belirtilen vücut ölçülerine ya da kalıba göre şekillendir-, biç-

k.-ip A56a/3

3. durdur-, son ver-, bitir-

k.-meklik A70b/4

kesb (Ar.) (is.) 1. kazanç A89a/1, A89a/3, E24a/3

k.+de A82a/2, A82a/4,

k.+din A22a/5, B57a/3, B57a/5, E22a/2, E22a/3, F44b/3, F52b/5, F53a/7

k.+idin A23a/3, 23b/5, A24b/5, B53a/7, B56b/4, B64b/7, C23b/7

k.-i helâl kılıp E7a/5

k.+imniñ A83a/5

k. kılıp A50a/4

2. meslek, iş A16a/5, A81b/5, C4a/9, C5a/10, C6b/5, C12b/1, D15a/2, D44a/7, H38b/2, I3a/2, I3a/4, I7a/7, I7b/8

k.+de A87a/1

k.+[i] I4a/9

k.-i hünerdür I5b/7

k.+lerige C6a/8

k.+ni A87a/4, D46a/7

ustād-ı k. tururlar H42a/6

keşkin (Far.) (is.) yoğurt kurusu, keş, kurut; ekşi sütte ıslatılmış ve güneşte kurutulmuş buğday daha sonra kaynatılarak yumuşatılırdı (PED 1033) C35a/4, G29a/3

k.+ni C31a/5, C31a/8

ket- 1. git-, bulunulan noktadan uzaklaş-

k.-ti A67b/5

k.-mek D30a/1

2. öl-

k.-er B14a/4, B26b/7, B64b/3

3. elden çık-, kaybet-, yitir-

k.-key B56b/7

4. (t.f.) esas fiildeki iş oluş ve hareketin birdenbire meydana geldiğini ifade eder

koyup k.-ti A68b/5

teğip ketse F38a/5-6

5. (t.f.) öznenin konuşmanın yapıldığı veya konuşmanın işaret ettiği mekândan uzaklaşarak esas fiili icra ettiğini bildirir

çıkıp k.-ip barur édim C9b/2

ketmen çapa; kazma C31b/3

kéyin (< kédin) 1. e.) sonra A16b/3, A41b/1, A96b/5, B15b/2, B17a/3, B37b/4, B38a/2, B41b/5, B43b/1, B45a/4, B51b/1, B53a/2, B56b/7, B64a/5, B66b/5, B67a/3, C8b/7, C34b/6, C39a/3, D10a/7, D10b/1, D10b/3, D10b/7, D11a/4, D11a/6, D30b/4, D33a/1, D35b/4, D36b/3, D36b/6, E2b/7, E30a/3, G37b/2, G41a/2, H27a/2, J35a/7

2. (z.z.) sonra

ammā k.: (e.) özetle; gelgelelim E19a/5

kible (Ar.) (is.) Kible, bazı dinlerde tapınma sırasında yönelilen doğrultuyu anlatır. Müslümanların ibadet (namaz) sırasında yöneldikleri yer Mekke'de bulunan Mescid-i Haram'daki Kabe'dir.

k.-i du'ā kılrda A96b/2

k.+ğa B37a/2, C27b/9, E29b/7, F51b/3

k.+ge A96b/2

k.-i tekbîr A96b/1, B37a/1, C27b/7, E29b/5-6, E30a/1, F51b/1

k.-i tekbîrni C24b/2

tekbîr-i k. D21b/7, D24a/5, D24b/3

kibleğah (Ar.+Far.) (is.) kiblenin bulunduğu yer/yön

k.+ı D24b/2

kıçkırt- bağırt-, çağırt- (< kıçkırt- TED 246)

k.-mağ kérek B65b/5-6

kıl- 1. yap-, üret-, vücuda getir-, ... haline getir-

k.-ayın A7a/5

k.-dı C31a/6, H26b/3

k.-ğay A17b/4

k.-ğan bolsa J38a/6

k.-ıp A7b/3, A8b/2, B65b/2

k.-mağ E7a/7

ķ.-mayıp A88b/5

ķ.-saķ A17a/5

ķ.-salar A10b/1, A10b/3

2. zanaat icra et-; alış-

ķ.-adurġan B47b/6, B48a/1

ķ.-dılar J32b/1, J32b/6

ķ.-ġan B61a/6, B62a/6, D4b/1, E32a/7,
G44a/4, H38b/2, I7a/7

ķ.-ġan bolsalar C5b/9

ķ.-ġay E9a/7, B50b/6

ķ.-ġuı A87a/5, C44a/5, G47b/4

ķ.-ġuılıarnıñ D3b/7

ķ.-ıp A82b/4, A82b/5, A83a/3, C4b/3,
C6b/5, D5b/1, F35a/7,

ķ.-ıpdur A78a/5, J40a/7

ķ.-ıpdurlar A78a/4, A81b/3, C5a/10-
5b/1, C5b/2, C29b/9, C30a/1, C38b/7,
C44b/1-2, C44b/3, E13b/5

ķ.-ıpmıdınız C9a/8

ķ.-ıp tpdrler G24b/3, G25b/1

ķ.-ıp yrġen B62a/1

ķ.-maġay E9b/1, E15b/4, F32b/6

ķ.-maġlıķ A70b/1, A73b/3-4, B49b/4

ķ.-maķ A81b/5, C33a/9, D5b/4, F30a/5,
F31a/4, F55a/3, F59b/3, F59b/4

ķ.-maķda F34b/1

ķ.-maķdın D44a/7

ķ.-maķġa I3a/2

ķ.-maķnı D10a/3

ķ.-maķı C39a/9, C42b/8

ķ.-sa A80a/4, B50b/5, B52a/5, C20b/7,
B66a/1, D4a/5, D12a/3, D41b/4,
F32b/7, F35b/3, F62a/1, J33a/1

ķ.-salar A80b/3, D12a/2, D37b/4

ķ.-+sun J33a/1

ķ.-ur C33b/4, E9a/3, E9a/6

ķ.-ur bolsa A75a/3

ķ.-urda G35a/1

ķ.-ur rdi B18a/2-3

ķ.-ur rdim A82a/1

ķ.-urmen I2b/7-8

3. (y.f) kıl-, et-, yap-

feride ķ.-dı F56a/6

feride ķ.-dım I5a/4

amel ķ.-ġa C39b/9

amel ķ.-ġay B57b/4, B66b/4-5, C40a/3

amel ķ.-ġan C37b/1-2

amel ķ.-ġanım yokdur A30b/2-3

amel ķ.-ıp C6b/6, C23b/6, D12b/6,
D13a/1

amel ķ.-ıp almasa J38a/1-2

amel ķ.-ıpdur C5a/9-10, D8b/7

amel ķ.-ıpdurlar C5b/1

amel ķ.-ıpmuduñız A30a/3

amel ķ.-maġlıķ A72b/1, C19a/8, F54b/6

amel ķ.-maġlıķ turur E20b/6

amel ķ.-mapdurlar C5b/3-4

amel ķ.-masa A88b/2, B58a/7-58b/1,
B63a/3, D12a/4, D12b/1, E19a/1,
G45a/3, I7b/5-6

amel ķ.-may C6a/9

amel ķ.-sa A21a/2, A80a/4, A87a/1,
A88a/4, B53a/6, B62b/4-5, G43a/4,
H24a/4, H36b/7, I5a/9, I7a/6, I8a/3

amel ķ.-salar C36a/8, D11a/7, D36a/3-4

armān ķ.-dılar A82a/2

arz ķ.-dı B20a/2

arz ķ.-masdın B18b/4-5

arz ķ.-ur B19a/7-19b/1

arz ķ.-amen C8b/10

arz ķ.-urmen A28a/4

aş ķ.-ıp C10a/7, C18b/8, C34b/6

atā ķ.-dı C16a/3

atā ķ.-ġusıdur I7a/8

atā ķ.-ıp A89a/5

atā ķ.-ıpdur D46b/1

atā ķ.-sañ C3b/5

- ʿaṭā k.-ur D42a/3
 ʿavret-pūş k.-ip H27b/6-7
 baḥş k.-ğay F43a/5
 baḥş k.-ip B27b/6-7
 baḥş k.-maḵ kérek B17a/2-3
 baḥş k.-maḵ lāzımdur E20a/3-4
 be-dergāh-ı kaḫıyū'l-ḥacāt k.-ip C3b/3-4
 beyān k.-ıpdurlar C3b/2-3, H24a/1-2
 bī-kār k.-ip koyuñ C12a/2
 bī-naşīb k.-mağaysen B68a/7-68b/1
 bŷy k.-ip C28a/9-28b/1
 cehd k.-ğay B46b/3
 cevāb k.-mağay F60b/6-7
 cārŷb k.-urda B28b/2, B30b/1
 cŷdā . k.-ur I5b/7
  akar ılık k.-maḵ D3a/4-5, D32b/1-2
  akar ılık k.-ma nı D3a/3
  erā  k.-ip B58a/1, D39a/3, E18b/6
 da vet k. D22b/1
 da vet k.-dılar D22b/4-5
 da vet k.-ma ıl I2b/5-6
 da vet k.-+sun A6a/1, I2b/2
 da vet k.-ur  rdiler I2a/5
 da vet k.-ursen A6a/5, A6b/2
 dem k.- ıl I3b/5-6
 dem k.-ip  ık sa A64b/4
 dem de k.-ip C34a/1, D14a/6
 der-bāb k.-maḵ B31a/3-4
 derv  lik k.-maḵ kérek C22b/9
 dest irlik k.-ğay D11b/3
 du   k.-dı A13a/2, B32b/7, C27b/2, F50a/3-4, F50b/5-6
 du   k.-dılar A12a/4, A86b/4, A93b/2, A94a/5, A95b/3, B32b/3-4, B35b/2, C27a/5, E28a/6, E28b/2, E28b/3-4, H28a/2
 du   k.-dılar  rse A15b/4-5
 du   k.-ğay D15b/4-5, D20a/6, E18b/7, F52a/4
 du   k.-ğaylar E14b/4
 du   k.- u ı D25b/5
 du   k.-ip D16a/5, D20b/5, D37a/4, D39a/4, E20a/2-3, F49b/6
 du   k.-ma lı  B37a/3-4, E18a/5, F54a/1, F54a/2
 du   k.-ma lı  turur A96b/3
 du   k.-ma ı F61a/7
 du   k.-maḵ kérek B67a/2-3, B67a/5, E30a/1
 du   k.-ma lı  H36a/2
 du   k.-maḵ turur E29b/4
 du   k.-sa D40b/3
 du   k.-salar A95a/2, D23b/2
 du   k.-ur D19b/7
 du   k.-ur bolsa F51b/2
 du   k.-urda B37a/2, B37a/6, C27b/8, C28a/1, E29b/6-7
 du  -yı bed k.-dılar D22b/5-6
 du  -yı ḫayrı k.-ma lı  F32b/4
 d r   luk k.-may F58b/6
 ed  k.-dım C11b/1
 ed  k.-ğay D10a/6
 ed  k.-ip C11b/2
 e     k.-ma lı  B28b/6
 emr  k.-dı F30b/3
 emr  k lıp F38a/1-2
 emr k.-dı B20a/7
 emr k.-d[ı] H39a/2
 emr k.-+sun B19b/4
 f   k.-ip D41b/6
 f   k.-mağay D29b/6
 ferd   k.-urda A63b/5-64a/1
 fer    k.-ğay F62a/4
 ferm   k.-dı B16a/1, C17a/2, E5a/4, H26b/4

- fermān k̄.-dılar D5b/7
 fermān k̄.-ıp C16a/7-8
 fermān k̄.-ıpdurlar D4a/3
 fervā k̄.-mağaylar C6b/2-3
 fiğānlar k̄.-adur _B61b/1
 ğıybet k̄.-mağay I6a/7
 ğıybet k̄.-maslık C20a/5-6
 ğıybet k̄.-sa F60a/6-60b/1, I7a/3
 ğıybet k̄.-ur bolsa A75b/5-76a/1
 ğusl k̄.-mağ D7a/6-7, D7a/7, D7b/1, D7b/3
 günā-ı kebīre k̄.-sa B45b/6
 hacc k̄.-dı A26a/4
 hacc k̄.-ğanmu C8b/8
 hacc k̄.-ur bolsa A38a/4
 hacc tavāf k̄.-alı A35a/3-4
 hacc tavāf k̄.-dı A26a/1, C8a/7
 hacc tavāf k̄.-ğanniñ C8a/1
 hacc tavāf k̄.-ıp A25a/1
 ħāhiş k̄.-sa B46b/2
 ħakāret k̄.-ğandék bolğay H25a/1
 ħakāret k̄.-ıp H24b/3, H24b/6
 ħakāret k̄.-mağ I6b/4-5
 ħakāret k̄.-sa A20b/1, A20b/1, H25a/2-3, I8a/7
 ħalāş k̄.-iñ A37b/4
 ħalīfe k̄.-dım C16b/5
 ħam-şan k̄.-urda A63a/5
 ħann-ı sipariş k̄.-dılar A69a/3-4
 ħarc k̄.-dınıñ A32b/4
 ħarīdārlik k̄.-ıp A34b/4-5
 ħāşıl k̄.-dın A83a/4
 ħāşıl k̄.-ğay B46b/4-5
 ħarām k̄.-mağay D34b/4
 ħazır k̄.-ğay B44a/5, B45a/1
 ħazır k̄.-ıp B44b/3, B65a/4, C16a/7
 hem-rā k̄.-ıp D32b/7
 hem-rāh k̄.-ğan J40a/6
 hem-rāh k̄.-masa J37b/3, J38a/2
 hem-rāh k̄.-sa C37a/8
 hemvār k̄.-urda C32a/2
 ħesāb k̄.-ıp D31a/1-2
 ħesāb k̄.-ıp baqtılar A66b/5
 ħesāb k̄.-mas D45b/4
 ħıyānet k̄.-ğanlarnıñ F33a/2
 ħıyānet k̄.-mağay B49b/7-50a/1, E18a/7-18b/1
 ħıyānet k̄.-mağaylar E14b/5
 ħıyānet k̄.-sa A13b/1, E14b/6-7
 ħıyānet k̄.-ur E15a/1
 ħızmet k̄.-mağlık F31b/7
 ħoş-āmed k̄.-ıp B45b/7
 ħoşnūd k̄.-dınıñ A34b/5-35a/1
 ħoşnūd k̄.-ğay F38b/1
 ħoşnūd k̄.-mağlık B48b/2-3
 ħoşnūd k̄.-masa F36b/5
 ħoşnūd k̄.-masalar C6a/5
 ħoşnūd k̄.-salar B58a/2
 ħürmetini k̄.-dım A32a/2
 ħürmet k̄.-mağlık C20a/4-5
 ħürmet k̄.-mağlık H36b/3-4
 ʿibādet k̄.-mağı G52b/2
 ʿibādet k̄.-sam C3b/6
 icābet k̄.-dı H25b/7
 ihānet k̄.-ğandék bolğay D13a/5
 ihānet k̄.-sa A76a/3, B54a/4-5, C37b/2-3, C44a/1, C44a/8, D13a/4, H24b/2
 iĥlāş k̄.-dım C10a/3
 iĥlāş k̄.-dın C10b/6
 iĥlāş k̄.-ğan D13a/3
 iĥlāş k̄.-ıp C10b/5-6
 iĥlāş k̄.-masa C12b/1
 iĥlāş k̄.-may A88b/4
 iĥlāş k̄.-sa C12a/10

ihsân k. -mağlık B30a/2, B30a/6, D32a/1
 ihsân k. -masalar C6a/3
 ihtiyâr k. -dı D3a/4
 ihtiyât k. -ğay D34b/7-35a/1
 ihtiyât k. -mağ C22b/6
 ihtiyât k. -mağ kérek B27a/4-5
 ikrâm k. -ıp A34b/4, A46b/5
 ikrâm k. -ıp C8b/5-6
 ilticâ k. -ıp A13b/3
 inkâr k. -sa A78a/3
 insâf k. -mağlık B48a/4
 insâf k. -mağ B49b/6
 iptidâ k. -ur F56b/1
 irâde k. -sañlar D28b/4
 irâde-i sefer k. -ğay D44a/4-5
 isti'ânet k. -ğay A21b/5-22a/1
 isti'ânet k. -ur A23a/2-3
 i'tikâd k. -may A88b/4
 i'tikâd k. -mağanlar C6a/8-9
 i'tikâd k. -masa C36b/4
 'izzet k. -ıp D45a/1
 'izzet k. -mağlık F54a/4
 kabûl k. -ıp B31b/3, B53a/5
 kabûl k. -ursın G37a/4
 kanâ'at k. -ğay F58a/5-6
 kanâ'at k. -ıp D43b/2
 kanâ'at k. -mağ D8a/5-6
 kasem k. -mağay D34b/6
 kazâ k. -mağan B60a/5-6
 kerâmet k. -dı I5a/2
 kesb-i helâl k. -ıp E7a/5
 kesb k. -ıp A50a/4
 kıble-i du'â k. -urda A96b/2
 k. -ğuçı gıybet G47b/6
 kök k. -adurğan E11a/1
 kurbân k. D23a/3

kurbânlık k. B33a/5, B33b/6
 kurbânlık k. -mağ B33b/1, D7b/3
 kurbânlık k. -urğa F50b/2
 körreng k. -mağ E13a/2-3
 la'net k. -ğay B59a/1
 la'net k. -ğaylar C31a/9
 ma'dûm k. -dılar C18a/4
 mağfiret k. -ur D42a/4
 mahrûm k. -ur J38b/2
 ma'lûm k. -ıp B33b/3
 ma'mûr k. -ğay D42b/2
 meded k. -mağay B57a/2
 meded k. -mas E15b/5
 meded k. -ur E6b/4-5
 meşğüllük k. -ur érdi A11b/5-12a/1
 mihmân k. -dı C8b/6
 mihmândârlık k. -dılar A27b/4
 muhkem k. -ğıl I3b/7
 muhkem k. -ıp E7a/5
 muhtaşar k. -duğ B56a/5-6
 muqaddemlik k. -sa B54a/3-4
 muşarrıf k. -ıp C18a/2
 mübarek-bâd k. -dılar A38b/5
 mübarek-bâdlık k. -dı C12a/8
 mübârek k. -dılar A38b/5
 mübtelâ k. -ur D43b/5
 müheyyâ k. -dılar I4a/1
 mülâhaza k. -mağ D29a/1-2
 münâcât k. -dılar H27a/6
 münâcât k. -ıp H25b/2-3
 münevver k. -dı A8a/1
 müşerref k. -ğaylar C7a/2, C23a/4
 müşerref k. -ğaysın G46a/5
 naql k. -ıpdur I4a/8
 naql k. -ıpdurlar A81b/4
 naql k. -dılar A39a/2, A95b/2-3, E29a/4

nāle k.-dılar A13b/3
 nāle ve zārī k.-dılar A18a/3
 nāle ve zārī k.-ıp A17a/2
 namāz niyāz k.-mağlık A94b/3-4
 nā-rāzī k.-sa A13a/5-13b/1
 naşīb k.-ğay C6b/8
 naşīb k.-ur D42b/3
 naşīhat k.-ğay E18b/2
 naşīhat k.-mağlık A72a/4-5
 naşīhat k.-mağ F54a/5-6
 nazār k.-mağanların C6a/10
 nazār k.-urda C34b/8
 nazil k.-ıpdur D46b/2
 nezre k.-dım A37a/3
 neçük k.-urmen B19b/2-3, B20a/4, B20a/4
 nikāh k.-mağı D27b/2
 niyāz k.-dı C9b/10-10a/1
 niyāz k.-dın C11a/5
 niyet ihsān k.-ıp G48b/1
 niyet k.-dım A66b/2
 niyet k.-ıp C9b/1
 niyet k.-ıp érdim A30b/4
 niyet k.-mağlık B52a/5-6
 niyyet k.-ıp C33b/8
 oğurluk k.-adur B38a/6-7
 pāre k.-p H26a/6
 perhiz k.-ğay B40a/7, I6a/3-4
 perhiz k.-ıp B50b/2-3
 perhiz k.-mağlık A71b/1-2
 perhīz k.-mağlık C19a/1
 perhīz k.-ğay E15b/2
 pişedestlik k.-sa A79b/3-4, B54a/5-6
 rahmet k.-dım J40a/7
 rāst k.-dılar I5b/9-10
 rāstlık k.-mağlık G33a/2
 rāstlık k.-mağlık G31b/2

rāzī k.-ğay F43a/3
 reng k.-: renklendir-, rengini ver-, boya-
 renglerini k.-dılar A14b/5
 rihlet k.-dılar B36a/4, D23b/7
 rivāyet k.-ıpdurlar A23b/1-2, A25a/4, A82a/5, B14b/7, B25b/7, C3b/1, C4a/8, C6b/4, C8a/2-3, C12a/9-10, C15a/6, C22a/1-2, D1b/7, E1b/6-7, E2a/7-26b/1, E22b/3, E22b/5, F29a/4, G24a/5, H23b/5-6
 rivāyet k.-ur C39a/1
 rivāyet k.-urlar A5a/1, A19b/2, B4a/1, C29b/6, H25a/7, I2a/3, J32a/5-6
 şabrī k.-ğay D42b/1
 şabrī k.-mağ D8a/5, D8b/1
 şabrī k.-sa D46a/3
 şadağa k.-mağlık A71a/3
 satıg k.-mağay D29b/1
 satık k.-maydurgan D46b/6-7
 sa'y k.-dı I2b/3
 secde k.-dı C17a/7
 secde k.-dılar C17b/7-8
 secde k.-ınlar C17a/3, C17a/6
 secde k.-madı C17b/4
 sefer k.-ınlar D28b/5
 sefer k.-mağay D29a/5, D29a/6, D29a/7
 sefer k.-mağ D28b/7, D29a/4, D32b/4
 sefer k.-mağnı D28b/4
 sefer k.-mağlar D28b/6
 sefer k.-sa D37a/6
 sefer k.-ur D36a/6-7
 sehvāvet k.-mağlık A70a/1
 sehvāvet k.-mağ C41a/3
 sehvāvet k.-sa G43b/3-4
 selām k.-dı A66a/5, A68a/1
 selām k.-mağlık D32b/1
 şıdk k.-ıp C43b/7
 soda k.-mağay D29b/3, D34a/6

- soda k.-urda D14a/3
 söz k.-ğay E15a/6
 söz k.-mağay D42a/1, E15a/4
 suḥāl k.-dı C8a/6
 sūr k.-mas E19a/5
 şart k.-mağay D34a/6-7
 şart k.-sa F60a/4
 şāyeste-i rahmet k.-ğay G46a/4
 şefā'at k.-ğay C24a/2, D38a/6-7
 şefā'at k.-ğayız C11a/4
 şefā'at k.-ğaylar E20a/6-7
 şefā'at k.-ğuçı B14b/1
 şefā'at k.-mağay B58b/7, D38b/1
 şefā'at k.-maslar A97b/5
 şefā'at k.-may D12b/4
 şefā'at k.-urlar A80b/2-3
 şefā'at k.-urmız A35b/5
 şefkat k.-ıñlar E19b/5
 şefkat k.-mağ B46a/5, B46a/7
 şefkat k.-sa D46a/4
 şurū' k.-salar C12a/5-6
 şükür k.-ğaylar E22a/3
 tāt k.-ğanıñ D46a/6
 tafa k.-ıpdur C10a/1
 tahāret k.-ıp A36a/4, D10a/5, G42a/4
 tahāret k.-mağlık A70a/5, D31b/6-7
 tākat k.-almağay B61a/3-4
 taleb k.-ğay F35a/2
 taleb k.-mağlık D31a/7
 ta'lim k.-ıp berdiler D3a/1
 tamām k.-ğay A99b/7
 ta'na k.-adur A6b/4
 tavāf k.-ğalı C8a/4
 tavāf k.-ıp A38b/4-5, A68a/1, C10b/9
 tavāf k.-urda A67b/2
 ta'yin k.-mağay D30a/1
 te'hir k.-masunlar B34b/4-5t
 te'hir k.-mağaylar C21a/3-4
 tekbir k.-durdum C10a/7-8
 tekbir k.-ğay B43a/2
 tekbir k.-ğaylar C34b/7
 tekbir k.-mağ turur C41a/4
 tekbir k.-dim A33b/4
 tekbir k.-ıp D11a/3
 tekbir k.-mağlık C18b/8
 tekbir k.-masa I7b/7
 tekbir k.-sa A23a/1, I8a/5
 tekebbür k.-ıp C17b/4
 terk k.-mağlık G33a/3
 terk k.-mağay B50b/7-51a/1, E18b/4, F35a/3
 terk k.-mağ C40b/9, C41a/2-3
 terk k.-masa G43a/5
 terk k.-may D13a/2
 terk k.-sa D6b/2, D6b/3, D6b/4, D6b/6
 te'sir k.-dı A32a/2, C9b/8
 teslim k.-dı D22b/7
 tevekkül ... k.-mağlık turur A70a/1-2
 ticāret k.-ğay D42b/4-5
 ticaret k.-mağnı D43b/4
 tirik k.-mağı G48a/4
 tiriklik k.-mağı G52b/1
 verziş k.-ğay E8b/6
 yād k.-alı C11a/2
 yād k.-dın C11a/2
 yād k.-ğaylar C21a/5-6, E24a/2
 yād k.-ın A67b/2
 yād k.-mağ kérek E6b/4
 yād k.-masa D20a/1, E24a/2-3
 yād k.-sañız A35b/3
 yed-i çerāğ k.-ıp A71a/2, A81a/2-3, C6a/2-3
 yed-i çerāğ k.-sa A22b/5-23a/1

yed-i çerāğ k.-mağlık B49b/1-2

yed-i çırağ k.-up E9a/4

zād rāhile k.-iñ A67a/5-67b/1

zahm k.-salar B39a/2

zār k.-dılar C3b/7

zirā'at k.-ursa G53a/3

zinā k.-adur B38a/7

zinā k.-mağan B60a/7

zinā k.-maslık C19a/7

zulm k.-mağaylar C31b/1

4. (y.f) kılın-, edil-

meded isti'ānet k.-ğay A22a/1-2

5. (y.f) edin-, haline getir-

‘aḳīde-i ihlāş k.-ıp A80a/2-3

fīşe k.-mağ D8a/4

huy k.-mağlık A73a/3

6. oku-, ezbere söyle-

k.-ğan A86b/5, D24b/5, F51b/7

7. yerine getir-, yap-

k.-ğay B57b/3

k.-mağay C20a/6

k.-mağ D33b/4

k.-masa A97b/1

8. namaz kıl-

k.-ğıl C16a/9

9. yarat-, yoktan var et-

k.-ğuçdurmen C16b/4

10. temin et-, sağla-

k.-mağ D7a/2

11. söyle-, de-

k.-dılar I3a/1

k.-sa E15a/5

12. dön-, çevir-

k.-mağlıkdur F51b/3

13. bulundur-, sakla-

k.-+sun J39a/3

14. harman et-

k.-salar G51b/3

kıl boğuz (?) ayakkabı dikiminde kullanılan bir alet A52a/2

kılış- (y.f) birlikte yap-, beraber et-

hem-rāh k.-masa C40a/3

kıma (Ar. < kıymet) (is.) kıymet, paha

k.+da D34b/1

kır çiftçilikte tarlaları veya ekim alanlarını birbirinden ayırmak için topraktan yapılan bent C32b/2

k.+dın C34a/6

k.+ğa C34a/7

kırk (s.s.) kırk C41a/6, C41a/7, C41a/8, D3b/4, D31a/2, H27a/2, H27b/4

k. bir D14a/6, H27b/1, I5b/7

k. birinci A86a/3

k.+dın bir: (s.s.) kırkta bir

k.+ni D30b/7

k. ikinci A86a/3

k. dört A83b/3

k. dördüncü A86a/5

k. üçüncü A86a/4

miñ üç yüz k. sekkiz C45a/3⁵⁰⁴

miñ üç yüz k. sekkizinci I9a/4⁵⁰⁵

kırk- kırk-, bir hayvanın tüylerini kes-

k.-ğanda J36a/4

kırkinci (s.s.) kırkinci A86a/2

kırıla- (DLT III 298) yeri kaz-, toprakta çukur aç-

k.-r[da] C32a/4

kısım (Ar.) (is.) cins, çeşit, tür, takım B39a/3, B46a/2

kısmı (Ar.) (is.) cins, çeşit, tür

her k. C37a/7

⁵⁰⁴ Yazmada ve k. metinde bu sayı rakamla yazılmıştır.

⁵⁰⁵ Yazmada ve k. metinde bu sıra sayı sıfatının sayı kısmı rakam ile yazılmıştır.

kıyāmet (Ar.) (is.) Dünyanın sonu, bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman C21a/7

ferdā-yı k.+de C6a/5, E16a/4

k.+de D45b/5

k.+ğaça A97a/3, B38a/1, E30a/6, F52a/1

k. küni: kıyamet günü, hesap günü A21a/4-5, A22b/2, A24a/1, A35b/4, A80a/5, A88a/5, A89a/2, A97b/4-5, B10a/7-10b/1, B14a/5, B58b/1, B59a/4, B63a/4, B67b/2, C23a/9, C36b/7, C39b/2, C39b/3, C43a/2, C43a/3, D11b/6, E20a/5, E23a/4, E24a/4, E30b/3-4, E32a/1, E32b/7, G42b/3-4, G44b/4, G45b/1, H25a/3, H37a/5-6, I7b/2, J40a/1

k.+niñ C37a/4

ferdā-yı k. B5a/7, D25b/3, H37a/1

k. künleriğa D30b/1

k.+niñ C23b/2

rüz-ı k.+ğaça D15a/3

kız kız, kız çocuğu

k.+ığaça D47a/5

k.+lar D30b/4, D32b/4, H27b/1-2

k.+ları C41a/5, C41a/6

kız- kız-, ısın-

k.-ğanda B68a/1

k.-ıp C6a/7

kızık (s.) sıcak, kızgın, kızmış halde

k. érdi B18b/1-2

kızıl (s.) kızıl, kırmızı D45a/4, E6b/5

ki (Far.) (e.) ki A5b/5, A10a/1, A36b/2, A37a/2, A37a/5, A69a/1, A81a/1, A86b/5, A97a/5, A97b/4, B5a/4, B18b/1, B46a/6, B47a/7, B53a/4, B53a/6, B54b/4, B56b/2, B56b/4, B57a/4, B57b/2, B60a/1, B61a/6, B63b/2, B64a/7, B64b/6, B66b/1, C7a/9, C8b/7, C8b/9, C9a/1, C9a/7, C9a/8, C11b/6, C11b/8, C15b/10, C17a/5, C22b/3, C22b/7, C27b/8, C28a/1, C28a/8, C40a/2, C40a/4, C43b/7, C44b/4, D4a/3, D4b/2, D12b/7, D14a/4, D15a/1, D17b/5, D18a/2, D22a/7, D23b/5, D24a/6, D29a/4, D30a/3, D36a/3, D37b/3, D40a/1, D40b/7, D41a/7, D43b/3, D44a/1,

D44b/1, D44b/3, D45b/6, E17b/2-3, F29a/7, F37b/4, F38b/4, F39a/1, F39b/4, F40b/4, F41a/3, F41b/3, F42a/3, F42b/5, F44b/3, F45a/1, F45b/4, F53a/5, F56b/5, F57a/3, G29a/1, G29a/5, G32a/3, G46b/4, H24a/3, H36b/7, H37a/3, I2b/1, I2b/4, I2b/7, I3a/4, I3a/7, I3a/8, I4a/2, I5a/1, I7b/8, I8a/3

her vaqtı k. B52a/4, C17a/5

vaqtı-ki B7a/3, D3a/6

kibr (Ar.) (is.) kendini başkalarından üstün görmeye yol açan kendine aşırı değer verme duygusu

k.+îdür D43b/6

kiçik 1. yaş itibarıyla daha genç F54b/7

k.+lerğa D32b/1

k.+lerniñ D33a/2

2. az; ucuz D34b/1

kigiz keçe

k.+ni J36a/7

kilid (Yun.) (is.) kilit; anahtar

k.+içe G47a/1

kim₁ (Far.) (e.) ki A5a/1, A5a/4, A5b/2, A5b/3, A5b/4, A6a/3, A6a/4, A7b/2, A7b/5, A8b/4, A10a/5, A11a/3, A12b/2, A17a/3, A17b/1, A17b/3, A17b/5, A18a/4, A19b/2, A20a/5, A22a/3, A22b/3, A23b/2, A25a/4, A25b/2, A25b/5, A27a/2, A30b/1, A36b/5, A39a/2, A39a/4, A39b/5, A40a/3, A40b/3, A41a/1, A42b/4, A43a/2, A43a/3, A43b/1, A43b/2, A43b/3, A43b/4-5, A44a/1, A44a/2, A44a/4, A44a/5, A44b/2, A44b/3, A44b/5, A45a/2, A45a/3, A45a/5, A45b/1, A45b/3, A45b/4, A45b/5, A46a/2, A47b/2, A47b/1, A47b/5, A48a/2, A48b/4, A48b/5, A49b/2, A49b/4, A50a/4, A50b/1, A50b/2, A51a/1, A51a/3, A53a/3, A53b/4, A54a/1, A54a/3, A54a/5, A54b/4, A55a/1, A55a/2, A55a/4, A55b/1, A55b/3, A56a/2, A56a/4, A56b/1, A56b/4, A56b/5, A57a/2, A57a/4, A57a/5, A57b/2, A57b/4, A58a/1, A58a/3, A58a/5, A58b/2, A58b/5, A59a/1, A59a/3, A59a/4, A59a/5, A59b/2, A59b/4, A60a/1, A60a/3, A60a/5, A60b/2, A60b/3, A61a/3, A61a/4, A61b/1, A61b/2, A61b/5, A62a/2, A62b/1, A62b/3, A62b/5, A63a/2, A63a/5, A63b/1, A63b/3, A63b/5, A64a/2, A64b/1, A64b/3, A65a/4, A65b/2, A65b/4, A66a/1, A66b/1,

A68a/4, A69b/2, A70a/3, A70a/4, A71a/3,
 A71a/5, A72b/2, A72b/3, , A73a/4, A73b/4,
 A74b/2, A74b/4, A75a/5, A75b/2, A76a/4,
 A76b/3, A77a/1, A77a/5, A77b/1, A77b/5,
 A78a/1, A78b/4, A78b/5, A79a/2, A82a/5,
 A83a/1, A89b/2, A89b/3, A90a/2, A90a/3,
 A90b/3, A90b/4, A91a/2, A91a/3, A91b/1,
 A91b/2, A91b/5, A92a/2, A92a/4, A92a/5,
 A92b/1, A92b/5, A93a/2, A94b/3, A94b/5,
 A95a/5, A95b/1, A95b/4, A95b/5, A96a/3,
 A96a/5, A96b/3, A96b/4, B4a/1, B5b/3, B6a/2,
 B6a/5, B6b/6, B7a/1, B8a/7, B8b/2, B9a/2,
 B9a/4, B9b/6, B10b/5, B10b/7, B11b/1, B11b/2,
 B12a/5, B12b/1, B12b/3, B13b/4, B13b/5,
 B15a/1, B15b/3, B15b/6, B16a/7, B16b/3,
 B17a/4, B17b/2, B19a/1, B19a/4, B19a/5,
 B20b/5, B20b/7, B21a/5, B21b/4, B21b/6,
 B22a/3, B22a/5, B22b/1, B22b/3, B22b/7,
 B23a/2, B23a/6, B23b/1, B23b/4, B23b/7,
 B25b/7, B26a/7, B26b/2, B27a/5, B27a/7,
 B28a/4, B28a/6, B28b/1, B28b/3, B29a/2,
 B29a/4, B30b/1, B30b/3, B30b/7, B31a/2,
 B31b/5, B31b/6, B32a/4, B32a/6, B33b/3,
 B33b/5, B34a/2, B34a/6, B35b/6, B36a/1,
 B36a/6, B36b/1, B36b/4, B36b/6, B36b/7,
 B37a/2, B37a/4, B37a/6, B37b/1, B37b/3,
 B38a/4, B38a/6, B38b/5, B39a/4, B39a/6,
 B39b/2, B39b/4, B39b/7, B40a/2, B41b/7,
 B42a/2, B42a/3, B42b/2, B43b/5, B43b/7,
 B44a/2, B45b/2, B46b/3, B47b/3, B48b/5,
 B49a/1, B50a/4, B50a/7, B51b/2, B51b/4,
 B52a/6, B52b/2, B53b/2, B55a/4, B55a/7,
 B55b/2, B59a/2, B59b/3, B61a/4, B61b/3,
 B64b/4, B65b/6, C3b/1, C3b/3, C3b/4, C4a/3,
 C4a/8, C4b/1, C6b/4, C7a/3, C7a/5, C7a/10,
 C7b/5, C7b/6, C8a/3, C9a/10, C12a/10, C12b/4,
 C12b/5, C12b/7, C12b/8, C12b/10, C13a/1,
 C13a/4, C13a/7, C13a/9, C13b/1, C13b/4,
 C13b/6, C13b/8, C14a/1, C14a/3, C15a/6,
 C16a/8, C16a/9, C16b/3, C17a/3, C18a/4,
 C18b/9, C19a/8, C19b/4, C20a/6, C20b/2,
 C21a/7, C22a/2, C23a/5, C24a/5, C24b/4,
 C24b/4, C26b/2, C27a/1, C27b/7, C27b/9,
 C28a/2, C28b/2, C29b/6, C30a/4, C31a/1,
 C31a/2, C31a/7, C31b/7, C33a/3, C34b/9,
 C35b/6, C39a/1, C39a/6, C39b/5, C39b/7,
 C40a/4, C40a/9, C40b/1, C41a/5, C41a/9,
 C41b/3, C42b/1, C42b/5, C43a/5, C44a/2,
 C44a/5, C44a/9, D1b/7, D2a/3, D3a/6, D4a/7,
 D5b/3, D5b/5, D6b/2, D6b/7, D7b/5, D7b/7,
 D8b/4, D8b/5, D13a/1, D13a/6, D13b/1,
 D13b/5, D14a/1, D15b/2, D16a/5, D16b/4,
 D16b/7, D17a/3, D17a/7, D17b/4, D18a/1,
 D18a/7, D18b/4, D19a/2, D19a/3, D19b/1,
 D20b/6, D21a/1, D22a/1, D28a/6, D30a/2,
 D31a/7, D32a/4, D33a/5, D33b/5, D34a/3,
 D35a/1, D36a/6, D38b/6, D39a/5, D39b/1,
 D39b/7, D40b/5, D41a/4, D41b/5, D43b/3,
 D45b/2, D45b/6, E1b/7, E2b/1, E3a/5, E4a/3,
 E4b/5, E4b/6, E5a/1, E5a/3, E5b/1, E5b/3,
 E6b/5, E7a/1, E7a/6, E7b/4, E7b/5, E7b/7,
 E8a/2, E8a/3, E9b/1, E9b/3, E9b/5, E9b/7,
 E10a/2, E10a/3, E10a/6, E10b/1, E10b/2,
 E10b/4, E10b/7, E11a/2, E11a/6, E11b/6,
 E11b/7, E12a/4, E12a/6, E12b/1, E12b/3,
 E12b/5, E12b/6, E13a/2, E13a/3, E13a/5,
 E13a/6, E14a/2, E14a/4, E16a/7, E16b/2,
 E16b/6, E16b/7, E17a/2, E17a/4, E17a/6,
 E17b/2, E17b/5, E17b/6, E18a/1, E18a/2,
 E20b/1, E20b/3, E22b/4, E22b/6, E23a/1,
 E23b/3, E24b/1, E24b/2, E25a/4, E25b/2,
 E26a/1, E26a/3, E26a/7, E26b/1, E27a/1,
 E27a/2, E27b/2, E27b/3, E28b/7, E29a/1,
 E29a/6, E29a/7, E29b/2, E29b/3, E29b/5,
 E29b/6, E30a/2, E30a/3, E31a/6, E31b/1,
 E32a/5, F29a/4, F30a/5, F30b/1, F31a/6,
 F31b/1, F33a/3, F34a/7, F38b/2, F43a/6,
 F45b/3, F52a/5, F57a/5, G24a/5, G25b/5,
 G26a/2, G26b/3, G26b/5, G28b/5, G29a/3,
 G29a/4, G29b/2, G29b/3, G29b/5, G30a/1,
 G30a/3, G30b/1, G30b/4, G31a/3, G31a/5,
 G32a/5, G33b/1, G33b/3, G33b/5, G34a/2,
 G34a/3, G34a/5, G34b/1, G34b/3, G34b/5,
 G35a/2, G35b/1, G35b/3, G38a/5, G38b/4,
 G39a/1, G39a/2, G39a/4, G39a/5, G39b/2,
 G39b/3, G39b/5, G40a/1, G40a/3, G40a/4,
 G40b/1, G40b/2, G40b/4, G41a/3, G41b/1,
 G41b/4, G42a/3, G47b/7, G48b/1, H23b/6,
 H24a/2, H25a/7, H25b/3, H26a/1, H28a/5,
 H28a/7, H28b/1, H28b/2, H28b/4, H28b/5,
 H28b/7, H29a/2, H29a/3, H29a/5, H29a/7,
 H29b/2, H29b/4, H29b/5, H29b/7, H30a/1,
 H30a/3, H30a/4, H30a/6, H30a/7, H30b/2,
 H30b/6, H31a/1, H31a/3, H31a/5, H31b/2,
 H31b/4, H31b/5, H31b/7, H32a/3, H32a/6,
 H32b/1, H32b/4, H32b/7, H33a/2, H33a/7,
 H33b/2, H33b/5, H33b/7, H34a/4, H34a/6,
 H34b/1, H34b/5, H35a/1, H35a/6, H35b/2,
 H38b/5, H39a/1, H39b/1, H39b/2, H39b/7,
 H40a/2, H40a/7, H40b/2, H40b/7, H41a/2,
 H41a/6, H41b/1, H42a/2, H42a/4, H42a/7,
 H42b/1, I2a/3, I2b/3, I3a/6, I4a/8, I4b/3, I5a/2,
 I5a/10, I5b/8, I6a/1, I6a/8, I6b/1, I6b/6, I7a/6,
 J32a/6, J32a/7, J32b/7, J33a/4, J33a/5, J33b/3,
 J33b/4, J33b/7, J34a/1, J34b/1, J34b/2, J34b/5,
 J34b/6, J40a/4

kim₁ 1. (s.z.) kim C26a/1, G52a/5, J33a/5, J33b/4, J33b/7, J34b/1, J34b/6

k.+din A43a/3, A43a/5, A43b/3, A43b/5, A44a/3, A44b/1, A44b/3-4, A45a/1, A45a/4, A45b/5, A46a/3, A50a/5, A51a/3, A65b/4, C42b/1, C44b/6, D21b/3, D22a/1, D40a/1, E7a/1, E7b/1, E7b/3, E7b/6, E13a/3, E17b/6, F37b/3, F55a/3, H28a/6, H28b/2, H28b/5, H28b/5, H29a/1, H29a/4, H29a/7, H29b/3, H29b/6, H30a/2, H30a/5, I5a/10

k.+[din] A45b/2

k.+dür H34b/5, H34b/6, H34b/7

k.+ler C25a/6

k.+ler tururlar G26a/1

k.+niñ A79a/2, C8a/8

k. turur A49a/1, A49a/2, C7a/10, C7a/10-7b/1, C7b/1, C25b/1, C30a/5, D16b/7, D17a/1

k. tururlar A39b/5-40a/1, A40a/1, A40a/2, A40a/3, A41b/2, A89b/2-3

2. (b.z.) ↓ kimse, kişi B44a/2, B44a/3, G46b/4

her k. A20a/2, A20b/5, A92b/3, B26b/4, B43b/2, B47a/2, C12a/10, C12b/1, C23b/1, C28b/7, C39a/7, C44a/7, D12a/1, D12b/6, D24b/7, D38a/3, D41a/2, D43b/4, D45a/2, D46a/1, E2a/2, E13b/6, E22b/1, E23b/2, E31b/7, J33a/1, J35a/4, J40b/1

k.+din E4b/6

k.+niñ A26a/2

kimerse ↑ A31a/1, A31a/3, A31a/5, A38a/3, B38a/6, B38b/6, B46b/1, B55b/1, B55b/3, B62b/2, C7b/10, C18a/10, C29b/9, E7b/3, G44b/1, G53a/3, I6b/5

bir k. C9b/2, C9b/4

her k. B46a/4

k.+ge B44a/4

kimesni ↑ A16b/5

kimsen altın renkli deri

k.+din A19a/5

kimya-yı sa'adet (ö.i.) İmam Gazalî'nin meşhur eseri

k.+de D44b/3

kir- 1. gir-, dış sayılan yerden veya ortamdan içeri geç-

k.-diler A27b/3

k.-er G49a/3

k.-erde A53b/5, B27a/6, B28a/4, B31a/1, B52b/2, C41b/8, E9b/2, E18a/4, F38b/3

k.-ermen B28a/7

k.-ersin B28a/5

k.-gen B62a/4

k.-ip A11b/5, A33b/1, A46b/3, C11b/2

k.-ip kældiler A66a/5

k.-megey D29b/4, F61a/1

k.-meklik B52b/6

k.-se B64b/6, C20b/1, F61a/2

k.-señiz G50b/3

2. bir mesleğe, bir topluluğa katıl-

k.-di A12b/5

3. (y.f) zaman kavramları için gel-/başla-
yaşka k.-ipdürmen A29a/4-5

kişi (b.z.) kişi, kimse A26a/1, A26a/4, A2a/3, A75b/5, A76a/4, B36b/2, B38b/7, B44a/4, B46b/6, B47a/5, B55b/4, B55b/5, B62b/6, C8a/7, C9a/6, C9a/7, C12a/6, C38a/3, D13a/3, D24a/4, D29a/7, D29b/1, D46b/7, E29a/7, F51a/5, H24b/1, H25a/2, H25a/3

her k. A20a/5, A79b/3, A80a/2, B14a/2, B54a/2, C37b/2, C44a/1, D10a/2, D27b/1, D43a/2, D47b/3, I8a/5

her k.+ni F54a/3

hiç k. E19a/6

hiç k.+ge D39a/7

k.+din A22b/2, A23b/4, A76b/2, A97b/2, B5b/6, B58b/5-6, D12b/3, D36a/2, D36a/5, D38a/5, E21a/5-6, E30b/3, G43a/2, H38b/4

k.+ge A20b/3, A97b/5, B54a/6, C37b/3,
D29b/5, D38b/2, D45b/4, E18b/7,
H24b/5

k.+lerdür B60a/1, B61a/6, B61b/3

k.+ler turur B59b/4

k.+ni A24b/3, A32a/5, B38b/1-2,
B44a/5, B44b/3, D45b/5, I6a/7, I7a/2

k.+niñ A24b/4, A25a/1, A38a/4, A38a/5,
B39a/1, B40a/5-6, B43a/1, B55a/6,
C8a/10, D34b/3, D34b/5, E4b/3,
E8b/2, E14b/6, E14b/7, E18b/2,
F32a/4, F51a/3

kitāb (Ar.) 1. (is.) kitap A31a/1, B7a/5,
C9b/4, C25a/1

k.+dur A31a/2

k.+ğa A32b/4 2. (b.g.) kutsal kitaplar,
Allah'ın peygamberlerine gönderdiği
kitaplar

k.+larığa D30a/6

kiy- giy-

k.-diler A8b/2, H27a/3-4

k.-er érdiler A10b/2, A10b/4

k.-gen G45a/4

k.+--gil A7a/4

k.-ip A67b/5

kiydür- giydir-

k.-diler H27b/7

k.-ür G47a/4

k.-ürde C14b/2-3

kiyik geyik H26a/7

koçkar koç D23a/5

k.+nıñ J39a/3

kol 1. el E4a/6

küşāde kol+luğ bolğay E15a/7

k.+ğa A42b/5, D29a/3, G42a/1

k.+da B30b/5

k.+ı D34a/3

k.+ıdın A12a/5, A76a/1-2, B57a/6, E4b/3

k.+ığa B49b/5, G32b/4, G38a/4

k.+ı kurudı A13a/4

k.+ını B37a/7, B41a/3, B52b/3, C12a/7,
D33a/1, D34a/2, F52a/3

k.-ınıñ B41a/3, B52b/3-4

k.+ları A9b/1, A9b/2

k.+larığa H26a/5

k.+larını A47a/1, D24a/7, E3b/4

k. salurda C33b/7

2. güç, kuvvet, iktidar

koldın kel-: gücü yet-, elinden gel-

k.+ımızdın kélişi [çe] A35b/4

3. yönetim, idare

k.+ıda F55b/6

kolda- kolla-, gözet-

k.-ğay C43a/3

k.-ğaylar C37a/4

k.-p C11a/4

koñ arka, kış

k.+ını C20a/7

konaq mısır C36a/1, G39b/3

kop- 1. uykudan kalk-, uyan-

k.-mağlık A71b/3

k.-up C11a/10

2. ölümden sonra diril-, haşrol-

k.-ğay A24a/3, A80b/1, A88b/2, A89a/3,
C39b/4, G42b/5, H25a/4, H37a/6,
J40a/2

k.-ğaylar C36b/8

k.-kay E32a/2

k.-kaylar C24a/2

kor (Far. < kūr) (s.) kör, gözü görmeyen
E32a/1, G42b/5

k. bolğan G43a/1

kork- kork-, sakın-

k.-mağ C22b/6

k.-mağ turur C33b/1

k.-up E2b/7, F32a/7

korkunç endişe, vehim

ķ.+ı B26a/3

ķoş çift, toprağı işlemek için beraber koşulan iki öküz veya at G36b/4, G38a/1

ķ.+ğa G31a/3

ķ.+қа G33b/2

ķoş- 1. çift ķoş-

ķ.-arda C32b/7, G31a/4, G33b/2, G38a/2

ķ.-ķan C19a/5

ķ.-up bolğandın G41a/1-2

2. bağla-, kat-, birleştir-

ķ.-arda G40b/3

ķoşul- eklen-, katıl-

ķ.+ğan C44b/5

ķotan ağıl

ķ.+dın J35b/1

ķ.+ge J36a/2

ķ.+nı J39a/5

ķotaz yak, tibet sığırı; koyu kahverengi veya beyaz tüyleri bulunan bacakları kısa belli kuyruğuna kadar aşağı meyilli Şincan, Orta Asya'nın dağlık bölgeleri, Tibet ve Himalaya bölgelerinde yaşayan bir tür sığır

ķ.+nı F43b/5

ķotur topal (OSTN II/I 609) F54b/7

ķoy koyun A95a/3, D23a/5, E28b/6, I3a/9, J33a/3

ķ.+ğa A95a/3, C27b/5, E28b/5, J36a/5

ķ.+nı D23a/5, F43a/6, F56a/3, J34b/6, J34b/7, J36a/4, J36b/2, J37b/1, J37b/3, J39a/2

ķ.+nıñ I3b/5, J36a/2

ķoy- 1. bırak-, koy-

ķ.-dı A66b/4

ķ.-dılar H26a/7

ķ.-ğay B41a/2, B41a/7

ķ.-mağlık B30b/7

ķ.-up A46a/5, B41a/4, B52b/4, D11a/5

ķ.-up ketti A68b/5

2. terk et-, vaz geç-

ķ.-maysen A6b/3

3. ver-, bağışla-

ķ.-ğan A10a/4

4. götür-, ulaştır-

ķ.-dı C16b/7

ķ.-dılar C16b/1

ķ.-ğannıñ C16b/2

ķ.-gıl C16a/10

ķ.-up A69a/3

5. yerleştir-

ķ.-arda C13a/10

ķ.-sa G54b/5

6. dök-, boşalt-

ķ.-arda C14a/2, C14b/7, J37a/1, J37a/5

ķ.-mağay C20b/1

ķ.-up G50b/5

7. daya-, yasla-

ķ.-mağay C20a/8

8. yükle-

ķ.-mağay D29b/2

9. karar alma/değerlendirme yetkisini birine/birşeye devret-

ķ.-ğay D30a/2

10. içine işlet-, nüfuz ettir-

ķ.-arda E12a/4

11. ihtiva ettir-, bulundur-, kapsamasını sağla-

ķ.-dum D44b/4, D44b/5, D44b/6

12. (y.f) bir kimseyi veya bir şeyi belli bir durumda bırak-

aç ķ.-mağay D29b/7

bī-naşīb ķ.-mağaysen F62a/7

maħrūm ķ.-masmız A35b/5

13. (y.f) bas-, adımla-; giriş-

ķadem ķ.-ğay F52b/2

ķadem ķ.-mağay B50b/3-4

ķadem ķ.-mağlık B48a/2-3

14. (t.f.) konuşmacının kibar bir dille ricası olan esas fiili muhatabından talep etmesini ifade eder.

bî-kâr kılıp k.-uñ C12a/2

közaber- koyuver-, salıver-, bırakıver- (YUTS 246)

k.-gende J35a/7

közül- (y.f) veril-, takıl-

añ k.-dı D48a/2

koze (Far.) (is.) çömlek, tas (TED 175)

k.+ğa J37a/5

kö- (< köp-: 329) mayalan-, şiş-, köpür-

k.-p 36a/5

kögen sağma zamanında birkaç oğlak ve koyunun koşulup bağlandığı bağ (UŞS II 77)

k.+din J35a/6

k.+ge J35a/5

köhne (Far.) (s.) eski, eskimiş A83a/2

köl göl

k.+de B45b/4

kök mavi

k. kıladurğan E11a/1

köm- göm-

k.-meklik D32a/2

könelgü maya, yoğurt mayalamak için süte karıştırılan maya (İL 922) J37a/3

könek kovan (arı kovanı anlamındaki “herinin köniği” tamlaması için bk. UŞS II 109)

k.+ige D14a/6

köñül gönül

k.+de B62b/4

k.+ige D42a/5

k.+ini C33a/7, G33b/1

k.+i yumşaq bolğay A72b/5

k.+lerini C33b/5

köp 1. (b.s.) çok, birçok, sayısı kesin olarak belli olmayan ancak birden çok olan nicelik A82a/3, G48b/5, G51b/1, I5a/9

2. (m.z.) çok B27a/4, D34b/7

kör- 1. gör-, müşahede et-

k.-düm C11b/8

k.-üp A8b/3, A10a/1, A27a/1, A68b/1, A68b/4, B66b/2, C3b/6, C39b/5, E4a/1

k.-ürler A7b/5

2. (mec.) yaşa-, deneyimle-

k.-er F40b/2, I5a/10

k.-gey D11b/5

k.-geyler E20b/1

k.-megey C37b/8, D11b/4, D12a/7, J38b/5

k.-mes A21a/4, F35b/6

3. değerlendir-

k.-gey F32b/5

4. (y.f) değerlendir-; ele al-

h̄ār k.-meklik A74a/5-74b/1, A74b/2

h̄ār k.-se A20a/2-3

h̄or k.-megey I6a/6

5. (y.f) hayal et-, tasavvur et-

tüş k.-düm A33b/4-5, C10a/8, C11b/7

köre (e.) göre, .. e göre I5b/9

körset- göster-

k.-ip berdiler A8a/4, A14b/3-4, A19a/1

k.-key D41b/7

körün- görün-

k.-gey B57a/6

körüş- görüş-

k.-tiler C8b/5

köter- 1. kaldır-, yukarı doğru dik-

k.-almageyler C6b/2

k.-ip F52a/4

k.-seler C17b/5

2. taşı-

k.-ürde B25a/4

3. boşalt-

k.-ürde J37a/3

köteril- kaldırıl-, gideril-

k.-gey B57a/3-4

köz 1. göz

k.+i A89a/2, E32a/1, G42b/5

k.+ige B57a/5, C12a/7

k.+ini B49a/5

k.+leri B60b/5

k.+üm A36a/3, C11a/10

k.+ümge A32a/4, C9b/9

2. nazar, kıskançlık ve hayranlıkla bakıldığına uğursuzluk getirdiğine inanılan bakış

k.+idin J38b/6

köza (Far. < küze Yıldırım: 331) ibrik, sürahi; çanak

k.+ğa B65a/5, C14b/7

kübe (Far.) tokmak A52b/4, A65a/4

kübele- (Far.+T.) tokmakla-, çekiçle-

k.-rde A60a/1

kuddūs (Ar.) (is.) 'hiçbir eksik ve hatalı tarafı olmayan' anlamında Allah'ın sıfatı

yâ k. I4b/8

kuğret (Ar.) (is.) güç, kuvvet, iktidar

k.+i G30a/3, I4b/1

k.-i yezdān érür G50b/2

kūhistān (ö.i.) Afganistan'da Hindukuş dağlarının güney eteklerinde ve Kabil'in yakınlarında bulunan, ortalama yüksekliği 2000 ile 2500 metre civarında olan, Ahalisin büyük bir çoğunluğunu Taciklerin oluşturduğu yerleşim yeri

nişīn-i k. E26b/3-4

perişte-i k. H41b/5

kul Allah'a göre insan, abd

k.+ığa B34a/7

k.+larıñnı F62a/5

kulāb (Far.) (is.) kanca, çengel (PED 982) F55b/1

kulağ (< kulağ) kulak, işitme organı

cān k.+ıñlarda tutunlar E19b/3-4

k.+ığa G37a/3

kurān (Ar.) (ö.i.) Kuran-ı Keirm, İslam dininin kutsal kitabı

hatm-i k. I8a/5

kur-bāflık kemer belbağı dokumacılığı H30a/1-2

kurbān (Ar.) (is.) kurban, Allah'a feda edilen değer

k. kıl D23a/1

kurbānlık (Ar.+T.) 1. (is.) feda edilen şey, kurban edilen şey

k.+ğa A93b/5, C27a/7-8, C27b/6, E28a/3

k.-ı ĥudāy J38a/5-6

k. kıl B33a/5, B33b/6

k. kılmağ B33b/1, D7b/3

k. kılsun B34b/3

k. kılurğa F50b/2

2. (s.) kurbanla ilgili D31b/3

kurı- (mec.) mahvol-, kahrol-, işlemez hale gel-

kolı kurı-: (b.f.) eli tutmaz ol-, eli işlemez hale gel-

k.-dı A13a/4

kuruk (h.z.) eli boş olarak, bir şey vermeden F61a/4

kuyula- kuyula-, göm-

k.-rda F40b/3

kuyūd şahī (ö.i.) Risāle-i Mūze-dūzluk'ta ilme-dūzluk'un piri olarak gösterilen kişi

k.+din A45a/5

kūtāh (Far.) (s.) az; bereketsiz, A70b/4

küçür- (< keçür-) bağışla-, affet-

k.-mek D33a/3

kūf (Far. < küp) küp, içine çeşitli mazlemeler koyulan büyük kap

k. tutmağda E13a/5

k.+ge E3a/1, E3b/4, E4a/6, E12b/5

k.+din E3b/7

küfr (Ar.) (is.) İslam dininin dışında olma hali, kafirlik

k.+niñ C15b/1

kül kül, yanan şeylerden artakalan toz madde B28b/6

küleḥ-bāflık (Far.) (is.) külah dokumak, külah dokumacılığı H28a/5-6

küll (Ar.) (b.s.) bütün, tüm C16a/5

k.-i belādın J39a/1

küllī (Ar.) 1. (h.z.) bütünüyle, tamamıyla C21a/4

2. (b.s.) bütün hep D37b/1

kün (is.) gün A12b/5, A30b/4, A37a/3, A66a/2, D2a/1, D3b/4

āmennā ve saddaḡnā k.+i A21a/5, E19a/2, F35b/4

‘araṣat k.+i F36b/6

ferdā-yı kıyāmet k. B5a/7, D25b/3, H37a/1

her k.+de H27b/2

her k.+i C41a/6

k.+de A66a/2, C41a/8, D3b/4

k.+din D30b/3

k.+din k.+ge: (h.z.) günden güne, gün geçtikçe, gittikçe A9a/2, A22a/1-2, A22b/1, A23a/3, A80b/4, B56b/6, B58a/2, C21a/6, C36b/6-7, C37a/3, D11b/1, D31a/4, D37b/6, E21b/3-4, G44b/3, J38b/5-6

kıyāmet k.+i A21a/4-5, A22b/2, A24a/1, A35b/4, A80a/5, A88a/5, A89a/2, A97b/4-5, B10a/7-10b/1, B14a/5, B58b/1, B59a/4, B63a/4, B67b/2, C23a/9, C36b/7, C39b/2, C39b/3, C43a/2, C43a/3, D11b/6, E20a/5, E23a/4, E24a/4, E30b/3-4, E32b/7, G42b/3-4, G44b/4, G45b/1, H25a/3, H37a/5-6, I7b/2, J40a/1

kıyāmet k.+iniñ C37a/4

kıyāmet k.+leriḡa D30b/1

k.+i A5a/5, A80b/2, A97b/4-5, B67b/6, C9b/1, C28a/9, D7a/6, D31b/6, E2b/3, E24a/2, E32a/2, G48b/4

k.+lerde C6b/1

k.+lerde bir k. B18a/5-6

k.+lerde bir k.+i F29a/5

k.+leri C6a/6, D7a/7, D7b/1

k.+leride D32b/3, D39a/3

k.+niñ D29a/1

küncüre posa, küspe (YUTS 212)

k.+ni C18b/6

kündüz gündüz C15b/5, C43b/8, G38a/1

künlük (s.) günlük, günle ilgili A80a/5-80b/1, A88b/1, B59a/6, C6b/10, C24a/2, C39b/4, I7b/3, J40a/1

kürsī (Ar.) (is.) tasavvufta fiili sıfatların cümlesinin tecellisi, ilāhī iktidarın ortaya çıkış yeri, emir, nehiy, icad ve idamın tenfiz mahalli, tafsil ve ibhamın menşei, zarar ve faydanın, fark ve cem'in merkezi, kaza ve kalemin tafsil olduğu mahal C17a/10, C17b/8

küşāde (Far.) (s.) açık D24a/7

k. kolluk: eli açık, açık elli, cömert

k. bolḡay E15a/7

küteḥ (Far.) (s.) kısa, az C18b/5

küy- yan-, parla-

k.-di J40b/5

küydür- yak-, ateşe ver-

k.-üpler E11a/7-11b/1

küz güz, sonbahar

vaḡt-i k.+de G52a/2

küzlek sonbahar barınaḡı (YUTS 214)

k.+ke G49a/4

küzlük güz, sonbahar G52a/1

L

la‘īn (Ar.) (s.) lanetlenmiş şeytan, iblis C17b/5

ṣeytān-ı l. G37a/2

lahza (Ar.) (is.) an, göz ucu ile bir kez bakıncaya kadar geçen süre

her l. G50a/2

laḳab (Ar.) (is.) lakap, bir kimsenin kendi özel adından başka onun özelliklerini gösteren takma ad

l.+ları B20b/3

laʿnet (Ar.) (is.) lanet, bir kimse için Allah'tan sonsuza kadar merhametten yoksun bırakılmasını dileme, beddua, ilenç

l.+ge D37b/4

l.+ige D12a/5

l. kılğay B59a/1

l. kılğaylar C31a/9

l. okurlar C39b/2, C43a/2

lāyʾaḳıl (Ar.) (s.) ne yaptığını bilmeyen, akli başında olmayan, dalgın

l. bolur érdiler E14a/1-2

lāzım (Ar.) (s.) gerekli, lazım C42b/7, G45b/4, G45b/5

bağış kılmaḳ l.+dur E20a/3-4

bilmek l.+dur I7a/5

l. bolsa A75a/2

l. bolur A20b/4, A79b/5, B54a/7, C37b/3, H24b/2-3, H24b/5

l.+dur B46a/6, B47b/2-3, B47b/4, B56b/1-2, B57b/1, B63b/2, C22b/7, C22b/7, C28a/8, E23b/3

l.-i zāhirdür C15a/10-15b/1

l. tutup E20b/6

lazımlıḳ (Ar.+T.) (s.) gerekli, lazım C15a/9

leb-mūy (Ar.+Far.) (is.) bıyık D33b/7

letle- (Far.+T.) vur-, döv-, çarp- (let için bk. PED: 117)

l.-rde E10a/6

levḥ (Ar.) (is.) Allah'ın takdir bilgilerinin yazılı olduḡu manevi levha C17a/10, C17b/9

leyinle- (Ar. < laʿīn+ T.) lanetle-

l.-se A77b/4-5

libās (Ar.) (is.) giysi A19b/5

livā (Ar.) (is.) sancak, bayrak

saye-i livā-yı ʿaleminiñ C24a/3-54

luḳmān ḥekim (ö.i.) Lokman Hekim, kadim tabiplerden ve salih kimselerden biri. Kuranda adının hikmetiyle birlikte anılması nedeniyle bazı müfessirler tarafından peygamberliğine bile hükmedilmiştir. Tam olarak ne zaman yaşadığı bilinmemekle birlikte bazı büyük müfessirler Davud peygamber döneminde yaşadığını söylerken bazıları Eyüp peygamberin kız kardeşinin yahut teyzesinin oḡlu olduḡunu iddia etmişlerdir. Habeşli bir köle olduḡu ve azat edilmesinden sonra terzilik yaparak para kazandığı, öğüt ve nasihatlar vererek müftülük yaptıḡı rivayet edilmiştir.

l.+din H29b/1

luḳme (Far. < loḳma) (is.) (mec.) kazanç, rızık A50b/5, C6b/5, C23b/7, C39a/9, C40a/4, C42b/9, D12b/7, E23a/3, F44b/3

l.-i ḥelāl D4b/4, E15b/1

l.+leridin I7b/1

l.+si D12b/2, E16a/3, E24a/3, F33a/1, F36a/5, G42b/3

luḳf (Ar.) (is.) bağış demektir. Kul'u Hakk'ın taatına yaklaştıran ve günahlardan uzaklaştıran her şey A85b/1

M

mā (Ar.) (is.) su

m.-yı hindustān H41b/7

maʿdūm (Ar.) (s.) yok olan, bulunmayan

m. kıldılar C18a/4

maḡfiret (Ar.) (is.) Allah'ın kullarına acıyarak suçlarını ve günahlarını bağışlaması

m. kıılır D42a/4

māḥ (Far.) (is.) 1. ay, kamer

m.-ı tābān C6b/10

2. 30 günlük zaman dilimi, yılın on iki kısmından her biri

m.-ı muḥarremniñ C45a/3

maḥal (Ar.) (is.) 1. an, ara, zaman

m.+din C23a/3

2. yer, mevki, yöre

m.+de E9a/3, E9a/6

maḥalle (Ar.) (is.) bir kentin kendi içinde bir bütün oluşturan bölümü semt

m.+din C21a/4

maḥrūm (Ar.) (s.) nasipsiz, mahrum, elde edememiş B68a/7, C17b/6

m. ḳalğaylar E21b/1

m. ḳalmas A21b/1

m. ḳalır A24a/5, D6b/5

m. ḳılır J38b/2

m. koymasmız A35b/5

maḥz (Ar.) (s.) halis, katıksız, gerçek

m.-ı ḥarām turur F57b/6

maḳām (Ar.) (is.) 1. yer, mesken B27a/2

2. tasavvuf erbabı kişinin kendi irade ve çabasıyla ulaştığı kademeli ruhsal ve ahlaki olgunluk düzeylerinden her biri A83b/3, A83b/4, A83b/5, A84a/1, A84a/2, A84a/3, A84a/4, A84a/5, A84b/1, A84b/2, A84b/3, A84b/4, A84b/5, A84b/5, A85a/1, A85a/2, A85a/3, A85a/4, A85a/5, A85b/1, A85b/2, A85b/3, A85b/4, A85b/5, A86a/1, A86a/2, A86a/3, A86a/4, A86a/5, C42b/5, C42b/6, C43a/7, C43a/9, C43b/2, C43b/4, C43b/5

m.+[ı]ğa F35b/1

m.+nı C42b/7, C43a/2

m.+nıñ C43a/4

3. müzikte bir dizinin işleniş biçimine verilen ad, hava, melodi

m.+[ı]da C22b/2

4. mertebe, derece C22b/5, D25b/6, D26a/1

m.+ı D25b/7, D26a/2, D26a/4, D26a/5, D26a/6

m+[ı]nı D25b/6

m.+nı D26b/1

maḳbūl (Ar.) (s.) uygun görülen, hoş giden, beğenilen

m. bolğay B32a/3-4

maḳbūl tır-endāz (Ar.+ Far.) (ö.i.) Risāle-i müze-düzluḳ'ta iğneyi miras bırakan kişi olarak gösterilir.

m.+dın A50a/5

maḳṣad (Ar.) (is.) istenilen, şey, amaç

m.+larığa D5b/2

maḳṣūd (Ar.) (is.) maksat, istek

m.+ığa A82a/4, A87a/2, D42a/7

m.+ları C36b/1

maku → **moka** (KYAS 185) H32b/7

m.+ğa H32a/3-4

māl (Ar.) (is.) 1. bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü C11b/6, D30b/6

m.+dın J38a/5

m.+ğa D14a/5

m.+nı A37b/4-5, C12a/3, D31a/1

2. çift ve yük hayvanı D27b/3, F38b/6, F39b/3, F40b/1, F57a/6, F57b/5

m.+ğa F56b/6

m.+nı F39a/6, F40b/2, F56b/5

m.+nıñ F39a/4, F40a/6, F55b/3

māl-ā-māl (Ar.) (s.) çok dolu, dopdolu

m. érür G47b/7

māldār (Far.) (s.) mal sahibi, zengin D47a/2

maʿlūm (Ar.) (s.) bilinen, belli

m. boldı A48b/3, A69a/1, C7a/8

m. ḳıl-: bildir-, anlat-

m.-ıp B33b/3

maʿmūr (Ar.) (s.) bayındır, abad

m. bolğay B55a/7, B63a/2, B67a/7, C43b/9, D11b/2, D36a/4, H24a/5

m. bolğaylar C43a/4, E22a/1

m. bolur A21a/3, A23a/5, A88a/5

m. ḳılğay D42b/2

mān (Far.) (is.) aile, ev halkı (PED 1144)

m.+ı G51a/1

maña (zm. + h.e.) bana A18a/2, A25b/5, A32a/2, A32b/2, B33b/6, B34b/1, C3b/5, C10a/4, C11b/6

maʿnā (Ar.) (is.) mana, anlam C16a/8

m.+sı C17a/7, E28a/5

mānī (Ar.) (is.) mani, engel G50a/2

maʿrifet (Ar.) (is.) 1. Allah'ın zatına ilişkin bilgi irfan A84a/2

2. tasavvufa göre Allah'a ulaşma yolundaki dördüncü yani son mertebedir. Bu mertebeye erişenlere "ehass-ı havassu'l havass" denir A41a/5, C5b/5, D35a/3, D35a/7, D40b/6, D41a/3

fīr-i m. D19a/2-3, D20a/3

ʿilm-i m.+de D5a/7

pīr-i m. A91a/2, C24a/8, C26a/6, E26a/2, F45a/4, F47a/5, H40b/1

pīr-i m.+ni E23b/5

şeyh-i pīr-i m. B12b/1-2

maʿrūf (Ar.) (s.) meşhur, tanınmış, bilinen

m. édiler C30a/3

maʿşiyet (Ar.) (is.) günah işleme, günah

m.+din C18a/3

m.+lerini D42a/4

maʿşūm (Ar.) (s.) masum, günahsız C18a/3

maş fasülye G39a/5

māş-reng (Far.) (s.) fasülye rengi E6b/7

mā-teḳaddem (Ar.) (is.) geçmiş zaman, geçmiş, mazi

fīrān-ı m. D20a/4-5

fīrān-ı m.+lerḡa D13a/4-5

fīr-i m.+lerniñ F32b/3

peygamber-i m.+lerniñ E8b/3-4

pīr-i m.+lerniñ E18a/5

pīrān-ı m.+ler G43a/1-2

pīrān-ı m.+lerniñ G44b/4-5

pīrān-ı m. D15b/3

pīrān-ı m.+lerḡa D11a/2

mātemdār (Ar.+Far.) yaşlı, matemli

m. bolsa A77a/2-3

māverā (Ar.) (is.) öte dünya, görülen alemin ötesi C17b/10

mazlūm (Ar.) (s.) mazlum, zulme uğramış D31a/6, D47a/1

maẓmūn (Ar.) (is.) anlam, mana

m.+ı A20b/5, B54b/1, D24a/2, D28b/1, E2a/2

me-bādā (Ar.) (ünl.) 'Allah korusun!' anlamında ünlem (TEL 1667) C42b/7

mecāzī (Ar.) (s.) mecazla ilgili, mecazi

pīr-i m. A49a/5, C7b/1, C7b/4

mecīd (Ar.) (s.) yüce, şan ve şeref sahibi

kelām-ı m.+de B59a/2, D43b/7, D44b/1

mecālis (Ar.) (is.) meclisler, toplantılar; toplantı yerleri

m.+de E15a/4

meclis (Ar.) (is.) bir konu üzerinde görüşüp tartışmak ve kararlar almak üzere ilgili kimselerle yapılan toplantı

m.+dağı B42a/5

m.+de B44a/2

m.+deki F54a/4-5

m.+ke B45a/1

meded (Ar.) (is.) zor durumda kalmış bir kimseye yapılan yardım A21b/5, A23a/2, A80a/3, A99b/5, B50a/3, B51a/7, D11a/3, D37a/4, D39a/4, E9a/5, E17a/1, H36a/3

m. kılmagay B57a/2

m. kılmaz E15b/5

m. kıılır E6b/4-5

meger (Far.) 1. (e.) ancak, fakat B44a/6, D40b/2, E15a/5

2. (e.) sanki G52a/2

mehter (Ar.) (s.) yüksek rütbeli hizmetkar B67b/2

ḡazret-i m. ʿazrāʾil ʿaleyhi's-selām B10b/2-3

ḡazret-i m. ʿazrāʾil ʿaleyhi's-selām tururlar B9b/4-5-6

ḡazret-i m. cebrāʾil ʿaleyhi's-selām B9b/6-7

hazret-i m. isrāfīl ‘aleyhi’s-selām B9b/2-3

hazret-i m. mikā’īl ‘aleyhi’s-selām B9b/1-2, B10a/3-4

mekānitik ? (Yun.< mekanitik) (s.) mekanik A65a/5

mekke ↓ (ö.i.) İslam dininde önemli yeri olan kutsal bir şehirdir. Zira İslam dininin peygamberi Muhammed burada doğmuş, kutsal kitabı Kur'an burada indirilmeye başlanmış ve Beytullah denilen Kabe de yine bu şehirde yer almaktadır. Kur'an'da 'şehirlerin anası' (ummu'l kur'a) sıfatıyla anılır. Günümüzde ise her yıl milyonlarca müslümanın ziyaret ettiği kent Riyad ve Cidde'den sonra ülkenin 3. büyük kentidir. A67b/1

m.+ge A25b/1, A67b/5

mekke-i mu‘azzama ↑ (ö.i.)

m+nı C8a/3

m.+da C8a/4

mekketullāh ↑ (ö.i.)

m.+da C11a/2

m.+da érdim A28b/1

m.+[ğa] C9a/1

m.+nıñ A35b/1, C10b/10

mekr (Ar.) (is.) hile, aldatma

m.-i şeytān C17b/4

melāl (Ar.) (is.) bıkmaya usanma B56a/4, B63b/6

melīk (Ar.) (s.) mal, mülk sahibi

tekbīr-i m. B35b/6-7, B36a/5

melīke (Ar.) (s.) mal, mülk sahibi

tekbīr-i m. A95b/1, A95b/4

melle-reng (s.) toprak rengine yakın açık sarı renk (“melle” kelimesinin anlamı için bk. UTİL V 138) E7a/1

mel‘ūn (Ar.) (s.) Allah tarafından lanetlenmiş olan, lanetli

iblis-i m. C17a/1-2

men (ş.z.) ben A27a/2, A28b/1, A31a/4, A31b/1, A31b/5, A32b/5, A36a/3, A47b/1,

A66b/2, C9a/1, C9a/4, C10a/2, C10a/5, C11a/7, C16b/4, I2b/7

m.+dék B34a/6

m.+din A29a/5, C9a/6, C12a/2

m.+ge H25b/4

m.+i A36b/4, A67b/2

m.+iñ A17a/2, A28a/3, B34a/3, C8b/9, C44a/6, D22b/1

menfa‘at (Ar.) (is.) yarar, fayda

m.+ler D11b/4, I5a/9-10

menzil (Ar.) (is.) konak yeri, menzil C17b/10

m+i G46b/6

m.+leri turur B27a/2

merātib ↓ → **mertebe** G53b/2, G53b/3

merātibe (Ar.) (is.) 1. ↑ → **mertebe** kere, defa, kez D10a/7, D10b/2, D10b/3, D10b/4, D14a/6, D16a/3, D16a/4, D20b/4, D24b/1, D25b/2, D36b/2, D36b/3, D36b/4, D36b/5

m. durur D24b/4

2. **mertebe/dereceye** göre yapılmış sıralama

m.+si E6b/3, E16a/2

mercūm (Ar.) (s.) taşlanmış, recm cezasına çarptırılmış

merdūd-ı m.+ğa C17a/2

merd (Far.) (is.) adam, insan

m.-i dehķān G48b/5

m.-i kāmīl bolğay B63b/7

merdān (Far.) (is.) mertler, yiğitler

hazret-i ş.+dın H30a/3-4

şāh-ı m. E7a/2

merdūd (Ar.) (s.) reddedilmiş, kovulmuş

m.+dur F58a/2-3

m.-ı mercūmğa C17a/2

merdūmān (Far.) (is.) insanlar, halklar C24a/1

mertebe 1. → **merātib**, **merātibe** A42b/5, A43a/1, C33b/9, E4b/3, G53b/3

2. makam, mevki, derece

m.+si A86b/4, G43b/5, G44a/3, J33a/2

m.+side F54a/3

m. turur C22b/4

mescīd (Ar.) (is.) mescit, namaz kılınan ibadethane

m.+niñ F52a/3

mese-düzluḡ (Ar.+Far.+T.) mest dikiciliği, bir tür deri çorap yapıcılığı A44b/3

mesh (> meshe>mese Ar.) mest, sayası ve tabanı yumuşak keçi derisinden yapılan, astarsız kısa konçlu, ayakkabı içine giyilen ayak giysisi A19b/4

mest (Far.) (s.) sarhoş, kendinden geçmiş olan E14a/1

meşakkat (Ar.) (is.) sıkıntı, güçlük, mihnet, eziyet

m. tartarsın G37b/1

m.+lar G51b/1

meşāyih (Ar.) (is.) şeyhler A99a/5, D47b/2, F43a/4

m.-i evliyā E26b/2

meşāyihān (Ar.+Far.) (is.) şeyhler C15a/5

silsile-i m. tururlar C22b/5-6

meşḡul (Ar.) (s.) iş görmekte olan, birşeyle uğraşan

m. bolḡay B51b/1

m. bolmaḡlık B47b/7

m. bolmaḡ C40b/7

m. bolmasdın B51a/4

meşḡulluḡ (Ar.) (is.) uğraş, işgal

m. kılur érđi A11b/5-12a/1

meşhūr (Ar.) (s.) meşhur, şöret sahibi, tanınmış C30a/2

m. boldı A11b/1, A42b/3, D21b/2, F30a/4, I5a/8

metā (Ar. < metā^c) (is.) mal, mazleme, meta

m.+larnıñ D41b/6

mevc (Ar.) (is.) dalga

m. turur F44a/3

mevcūb (Ar.) (s.) bir şey vacip kılınmış

m. bolsa B32a/2-3

mevḡūf (Ar.) (s.) durdurulmuş, alıkonulmuş

m. ḡalır D24b/6

tekbīr-i m. A95b/4-5, A96a/2, B36a/7, B36b/3, D21b/6, D24a/5, E29a/6, E29b/1, F51a/1

mevlānā rūmī → **mevlānā-yı rūmī**, **mevlevī rūmī**

ḡazret-i m. E25b/3

mevlānā ṣems-i tebrīzī → **mevlānā-yı ṣems-i tebrīzī**, **ṣeyḡ ṣemse'd-dīn tebrīzī**, **ṣeyḡ ṣems-i tebrīzī**

ḡazret-i m. B12b/5, C26a/7

mevlānā ṣeyḡ sa'dī (ö.i.) Şeyh Sadi-i Şirazi (Farsça: Sa'adī-e Shīrāzī; d. 1193, Şiraz - ö. 1292, Şiraz) Fars şāiri ve İslam alimi. İran'ın Şiraz kentinde doğmuştur. Çocukken babasını kaybedip dedesi ve amcası tarafından yetiştirilmiştir. Daha sonra Bağdat'a gidip Nizamiye Medreseleri'nde öğremini tamamlanmıştır. 30 yıl boyunca Hindistan ve Kuzey Afrika'yı dolaştıktan sonra 1256'da memleketi Şiraz'a dönerek şiirleri yazmaya başlamıştır. Günümüzdeki en çok konuşulan eseri Gülistan ve Bostan'dır. Moğol ve Haçlılarla yapılan savaşlara katılmıştır. Haçlılara esir düşmüştür. On dört defa hacca gitmiştir. Bütün şiirlerinde Sadi mahlasına rastlanmaktadır.

ḡazret-i m. E25b/5

mevlānā ūrī (ö.i.) Irak'ın güneyinde yer alan bugünkü adıyla Tel el Mukayyer adlı antik Sümer yerleşim merkezi Ur'dan olduğu anlaşılan ve Risāle-i Kāsib'de beş marifet piri arasında zikredilen kişi

ḡazret-i m. C26a/7-8

mevlānā-yı rūmī → **mevlānā rūmī**, **mevlevī rūmī** (ö.i.) Mevlānā Celāleddīn-ī Belhī Rūmī Mevlānā Celāleddīn Muhammed Belhī (30 Eylül 1207, Belh - 17 Aralık 1273, Konya), şāir ve düşünce adamı, mutasavvıf. Tasavvufta Mevlevī yolunun öncüsüdür. D19a/4

hazret-i m. A91a/4, B12b/6-7, F47a/6

mevlānā-yı şems-i tebrizī → **mevlēnā şems-i tebrizī**, **şeyh şemse'd-dīn tebrizī**, **şeyh şems-i tebrizī** Şems-i Tebrizī ya da Şems ed-Dīn Muhammad (d: 1185 - ö:1248), Azerbaycan Türklerinin İslam alimi ve mutasavvıf. Mevlānā Celāleddīn Rūmī'nin gönül dünyasında büyük değişikliklere sebep olmuştur.

hazret-i m. A91a/3

mevlevī rūmī → **mevlānā rūmī**, **mevlānā-yı rūmī** H40b/3-4

meyyit (Ar.) (s.) cenaze D32a/3

mezheb (Ar.) (is.) tbir din içinde görüş ve anlayış farklılıklarından doğan kolardan her biri B11b/1, C5b/6

fīr-i m. D18a/2

m.+leri A9a/2

pīr-i m. C24a/8, C26a/1, F45a/4, F47b/6, H41a/1

pīr-i m.+ni E23b/6

mezkūr (Ar.) (s.) adı geçen, kendisinden bahsedilen C5a/8, C5b/5, I9a/2

m. bolğan B14a/2, B56b/2, B57b/5-6, C10b/1, D25b/1

m.+dur C44b/9

mihmān (Ar.) (is.) konuk, misafir A72a/5, D33b/1, D46a/2

m. bolup G50b/3

m. értür G51b/5

m. kıldı C8b/6

mihmāndārlik (Ar.+T.) konuk ağırlama

m. kıldılar A27b/4

mihnet (Ar.) (is.) sıkıntı, dert, kader, gam C37b/8, G37b/1

m.+ke B57a/1

mihrāb (Ar.) (is.) cami, mescit gibi ibadethanelerde kible tarafında imamın namaz kıldığı girintili yer B37a/7

m.+dék D24a/7

m.+ıdék F52a/3

m.-tekbīr B37a/5, C28a/1, F52a/2

m.-tekbīrni C24b/2-3

tekbīr-i m. D21b/7

mihribānlik (Far.+T.) (is.) şefkat, merhamet B34a/7

mikā'il ↓

hazret-i m. I4a/2, I4b/6, I5b/10

yā m. G55a/5

mikā'il ↑ (Ar.) (ö.i.) İslam ve diğer semavi dinlerdeki dört büyük melekten biri. Evrendeki doğa olaylarından görevlidir. C17a/8

hazret-i m. 'aleyhi's-selām A90b/1-2, D17b/6, F47a/1, H40a/3-4

hazret-i m. 'aleyhi's-selāmdın A47b/3-4

m. 'aleyhi's-selām C25a/7, E25a/6

m. 'aleyhi's-selāmdın A51a/5

hazret-i mehter m. 'aleyhi's-selām B9b/1-2, B10a/3-4

millet (Ar.) (is.) aynı dinden olan insanlar topluluğu C5b/6

miñ (s.s.) bin A32b/2, A32b/4, A36a/1, B34a/4, C9b/10, C11a/5, C11a/6, C34a/6, C37a/8, E22a/4, G44a/5, J33a/3

altı m. Altı H37b/5-6

m. bir A83b/2, C42b/6

m. üç yüz kırk sekkiz C45a/3⁵⁰⁶

m. üç yüz kırk sekkizinci I9a/4⁵⁰⁷

m. yette yüz yigirmi beş C29b/9

m. yetti yüz G24b/4

on sekkiz m. A42b/2-3

sekkiz m. alte yüz A41a/1-2

toğsan toğkuz m. A99a/4

üç m. üç yüz on üç G25a/4-5

yette yüz m. ottuz üç B17b/2-3

yetmiş m. A26a/1, A26a/4, A28b/2-3, C8a/7, C8a/9

yüz yigirme dört m. A53a/1-2, A99a/3

⁵⁰⁶ Yazmada ve metinde bu sayı rakamla yazılmıştır.

⁵⁰⁷ Yazmada ve metinde “+inçi” ekinde kadar olan kısım rakam ile yazılmıştır.

minā (Ar.) (ö.i.) Mina, Mekke'de şeytan taşlanan yer. Şeytanla doğrudan ilgisinin bulunup bulunmadığı bilinmemektedir. Aslında bir gelenektir. Bu geleneğin başlangıcı İbrahim peygambere uzanır. Oğlu İsmail'i kurban etmeye götürürken karşısına çıkan ve kendisine fitne vermeye çalışan şeytana yerden taş atarak “defol” diyerek taşlamıştır. B33b/2

mindür- bindir-

m.-ür G47a/4

miñe beyin

m.+si B68a/2

mīrās (Ar.) (is.) miras E4b/4

mis (Far.) (is.) bakır

m.+dék C6a/6-7

misāfir (Ar.) (is.) misafir, konuk G50a/1

miskīn (Ar.) (s.) zavallı, aciz B29a/5, B30a/1

m.+ler G52a/1

m.+lerğa D33a/2, D46a/4, E19b/4, G43b/3

mīve (Far.) (is.) meyve

m.+ler G51a/4

moka → **maku** (Far.) (is.) mekik C42a/2

m. atarda C42a/1

mollā (Ar. < monlā < movlānā < mevlānā) (is.) molla, hoca

m.+mız H42a/5

m.+sı A91b/4, A94b/5, A95a/1, C26b/3, E27a/6

m.+sı tururlar B14a/1

mu (i.z.) bu

m.+nı A7a/5, A7b/2, A7a/3, A8b/2, A10a/1, A17b/2, A17b/4, A31b/2, C42b/6

m.+nıñ C8a/8, C44b/5

mu‘allaq (Ar.) (s.) asılı, asılmış

m. turup qaladır F52a/1-2

m. turup qalgay D40b/3-4

m. turur A97a/3, B37b/7-38a/1, E30a/6

mu‘āz ibn-i cebel (ö.i.) (d. 605, Medine - 640, Remle), Sahabi ve fıkıh bilgini. Ayrıca Hz. Muhammed'in vahiy kâtiblerinden birisidir. Adı 'Muaz bin Cebel bin Amr bin Evs bin Ābid bin Adiy bin Ka'b el-Ensārī' olup Medine'nin Hazrec ailesindendir. 18 yaşındayken İkinci Akabe Biatı'nda müslüman olmuştur. C25b/8-9

m. tururlar D28a/2

mu‘azzam (Ar.) (s.) ulu, yüce

m.+larığa C24a/4

mubāḥ (Ar.) (is.) yapılması, sevap ya da günah olmayan şey

m. adāb turur A72b/3

m. turur A72b/4, C19a/9

mu‘cize (Ar.) (is.) peygamberlerin herkesi hayrete düşüren olağanüstü hal ve davranışları

m.+leri A9b/5, A19b/3

m.+m turur A17b/2

m.+si A15a/3-4

muḥabbet (Ar.) (is.) muhabbet, sevgi A84a/1

muḥammed → **ḥāce muḥammed benī ḥāşim, muḥammed muştafā, muḥammed resūl, muḥammed resūlullāh**

ḥazret-i m. ‘aleyhis’s-selāmğa C27b/1-2

ḥazret-i m. şallallāhu ‘aleyhi ve sellemğice A40b/4-5

m.+ge B19a/5, B19a/7, D2a/7

yā m. B19a/2

muḥammed ‘askerī (ö.i.) Hasan el-Askerī veya Hasan bin Ali bin Muhammed. Şiîliğin İsnâaşeriyye mezhebinde ve onun kolları olan Cāferilik ile Alevilik'te “On birinci İmām” olarak yer alan ve Ehl-i Beyt soyundan gelen “Hasan el-Askerī” İslam Devleti'ni 656-661 yılları arasında dördüncü İslam halifesi olan İslam peygamberi Muhammed'in amcasının oğlu Ali el-Mürtezā'nın torunlarından onuncu imām Ali en-Nakī‘yyī'l-Hādī'nin oğludur. Babası Ali el-Nakī (Ali bin Muhammed bin Ali) 1 Temmuz 868 tarihinde öldürülünce, on birinci imam olarak 22 yaşındayken imameti başlamıştır. Bununla birlikte altı yıl sonra, 874

yılında, Abbasi halifesi el-Mutemid Billah'ın hükümdarlığı sırasında öldürülmüştür.

hazret-i imām m. D27a/6-7

muhammed bakır (ö.i.) Muhammed el-Bakır, (d. 676, Medine - ö. 731, Medine) On İki İmāmlar'ın beşincisidir. Dördüncü imam ve Hüseyin'in oğlu olan Ali bin Hüseyin'in (Ali Zeyn el-Āb'ı-Dīn) oğludur. Ayrıca annesi de ikinci imam Hasan bin Ali'nin kızı olan Fatıma bint Hasan el-Müctebā'dır. İmāmet i'tikadına göre hem anne hem de baba tarafından İslām dininin son peygamberi Muhammed'le akrabalık ilişkisi bulunan ilk imāmdır. Bir İslām âlîmi olan "Muhammed el-Bakır" diğer bütün Ehl-i Beyt mensûbu imāmları gibi Sünnîlerce de sevilen ve sayılan büyük bir İslām önderidir.

hazret-i imām m. D27a/3

muhammed eftah (ö.i.) Muhammad ibn Abdullah el-Eftah ibn Ca'fer el-Sadık, İmamiyye inancına göre altıncı imam olan Cafer-i Sadık'ın vefatından sonra en uzun süre hayatta kalan oğlu. Şiîliğin İmamiyye mezhebinin Eftahiyye kolunu takip edenlerce imam olarak kabul edilir. Cafer Sadık'ın ölümünden sonra taraftarlarının çok büyük bir kısmı tarafından yeni imam olması gerektiği iddia edilmiştir. Miladî 766 yılında ölmüştür.

hazret-i imām m. D27a/7

muhammed-i āhir-zamān (ö.i.) Muhammed Mehdî, Sāhib-i Zaman, ya da El-Ga'ib (Saklanan Mehdî) (d: 873 - ö: Gayba halinde) Şiîliğin İsnāaşeriyye mezhebinde ve onun kolları olan Cāferîlik ile Alevîlik'te "On İkinci İmām" ve sonuncu imām olarak yer alır. Ehl-i Beyt soyundan gelen İslām Devleti'ni 656-661 yılları arasında dördüncü İslām halifesi ve İslām peygamberi Muhammed'in amcasının oğlu Ali el-Mürtezā'nın torunlarından On Birinci imām Hasan el-Askerî'nin oğludur. Son İmām olup, İmāmet (İsnā'aşeriyye i'tikadı)'na göre halen sağ olup "gayba" hâlinededir, yani saklanmaktadır.

hazret-i imām m.+durlar D27b/1

muhammed muştafā → **h'âce muhammed benî hāşim, muhammed, muhammed resül, muhammed resülullāh**

durūd-ı hazret-i m. şallallāhu 'aleyhi's-selām C29b/2-3

hazret-i m. şallallāhu 'aleyhi ve sellem A46b/2-3, A47a/2-3, A90a/1-2, B8a/6, B14b/4, B20a/5, C22a/8-9, J32b/5-6, J33a/5-6, J34b/2-3

hazret-i m. şallallāhu 'aleyhi ve sellemdin B18a/3-4

hazret-i m. şallallāhu 'aleyhi ve sellemdürler D26a/6-7

hazret-i m. şallallāhu 'aleyhi ve sellemğa A94a/2-3, B7b/5-6, B18b/3-4, B18b/5-6, B35a/7-35b/1, E28b/1

hazret-i m. şallallāhu 'aleyhi ve sellemğiçe B17a/6-7-17b/1, G25a/3-4, H37b/4-5

hazret-i m. şallallāhu 'aleyhi ve sellemniñ B10b/7-11a/1-2, B17b/6-7, B53b/6-7, C7a/1, F54b/4-5

hazret-i m. şallallāhu 'aleyhi ve sellem tururlar E24b/4-5, E31a/3-4, F46a/2-3, H35a/4-5, H39b/5-6-7

yā m. şallallāhu 'aleyhi ve sellem D2a/3

muhammed nakī (ö.i.) Ali el-Hādī, Ali en-Nakī ya da tam adı Ali bin Muhammed Nakī'yyi'l-Hādī, (d. 829, Suryā, Medine - ö. 868, Samara, Bağdat) On İki İmām'ın onuncusu. Şiîliğin İsnāaşeriyye mezhebinde ve onun kolları olan Cāferîlik ile Alevîlik'te "Onuncu İmām" olarak yer alan "Ali en-Nakī'yyi'l-Hādī" (Ali en-Nakī el-Hādī) İslām Devleti'ni 656-661 yılları arasında yöneten dördüncü İslām halifesi ve İslām peygamberi Muhammed'in amcasının oğlu Ali el-Mürtezā'nın torunlarından dokuzuncu imām Muhammed el-Cevād'nın oğludur. Annesi Ümmü'l-Fazl'dır. Gençliğini Medine'de babasının yanında geçirdi. Onun ölümünden sonra imam oldu. Medine'deki etkisi gittikçe artınca, halife olmayı amaçladığı ve evinde silah bulundurduğu ihbarı üzerine bir gece evi basılıp arandı. İhbarın asılsızlığı anlaşıldıktan sonra Abbasi halifesi Mutevekkil tarafından Bağdat'a çağrıldı ve gözaltında tutulmak üzere Samarra'da oturmak zorunda bırakıldı. Ölünceye değin burada kaldı.

hazret-i imām m. D27a/6

muhammed resül ↓ → **h'âce muhammed benî hāşim, muhammed, muhammed muştafā**

hazret-i m. şallallāhu 'aleyhi ve sellemğa C25a/4-5

muḥammed resūlullāh → **ḥ̣āce muḥammed benī ḥāšim, muḥammed, muḥammed muṣṭafā** (Ar.) (ö.i.) Muhammed Peygamber, müslümanlar tarafından İslam dininin peygamberi kabul edilen Mekke'li dini, politik, askeri liderdir. Mekke'den başlayarak Arap Yarımadası'nı, İslam hakimiyetinde tek bir dini yönetim üzerinde birleştirmiştir. Müslümanlar ve Bahailer tarafından Allah'ın peygamberi ve resulü olduğuna inanılır.

ḥazret-i m. A98b/4, C7b/3, C24b/9, D21a/4-5, D40a/3

ḥazret-i m.+ğa D21a/3, D23b/1

ḥazret-i m.+niñ A79b/2, A98a/5, C29b/7, C39b/8

ḥazret-i m. şallallāhu ‘aleyhi ve sellem A87b/3-4

ḥazret-i m. turur A40b/2, A49a/3, C40a/8-9, D17a/3, D17a/6

ḥazret-i m. tururlar D19a/1-2

muḥammed taḳī (ö.i.) Muhammed el-Cevād, Muhammed el-Takī ya da Muhammed el-Takī'yyī'l Cevād (d: 10 Receb 195 Hicrī ö ö: 29 Zilkade 220 Hicrī; yaklaşık olarak Milādī 8 Nisan 811 ö 24 Kasım 835) Şiiliğin İsnāaşerīyye mezhebinde ve onun kolları olan Cāferīlik ile Alevīlik'te "Dokuzuncu İmām" olarak yer alan "Muhammed el-Takī'yyī'l Cevād" Ali er-Rıza'nın oğludur. On İki İmāmlar arasında en genç yaşta, 25 yaşında vefāt etmiştir.

ḥazret-i imām m. D27a/5-6

muḥannet (Ar.) (is.) bela, musibet G48b/3

muḥarrem (Ar.) (s.) kamerī/hicrī takvimin birinci ayı

māh-ı m.+niñ C45a/3

muḥibbān (Ar.) (is.) sevenler, dostlar; aşıklar D26a/5

muḥkem (Ar.) (s.) tahkim edilmiş, sağlam kılınmış, sağlam

m. kılğıl I3b/7

m. kılıp E7a/5

muḥtāc (Ar.) (s.) 1. yoksul, fakir

m. tururmen A31b/5-32a/1

2. ihtiyaç duyan, ihtiyaç sahibi

m. bolmağay D39a/7

m. bolup C23b/5

m.+durlar D46b/6

m.-ı aş nān érür G47b/2

muḥtaşar (Ar.) (s.) kısaltılmış, özetlenmiş

m. kılduk B56a/5-6

muḥaddem (Ar.) (s.) önce gelen, önceki, eski

pīrān-ı m.+ler C37a/3

pīr-i m. B30a/4

muḥaddemān (Ar.+Far.) önceden yaşamış olanlar

m.+lar C44b/2-3

muḥaddemlik (Ar.+T.) (is.) üstünlük

m. kılsa B54a/3-4

muḥarreb (Ar.) (s.) Tanrıya yakın melekler için kullanılan yakın, yakınlaşmış anlamındaki bir sıfat A90a/4, I4b/4

ferište-i m. B9a/5, I4a/4

mum (Far.) (is.) ayakkabı tamircisinin kullandığı cila A52b/1

mumla- ayakkabıyı cilala-

m.-rda A57a/4

muña (i.z.+h.e.) buna A78a/3, G52a/5

munçe (i.z.+h.e.) şu kadar

m.+ge D34b/4

munda (i.z.+h.e.) bunda, bu konuda E11a/2, E27b/3

munğuy kunduracının kullandığı yapıştırıcı (Lopnor Ağzında "mulguy" UŞS II 99) A52a/4, A61b/5

mūr (Far.) (is.) karınca G52a/3

murād (Ar.) 1. (is.) amaç, maksat A82a/4, A87a/1, C15b/9, D5b/2

m.+ığa C12a/10, D44a/5

2. (s.) beklenen, arzu edilen C15b/8

murğ (Far.) (is.) kuş G52a/3

murtażā ‘alī (ö.i.) beğenilmiş, uygun bulunmuş Ali anlamında Hz. Ali için kullanılan bir unvandır

m.+din E7a/3

mūsā → **mūsā kelīmullāh** (Ar.) (ö.i.) Musa, İbranice: Mōşe İbrani peygamber, öğretmen ve lider. İslam Hristiyanlık, Yahudilik ve Bahailikte peygamber kabul edilir. MÖ 13. yüzyılda halkını Mısır'daki esaretten kurtarmıştır. D17a/5

hazret-i m. ‘aleyhi’s-selāmdın F55a/3-4

hazret-i m. ‘aleyhi’s-selāmga B7a/7, C25a/2

hazret-i m. peygamber J32b/4-5, J34b/6-7

m. ‘aleyhi’s-selāmın D26a/4-5

mūsā ‘alī rızā → **‘alī mūsā rızā, mūsā rızā** sultān imām m. E26b/5-6

mūsā kāzım (ö.i.) Musa el-Kāzım ibn İmām Cā‘fer es-Sādık, (Miladi: d. 6 Kasım 745 - ö. 1 Eylül 799 // Hicri: d. 7 Safer 128 - ö. 25 Recep 183) 12 İmam'dan yedincisidir. Babası altıncı İmam Cā‘fer es-Sādık, annesi ise Afrika kökenli eski bir köle ve öğrenci olan Hamide Hatun'dur. Eşi Ümmü Benin, annesi Hamide Hatun tarafından bir köleyken satın alınarak serbest bırakıldı ve bir İslam aliminin yanında eğitim gördü. “Musā el-Kāzım” İmam olduktan sonra Abbāsiler ve Emeviler ile güç mücadelesine girişti.

hazret-i imām m. D27a/5

mūsā rızā → **‘alī mūsā rızā, mūsā ‘alī rızā**

hazret-i imām m. D18b/1

muşarrıf (Ar.) (s.) sarf edilmiş

m. kılıp C18a/2

mūsā kelīmullāh → **mūsā** D18b/7

hazret-i m.+nın C22a/7-8

musulmān (Ar.) (is.) müslüman, islam dinine inan kimse D47a/3

m. boldılar A10a/2

m. bolğay F34b/2

m. bolmadı D22b/5

m. bolsa A75a/4, F61b/5-6

m.+dur B46a/4-5

m.+larga G46a/3

muşt (Far.) (is.) yumruk H24b/4

muştla- (Far.+T.) yumrukla-

m.-p B39a/2

muṭahharāt (Ar.) (s.) temizleniş, mübarek, kutsal

rūḥ-ı m.+ları E6b/4

rūḥ-ı m.+ları E15b/6-7

mutaşaddī (Ar.) (s.) bir işe girişen

m.+dürler D38b/5

muttākī (Ar.) (s.) günahattan, haramdan sakınan, Allah'ın gazabına sebep olacak günah işlemekten çekinen

pīr-i m. E23b/7, E27a/1

muṭāfıḳ (Ar.) (s.) uygun; doğru

hazret-i imām ca‘fer-i şādık ve reh-nümā-yı m. B14b/5-6, C38b/8-39a/1, D1b/6-7, H23b/4-5

hazret-i imām ca‘fer-i şādık ve reh-nümā-yı m. rażıyallāhu ‘anh A25a/2-3-4, C3a/7-8-3b/1, C21b/8-9-22a/1, G24a/3-4, H23b/4-5-6, I2a/1-2

hazret-i seyyidinā imām ca‘fer-i şādık ve reh-nümā-yı m. rażıyallāhu ta‘ālā ‘anh F28b/6-29a/1-2-3

imām ca‘fer-i şādık ve reh-nümā-yı m. B3b/6-7, J32a/6-7, J32b/6-7

mūze (Far.) çizme; ayakkabı A7b/3, A8b/2, A10a/5, A10b/3, A19b/4

risāle-i m.+dur A31a/3-4

mūze-düz (Far.) (is.) ayyakkabı diken usta A20a/5, A29a/1-2, A29b/2

m.+nın A10b/5

m.+ga A74b/2-3

mūze-düzluḳ (Far.+T.) ayakkabıcılık, ayakkabı dikme ve onarma ustalığı A5a/2, A39a/4-5, A47b/5, A48b/4, A80a/1

m.+da A49b/2, A70a/3, A71a/4, A72b/2, A73a/4, A73b/4-5, A75a/5-75b/1, A76b/4, A80a/4

m.+ga A7b/2-3, A53a/1, A69a/5

m.+nıñ A51a/1-2
risālei-m. A4b/1
mūze-gerdān (Far.) (is.) çizmenin boğazı
A52b/5

mūzeluḡ (Far.+T.) ayakkabıcılık,
ayakkabı ustalığı A48b/5

mūbārek (Ar.) (s.) bereketli, uğurlu,
hayırlı B12a/4, E3b/4

mūbārek-bād (Ar.+Far.< mubārek-
būden) “mubārek olsun” “kutlu olsun” anlamıda
söylenen söz; kutlama tebrik

m. kıldılar A38b/5

mūbarek-bādlik (Ar.+Far.+T.) tebrik,
kutlama

m. kıldı C12a/8

mūbtelā (Ar.) (s.) kötü bir leye tutulmuş
olan

m. kıılır D43b/5

mūddet (Ar.) (is.) müddet, süre; zaman

m.+din A16b/2-3

mūheyyā (Ar.) (s.) hazır durumda olan,
hazır

m. kıldılar I4a/1

mūkemmēl (Ar.) (s.) hiçbir eksiği
bulunmayan, tam yetkin D8b/7

m. érdiler A41a/5, H37b/7-38a/1

mūkerrem (Ar.) (s.) kerem sahibi, saygın,
saygı duyulan C24a/4, C31b/4

m. bolup D11b/5

mūlāḡaḡa (Ar.) (is.) bir konuyu
ayrıntılara varıncaya kadar inceleme, düşünce

m. kıılmaḡ D29a/1-2

mūlāyim (Ar.) 1. (s.) mūlayim, yumuşak
huylu, uysal, halim, selim E8a/6

m. bolmaḡlık B29a/1

m. sözlük bolḡay E15a/6

2. (h.z.) yumuşak dille, yumuşakça
G32b/5

mūlk (Ar.) (is.) 1. vakıf olmayıp da bir
şahsın mülkiyetinde bulunan mal

tekbīr-i m. D21b/6, D23b/5, E28b/7,
E29a/1, E29a/5

2. ülke, egemenlik altındaki bölge

m.+ige G46b/5

mūmīn (Ar.) (s.) iman eden, inan, İslam
dinine inan D33b/1, G46a/3

ey m.+ler B26b/4

m.+ḡa D42a/2

m.+lerniñ B17a/1-2

m.+niñ D42a/5

mūnācāt (Ar.) Allah’a yakarma yakarış

m. kıldılar H27a/6, I3a/6

m. kıılıp H25b/2-3

mūnevver (Ar.) (s.) nurlu, aydınlık I3b/4

m. kıldı A8a/1,

mūnkīr (Ar.) (s.) inkār eden, reddeden

m. bolsa A78b/2-3, E22b/2

m. ḡel-: inkār et-, reddet-

m.-se A78a/4, A78b/1

mūrsel (Ar.) (s.) Allah’ın kendisine kitap
gönderdiği peygamber C28b/2, F52b/6

peygamber-i m. E7a/4

mūrşīd (Ar.) (is.) müritlerine tasavvuf
yolunda gerçekleri ve sırları gösteren tarikat
şeyhi A39a/5, A41b/2, C4b/4, C39a/6, C39a/7,
C40a/5, E5b/2, E5b/3, H34a/5, H34a/7, H34b/1

fīr-i m. D8b/5, D8b/6, D16b/4, D37a/2,
D38b/1, D40a/5, D47a/7

fīr-i m.+ḡa D25a/6

fīr-i m.+ler D11b/2, D12a/1, D12b/3,
D36a/2, D36a/5

fīr-i m.+lerḡa D5a/5, D6a/6-7, D21b/1

fīr-i m.+lerniñ D20a/1, D25b/1, D38b/4

m.-i ḡāmil: gönlünü her türlü eğilim ve
eksikliklerden arıtarak bilgi ve
olgunluk bakımından en üst aşamaya
ulaşmış mutasavvıf C4b/2, E6b/2

m.+ler C10b/1, C22a/3

m.+lerḡe C5b/4

m.+lerniñ D40a/7, E9a/3-4

m.+ni C39a/8, C39b/3
 pīr-i m.+ni E23b/4
 pīr-i m.+lerniñ D33a/6
 pīr-i m.+niñ D10a/4
mürşīdān (Ar.) (is.) mürşitler A99b/2
mürted (Ar.) (s.) İslam dininden çıkan.
 m. bolur A53a/5
müsteḥab (Ar.) (is.) İslamiyet'te farz ve vacip dışında sevap kazandıran yapılmaması halinde günah olmayan beğenilen takdir edilen ameller C5b/7, F52a/7
 m. boldı D6b/1-2, D21b/1, F31a/3, H39a/7
 m. bolğan C23a/3
 m.+dur A77b/1, B51b/3, B51b/5, D33a/6, F31a/5-6, F37a/5, I6b/7, I6b/8-7a/1
 m.+larnı I7a/5
 m.+mu B15b/5, D5b/5, D16a/7, D20b/7, F30a/6, F37a/3, H38b/7
 m.+nı A78b/1-2, D6b/6
müstahāk (Ar.) (s.) hak etmiş, hak kazanmış
 m.+dur G51b/5
 m.-ı rahmet-i rahmān G50a/3
müşerref (Ar.) (s.) şeref verilmiş, onur verilmiş, yüceltilmiş
 m. boldı B60b/2
 m. bolğay B63a/1, D11b/7
 m. bolupdur B59b/5-6
 m. bolur A87a/4
 m. kılğaylar C7a/2, C23a/4, G46a/5
 m. kılğaysın
müşfik (Ar.) (s.) şefkatli
 fir-i m. D15b/2-3, D19b/1, D20a/4, F45a/5
 m.+ni C24a/9
 pīr-i m. A91b/1, B13b/4, C26b/2, F48a/6, H42a/2-3
müşk (Far.) (is.) güzel koku

m.+din F56a/3
müşkil (Ar.) (s.) müşkül, zor, güç D38b/3
 m. turur I3a/8
müte'addid (Ar.) (b.s.) sayısız; birçok
 m.+dürler D47b/3
müteḥayyir (Ar.) (s.) şaşmış, hayrette kalmış, şaşırmış
 m. boldılar E4a/1
mütekebbirāne (Ar.) (h.z.) kendini beğenmişçesine, gurur ve kibir içinde E8b/1

N

nā-cins (Far.+Ar.) (s.) cinsi bozuk, aşağılık, alçak D29a/7
nā-dürüst (Far.) (s.) B43b/1-2
nafaka → **nefeğa** D8b/4, D31b/4, D33a/2
 n.-i ehli-ıyāl D41a/2-3
nā-gāh (Far.) (z.z.) ansızın, birdenbire A5b/2, I2a/7, I4a/5
nā-ḥaḳ (Far.+Ar.) (h.z.) haksız olarak, haksız yere A75a/1, B38b/2, C20b/6, F60b/5, F61b/3
naḥs (Ar.) (is.) uğursuzluk, bereketsizlik, bahtsızlık
 n.+ını D29a/1
nā-insāf (Far.+Ar.) (s.) insafsız, acımasız A12b/2
 n. étir G47b/6
nakīb (Ar.) (is.) bir tekkede şeyhin yardımcısı olan en kıdemli derviş veya dede
 n.+ler C22a/2
nākīlān (Ar.+Far.) (is.) nakledenler, haber verenler C15a/5
naql (Ar.) (is.) 1. hikaye etme, anlatma, söyleme
 n. kıldılar A39a/2,
 n. kılıpdur I4a/8
 n. kılıpdurlar A81b/4
 2. ölme, dünya değiştirme, vefat
 n. kıldılar A95b/2-3, E29a/4

- naķīb** (Ar.) (is.) şeyh yardımcısı
n.+ler B4a/2, D35b/3, E22b/6
- naķil** (Ar.) (is.) taşıyan, aktaran, nakleden
n.-ı āsār H23b/3-4
- naķş-bāflik** (Ar.+ Far.) (is.) ipekle sırma işlemeciliği H28b/4
- naķşibend** → **hoca bahāu'd-dīn naķşibendī**, **bahāu'd-dīn naķşibendī** D40a/5
- nāle** (Far.) (is.) inleme, inilti; feryad B61a/2, C3b/6
- n. kıldılar A13b/3,
n. ve zārī kıldılar A18a/3
n. ve zārī kılıp A17a/2
- nā-maḥrem** (Far.+Ar.) (s.) İslam fıkhında evlenmelerinde yasa bakımından sakınca olmayan
n.+din B49a/5-6
- namāz** (Far.) (is.) namaz, Müslümanların günde beş kez kurallarına uygun olarak yerine getirmekle mükellef oldukları ibadet A19b/4, B50b/7, C11b/1, C27b/4, E32b/2, F31b/3
- ekmel-i n. tururlar C15b/9
n.+dın G53b/1
n.+ğa D32a/6
n.+ı D31b/3, D32a/3
- n.-ı bāmdād: sabah namazı
n.+dın A36a/5
n.+nı C11b/1, D32a/7
- n.-ı cum'a ötemeklik D31b/5
n.-ı subḥda C15b/9
n.-ı şāmda J35b/6
n.-ı şükrāne D10a/6
n.-ı vitrī ötemeklik D7a/5-6, D31b/2
n.+nı B60a/5, C33a/6, D13a/2, D30b/5, E18b/4, F35a/3
n.+nıñ D36b/6
n. niyāz kılmāğlık A94b/3-4
n. oķu-: namaz kıl-
- n.-maķlık H35b/7-36a/1
n.-may B61b/6
- n. öte-: namaz kıl-
n.-dim A36a/5
n.-gey D36b/1
n.-mek C18a/8
n.-mek kérek G53a/4-5
n.-meklik A69b/5
n.-mese A76a/5
n.-se G43a/5
- n. turur D22a/4
vaķt-i namāz B44a/6
- namāz-ḥān** (Far.) (s.) namaz kılan, namaz okuyan
n. bolğay I6a/5
- nām-be-nām** (Far.) (h.z.) isim isim, kelime kelime C5b/8, F36a/3
- nā-meşrū** (Far.+Ar.) (s.) şeriata uygun olmayan, İslam'a aykırı olan B29b/2-3, B40a/7
- nā-musulmān** (Far.+Ar.) (s.) Müslüman olmayan
n.+largā B46a/6-7
- nān** (Far.) (is.) ekmek B18a/6, B23a/6, B24a/3, B24b/5, B25a/4, B25b/2, B26a/7, B29b/6, G50b/5
- muḥtāc-ı aş n. érür G47b/2
n.+ı B18a/7, B19b/5, B20b/2, B23b/4, G51a/1
n.+ım B19b/1, B20a/3
- nān-bāy** (Far.) (is.) fırıncı (< nān-bā'ī PED: 1381)
pīrān-ı n. B17b/3-4
şāgird-i n. B54b/3, B57b/5, B58a/6-7
şāgird-i n.+ğa B56b/1, B57b/1
- nān-bāylık** ↓ B15b/3, B18a/2, B26a/2
n+da B29a/2
n.+dın B58a/5
n.+nı B15b/2
n.+nıñ B56a/2

- risale-i n.+nı B62b/2-3
- tarîk-i n.+nı B15a/1
- nân-vâyılık** ↑ (Far. +T.) fırıncılık
- risâle-i n. B2b/2
- nâ-pāk** (Far.) (s.) temiz olmayan, pis C20a/9
- nâ-peydā** (Far.) (is.) belirsiz, görünmeyen, gizli
- n. boldılar A12a/5-12b/1
- na'ra** (Ar.) (is.) haykırma, nara, bağırma
- n. ur-: haykır-, bağır-, nara at-
- n.-up A68b/4
- nâ-rāzī** (Far.+Ar.) (sf.) razı olmayan, kabul etmeyen
- n. bolur A23b/5
- n. k.-may A33a/5
- n. kılsa A13a/5-13b/1
- narçe** H32a/4
- narçi** (Far.) (is.) makara; yumak (TED 203)
- n+i[si]ni A46a/5
- narencī** (Far.) (s.) turunç renginde E6b/7
- naşīb** (Ar.) (is.) nasip, bir kimsenin elde edebildiği sahip olduğu şey
- n. bolur F35b/5
- n. kılğay C6b/8
- n. kılur D42b/3
- naşihat** (Ar.) (is.) nasihat, öğüt B44b/4, E19b/3, E32a/5
- n.+ı A31b/5, B51a/2, C9b/7
- n.+ımızge A34b/4
- n. kılğay E18b/2
- n. kılmağlık A72a/4-5
- n. kılmağ F54a/5-6
- n.+larıge C10a/3
- naşūha** (Ar.) (s.) saf, samimi, halis
- tevbe-i n. D41a/3
- nâ-tūvān** (Far.) (s.) güçsüz, kuvvetsiz
- n.+larğa B30a/1
- nāyib** (Ar. < nā'ib) (s.) nöbetleşe gelen B4a/6
- nāz** (Far.) (is.) azlık, nadirlik, zor bulunma
- n.-ı ni'met G48a/3
- naẓar** (Ar.) (is.) altın
- n.+ī D11a/5
- naẓar** (Ar.) (is.) önemseme, iltifat etme B18a/4, B58a/1
- n.+ı I4a/6, I4b/2
- n.-ı ḥayr C6a/3
- n. kılmağanların C6a/10
- n. kılurda C34b/8
- nāzil** (Ar.) (s.) yukarıdan yani Allah'ın katından inen
- n. kılıpdur D46b/2
- n. boldı G36a/3
- n. bolupdur D44a/3, E32a/3
- ne 1.** ↓ (s.z.) ne A18a/2
- her n. I7a/8
- n. turur A78b/5
- n. yerdin: (s.z.) nereden B30b/6
- 2.** (m.z.) çok, pek çok
- n. çend G24b/1
- 3.** (sr.s.) ne; hangi C20a/6, E3b/5
- né** ↑ G50b/4
- nebevī** (Ar.) (s.) nebiye yani peygambere ait
- ḥadīş-i n.+niñ D24a/1-2, D28b/1
- nebī** (Ar.) (is.) peygamber
- ḥazret-i şiş n. H27b/5-6
- nebiyyinā** (Ar.) 'peygamberimiz' anlamındaki bu kelime Hz. Muhammed'e işaret etmektedir.
- ḥazret-i n. şallallāhu 'aleyhi ve sellem F44a/4-5
- necāset** (Ar.) (is.) pislik, dışkı D32a/1

neççe 1. (sr.s.) ne kadar, kaç A39a/5, A40b/5⁵⁰⁸, A69b/1, A70a/3, A71a/4, A72b/2, A73a/4, A73b/5, A74b/3, A75b/1, A76a/4, A76b/4, A77b/1, B17b/1, B28b/2, B29a/3, B30b/2, B31a/1, B40a/1, B42a/1, B47b/2, B48b/6, B50a/5, B51b/3, B52a/7, B55b/1, C4b/2, C18a/5, C18b/1, C18b/9, C19a/9, C19b/4, C19b/9, C20b/2, C33a/4, C33b/2, C39a/6, C40b/4, C41a/5, C41b/1, C42b/5, D7a/1, D7b/6, D8b/5, D28a/7, D30a/3, D31b/1, D32a/5, D33a/5, D33b/5, D34a/4, E5b/2, E13a/5, E14a/3, E18a/1, F31a/7, F33a/4, F34b/1, F58a/3, F59a/6, F59b/5, F60b/2, F61b/1, G31a/4, G32a/4, H30b/1, H34a/5, H35a/7, I6a/1, I6b/1, I6b/7

n. turur D21b/4, E8a/3

2. (b.s.) pek çok, ne kadar çok A16b/2, C34b/6, C36a/9

bir n.: birçok C29b/8, G36b/3

neçük 1. (s.z.) ne, nasıl

n. kılurmen B19b/2-3, B20a/4

2. (sr.s.) nasıl B59b/4

nedāmet (Ar.) (is.) pişmanlık, yaptığı bir işin kötü sonuç verdiğini görüp pişman olma

n. yégeyler C40a/1-2

nefeğa → **nafağa** (Ar. < nafağa) nafaka, temel ihtiyaçların karşılanması için gerekli olan şeyler; yiyecek, giyecek

n.-i ehl-i ʿiyāl D7a/2

nefs (Ar.) (is.) insanın yeme, içme, cinsel tatmin gibi istek ve arzu gibi biyolojik ihtiyaçların tümü C18a/3

nehy (Ar.) (s.) dinen yasak olan B48a/5

néme 1. (s.z.) ne A31a/2, A83a/3, B33b/7, B39a/5, B39b/1, B39b/3, B42b/4, C21a/1, C28a/3, C28a/4, D40b/6, E20b/2, E20b/3, E31a/7, F49a/4, F49a/6, G37a/3, I2b/7

n+de D44b/4

n.+din F56a/2

n.+dür A7a/5, A78a/1, B10b/6

n.+ni D44b/3

n. turur B12a/5, F44a/1

2. (sr.s.) ne; ne tür B61a/5, C9b/4

3. (is.) şey; nesne D7a/1, D30a/3

némege (s.z.+h.e.) 1. (s.z.) kaç, ne kadara A31b/2

2. (s.z.) niçin, niye A38a/5

nemerse nesne, şey A68b/2-3, A69b/1, A69b/2, A70a/3, A70a/4, A71a/4, A71a/5, A72b/2, A72b/3, A73a/4, A73b/5, A74a/1, A77b/2, B5a/4, B28b/2, B28b/4, B29a/3, B29a/4, B30b/2, B30b/3, B31a/1, B40a/1, B40a/2, B42a/1, B48b/7, B50a/6, B50a/7, B51b/3, B51b/5, B52a/7, B53a/6, B54b/4, B56b/4, B57a/4, B64b/6, C18a/5, C18a/6, C18b/1, C18b/9, C19a/9, C19b/5, C19b/9, C33a/4, C33b/2, C41b/1, D7b/6, D7b/7, D28a/7, D30a/4, D31b/1, D32a/5, D32a/5, D33a/5, D33b/5, D34a/4, E11b/3, E18a/1, E18a/2, F53b/3, F53b/4, F58a/3, F58a/4, F59a/6, F59a/7, F59b/5, F59b/6, F60b/2, F60b/3, G31a/4, G31a/5, G32a/4, G32b/1, H30b/1, H30b/3, H35a/7, H35b/2, I5a/2, I6a/1, I6a/2, I6b/1, I6b/2

n.+din E12b/2

n.+î D35b/5, I7b/8

n.+lerni D32b/7

n.+ni B47b/2, B47b/4, B49b/4

n.+[ni] B40b/7

nemle- ıslat-, nemlendir-

n.-rde F41a/2

nerm (Far.) (s.) yumuşak, yumuşak huylu B29a/1

nerse nesne, şey A23b/5, A67a/2

n.+lerni B38b/3, B39a/3

nersî (T.+ Far. < nerse+î) herhangi bir nesne, bir şey F53a/7

nesl (Ar.) (s.) nesil, soy

n.-î âdem şafiyullâh turular C30b/9

neʿûzu bi'llâh (Ar.) (ünl.) tehlikeli ve korkulu anlarda söylenen 'Allah'a sığındık' 'Allah korusun' anlamında kullanılan söz F37a/1

neʿûzu bi'llâh min zalik (Ar.) (ünl.) tehlikeli ve korkulu anlarda söylenen 'Ondan Allah'a sığındık' 'Allah bizi ondan korusun'

⁵⁰⁸ Metinde bu kelime, köşeli parantez içerisinde yazılmıştır.

anlamında kullanılan söz A24a/5, A39a/3-4, A78b/3-4, B14b/2-3, C6b/3, C12b/3-4, C28b/9, D12b/5, E30b/5-6, H37a/7, I8a/2, I8b/1

neʿūzu bi'llāh min zalik bi-şerrih-leke (Ar.) (ünl.) tehlikeli ve korkulu anlarda söylenen 'Onun şerrinden Allah'a sığındık' 'Allah bizi onun şerrinden korusun' anlamında kullanılan söz C21b/3

nevʿ (Ar.) (is.) cins, tür, çeşit E23b/3

n.+i C23a/1

nezʿ (Ar.) (is.) ölmek üzere olma, can çekişme

n.-i cān E18b/4

nezīr 1. ↓ adak C11b/7, C12a/1

n.+ni C11b/9

2. tarikat ehline bir yoksula, bir ulu kişiye, bir dergaha sunulan armağan C28a/9, E14b/4, E18b/6

nezre (< nezīre) 1. ↑

n. kılm: ada-, sun-

n.-dım A37a/3

n.+ni A37b/3

2. ölünün arkasından verilen ziyafet, ölü aşı E21a/1

nıṣf (Ar.) (s.) bir şeyin yarısı, yarım

n.-ı şebde D29a/5-6

nidā (Ar.) (is.) bağırma; ses B59b/7, B60b/2, B61b/2, I5b/8

nifās (Ar.) (is.) yeni doğum yapmış kadının durumu F57b/4

nigār (Far.) (s.) eş, karı

n. almağı E21b/3

n.+ığa A72a/3

şāgird-i n.+ını C19a/3

nihāyetī (Ar.) (h.z.) olabildiğince, elinden geldiği kadar, son derece C8b/5, C15a/7, C31b/4

nikā ↓ (Ar. < nikāh) (is.) nikah, evlilik ve evlenme işlemi

n. salurda A75b/4

nikāh ↑

n. kılmak D27b/2

nīl (Far. < nīle LA: 412) koyu lacivert renk boyanın elde edildiği çivit adlı bitki E11a/1, E11b/4

n.+ni E11b/6, E12a/4, E12b/5

nīl-çüb (Far.) (is.) çivit otu E12b/2

nīʿmet (Ar.) (is.) 1. Allah'ın insanlara yararlanmaları için sunmuş olduğu her şey D39a/1, G50b/5

n.+ler C37a/9

2. insanın yaşaması için gerekli olan yiyecek, içecek gibi maddeler

nāz-ı n. G48a/3

nīṣāb (Ar.) (is.) bir malın zekatının verilebilmesi için ulaşması gereken miktar

n.+ğa D30b/6

nīṣān (Far.) (is.) bir şeyi belirtmek için konulan iz, işaret

n.+ım J40b/5

nīṣīn (Far.) (s.) oturan, oturmuş, ikamet eden

n.-i kūhistān E26b/3-4

nīyāz (Far.) (is.) dua E21a/1

namāz n. kılmaklık A94b/3-4

n.+ım C11b/9

n. kıldı C9b/10-10a/1

n. kıldın C11a/5

n.+larını 1

nīyet (Ar. < niyyet) (is.) niyet, bir işi yapmaya kalkışma F39b/3

n.-i iḥsān kılmak G48b/1

n. kıldım A66b/2

n. kılmak C9b/1, C33b/8

n. kılmak erdim A30b/4

n. kılmaklık B52a/5-6

nīẓāme'd-dīn cālūsī (ö.i.) Risāle-i Reng-rīzlik'te adı geçen on yedi pirden biri E5b/7

nīze (Far.) (is.) kargı, mızrak B67b/7

noḥud-reng (Far.) (s.) nohut renginde E6b/7

nöbet (Ar. < nevbet) (is.) 1. sıra ile yapılan görev, iş

n.+i F58b/5

n.+ni A72a/2

2. defa, kez, kere

her n. C33b/6

nūh ↓ D22b/3

ey n. D22a/7

hazret-i n. 'aleyhi's-selām C27a/4-5, C28b/4, E28a/5

hazret-i n. 'aleyhi's-selāmdın D22a/6

hazret-i n. 'aleyhi's-selāmdın turur A52a/4-5

hazret-i n. 'aleyhi's-selāmğa B32b/6-7, E27b/7-28a/1, F50a/2

hazret-i n. 'aleyhi's-selāmnın D25b/7-26a/1

hazret-i n. peygamber A93a/3-4, A93a/5, A93b/1-2

nūh nebiyullāh ↑ (Ar.) (ö.i.) Nuh Peygamber, İbrahimi Dinler'de (Musevilik, Hristiyanlık ve İslam) kendisinden söz edilen Tufan peygamberidir. Tevrat'ta Nuh'un 950 yıl yaşadığı söylenir. Kuran'da ise kaç yıl yaşadığı bildirilmemiştir, yalnızca Nuh peygamberin 950 yıl kavmi içinde yaşam sürdüğü belirtilmiştir. A79b/1, A87b/1, A89b/4-5, A98b/3, B53b/3-4, C24b/8, C40a/7, D18b/5-6, D40a/2, E24b/3, H39b/3-4

hazret-i n. B8a/3-4, E31a/1, F45b/5-6

n.+nın A98a/3, C22a/6

n. turur A40a/5, D17a/1-2, G26a/4

nu'mān ibn šābit ibn zū'tā ibn marzubān ibn nūşirevān-ı 'ādil (ö.i.) Risale-i Nan-vaylık'ta İmam-ı Azam'ın künyesi olarak gösterilir B12a/5-6-7-12b/1

numūne (Far.) (is.) A18a/2, A19a/5

nūr (Ar.) (is.) parlaklık, ışık A8b/5, B59b/2

n.+ı A8a/1

nuşret (Ar.) (is.) Allah'ın yardımı lütfu D39a/6

nükte (Ar.) (is.) nükte, iyice düşünüldüğü zaman anlaşılan ince ve derin anlam; espri

şāhib-i n. G24b/4-5

O

obdan (Far.< ābādān) 1. (s.) iyi, güzel, hoş gider

o. bolur C26b/9

o.+dur B52b/1

o. turur B30b/2, B30b/3,

2. (h.z.) güzelce, iyice, iyi bir şekilde C19a/5, D25a/1

ohşa (e.) benzer, gibi A15b/1, A16a/1, F56b/6

ohşa- benze-

o.-p A24a/2

oğlan → **oğul**

o.+ları A81b/2, B33a/4

oğrı (?) bir diken türü B65a/7, B65b/3

oğul → **oğlan** oğul, erkek çocuk A77a/3, D30b/4, D32b/4, I7a/2

ey o.+um B33b/3-4

o.+ıdın E4b/4

o.+ığa E4b/4, G47a/3

o.+ları F50b/1

o.+uñ B33b/5, D23a/2

oğurla- çal-, hırsızlık yap-

o.-p A12a/2, A13a/1

oğurluk hırsızlık

o. kıladur B38a/6-7

ok₁ ok, yayla fırlatılan ucu sivri savaş aleti

atқан o. yanmas A14a/3

ok₂ yağ basıncı direği (KYAS 197)

o.+nı C13b/6

okı- 1. ezbere söyle-

o.-mak kérek B22b/2, B23a/7, B23b/6, B24a/4-5, B24b/6, B25a/5, B25b/3-4, B27a/7, B28a/1, E9b/2, E9b/6-7, E10a/2-3, E10a/7, E10b/3-4, E11b/7,

E12a/5, E12b/6, E16b/1, E17a/4,
E32a/4

2. (y.f) icra et-, yap-, et-

durūd o.-mağlık B37b/4, E30a/4

durūd o.-mağ kérek B38a/2-3

oku- 1. oku-, bir yazıyı meydana getiren
harf ve işaretlere bakıp bunları çözümle-

o.-ğandék J37b/6-7

o.-ğuçı B56a/3-4

o.-mağ B31a/4-5

o.-p D13a/2

o.-p yürügendék F37b/1-2

o.-+sun H24a/6

o.-tum A33b/2

o.-yalmasa H24a/6

2. ezbere söyle-

o.-ğay A43a/1, C34a/3, C34a/9, C34b/2,
C34b/4, C41b/4, C41b/7, C41b/8,
C42a/1, C42a/3, C42a/4, C42a/6,
C42a/8, C42b/3, D10b/2, D14a/3,
D14b/5, D15b/5, D16a/3, D20a/6,
D36b/2, D36b/4, F35a/5, F38b/3,
F38b/7, F40b/4, F41a/2, F41b/2,
F42a/3, F42b/5, F43b/1, F43b/3,
F43b/5, G30b/3, G30b/5

o.-ğuça B66a/4

o.-mağlık B36b/7, F51b/5-6

o.-mağlıkdur F51b/1

o.-mağlık turur A96a/5, D24a/6-7

o.-mağ kérek A53b/5, A54a/4, A54b/5-
55a/1, A55a/4, A55b/2, A56a/3,
A56b/2-3, A57a/1, A57a/5, A57b/4,
A58a/2-3, A58b/1, A58b/4-5, A59a/2,
A59a/5, A59b/3-4, A60a/2, A60b/1,
A60b/4, A61a/4, A61b/2, A62a/1,
A62b/2, A63a/2, A63b/1, A63b/3,
A64a/1-2, A64b/2, A64b/3, B16b/2,
B21a/6, B21b/5-6, B22a/4, B23a/1-2,
C12b/5, C12b/8, C13a/1, C13a/5,
C13a/8, C13b/1, C13b/3-4, C13b/7,
C13b/9-10, C14a/2, C14a/7-8,
C14a/10, C14b/5, C14b/7-8, C14b/10,
D13b/1, D14a/1, D39b/3, D41a/6,
G33b/3, G34a/1, G34a/4, G34b/2,

G35a/2, G38a/5, G38b/5, G39a/3,
G39b/1, G39b/4, G40a/2, G40a/5,
G40b/3-4, G41a/3, G41b/1, G41b/4,
G42a/3, H30b/7, H31a/4-5, H31b/3,
H31b/6-7, H32a/5, H32b/3, H33a/1-2,
H33b/1, H33b/7, H34a/1

o.-masa D24b/5

o.-p A64b/4, B16b/4-5, B27b/3, B57b/4,
C22b/8, C34a/1, C36b/4, D14a/6,
D16a/4, D20b/5, E29b/3, F43a/3,
G36b/3, G53b/4

o.-r C31b/8, C32a/2, D13b/5

o.-sa G53a/5

o.-salar D10b/6

o.-+sun J34b/4, J35a/2

o.-+sunlar J33b/1

3. talim et-, öğren-

o.-ğay D15a/6

o.-ğuçı C44a/5

4. (y.f) icra et-, kıl-; et-, yap

durūd o.-mağlık turur A96b/5-97a/1,
G33a/4

durūd o.-mağ kérek A97a/4

durūd o.-masa A97a/1-2, B37b/5,
E30a/4-5

durūd o.-p D26b/4

la'net o.-rlar C39b/2, C43a/2

namāz o.-may B61b/6

namāz o.-mağlık H35b/7-36a/1

namazı o.-mağlık D32a/4

okut- 1. okut-

o.-up A22b/4, B57b/3, B62b/3, B63b/5,
C6a/1, C8a/1, C10a/6, C37a/2, E20a/1,
D39a/3, F36b/3, G44b/2, I7b/6, I8a/4,
J37b/5

2. eğit-, yetiştir-; öğret-

o.-ıdurğan A91b/3

o.-қан C26b/3, E27a/5

oltur- 1. otur-

o.-ğan B43a/4, D24b/7

o.-mağay C20b/2
 o.-mağlık B52b/5
 o.-mağı D15b/1, D36a/1
 o.-mağını D10a/4
 o.-sa A79b/4, B26b/6, E15a/4, F54a/2
 o.-up A25b/2, B4b/1, B51b/6, B60a/3, B61b/5, F62a/3, G50b/4
 o.-updurlar C22a/9, D40a/3, D40a/6
 o.-up édiler A5b/1, A46b/1
 o. up érdiler A66a/4
 o.-up barur érdim A30b/5
 o.-updur A34a/3-4
 o.-up édiler A46b/1, A82b/5
 o.-up édim C11b/2
 o.-up érdim A36b/1
 o.-ur B54a/1, C34b/9
 o.-urda A54a/3-4, D13b/4
 o.-urlar A98a/5
2. bulun-, yer al-
 o.-ur E31a/5
3. (t.f.) esas fiildeki iş, oluş ve hareketin sürekliliğini bildirir
 bakıp o.-mağlık C27b/9
 bakıp o.-up B37a/3, E29b/7
 ğam-ğın bolup o.-up édiler I2a/7-8
 yığlap o.-up édiler C8a/4-5
olturguz- otuttur-
 o.-up B66a/5-6
on (s.s.) on A71a/5, C33b/9, D43a/4, D43a/5, E8a/3, F31b/1, F53b/4, F58a/4, J33a/3
 o. altıncı A84b/1, C5a/6-7, C30b/7, D9b/6, G28b/1
 o. beş F33a/5
 o. beşinci A84a/5, C5a/6, C30b/6, D9b/5, E6a/7, F34a/5-6, G28a/4-5
 o. bir D10b/3, D36b/4, D36b/5
 o. birinci A42a/5, A84a/3, C5a/2-3, C30b/3, C41a/3, D7b/4, D8b/2, D9b/2,

D9b/2, D29b/4, E6a/4, E15b/4, F34a/1, G27b/5, H36b/2
 o. ikki A41b/1, C40b/5, D7a/1, D7b/7, D26b/6, D28a/7, D30a/4, D31b/1, D32a/5, E14a/4, H35b/2⁵⁰⁹
 o. ikinci A42b/1, A84a/4, C5a/3-4, C30b/4, C41a/3-4, D7b/4, D8b/2, D9b/3, D9b/3, D29b/6, D31a/6, E6a/5, E15b/5, F34a/2, G27b/5-28a/1, H36b/5
 o. sekkiz C30a/4, C37a/1, G26b/3-4, G43a/1
 o. sekkizinci A84b/2, G28b/3
 o. sekkizleri C30a/2, G25a/1
 o. sekkiz miñ A42b/2-3
 o. sekkizüncü D10a/1
 o. tokkuz D6a/6, D8b/6, D10a/3, D21a/7, D25a/6, D37a/2, D38b/1, D40a/4, D47a/7
 o. tokkuzuncü A84b/3
 o. dört A80a/5, A88b/1, B59a/5-6, C6b/9, C24a/1, C39b/3, G45a/1, I7b/3, J40a/1
 o. dörtüncü A84a/5, C5a/5, C30b/5, D9b/4, E6a/6-7, F34a/4, G28a/3-4
 o. üçüncü A84a/4, C5a/4, C30b/4, D9b/3, E6a/5-6, F34a/3, G28a/2
 o. yette C4b/4, E5b/3, E6b/2
 o. yettinçü A84b/1-2, C5a/7-8, C30b/7, D9b/7, E6b/1, G28b/2
 üç miñ üç yüz o. üç G25a/4-5
 üç yüz o. üç E7a/3-4
oñ (s.) sağ B28a/6, B30b/5, B41a/2, B41a/5, B52b/3, D29a/3
onunçü (s.s.) onuncu A42a/5, A72b/1, A84a/3, B50a/1, C19a/7, C30b/4, C41a/2, D7b/3, D9b/1, D29b/4, D30b/6, E6a/3, E9a/6, E15b/2, F32b/5, F33b/7, F54b/3, F59a/4, G27b/4, H36b/1
ora özellikle tahıl depolamak için kullanılan kuyu, çukur (TED 215)

⁵⁰⁹ El yazması nüshada sayının yalnızca “ikki” kısmı yazılmış “on” kısmı yazılmamıştır. Bu nedenle eksik olan kısım metinde köşeli parantez içerisinde yazılmıştır.

o.+ğa H32b/7

oruğ (s.) zayıf; fakir D8a/7

orun 1. yer; makam; huzur; nezd B31a/5

o.+ı A79a/3, A79b/2, D24b/8, D40a/7

o.+ıda A98a/2, A98a/3, A98a/4, A98a/5,
B30b/6, B53b/7, D15b/1

o.+ıdır D40a/7

o.+ı turur A79a/2

o.+larıda C22a/9, D36a/1, F62a/3

o.+larıdır D25a/1

2. melodi, hava, Türk musikisinde
dizinin icra edilme şekli

o.+ıda C23a/7

‘osmān (ö.i.) ↓ Osman bin Affān veya Osman ibn Affān, (d. 580 - ö. 17 Temmuz 656) Dört Büyük Halife'den üçüncüsü olan sahabe ayrıca cennetle müjdelenen on sahabeden biridir. 644 yılından 656'daki öldürülmesine kadar, 12 yıl boyunca, halifelik yapmıştır; Dört Büyük Halife'den en uzun süre halifelik yapan odur. Şiā'da halifeliği kabul edilmeyen sahabedendir; zīrā Şiī inancına göre hüküm sürmesi gereken ilk halife Ali'dir. Ümeyyeoğullarından olan Osman'ın künyesi İslam peygamberi Muhammed'in kızı Rukiyye'den olan oğluna nispetle Ebū Abdullahtır. Bunun dışında Ebu Leyla olarak anıldığı da olurdu.

hazret-i o. J34a/2

hazret-i ‘o. raḫıyallāhu ‘anh B8b/6-7,
D17b/2-3, E25a/2

‘o. raḫıyallāhu ‘anh C25b/2-3

‘osmān bin ‘affān ↑

hazret-i ‘o. raḫıyallāhu ‘anh F46b/1-2

‘osmān zū’n-nūreyn ↑ G55b/1

ot ateş C41b/2, H30b/4

ottuz (s.s.) otuz

o. altınçı A85b/4

o. birinçi A85a/5

o. beşinci A85b/3-4

o. ikkinçi A85b/1

o. ikki yırım D19b/6

o. sekkizinçi A86a/1

o. tokkuzunçi A86a/1-2

o. törtünçi A85b/3

o. üç E16a/2

o. üçünçi A85b/2

o. yettinçi A85b/5

yette yüz miñ o. üç B17b/2-3

ottuzunçi (s.s.) otuzuncu A85a/5

Ö (ö, ‘ö)

öl- öl-

ö.-er B26b/6, B64b/3

ö.-erde B14a/3-4

ö.-mesige E19a/6

ö.-üp G48b/4

ö.-ürde C37b/6

ölen- evlen- (<öylen- TED: 218)

ö.-mek D3a/3

öltür- öldür-

ö.-edür B38b/2

ölük ölü C15a/9, D32a/3

ö.+ke G45b/3

ölüm ölüm

ö+ge A95a/4, B34b/5, E28b/6

‘ömr (Ar.) (is.) ömür, kişinin doğumundan ölümüne kadar geçen süre, hayat A89a/3, J38b/5

āḫir-i ‘ö.+ide C37b/7

‘ö.+ini ötken E32b/6

‘ö.+iñiz A29b/3

‘ö. ötkeyler E21b/4

‘ömer (ö.i.) 1. → **‘ömerü’l-fārūḫ** Ömer bin Hattab, (581-644) İslam Devleti'nin Ebu Bekir'den sonraki hükümdarı (634-644). Sünni inancına göre dört Raşit Halife'nin (Hulefa-i Raşidin) ikincisidir. Şiā halifeliğini tanımaz. Sahabe ve Aşere-i Mübeşşeredendir. Zaman

zaman Sünni Müslümanlar Ömer bin Hattab'ı
"Ömer-el Faruk" diye anarlar.

hazret-i 'ö. rażıyallāhu 'anh B8b/5,
D17b/2, E25a/1, F46a/6

'ö. rażıyallāhu 'anh C25b/2,

2. (b.g.) usta 'ömer rüşen-geri C8b/5,
C9a/7

'ömer bağdādī (ö.i.) Risāle-i Reng-
rızlık'te adı geçen on yedi pirden biri E6a/5

'ömerü'l fārūk → 'ömer G55a/4

örge- öğren-, talim et-

ö.-di F30a/3

ö.-diler A11a/5

ö.-gen I5a/8

ö.-ip E24a/1

ö.-mek C18a/6, C18a/7, E5a/2

ö.-meklik A69b/3, A69b/4, C18b/3

ö.-mese E16a/3

örget- öğret-

ö.-gen C26b/4, C40b/3, D19b/3, F48b/3

ö.-key E8a/5, E8a/5-6, E17b/4

ö.-mek C40b/2, D32b/6

ö.-meklik A72a/4, D7a/3, D30b/5,
F31b/5, F58b/2

ö.-meseler B64b/2

ö.-ti F30b/5

ö.-tiler B15a/5-6, B15b/2-3

örmek-bāflik (T.+ Far.+T.) kıl çuval
dokumacılığı ("örmek" kelimesinin anlamı için
bk. İL 1229) H30a/5

öt- 1. geçip git-

ö.-se C21a/4

ö.-erde C34a/7

2. geç-, saplan-

ö.-mey B35a/4

3. geçmişte yaşa-, tarih sahnesinde yer
al-, yaşayıp öl-

ö.-ken B30a/3, B48a/7, C31a/9, C41a/4,
C43a/3, E8b/3, E9a/3, E16b/7, E18a/4,

E20a/2, E29b/4, E32b/4, F35a/5,
F43a/4, H38b/3

ö.-üpdür A39a/5, B17b/1, B17b/4,
C39a/6, C39a/7, D8b/5, E5b/2, E5b/3,
E13a/6, F33a/5, H34a/7, H34b/2

ö.-üpdürler A41a/1, A41a/2, C4b/3,
C4b/4, D8b/6, E7a/6, E13a/7-13b/1,
H34a/5-6, H37b/6

4. (yf.) değer veril-, kabul gör-

sözi ö.-: çevresinde saygı duyulur,
görüştürlerine değer verilir ol-; saygınlığı
ol-; kendisini kabul ettir-

s.-kün bolğay A21b/3-4

5. (y.f) yaşa-, geçir, sür-

'ömr ö.-keyler E21b/4

'ömrini ö.-ken E32b/6

6. (t.f.) esas fiildeki iş oluş ve hareketin
belirli bir zaman aralığında işlenip geçişini ifade
eder

kılıp ö.-üpdürler G24b/3, G25b/1

öte- (y.f) kıl-, yerine getir-

namāz-ı cum'a ö.-meklik D31b/5

namāz-ı vitri ö.-meklik D7a/5-6, D31b/2

namāz ö.-dim A36a/5

namāz ö.-gey D36b/1

namāz ö.-mek C18a/8

namāz ö.-mek kérek G53a/4-5

namāz ö.-meklik A69b/5

namāz ö.-mese A76a/5

ö.-mek C33a/6

ö.-meklik D31b/3-4, D32a/7

ö.-se G43a/5

ötkeme kalbur, elek G42a/1(YUTS 308)

ötke- geçir-, kaçır- C23a/4

ötkez- 1. geçir-; aksat-, kaçır-

ö.-mey A72a/2

2. ele-, elekten geçir-

ö.-ürde G42a/2

ötkün etkili, tesirli

ö. bolğay D37a/6-7

ötkürme kalbur, elek C35a/9

ötük çizme A11a/1, A17b/4, A9b/4,
A56a/2

ö.+ini A83a/2

ö.+ni A64b/1

ötükçi çizmecici; ayakkabıcı A20a/2

öy ev

ö.+ge A27b/2, C8b/6, C10a/1, D14b/4

ö.+ [i]de A22a/3, G50b/4

ö.+ige G50b/3

ö.+ini A27a/4, C19a/2

ö.+leride E2b/3

ö.+niñ C11a/8

öyle- evlendir-

ö.-mek D32b/5

öz (d.z.) öz, kendi B45a/6, B49a/7,
C20a/8, C20b/7, C22b/1, C23a/7, D37b/1,
D42b/4, D43a/7, F54a/3, F58b/5, G30a/3, I4b/1,
J39a/2

ö. hâli birle: (h.z.) kendi başına, tek
başına C23b/1

ö.+i A20b/2, A88b/5, B57b/2, B63b/3,
C7b/10, C36b/5, C40a/3, C43b/8,
C44a/1, C44a/6, C44a/8, E19b/7,
F56b/6, G44b/1, H24a/7, J37b/2,
J37b/4, J38a/2, J38a/2, J38b/3, J39b/7,
J40a/5

ö.+idin D32b/1

ö.+ige C37a/8, D32b/7, E8b/6, E20b/5

ö.+ini A95a/4, B29a/5, B29b/4, B39b/5,
B43b/2, B46b/3, B46b/6, B47a/3,
B47b/5, B49a/1, B54b/6, C23a/4,
C28b/1, C33a/4, E20b/4, E21b/7,
E28b/6, F32a/2, F36a/6, F38a/6,
F52b/4, F53a/4, H35b/3

ö.+leri E3a/7

ö.+lerini C27a/7

ö.+üñiz A14a/5, A31b/3

ö.+üñizniñ A31b/4, C9b/6

özge 1. (s.) başka, farklı A19b/4-5,
A29a/5, A34a/5, B36b/2, D24a/4, F51a/3

2. (b.z.) başkası, diğeri

ö.+ler C10b/2, E8a/1

özr (Ar.) (is.) özür, bir kusurun hoş
görülmesini gerektiren sebep, mazeret

ö+i B45a/2-3

ö.+idür B44a/7

özri-takşır (Ar. < özr ü takşır) (s.)
özürlü, kusurlu, eksik A68b/5

P

pada (Far.) (is.) sığır sürüsü J33b/7

p.+nı J34a/2-3, J36b/7

pādiṣāh (Far.) devlet başkanına verilen
unvan C11b/3, C15a/10

p.-ı baḡdād A36b/3, A36b/4, A36b/5,
C11b/4, C11b/5

pādiṣāhlık (Far.+ T.) padişahlık, sultanlık

p.+dur G47a/2

paḡr (Ar. < faḡr) erdem, fazilet

p.+lardın C4a/8-9

pāk → **fāk** (Far.) (s.) 1. pak, temiz; saf,
halis B67a/2, C19a/2

p. bolur B39a/6, B39a/7, C28a/3,
C28a/4, E31a/2, E31b/1

p. turur A20a/1

p. tutmaḡlık B49a/1-2, E20b/4

p. tutmaḡ C33a/5, C40b/6, H35b/4

p. tutup B47b/5

2. manevi olarak temiz, günahsız
G48b/4

p. bol-: günahlardan arın-, manen
temizlen-

p.-dı C27b/3

p.-dılar A94b/1, B35b/3-4,
E28b/4

p.-ḡay B43b/4, B47a/2, B55a/3-4

p.-ur B39b/1, B39b/2-3, B39b/4,
B39b/6, C28a/4, C28a/5,
D41a/3, E31b/2-3, E31b/3

p.-ur érđi D23b/3-4

p.-i cürm C18a/3

rûḥ-ı p+ığa B48b/1

rûḥ-ı p.+larığa B27b/6, B30a/5, B57b/7-
58a/1

pāk-dāmen (Far.) namuslu C22b/9-23a/1

p. bolmak kérek

pākīze (Far.) (s.) temiz, pak

p. tutmak H36b/4

p. tutkay E32a/6

pākizelik (Far.+T.) titizlik B49b/3

pāklik (Far.+T.) temizlik A21a/1

pārçe → **fārçe** (Far.) (b.s.) bir miktar,
biraz

bir pārçe A31a/1, A32b/3-4

pāre (Far.) (is.) parça A8b/1, A14a/4

p. kılıp H26a/6

p.+sini H26a/7, H26b/1

pāre-dūzluḡ (Far.+T.) eskicilik A46a/2-3,
A81b/-82a/1, A82b/4

pāšne (Far.) ökçe, topuk A61a/3

pāšne-dūzluḡ (Far.+T.) ökçe, topuk
dikiciliği

p.+da A59b/2-3

paṭ ip ve kumaşları sertleştirip
dayanıklılığını artırmak için kullanılan yoğun
sıvı tutkal (pat UTİL I 602)

p bermek C41a/9

pāy-dūzluḡ (Far.+T.) buğday, çeltik ve
arpa gibi tahılların örülüp bağlanması ile
meydana gelen örgüyü dikme zanaatı A44b/5-
45a/1,

payla- sabret-, tahammül et-

p.-mas A5a/6,

pedā → **peydā**, **feydā** (Far. < peydā) (s.)
hazır, mevcut, var

p. bol-: ortaya çık-, vücuda gel-

p.-dı A8b/5, A34a/1, A65b/1,
A65b/2, A65b/3, A65b/4-5

p.-dılar A16a/1

peder (Far.) (is.) baba

ey p.-i büzürgvār B34b/2-3

penā (< penāh Far.) (is.) sığınılacak yer,
koruma

p.+sıda J39a/2

penc → **fenc**, **fenç** (Far.) (s.s.) beş
C24a/8, C26a/6, E23b/5, E26a/2, F45a/4

sırr-ı p. A47b/3

pencşenbe → **fencşenbe** (Far.) (is.)
perşembe C28a/9

pencüm → **fencüm** (Far.) (s.s.) beşinci
B13a/2

pend (Far.) (is.) öğüt, nasihat A72a/4,
B44b/4, E18b/2, E19b/3

perhiz ↓ → **ferhiz** (Far. < perhiz) (is.)
haramdan ve günahlardan sakınma

p. kılğay B40a/7, I6a/3-4

p. kılıp B50b/2-3

p. k.-mağlık A71b/1-2

perhiz ↑ → **ferhiz**

p. kılmaçlık C19a/1

p. kılğay E15b/2

perhizkār (Far.) (s.) dinin yasaklarından
kaçınan

p. bomaḡ C18a/8-9

perişte → **ferişte**

p.-i kūhistān H41b/5

perişān (Far.) (s.) perişan, kederli, dertli

p. boldılar E3a/2

perverde (Far.) (s.) büyütülmüş,
yetiştirilmiş

p.+dür G50b/4

perverdigār → **ferverdigār** (Far.) (is.)
Tanrı, Allah

ḡaḡ p.+ge A18a/1-2

pes (Far.) 1. (z.z.) ne zaman ki, vaktā ki
C16a/10, C16b/6

2. (e.) o halde, öyle ise, pekālā G50b/2

pesendīde (Far.) (s.) seçilmiş, beğenilmiş, takdir edilmiş

p. tutkay H42b/7

peşīmān → **feşīmān** (Far.) (s.) pişman C40a/1

peşmīn-bāflik (Far.+T.) (is.) yün dokumacılığı, yünlü elbise dokumacılığı ("peşmīn" için bk. ÇTİL 126) H29b/5-6

peštahta → **feštahta** (Far.) (is.) iş yerlerindeki çalışma tezgahı

p.+nı A53a/5

peydā → **pedā, feydā** C37a/9

p. bol-: ortaya çık-, vücuda gel-

p.-dı C7b/6, C10a/9, G30a/2, G35b/2

peygamber → **feygamber** (Far.) 1. Tanrı'nın emirlerini kullarına iletmek için seçilmiş kişi A53a/1-2, A88a/1, C39b/6

dānyāl p.+din H28a/7

eyyüb p. J32b/3

hāzret-i ādem p.+din A40b/3, C29b/6-7, H37b/3

hāzret-i ādem p.+ğa A93a/3, H26a/2-3, H27a/1

hāzret-i ādem p.+ge C39a/1-2

hāzret-i ādem p.+niñ A81b/1

hāzret-i ibrahīm p. J34a/1

hāzret-i ismā'īl p. A93b/5

hāzret-i mūsā p. J32b/4-5, J34b/6-7

hāzret-i nūḥ p. A93a/3-4, A93a/5, A93b/1-2

hāzret-i şālih p. A41b/2-3, J32b/3-4

hāzret-i şālih p.+din A43b/1

hāzret-i şu'ayb p. J33b/4-5

hāzret-i şīs p. tururlar A92a/1-2

hāzret-i ya'qūb p. J32b/2

hāzret-i yūnus p. A41b/3-4

hāzret-i yūnus p.+din A43b/3-4

ishāk p. J32b/2-3

p. 'aleyhi's-şalatı ve's-selām C16b/8-9

p. émes C39b/7

p.+ğa C25a/1

p.-i ḥaqq G25a/5

p.-i mürsel E7a/4

p.-i mütekaddimlerniñ E8b/3-4

p.+ler A38a/3, B4a/7, B6b/4, B16a/5, B58b/2, C7a/7, C44a/9, H39a/5

p.+lerğa B6b/2, B16a/3, C7a/7, D30a/7, H39a/3

p.+lerni B5b/3-4

p.+lerniñ B60a/2, B61b/4, E32b/4, J33a/2, J38b/1

p.+ler tururlar B7a/2

p.+niñ B47a/4, B54b/7, C28b/2-3, F52b/7, J37b/6

şālih p. J33a/6

şālih p.+niñ A8b/4

süleymān p.+din turur A52b/5

şīs p.+niñ C41a/5

şu'ayb p. J32b/4

2. (b.g.) Hz. Muhammed peygamber A78a/5

ḥadis-i p.+ğa C21b/2, C28b/7

hāzret-i p. 'aleyhi's-selām A87b/5, A94a/3-4, C34b/7-8, D2b/4, D28b/3

hāzret-i p. 'aleyhi's-selāmğa D36b/7

hāzret-i p. 'aleyhi's-selāmniñ C24a/3,

hāzret-i p.+din turur A52b/3-4

hāzret-i p.-i ḥudā şallallāhu 'aleyhi ve sellemğa E29a/2

hāzret-i p. şallallāhu 'aleyhi ve sellem B36a/2-3, C16b/9-10, C44a/4-5

hāzret-i p. şallallāhu 'aleyhi ve sellemniñ C28b/5-6

ḳavl-i p. G46b/7

p. 'aleyhi's-selāmniñ F62a/2-3

3. Salih peygamber, Hz. Salih

hāzret-i p. A18a/3-4

peygamberān (Far.) peygamberler
A99a/4

peygamberlik (Far.-T.) (is.) Tanrı'nın emirlerini kullarına iletmek için seçilmiş kişilerin makamı, Tanrı elçiliği A6b/3

derice-i "alīfe-i p. C16b/7

peyk (Far.) (is.) haber getiren, haber taşıyan

p.-i rabbu'l-ālemin B10a/1

pinhān (Far.) (h.z.) saklıca, gizlice
C15b/5

pinne → fūdine C36a/5

pīr (Far.) → **fīr, fīr** Eskiden bir tarikatın veya tarikat niteliği taşıyan mesleklerin, loncaların, fütüvvet kuruluşlarının başlarında bulunan yöneticilere verilen ad A21b/2, A23a/1, A24a/3, A31b/4, A32a/1, A33a/2, A33b/2, A34a/3, A39a/5, A40b/5, A41b/2, A80b/2, A87b/4, A91b/5, A92a/1, A92a/3, A92a/5, A92b/4, A97b/1, B6a/1, B17a/1, B17b/1, B31b/1, B48a/7, B51a/1, B52a/2, B57b/7, B67a/1, B68a/5, C5b/4, C6a/2, C6a/3, C6b/1, C9b/7, C10b/1, C21a/3, C21a/5, C26b/5, C26b/6, C28a/9, C39a/6, C39a/7, C39b/3, C40a/5, E5b/2, E5b/3, E6b/2, E9a/3, E19b/5, E20a/2, E20b/7, E21a/5, E30b/2, E30b/4, F48b/5, G42b/4, H34a/5, H34a/7, H34b/1, H42a/7, H42b/3, H42b/4, H42b/5

ervāh-ı p. A22b/5, A81a/2

p.-i büzürg-vārın A88b/3

p.-i ḥaḳīḳat A49a/2, A49a/4, A90a/2-3, B9a/3, C7b/1-2, C24a/8, C25a/6, C25b/1, E25a/4, E25b/2, F45a/3, F46b/4, H40a/1

p.-i ḥaḳīḳatnı E23b/5, H38a/4

p.-i hindüstān E26b/6-7

p.-i ḥorasān E26b/5

p.-i ihlāş E23b/6

p.+imni A33a/5

p.-i kāmīl E13a/6, E13a/7

p.-i kāmīl ērdiler A41a/3-4

p.-i kāmiller C6b/2, C6b/8-9

p.-i kelān B17a/1

p.-i ma'rifet A91a/2, C24a/8, C26a/6, E26a/2, F45a/4, F47a/5, H40b/1

p.-i ma'rifetnı E23b/5

p.-i mecāzī A49a/5, C7b/1, C7b/4

p.-i mezheb C24a/8, C26a/1, F45a/4, F47b/6, H41a/1

p.-i mezhebni E23b/6

p.-i mā-teḳaddemlernı E18a/5

p.-i muḳaddem B30a/4

p.-i muttaḳī E23b/7, E27a/1

p.-i mürşīdlernı D33a/6

p.-i mürşīdni E23b/4

p.-i mürşīdni D10a/4

p.-i müşfik A91b/1, B13b/4, C26b/2, F48a/6, H42a/2-3

p.-i rükn E23b/7, E26a/7-26b/1, H41a/7

p.-i rüknnı H38a/6

p.-i şefikni H38a/5

p.-i şerī'at A48b/5-49a/1, A49a/2, A89b/2, B6b/7, B8a/1, C7a/10, C7b/2, C24a/7, C24b/6, E24b/1, E24b/2-3, F45a/2, F45b/3, H39b/1

p.-i şerī'atnı H38a/2

p.-i ṭarīḳat A49a/1, A49a/3, B8b/1, C7a/10, C24a/7, E24b/6, F46a/3

p.-i ṭarīḳatnı E23b/4, H38a/3

p.-i ṭarīḳat revḡān-keş turur C7b/3-4

p.-i türkistān E26b/2

p.+ler A22b/2, A39b/1, A71a/1, B5b/1, B49b/1, B57a/2, B58b/5, C4a/8, C5a/9, C6a/9, C10a/6, C12a/5, C24a/2, C39b/1, E14b/3, E15b/5, E15b/6, E19a/2, E19b/2, E20a/5, E20a/6, F61a/6, G31b/4, G44a/1

p.+lerḡa E18b/5, E29b/4

p.+lerdin A41b/1, C10b/3, H36a/3

p.+leri C31a/9, C37a/1, C43a/1, C43a/3

p.+leriḡa C40b/7, C41a/4

p.+lerini F53b/7

p.+lerni B14a/3, E16a/2, E27b/1, G32b/2, H36a/1, H38b/3-4, H42b/6

p.+lerniñ A41a/3, B5b/5, B50a/1-2, B51a/6, B58b/2-3, B63a/8, C10a/3, C36b/9, E17a/1, E20a/4, H37a/1-2

p.+ni A92b/2, C24a/9, C24b/1, C26b/8, H38a/6, H38a/7

rûh-ı p. B24b/3

silsile-i p.+ler C44b/7

şeyh-i p.-i ma'rifet B12b/1-2

pîrân → **fîrân** (Far.) (is.) pirlar A99b/2, C44b/2

p.-ı mât-teğaddem D15b/3

p.-ı mât-teğaddemler G43a/1-2

p.-ı mât-teğaddemlerğa D11a/2

p.-ı mât-teğaddemlerniñ G44b/4-5

p.-ı muğaddemler C37a/3

p.-ı nân-bây B17b/3-4

piş- → **fiş-**

p.-kandın C34b/6

pişâne (Far.) (is.) alın (< pişānī ÇTİL 134)

p.+leriniñ E11a/4

pişedestlik (Far. < pişādest + T.) peşin alışveriş

p. kılsa A79b/3-4, B54a/5-6

pîşvâ (Far.) (is.) önderlik eden kimse E15b/3

piyâz (Far.) soğan C36a/3

püşiş (Far.) (is.) örtü, örtünecek şey H25b/5

pul → **ful** (Far.) para A37b/4

p.+nı A33a/4

püt-1 bitir-, tamamlar-

p.-üpaldı A26b/4

püt-2 (< pütü-) yaz-

p.-küçi B56a/4

R

rabbu'l-âlemîn (Ar.) (is.) “âlemlerin rabbi” anlamındaki bu Arapça ifade Allah için kullanılır.

rabbu'l-izzet (Ar.) (is.) “yüce rab”, “ulu Tanrı” anlamlarındaki bu Arapça tamlama Allah için kullanılır.

hazret-i r.+din D2a/2, I2a/8-2b/1

raḥat (Ar.) (is.) rahat, her türlü dert ve sıkıntının ortadan kalkmasıyla ulaşılan zihinsel ruhsal ve bedensel dinginlik, huzur C34b/8, G48b/3

rāḥile (Ar.) (is.) yolculuk

zād-ı r. kılmıñ A67a/5-67b/1

zevde-i r.+si D31a/5

raḥīm (Ar.) (is.) ‘çok koruyan, merhamet eden’ anlamında Allah’ın sıfatı

y. raḥīm I4b/6

raḥm (Ar.) (is.) acıma, merhamet, esirgeme D8b/3, D46a/4, E19b/5

r.-ı dil bol-: şefkatli ol-

r.-mağ D32b/2

şıla-yı r.: uzakta bulunan bir kimsenin ana baba ve yakınlarını ziyaret etmesi; akrabalarla ilişkiyi sürdürme

ş.+nı D7b/5

raḥmān (Ar.) (s.) ‘çok acıyan, merhamet eden’ anlamında Allah’ın ismi

müstahak-ı rahmet-i r. G50a/3

şâyeste-i r. érür G49a/3

rahmet (Ar.) (is.) 1. merhamet, acıma, rahmet A86a/4, G48b/3, I4a/6, I4b/2

müstahak-ı r.-i raḥmān G50a/3

r.+idin E8b/7

r. kıldım J40a/7

r.+leridin F32a/8

şâyeste-i r. kılgay G46a/4

2. teşekkür, teşekkürler A34b/3, C10b/4

rahmetullāh ↓

hazret-i imām-ı a'zam r. F48a/1

hazret-i imām-ı şāfi'î r. F48a/2-3

imām-ı mālîk r. F48a/3-4

rahmetullāhu ‘aleyh ↑ (Ar.) “Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun.”, “Allah rahmet etsin” anlamında dua olarak erkek din büyüklerinin isimlerinden sonra söylenen söz

ebū süfyān r. C8a/3

hazret-i bahāu’d-dīn naqşibendī r.+ğa D37a/3

hazret-i “oca bahāu’d-dīn naqşibendī r. D4a/5-6-7

hazret-i imām-ı aḥmed ḥanbel r. C26a/3-4

hazret-i imām-ı aḥmed ḥanbel r.+durlar D18a/5-6

hazret-i imām-ı a‘zam r. B11b/3-4, C26a/1-2, D18a/3

hazret-i imām-ı ḥanbel r. B11b/7-12a/1

hazret-i imām-ı malik r. D18a/4-5

hazret-i imām-ı malik r. turur C26a/4-5

hazret-i imām-ı malik r. tururlar B12a/1-2

hazret-i imām-ı şāfi‘ī r. B11b/5-6, C26a/2-3, D18a/3-4

hazret-i şeyḥ ‘aṭṭār velī r.D35b/7-36a/1, D43a/3-4

hazret-i şeyḥ ‘aṭṭār velī r. dururlar D10a/1-2

hazret-i şeyḥebū süfyān r. C8b/3-4

hazret-i şeyḥ r. A38b/2-3

hazret-i şeyḥ ‘ubeyd r. D9a/4-5

imām-ı aḥmed ḥanbel r. tururlar F48a/4-5

rāh-nūmā → **reh-nūmā** E27a/2

r.+larnı E23b/7-24a/1

ra‘iyye (Ar.) (is.) bir hükümdara bağlı olan halk, tebaa D46b/5

ramazānu’l-mübārek (Ar.) (is.) ay takvimine göre dokuzuncu ay olan mübarek ramazan ayı. Müslümanlar bu ay süresince oruç tutarlar I9a/4-5

rāst (Far.) 1. (s.) doğru B68b/3

r.+ı E23b/2

r.+mu C38a/6

r. tutmak C33a/7, C33b/5

2. (is.) doğruluk, dürüstlük A85b/2

r.+ğa A89a/5

3. (h.z.) doğru bir biçimde, doğrulukla A70b/1, C18b/3, C38a/3, H36a/7

4. (s.) uygun, uyumlu

r. kıldılar I5b/9-10

rāstgerlik (Far.+T. < rāstgārlik) (is.) temizlik, temizleme A43a/5

rāst-gūy (Far.) (s.) doğru sözlü, doğru konuşan, dürüst

r. bolğaylar F59a/1

r. bolmak C40b/9-41a/1

rastla- (Far.+T.) 1. doğrula-, sağalt-

r.-r C38a/6

2.düzenle-, nizama sok-

r.-ğaylar E14b/3

rāstlık (Far.+T.) (is.) doğruluk, A50b/4, A80b/3, C18b/2

r. kılmaglık G33a/2

r. kılmaklık G31b/2

r. t.-ur C43b/4

rāsidīn (Ar.) (is.) akıllı ve olgun kimseler, doğru yolda gidenler

ḥalīfe-i r. C25b/4

rāviyān (Ar.+T.) rivayet edenler, anlatanlar

r.-ı aḥbār C15a/5, H23b/3

raziyallāhu ‘anh ↓ (Ar.) “Allah ondan razı olsun” anlamında dua olarak erkek din büyüklerinin isimlerinden sonra söylenen söz

emīrū’l-mü’minīn ‘alī r. A82b/1-2

hazret-i ‘alī ibn-i ebī ṭālīb r. tururlar C25b/3-4

hazret-i ‘alī r. turur E25a/3

hazret-i ca‘fer-i şādiq r. A23a/5-23b/1, A39a/1-2

hazret-i ebābekr-i şiddīq r. B8b/3-4, D17b/1, F46a/4-5

ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻋﺒﯘﺑﻪﻛﺮ-ﯨ ﺷﯩﺪﺩﯨﻚ r. E24b/6-7
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﯩﻤﺎﻡ ﻋﺎﻓﻪﺭ-ﯨ ﺷﺎﺩﯨﻚ r. A23a/5-23b/1, A39a/1-2, C4a/7, C29b/5, E22b/4-5, I4a/7-8
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﯩﻤﺎﻡ ﻋﺎﻓﻪﺭ-ﯨ ﺷﺎﺩﯨﻚ ﻭﻩ ﺭﻩﻩ-ﻧﯘﻣﺎ-ﻳﻰ ﻣﯘﻭﺍﻓﯩﻖ r. A25a/2-3-4, C3a/7-8-3b/1, C21b/8-9-22a/1, G24a/3-4, H25a/4-5-6, I2a/1-2
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﯩﻤﺎﻡ ﮬﺎﺳﺎﻥ r. D27a/1
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﯩﻤﺎﻡ ﮬﯘﺳﻪﻳﻦ r. D27a/1-2
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻋﻮﺷﻤﺎﻥ ﺑﯩﻦ ﻋﺎﻓﻔﺎﻥ r. F46b/1-2
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻋﻮﺷﻤﺎﻥ r. B8b/6-7, D17b/2-3, E25a/2
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﻋﻮﻣﻪﺭ r. B8b/5, D17b/2, E25a/1, F46a/6
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺳﻪﻟﻤﺎﻥ ﻓﺎﺭﯨﺲ r. ﺗﯘﺭﯗﺭ F49a/2-3
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺳﻪﻟﻤﺎﻥ ﻓﺎﺭﯨﺲ r. ﺗﯘﺭﯗﺭﻻﺭ F45b/1-2
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺷﻪﻳﮭ ﺳﯘﻓﻴﺎﻥ-ﻯ ﺷﻪﻭﺭﯨ r. A25a/5, A26b/5-27a/1
 ﯩﻤﺎﻡ ﻋﺎﻓﻪﺭ-ﯨ ﺷﺎﺩﯨﻚ r. C12a/8
 ﯩﻤﺎﻡ ﮬﯘﺳﻪﻳﻦ r.+ﻧﯩﻦ E16a/5-6
 ﻋﻮﺷﻤﺎﻥ r. C25b/2-3
 ﻋﻮﻣﻪﺭ r. C25b/2
 ﺭﺍﺯﻯﻳﺎﻟﻼﮬﯘ ﺗﺎﻋﺎﻟﺎ ﻋﺎﻧﮫ ↑
 ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺳﻪﻳﻴﯩﺪﯨﻨﺎ ﯩﻤﺎﻡ ﻋﺎﻓﻪﺭ-ﯨ ﺷﺎﺩﯨﻚ ﻭﻩ ﺭﻩ-ﮬ-ﻧﯘﻣﺎ-ﻳﻰ ﻣﯘﻭﺍﻓﯩﻖ r. F28b/6-29a/1-2-3
 ﯩﻤﺎﻡ ﮬﯘﺳﻪﻳﻦ r.+ﻧﯩﻦ E24a/5
ﺭﺍﺯﯨ (Ar.) (s.) ﺭﺍﺯﻯ, ﺭﯨﺰﺍ ﮔﻮﺷﺘﻪﺭﻩﻥ, ﻛﺎﺑﯘﻝ ﻋﺪﻩﻥ B5b/7, F38a/7
 r. ﺑﻮﻟﺪﯗﻕ A35a/2, C10b/7
 r. ﺑﻮﻟﻐﺎﻱ D36a/5, D38a/5, D43b/2
 r. ﺑﻮﻟﻤﺎﺱ E30b/3
 r. ﺑﻮﻟﺴﯘﻥ A37a/5-37b/1
 r. ﺑﻮﻟﯘﭖ D23a/6
 r. ﻛﯩﻠﻐﺎﻱ F43a/5
ﺭﺍﻭﺯﺍ (Ar. < ﺭﺍﻭﺯﺍ) ﺗﻪﻧﻨﻪﺕ; ﺑﻮﻝ ﺍﻏﺎﭼﻠﻰ ﻭﻩ ﭼﯩﭽﻪﻛﻠﻰ ﺗﻪﻧﻨﻪﺕ ﺑﺎﮬﭽﻪﺱ
 r. ﺭﯨﺰﻭﺍﻥ ﺋﻪ.-ﯘﺭ G46b/6

ﺭﺍﺯﻯﻳﺎﻥ (Ar.+Far.) (is.) ﺭﺍﺯﻯ ﻭﻟﻤﯘﺷﻼﺭ D26a/4

ﺭﻩﻗﺎ (Ar.) (is.) ﯘﻣﻤﺎﻳﻰ, ﺁﻟﻼﮬ'tﺎﻥ ﯘﻣﯩﺖ ﻛﻪﺳﻤﻪﻣﻪﻳﻰ ﯩﻔﺎﺩﻩ ﻋﺪﻩﻥ ﺑﯘ ﻛﻪﻟﯩﻤﻪ, ﺗﺎﺳﺎﻭﻭﯞﯨﻔﺘﺎ ﻛﺎﻟﺒﯩﻦ ﮬﻮﺷﻼﻧﺪﯨﻐﻰ ﺑﯩﺮ ﺷﻪﻳﻰ ﺑﻪﻛﻠﻪﻣﻪﺳﯩﻨﺪﻩ, ﺭﺍﮬﺎﺗﻠﯩﻚ ﻭﻩ ﻓﻪﺭﺍﮬﻠﯩﻚ ﺩﯗﻳﻤﺎ ﮬﺎﻟﯩﺪﯨﺮ. ﺁﻟﻼﮬ'ﯩﻦ ﻟﯘﺗﻔﯘﻧﺎ ﻧﺎﯨﻞ ﻭﻟﻤﺎ ﺩﯗﺷﯘﻧﻌﯩﺴﻰ, ﺭﻩﻗﺎ ﺩﯗﻳﻐﯘﺳﯘﻧﯘﻥ ﺩﻭﻏﻤﺎﺳﯩﻨﺎ ﺳﻪﺑﻪﭖ ﻭﻟﺪﯗﻏﻰ ﮔﯩﺒﻰ, ﺗﻪﺭﺳﻰ ﺩﻩ ﮬﺎﻭﻑ ﺩﯗﻳﻐﯘﺳﯘﻧﺎ ﻧﻪﺩﻩﻥ ﻭﻟﯘﺭ. ﻛﯘﻝ, ﯩﺪﻩﺎﻝ ﻭﻟﺎﺭﺍﻙ ﺑﯘ ﯩﻜﻰ ﺩﯗﻳﻐﯘ ﺍﺭﺍﺳﯩﻨﺪﺍ ﺑﯘﻟﯘﻧﻤﺎﻟﯩﺪﯗﺭ. ﺭﻩﻗﺎ'nﯩﻦ, ﮔﻪﻟﻌﻪﻛﻜﻪ ﯩﻠﮕﯩﻠﻰ ﻭﻟﻤﺎﺳﻰ, ﺗﻪﻣﻪﻧﻨﻰ ﯩﻠﻪ ﺁﻳﻨﻰ ﺍﻧﻼﻣﺎ ﮔﻪﻟﻤﻪﺳﯩﻨﻰ ﭼﺎﻏﯩﺮﯨﺸﺘﯩﺮﯨﻴﻮﺭﺳﺎ ﺩﺍ, ﯩﻜﯩﺴﻰ ﺍﺭﺍﺳﯩﻨﺪﺍ ﻓﺎﺭﻕ ﻭﺍﺭﺩﯨﺮ. A85a/1,

ﺭﻩﮬﺎ (Ar.) (is.) ﮔﻪﻧﯩﺸﻠﯩﻚ; ﺑﻮﻟﻠﯘﻙ, ﺯﻩﻧﮕﯩﻨﻠﯩﻚ A84a/1

ﺭﻩﮬ-ﻧﯘﻣﺎ → **ﺭﺍﮬ-ﻧﯘﻣﺎ** (Far.) (is.) ﻛﻼﻭﯞﯗﺯ, ﺭﻩﮬﺒﻪﺭ, ﻳﻮﻝ ﮔﻮﺷﺘﻪﺭﻩﻥ

r.-ﻳﻰ ﻣﯘﻭﺍﻓﯩﻖ: 'ﺩﻭﻏﺮﯗ ﺭﻩﮬﺒﻪﺭ, ﯘﻳﻐﯘﻥ ﻛﻼﻭﯞﯗﺯ' ﺍﻧﻼﻣﯩﻨﺎ ﮔﻪﻟﻪﻥ ﻭﻩ ﺭﯨﺴﺎﻟﻪﻟﻪﺭﺩﻩ ﻗﺎﻓﻪﺭ-ﯨ ﺳﺎﺩﯨﻚ ﯩﭽﯩﻦ ﻛﯘﻟﻼﻧﯩﻼﻥ ﯘﻧﻤﺎﻥ

ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﯩﻤﺎﻡ ﻋﺎﻓﻪﺭ-ﯨ ﺷﺎﺩﯨﻚ ﻭﻩ r. B14b/5-6, C38b/8-39a/1, D1b/6-7, H23b/4-5

ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﯩﻤﺎﻡ ﻋﺎﻓﻪﺭ-ﯨ ﺷﺎﺩﯨﻚ ﻭﻩ r. ﺭﺍﺯﻯﻳﺎﻟﻼﮬﯘ ﻋﺎﻧﮫ A25a/2-3-4, C3a/7-8-3b/1, C21b/8-9-22a/1, G24a/3-4, H25a/4-5-6, I2a/1-2

ھاﺯﺭﻩﺕ-ﯨ ﺳﻪﻳﻴﯩﺪﯨﻨﺎ ﯩﻤﺎﻡ ﻋﺎﻓﻪﺭ-ﯨ ﺷﺎﺩﯨﻚ ﻭﻩ r. ﺭﺍﺯﻯﻳﺎﻟﻼﮬﯘ ﺗﺎﻋﺎﻟﺎ ﻋﺎﻧﮫ F28b/6-29a/1-2-3

ﯩﻤﺎﻡ ﻋﺎﻓﻪﺭ-ﯨ ﺷﺎﺩﯨﻚ ﻭﻩ r. B3b/6-7, J32a/6-7, J32b/6-7

ﺭﻩﮬﺖ (Far.) (is.) ﺁﻳﺎﻛﻜﺎﺑﻰ, ﭼﺎﻧﺘﺎ ﻭﻩ ﮔﯩﻴﺴﻰ ﻳﺎﭘﯩﻤﻨﺪﺍ ﻛﯘﻟﻼﻧﯩﻼﻥ ﮬﻪﺭ ﺗﯘﺭﻟﯘ ﺩﻩﺭﻯ ﻣﺎﻟﻪﺯﻣﻪ A7a/2, A17b/3, A67a/1

r.+ﺩﯨﻦ A8a/5-8b/1, A9a/3, A10b/2

r.+ﮔﻪ A55a/3

r.+ﻧﻰ A12a/1, A15a/1-2, A17a/4, A43b/4-5

r.+ﻧﯩﻦ A7b/5-8a/1, A12b/4

ﺭﻩﻛﺎﺕ (Ar.) (is.) ﻧﺎﻣﺎﺯﺩﺍ ﻛﻴﺎﻡ, ﻛﯩﺮﺍﺍﺕ, ﺭﯗﻛﯘ, ﺳﻪﻛﺪﻩ ﺩﻩﻧﯩﻠﻪﻥ ﻓﺎﺭﺯﻻﺭﻧﻰ ﺍﺭﻛﺎ ﺍﺭﻛﺎﻳﺎ ﻳﺎﭘﻠﺪﯨﻐﻰ ﺑﻮﻟﯘﻡ A36a/4, C11b/1, D10a/6, D36b/1, G53a/4

r.+ﮔﺎ D10a/7, D10b/1

r.+ﯩﮕﺎ D36b/1, D36b/3

renc (Far.) eziyet, acı, zahmet
 r.+leri C36a/8-9
reng (Far.) 1. renk E3a/3, E3b/5, G50a/6
 r.+de E3b/2, E3b/4-5, E3b/6, E3b/7
 2. boya E7a/6, E7a/7, E7b/6
 r.+lerini kıldılar A14b/5
rengereng (< rengāreng Far.) (h.z.) renk
 renk, çeşitli renklerde G49a/5
renglik (Far.+T.) (s.) renkli E3a/7
reng-rîzlik (Far.) 1. (is.) kumaş
 boyacılığı E4b/5, E5a/1-2, E32a/6
 ʿilm-i r.+ni E2a/6
 r.+de E5b/2, E8a/2
 risāle-i r. E1b/1
 r.+niñ E7a/4
 2. (s.) kumaş boyacısı E32b/6
resm (Ar.) (is.) yol, tarz, üslup
 r.-i kâʾideler C33a/8
resûl (Ar.) 1. Kitabı olan peygamber
 r.-hūdānıñ C44a/7
 2. İslam peygamberi Hz. Muhammed
 hāzret-i r. ʿaleyhiʿs-selām A82a/5-82b/1,
 A82b/5, A86b/1-2, A95b/2, D4a/2-3,
 D4b/5, D9a/1, D38a/6
 hāzret-i r. ʿaleyhiʿs-selāmdın D25a/4
 hāzret-i r. ʿaleyhiʿs-selāmniñ D4a/1-2,
 D11b/6-7
 r. ʿaleyhiʿs-selām D6a/3
 r. ʿaleyhiʿs-selāmniñ D6b/4
resûl-i ekrem ‘en şerefli elçi’ anlamında
 Hz. Muhammed için kullanılan bir unvandır.
 hāzret-i r. şallallāhu ʿaleyhi ve sellemğa
 D6a/1-2, D10b/7-11a/1
resûlullāh (Ar.) ‘Allah’ın peygamberi’
 anlamındaki bu ifade İslam peygamberi Hz.
 Muhammed’e işaret eder
 yā r. A83a/5, B19b/1, B20a/3
reşidullāh gālib (ö.i.) Risale-i
 bāfendelik’te şāne-bāflık zanaatının kendisinden
 tevarüs ettiğine inanılan pir

r.+din H28b/3
reşt (Far.) (s.) çok kuru; dağılmış,
 ufanmış (PED 577) G53b/1
revā (Ar.) (s.) uygun, doğru
 r. bolsa édi A81b/5
 r.+dur B64a/7, D43a/7
 r. émes A76b/2-3, B56a/1, C22b/3,
 C42b/9, D26b/2, F36a/4, F51a/5,
 F58a/2
 r. érmes B5a/1, E21b/3, E23a/2, H37b/2-
 3
revān (Far.) (s.) akan, akar
 sāye-i āb-ı r. G51a/5
revgān-keş (Far. < revgān+keş) cila
 çeken, cilacı, parlaticı C6b/5
 pîr-i tarîkat-ı r. turur C7b/3-4
 risāle-i r. C3a/1
revgān-keşlik (Far.+T.) cilacılık,
 parlaticılık C4a/10, C4b/3, C5b/2, C5b/9, C7a/3,
 C7b/5, C15a/7
 r.+de C4b/1-2, C18a/5, C18a/10, C19b/4
 risāle-i r.+ni C3b/2
 r.+ke C5a/10
revnağ (Ar.) (is.) 1. parlaklık C4a/9
 2. bereket; bolluk A13b/1, A20a/4,
 C6b/7, D11b/1, D12a/6, D37b/5, E14a/6,
 G44b/3
reyhān (Ar.) (s.) güzel kokulu
 rūh-ı r.+larını C18a/2-3
rh yazmada Allah’ın rahmeti onun
 üzerine olsun.”, “Allah rahmet etsin” anlamında
 dua olarak erkek din büyüklerinin isimlerinden
 sonra söylenen “rahmetullāhu ʿaleyh” sözünün
 kısaltması olarak kullanılmıştır.
 hāzret-i imām-ı aḥmed ḥanbel rh tururlar
 E26a/6-7
 hāzret-i imām-ı aʿzam r. E26a/3
 hāzret-i imām-ı mālîk r. E26a/5
 hāzret-i imām-ı şāfiʿî r. E26a/4
 sultān ḥoca aḥmed yesevî r. E26b/2-3
 şāh nāsır ḥusrevî r. E26b/4

rıhlet (Ar.) (is.) göç, göç etme

r. kıldılar B36a/4, D23b/7

rızā (Ar.) (is.) 1. razı olmak, memnun olmak demektir. Kalbin, hükmün akışı altında sükunet halinde bulunması A85a/3, D46a/3,

r. ber-: rıza göster-, kabul et-

r.-di A95a/4, C27a/8, F50b/3

r.-diler A94a/5, B34b/6, E28a/3, E28b/6-7

r.-mek D8a/6

r.-mese B42a/7

r.-se B42a/6

r. boldılar C27b/6

tekbîr-i r. A93a/1, A93b/4, A94a/1, A95a/3, A95a/5, B32a/7-32b/1, B33a/2, B35a/5, C27a/6, C27a/8, C27b/1, C27b/4-5, D21b/5, D23a/1, D23a/7, E28a/1, E28a/4, E28b/5, F49b/3, F50a/6

tekbîr-i r.+nı C24b/1

2. hoşnutluk, memnuniyet F56b/7

rızâlık (Ar.+T.) rıza, razılık, memnuniyet
r.+ı D23a/4

rızık → **rizk** (Ar.) (is.) rızık, Tanrının verdiği nimet

r.+ı C36b/7

r.+ını F35a/1

r.-rūzesi A23a/4

şāhib-i r. tururlar B10a/5-6

rızvān (Ar.) (is.) cennetin bekçisi olan ve kapısında bekleyen meleğin adı

r. érür G51a/6

ravza-i r.: cennet

r. érür G46b/6

rızvānallāhu ta‘ālā ecma‘īn ↓

çehār-yār-ı bā-şafā r. A98b/5-99a/1

rızvānallāhu ta‘ālā ‘aleyhim ecma‘īn ↑
(Ar.) Daha çok ashāb-ı kirāmın isimleri anılınca söylenen; “Allahu Teālā’nın rızası onlar üzerine olsun” manasında, dua, hürmet ve saygı ifadesi. D15b/4, D20a/5

çehār-yār-ı bā-şafā r.+ğa D4b/7-5a/1

ricālu’l-ğayb (Ar.) (is.) Halk arasında “üçler, yediler, kırklar” olarak bilinen “Gayb Erenleri”, Allah’ın sevgili kullarıdır. Bunlar, her devirde mevcut olup Allah’ın emirlerine göre insanları idare etmeye çalışırlar. Ancak bunların kim olduklarını kimse bilemez. Her çağda Allah’ın tecellisine mazhar olup (ilāhî sırlara erişip) Peygamberimiz’in manevî mirasına sahip olan bir kişi yaşar. Buna “Kutup” denir. Kutbun sağında ve solunda iki yardımcısı vardır ki bunların hepsine birden “ÜÇLER” denir. Ayrıca âlemin dört bir yanında idareyi sürdüren dört kişi daha vardır ki, diğer üçüyle birlikte bunlara “YEDİLER” denir. Bunlardan sonra da dereceleri daha düşük kırk kişi gelir ki, bunlara da “KIRKLAR” denir. Hatta bir rivayete göre bunlardan sonra bir de “Üç yüzler” gelirmiş. Bunlar her devirde mevcut olup ölenin yerine terfi etme yoluyla icraatta bulunurlarmış. Darda kalanlar bunlardan yardım isterlermiş.

r.+nı D29a/3

risāle (Ar.) (is.) Bir mesleğe ait kanun ve kaidelerin beyan edidiği kitapçık A21a/2, A22a/3, A22b/3, A23b/2, A35b/3, A72b/1, A80a/4, A88a/4, B31a/7, B51a/3, B53a/5, C5a/9, C5b/2, C5b/4, C6b/6, C9b/10, C11a/1, C19a/7, C23b/6, C37a/2, C37b/1, C44b/4, D5b/1, D8b/7, D11a/7, D12a/3, D12b/6, D13a/1, D36a/3, D38a/3, E16a/1, E17b/3, E21a/3, E21b/1, F53a/6, H24a/4, H37a/5, J33a/1, J40a/6

du‘ā-yı r.-i sodagerçilikdür D1b/1

r.-de C10b/1, C44b/9

r.-deki A88b/3, B55b/6

r.+ğa D12a/7, D48a/1, H36b/7, J40b/1

r.+ge A88b/2, B58a/7, B63a/3, B66b/4, C5b/1, C5b/3, C6a/9, C36a/7, C37b/1, C39b/9, C40a/3, E20b/6, G45a/3, I5a/7, I7a/6, I7b/5, I8a/3

r.-i ‘acîbiyye ve ġarîbiyye I9a/2

r.-i āhengerān I9a/1

r.-i ‘aṭṭārılıknı D2a/7, D2b/2

r.-i bāfendelik H23b/2

r.-i bāfendelikni H23b/6-24a/1

r.-i bāpendelik C38b/1

r.-i çarvādārçılık J32a/2
 r.-i dehķānçılık C29a/3, G23b/1, G55b/4
 r.-i ķaşşāblık F28b/2
 r.-i müzedur A31a/3-4
 r.-i müze-düzluķ A4b/1
 r.-i nān-bāylık B62b/2-3
 r.-i nān-vāylık B2b/2
 r.-i reng-rīzlik E1b/1
 r.-i revģān-keş C3a/1
 r.-i revģān-keşlikni C3b/2
 r.-i rūşen-gerlik C9b/5
 r.-i tarīķat F34b/6, F35b/2, F36a/1-2, F36b/2, F37a/1-2, F52a/5-6, F59a/3
 r.-i tarīķatnı F37a/6
 r.-i temürçilik I1b/1
 r.-ni A23b/3, A24b/1, A24b/5, A32a/3, A33b/1, A33b/2, A76b/1, B57b/2, C5b/10, C7b/10, C9b/8, C10a/6, C37b/5-6, D38b/6, E19b/6, E32a/7, G44b/1, H24a/5-6, H24b/1, J37b/2, J37b/4, J38a/4-5, J38b/3, J39b/7, J40a/5
 r.+niñ A32b/1, J33a/2-3
 r.+si B56a/3
 r.+side D19b/6
 r.+sini C37a/7
 r.+siz E15b/4, F59b/3

risālet-penāh (Ar.+ Far.) ‘peygamberliğin kendisine istinat ettiği, dayandığı’ anlamındaki bu kelime İslam peygamberi Hz. Muhammed’in unvanlarından biridir

hāzrer-i r. şallallāhu ‘aleyhi ve sellem tururlar G26b/1-2

rismāntāp (Far.) “riştāp” da denilen tahtadan küçük bir sapı olan ucu telden yapılmış çengel.

r.+nı A57b/2-3

rivāyet (Ar.) (is.) anlatılan haber, söylenti A93a/2, A94b/3, E11a/3

r.+de A12b/1, B7b/7-8a/1, B13a/3-4, C27b/4

r.+dür E27b/3-4

r. ķıl-: anlat-, naklet-, aktar-

r.-ıpdurlar A5a/1, A23b/1-2, A25a/4, A82a/5, B14b/7, B25b/7, C3b/1, C4a/8, C6b/4, C8a/2-3, C12a/9-10, C15a/6, C22a/1-2, D1b/7, E1b/6-7, E2a/7-26b/1, E22b/3, E22b/5, F29a/4, G24a/5, H23b/5-6

r.-ur C39a/1

r.-urlar A19b/2, B4a/1, C29b/6, H25a/7, I2a/3, J32a/5-6

r. turur A93a/2

riyā (Ar.) 1. (is.) inandığı ve düşündüğü gibi olmama, ikiyüzlülük D13a/4

2. (h.z.) iki yüzölçü; sahte F32b/6

riyāzet (Ar.) (is.) züht ve takva amacıyla dünya zevklerinden dünya işlerinden el etek çekme

r. çekip D4b/3

rīzk → **rīzk**

r.+ini A16b/3

r.+ni A70b/4

roze (Far.) (is.) oruç (TED 261) E32b/2

r. tutmağlık D30b/6

rū (Far.) (is.) yüzey

r.-yı şafhage B56a/6

r.-yı siyah bol-: utanılacak halde ol-

r.-ğay B58b/4-5

rūh (Ar.) (is.) bedende, vücuttan ayrı olarak bulunduğuna inanılan maddesiz varlık ilkesi B67a/1

r.+ı A97b/2, E20a/4, E21a/5, E30b/2

r.+ıdın E17a/1

r.-ı fāklarığa F32b/3-4

r.+ığa E18a/5, G32b/3

r.+ımıznı A34b/5, C10b/6

r.-ı muṭahharātı E6b/4

r.-ı muṭahharātlarını E15b/6-7

r.-ı reyḥānlarını C18a/2-3

r.+ları H38b/4
 r.+larığa E20a/3
 r.+larıge H36a/1-2
 r.+larını C16a/6-7
 r.-ı pākığa B48b/1
 r.-ı pākılarınğa B27b/6, B30a/5, B57b/7-58a/1
 r.-ı pīr B24b/3
ruhānī (Ar.) (s.) gözle görülmeyen, ruhtan ibaret olan C17b/1
ruḥṣat (Ar.) (is.) izin, icazet B31a/6
 r. alıp B45a/5, C20b/5
rūṣen (Far.) (s.) parlak E7a/7
 r. édi C10b/3
rūṣen-gerlik (Far.+T.) (is.) parlatıcılık, cilacılık C4a/6
 r.+din C4a/10
 risale-i r. C9b/5
 r.+ni C3b/10-4a/1, C4a/5
rūṣenlik (Far.+T.) (is.) aydınlık; parlaklık C3b/5
 r.+i C15b/2
rūz (Far.) (is.) gün, yirmi dört saatlik zaman dilimi
 r.-ı çehārşenbe C45a/4
 r.-ı kıyāmetğice D15a/3
rūze (Far.< rūzī) (is.) rızık, nimet; kismet rızık-r.+si A23a/4
rūsvā (Ar.) (s.) ayıplanacak durumda bulunan, rezil, maskara
 r. bolğusıdır E19a/3
 r. bolur F37a/1
rūkn (Ar.) (is.) temel, esas
 fīr-i r. D15b/2, D18a/6
 pīr-i r. E23b/7, E26a/7-26b/1, H41a/7
 pīr-i r.+ni H38a/6

S (s, ş, ş)

saʿādet (Ar.) (is.) bahtiyarlık, mutluluk B58a/3, G46b/5
 s.+dür B46b/5-6
 s.-i ebedī B62b/6-7
 s..-i sermedīge B62b/7
 s.+ke C23b/5
saʿādet-mend (Ar.+Far.) (s.) mutlu, bahtiyar C15a/8, C15b/6
sāʿat (Ar.) (is.) zaman, vakit; an B43b/6, E4a/4
 s.+de C27b/2, I3a/8
sāʿat-ka-dem (Ar.) (s.) dakik, vaktine uygun hareket eden (?)
 s. bolmak C41a/2
şabā (Ar.) (is.) sabah E6b/3
şābit-ka-dem (Ar.) (s.) sözünde duran
 s. bolsa A21a/2
şābr (Ar.) (is.) sabır, tahammül B28b/7
 ş.+ī kılğay D42b/1
 ş.+ī kılmağ D8a/5, D8b/1
 ş.+ī kılmağ D46a/3
 ş.+ī turur C43a/5
şābirān (Ar.+Far.) (b.g.) sabredenler anlamındaki bu kelime metinde sabrıyla meşhur peygamber Hz. Eyüp için kullanılmıştır.
 ḥazret-i ş. D26a/3
saç saç, başta biten kıllar D33b/6
 s.+ları C23b/3-4
saç- saç-, serp-
 s.-ar G48b/1
 s.-arda C32a/9, C33b/1, G32a/4, G38b/4, G39a/2-3, G39a/5, G39b/3, G40a/4-5
 s.-kanda G48a/6
 s.-kay C33b/8, C34a/2
 s.-kaylar B59b/2
 s.-mağ kérek G53b/5
şadaka (Ar.) (is.) Yoksullara karşılık beklemeksizin verilen yardım malzemesi D32a/1, D37a/5, D45a/3, D45a/5

ş. kılmaglık A71a/3

ş.-i fitrî D7a/5, D31b/2-3

şādık (Ar.) (s.) sadık, sadakatl, bağlı

ş. tutmaglık G33a/1

şādıkān (Ar.+Far.) (is.) sadıklar A99b/3

şādır (Ar.) (s.) çıkan, görünen, oluşan

ş. bol-: ortaya çık-, meydana gel-

ş.-sa C20b/8, C21a/1

şāf (Ar.) (s.) manevi olarak temiz, günahsız

ş. boldı F50b/6

ş. bolğay B47a/6-7

şafā (Ar.) (is.) 1. manevi saflık, temizlik A95a/2

tekbīr-i ş. A94a/2, A94b/2, A94b/4, B32a/6, B35a/6, B35b/5, C27b/1, D21b/5-6, D23b/1, D23b/4, E28a/7, E28b/5, F49b/4, F50b/3, F51a/1

tekbīr-i ş+nı C24b/2

2. tasavvufta nefsānī özelliklerden arınmayı ifade eder. Safānın üç mertebesinden bahsedilir: 1. Safā-i İlim: Bu safa, Hz. Peygamber'in yolunda gidenin sülükunu süsler, sāliki Hz. Peygamber (s)'in edebiyle edeplendirir, 2. Safā-i Hal: Bu safa ile hakikat şahitleri görülür, münācāt lezzeti tadılır ve cismānī âlemden geçilir, 3. Safā-ı ittisal: Kulun kendinden fanī olarak, Hakk'ı görmesidir ki, bu durumda olan kul, kendi sıfat ve fiillerini, Allah'ın sıfat ve fiillerinde mahv ve ifna eder. A84b/4

şafha (Ar.) (is.) üstüne yazı yazmaya mahsus ince geniş cisim

rū-yı ş.+ge B56a/6

sağ- sağ-

s.-arda J36b/5

s.-urda J36b/3, J36b/4, J36b/6, J36b/7

sağdağ-düzluğ (T.+Far.+T.) ok kılıfı/okluk dikmek A44a/2-3

şağır (Ar.) (s.) küçük; hafif

günā-ı ş B38b/4-5

günah-ı ş. B39a/3-4

sağlık sağlıklı G51a/1

sağrı (Moğ.) 1. atın sırt kısmındaki deriden hazırlanan bir tür işlenmiş kalın deri 18a/5, A18b/4

s. bolmakı A19a/2

s. bolur A19a/2

s. bolur érdiler A19a/4

2. atın bel ile kuyruk arasındaki dolgun yeri A18b/5

sahābe (Ar.) (is.) Muhammed peygamberi sağlığında görmüş, sohbetlerine katılmış, konuşmuş olan kişi B18a/1

s.+lerğa A94a/4-5, B35b/1-2, C27b/2, E28b/3

saḡāvetlik (Ar.+T.) cömert, eli açık

s. b.-ğay C38a/1

saḡī (Ar.) 1. (s.) cömert, eli açık G52a/4

2. cömert, eli açık anlamındaki bu sıfat metinde Hz. Ali'ye işaret etmektedir.

ḡazret-i s. E7a/2

şāḡīb (Ar.) (is.) 1. sahip

ş.-i bātıl B63b/6-7

ş.-i devlet B10a/5

ş.-i rızık tururlar B10a/5-6

2. usta, üstat; şeyh D35b/2

ş.-i 'aṡṡār D26b/5-6

ş.-i çerāğ C30a/1, D39b/1-2, F39a/1

ş.-i çerāğ bolup F51a/3-4

ş.-i çerāğ érdiler G24b/5

ş.-i du'ālar D39b/2

ş.-i nükte G24b/4-5

ş.-i ṡarīḡatnıñ C23b/8

ş.-i tekbīr: bir iş veya sanatta icazet veya ruhsat verme yetkisine sahip kişi A98a/1-2, B5a/3, B5b/3, B42b/2-3, B42b/7-43a/1, B43a/3, B44a/1, B53b/2, C23a/5, C24a/5, C24b/3-4, C30a/1, C30a/3, D25a/7, D26b/1, D39b/1, D40a/6, E30b/1E30b/6, F39a/7, F62a/2, G24b/4

ş. bolsa D15a/4-5, D24b/7

ş. bolup B55b/7
 ş.+de B32a/1-2
 ş.+din A24b/2, A76b/3-4, A77a/4-5, B5b/1-2, B41b/5, B54a/3, C26b/7, E29a/7
 ş.+ge A79b/3, C22b/7, F53b/2-3
 s.+ler B4a/5, C22a/4, C44b/7, E22b/7-8
 ş.+lik A79a/1, E23a/5-6
 ş.+likdin D35b/6
 ş.+likke A76a/4, B41b/7, B55b/1, F55a/1-2
 ş.+ni A74b/1, A76a/3, C20a/5, I6b/4
 ş.+niñ B41a/1, B54b/4-5, D11a/4, D15a/7-16b/1, D26b/2-3, F60a/5-6
 ustād-ı ş.+ler B45b/2-3

şahrā (Ar.) (is.) çöl

ş+sıdın C15b/10-16a/1

şā'ika (Ar.) (is.) yıldırım E2b/5

şā'il (Ar.) (is.) dilenci

s.+ni F61a/3

sakay- iyileş-, hastalıktan kurtul-

s.-sa A77b/2, I7a/1

sāk-dūzluk (Ar.+Far.+T.) (is.) çanta dikiciliği

s.+da A59a/4

sakıl (Ar.) (s.) ağır A65b/1

sakla- 1. sakla-, muhafaza et-, koru-, sakın-

s.-ğay G55a/1-2, J39a/1

s.-mağlık A71b/4, A72a/1-2, B49a/4, B49a/6, C19a/2, F58b/4

s.-p D37b/1, E19b/7

2. yanında bulundur-, taşı-

s.-ğan H24b/1

s.-ğay B63b/4, F34b/6

s.-mağlık B51a/3

s.-mağ B31b/1, F37a/2, F59a/4

s.-mağı E32b/1

s.-mapdurlar C5b/3

s.-mas A22a/4

s.-masa A23b/2-3, D12a/3, F36a/2, F53a/6, H37a/5

s.-masalar E21b/2

s.-p C37a/2, C37b/1, D12a/4, D12b/6, E16a/1, E21a/3, F35b/2

s.-sa A22b/4, F37b/1

3. bir nitelik için öyle kalmasını sağla-, öyle bulundur-herhangi bir durumda bulundur-

s.-ğay F40a/6

sal- 1. koy-, yerleştir-

s.-dılar E3a/1

s.-mağlık A70b/5

s.-urda B23b/5, C13a/4, F42a/2

2. ölç-, ölçü al-; kalıbını al-

s.-urda A54b/4-5, A62b/2, A63a/1

3. çıkar-, soyun-

s.-ğandék B35b/5

4. ilet-, yönlendir-

s.-ğaysın B68b/3-4

5. içine daldır-, sok-

s.-dılar E3b/4, E4a/6

s.-ğanda E9b/6

s.-ğannıñ E4b/4

s.-urda C14a/7, E12b/5

6. dök-, boşalt-

s.-dılar C31a/7

s.-urda J37a/3-4

7. yap-, şekillendir-, vücuda getir-

s.-urda C32b/2

8. tak-

s.-ğanda G33b/5

s.-urda C34a/9, G34a/3, G34b/1, H32a/4

9. saç-, serp-

- s.-urda G40a/1
10. bırak-, salıver-
- s.-+sun J35b/4
11. bağla-
- s.-urda J36a/
12. karıştır-
- s.-urda J37a/3-4
13. akıt-
- s.-ur J38a/7
14. (y.f) yap-, et-
- nikā s.-urda A75b/4
15. (y.f) götür-, at-
- kol s.-urda C33b/7
- şalāh** (Ar.) (is.) dine bağlılık, dindarlık
- kār-ı ş. C22b/8
- şalāhiyyet** (Ar.) (is.) bir şeyi yapma hakkı, yetki B30a/7
- ş.+ke B44b/4-5
- şalavāt** (Ar.) (is.) Hz. Muhammed'e edilen dualar J35b/6
- şālīh** (Ar.) 1. (s.) elverişli, uygun G47b/3
2. (is.) dini emirlere uygun davranan kişi
- ş.+lerniñ G44a/2-3
3. (ö.i.) Kuran'da Semud kavmine gönderildiği söylenen peygamber, Salih peygamber A10a/3
- ey ş. A6a/4
- ey ş. aleyhi's-selām A17a/3
- hazret-i ş. 'aleyhi's-selām A5a/5, A6a/2, A7a/3-4, A7b/4-5, A8a/2, A8a/5, A9b4-5, A11a3-4, A11b/4, A12a/3, A13a/1-2, A13b/4, A14b/1, A14b/4, A15a/1, A15b/2-3, A16a/4-5, A17a/5-17b/1, A17b/5-18a/1, A18b/5, A21b/2, A34a/2-3, A34a/4, 34b/1-2, A37a/4, A87b/5
- hazre-i ş. 'aleyhi's-selāmdın A43a/3-4, A53b/3
- hazret-i ş. 'aleyhi's-selāmga A11b/2, A12b/3, A15a/4-5, A48a/5
- hazret-i ş. 'aleyhi's-selām[ga] A5a/3, A19a/4-5
- hazret-i ş. 'aleyhi's-selāmniñ A15a/3, A16b/4
- hazret-i ş.+ga A5b 4-5, A51b/4
- hazret-i ş. peygamber A41b/2-3, J32b/3-4
- hazret-i ş. peygamberdin A43b/1
- ş. aleyhi's-selām A10a/5, A48b/2, A49a/4
- ş. peygamber J33a/6
- ş. peygamberniñ A8b/4
- yā s. A5b/3, A7b/2, A14a/2
- y. ş. aleyhi's-selām A18b/4
- şallāh** (< sallāh Ar.) (is.) kasap çırağı, kasapların hayvanlarını kesen kişi
- kāsib-i ş. F52a/5
- şerāyit-i ş. F57a/3
- ustād-ı ş.+ka F59a/6, F59b/4-5
- ustād-ı ş.+large F31a/2-3
- ustād-ı ş.+nıñ F56a/7, F57a/1
- şallāhlık** (Ar.+ T.) (is.) kasap çıraklığı F55a/5, F55b/5
- şallallāhu 'aleyhi's-selām** (Ar.) "Allah'ın bereketi ve selamı ona olsun" anlamında Hz. Muhammed'in adı anıldıktan sonra söylenen söz
- durūd-ı hazret-i muhammed muştafā s. C29b/2-3
- şallallāhu 'aleyhi ve sellem** (Ar.) 'Allahın selamı onun üzerine olsun' anlamında Hz. Muhammedin adının anılmasından sonra zikredilen dua
- hazret-i feygamber s.+niñ D24b/8-25a/1
- hazret-i muhammed muştafā s. A46b/2-3, A47a/2-3, A90a/1-2, B8a/ 6, B14b/4, B20a/5, C22a/8-9, J32b/5-6, J33a/5-6, J34b/2-3
- hazret-i muhammed muştafā s.+dın B18a/3-4
- hazret-i muhammed muştafā s.+dürler D26a/6-7

- hazret-i muhammed muştafā s.+ğa
A94a/2-3, B7b/5-6, B18b/3-4, B18b/5-6, B35a/7-35b/1, E28b/1
- hazret-i muhammed muştafā ş.+ğaça
B17a/6-7-17b/1, G25a/3-4, H37b/4-5
- hazret-i muhammed muştafā s.+niñ
B10b/7-11a/1-2, B17b/6-7, B53b/6-7, C7a/1, F54b/4-5
- hazret-i muhammed muştafā s. tururlar
E24b/4-5, E31a/3-4, F46a/2-3, H35a/4-5, H39b/5-6-7
- hazret-i muhammed resül s.+ğa C25a/4-5
- hazret-i muhammed resülullāh s.
A87b/3-4
- hazret-i muhammed ş.+ğaça A40b/4-5
- hazret-i nebiyyinā ş. F44a/4-5
- hazret-i peygamber-i hūdā s.+ğa E29a/2
- hazret-i peygamber ş. B36a/1-2, C16b/9-10, C16b/9-10, C44a/4-5
- hazret-i peygamber ş.+niñ C28b/5-6
- hazret-i risālet-penāh s. tururlar F26b/1-2
- hazret-i resül-i ekrem ş.+ğa D6a/1-2, D10b/7-11a/1
- hazret-i ş. D3a/6-7
- hazret-i ş.+din D25a/3
- hazret-i ş.+ge D2b/7-3a/1, F50b/3-4
- hazret-i ş.+ğa D46b/1
- hazret-i s.+niñ D15a/2, D28a/1-2
- yā muhammed ş. D2a/3
- san** sayı
s.+ıça G48b/2
- sana-** say-, kabul et-, değerlendir-
s.-mıgay I6a/6-7
- saña** (ş.z.+h.e.) sana A35a/4, C4a/3, C10b/5, I3a/4
- şanavber** (Ar.) (is.) çam fıstığı ağacı
G51a/3
- şandal** (Ar.) (is.) sandal ağacının odunundan çıkarılan; parfüm, mum, tütsü yapımında kullanılan esans E11b/4
- sargār-** sarar-
s.-ıp G49a/5, G51a/4
- sarığ** sarı E7a/7
- sat-** sat-, bir şeyin mülkiyet hakkını belli bir bedel karşılığında başka birne devret-
s.-adurğan D14a/5, D41b/5
s.-adurmen A31b/1
s.-arda A64b/1, B25b/2-3, C14b/10
s.-armusiz A31a/4, C9b/5
s.-arsız A31b/2
s.-mağay D34a/7, D34b/1, D34b/2
s.-mağda D43a/2
- satığ** ↓ alışveriş, ticaret
s. kılmagay D29b/1
- satık** ↑ B44b/1
s. kılmaydurgan D46b/6-7, D47a/6
- satuk buğra “an** (ö.i.) Karahanlıların 920-958 yılları arasındaki hükümdarı, 932 yılında İslam'ı kabul ederek, tarihteki ilk Müslüman Türk Hakanı Türk topluluğunun toplu halde İslam'a geçmesine yol açmıştır.
sultān s. gāzī A99a/5-99b/1
- sava-** yünü ditmek için çubukla döv- (YUTS 342)
s.-rda I36a/7
- sāye** (Far.) (is.) gölge
s.-i āb-ı revān G51a/5
s.-i livā-yı ‘aleminiñ C24a/3-4
- sayid ibn-i zeyd** (< Sa'īd bin Zeyd) (ö.i.) İslam peygamberi Muhammed'in sahabelerinden. Ebu Aver olarakta nitelendirilmiştir. 593 veya 594 yılında doğduğu tahmin edilmektedir henüz yirmi yaşında bile değilken Müslüman olmuştur. Eşi Fatıma binti Hattab, Ömer bin Hattab'ın kız kardeşidir ve eşiyle birlikte İslam'a ilk girenlerdendir. C25b/7
- sa'y** (Ar.) (is.) çaişma, çabalama, emek sarf etme
s. kıldı I2b/3
- saykal-māl** (Ar.+Far.) cila sürmeye yarayan alet C14a/4, C14a/7
- sayraş- ötüş-

- s.-ıp G51a/5
s.-urlar G51a/2
sebeb (Ar.) (is.) sebep, neden
s.+din A10b/5, A12a/4, A13a/4, B60a/7, B62a/5, B62a/6, D3a/4, D3b/3, D15a/3, D22a/5, D23a/1, D23a/7, D23b/4, D24a/4, D24b/3, J40a/7
sebz (Far.) 1. (s.) yeşil E6b/5, E7a/6
2. (is.) yeşillik, çimen, çayır
s.-i ħurrem G50a/5
sebze (Far.) (is.) yeşillik, çimen, çayır G51a/3
secde (Ar.) (is.) secde, Allah'ı tazim için namazda yüzü yere koyma
s.+din C17b/5, C17b/6
s.+ge A69a/3, C16b/1, C16b/2, C16b/6
s.-i taḥiyyāt k keltürdiler C17b/3
s. kıldı C17a/7
s. kıldılar C17b/7-8
s. kılnılar C17a/3, C17a/6
s. kılmadı C17b/4
seccāde (Ar.) (is.) üzerinde namaz kılınan halı, kilim veya yaygı
s.+de B4a/7
s.+leride B60a/2, B61b/5, D10a/4
s.+sidin B50b/2
seccāde-niṣṣīn (Ar.+Far.) (s.) seccadede oturan demektir. Şeyhler hakkında kullanılan bir tabir. Bu manada olmak üzere, şeyhe post-nişin (postta oturan) de denir. Şeyhler, tekkelerde seccade veya post üzerinde oturdukları için, bu adla anılmışlardır.
s. édiler C30a/3-4
sefer (Ar.) (is.) yolculuk
irade-i s. kılgay D44a/5
s. çıkıp D43a/6
s.+de D44a/5, D44b/4
s.+din E2b/5
s.+ge E2b/4
s. kılnılar D28b/5
s. kılnıgay D29a/5, D29a/6, D29a/7
s. kılnıg D28b/7, D29a/4, D32b/4
s. kılnıgı D28b/4
s. kılnımlar D28b/6
s. kılsa D37a/6
s. kılmur D36a/6-7
s.+niñ D28b/6, D37a/7
seḥā (Ar.) (is.) cömertlik A85b/4
seḥālik (Ar.+ T.) (s.) cömert, eli açık
s.+dür G49a/1
seḥāvet (Ar.) (is.) cömertlik, eliaçıklık C18a/9, E32b/2, G51b/3
s. kılnıgı A70a/1
s. kılnıg C41a/3
s. kılsa G43b/3-4
seḥāvet-fiṣe (Ar.+Far. < seḥāvet-pīṣe) (s.) cömertliği huy edinmiş, cömert
s.+dür D45b/6
seher → **seherlik** (Ar.) (is) sabahın güneş doğmadan önceki zamanı C19a/1
s.+de A71b/2
seher-ḥiz (Ar.+ Far.) (s.) sabahları erken kalkan erkenci
s. bolğay F58a/7-58b/1
seherlik → **seher** (Ar.+T.)
s.+de D44b/6
sehl (Ar.) (s.) kolay, basit A74a/4, C12b/2, C20a/4, F60a/4
sehl rūmī → **ḥāce sehl rūmī** (ö.i.) Risāle-i Nān-vāyılık'ta Hz. Muhammed döneminde fırıncılık yaptığı bildirilen sahabe B17b/7-18a/1, B19a/6, B20a/1-2
sekinē (Ar.) (is.) gönül rahatlığı, huzur, dinginlik
tekbir-i s. D21b/7, D24b/3
sekkiz (s.s.) sekiz A66b/3, A67a/5, A75b/2, B40a/2, C42b/7, C43a/2, C43a/4, D26b/1, E18a/2, E23b/7, E27a/1, F34b/1, F60b/3, G32a/5

miñ üç yüz kırk s. C45a/3⁵¹⁰
 on s. C30a/4, C37a/1, G26b/3-4, G43a/1
 on s.+leri C30a/2, G25a/1
 on s. miñ A42b/2-3
 sitäre-i s.+ni D29a/2
 s. miñ alte yüz A41a/1-2
 s. turur C42b/6

sekkizinci ↓ (s.s.) sekizinci A42a/3, A72a/3, A76a/3, A84a/2, B41a/7, B49b/6, C4b/10, C19a/5, C30b/1, C34a/2, C41a/1, C43b/5, E6a/1, E9a/1, E15b/1, E18b/5, E27a/6, F32b/1, F33b/5, F35a/3, F54a/7, F59a/2, F60b/6, G27b/2, G33a/3-4, H36a/5

miñ üç yüz kırk s. I9a/4⁵¹¹

on s. A84b/2, G28b/3

ottuz s. A86a/1

yigirme s. A85a/3

sekkizünçi ↑ D7b/1, D8a/6, D9a/6, D10a/1, D29b/2, D30b/4

seküyye (?) F51b/4

selām (Ar.) (is.) 1. bir kimseye, yanına varıldığında veya karşılaşıldığında söylenen nezaket sözü veya aynı anlama gelen işaret B19a/2, C4a/4, D2a/4

s.+ıga A66a/5

s. kıldı A66a/5, A68a/2

s. kılmağlık D32b/1

2. Namazın bitiminde başı sağ ve sol omuzlara çevirerek yerine getirilen rükün

s. bergendin D10b/2-3

selāmet (Ar.) (is.) her türlü korku ve tasadan uzak olma, güvenlik içinde olma G55a/1

s.-i vaṭanıge D37b/2

selmān fāris ↓

ḥazret-i s. turur C26b/6-7

ḥazret-i s. raḫıyallāhu ʿanh turur F49a/2-3

ḥazret-i s. raḫıyallāhu ʿanh tururlar F45b/2

s. turur H42b/3

selmān fārisī ↑ (ö.i.) Selman-ı Farisi (d. ? - ö. 656), İslam bilgini ve sahabelerinden biridir. Muhammed Peygamber onu devlet danışmanlığına tayin etmiştir. künyesi Ebu Abdullah'tır. İsfahan yakınlarındaki Cey Köyü'nde doğdu. Önce Mecusi, daha sonra Hristiyan, sonra da Müslüman olan Selman-ı Farisi'ye Selman ismi Peygamber Muhammed tarafından kendisine verilmiştir. Burada hocası ölene kadar eğitim görmüştür. Son peygamberin geliş alâmetlerini görmek ve O'nu bulmak amacıyla Arabistan'a gittiği iddia edilir. D19b/4-5

s. tururlar A92a/4

semāviye (Ar.) (s.) gökyüzü rengi E6b/6

sen (ş.z.) sen A20b/1, A33a/3, A35a/2, A35b/2, A36a/1, C10b/5, C10b/8, C11a/1, C11a/3, C11a/4, H24b/6, D13a/3

s.+din C10b/7

s.+i C11a/2, C11a/3, C11b/3

s.+iñ C10b/8, D22b/1

senā (Ar.) (is.) övme, övüş

zıkr-i s. C33b/6

sendān (Far.) (is.) örs I5a/3

s.+nı I4b/1

s.+nıñ I4b/3

sene (Ar.) (is.) yıl C45a/3

s.+ka I9a/4

seng (Far.) (is.) taş B66a/3

ser (Far.) (is.) lider, önder

s.-i türkistān H41b/1-2

serencām (Far.) (is.) başa gelen olay

s.+ları C44b/6

sergerdān (Far.) (s.) başı dönen, ne yapacağını bilmeyen, şaşkın

s. bolup C23a/1

sermedī (Ar.) (s.) sonsuz, ölümsüz

saʿadet-i s.+ge B62b/7

⁵¹⁰ Yazmada ve metinde bu sayı rakamla yazılmıştır.

⁵¹¹ Yazmada ve metinde bu sıra sayı sıfatının sayı kısmı rakam ile yazılmıştır.

serrāc-dūzluk (Ar.+T.) saraçlık, deri, muşamba vb.nden bavul, çanta yapma A44a/5-44b/1

serv (Far.) (is.) servi ağacı G51a/3

ser-terāş (Far.) (is.) berber E27a/4

server (Far.) (is.) önder, lider

s.+i A46b/2, A99a/5

serzeniş (Far.) (is.) kınama, sitem etme

s. kıldı A32b/3

setr (Ar.) (is.) örtme, kapama, gizleme

s.-i ‘avret H25b/4

sevāb (Ar.) (is.) sevap, Hayırlı bir davranış karşısında Tanrı tarafından verileceğine inanılan ödül B46b/1, B46b/4

ş.+ı B37b/6, C28b/2, D14b/2, D36b/7

sevāb-ı ecir F37b/2

ş.+ığa F52b/7

ş.+ını A30a/4, B16b/5, B27b/4, B47a/4, B55a/1, C9a/8-9, C28b/3, D10b/7, D41b/5, D42a/3, D46a/6, F43a/3-4, G48b/2, J37b/5

ş.-ı tekbîr B24b/3

seyyid (Ar.) (s.) 1. efendi, bey; başkan A34a/2

s.+ler G44a/2

2. Hz Muhammed’in soyundan olan kimseler için kullanılan unvan F51a/5

s.+lerğa D24a/1

s. şā nāşır “usrev turur B13b/2-3

seyyidinā (Ar.) “efendimizsin” anlamındaki bu Arapça ifade Hz. Muhammed’in soyundan gelen din yüklerinin isimlerinin zikrinden önce zikredilir.

hazret-i s. imām ca’fer-i şādik ve reh-nümā-yı muvafık ra’ıyallāhu ta’ālā ‘anh F28b/6-29a/1-2-3

seyyid-zāde (Ar.+Far.) (is.) seyyit çocuğu, Hz Muhammed’in soyundan kimseler

s.+din B36b/1-2, F51a/2

sezā-vār (Far.) (s.) uygun; layık

s. bolğay D25b/4, D37b/4-5, G45b/2-3

s. bolup D38b/2

s. bolur D12a/5, D12b/5

s.+dur D46a/1

şidk (Ar.) (is.) sadakat, salikin yalın söylemekten kaçınarak doğruluktan ayrılmaması A84b/1

ş. kılıp C43b/7

şifāt (Ar.) (is.) özellik, nitelik

s.+ı G48a/1

sıka- (TSD: 480) sıva-, sür-, çek-

s.-rda C14a/4

şıla (Ar.) (is.) bir süre ayrı kaldığı doğup büyüdüğü yere giderek yakınlarına ve tanıdıklarına kavuşma

ş.-yı rahmını D7b/5

sına- dene-, sına-

s.-p E4a/2

sırr (Ar.) (is.) sır, gizem

s.+ıdın G49a/2

s.+ım A69a/2

s.-ı penc A47b/3

sırrı-esrār (Ar. < sırr u esrār) sırr ve sırlar s.+ını D29b/5

sırt sırt (“sırt” kelimesinden gelişimi için bk. TED: 275) B41b/1

sikke (Ar.) (is.) tarikat dervişlerinin giydiği özel takke/külâh

s.-i tekbîr B37b/2, B38a/3-4 , E30a/2, E30a/7

s.-i tekbîrni C24b/3

sile- okşa-

s.-mağ D32b/3

silsile (Ar.) (is.) Tasavvuf okullarındaki maneviyat öğretmenleri/ekolleri zinciri

s.-i hocegân C22b/5

s.-i meşâyihân tururlar C22b/5-6

sidre (Ar.) (is.) Cennette bir ağaç. Mahlûkun Allah'a doğru giderken ulaşabileceği son nokta. Bundan sonrası sadece Allah'a

mahsustur. Sidreden sonrasına ulaşmak mümkün değildir.

s.-tekbîr A96b/4, A97a/4-5

silsile (Ar.) (is.) tasavvuf okullarındaki maneviyat öğretmenleri zinciri

s.-i pîrler C44b/7

sîne (Far.) (is.) gönül, yürek, kalp

s.-i ĥorāsān H41b/3

sipariş (Far.) (is.) rica; şefaât

ĥann-ı s. kıldılar A69a/3-4

sîr (Far.) (s.) tok, doymuş

s. ét-: doyur-

s.-se G50a/2

sirişt (Far.) (is.) ölçünlü yaratılış, mevzun şekil D42b/3

s.+ğa A87a/4

şiş- (TSD: 490) şiş-, kabar-, köpür-

s.-erde J37a/6

sitâre (Far.) (is.) yıldız

s.-i sekkiz: sekiz köşeli yıldız Asya Türk geleneğinde bulunan sekiz köşeli ananın kutsal alanına işaret eder.

s.+ni D29a/2

sitem (Ar.) (is.) zulüm, eziyet

s.+de F56b/7

s.+ige A5a/6

sivvüm (Far.) (s.s.) üçüncü B8a/4, B8b/6, B9b/2, B11b/6, B12b/6, B13a/7, B13b/7, B28b/7, B53b/4, I6a/4, I7a/2

siyâh (Far.) (s., mec.) utanç verici, ayıplı

rû-yı s. bolğay B58b/4-5

siz (ş.z.) siz A25b/5, A37b/3, B33b/7, C8b/8, E3a/5, G50b/3

s.+din A35a/1, C9a/5, D2a/5

s.+dinmu A28b/5

s.+ge A34b/3, D2a/4, D2b/2, I3a/7

s.+ni A36b/3, C9a/4

s.+niñ A28b2, C9a/2, C12a/5

soda (Far.) (is.) ticaret (TED 275) B44b/6, D29b/1, D34a/6, D46b/6, D47a/6

ez-berây-ı s. D36a/6

s.+ğa D3a/7

s. kıлмаğay D29b/3, D34a/6

s. kılorda D14a/3

s.+sını D34b/3

sodagerçilik (Far.+T.) (is.) tüccarlık, ticaret

du‘â-yı risâle-i s.+dür D1b/1

soğ kötü nazar, hased, aç gözlülük (< soğ LÇTO 191)

s.+ıdın J38b/7

soğ- vur-, döv-

s.-arda E17a/3

s.-mağaylar C19a/6

s.-sa F61b/4

s.-updurlar E13b/3

soğul- vurul-; dövül-

s.-sa C20b/6

sol (s.) sol B28a/7, B41a/3, B41a/6, B52b/3, D34a/3

soñ (e.) sonra, ardından G53b/1

soñra (z.z.) sonra A42b/2

sor- 1. soru sor-

s.-dı A7a/4, A25b/4

s.-dılar A83a/1

s.-dum A31a/2

s.-ğay B42b/3

s.-sa B43b/1, C14a/1, C25a/6, C25a/9, C26a/5, C32a/2, C32a/6, C32b/2, C32b/4, C32b/6, C32b/8, C33a/1, C33b/1, C35b/6, C40b/4

s.-salar A19a/3, A39a/4, A39b/5, A40b/3, A42b/4, A43b/2, A43a/4, A43b/2, A43b/4-5, A44a/2, A44a/5, A44b/3, A44b/5, A45a/3, A45b/1, A45b/4, A46a/2, A47b/4-5, A48b/5, A49b/2, A50a/4, A51a/1, A53b/4, A54a/3, A54b/4, A55a/2, A55b/1, A56a/2, A56b/1, A56b/5, A57a/4,

A57b/2, A58a/1, A58a/5, A59a/1, A59a/3-4, A59b/2, A60a/1, A60a/5, A60b/3, A61a/2-3, A61b/1, A61b/4-5, A62b/1, A62b/5, A63a/4-5, A63b/5, A64b/1, A65a/4, A65b/4, A69a/5, A70a/2-3, A71a/3, A72b/2, A73a/4, A73b/4, A74b/2, A75a/5, A76a/4, A76b/3, A77a/5, A77b/5, A78b/4, A89b/2, A90a/2, A90b/3, A91a/1-2, A91b/1, A91b/5, A92a/2, A92a/5, A92b/5, A95a/5, A95b/4, A96a/3, A96a/5, A96b/3, B6a/2, B6b/6, B8a/7, B9a/2, B10b/4-5, B11b/1, B12a/3, B12b/1, B13b/3, B15b/3, B16a/7, B17a/4, B20b/5, B21a/4-5, B21b/4, B22a/3, B22b/1, B22b/7, B23a/6, B23b/4, B26a/7, B27a/5, B28a/4, B28b/1, B29a/2, B30b/1, B30b/7, B31b/5, B32a/4, B35b/6, B36a/6, B36b/4, B36b/7, B37a/4, B37b/1, B38a/4, B39a/4, B39b/7, B41b/6, B48b/5, B50a/4, B51b/2, B52a/6, B55a/7, C4b/1, C7a/3, C7a/9-10, C7b/5, C12b/4, C12b/7, C12b/10, C13a/4, C13a/7, C13a/9, C13b/6, C13b/8, C18a/4, C18a/10, C18b/9, C19a/8, C19b/4, C20a/6, C20b/2, C24b/6, C26b/2, C26b/4, C27a/1, C27b/7, C27b/9, C28a/2, C30a/4, C31a/1, C31b/7, C32a/5, C32a/9, C33a/3, C34b/8-9, C39a/5-6, C40a/4, C40a/9, C41a/5, C41a/9, C41b/3, C42b/1, C42b/4-5, D5b/3, D6b/7, D7b/5, D8b/4, D13a/6, D15b/2, D16a/5, D16b/7, D17a/3, D17a/7, D17b/4, D18b/4, D19a/2, D19b/1, D20b/6, D28a/6, D30a/2, D31a/7, D32a/4, D33a/5, D33b/5, D34a/3, D35a/1, D36a/6, D38b/6, D39b/1, D39b/7, D40b/5, D41a/4, E4b/5, E5a/1, E5b/1, E6b/5, E7a/6, E7b/2-3, E7b/5, E8a/5, E9b/1, E9b/5, E10a/1-2, E10a/6, E10b/2, E10b/7, E11b/6, E12a/4, E12b/1, E12b/4-5, E13a/2, E13a/5, E14a/2, E16a/7, E16b/6, E17a/2, E17a/6, E17b/5, E17b/7-18a/1, E20b/1, E24b/1, E25a/4, E25b/2, E26a/1, E26a/7, E27a/1, E27b/1-2, E28b/7, E29a/5-6, E29b/2, E29b/5, E30a/2, E31a/6, F30a/4, F31a/6, F33a/3, F34a/7, F38b/1-2, F43a/6, F45b/3, G25b/5, G26b/3, G28b/5, G29a/3, G29a/5, G29b/3, G30a/1,

G30b/1, G31a/3, G32a/3, G33b/1, G33b/5, G34a/3, G34b/1, G34b/5, G35b/1, G38b/4, G39a/2, G39a/5, G39b/3, G40a/1, G40a/4, G40b/2, G41b/2, H28a/5, H28b/1, H28b/4, H28b/7, H29a/2, H29a/6-7, H29b/2, H29b/5, H30a/1, H30a/4, H30a/7, H30b/5-6, H31a/3, H31b/1-2, H31b/5, H32a/3, H32b/1, H32b/7, H33a/6-7, H33b/5, H34a/4, H34b/4-5, H35a/6, H38b/5, H39b/1, H39b/7, H40a/7, H40b/7, H41a/6, H42a/2, H42a/7, I5a/10, I6a/1, I6a/8, I6b/6, J33a/4, J33b/3, J33b/7, J34b/1, J34b/5

2. (y.f) birini ziyaretine giderek ona karşı ilgi göster-

ağırık s.-mağlık D7b/4

sora- 1. soruştur-, araştıır-

sor-p A27a/5

s.-y A27a/3, A27a/5

2. (y.f) birini ziyaretine giderek ona karşı ilgi göster-

ağırık s.-mağlık D31b/5

sorağ sorgu; soru

s.+sız B43a/6

soy- soy-, deri yüz-

s.-sa J37b/1

s.-mak F55b/3

söz 1. söz, ifade, beyan A73a/1, C9b/8, C19b/1, C38a/6, C41a/2

mülâyim s.+lüg bolğay E15a/6-7

s.+ge G46b/7

s.-i ötkün bolğay A21b/3-4

s. kılğay E15a/6

s. kılmağay D42a/1, E15a/4

s.-ini I2b/9

s.+ni G33a/3

s.+niñ A11b/3-4

2. öğüt, tavsiye

s.+idin çıkmayğay B31b/4

s.-ini C19b/2

s.+lermizge C10b/5
s.+lerni E19b/3
sözle- konuş-
s.-me C10a/2
s.-megey C20a/9, I6a/3
s.-mek H36b/1
s.-meklik C20a/1, G32b/5
s.-mey F54b/3
s.-p D34b/4
s.-se F59b/7
sözleş- konuş-; sohbet et-
s.-mek C33b/4
su su B39a/7, B65a/5, C13a/4, C23b/4, C28a/3, C41b/2, D41a/1, E16b/7, E17a/2, E31b/1, F49a/4, H30b/4
s.+dék B60b/6
s.+ğa A70b/5, E9b/6
s.+nı C20a/9
s.+yıda D22b/6
suāl (Ar. < su‘āl) (is.) 1. sorma, soru C19b/9, C28a/4, G38a/3, G41a/1, G41a/5, G41b/5
s. kıldı C8a/6
2. sebep, neden
s.+din C9a/4
subbūh (Ar.) (is.) ‘tesbih edilen’ anlamında Allah’ın sıfatı
yā s. I4b/7
subh (Ar.) (is.) sabah E32b/1
namāz-ı s.+da C15b/9
s.+da C16a/9
şubhāne (Ar.) (c.) ‘Tanrı’yı her türlü kusurdan tenzih ederim.’ anlamındaki “Subhanallah” sözünün kısaltılmış şeklidir.
hak s. ve ta‘ālādın I5b/8
hazret-i hak s. I3a/1
hazret-i hak ş. ve ta‘ālāğa I3a/5-6
hazret-i hak_ş. ve ta‘ālā D5b/5-6, D42a/1-2, D44b/2

hazret-i hak_ş. ve ta‘ālāğa D2b/5
hazret-i hak_ş. ve ta‘ālānıñ B15a/3, D3b/5-6
sūd-h‘ārılık ↓ A73b/1
sūd-horluk ↑ (Far.+T.) (is.) faiz yemek, faiz yiyicilik C19b/6-7, D34a/5, F59b/1, I6b/3
suḥ (Far.) (s.) iyi; mutlu, talihli, uğurlu D45b/6
sūr (Far.) (is.) düğün
s. kılmas E19a/5
şūr (Ar.) (is.) Kıyamet günü İsrâfil adlı meleğine ve böylece kıyameti başlatacağına inanılan boru
ş.-ı isrâfîlğaça tururlar C16a/4
ş.+nı B10b/1, B67b/4
sūre (Ar.) (is.) Kur‘ân’ın ayrıldığı 114 bölümünden her biri G53a/5
s.-i ihlās C33b/9-34a/1
s.-i yāsinni B66a/4
şūret (Ar.) (is.) şekil, biçim
ş.+ide A24a/3, H37a/6
surūr (Ar.) (is.) sevinç, mutluluk
s.+ı B35a/6
sultān (Ar.) (is.) 1. hüccet, delil, güç, kudret, vali padişah, zor gibi anlamları olan bu kelime, tarihte ilk defa, Abbasi vezirleri için kullanılan bu unvan, zamanın akışı içerisinde hükümdarlar için de, geçerli olmuştur.
s. érür G46b/5
s. satuk buğra han gazi A99a/5
2. tasavvuf önderlerine, belli bir zamandan sonra sultan lakabı verilmiştir.
hazret-i s. h‘āce aḥmed yesevī A99b/1-2
s. h‘āce aḥmed yesevī H41b/2-3
s. ḥoca aḥmed yesevī rh E26b/2-3
s. imām müsā ‘alī rızā E26b/5-6
sultānu’l-evliyā (Ar.) (s.) Allah dostlarının sulatani/önderi C29b/3
sultān şāh nāşır → ḥusrevī şā nāşır ḥusrevī H41b/5-6

hazret-i imām s. D18b/1-2

sust (Far.) (h.z.) yavaşça, ağırdan E9a/7

süddram tapan, sürülmüş tohum atıldıktan sonra tohumu örtmeye ve tarlayı düzlemeye yarayan ağaçtan yapılmış tarım ağacı, tırmık (> süram KYAS 231)

s. éterde C33a/1

süfür- süpür-

s.-üp B49a/3

s.-üp bolgandın B53a/1-2

s.-ürde A55a/3

s.-meklik B52b/7-53a/1

süfürgi süpürge C35b/1

süleymān (Ar.) (ö.i.) Kral Davut'un oğlu ve İsrail Krallığı'nın üçüncü kralı. Kudüs kentindeki büyük tapınağı inşa etmiştir. Kuran'da nebi (peygamber) olarak zikredilir. Hristiyan inancında yasa koyucu ve kral olarak saygı görür. Musevi Kutsal Kitabı'nın Ezgiler Ezgisi, Vaiz ve Özdeyişler kitapları Süleyman tarafından yazılmış kabul edilir. Din dışı tarihte, Süleyman'ın MÖ 970 - 928 yıllarında kral olduğu kabul edilir.

s.+dur G52a/2

s. peygamberdin turur A52b/5

sünnet (Ar.) (is.) Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz A77b/5, A78b/5, C5b/6, C23a/2, F31a/5, F37a/4, F52a/7, I7a/4

s. boldı A48b/3, B6b/5-6, B16a/6-7, C7a/8, D6a/4, D21a/6, E5b/1, F31a/1, H39a/6

s.+dür A76b/5, A77a/1, B48b/7, B64a/3, C18b/9, D7b/6, D7b/7, D32a/5, D32a/6

s.+dürler D3a/5

s. éken C7a/9

s.+mu A48a/1, B6a/4, B15b/4-5, C7a/4, C40b/1, D5b/4, D16a/6, D20b/7, E5a/3, F30a/6, F37a/3, H38b/7

s.+ni A78a/5, D6b/4

s. turur A48b/4-5, A71a/4-5, A71a/5, B29a/3, B29a/4-5, C40b/2-3, F58a/4, F58a/5

sür- 1. sür-

s.-diler B35a/1, C27a/9

s.-tüm A32a/4

2. (y.f) aşağı yukarı hareket ettir-

şana s.-erde C42a/6

sürt- 1. sür-, sürt-

s.-üp C9b/9, C12a/7

2. bez, fırça, sünger vb. yardımıyla bir yere bir şey sür-

s.-ürde E16a/7

sürüşan (< sürüşān Far.) (is.) melekler

gülşen-i s.+lar G50a/5

süt süt G50b/5

s.+ni J37a/1, J37a/2

Ş

şād (Far.) 1. (s.) mutlu, sevinçli, memnun C37a/6,

ş.+ī A13a/5, A20a/5, A24b/1

2. (is.) sevinç, mutluluk E20a/6

şādmān (Far.) (s.) sevinçli, mutlu

ş. boldılar D2b/4-5

şafak kavun karpuz kabuğu, meyve kabuğu (< şapaḳ TED 284)

ş.+ı A67a/4

ş.+ı turur A68b/2

ş.+nı A67a/4

şāgird (Far.) (is.) mürit, talebe, çırak A74b/5, B58a/5, B64a/5, B64a/6, C20b/4, C42b/8, E2b/2, F36a/4, H37b/2

e. şāgird C8a/9

ş.+ga A53a/3-4, B64b/2, C40b/2

ş.+i F31b/6, F61b/2

ş.+ī B64b/4

ş.-i bī-edebni B65a/2-3

ş.-i bī-edebniñ B65a/6

ş.+ığa A71b/4-5, A72a/3, A77a/4, E8a/4, E17a/7, E17b/4, F31b/2

ş.+ige H36a/6

ş.-i nân-bây B54b/3, B57b/5, B58a/6-7

ş.-i nân-bâyğa B56b/1, B57b/1

ş.-i nigârını C19a/3

ş.+ini E18b/1

ş.+iniñ E17b/1

ş.+ler B66b/1

ş.+lerğa C26b/9

ş.+leri I5b/5

ş.+lerige F58b/1

ş.+leriğa A48b/2, H39a/7, I5a/7

ş.+ni B65b/2

ş.+niñ B67a/3-4, B67a/6

şāgirdlik (Far.+T.) müritlik; talebelik; çıraklık

ş.+ğa A12b/4-5

şāh → **şeh** (Far.) (is.) hükümdar, padişah G50a/1, G51b/5, G51b/6

ş.-i merdān: mertlerin şahı anlamında Hz. Ali için kullanılan bir unvan E7a/2

hazret-i ş.+dın H30a/3-4

ş.+lar G51b/2

şāh (Far.) (is.) yeni sürgün, dal, filiz G51a/4

şāh kāsım envār ↓ → **şā kāsım nūrī** D19a/6

şāh kāsım envārī ↑ → **şā kāsım nūrī** F47b/3

ş. turur E25b/7-26a/1

şāh nāşır husrevī → **şā nāşır husrev**

ş. rh E26b/4

şā kāsım nūrī → **şāh kāsım envār** , **şāh kāsım envārī** (ö.i.) (< şāh kāsım nūrī) Şah Kasım Envar adıyla bilinir. XIV-XV. yüzyıllar tasavvuf şiirinin en gör- kemli temsilcilerinden biridir. Seyyid Mu'ineddin Ali bin Nesir bin Harun bin Ebulkasım Hüseyin Serabi Tebrizi'dir. Şah Kasım Envar, Kasım Envar adlarıyla meşhur olan bu mütefekkir sanatkar,

1356 yılında Sarab'da doğmuş, tahsil yılları ve gençliği ise Tebriz'de geçmiştir. Şair, gençliğinde Şeyh Sadireddin Erdebilî'nin müridi olmuş, ondan Kasım-ı Envar(yani nur bölen, ışık pay eden) lakabını almıştır. Kasım Envar, hayatının büyük bir kısmını Orta Asya'da, Herat ve Semerkant şehirlerinde geçirmiş, burada olağanüstü nüfuza sahip bir tarikat şeyhi olarak tanınmıştır.

hazret-i ş. B12b3-4

şakī (Ar.) (s.) haylaz, yaramaz, serseri, habis D46a/1

şalvaq tükürük, salya (YUTS 374)

ş. urdı C10a/1

şām (Far.) (is.) akşam E6b/3, E32b/1

namāz-ı ş.+da J35b/6

şan ↓ A65b/1

şān ↑ çizmenin koncuna yerleştirilen tahta kalıp (UŞS II 35) A52b/2

şana (Far.) (is.) tarak, kumaş dokuma tezgahında ipleri yukarı çıkarıp aşağı indiren kısım (UTİL III 764)

ş. sürerde C42a/6

şā nāşır husrev → **şāh nāşır husrevī** (ö.i.) Nāsır Hüsrev, tam adı Muin'ed-Din Nāsır-ı Hüsrev el-Mervazi el-Kubadiyani (d. 1004, Kubadiyan, Merv, Horasan ö. y. 1072/77, Yumgan, Bedehşan, Orta Asya (bugün Afganistan) Türkistan Batıniliği ve Pamir Aleviliği'nin kurucusu, şair, ilahiyatçı, dā'ī ve İran edebiyatının en büyük yazarlarından biri olarak kabul edilmektedir.

seyyid ş. turur B13b/2-3

şāne (Far.) (is.) tarak, dokuma tezgahının örgü iplerinin kaldırıp indiren kısmı

ş.+ğa H31a/3, H31b/2

şāne-çūb (Far.) (is.) tarak çubuğu, ayakkabıcılık mesleğinde kullanılan metal bir alet A51b/1

şāne-bāflik (Far.) tarak dokumacılığı H28b/1-2

şarāb (Ar.) (is.) üzümünden veya üzüm sırasından üretilen alkollü içki A73b/2, B60a/6, B62a/2, C19b/7, F54a/7, F59b/1

şart (Ar.) (is.) 1. şart, bir şeyin gerçekleşmesi, meydana gelmesi için varlığı zorunlu durum, olgu ya da koşul B43b/7

ş.+dur D28a/7

ş.+durlar D28a/7-28b/1

ş.+ı B42a/2, B42b/2, B45b/2, D28b/7, D29a/1, D29a/2, D29a/4, D29a/5, D29a/6, D29b/1, D29b/2, D29b/3, D29b/4, D29b/5, D29b/6

ş.+lar B53a/3-4

ş.+larını B56b/3

ş.+larını G45a/3

ş. turur B42a/1

2. yemin, ant D34b/6

ş.+ığa A77a/2

ş. kılsa F60a/4

ş. kılmağay D34a/6-7

3. hüküm, kanun F44a/7

şâyeste (Far.) (s.) yakışır, uygun

ş.-i rahmân érür G49a/3

ş.-i rahmet kılğay G46a/4

şeb (Far.) (is.) gece D8a/2

nışf-ı ş.+de D29a/5-6

şefâat (Ar.) (is.) birinin suçunun veya günahının bağışlanması için edilen aracılık

ş. kılğay C24a/2, D38a/6-7

ş. kılğayız C11a/4

ş. kılğaylar E20a/6-7

ş. kılğuçı B14b/1

ş. kılmağay B58b/7, D38b/1

ş. kılmaslar A97b/5

ş. kılmay D12b/4

ş. kılurlar A80b/2-3

ş. kılurmız A35b/5

ş.+larıdın A21a/5-21b/1 , A24a/4, B14a/6, B68a/6-7, D6b/5, E21a/7, F62a/6, J38b/2

ş.+leriğa D11b/7

ş.+lerige C7a/1-2

şefik (Ar.) (s.) şefkatli, merhametli

pîr-i ş.+ni H38a/5

şefkat (Ar.) (is.) şefkat, merhamet; tasavvufta halka gerek duyduğu şeyi vermek, gücünün üzerinde onlara bir şey yüklememek, anlamayacakları tarzda hitap etmemek A86a/4

ş. kılınlar E19b/5

ş. kılamak B46a/5, B46a/7, D8b/3

ş. kılsa D46a/4

şeh → **şāh** G49a/1

şehadet (Ar.) (is.) şahitlik, tanıklık

kelime-i ş.: kişinin Allah'ın varlığına, birliğine ve Hz. Muhhammed'in onu kulu ve elçisi olduğuna inandığını bildiren Arapça ifade.

k.+ni J35a/1

şehid (Ar.) (is.) şehit, Allah yolunda can veren kişi B66b/6

ş.+lerniñ B68a/5, G48b/2

şehidān (Ar.+Far.< şehid+ān) (is.) şehitler

ş.-ı deşt-i kerbelā A99a/2-3

sehr (Far.) (is.) Halkının çoğunluğu ticaret, sanat ve yönetim işleriyle uğraşan tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı B66a/6

ş.+de A28b/5, A29b/1, C9a/5, C9a/6

ş.+ide A26b/1, A29a/4

ş.+ [i]deki C8a/10

ş.+ge C8b/4, D29b/4

ş.+iniñ A35b/1

şehvet (Ar.) (is.) cinsel istek

ş.+din C18a/4

şek (Ar.) (is.) kuşku, zan, şüphe, tereddüt

ş. kéltürse C21b/2, C28b/8, D47b/3

ş. tutarsa J40b/1-2

şeker-dān (Far.) şekerlik

ş.+ğa C13b/9

şemāl (Ar.) (is.) rüzgar (TED 285) C35a/8

ş.+din F56a/4

ş.+idin I5a/4

şemhā'il (ö.i.) büyük meleklerden biri (?)

ş. 'aleyhi's-selām C17a/9

şemse'd-dīn kāşgārī (ö.i.) , Risale-i Sodagerçilik'te ileri gelen mürşitlerden; Risāle-i Reng-rizlik'te ise pirlerden olarak zikredilen kişi D9b/2, E6a/4-5

şems-i tebriz → **mevlānā-yı şems-i tebrizī**, **mevlēnā şems-i tebrizī**, **şeyh şemse'd-dīn tebrizī**, **şeyh şems-i tebrizī**

hazret-i ş. H40b/2-3

şerāfet (Ar.) (is.) şereflik, soyluluk C6b/8

ş.+idin C16b/2, J33a/3

şerāfetlik (Ar.+T.) (s.) şerefli, asil

ş.+dür D46b/4

şerāyiṭ (Ar. < şerā'it) şartlar

ş.-i şallāh F57a/3

ş.-i tekbīrni C22b/2

ş.+ler C23a/8

ş.+lerini C5b/7

ş.+lerni F52b/1

şerbet (Ar.) (is.) su ile kaynatılmış meyve suyundan yapılmış içecek G50b/5

şer'ī (Ar.) (s.) şeriata dair, şeriatla ilgili I8a/7

şer'at (Ar.) (is.) 1. dini hukuk kuralları, ilahi hükümler A20b/4

ş.+da C37b/3, I8a/7

ş.+ları F54b/5

2. tasavvuf anlayışına göre dinin dört mertebesinden ilki olup dinin zahiri en dış kısmında dinin emir ve yasaklarını temsil eder. A41a/4, B10b/5, B10b/7, C5b/5, D35a/2, D35a/4, D40b/5, D41a/1, F44a/1, F49a/3, F58a/1

aḥkām-ı ş. F57a/7

fīr-i ş. D17a/4, D20a/2

gusl-i ş. B39a/5, C28a/3, E20b/1-2, E20b/3, E31a/7

ilm-i ş. D5a/6, F31b/4

ilm-i ş.+nı E8a/4

pīr-i ş. A48b/5-49a/1, A89b/2, B6b/7, B8a/1, C7a/10, C7b/2, C24a/7, C24b/6, E24b/1, E24b/2-3, F45a/2, F45b/3, H39b/1

pīr-i ş.+nı H38a/2

şerīf (Ar.) (s.) şerefli, kutsal

durūd-ı ş. F43a/3, F51b/5

durūd-ı ş.+nı E14b/2

ervāh-ı ş.+leriḡa C6a/4

ḡadīs-i ş. D47b/4

ism-i ş. B4b/5

zāt ş.-i a'ladurlar A87b/4-5

şerīk (Ar.) (is.) ortak

ş.+ke D42b/6

şermende (Far.) (s.) utangaç, utanan B58b/4, E19a/3, E24a/6, F36b/6

ş. bolḡay B63a/7

ş. bolḡaylar E23a/7-23b/1, E30b/5

ş. bolur A98a/1, F44b/6

şermendelik (Far.+T.) (is.) utanç, utanma

ş.+de C6b/1-2

şerm-sār (Far.) (s.) utangaç, utanmış

ş. bolḡay E16a/6, E24a/6

ş. bolmaḡay H37a/2-3

ş. bolup A24a/4, G45b/1-2

şeş (Far.) (s.s.) altı D18b/4

şeşüm (Far.) (s.s.) altıncı I6a/6

şevk (Ar.) (is.) kalbin, sevgilisine kavuşmak üzere çekilişine, veya sevgili anıldığında kalbin heyecanlanmasına şevk denir. A85b/1

şeyh (Ar.) (is.) 1. tekke liderine veya dini önderlere verilen unvan C22a/2, D9b/7

ş.-i pīr-i ma'rifet B12b/1-2

ş.+ler B4a/2, D35b/2, E22b/6

2. (b.g.) Süfyan-ı Sevri A27b/5, A29b/2

hazret-i ş. A28a/5, A30a/2, A38a/2

hazret-i ş.+ni A27b/3

hazret-i ş. rahmetullāhu ‘aleyh A38b/23-3

ş.+ni A27b/1

3. Ebu Süfyan C8b/7, C9a/1, C9a/7, C12a/4, C12a/7

ey ş.-i büzürg C8b/9

ş.+ni C8b/5

ş.+[ni] C8b/6

şeyh ‘abdu’l-celīl taškendī (ö.i.) , Risale-i Sodagerçilik’te ileri gelen mürşitlerden biri olarak zikredilir

hazret-i ş. D9a/6-7

şeyh abdullā mağribī (ö.i.) Risale-i Sodagerçilik’te ileri gelen mürşitlerden biri olarak zikredilir D9b/5-6

şeyh abdullā tebrizī (ö.i.) Risale-i Sodagerçilik’te ileri gelen mürşitlerden biri olarak zikredilir D9b/4-5

şeyh ‘abdullā yemenī (ö.i.) , Risale-i Sodagerçilik’te ileri gelen mürşitlerden biri olarak zikredilir D9b/4

şeyh ‘abdu’r-rahmān maşriķī (ö.i.) Risāle-i Sodagerçilik’te bu mesleğin önde gelen pirlerinin üçüncüsü olarak zikredilen kişi

hazret-i ş. D9a/2-3

şeyh ‘aṭṭār velī ↓ (ö.i.) Feridüddin Attar, Horasan’ın en önemli dört şehriden biri olan Nişabur’da 1136 yılında doğmuş 1221 yılında vefat etmiş ünlü bir İranlı şair ve mutasavvıftır. Hekim ve eczacı olmasından dolayı Attar olarak anılır. D37a/2, D40a/5, D47b/1, E25b/6

hazret-i ş. C26a/9, D19a/5, D38b/1-2

hazret-i ş.+ğa D5a/3-4, D6a/5, D25a/7

hazret-i ş. rahmetullāhu ‘aleyh D35b/7-36a/1, D43a/3-4

hazret-i ş. rahmetullāhu ‘aleyh dururlar D10a/1-2

hazret-i ş. turur B13a/2-3

şeyh ‘aṭṭār-ı velī ↑

ş. tururlar H40b/6-7

şeyh ‘aṭṭār veliyullāh ↑

hazret-i ş. turur F47b/5-6

şeyh ebū süfyan (ö.i.) Mekke'nin fethi sırasında Müslüman olmuş olan sahabi. Tam adı “Ebu Süfyan Sahr bin Harb bin Ümeyye”dir. 561 yılında Mekke’de doğdu. Zengin bir aileye mensuptu. Babası Kureys’in ileri gelenlerinden Harb bin Ümeyye, annesi de Safiyye bint Hazm’dı. Asıl adı Sahr’dır. İslamiyet’e ve Muhammede açıkça cephe aldı, Uhud Savaşında ve Hendek Savaşında kâfirlerin komutanlığını yaparak birçok Müslümanı katletti.

e. rahmetullāhu ‘aleyh C8a/3

hazret-i ş. rahmetullāhu ‘aleyh C8b/3-4

şeyh ferīdün şeker gencī ↓ → **şeyh şeker genc velī** (ö.i.) Ferīdüddīn Genc-i Şeker Hindistan’da yetişen Çeştiyye evliyāsının büyüklerinden. Adı Ferīdüddīn Mes’ūd’dur. Ferrūh Şāh Kābilī neslinden, Celāleddīn Süleymān’ın oğludur. Baba ve annesi şerefli, asıl ailelerden olup, nesebi hazreti Ömer’e ulaşır. 1174 (H.569) yılında Hindistan’da Delhi’de dünyaya geldi. Ferīdüddīn Genc-i Şeker’in dedesi ailesi ile birlikte Afganistan’daki siyāsī durumlar yüzünden Hindistan’ın Mültan yakınındaki bir köye yerleşmişti. Ferīdüddīn Genc-i Şeker’in babası burada, Abbās bin Abdülmuttalib’in soyundan, ilmi derin ve mübarek bir zāt olan Mevlānā Vecīhüddīn Hicvandī’nin kızı Bibi Gülsüm Hātun ile evlendi. Babası Celāleddīn Süleymān’ın bu evlilikten üç oğlu ve bir kızı oldu. Erkek çocuklarından biri Ferīdüddīn Genc-i Şeker’di.

hazret-i ş. B13a/7-13b/1

şeyh ferīdün şeker genc velī ↑ → **şeyh şeker genc velī**

hazret-i ş. tururlar D18b/3

ş. turur H41b/7-42a/1

şeyh husāme’d-dīn bağdādī (ö.i.) Risale-i Sodagerçilik’te ileri gelen mürşitlerden biri olarak zikredilir D9b/6-7

şeyh muḥammed kābilī (ö.i.) , Risale-i Sodagerçilik’te ileri gelen mürşitlerden biri olarak zikredilir D9b/1-2

şeyh necme’d-dīn kübrā (ö.i.) Evliyānın büyüklerinden ve fıkıh, tefsīr, hadīs alimi. Tasavvufta Kübreviyye (Zehebiyye) diye bilinen yolun mürşidi, rehberidir. İsmi Ahmed, babasınınki Ömer’dir. Künyesi Ebū’l-

Cennâb'dır. Bu künye kendisine, rüyâda Peygamber efendimiz tarafından verilmiştir. Lakabları; Necmeddîn, Şeyh-ül-imâm, Zâhid-ül-kebîr ve Şeyh-i Harezm'dir. Necmeddîn-i Kübrâ diye meşhûr oldu. Yaptığı bütün münâzaralarda gâlip geldiği için, kendisine et-Tâmmet-ül-kübrâ lakabı da verildi. Ehl-i sünnet âlimlerinin büyüklerinden ve evliyanın önde gelenlerinden olan Necmeddîn-i Kübrâ, 1145 (H.539) senesinde, Harezm köylerinden Hayvek'te doğdu. Buna nisbetle Hayvekî denilmiştir. 1221 (H.618) senesi Rebî'ul-evvel ayında, Harezm'de Cengiz askeri tarafından şehîd edildi.

ş.+din H29a/2

şeyh nizâme'd-dîn (ö.i.), Risale-i Sodagerçilik'te ileri gelen mürşitlerden biri olarak zikredilir

hâzret-i ş. D9a/5-6

şeyh 'ömer bağdâdî (ö.i.), Risale-i Sodagerçilik'te ileri gelen mürşitlerden biri olarak zikredilir D9b/3

şeyh süfyân-ı sevrî (ö.i.) Büyük velîlerden. İsmi Süfyân bin Saîd bin Mesrûk, künyesi Ebû Muhammed veya Ebû Abdullahtır. 713 (H.95) senesinde Küfe'de doğdu. 778 (H.161)'de Basra'da vefât etti.Tebe-i tâbiînin büyüklerindendir.

hâzret-i ş. rażıyallâhu 'anh A25a/5, A26b/5-27a/1

şeyh şeker genc velî → şeyh ferîdûn şeker gencî, şeyh ferîdûn şeker gencî velî

ş. turur E26b/7-27a/1

şeyh şemse'd-dîn tebrîzî ↓ → mevlânâ-yı şems-i tebrîzî, mevlânâ şems-i tebrîzî, şems-i tebrîz

hâzret-i ş. E25b/4, F47b/1-2

şeyh şems-i tebrîzî ↑ → mevlânâ-yı şems-i tebrîzî, mevlânâ şems-i tebrîzî, şems-i tebrîz D19a/4

şeyh 'ubeyd (ö.i.) Risâle-i Sodagerçilik'te bu mesleğin önde gelen pirlерinin beşincisi olarak zikredilen kişi D9a/4-5

şeytân (Ar.) (is.) şeytan, iblis E14b/7

mekr-i ş. C17b/4

ş.-i la'în G37a/2

şib-düzlük (T.+Far.+T.) bir tür kumaş, yapığı, örtü olan şibin dikilmesi A45b/1-2

şiddet (Ar.) (is.) bir hareketin, gücün, kuvvetin yoğunluk derecesi

ş.+idin C23b/3

şikâyet (Ar.) (is.) şikayet, yakınma, sızlanma G47b/6

şikeste (Far.) (s.) kederli, üzgün; gücenmiş

ş.-i ahvâl-i 'âlemleri E9a/1

şikeste-dil (Far.) (s.) kederli, mahzun D46a/2

ş. bolmak D8b/2

ş. bolmakdur F59a/5

şîr (Far.) (is.) süt G50b/5

şîrîn (h.z.) tatlı, şirin, sevimli bir biçimde A72b/4, C19a/9

şîş ↓ (Ar.) (ö.i.) Şit Peygamber, Şit, Kuran'da ismi geçmeyen peygamberlerden biridir. Âdem'den sonra dünyaya gönderilen ikinci, dünyada doğan ilk peygamberdir. Yahudi, Hristiyan ve İslam inancına göre Âdem peygamberin üçüncü oğludur. Kabil'in Habil'i öldürmesinden 5 yıl sonra doğmuştur. Diğer kardeşlerinin aksine Şit ikiz olarak değil, tek başına doğmuştur. Şit'in bir ismi de Şis (شيث) 'tir. Şis, İbranice Allah'ın hibesi anlamına gelmektedir.

hâzret-i ş. 'aleyhi's-selâm C39a/2, C41a/7-8, F48b/5-6

hâzret-i ş. peygamber tururlar A92a/1-2

ş. 'aleyhi's-selâm C38b/7

ş. peygamberniñ C41a/5

şîş ↑

hâzret-i ş. nebî H27b/5-6

şîş nebiyullâh ↑

hâzret-i ş. H27a/2-3

hâzret-i ş.+nı H24b/7

hâzret-i ş. turur H42b/2

ş. H27a/5

ş.+ğa H27a/4-5, H28a/1-2

ş.+nı H25a/2, H27b/1

şit C26b/5 ↑

hazret-i ş. 'aleyhi's-selām D19b/4

şoşañ (Ç.) (is.) koyun kırmak için kullanılan büyük makas (İL 704)

ş.+nı J36a/5

şu (i.z.) şu

ş.+ndın C39a/5

ş.+ndın turur G46a/2

şu'ayb (ö.i.) Şuayb (Arapça: شعيب, İbranice: יִתְרוֹ Yitro) Kur'an ve Tevrat'ta adı geçen bir peygamberdir. Şuayb ismi "Doğru yolu gösteren kişi" anlamına gelir. Kur'an'a göre Medyen halkının peygamberi olan Şuayb, İbrahim soyundandı. Musa Mısır'dan kaçtıktan sonra geldiği Medyen ülkesinde Şuayb'in kızıyla evlendi. Şuayb Medyenlilere Allahın birliğine inanmalarını, ölçü ve tartıda dürüst olmalarını ve münafıklıktan uzak durmalarını bildirdi. Onlar bu öğütlere uymayınca Allah tarafından lanetlendiler, deprem ve ateş yağmuruyla yok edildiler.

hazret-i ş. peygamber J33b/4-5

ş. peygamber J32b/4

şubu 1. (i.z.) işte bu B66a/2

2. (i.s.) bu, işte bu C21a/1, F35a/6, J40a/6

şul (i.s.) şu; o A6a/2, A69a/2, B20a/1, B20b/2, B30b/6, B43b/5, C27b/2, E3b/6, E3b/7, E4a/4, G36a/2, G48b/4, I3a/8

şundağ (i.z.) şöyle; öyle A68a/5, B38b/3, C44b/3, D15a/1, G43b/4, G45b/5, I8a/6

şurū (Ar.) başlama, başlatma

ş. kılsalar C12a/5-6

şustelik (Far.+T.) (s.) renksiz E4a/2, E4a/4, E4a/7

şübhe (Ar.) (is.) helal ya da haram olduğu belirsiz olan şey

ş.+lerdin C18b/10

şübhe-nāk (Ar.+ Far.) (s.) helal ya da haram olduğu belirsiz

ş. turur E23a/4

şühedā (Ar.) (is.) şehitler B66b/7

şükrāne (Ar.+Far.) (h.z.) şükrederek, şükreder vaziyette C17b/7

namāz-ı ş. D10a/6

şükri-senā (Ar. < şükr ü senā) şükür ve övgü, Allah şükretme ve onu övme D2b/5-6

şükür (Ar. < şükr) (is.) verdiği nimetlerden dolayı Allah'a duyulan minneti gösterme A84a/1

ş. kılğaylar E22a/3

T (t,ṭ)

tā (ünl.) bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz B46b/4, B66b/1, C16a/5, D15a/3, D47a/5, E4b/2, E30a/5, F52a/1, G25a/3, G37a/5, G44b/4, G48b/3, H42b/7

kāfdın t. kâf érür G47b/4

ta'abbüd (Ar.) (is.) ibadet etme, tapınma, kulluk etme E18b/6

ta'ālā (Ar.) Tanrı adından sonra zikredilen saygı sözü

allāh t. C34a/5, I2b/6, I4a/5-6, I7a/7

allāh t.+dın F35a/1

dost-ı hudāy t. turur H28a/4-5

hāk şubhāne ve t.+dın I5b/8

hāk t. F30b/1, F50a/4, F56a/1, G44a/4, I4b/1

hāk t.+dın B33b/4, F29a/5-6

hāk t.+ğa A69a/4

hazret-i hāk şubhāne ve t.+ğa I3a/5-6

hazret-i hāk şubhāne ve t. D5b/5-6, D42a/1-2

hazret-i hāk şubhāne ve t.+ğa D2b/5

hazret-i hāk şubhāne ve t.+nın B15a/3, D3b/5-6

hudāvend-i t. D46a/7

hudāy tebārek ve t. C4a/3-4, H26b/3-4

hudāy t. A5b/3-4, A48a/2, A49b/4, A50a/5, A78a/2, A93b/3, B7a/3, B15b/6, C10a/4, D2a/4, D16a/7, D21a/1, D37a/7, D38a/5, D41b/4,

D42a/7, D42b/1, D43b/7, E2a/3, E5a/3, G30a/3, G55a/1, H25b/5-6, H39a/1, J33a/1-2, J39a/2, J40a/3

hudāy t.+dın A35a/4, A53a/2-3, B6a/5, B59b/7, B61b/2, C7a/5, C10b/9, C33a/9

hudāy t.+ğa D4b/1

hudāy t.+nın A37a/2-3, A37b/1, B48b/4, B50b/5-6, B63a/6, C7b/7, C10a/5, D12a/5, D30b/2, E2a/5, E3a/6, E4b/6-7, E8b/6-7, E22a/8, F32a/6-7, G32a/2, G35b/5, J33a/4

teñri t.+dın D23a/4-5

teñri t.+nın D23a/3

ta'ām (Ar.) (is.) yemek A27b/4-5, A74a/4, C20a/2, C34b/1, C39a/9, C42b/9, D34a/2, D45b/3, F60a/2

t.+dın D33a/1

t.+ıdur C40a/4

t.+ı A97b/3

t.+ları A89a/4

ta'at (Ar.) (is.) ibadet, amel C3b/6, C15b/8, C23b/7

t.+ğa A11b/5, C40b/7

t. kılğanın D46a/6

ta'avvüz (Ar.) Tanrıya sığınma "Eüzü billāh" deme B16b/3

ta'ayyün (Ar.) (is.) belli, bilinen şekil

t.+içe B4b/5

tabaḳ (Ar.) (is.) tabak

t.+larda B59b/1

tabaḳa (Ar.) (is.) katman, kat

heft t.: eski hikmette göğün ve yerin yedi kat olduğu düşünülürdü C17a/10, C17b/1, C17b/9

tābān (Far.) (s.) parlak, parıltılı

aftāb-ı t.+dék A34a/5, C10b/2

māh-ı t. C6b/10

ta'bid (Ar.) (is.) ibadet etme, kulluk etme C18a/1

ta'cīb (Ar.) (is.) şaşkınlığa uğratma, hayrete düşürme

t.+ge ıalğay J40a/3

tācū'l-risālet (Far.+Ar.) (is.) risallerin tacı, risalelerin en yücesi D48a/2

taf- → **tap-** arzu edilen, istenen bir şeyi elde et-; kazan-

t.-adur B54b/4

t.-ıf D12b/1, D12b/7

t.-ıp B5a/4, D11b/1, D28b/5, D35b/6, F44b/4, F53a/7, G42b/2, G44b/4, I8a/1, J40a/5

t.-ıp alğan A23b/5

t.-ıpdurmen A83b/1

t.-қан J38a/5

t.-updur B56b/5

t.-ur D4a/5

tafa serzeniş, sitem (< tapa YUTS 389)

t. kılpdur C10a/1

tafiş- (< tapış-) karşılaş-

t.+ğanda D33b/2

tafşur- emanet et-; teslim et- (< tapşur- YUTS 389)

t.-dum J35b/5

tag dağ

t.+ğa B33b/2

t.+nı D45a/4

tagla- dağla-, ateşte kızdır-

t.+gil I3b/4-5

tahāret (Ar.) (is.) abdest B48a/2, B60a/3, C18b/2, C33a/5, C33b/3, C40b/6, D8a/1, D36a/7, E13b/2, E14b/1, E18a/3, E32a/4, F53b/5, F57a/2, G30b/4, G31b/3, H35b/4

t.-i gısl F57b/3

t. kııl-: abdest al-

t.-ıp A36a/4, D10a/5, G42a/4

t.-mağlık A70a/5, D31b/6-7

taḥı (e.) dahi A68b/2, A86b/4

tahıyyāt (Ar.) (is.) hayır dua etme

secde-i t. k keltürdiler C17b/3

taḥkīk (Ar.) (is.) Mutasavvıfın ibadetlerin eylemlerin dinsel konuların özündeki gerçeği, uygulamaların nedenlerini ve amaçların gerçeğini kavraması

ehl-i t.+ler C22a/2, E22b/6-7

taḥşīl (Ar.) (is.) elde etme, ele geçirme C22b/8

taht (Far.) (is.) taht, hükümdar koltuğu A34a/1, C10a/9, C10a/10

tahta (Far.) (is.) tahta

t. érdi A50a/2

t.+sı B26a/7

tākāt (Ar.) (is.) takat, bir şeyi yapabilme, başarabilme ve ona etkide bulunabilme gücü

t. kılalmağay B61a/3-4

taḳı (e.) dahi, da/de A6b/3

taḳdīr (Ar.) (is.) Allah'ın uygun görüp belirlemesi; yazgı, alın yazısı, nasip

t.+idindür D30b/2-3

taḳdīrū'l-ḥūr (Ar.) (is.) özgür irade, hür irade

t.+ğa D30a/4

taḳdīs (Ar.) (is.) Tanrı'yı kutsama

t.+ine C18a/2

taḳvā (Ar.) (is.) tasavvufta dünyadan el etek çekerek kendini ibadete verme A84b/2

t. turur C43a/7-8

talāk (Ar.) (is.) boşanmış

t. bolur A20b/3, C44a/2, C44a/8-9

ṭaleb (Ar.) (is.) isteme, arzu etme

t. kılğay F35a/2

t. kılmağlık D31a/7

ṭalīb (Ar.) (is.) tarikata girmek isteyen kişi; talebe, öğrenci

t.+ğa D45a/3

t.-i 'aṭṭār D35b/3

t.-i 'ilmlerğa G43b/2

ṭalībān (Ar.+Far.) (is.) talipler, tasavvuf okuluna kaydını yaptıрма durumundakiler A99b/4

ṭalībū'l-'ilm (Ar.) (is.) ilim öğrenmek isteyen, talebe C22b/8

t.+ğa D44b/7, D45b/2-3

ta'lim ↓

t. berdi E5a/6, E5b/1

t. berdiler I5a/6

t. berdiler érse H27a/1-2

t. bergüçi tururlar E27a/7

t. bermeseler E17b/1

ta'lim ↑ (Ar.) (is.) öğretme, belletme

ez-berāy-ı t. G36b/4

t. aldılar D4b/7

t.berdi B16a/4, B16a/6, C4a/5, C7a/7, D21a/5-6, F30b/7-31a/1, F31a/3, H39a/7

t. berdiler B6b/3, B15b/1, D5a/2, D6a/2-3, D6a/4, E2a/7, F29b/6-30a/1, G36a/2, H27a/5, H39a/4, I5a/7, I5b/2, I5b/6

t. bergey C27a/1, D11a/7

t. bergil C4a/1, C4a/5, D2b/1, F29b/3

t. bermek H36a/6-7

t. kıl H26b/6

t. kılıp berdiler D3a/1

talun → **tolan**, **tolun** (s.) dolun, dolu A80b/1, A88b/1, B59a/6

ṭama' (Ar.) (is.) tamah, çok isteme, arzu

t.+ıda A11b/4

t.+ını A6b/3,

tamām (Ar.) 1. (s.) tamam, sonlanmış

t. boldı F55b/6-56a/1, G55b/4

t. bolup I9a/1

t. kılğay A99b/7

2. kitapların sonunda "bitti, tamamlandı" anlamında düşülen not B68b/7, C29a/2, C38a/8, C45a/2, C45a/4, D48a/3, I8b/5, J40b/4

3. (b.s.) bütün, hep C8b/2, C9a/3, G35b/3

4. (h.z.) bütünıyla, tamamıyla C18a/7, C18b/6

5. (is.) son, nihayet, bitim

t.+ığa C33a/8

tamuğ cehennem

t.+ka D25b/4

tan- münasebetini kes-, uzaklaş-, kaç-

t.-mağay F34b/5

tañ tan vakti, sabah, şafak vakti C41a/1

šana ipin kanatlarına dolaştırılmasıyla bez ipleri eğiren gergi, kasnak

t.+ğa E10b/3

ta'na (Ar.) (is.) ayıplama, kınama

t. kıladur A6b/4

tañla yarın A22b/2, A88a/5, A89a/2, B14a/5, G44b/4

tap- → **taf-** 1. arzu edilen, istenen bir şeyi elde et-; kazan-

t.-ar A23a/3, G48b/1

t.-arlar A95a/2-3

t.-arsızlar C21a/6

t.-ğan bolğaysız A30a/4

t.-ğaylar A80b/4-5, C36b/1

t.-ğum A33a/4

t.-ıp B58a/5, B64b/7, C6b/7, C37a/3

t.-ıpdur B53a/7

t.-ıp érđi B18a/4

t.-kan E22a/4

t.-kanığa E22a/2

t.-kay B47a/5, B55a/1, F52b/6

t.-kaylar C8a/2

t.-madılar A13b/5, A67a/2

t.-mağaylar E14a/7

t.-maķıñızğa C9a/9

t.-maķı D4a/1

t.-maķnı B46b/2

t.- mas A20a/4, A22a/5, A97b/3, D12a/6, D37b/5, H38b/3

t.-maslar A89a/1, C31b/2, C31b/7

t.-masları A13b/1-2

t.-sa B57a/5

2. rastlantı sonucu ele geçir-/gör-

t.-ıp A12b/5

3. araştırıp bul-, soruşturup keşfet-

t.-ıp C8b/5

t.-tılar A27a/5

taraf (Ar.) (is.) 1. taraf, bölge, kısım; yer

t.+ı A19a/1, A19a/3

t.+ını A18b/4, A19a/1

2. → **teref** yön, cihet G51a/2

t.+ıdın A25b/2

t.+ıge D29a/3

tarbuz (Far.) (is.) karpuz A67a/3

t.+nıñ A68b/1-2

tarfetü'l-ayn (Ar.) (z.z.) göz açıp kapancıya kadar geçen süre, çok kısa zaman dilimi A7a/1, F29b/3

tarı- ekin ek-, sür-

t.-p G49a/4, G50a/2

tarıķ darı; ekin; buğday C35b/6, G40a/4

tārīķ (Ar.) (is.) bir olayın meydana geldiği gün, ay ve yılı kesin olarak belirten ifade

t.+ka I9a/3

tarıķ ↓

t.+leri B45a/7-45b/1

t.+lerni B5a/2

t.-i nān-bāylıķnı B15a/1

tarıķa 1. ↑ İslam sufilerinin izledikleri kendilerini Allah'a ulaştıracaklarına inandıkları uygulamaların tümü, bu yolda oluşmuş kurum B32a/2, B57b/6, C4a/10, E32b/6

t.+da A92b/3, A92b/4, F49b/2

t.+larını B55b/6

t.+sı C23a/6, D35a/2

t.+sını D11a/6

t.-yı kāsiblerğa C23a/1-2

2. yol, yöntem; tarz C17b/10, C24a/6, F39b/3, H27b/4

ṭ.+sı D2b/1, E23b/1

ṭ.+sını D2b/7

t.+larını E23a/6

3. sıra, düzen C26b/9, H42b/6

ṭ.+larını H38a/7

ṭarīkat (Ar.) (is.) 1. ↑ A53a/4, B46a/2, F53a/5

ehl-i ṭ.+lar C22a/5

pīr-i ṭ.-ı revḡān-keş turur C7b/3-4

risāle-i ṭ. F34b/6, F35b/2, F36a/1-2, F36b/2, F37a/1-2, F52a/5-6, F59a/3

risāle-i ṭ.+nı F37a/6

ṭ.+da B47a/1-2

şāhib-i ṭ.+nın C23b/8

2. tasavvufta dinin dört mertebesinden ikincisi olup şeriat kısmındaki farzlar yerine getirildikten sonra nafilelerle Allaha yakınlık tahsil etme mertebesidir. A41a/4, A83b/4, B10b/5, B11a/2, C5b/5, D35a/2, D35a/5, D40b/5, D40b/7, F44a/2, F49a/5, F58a/1

ādāb-ı ṭ.+nı E8a/5

aḥkām-ı ṭ. F57a/7

fīr-i ṭ. D17a/7, D18b/4, D20a/2, F45a/3

ḡusl-i ṭ. B39a/7-39b/1, C28a/4, E20b/2, E20b/4, E31b/1-2

‘ilm-i ṭ. D5a/6-7, F31b/4

pīr-i ṭ. A49a/1, A49a/3, B8b/1, C7a/10, C24a/7, E24b/6, F46a/3

pir ṭ.+nı E23b/4, H38a/3

ṭarīkat-nāme ↓ (Ar.+Far.) (is.) tarikatta yapılması gereken eylemleri bildiren mecmua/liste E22b/2

ṭ.+nı A97a/5-97b/1, B63b/2-3, B64a/1, B64a/4-5, E23a/1, E30b/1, E31a/5-6 E31a/5-6

ṭarīk-nāme ↑

ṭ.+nı B54a/1-2

tart- 1. eline al-, tut-

t.-arda A55b/1, B22b/1

2. üfle-

t.-kanda B67b/4

t.-kuçı tururlar B10b/1-2

3. dilimle-

t.-arda B22b/1

4. sigara gibi uyuşturucu maddeleri kullan-/iç-

t.-kan B62a/3

5. çekip çıkar-, tutup çıkar-

t.-ıp aldılar E4a/7

6. tart-, kilosunu ölç-

t.-arda F42a/6

7. tuttur-, raptet-, sabitle-

t.-arda H31b/5-6

8. (y.f) sesini çıkar-

ah t.-tılar A30a/5

9. (y.f) belirle, tayin et-, tespit et-

endāze t.-ıp A52a/3

10. (y.f) üzüntü ve sıkıntı içinde yaşa-

meşakkat t.-arsın G37b/1

11. (y.f) yaz-, çiz-

ḥaṭ t.-ıp J40b/5

taş taş I3a/9

t.+nı I3b/4

t.+dın A65a/5

taşla- 1. at-, dışarı çıkar-

t.-mağlık C18b/6

2. üzerinden çıkar-, soyun-

t.-ḡandék A94b/2

3. bırak-, terk et-

t.-p F61b/7

ṭavāf (Ar.) (is.) İslamda, Kābe'nin çevresinde yedi kez dönerek yerine getirilen ibadet. Haccın zorunlu gereklerinden biridir.

ḥacc ṭ. kılalı A35a/3-4

ḥacc ṭ. kıldı A26a/1, C8a/7

ḥacc ṭ. kılgannın C8a/1

hacc t. kılıp A25a/1

t. kılğalı C8a/4

t. kılıp A38b/4-5, A68a/1, C10b/9

t. kılurda A67b/2

tayağ baston, çubuk G29b/4, G37b/4, G38a/2

t.+ni G37b/5

tāyife (Ar. < t̄āʾife) topluluk, zümre A76a/5, A87a/5

taʿyin (Ar.) (is.) bir şeyi belirleme, kararlaştırma

t. kılmağay D30a/1

tayla- demet haline getirip bağla- (İL 271)

t.-[sa] J37b/3

taymağ dere, küçük akarsu (LA 447) C35a/7

tayyibe (Ar.) (s.) iyi, hoş, güzel

kelime-i t.+ni J34b/4

taẓarruʿ (Ar.) (is.) yalvarma, yakarma A85a/5

tāze (Far.) (s.) eski halinde; eksiksiz A9a/4,

taʿẓīm (Ar.) (is.) yüceltme, ululama A32a/3

taʿzīr (Ar.) (is.) İslam hukukunda had ve kısas cezaları dışında kalan suçlara verilen ceza A79b/5, B54a/64

tebārek (Ar.) “mübarek etsin” anlamındaki bu ifade Allah’ın adının anılmasından sonra “taʿālā” kelimesiyle birlikte zikredilir.

hudāy t. ve taʿālā C4a/3-4, H26b/3-4

tefekkkür (Ar.) (is.) tasavvufta dervişin, içine kapanıp kendini herşeyden soyutlayarak yalnızca Allah’ın büyüklüğü ve evrendeki ilahi tecelliler üzerinde düşünmeye dalması A84b/4

teg- 1. değ-, dokun-

teyip ketse F38a/5-6

2. yetiş-, ulaş-

t.-se A75b/5

teggür- değer-, sür-

t.-megey F40b/1

teḥīr (Ar.) (is.) zaman olarak ileriye bakma; geri atma; erteleme

t. kılmağaylar C21a/3-4

t. kılmasunlar B34b/4-5

tehlīl (Ar.) (is.) kelime-i tevhidi “lā ilāhe illallāh” sözünü söylemek C18a/1, G32a/1

tekbīr (Ar.) 1. Allah’ı yüceltme, Allahuekber demek A23b/3, A25a/2, A77b/1, A81a/3, A90b/4, A71a/2, B4b/1, B4b/7, B5b/4, B6a/2, B27b/4, B31b/5, B32a/5, B34b/7, B35b/2, B36b/2, B39b/2, B42a/5, B42a/6, B42a/7, B43a/6, B43a/7, B45a/3, B49b/5, B52a/1, B53a/2, B55a/1, B56a/1, B61b/7, C6a/4, C18a/2, C22b/1, C22b/3, C23a/2, C23a/8, C23b/9, C24a/6, C24b/4, C27a/9, C27b/8, C28a/1, C28a/5, C33a/8, C39a/4, C39a/5, C40b/8, C42b/1, D14b/2, D15a/7, D16a/6, D16b/2, D20b/6, D21b/3, D21b/4, D22b/7, D24a/4, D25a/2, D25b/2, D25b/5, D35b/4, D36a/1, D40b/1, E23a/1, E23a/5, E23a/7, E23b/2, E29b/1, E31b/2, E31b/4, F35a/5, F43a/5, F44b/2, F49a/6, F49b/6, F51a/4, F51b/4, F53a/1, F57b/5, F61a/3, F62a/4, G31b/4, G32b/3, H38a/1, J35b/2

hutbe-i t. A96a/4, B36b/5, E29b/2, E29b/5, F51a/7

kıble-i t. A96b/1, B37a/1, C27b/7, E29b/5-6, E30a/1, F51b/1

kıble-i t.+ni C24b/2

miḥrāb-t. B37a/5, C28a/1, F52a/2

miḥrāb-t.+ni C24b/2-3

sevāb-ı t. B24b/3

sidre-t. A96b/4, A97a/4-5

sikke-i t. B37b/2, B38a/3-4, E30a/2, E30a/7

sikke-i t.+ni C24b/3

şerāyit-i t.+ni C22b/2

t. alğay B45a/2

t. alğuçı B55a/2

t. alğuçılar F53a/1

t. almak A74b/3, A74b/4-5, A75b/1, A75b/2, A76b/5, C20b/3, C20b/4, C20b/9, F61b/1, I6b/7, I6b/8

t. almakı F62a/1

t.+din C8b/7

t.+i A23b/3

t.+ī C27a/2

t.-i beḳā A94b/3, B32a/7, B32b/2, B32b/5, C24b/1, C27a/1, C27a/4, D21b/5, D22a/2, D22a/3, D22a/5, E27b/4, E27b/6, F49b/3, F49b/4

t.-i fenā A93a/1, A93a/5, A93b/3, A95b/4, B32b/1, B32b/6, B33a/1-2, C27a/4, C27a/6, D21b/5, D22a/5-6, D23a/3, E27b/2, E27b/7, E28a/4, E28a/7, F49b/3, F50a/1

t.-i fenānı C24b/1

t.-i ḥuṭbe D21b/6

t.-i kıble D21b/7, D24a/5, D24b/3

t.-i melik B35b/6-7, B36a/5

t.-i melike A95b/1

t.-i mevḳūf A95b/4-5, A96a/2, B36a/7, B36b/3, D21b/6, D24a/5, E29a/6, E29b/1, F51a/1

t.-i miḥrāb D21b/7

t.-i mülk D21b/6, D23b/5, E28b/7, E29a/1, E29a/5

t.-i rızā A93a/1, A93b/4, A94a/1, A95a/3, A95a/5, B32a/7-32b/1, B33a/2, B35a/5, C27a/6, C27a/8, C27b/1, C27b/4-5, D21b/5, D23a/1, D23a/7, E28a/1, E28a/4, E28b/5, F49b/3, F50a/6

t.-i rızānı C24b/1

t.-i şafā A94a/2, A94b/2, A94b/4, B32a/6, B35a/6, B35b/5, C27b/1, D21b/5-6, D23b/1, D23b/4, E28a/7, E28b/5, F49b/4, F50b/3, F51a/1

t.-i safānı C24b/2

t.-i sekīne D21b/7, D24b/3

t. kéltürgey B44b/5-6

t. kıldım A33b/4

t. kıldurdum C10a/7-8

t. kılgay B43a/2

t. kılgaylar C34b/7

t. kılip D11a/3, D39a/4

t. kılmaglık C18b/8

t. kılmak turur C41a/4

t. kılmasa I7b/7

t. kılsa A23a/1, I8a/5

t.+ler D22a/1

t.+leri E23a/2-3

t.+lerniñ B4b/3

t.+ni A78b/4, A81a/1, B60a/4, C22b/1, C27b/4, D25a/1, E23b/1, F36a/3, F44a/6, F44a/7, H33b/6, H34a/1

t.+niñ B37b/6, C23a/6, D25b/5

2. icazet, ruhsat, diploma, yeterlilik nişanı D26b/2, H38b/6, I5a/10

şāhib-i t. A98a/1-2, B5a/2, B5b/3, B42b/2-3, B42b/7-43a/1, B44a/1, B53b/2, C23a/5, C24a/5, C24b/3-4, C26b/7, C30a/1, C30a/3, D25a/7, D26b/1, D39b/1, D40a/6, E30b/1, E30b/6, F39a/7, F62a/2, G24b/4

şāhib-i t. bolsa D15a/4-5, D24b/7

şāhib-i t. bolup B55b/7

şāhib-i t.+de B32a/1-2

şāhib-i t.+din A24b/2, A76b/3-4, A77a/4-5, B5b/1-2, B41b/5, B54a/3, E29a/7

şāhib-i t.+ge A79b/3, C22b/7, F53b/2-3

şāhib-i t.+ler B4a/5, C44b/7, E22b/7-8

şāhib-i t.+lik A79a/1, E23a/5-6

şāhib-i t.+likdin D35b/6

şāhib-i t.+likke A76a/4, B41b/7, B55b/1, F55a/1-2

şāhib-i t.+ni A74b/1, A76a/4, C20a/5, I6b/4

şāhib-i t.+niñ B41a/1, B54b/4-5, D11a/4, D15a/7-16b/1, D26b/2-3, F60a/5-6

ustād-ı şāhib-i t.+ler B45b/2-3

t. al-: icazet al-, herhangi bir konuda yeterli hale geldiğine dair nişan al-

- t.-ğay D11a/5, D26b/3-4
- t.- güçü D26b/2
- t.-mağ A76b/2
- t.- may B65b/7
- t.-sa A24b/2
- t.-ur bolsa A76a/1
- t. ber-: icazet ver-, herhangi bir konuda yeterli hale geldiğine dair nişan ver-
- t.-se A77a/5
- t.+ğa B54b/6, C28b/1
- t.+ge B40b/5-6, B43b/3, B46b/3, B46b/7, B47a/3, C23a/4, E21b/7, F36b/1, F52b/4, F53a/5
- t.+ni C21a/3
- t.+niñ E23a/6
- tekebbür** (Ar.) (is.) kibirlenme, gururlanma, büyüklük taslama
- t. kılıp C17b/4
- tekene** Hive ve Hokand'da kadınların kullandığı başörtüsü (CSS 259) A52a/3
- teklîf** (Ar.) (is.) davet
- t. k.-ıp A27b/2
- tekye-nişînân** (Ar.+Far.) tekkede oturan, yatıp kalkan dervişler
- t.+lar B4a/4
- temcîd** (Ar.) (is.) Allah'ın büyüklüğünü, yüceliğini ifade etmek C18a/1
- kelime-i t.+ni J33b/6
- temmet** (Ar.) (c.) "bitti, tamam oldu" manasında kitapların sonunda yazılan bir ifade A99b/7, B68b/6, C29a/2, C38a/8, C45a/2, D48a/3, I8b/4, J40b/4
- temür** demir A51a/2
- t.+dék B68a/1, C6a/7
- temürçi** demirci
- usta-yı t.+ğa I6b/6
- temürçilik** demircilik
- risâle-i t. I1b/1
- temür şehir** (T.+Far.) (is.) bir yer adı (?)
- t.+niñ D31a/3
- ten** (Far.) (is.) vücut, beden
- t.+ğa J38a/7
- t.+ini G31b/1
- t.+ni C40b/5
- t.+leri H25b/2
- tenge** para, para birimi D31a/2, D43a/5
- t.+de D43a/5
- t.+din D31a/2
- t.+sidin E22a/4-5
- teñlik** acı, keder (YUTS 401)
- t.+idin C37a/4
- teñri** Tanrı, Allah G51b/4
- t. ta'âlâdın D23a/4-5
- t. ta'âlânın D23a/3
- tep-** ayağıyla ittir-
- t.-megey C20a/7
- ter** ter, korunmak, vücudu soğutma, zararlı maddeleri vücuttan atma gibi işlevleri yerine getirmek için deriden sızan, renksiz, tuzlu ve kendine has kokusu bulanana madde
- t.+idin E11a/5
- terâzû** (Far.) (is.) terazi, mizan
- t.+da D34b/2
- t.+ğa F42a/1
- t.+larını C38a/3
- t.-yı hāmānnı C21b/4
- terbiyet** (Ar.) (is.) eğitim, terbiye; görgü A86a/5
- terceme (Ar.) (is.) 1. tercüme, tercüme eser B31a/4
2. anlam, mana, meal
- t.+si C17a/5
- tére** deri A14a/4
- t.+ni A14b/2
- t.+sini A18a/4, A18b/2, A94b/1, B35b/4, F55b/3, I3b/5
- teref** → taraf

t.+ide B36a/7

terk (Ar.) (is.) terk, ayrılma, vazgeçme

t. kımağay B50b/7-51a/1, E18b/4, F35a/3

t. kılmaglık G33a/3

t. kılmak C40b/9, C41a/2-3

t. kılmasa G43a/5

t. kılmay D13a/2

t. kılsa D6b/2, D6b/3, D6b/4, D6b/6

tertib (Ar.) (is.) 1. düzen, usul; kaide
F35a/6, H37a/4

t.+i C23a/8, F56a/7

t.+lerni H37b/1

2. sıra, dizi C24b/4

t.+leri E24a/1

t.+lerni H38b/1

tesbîh (Ar.) (is.) Allah'ı her türlü
arazdan, a/ayıp, kusur ve eksikliklerden tenzih
ederim anlamındaki “şubhanallāh” sözünü
söyleme; Allah'ı takdis eden sözler A70b/3,
C18a/1, C18b/4, E32b/3, G32a/1, H36b/5

t.+lerdin C36b/3

t.+ni C34b/9, C35b/2, C36a/6

te'sîr (Ar.) (is.) tesir, herhangi bir etkenin
bir kimse ya da bir nesne üzerinde yaptığı etki

t. kıldı A32a/2, C9b/8

teslîm (Ar.) (is.) 1. bırakma, devretme

t. kıldı D22b/7

2. kendini Allah'ın takdirine bırakma
A84a/4

tesmiyye (Ar.) (is.) besmele çekmek,
“bismillāh” demek B16b/3

tevāzu' (Ar.) (is.) alçak gönüllülük
A85a/2, D11a/5, D26b/3

tevbe (Ar.) (is.) tövbe, işlenilen bir günah
veya yapılan bir hatadan dolayı bir pişmanlık
duyarak bir daha onu yapmamaya söz verme
A83b/4, E21a/1, E31b/3

t.-i naşūha D41a/3

teveccüh (Ar.) (is.) yönelme, bir yöne
dönme

t. bolup A15b/4

tevekkül (Ar.) (is.) 1. herhangi bir işte
elinden geleni yapıp daha sonrasını Allah'a
bırakma

t. kı kılmaglık turur A70a/1-2

2. tasavvufta her türlü davranış, hareket
ve eylem sahibinin Allah olduğunun bilincine
vararak onun vekilliğini tam olarak kabul etme
A84b/3

tevfîk (Ar.) (is.) Allah'ın yardımı
A89a/5, B68b/2, G46a/4, J40a/5

t.+ı B67a/4

tevḥîd (Ar.) (is.) Allah'ın birliğine, tek
olduğuna inanma

kelime-i t.+ni J33a/7-330b/1

tevrât ↓ C25a/2, D17a/4

tevrît ↑ (Ar. < tevat) (ö.i.) Tevrat, Tora
veya Pentateuk, (Arapça: تَوْرَة tawrat, İbranice:
תּוֹרָה Torah, Yunanca: Πεντάτευχος
Pentatevhos), Tanah ve Eski Ahit'in ilk beş
kitabına verilen isim. Musa'nın Beş Kitabı
olarak da bilinir. Orijinal olarak İbranice
yazılmıştır. Yaradan tarafından Musa'ya
indirildiğine inanılan beş kitaptan oluşur. B7a/5,
B7a/6

tézten (Far. /tîz/ +T. h.e. /+ten/) (h.z.)
hemen, derhal C3b/8-9, C4a/3

tılâ (Ar. < tîlâ-) altın para A32b/2

t.+nı A32b/4, A36a/1

tırnak tırnak D33b/7

ticâret (Ar.) (is.) ticaret D44a/7

t. kılgay D42b/4-5

t. kılmaknı D43b/4

tik-1 dik-, yırtılmış veya parçalanmış
deri ya da kumaş malzemelerini birbirine iğne
iplik ile birleştirmek

t.-dimu A68a/3

t.-erde A60b/3

t.-erni A9a/5

t.-iñ A18b/2

t.-ip érdiler A68a/5

t.-mek A19b/1

t.-tiler A67a/1

tik-2 ek-, fide veya fıdai kökleri toprağın içinde olacak şekilde toprağa yerleştir-

t.-diler H26b/2

tikel- dikil-, iğne iplikle birleştiril-

t.-di C11b/3

t.-ip kalur érdiler A15a/4

tiken diken

t.+ni B65b/1

t.+niñ B65b/3, B66a/5

tıl duygu düşünce ve olay anlatma yetisi

t.+ini A72a/1, F58b/3

tile- dile-, iste-, talep et-

t.-diler A13b/5

t.-gey B40b/3, B41a/5, B41b/6, D11a/3, D16a/5, D20b/6, E9a/5

t.-geyler D37a/5

t.-mek B31a/3, B31a/6, B31a/7, H36a/4

t.-meklik B50a/4, E17a/1-2

t.-p B27b/7, B51a/7, C23b/7

t.-rsiz G50b/4

t. G50b/3 A80a/3, D39a/5

t.-yelim C10b/10

t.-yeliñ A35a/4-5

tiril- diril-, öldükten sonra tekrar canlan-

t.-meklikke D30b/4

tirik 1. (s.) diri, canlı

t.+lerğa C15a/9

2. (is.) hayat, yaşam

t. kıl-: yaşa-

t.-mağı G48a/4

tiriklik 1. yaşam, hayat

t.+ide C37a/5

t. kıl-: yaşa-

t.-mağı G52b/1

2. dirlik, geçinme, geçim G47a/5

tirkiş koşum, araba, pulluk, saban kağı gibi araca koşulacak olan hayvanı bu araca bağlayacak olan kayış veya boyunduruk gereçleri C35a/3, G34a/3

tiş saban demiri

t.+ni G34b/1

tışe (Far.) balta; nacak; keser; tırmık G30a/2

tive deve J33a/4

t.+ni F56a/5, J33a/7, J36b/5

tofrağ toprak

t.+ğa C33b/9

t.+nı G53b/2, G53b/4

tohum tohum

t.-i zirāatler C36a/5-6

tohtat- durdur-

t.-urda C13a/7

toğkuz (s.s.) dokuz C33b/2, D5a/5

on t. D6a/6, D8b/6, D10a/3, D21a/7, D25a/6, D37a/2, D38b/1, D40a/4, D47a/7

toğsan t. miñ A99a/4

t. yüz altmış alte E13a/6-7

toğkuzunçı (s.s.) dokuzuncu A42a/3-4, A72a/5, A84a/2, B49b/7, C5a/1, C19a/6, C30b/1, C41a/1, D7b/2, D8a/7, D9a/7, D29b/3, D30b/6, E6a/2, E9a/2, E15b/1, E18b/7, F32b/2, F33b/6, F54b/2, F59a/3, G27b/3, H36a/7

on t. A84b/3

ottuz t. A86a/1-2

yigirme t. A85a/4

toğluk tokluk, tok olma hali

t.+da D44b/5

t.+ı G51b/6

toğsan (s.s.) doksan

t. alte A29a/4

t. toğkuz miñ A99a/4

toğu- doku-, ör-

t.-mağ C40a/9, C40b/2

t.-p C39a/3, H27b/6

t.-r édiler C41a/9

tol- dol-

t.-updur C11a/10

tola 1. (m.z.) çok A17b/2, B32b/4, B40b/6, C15a/8, C21a/5, D13a/1, D14a/7, D43b/1, G54a/1

2. (s.) çok, fazla

t. bolur D31a/4, D42b/5

t.+dur E22a/3

tolan → **talun, tolun** (UDS 188) G45a/1

toldur- doldur-

t.-ğan G51b/4

tolun → **talun, tolan** C6b/10, C39b/4, I7b/4, J40a/2

tonluğ (s.) elbiselik, elbise dikmelik C41a/7, C41a/8

tonur tandır B18b/1, B26b/5, B29b/5

t.+dın B24b/4-5

t.+ğa B24a/3

toñuz domuz H37a/6

t.+ge A24a/2

t.+nın B5a/5, B56b/5, B65a/1, F53b/1, G45a/5, J38a/2

toy- doy-

t.-ar G52a/1

t.-up G50b/6

töfe üst; zirve, en uç kısım

t.+de B67b/7

t.+sige B65b/3-4

tört (s.s.) dört A50a/1, A77a/1, A77b/2, A83b/3, A90a/2, A90a/4, A90b/4, A91a/2, A91b/1, B7a/4, B28b/4, B29a/4, B47a/4, B51b/4, B54b/7, C25a/1, C28b/2, C39a/7, C39a/8, C39b/2, C40a/5, C41b/1, D28a/2, E11b/3, E31b/4, F52b/6, F59a/7, G54b/4, H30b/2, H34a/7, H34b/1, I4a/4, I4b/3, I6b/8

on t. A80a/5, A88b/1, B59a/5-6, C6b/9, C24a/1, C39b/3, G45a/1, I7b/3, J40a/1

yüz yigirme t. miñ A53a/1-2, A99a/3, C16b/8

t.+i C45a/3⁵¹²

t.+leri G25b/2

törtünçi (s.s.) dördüncü A39b/4, A41b/5, A69b/5, A70b/2-3, A71b/3, A73a/1-2, A73b/2, A74a/3, A75a/2, A75b/5, A77a/4, A77b/4, A79b/1, A83b/5, A87b/3, A90b/2, A91a/5, A91b/4, A98a/4, B29b/2, B31a/5, B32b/1, B40b/4, B48a/4, B49a/6-7, B51a/1, B52a/4, B53a/1, C4b/7, C18a/8, C18b/4, C19a/2, C19b/3, C19b/7, C20a/3, C20b/7⁵¹³, C24b/9, C25b/3, C25b/7, C26a/4, C26a/9, C26b/4, C28b/5, C30a/7, C33a/6, C33b/5, C40a/8, C40b/7, C41b/2, C43a/9, D7a/4, D8a/3, D9a/3, D16b/6, D17a/6, D17b/3, D17b/7, D18b/2, D18b/7, D19a/5, D26a/3, D27b/6, D29a/4, D30a/7, D40a/3, E5b/4, E6a/5, E8a/7, E11b/5, E14b/5, E18a/6-7, E25a/2-3, E25b/6, E26a/6, E26b/6, E27a/4, E31a/2-3, F32a/2, F33b/1, F34b/5, F46a/1-2, F46b/2, F47a/3, F47b/3, F48a/4, F48b/2-3, F54a/1, F58b/1, F59b/3, F60a/2, F60b/7, F61b/5, G25b/4-5, G27a/3, G31b/3-4, G32b/5, H30b/5, H34b/4, H35b/6, H39b/5, H40a/5-6, H40b/5, H41a/5, H41b/6-7, H42a/5-6, I4b/4, I4b/7, I6b/4

kırk t. A86a/5

on t. A84a/5, C5a/5, C30b/5, D9b/4, E6a/6-7, F34a/4, G28a/3-4

yigirme t. A84b/5-85a/1

ottuz t. A85b/3

ṭūbā (Ar.) (is.) cennet ağacı, cennetteki ağaç A49b/5, I3b/3

dıraht-ı ṭ+dın C7b/7, I3b/6-7, I5a/5

dıraht-ı ṭ.+dın turur B20b/7-21a/1, G29b/5-30a/1

tūfān (Ar. < ṭūfān) (is.) Nuh peygamber zamanında inkarcı ve sapkın insanları cezalandırmak için Allah tarafından gerçekleştirildiğine inanılan su baskını felaketi D22b/6

ṭufeyl (Ar.) (is.) küçük çocuk

⁵¹² Yazmada ve metinde bu sayı sıfatının sayı kısmı rakam ile yazılmıştır.

⁵¹³ Yazmada ve metinde bu sıra sayı sıfatının sayı kısmı rakam ile yazılmıştır.

t.-leridin turur A53b/3-4
tuğ- doğur-
 t. k A77a/3-4, I7a/2
tuğul- doğ-, dünyaya gel-
 t.-ğandék B47b/1, C27b/3, D23b/3, F53a/2-3
 t.-ğandék bolğay B55a/4-5, D26b/5
 t.-updur B43b/6
tuğfe (Ar.) (is.) armağan, hediye D2b/2
tuğ- doğ-, dünyaya gel-
 t.-қан érür G48b/4
tumuz temmuz, yılın en sıcak ayı (TED 315)
 t.+da J40b/5
tur- 1. dur-, hareketi sonlandır-
 t.-maqnı D30a/1
 2. bulun-, mevcut ol-; ol-
 t.-adur A67a/4
 t.-dı A68a/5
 t.-ğanda B67b/7-68a/1
 t.-ğaylar C6b/9
 t.-ğıl C10b/8
 t.-mas érdi A10b/4-5
 t.-maslıkı I1a/1-2
 t.-sa G49a/5, G51a/3, G51a/4
 3. kalk-, ayağa kalk-; ayakta bekle-
 t.-dı A47a/1
 t.-ğıl A35a/2
 t.-up B41b/3, D26b/3, D36a/7
 4. (y.f) belli bir durumda ol-, herhangi bir durumda kal-
 hāmūš t.-ğıl A33a/3
 hémir t.-dı B18a/7
 muʿallaq t.-up qaladur F52a/1-2
 muʿallaq t.-up qalgay D40b/3-4
 muʿallaq t.-ur A97a/3, B37b/7-38a/1, E30a/6

5. bir şeyi yapmaya başla-, bir işi icra etmeye koyul-
 t.-arda C31b/7
 6. (c.f.) i-, ol-
 (....) t.-ur A91a/1, C41b/1, D35a/5, D35a/6
 ʿabduʾl-ʿaziz t.-urlar D16b/6
 ʿabduʾr-raḥman t.-urlar A39b/4
 ādem şafiyullāh t.-ur D16b/7-18a/1
 ʿamel kılmaglık t.-ur E20b/6
 aytmaqlık t.-ur C28a/2
 bar t.-ur E14a/3, E14a/4, F31b/1
 bar t.-urlar I4b/4
 bātıl t.-ur C24b/5
 bendem t.-ur J40a/4, J40a/6
 berekātлардын t.-ur D3b/3
 ber-ḥaq t.-ur A8b/4-5
 bidʿat t.-ur A73b/5
 bilen t.-ur C15b/2
 bī-zār t.-ur D36a/3
 bī-zār t.-urlar B5b/2
 bolmaglık t.-ur E21a/2
 bu t.-up G54a/1
 bu t.-ur A4b/2, A81a/3, B2b/2, C3a/1, C29a/4, C38b/2, D26b/7, D28a/3, E1b/2, E31b/4, G23b/1, G55a/2, H23b/2, J32a/2, J39a/6
 cāy t.-ur A50a/4
 celāleʾd-dīn velī t.-ur A41b/4-5
 çehār-yārlar t.-ur F44a/6
 dürr t.-ur F44a/4
 derge t.-ur B9a/6
 deryā t.-ur F44a/2
 dıraht-ı tūbādın t.-ur B20b/7-21a/1, G29b/5-30a/1
 dost-ı ḥudāy taʿālā t.-ur H28a/4-5
 dostлардын t.-ur A51a/1
 duʿā kılmaglık t.-ur A96b/3

- du'ā kılmak t.-ur E29b/4
- durūd okumağık t.-ur A96b/5-97a/1, G33a/4
- edeb t.-ur C19b/9
- efzāl t.-urlar G25b/2-3
- ekmel-i namāz t.-urlar C15b/9
- evliyā t.-ur C39b/6
- evliyāullāh t.-urlar C22b/4
- eylik t.-ur C43b/5-6
- farz t.-ur A69b/1, A69b/2, A74b/3, A74b/5, A79a/1, B28b/3, B28b/4, B50a/6, B50a/7-50b/1, C33a/4, C33b/1
- fażiletlik t.-ur D15a/1
- ferişte t.-urlar A90a/4
- ğassāl t.-urlar A92b/1-2
- görkāv t.-urlar H42b/5
- gör-keş t.-ur C26b/6
- görkür t.-urlar D19b/5
- günāh-ı 'azīm t.-ur F60b/1
- günāh t.-ur F59b/5, F59b/6
- h'āce 'aynu'd-dīn neccārī t.-urlar G28b/4
- h'āce muḥammed pāre-düz t.-urlar A49b/1
- halleri t.-ur E32b/5
- halleri t.-urlar B11a/4
- harām t.-ur A24b/5, A73a/5, B46b/1, C19b/5, C19b/5-6, C36b/6, C39b/1, D12b/2, D34a/4
- hava t.-ur C41b/3
- hayā t.-ur C43a/6
- hazret-i ādem aleyhi's-selāmdın t.-ur A52b/1-2
- hazret-i ādem şafiyullāh t.-ur A89b/3-4, G26a/2-3
- hazret-i 'alī ibn-i ebī ṭālib rażıyallāhu 'anh t.-urlar C25b/3-4
- hazret-i 'alī keremallāhu veche t.-ur F46b/3-4
- hazret-i 'alī keremallāhu veche t.-urlar B9a/1-2, D17b/3-4
- hazret-i 'alī rażıyallāhu 'anh t.-ur E25a/3
- hazret-i 'azrā'il 'aleyh's-selām t.-urlar A90b/2-3, D18a/1, F47a/3-4
- hazret-i dāvud 'aleyhi's-selāmdın t.-ur A52b/4-5
- hazret-i dāvud 'aleyhi's-selām t.-urlar I5b/5-6
- hazret-i h'āce 'aṭā rūmī t.-urlar A91a/5-91b/1
- hazret-i ḥavvādın t.-ur A52a/5
- hazret-i ḥoca ḥāfız şirāzī t.-urlar D19a/7
- hazret-i ibrahīm "alīlullāh t.-ur D17a/2
- hazret-i idrīs 'aleyhi's-selāmdın t.-ur A52a/3-4
- hazret-i imām-ı aḥmed ḥanbel rā t.-urlar E26a/6-7
- hazret-i imām-ı mālīk raḥmetullāhu 'aleyh t.-ur C26a/5-6
- hazret-i imām-ı mālīk raḥmetullāhu 'aleyh t.-urlar B12a/1-2
- hazret-i ismā'il isrāfīl 'aleyhi's-selāmdın t.-ur A52b/2-3
- hazret-i isrāfīl 'aleyhi's-selām t.-ur E25b/1-2
- hazret-i isrāfīl 'aleyhi's-selāmdın t.-ur A51b/1-2
- hazret-i mehter 'azrā'il 'aleyhi's-selām t.-urlar B9b/4-5-6
- hazret-i muḥammed muştafā şallallāhu 'aleyhi ve sellem t.-urlar E24b/4-5, E31a/3-4, F46a/2-3, H35a/4-5, H39b/5-6-7
- hazret-i muḥammed resūlullāh t.-ur A40b/3, A49a/3, C40a/8-9, D17a/3, D17a/6
- hazret-i muḥammed resūlullāh t.-urlar D19a/1-2
- hazret-i nūḥ 'aleyhi's-selāmdın t.-ur A52a/4-5
- hazret-i selmān-ı fāris t.-ur C26b/6-7
- hazret-i selmān fāris rażıyallāhu 'anh t.-ur F49a/2-3

hazret-i selmān fāris raḫıyallāhu ‘anh t.-
urlar F45b/1-2

hazret-i peygamberdin t.-ur A52b/3-4

hazret-i risālet-penāh ṣallallāhu ‘aleyhi
ve sellem t.-urlar G26b/1-2

hazret-i şeyḫ ‘aṭṭār velī t.-ur B13a/2-3

hazret-i şeyḫ ‘aṭṭār veliyullāh t.-ur
F47b/5-6

hazret-i şeyḫ ferīdūn şeker genç velī t.-
urlar D18b/3

hazret-i şīṣ peygamber t.-urlar A92a/1-2

hazret-i şīṣ nebiyullāh t.-ur H42b/2

hızır ‘aleyhi’s-selām t.-urlar A49a/4-5

hoca ‘abdullā ibn-i “oca ‘abdu’l-muṭṭalib
ibn-i “oca ‘abdu’l-menāf ibn-i “oca
ḫāşim t.-urlar D28a/5-6

hüner t.-ur C15a/9

hürmetleridin t.-ur D4a/2

ibrāhim ḫalīlullāh t.-ur A40b/1, G26a/5

ibrāhim ḫalīlullāh t.-urlar A89b/5,
H35a/2-3

‘ilm t.-ur C43b/2-3

imām-ı aḫmed ḫanbel t.-urlar H41a/5-6

imām-ı aḫmed ḫanbel raḫmetullāhu
‘aleyh t.-urlar F48a/4-5

iş t.-ur B26a/3

‘izzet t.-ur C43b/1

ḫābızu’l-ervāḫ t.-urlar B10b/3-4

ḫanā‘at t.-ur C43a/9

kārları t.-ur D15a/2-3

ḫaydın t.-ur B20b/6

ḫaynanası t.-ur F48b/4-5

ḫaysı t.-ur A90a/3, A90b/4, A91a/2,
A91b/2, A91b/5, A92a/1, A92a/3,
A92a/5-92b/1, A93a/1, A95b/1,
A95b/5, A96b/1, B8b/1-2, B9a/3-4,
B11b/2, B12b/2, B13b/5, B31b/5-6,
B32a/5, B35b/7, B36a/7, B36b/5,
B37a/1, B37a/5, B37b/2, B38a/5,
C24b/7, C25b/5, C26a/6, C26b/2,
C26b/5, C27a/1-2, C27b/8, C40a/5,
D16b/2, D16b/4, D17a/4, D17a/7,

D17b/5, D18a/2, D18a/6-7, D18b/5,
D19a/3, D19b/1-2, D23b/5, D35a/4,
E24b/1-2, E25a/5, E25b/3, E26a/2,
E26b/1, E27a/2, E27b/2, E29a/1,
E29a/6, E29b/2, E29b/6, E30a/2-3,
F45a/1, F45b/4, F46a/4, F46b/5,
F47a/5, F48a/1, F48a/6, F56b/4,
H39b/2, H40a/1-2, H40b/1, H41a/1,
H41a/7, H42a/3, H42a/7

ḫaysı t.-urlar G26b/4-5

kelgen t.-ur C25a/1

kēltürüp bergen t.-ur F38a/3-4

kim t.-ur A49a/1, A49a/2, A96b/4,
C7a/10, C7a/10-7b/1, C7b/1, C25b/1,
C30a/5, D16b/7, D17a/1

kim t.-urlar A39b/5-40a/1, A40a/1,
A40a/2, A40a/3, A89b/2-3

kimler t.-urlar G26a/1

kişiler turur B59b/4

ḫorḫmaḫ t.-ur C33b/1

maḫz-ı ḫarām t.-ur F57b/6

mertebe t.-ur C22b/4

menzīlleri t.-ur B27a/3-4

mevc t.-ur F44a/3

mollası t.-urlar B14a/1

mu‘āz ibn-i cebel t.-urlar D28a/1

mubāḫ adāb t.-ur A72b/3

mubāḫ t.-ur A72b/4, C19a/9

mu‘cizem t.-ur A17b/2

muḫtāc t.-urmen A31b/5-32a/1

müşkil t.-ur I3a/8

namāz t.-ur D22a/4

neççe t.-ur D21b/4, E8a/3

nēme t.-ur B12a/5, F44a/1

nesl-i ādem şafiyullāh t.-urlar C30b/9

ne t.-ur A78b/5

nūḫ nebīyullāh t.-ur A40a/5, D17a/1-2,
G26a/4

obdan t.-ur B30b/2, B30b/3,

oḫumaḫlıḫ t.-ur A96a/5, D24a/6-7

ornı t.-ur A79a/2
 peygamberler t.-urlar B7a/2
 pîr-i ʔarîḳat-ı revḡān-keş t.-ur C7b/3-4
 rastlık t.-ur C43b/4
 rivayet t.-ur A93a/2
 şabri t.-ur C43a/5
 şāhib-i rızḳ t.-urlar B10a/5-6
 sekkiz t.-ur C42b/6
 seyyid şā nāşır ḡusrev t.-ur B13b/2-3
 selmān fāris t.-ur H42b/3
 selmān fārisī t.-urlar A92a/4
 silsile-i meşāyiʔān t.-urlar C22b/5-6
 sūr-ı isrāfīlḡaça t.-urlar C16a/4
 süleymān peygamberdin t.-ur A52b/5
 sünnet t.-ur A48b/4-5, A71a/4-5, A71a/5,
 B29a/3, B29a/4-5, C40b/2-3, F58a/4,
 F58a/5
 şafaḳı t.-ur A68b/2
 şarṡ t.-ur B42a/1
 şeyḡ feridūn şeker genc velī t.-ur
 H41b/7-42a/1
 şeyḡ şeker genc velī t.-ur E26b/7-27a/1
 şundın t.-ur G46a/2
 şübhe-nāk t.-ur E23a/4
 taḳvā t.-ur C43a/7-8
 taʕlim bergüçi tururlar E27a/7
 tartḳuḳı t.-urlar B10b/1-2
 tekbîr kılamak t.-ur C41a/4
 tevekkül ḳ kılmāḡlık t.-ur A70a/1-2
 tufeylleridin t.-ur A53b/3-4
 tutmaḡlık t.-ur G32a/3
 ul t.-ur A94b/4
 ustād ʕabdullāh maḡribī t.-urlar F34a/6-7
 ustād-ı kesb t.-urlar H42a/6
 ustādı t.-urlar A91b/4
 ustād ʕumrān fūsī t.-ur E6b/1-2
 usta rūşenāḡer t.-ur C7b/4-5

ümmetleri t.-ur C39b/8-9
 vācib t.-ur B31a/1-2, C40b/3-4, H35b/1,
 H35b/3
 yıḡaç t.-ur F38a/4
 yıḡaçdın t.-ur B26b/1, G29a/1, G29a/3-4,
 G29b/1-2, G29b/4-5
 yıḡacıdın t.-ur B26b/2-3, C31a/5,
 G29a/2, G29a/5, G29b/2-3
 yok t.-ur A68b/3
 yol t.-ur A35b/2
 7. (t.f.) esas füldeki iş oluş ve hareketin
 devamlı olduğunu ve sürekliliğini anlatır.
 ḳaralap t.-ḡay B41b/1-2
 tutup turadur A31a/1-2
 tutup turupdur C9b/3
tut- 1. tut-, elinde bulundur-, eliyle
 kavra-
 t.-arda A56a/2, A60a/5, A61a/3, A61b/1,
 C14a/9, C32a/7, G41a/5, G41b/3
 t.-maḳ G38a/2
 t.-up A38b/4, G37b/5
 t.-up turadur A31a/1-2
 t.-up turupdur C9b/3
 2. tuttur-, birleştir-; dik-
 t.-ar érdiler A9b/3, A15a/2
 3. işi kurallarına uygun olarak icra et-
 /yap-
 t.-sa A21a/1
 t.-ḡuḳı C44a/6
 t.-up E7a/5
 4. koru-, muhfaza et-, sakla-
 t.-masa C36b/5
 t.-sa B62b/4
 t.-upsin A86b/3
 5. yanında bulundur-/taşı-
 t.-sa C43b/8, D38a/4, G44b/2, J37b/4,
 J38b/3
 t.-salar C7b/10-8a/1
 t.-maḳ kérek H24a/7

- t.-masa J38a/2
t.-masalar A88b/5
t.-may J38a/5
t.-up J37b/2
6. .. hale getir-, ... şekline sok-
t.-arda B23a/1
t.-mağlık B29a/6, B29b/4, D24b/1
7. bir araya getir-, birbirine bağ-
t.-mağlık B37b/1
8. beraberinde getir-, kolundan tutup
getir-
t.-up B65a/3
9. yerine getir-, uy-
t.-kan D38b/6
t.-mağlık C18b/4
t.-mağlık turur G32a/3
t.-up C16b/1
10. ölç-, hesap et-
t.-ğaylar C38a/3
t.-mağay C21b/4
11. değer ver-, beğen-, takdir et-
t.-ğaylar C31b/4
12. (y.f.) bir niteliğin öyle kalmasını
sağla-, öyle bulundur-
arığ t.-mağlık A70b/2
fāk t.-mağ D33b/6, D34a/1
fāk t.-mağlık G31b/1
fākīze t.-kay F61a/6
pāk t.-mağlık B49a/2-3, E20b/4
pāk t.-mağ C33a/5, C40b/6, H35b/4
pāk t.-up B47b/5
pākīze t.-mağ H36b/4
pākīze t.-kay E32a/6
rast t.-mağ C33a/7, C33b/5
şādık t.-mağlık G33a/1
13. (y.f) edin-, et-
dost t.-ğay E8b/4, E9a/2
dost t.-mağlık A73a/2
dost t.-mağlık kérek H36a/4-5
dost t.-uñlar D45a/1
kabūl t.-mağ D33a/7
şek t.-arsa J40b/1-2
14. (y.f) ifa et-, yerine getir-
küf t.-: kumaşa renk vermek için boya
kazanına sok- (?)
k.-mağda E13a/5
roze t.-mağlık D30b/6
15. (y.f) dinle-; söze/emre uy-
cān kulağıda t.-: can kulağıyla dinle-;
kulağına küpe et-
cān kulağınlarda t.-uñlar E19b/3-4
16. (y.f) kabul et-, benimse-
fest t.-mağlık F32a/3
lāzım t.-up E20b/6
pesendīde t.-kay H42b/7
tuyūr (Ar.) (is.) kuşlar G50b/6
tūke- tüken-, bit- (LA 460)
t.-mes D31a /4, D43b/4
tūket- tüket-, harca-
t.-almadım C12a/3
t.-almasmen A37b/5
türkistān (ö.i.) (Farsça: ترکستان Torkestān;
anlam: Türklerin oturduğu yer Arapça: Bilad al-
Turk), Orta Asya'da batıda Hazar Denizi ve
Aşağı Volga'dan başlamak üzere doğuda
Moğolistan'daki Altay Dağlarına, güneyde
Kopet - Hindukuş - Kuenlun dağlarına, kuzeyde
Aral ve Balkaş göllerinin ötesinde Kırgız
bozkırına kadar uzanan yüzölçümü 6 milyon
km²'den geniş coğrafi ve tarihi bölge
pīr-i t. E26b/2
ser-i t. H41b/1-2
türlük (s.) türlü, çeşitli E19a/3
türmen suyu engellemek için dal
budaktan yapılan engel, baraj (< türmel UŞS I
81) C35a/8

türük (s.) cahil, okuma yazması olmayan
B55b/5

t. bolsa A76b/1

tüş düş, rüya

t. kördüm A33b/4-5, C10a/8, C11b/7

tüş- 1. in-

t.-ti C8a/5

t.-üp kældiler A25b/3

2. azalt-

t.-üp C12a/3

3. düş-

t.-kende H33a/1

4. (y.f) musallat ol-, bela bul-

al t.-megi G46a/1

al t.-memeklik G54b/3

tüşür- 1. traş et-, kes- (TED 320)

t.-mek D33b/7

2. konaklayacak yer sağla-, misafir et-
(TED 320)

t.-di C8b/6

tütük dokumacıların ip sardığı küçük tahta olup mısır dalı, ayçiçeği sapi, kamyş vb.den yapılır, sekiz ağaç ip olduğunda kumaşın örülmesine yarar (UŞS I 80) H27b/3

tüz- tesis et-, kur-

t.-erde A75b/3, C32b/8

U (u, ū, ʿu)

u₁ (i.s.) o H24b/5, H25a/3

u₂ → ü, ve, vü G50a/1, G52a/3

uc uç

u.+ı B66a/3

uçmak (Soğ. < uşmağ) cennet G46b/6

uçuz (s.) alçak gönüllü, yüzü yerde, mütevazı (ATES II 5330)

u. yüzlük 15a/6

ud → **uy** öküz, sığır

u.+ını C19a/5, C19a/6

ūd (Ar.) (is.) öd ağacı C31a/4, G29a/2

çüb-ı ʿū. I5b/10

ʿū.-ı ʿanberdin C11a/9

ʿuddet (Ar.) (is.) teçhizat, levazım
D39a/6

ʿukūbet (Ar.) (is.) öldükten sonra verilecek olan ceza

ʿazāb-ı ʿu.+niñ C23b/2

ʿu.+ge B62a/7, C5b/10

ʿu.+lerğa E19a/4

ul 1. (i.z.) o, onlar; şu A9b/3, A94b/3, A98b/1, C17a/5, D29a/4, E5a/3, E16b/2, E16b/7, E17a/4, E17b/6, E18a/2, F37b/4, F38b/4, F39a/1, F40b/4, F44a/4, F45a/1, F45b/4, F58a/2, G47b/3

u. bolur B38b/5

u. turur A94b/4

2. (ş.z.) o, onlar C29b/4, C39b/9, G24a/2, G49a/3

3. (i.s.) o A7b/5, A8a/5, A9a/3, A10b/5, A12a/1, A12a/2, A12a/4, A12b/3, A13a/2, A13a/4, A14b/1, A15a/1, A16b/5, A20b/3, A23b/4, A24b/3, A24b/4, A25a/1, A26a/3, A31a/3, A31a/5, A32a/3, A32a/5, A34a/1, A37b/4, A38a/1, A38a/4, A38a/5, A66b/5, A67b/3, A76b/2, A80b/1, A83b/1, A83b/2, A97b/2, A97b/5, A98b/3, B5b/1, B5b/6, B27a/1, B43a/1, B44a/2, B44a/5, B44a/6, B44b/3, B44b/7, B46b/6, B47a/5, B54a/6, B55a/5, B58b/5, B59b/6, B60a/1, B61b/3, B62b/6, B65a/2, B65a/6, B65b/1, B67a/3, B67a/5, B67b/1, B67b/6, B68a/3, C3b/7, C3b/9, C9a/4, C10a/4, C10a/10, C10b/1, C10b/3, C11a/7, C12a/4, C12a/6, C16a/7, C34a/6, C37b/3, C38a/3, C39a/9, C42b/8, C43b/8, C43b/9, D3a/4, D3b/3, D4b/2, D15a/3, D22a/5, D23a/1, D23a/7, D23b/4, D24a/3, D24b/2, D30b/3, D37a/7, D38a/5, D41b/4, D42a/2, D45b/4, D45b/5, D46b/2, E21a/5, E23a/5, E29a/3, E30b/3, F53a/6, F56b/5, G26b/3, G53b/4, J33a/2, J40a/7

ulağ yük hayvanı, yük taşımak için kullanılan hayvan (< ulağ OSTN I 1679) D29b/6

u.+ka D29b/2

ula- bağla-, birleştir-, ekle-

u.-rda H31a/4, H31b/2, H32b/2

ular (ş.z.) onlar C4b/4, C16a/4, D22b/7, E28b/2, E28b/3

u.+dın B27b/7, C43a/1, D5a/2, D5a/3, D5a/4, D5b/2, D6b/1, D23b/7, D37a/4, D39a/4, D40a/4, E27b/5, E29a/4, I5b/2

u.+ğa D8b/3, E28a/6

u.+nıñ A93a/4, A93b/1, B4b/7, B14a/5-6, B31b/3-4, B59a/7, B60b/4-5, B60b/7, B61a/2, D5a/6, D37a/5, E11b/1, E11b/2, E23a/2, E31a/4, F50a/4-5

‘ulemā (Ar.) (is.) alimler

‘u.+dın A73a/1

‘u.+nı A73a/2

uluğ 1. (s.) yüce; faziletli C15a/7, C22b/3, D43b/1, D46b/3, F36b/1, F38a/6, I4a/9

u. turur A20a/2, A80a/2

2. büyük C34b/6, F38a/4

3. (is.) ulu, yüce kimse

u.+largā E15b/3

un → **und** H30b/5

una- onayla-, kabul et-, tasvip et-

u.-madı D22b/4

u.-madılar I2a/6

und → **un** un C41b/2 (TED 323)

unut- unut-

u.-mağaylar E15b/7

ur- 1. vur-

u.-sa H24b/4

u.-up B65b/5

u.-urda F42b/4

2. at-, savur-

u.-up B66a/3

3. (y.f) yap-, et-, ses çıkar-

āh u.-up C9a/9

na‘ra u.-up A68b/4

4. (y.f) at-, fırlat-

şalvağ ur-: tükür-

ş.-dı C10a/1

uruğ tohum C32a/9, C33b/1, G32a/4, G48a/6

u.+ka C34a/1, G53b/4

u.+nı G32b/4, G38a/4

uruş- dövüş-, kavga et-

u.-kanı D7a/4, D32a/2

u.-sa B38b/6-7

usta (Far.) 1. → **ustād** (is.) C4b/1, C5a/10, I5a/9

u. bolsa A74b/5-75a/1, F61b/3

u.+dın 22a/4

u.+durlar A88a/1

ustā-yı āhenger I7b/5

u.-yı temürçiga I6b/6

2. usta ‘ömer rūşen-gerī hācī C8b/8, C9a/9

ey u. C9a/1, C9a/7, C12a/5

u.+nıñ C12a/7

usta ‘abdu’l-celīl taşkendī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden Risale-i kaşşāblik’ta ise kamil pirlerden biri olarak gösterilen mürşit C4b/10-5a/1, F33b/5

usta ‘abdu’l-hādī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C4b/9

usta ‘abdu’l-vāhid-bağdādī (ö.i.) Risāle-i Reng-rizlik’te adı geçen on yedi pirden biri E5b/6

usta ‘abdu’l-vāhid neccārī (ö.i.) Risāle-i Reng-rizlik’te adı geçen on yedi pirden biri E5b/7-6a/1

usta ‘abdu’l-vāhid rūşen-gerī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C4b/7-8

usta ‘abdu’l-vehhāb (ö.i.) Risale-i kaşşāblik’ta kamil pirlerin beşincisi F33b/2

usta ‘abdu’n-neccārī (ö.i.) Risale-i kaşşāblik’ta kamil pirlerin yedincisi F33b/4

usta ‘abdu’r-raḥīm rūşen-gerī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C4b/7

usta ‘alī ↓ → **ustād ‘alī mūze-dūz** A28a/2, 29a/1, 29a/2, A29b/1, A29b/3, A30a/5

ey u. A27b/5-28a/1, A28a/5-28b/1, 28b/5, A31a/5-31b/1, A32b/1, A34b/2, A36b/2-3, A36b/5-37a/1, A38a/2-3

usta ‘alī mūze-dūz ↑ → **ustād ‘alī mūze-dūz** (ö.i.) Risale-i Mūze-dūzluk’ta adı geçen bir ayakkabı ustası. Bağdat’ta yaşadığı bildirilen bu zatın haccı nedeniyle tüm hacıların haclarının kabul olunduğu ifade edilir. A27a/5-27b/1

u.+nın A26b/2, A27a/4

usta aşkullāh tebrīzī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C5a/5-6

usta baba rūmī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C4b/8-9

usta cālūt (ö.i.) Risale-i Muze-duzluk’ta sikke yapıcılığının piri olarak gösterilen kişi

u.+dın A44a/1-2

usta celāle’d-dīn andicānī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının, Risāle-i Reng-rizlikte ise reng-rizlik zanatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C5a/1-2, E6a/2-3

ustād → **usta** (Far.) (is.) üstat, usta, bir işi ya da zanaatı çok iyi öğrenmiş olan kimse A25b/5, A41a/2, B56a/7, E8a/4, E14b/6, E19b/5, E30a/7, H37b/6, H38a/1

ey u.+ım E3a/5

fīr-i u.+lar I7b/6-7

fīr-i u.+larını F36b/3-4

u.+dın B64b/4-5, C20b/5

u.+ge C42b/7

u.+ı A26a/3, B13b/7, C26b/4, E17a/7, F48b/2, F48b/4

u.-ı āhengerlikğa I6a/8-6b/1

u.+ıdın B65b/6

u.+ığa F31b/6, F60b/6

u.+ığa bolur E17b/2

u.-ı kāmiller F35a/5-6, F39b2

u.-ı kaşşāf F57a/5-6

u.-ı kaşşāfğa F60b/2

u.-ı kāsib F36a/1

u.-ı kesb tururlar H42a/6

u.-ı körreng-günlar E14a/5

u.+ımnıñ A33a/2

u.+ını A13a/5, A74a/5, C20a/4, I6a/5-6

u.+ınıñ A94b/5-95a/1, A97b/1, A98a/1, B41b/2-3, F60a/5

u.+ınıznıñ A31b/4, C9b/7

u.-ı şāhib-i tekbrīler B45b/2-3

u.-ı şallāhğa F59a/6, F59b/4-5

u.-ı şallāhlarge F31a/2-3

u.-ı şallāhnıñ F56a/7, F57a/1

u.+ı tururlar A91b/4, D19b/3

u+ı A22a/3, A22b/3, A23b/1, A42b/4, A53a/3, A86b/5, A81a/1, A88a/4, A97a/5, B64a/7, C40a/2, E17b/2-3, H24a/3, H36b/6-7, H37a/3, I7a/6, I8a/3

u.+lar A23b/4, A24a/3, A34a/3, A34a/5-34b/1, A40b/5, A78b/2, B44b/2, B47b/1-2, C5a/9, C6a/2, C6b/1, C21a/3, C22a/4, C28a/9, C43b/7, D6b/6, E20b/7, E32a/2, F31b/2, F31b/2, H39a/6, I7b/2, I8a/4

u.+largā A22b/5, B42a/3-4, B51b/2-3, B52a/7, F54a/5

u.+ları A80b/2, E2b/4, E3a/1, E3b/1, E3b/5, E4a/3, E4a/6, E4b/1

u.+larıdın B43a/4-5, B45a/4-5

u.+larığa E18a/7

u.+larımnıñ A32a/1-2

u.+larımıznıñ F62a/5-6

u.+larını C21a/5, E21b/6, F43a/4-5

u.+larınıñ B51a/1-2, B57b/7, B58b/3, C6a/3-4, F44b/5

u.+larını A21b/4, E6b/3, F38a/7

u.+larınıñ A21b/2-3, A33b/2-3, A92b/4, B29a/6-7, B30a/4, B31b/2, B45a/7, B48a/7-48b/1, B52a/2-3, B65a/3-4, B67a/1, B68a/6, E20a/2, E21a/5, E30b/2, E30b/4, G42b/4

u.+nı A20a/5-20b/1, C43b/9-44a/1

u.+nıñ B40a/3-4, B40b/1, C39a/9,
C42b/8, C43b/8-9

u.+sın C8a/6-7

ustād ‘abdu’l-celīl taşkendi (ö.i.) Risāle-i Reng-rizlik’te adı geçen on yedi pirden biri E6a/1-2

ustād ‘abdullāh mağribī (ö.i.) Risāle-i kaşşāblık’ta zikredilen kamil pirlerden biri

u. tururlar F34a/6-7

ustād ‘alī müze-düz → **usta ‘alī**, **usta ‘alī müze-düz**

u.+nıñ A38b/3-4

ustādān (Far.) (is.) üstatlar, ustalar C44b/2, C44b/8

ustād kubbād (ö.i.) Risāle-i Rengrizlik’te ciğer ve hava rengi boyaların kendisinden miras kaldığı belirtilen kişi

u. ‘aleyhi’r-raḥmedin E7b/4-5

ustād maḥmūd gaznevī (ö.i.) Risāle-i Reng-rizlik’te adı geçen on yedi pirden biri E6a/3-4

ustād neferullāh şāmī (ö.i.) Risāle-i Reng-rizlik’te adı geçen on yedi pirden biri E6a/7-6b/1

ustād rūşen-gerī → **usta ‘ömer**, **usta ‘ömer rūşen-gerī**, **usta ‘ömer rūşen-gerī hācī**, **usta rūşen-gerī**

ey u. C8b/7-8, C10b/4

ustād ‘umrān tūsī (ö.i.) Risāle-i Reng-rizlik’te adı geçen on yedi pirden biri

u.+din E17b/6-7

u. turur E6b/1-2

ustād tūsī → **ẖāce tūsī velī**, **usta tūsī**

u.+ğa E2b/2

usta gıyāse’d-dīn kākārī (ö.i.) Risale-i kaşşāblık’ta kamil pirlerin biri F33b/7-34a/1

usta ḥoca ḥordek ↓ (ö.i.) Risāle-i Temürçilik’te demircilik ilminin Hz. Cebrail tarafından kendisine getirildiğine inanılan usta I5b/3

usta ḥordek ↑ I5b/4

usta ḥusāme’d-dīn (ö.i.) Risale-i Muze-duzluk’ta tahlıl örgücülüğün piri olarak gösterilen kişi

u+din A45a/2-3

usta ḥusāmed’d-dīn semerḳandī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C5a/7

usta ‘imrān (ö.i.) Risale-i Muze-duzluk’ta saraçlığın piri olarak gösterilen kişi

u.+dın A44b/2

usta mağribī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C5a/6

usta maḥmūd-ı belḥī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden Risale-i kaşşāblık’ta ise kamil pirlerin biri olarak gösterilen mürşit C5a/2, F33b/6

usta mīr şām (ö.i.) Risale-i Muze-duzluk’ta mest dikiciliğın piri olarak gösterilen kişi

u.+dın A44b/4

usta naşīrullāh şāmī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C5a/8

usta naşrullāh şāmī (ö.i.) Risāle-i kaşşāblık’ta zikredilen kamil pirlerden biri F34a/5

usta nizāme’d-dīn tūsī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden, Risāle-i kaşşāblık’ta ise kamil pirlerden olarak gösterilen mürşit C4b/9-10, F33b/3

usta ‘ömer → **ustād rūşen-gerī**, **usta ‘ömer rūşen-gerī**, **usta ‘ömer rūşen-gerī hācī**, **usta rūşen-gerī** C9a/5

ey u. C12a/1

usta ‘ömer ‘abdu’l-‘azīz (ö.i.) Risāle-i kaşşāblık’ta kasaplık mesleğinin pirlerinden biri olarak zikredilen usta F30a/2, F31a/1-2, F33a/7,

ḥazret-i u.+ğa F30b/6-7

u.+din F37b/4-5

usta ‘ömer bağdādī Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden ve Risale-i kaşşāblık’ta ise kamil pirlerin biri olarak gösterilen mürşit C5a/4, F34a/1-2

usta ‘ömer rüşen-geri ↓ → **ustād rüşen-geri**, **usta** ‘ömer, **usta rüşen-geri**

ey u. C11b/5

u.+ge C11b/10

u.+ni C8b/4

usta ‘ömer rüşen-geri hācī ↑ → **ustād rüşen-geri**, **usta** ‘ömer, **usta rüşen-geri** (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de haccının sevabından yetmiş bin kişinin faydalandığı bildirilen kişi

u.+niñ C8b/1

usta pirdevs (ö.i.) Risale-i Muze-duzluk’ta ok kılıfı dikiciliğinin piri olarak gösterilen kişi

u.+dın A44a/4

usta rüşenāger (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de pīr-i mecazī olarak zikredilen kişi

u. turur C7b/4-5

usta rüşen-geri → **ustād rüşen-geri**, **usta** ‘ömer , **usta** ‘ömer rüşen-geri, **usta** ‘ömer rüşen-geri hācī

ey u. C11b/3

usta rüstem kabilī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgān-keşlik, Risāle-i Reng-rizlik’te ise reng-rizlik zanaatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C5a/4-5, E6a/6

usta rüstem kılābī (ö.i.) Risale-i kaçşāblık’ta kamil pirlerin biri F34a/2-3

usta seyfullāh tebrizi (ö.i.) Risale-i kaçşāblık’ta kamil pirlerin biri F34a/3-4

usta şemse’-d-dīn kāşgarī (ö.i.) Risāle-i Kāsib’de revgan-keşlik zanaatının pirlerinden biri olarak gösterilen mürşit C5a/3

usta tūsī → hāce tūsī velī, **ustād tūsī** A88a/2

usta yūnus ısfahānī (ö.i.) Risale-i Muze-duzluk’ta üç büyük ustadan sonra sayılan dört küçük ustadan biri A88a/1-2

uşul (Ar.) (is.) kökler, asıllar

u.-i dīn F57b/2

uş (i.z.) işte bu A65b/2

uşbu 1. (i.s.) işte bu B4b/3, B5a/2, B32a/2, B54b/7, C4a/8, C5a/8, C26b/8, E19b/2, H27b/4, I7b/8

2. (i.z.) işte bu

u.+dur E32a/5

uşul şu (TED 325) I3b/3-4, J40a/5

uşundağ (h.z.) şöyle, şunun gibi B43b/4

uvula- ovala-, sürt-

u.-rda C41b/6

uy → **ud** C34b/9, G29b/4, G35b/2, G37a/1, J33a/7

u.+ğa C34a/8

u.+nı C31b/1, G35b/3, G37a/2

u.+niñ C31b/6

uy- uy-, itaat et-

u.-ğa kérek C13b/5-6

uygan- uyan-

u.-ğan émiş G50b/1

uykı ↓ uyku

u.+dın A36a/3, G50b/1

uyku ↑

u.+dın C11a/8

uzat- uğurla-

u.-mağ F58b/6

u.-ıp J35b/3

Ü (ü,‘ü)

ü → **u₂**, **ve**, **vü** G48b/2, G50b/5

üç (s.s.) üç A37a/1, A76a/5, A87a/5, B55b/3, D10a/7, D10b/2, D16a/4, D44b/3, D44b/4, G37b/5, I5a/2

miñ ü. yüz kırk sekkiz C45a/3⁵¹⁴

miñ ü. yüz kırk sekkizinci I9a/4⁵¹⁵

ottuz ü. E16a/2

ü. miñ ü. yüz on ü. G25a/4-5

ü. yüz on ü. E7a/3-4, G25a/4-5

yette yüz miñ ottuz üç B17b/2-3

⁵¹⁴ Yazmada ve metinde rakamla yazılmıştır.

⁵¹⁵ Yazmada ve metinde bu sıra sayı sıfatının sayı kısmı rakam ile yazılmıştır.

üçün (e.) için; nedeniyle, sebebiyle
A19b/3, A35a/3, A36a/1⁵¹⁶, A38a/3, B6a/1,
B33b/1, C10b/8, C12a/5, C23b/4, C27b/6,
C40b/3, D3a/3, D23a/4, D34a/6, D34b/5,
D36a/6, D41a/3, G36b/5, G37a/3, G48b/5,
G54b/3

anıñ ü. A10a/3, A50b/1, B35a/5, C31a/7,
C44a/2, C44a/9

üçünçi (s.s.) üçüncü A39b/3, A41b/4,
A69b/4, A70b/1, A71b/2, A72b/5, A73b/1,
A74a/2, A75a/2, A75b/4, A76b/1, A79a/4,
A83b/5, A87b/2, A89b/5, A90b/1, A91a/4,
A98a/3, B29b/1, B31a/4, B32a/7, B40b/1,
B48a/3, B49a/5, B50b/6, B52a/2, B52b/6,
B55b/5, C4b/6, C18a/7, C18b/3, C19a/1,
C19b/2, C19b/7, C20a/2, C20b/6⁵¹⁷, C24b/8,
C25a/8, C25b/2, C25b/6, C26a/3, C26a/8,
C26b/3, C28b/4, C30a/6, C33a/6, C33b/5,
C40a/7, C40b/6, C41b/2, C43a/7, D7a/3, D8a/2,
D9a/2, D16b/5, D17a/5, D17b/2, D17b/7,
D18a/4, D18b/1, D18b/6, D19a/5, D19b/2,
D26a/1, D27b/5, D29a/2, D30a/6, D40a/2,
E5b/5, E8a/6, E11b/4, E14b/3, E18a/6, E25a/1,
E25a/7, E25b/5, E26a/5, E26b/5, E27a/3,
E31a/1, F32a/1, F33a/7, F34b/4, F45b/6,
F46b/1, F47a/2, F47b/2, F48a/3, F48b/2,
F53b/7, F58a/7, F59b/2, F60a/1, F60b/6,
F61b/4, G25b/4, G27a/2, G31b/2, G32b/3,
H30b/4, H34b/3, H35b/5, H39b/4, H40a/4,
H40b/4, H41a/4, H41b/4, H42a/5, I4b/6, I5a/3,
I6b/3

kırk ü. A86a/4

on ü. A84a/4, C5a/4, C30b/4, D9b/3,
E6a/5-6, F34a/3, G28a/2

ottuz ü. A85b/2

ü.+mu A77b/3

yigirme ü. A84b/5

ülük pay, hisse, nasip D31a/1

ümîd (Ar.) (is.) ümit, umut B27b/7

ümîd-vār (Ar.+Far.) (s.) ümitli, umutlu

ü. bolğay E8b/7

ü. bolmak F32a/8

ümmet (Ar.) (is.) bir peygambere inanıp
onun yolunu seçenlerin tümü

ü.+ler C27b/2

ü.+lerige A93b/2, B16a/5-6, C7a/8,
D21a/5, H39a/5

ü.+lerige B6b/4-5, D6a/4, E5a/7, F50a/3,
F50a/5, F50b/5

ü.+lerim D4a/4

ü.+leri turur C39b/8-9

üst (is.) üst taraf

ü.+ide B41a/4, B41a/7, B52b/4, B66a/5,
C10a/10, D32a/1

ütek Türkistan'da diz kapaklarının altına
giyilen bir tür çizme (KYAS 295) A18b/2

üz- kopar-, ayır-

ü.-erde B24b/5

üzül- kop-

ü.-se H32b/2

üzer (y.z.) üst, üst kısım

ü.+leride E31a/5

üzre (y.z.) üstüne, üzerine A34a/2

V

vācib (Ar.) (is.) İslamiyet'te zorunluluk
bakımından farzdan sonra gelen ilahi hüküm
A48a/1, A48b/4, A78b/5, B64a/2, C5b/6, C7a/9,
C23a/2, F31a/5, F31a/7, F31b/1, F37a/4,
F52a/6, F56b/4, I7a/4

v. boldı A48b/1, B6b/3-4, B16a/4-5,
C7a/7, D6a/3, D21a/4, E5a/6-7,
F30b/5, H39a/4

v.+dür A70a/5, A75b/1⁵¹⁸, A75b/3,
B40a/1, B40a/3, C18b/1, C18b/1-2,
D7a/1, D31b/1, D31b/2, E18a/1-2,
E18a/2, E32b/3, F53b/3, F53b/4,
F54b/6, F61b/1, F62a/1, I6a/1-2, I6a/2

v.+lerni E19a/1

⁵¹⁶ Metinde bu edat, köşeli parantez içinde yazılmıştır.

⁵¹⁷ Yazmada ve metinde bu sıra sayı sıfatının sayı kısmı rakam ile yazılmıştır.

⁵¹⁸ Bu kelime metinde köşeli parantez içinde yazılmıştır.

v.+mu B6a/3, B15b/4, C7a/4, C40b/1,
D5b/4, D16a/6, D20b/7, E5a/2-3,
F30a/6, F37a/3, H38b/6

v.+ni A78a/3, D6b/3

v. turur A70a/4, B31a/1-2, C40b/3-4,
H35b/1, H35b/3

va'de (Ar.) (is.) ahit, nizam-nâme, kanun-
nâme

v.+side A53a/4-5

vahiy (Ar.) (is.) bir buyruk veya
düşüncenin Tanrı tarafından peygamberlere
bildirilmesi B19a/1

vākıf (Ar.) (is.) olay, hadise

v.+nı A27a/3, E4a/1

vākıf (Ar.) (s.) meydana gelmiş, olmuş

v. bolupdur A50b/2, C44a/2-3

vakt (Ar.) (is.) vakit, zaman A69b/4,
A74b/3, A74b/4, B50b/7, C18a/8, C33a/6,
D13a/2, D30b/5, E18b/3, F31b/3, F35a/2,
G43a/5, H35b/7

her v.+da D23a/5, D23b/2, E18a/3,
F51b/1-2

her v.+ı ki B52a/4, C17a/5

hiç v. C19a/7

v.+da A29b/5, A75b/1, A75b/2, A76b/4,
A77a/1, B64b/3, B68a/3-4, C20b/3,
C31a/5, F61b/1, F61b/2, G36a/2,
I6b/7, I6b/8

v.+ıda B26b/6

v.+ı ki: (z.z.) vaktaki, ne zaman ki, k
dığında/diğinde B7a/3, D3a/6

v.-i küzde G52a/1

v.-i namāz B44a/6

v.+larda C23a/3, E14b/1-2

v.+larığaça C29b/7-8

vallāhu a'lem ↓ A99b/7, C24b/5

vallāhu a'lem bi's-şavāb ↑ (Ar.) (ü.)
'Allah doğrusunu bilir' anlamındaki bu ifade
herhangi bir hüküm beyan edildikten sonra
zikredilir. C37b/4, D48a/3

vārıs (Ar.) (s.) kendisine miras kalan,
mirasçı

v.-i enbiyā G24a/1

vaşf birinin niteliklerini anlatarak övme/
tanımlama

v.+ı G47b/7

vāşıl (Ar.) (s.) ulaşan, kavuşan

v. boldılar A69a/4

vaşiyyet (Ar.) (is.) nasihat, tavsiye;
büyük tasavvuf ustaları, etrafındaki öğrencilere,
en çok hangi yönde kusurları varsa, özellikle o
yönden onları uyarır mahiyette vasiyetlerde,
nasihatlerde bulunurlardı A86a/3

vaṭan (Ar.) (is.) bir kimsenin doğup
büyüdüğü yer, memleket

selamet-i v.+ıge D37b/2

ve → **u₂**, **ü**, **vü** (Ar.) (e.) bağlama edeti ve
A6b/3, A8a/3, A12b/1, A19b/4, A20a/2,
A20a/4, A21a/3, 21a/4, A21b/3, A21b/4,
A22a/3, A22a/3, A22a/4, A22b/3, A23a/1,
A23a/5, A23b/5, A24a/4, A33b/2, A33b/4,
A36a/1, A38a/5, A41a/4, A41a/5, A48b/4,
A71a/2, A72a/4, A81b/3, A82a/5, A83a/3,
A87a/3, A88a/4, A88a/5, A88b/4, A99a/2,
B4a/2, B4a/3, B4a/4, B4a/5, B4a/6, B4b/2,
B4b/4, B5b/3, B5b/5, B5b/7, B7b/7, B10a/5,
B13a/3, B14a/2, B14b/1, B16b/4, B18b/1,
B19a/1, B25b/6, B26b/4, B27a/1, B27b/5,
B28a/7, B29a/1, B29b/7, B30a/5, B32a/4,
B32b/2, B35a/4, B39b/5, B42b/1, B43b/2,
B43b/6, B44a/3, B44b/6, B45a/2, B45b/1,
B47a/2, B48b/1, B53b/1, B54b/3, B55a/6,
B56a/4, B56a/7, B56b/1, B57a/3, B57a/4,
B57a/7, B57b/1, B57b/4, B58a/4, B58b/2,
B58b/3, B59a/1, B60a/5, B60a/7, B60b/1,
B62a/2, B62a/3, B62a/5, B62b/2, B62b/7,
B63a/1, B63a/2, B63a/4, B63b/4, B64a/3,
B64a/6, B64a/7, B64b/1, B64b/4, B64b/5,
B65a/2, B66b/6, B66b/7, B67a/6, B67b/5,
B68a/4, B68a/5, B68a/7, C3a/7, C3b/6, C3b/7,
C3b/9, C4a/8, C4a/9, C4b/2, C5a/9, C5b/1,
C5b/4, C5b/5, C5b/6, C5b/7, C6a/4, C6a/9,
C6b/1, C6b/4, C6b/7, C7a/1, C8a/2, C8b/7,
C10a/7, C10b/1, C12a/2, C15a/5, C15a/6,
C15a/7, C15a/8, C15a/10, C15b/2, C15b/3,
C15b/4, C15b/6, C15b/7, C15b/8, C16b/4,
C16b/8, C17a/2, C17a/8, C17a/9, C17a/10,
C17b/1, C17b/6, C17b/9, C17b/10, C18a/1,
C18a/2, C20a/5, C21b/8, C22a/2, C22a/3,
C22a/4, C22a/5, C22a/7, C22a/7, C22a/8,
C22b/1, C22b/5, C22b/6, C22b/8, C23a/1,
C23a/5, C23a/9, C23b/3, C23b/8, C24a/5,

C24a/8, C24a/9, C24b/1, C24b/3, C26b/7, C26b/8, C27b/3, C27b/4, C28a/8, C28b/1, C28b/7, C29b/4, C30a/1, C30a/3, C31b/3, C31b/4, C35b/1, C36a/5, C36b/3, C36b/4, C36b/5, C36b/9, C37a/6, C37b/8, C37b/9, C38a/2, C39a/2, C39a/9, C39b/1, C39b/5, C42b/8, C43a/1, C43a/4, C43b/8, C43b/9, C44a/5, C44a/6, C44a/9, C44b/1, C44b/7, D3a/5, D6a/6, D6b/7, D11a/2, D11b/1, D12a/3, D12a/4, D15b/3, D20a/4, D22b/1, D30b/2, D31b/2, D32b/5, D35b/3, D36a/4, D37b/7, D38b/3, D39b/2, D40a/7, D41b/5, D42b/2, D46b/5, D47a/4, E6b/6, E6b/7, E7a/1, E7a/5, E7a/7, E7b/6, E8b/1, E8b/5, E9a/5, E9a/7, E11a/6, E11b/2, E13b/1, E14b/2, E15b/6, E16a/5, E19a/4, E19b/3, E19b/6, E21b/5, E22a/1, E22b/6, E22b/7, E22b/8, E23b/3, E23b/5, E23b/7, E23b/7, E24a/4, E24a/5, E24a/6, E25b/7, E29b/3, E30b/1, E32a/4, E32a/5, F36b/6, F55a/7, F56b/7, G24a/1, G24a/2, G24b/4, G24b/5, G25a/2, G31b/4, G31b/5, G32a/1, G37b/1, G42a/5, G42b/1, G43a/5, G44a/1, G44a/2, G45a/2, G45a/4, G46a/1, G46a/3, G48a/5, G53b/3, H23b/3, H23b/4, H23b/4-5, H24a/2, H24a/4, H25b/2, H34b/6, H34b/7, H35a/2, H35a/3, H36a/3, H36b/3, H36b/6, H37a/3, H37a/7, H37b/7, H38a/3, H38a/4, H38a/5, H38a/7, H42b/3, H42b/6, I3a/8, I3a/9, I3b/5, I4a/1, I4a/3, I4a/7, I4b/2, I5a/1, I5a/5, I5a/6, I5b/8, I7b/1, I7b/6, I8a/3, I8a/4, J32b/2, J32b/3, J32b/4, J32b/5, J33a/6, J33b/5, J34a/1, J34a/2, J34b/3, J34b/7, J38b/4, J38b/7, J39a/1

ḥaḳ şubḥāne v. taʿālādın I5b/8

ḥazret-i ḥaḳ şubḥāne v. taʿālāğa I3a/5-6

ḥazret-i ḥaḳ şubḥāne v. taʿālā D5b/5-6, D42a/1-2

ḥazret-i ḥaḳ şubḥāne v. taʿālāğa D2b/5

ḥazret-i ḥaḳ şubḥāne v. taʿālānıñ B15a/3, D3b/5-6

ḥazret-i imām caʿfer-i şādık v. reh-nümā-yı muvāfık B14b/5-6, C38b/8-39a/1, D1b/6-7, H23b/4-5

ḥazret-i imām caʿfer-i şādık v. reh-nümā-yı muvāfık rażıyallāhu ʿanh A25a/2-3-4, C3a/7-8-3b/1, C21b/8-9-22a/1, G24a/3-4, H25a/4-5-6, I2a/1-2

ḥazret-i seyyidınā imām caʿfer-i şādık v. reh-nümā-yı muvāfık rażıyallāhu taʿālā ʿanh F28b/6-29a/1-2-3

ḥudāy tebārek v. taʿālā C4a/3-4, H26b/3-4

imām caʿfer-i şādık v. reh-nümā-yı muvāfık B3b/6-7, J32a/6-7, J32b/6-7

nāle v. zārī kılp A17a/2

risāle-i ʿacībiyye v. ġarībiyye I9a/2

vebāl (Ar.) (is.) 1. günah

v.+i E17b/2

v.+dur C31a/9

2. şiddet, ağırlık F40b/1

veche ↓ (Ar.) (is.) sebep, neden; vesile, bahane E18a/7

vechi ↑

v.+de A33a/1

v.+din C12a/4, D3b/1, D4b/2, D46b/2

vefā (Ar.) (is.) tasavvufta Allah'a "elest" toplantısında verilen sözü yerine getirmeyi gösterir. Buna, vefa bi'l-ahd de denir. Bu, avam tabakasının, müjdeye rağbeti, tehditten korkması sonucu yaptığı ibadetle olurken, havassınki, rağbet, korku veya bir bedel beklemeksizin, emre sırf emir olması bakımından verdiği sözde durmak şeklindedir. Havassül-havassın vefası, güç ve kuvvetten uzak kalmak suretiyle. Muhibbinki de kalbine Allah'tan gayrısını sokmamak şeklindedir. Kulluk vefasının esaslarından biri de, noksanlığın kendisinden çıkıp kendine döndüğünü görmek, Rabbinden başkasını olgun bulmamaktır. A84b/5

ve'l-ʿaşr (Ar.) (ö.i.) Asr suresi, Kuran'ın 103. suresi

v.+nı F43b/1

velī (Ar.) (s.) ermiş, veli, evliya C4b/2, F35a/6

v. ékenler B17b/5

velikin (Far.) (e.) ancak, fakat A9a/5

velī-niʿmetān (Ar.+Far. < veliyy-i niʿmetān) (is.) velinimetler, nimet sahipleri

ey yārān-ı v.+lar B26a/1-2

veliyullāh (Ar.) (is.) evliya, Allah dostu G52a/4

verziş (Far.) (is.) çalışma, uğraşma

v. kılğay E8b/6

veya (Ar.+ Far.) (e.) veya, ya da, veyahut A20b/2, B44a/7, B54a/4, B54a/5, C23a/2, C23a/3, D12a/4, D31b/6, D45a/3, E5a/2, E5a/3, E20a/1, F30a/6, G44b/2, H38b/7, J37b/5

vilāyet (Ar.) (is.) vilayet, bölge, il

v.+ige D3a/7

vitri (Ar.) (is.) yatsı namazını müteakip kılınan üç rekatlık namaz

namāz-ı v. ötemeklik D7a/5-6, D31b/2

vucūd (Ar.) 1. (is.) vücut, beden

v.+ığa H27a/3

v.+ları C16b/10

v.+uñnı A86b/3

2. varlık, mevcudiyet C16a/1

vuḥūṣ (Ar.) (is.) vahşi hayvanlar, yabaniler G50b/6

vü → **ve, u, ü** G51a/3

Y

ya (Far.) (e.) veya, ya da A48a/1, A70b/5, A79b/4, B6a/3, B6a/4, B15b/4, B15b/5, B38a/7, B38b/1, B39a/1, B45b/6, C6a/1, C7a/4, C8a/1, C40b/1, D5b/4, D5b/5, D16a/6, D16a/7, F30a/6, H24b/4, H38b/6, J37b/5

yā (Ar.) (ünl.) ey

y. büzürg-vār-ı ‘ālem A28a/2-3, A29a/3, A29b/5

y. ḥudāvendā B61a/5

y. ḥudāvende J35b/5

y. cebrā’īl A7a/4, G55a/3, H26b/5

y. kerīm I4b/5

y. ḫuddūs I4b/8

y. melik J36a/3

y. mikā’īl G55a/5

y. muḥammed B19a/2

y. muḥammed ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem D2a/3

y. raḥīm I4b/6

y. resūlullāh A83a/5, B19b/1, B20a/3

y. şālih A5b/3, A7b/2, A14a/2

y. şālih ‘aleyhi’s-selām A18b/4

y. subbūh I4b/7

yād (Far.) (is.) hatırlama, akla getirme, anma

y.+ıda B48b/4, B50b/6, B52a/3

y.+ [ğa] alıp B62b/3-4

y. kılalı C11a/2

y. kıldıñ C11a/2, C11a/3

y. kılğaylar C21a/5-6, E24a/2

y. kılıñ A67b/2

y. kılmaḳ kérek E6b/4

y. kılmasa D20a/1, E24a/2-3

y. kılsañız A35b/3

yaf-₁ (< yap-) üret-

y.-ıp érdi B18a/6

yaf-₂ (< yap-) 1. kapa-, bir işyeri, kurum içi n etkinliği ve ileyişi sona erdir-

y.-arda F43a/2

2. yayılmış haldeki nesneleri bir araya getir-, yığ- (İL 1366)

y.-dı G51b/1

yafrag yaprak G50a/6, G50b/1

y.+ğa A15b/1, A16a/1

y.+larda G51a/4

yağ yağ C13b/9

y.+ka C13a/4

y.+nı C14a/1, C14b/7, C14b/10, J37a/7

yağ- yağ-

y.-ar D3b/5

yağlık yağlı G51a/1

yağşı 1. (s.) iyi, güzel B52a/5, C9a/8, C33b/8, E27a/6

2. (h.z.) iyice, güzelce A71b/5, C19a/3, C33b/4

yağşılık (is.) iyilik D30b/2

y.+nı A73a/3

yaka yaka, elbisenin yakası

y.+sını H24b/4

yaki (Far. < yā+ki) (e.) veya, ya da D41b/3

yaķīn (Ar.) (is.) herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak derecede bilme A84b/1

yaķūb Yakup (Arapça: يعقوب, İbranice: יעקב) İbrani din büyüğü ve atası. İslamiyet'e göre peygamberdir. Babası İshak, amcası İsmail, büyükbabası İbrahim'dir. Yusuf'un babasıdır. Yakup'a tanrı tarafından İsrail ismi verilmiştir. Kur'an'da da İsrail ismi Yakub yerine kullanılmıştır. Bu nedenle Yakup'un on iki oğlunun soyundan gelenlere "İsrailoğulları" denir.

hazret-i y. J32b/2

yalañ → **yalñ** (s.) yalın, çıplak A6b/1, B65b/2

yalañaç (s.) çıplak (YUTS 455) H25a/4

yalğan 1. (s.) yalan, gerçek olmayan A74a/1, C20a/1, C41a/2, G33a/2

2. (h.z.) yalandan; yalan A11b/3, D34a/5, D34b/3, D34b/6, D43a/3 E15a/1, F54b/3, F59b/7, I6a/2

yalğançı (s.) yalancı B62a/1

yalñ → **yalañ** A66b/3

yama- yamala-, yama koyarak onar-

y.-p A83a/3

yaman (s.) kötü B62a/3, F54b/1

y.+larnıñ J38b/7

y.+nıñ J38b/6

yamanlık kötülük, kötü hal

y.+nı D30b/2

yan yan, veçhe, taraf

y.+ığa B41b/4

yan- 1. dön-, geri gel-

atқан оқ y.-mas A14a/3

y.-arda J35b/4

y.-dı B35a/2

y.-ıp A36b/1, D14b/4, D37b/2, E2b/5

2. vazgeç-, terk et-

y.-ıp A75a/3

yandur- 1. geri gönder-, çevir-

y.-mağay F61a/4

2. döndür-, çevir-

y.-urda J33b/5, J34b/4, J35a/1

yangı yeni E17b/3

yañı (Ar.) (e.) yani, başka bir ifadeyle B10a/2, B46a/1, C16a/9, C16b/5, C16b/9, C17b/3, C18a/1, C33b/3, C40a/6, C40a/7, C40a/8, C44b/5, D28b/3, D45b/1, E22a/8, H28a/4

yār (Far.) (is.) dost, arkadaş

y. bolğay D38b/3

yara- işe yara-, yararlı ol-

y.-mas A76a/5, B55b/2, B55b/3, B55b/4, B55b/5

y.-maydur F55a/2

yārān (Far.) (is.) dostlar, arkadaşlar

ey y.-ı 'azīzān C15b/2-3

ey y.-ı velī-ni'metānlar B26a/1-2

y.+larnıñ B50b/1

yaraştır- barıştır-

y.-mağlık D7a/4, D32a/2-3

yarat- yarat-, var et-

y.-genmen I3b/1

y.-ıp G30a/4

y.-tı F56a/2, I4b/2

y.-tım I5a/5

yarkend (ö.i.) (Uygurca: Yeken Nahiyisi, Yerkent, Yärkänt; eski Türkçe: Yärkent Çince: 莎车县 veya 莎車縣, Shāchē Xiàn; eski yazılarda Suōchē) deniz'den yüksekliği 1189 metre yüksekte konumlanan Çin Halk Cumhuriyeti'nde Sincan Uygur Özerk Bölgesinde bir nahiye düzeyine düşürülmüş bir şehirdir. Doğu Türkistan'ın Kāşgar'dan sonra ikinci büyük şehridir. Yarkent, birbirine çok uzak mahallelerden kurulmuş bir vaha şehridir. Taklamakan Çölü'nün batı ucundadır. Tarım Nehri'nin bir kolu olan Yarkent Nehri şehirden geçer C45a/5

yarlık ferman, emir, buyruk

y.+ını B34b/4

yarlıka- hükmet-, buyur-

y.-dı A5a/3, A5b/4, B19a/4, C4a/4

y.-dılar C43a/5

y.-ğan bolsa B34b/2

yasavul yüksek rütbeli görevlileri korumakla görevli silahlı asker, muhafız A36b/2, C11b/2

yâsin (Ar.) (ö.i.) Kur'an'ın 36. süresi. 83 ayettir, Mekke'de nazil olmuştur.

süre-i y.+ni B66a/4

yaş₁ yaş, insanın ve hayvanın doğmuş olduğu andan itibaren bir yıllık periyotlarla yaşamış olduğu süre

y.+ka kiripdurmen A29a/4-5

yaş₂ ıslaklık, nem; gözyaşı A36a/4

y.+ğa C11a/10

yaşur- gizle-, sakla-

y.-mañızlar B46a/1

yat- yat-, yere uzan-

y.-ar érdi D23a/7

yé- 1. ye-, ağız yoluyla beslen-

y.-di H26b/1

y.-gen F32b/7

y.-geni J38a/3

y.-megey D34a/2

y.-mek D34a/3

y.-pdür F53b/2

y.-r G50a/1

y.-se F60a/3

2. harca-, tüket-

y.-geli C34b/1

y.-gen A89a/4, D12b/1, E16a/3, E24a/3, F36a/5, G42b/3, G45a/4

y.-gendék bolğay B65a/1-2

y.-gendin D4b/4

y.-geni I7a/8

y.-gey E15b/1

y.-mek A74a/4, F58a/2

y.-meki A24b/5, C39a/9

y.-meklik C20a/2

y.-p C23b/7

y.-pdür C36b/6, D12b/7, F44b/4, F53b/1, I8a/1

y.-pdürler C6b/5-6

y.-se B45b/6, B58a/6

y.-yedür A97b/4, B5a/5, B64b/7, C42b/9, D35b/6, E23a/3-4

3. (y.f) ol-

nedâmet y.-: pişman ol-, nadim ol-

n.-geyler C40a/1-2

yed (Ar.) yardım; şefaât

añvâl-i y. E18b/6

çerâğ y. C28a/9

y-i çerâğ kıl-: şefaât talep etmek için manevî büyüklerin ruhları için çıra yak-

y.-ıp A71a/2, A81a/2-3, C6a/2-3

y.-mağ B49b/1-2

y.-sa A22b/5-23a/1

y.-up E9a/4

yeke (Far.) (s.) yalnız, tek

y.+sin C8a/6

yeksân (Ar.) (s.) bir, beraber, eşit, müsavi

y. érür G52a/3

yemeklik tüketme, harcama A50a/5

yene 1. (e.) ayrıca, üstelik, bundan başka A23a/5, A72a/4, A81b/3, A82a/5, B25b/6, B32a/4, B32b/2, C6b/4, C8a/2, C15a/5, C37b/9, D6a/6, D41b/5, E11b/2, E21b/5, G25a/2, G42a/5, G53b/3, H36b/6, H37a/3, H42b/3, H42b/4, H42b/5, I3b/5, I4a/1, I5b/8, J32b/2, J32b/3, J32b/5, J33a/6, J33a/6, J33b/5, J34a/1, J34a/2, J34b/3, J34b/7

2. (s.) başka A10b/2, A12b/1, A75a/3, A92a/3, A92a/5, A94b/3, B13a/3, B42b/1, B43b/6, B45b/1, B60b/3, B62b/2, B66b/1,

C5b/1, C8a/6, C20b/7, C23a/1, C24a/9, C26b/6, C27b/3, C38a/2, C44b/4, E4a/3, E32a/5, J32b/4

3. (h.z.) yine, tekrar A9a/4 , A33a/4, A75a/4, B61b/2, C17b/6, E4a/3, G49a/4, I5a/1

yeñgil hafif, kolay I6a/6

yeñi (z.z.) yeni, yakın zamanda B47a/7, B55a/4, C27b/3, D23b/3, D26b/5, F53a/2, J35b/5

yenik ucuz D34a/7, D34b/2

yénik hafif, kolay F32b/6

yer 1. yer, bir şeyin bir kimsenin kapladığı boşluk, mahal ve mevki

ne y.+din B30b/6

y.+de F54a/2

y.+din A77b/3

y.+ge A70b/5, B48a/1, C16a/10

y.+ni A57b/3

y.+leride C33b/4

2. yeryüzü B68a/1, C6a/7

y.+niñ D40b/3, F51b/7

3. dış, etraf

y.+ge C18b/6

4. toprak, zemin C32a/4, C32b/8, C33a/3, G53a/4

y.+de H26a/6

y.+din C36a/6

y.+ge G48b/1, H26b/2

y.+ni C32a/2

yeryüzi yeryüzü, dünya, yer küre

y.+ge C16b/4, C16b/5

yérin (b.s.) yarım; buçuk A92a/5, A92b/2, B6a/1, C26b/5, C26b/6, C26b/8, D19b/4, D19b/5, F49a/1, F49a/2, H38a/7, H42b/3, H42b/4, H42b/5

ottuz ikki y. D19b/6

yigirme alte y. D15a/5, D15a/7, D19b/7, F36a/3, F44b/6, F49b/1

yeşil yeşil E6b/5

yet- 1. yet-, ulaş-, eriş-

y.-er A87a/2, C12a/10, C21a/5, D4b/2, D4b/4, D44a/5

y.-eyler A82a/4

y.-ipdürler D5b/2, F35b/1

y.-işi C33a/8

y.-kende D30b/5

y.-ti C40a/1, D22b/3

2. kafi gel-, yetiş-

y.-se D31a/5

3. kötü şeylere uğra-, başına gel-

y.-megi G46a/1

4. yetiş-, büyü-

y.-se D30b/7, D32b/5

5. yeterli seviyeye er-, olgunlaş-

y.-se I7a/4

yetim (Ar.) (s.) babası ölmüş çocuk

y.+lerğa D8b/3, D46a/3

y.+lerniñ D32b/2, D33b/3

yetkür- ilet-, ulaştır-, yetiştir-

y.-di D2a/3, D21a/4

y.-gende B39b/6

y.-gey C28b/2, D42b/1, F38a/7

y.-geyler C24a/4

y.-mese F36b/1-2, F53a/5

y.-se B43b/3, B47a/3, B54b/6, F52b/5

y.-üp B44b/5, B46b/4, B46b/7, G51b/2

y.-ür B46a/4

2. (y.f) et-, yap-, sun-

hizmet y.-gey E15b/3

yetküz- istenilen seviyeye getir-

y.-geyler E21b/7-22a/1

y.-edurğan C15b/7-8

yetmiş (s.s.) yetmiş G53b/3

yette ↓ (s.s.) yedi A70a/4, A74a/1, C10b/1, F59b/6, I6a/2

miñ y. yüz yigirme beş C29b/9

on y. C4b/4, E5b/3, E6b/2

y. yüz miñ ottuz üç B17b/2-3

yigirme y. C26b/8

yetti ↑ G31a/5, G53b/2, G53b/3

miñ y. yüz G24b/4

yettingi (s.s.) yedinci A71a/1, A72a/2, A74b/1, A76a/2, A84a/1, B30a/6, B31b/1, B41a/5, B49b/4, C4b/9, C19a/4, C20a/5, C25b/9, C30a/9, C33a/9, C33b/8, C40b/9, C43b/3, D7a/7, D8a/5, D9a/5, D26a/6, D28a/1, D29a/7, D30b/3, E5b/7, E8b/6, E15a/6, E18b/3, E27a/5, F32a/6, F33b/4, F35a/2, F54a/6, F59a/1, F61a/4, G27b/1, G32a/2, G33a/2, H36a/4

on y. A84b/1-2, C5a/7-8, C30b/7, D9b/7, E6b/1, G28b/2

ottuz y. A85b/5

yigirme y. A85a/3

yetmiş (s.s.) yetmiş D42a/2, D42a/3

y. miñ A26a/1, A26a/4, A28b/2-3, C8a/7, C8a/9

yezdān (Far.) (is.) Tanrı, Allah

ķudret-i y. érür G50b/2

yığ- 1. faydalı ürünleri toplayıp bir araya getirip eline al- (İL 1445)

y.-ıp alurda J36a/6

2. yapmayı bırak-, terk et-

y.-maklık C19a/4

yığaç 1. ağaç A49b/3

y.+dın turur B26b/1, G29a/1, G29a/3-4, G29b/1-2, G29b/4-5

y.+ı A53b/2, B20b/6, E12b/2

y.+ıdın C31a/4, C31a/6

y.+ıdın érdi A50a/1

y.+ıdın turur B26b/2-3, C31a/5, G29a/2, G29a/5, G29b/2-3

2. kereste, ahşap, kalas

y.+dın C31b/5

y.+ını C14b/2, C14b/4

3. direk, ağaç direk

y.+ı F37b/6

y.+nı I3b/7

y. turur F38a/4

yığıl- 1. toplan-, toparlan-

y.-ğanda B52b/7

2. haşrol- haşır meydanında bir araya gel-

y.-ğanda B67b/6, C6a/8

yığla- ağla-

y.-dılar H25b/3

y.-p A5b/1, A30b/1, C9a/10

y.-p oturup édiler C8a/4-5

y.-yur erdiler A6b/5

yıkıl- 1. düş-

y.-sa A77b/3

2. (y.f) yere çök-, çömel-

ayağlarığa y.-ıp A68b/4-5

yıl yıl A25b/5, A26a/4, C8a/7, C8a/9, C9a/10, H27b/4

y. boldı A37b/5, C11b/6, C12a/3

y. bolupdur A37a/1

y.+da C6a/1, E20a/1, J37b/5

y.+dın C39a/2, H27a/2

yılan yılan A94b/1, B35b/4, B61a/1, J38a/7

yılkı at

y.+nı J33b/4, J33b/5, J36b/6

yıllık (s.) yılla ilgili, yıla dair D42a/2, D42a/3

yırak 1. (s.) uzak B29b/4

y. bol-: kaçın-, sakın-

y. -ğay B40a/6, E8b/2-3, E8b/1-2, E18b/3, F54b/2, F58a/7

y. -mağlık B48a/5-6, F32a/4-5

y.+dın B40b/4

2. (h.z.) uzaklaşarak F34b/3

yırt- yırt-, kes-

y.-arda C42b/2-3

y.-ıp A15a/2

y.-ip alur érdi A9a/4
yif → **if** A46a/5, A47a/3-4, A47b/2, A52a/5, A56b/5, A58a/1, C41a/7
 y.+ni A57a/4
 y.+niñ A46a/5
yigér- → igir- (TED 156)
 y.-gen H27b/4-5
 y.-ür érdi H27b/3
yigirme (s.s.) yirmi
 miñ yette yüz y. beş C29b/9
 y. alte A92b/2
 y. alte yérim D15a/5, D15a/7, D19b/7, F36a/3, F44b/6, F49b/1
 y. altıncı A85a/2
 y. birinçi A84b/4
 y. beşinçi A85a/1, I9a/5⁵¹⁹
 y. ikkinçi A84b/5
 y. yette C26b/8
 y. sekkizinçi A85a/3
 y. tokkuzunçi A85a/4
 y. törtünçi A85b/5-85a/1
 y. üçünçi A84b/5
 yüz y. dört miñ A53a/1-2, A99a/3, C16b/8
 y. yettinçi A85a/3
yigirminçi (s.s.) yirminci A84b/3
yifne iğne A16a/3, A51b/4
yok yok, mevcut değil A14a/3, A17b/3, A67a/1, C9a/7, D47a/7, E4a/4
 ‘amel kılğanım y.+dur A30b/2-3
 barganım y. C8b/9-10
 barganım y.+dur A28a/3, A30a/1
 y. boldı B33a/1
 y.+dur A29b/2, E19a/7, G50a/2
 y. turur A68b/3

yokla- ara-, halini hatrını sor-
 y.-p E21b/6
 y.-r C38a/5
yol 1. yol, bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık
 y. turur A35b/2
 2. hayat tarzı
 y.+ğa A6b/1, B68b/3
 3. gaye, uğur, maksat, erek
 y.+ıda A37a/3, C10a/7, C11b/7, D45a/4
 y.+ığa A37b/2, E18b/1-2
 y.+larını E27a/6
 4. karada insan veya hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş yürümeye uygun yer, geçecek ve yürüyecek yer D32a/1
yötke- taşı-, başka yere aktar-
 y.-se C20b/9, F61b/6
yötkel- yer değiştir-, taşın-
 y.-se A75a/5
yu- yıka-
 y.-mağlık D32a/3
 y.-mağ D33a/1
 y.-may D34a/2
yugur- yoğur-
 y.-urda B21b/4-5
yuk leke, kir (> juğ YUTS 185)
 y.+ı A36a/4
 y.+nı C12b/4
yukarı (z.) yukarı A79b/4
yulduz yıldız A34b/1
 y.+dék C10b/3
yumşak (mec.) (s.) sevecen, uysal, hoşgörülü C19b/1
 köñli y. bol-: uysal ol-, hoşgörülü ol-
 köñli y. bolğay A72b/5
yumşat- yumuşat-; seyrelt-
 y.-arda E11b/6

⁵¹⁹ Yazmada ve metinde bu sıra sayı sıfatının /+inçi/ ekine kadar olan kısmı rakamla yazılmıştır.

yüñ yün
y.+nı J36a/6, J36a/7, J36b/1-2

yünus (Ar.) İslam inancına göre Ninova halkına gönderilen peygamber
hazret-i y. A18b/1
hazret-i y. ‘aleyhi’s-selām A13b/2-3, A16b/1, A17a/1-2, A17b/1, A17b/4-5, A18b/3, A87b/5
hazret-i y. ‘aleyhi’s-selām[dın] A11a/4-5
hazret-i y. ‘aleyhi’s-selāmın A19b/2-3
hazret-i y. peygamber A41b/3-4
hazret-i y. peygamberdin A43b/3-4

yurt yurt, ülke, vatan
y.+nı G48a/2

yūsuf bağdādī (Ar.) (ö.i.) Risāle-i müzedüzlukta tahta kalıbın kaynağı olarak gösterilen kişi
y.+ [di]n A65b/3

yük yük C12b/7, D29b/2
y.+[i]ni C13b/3

yüktün- diz üstü otur-
y.-üp B52b/5

yür- 1. yürü-
y.-medi G37a/1
y.-ür édim C9b/1

2. (mec.) yaşa-, tecrübe et-
y.-almassen A6b/1-2
y.-gen A6a/5

3. (t.f.) esas fiildeki iş oluş ve hareketin sürekliliğini bildirir
kılıp y.-gen B62a/1
okup y.-gendék F37b/1-2

4. (t.f.) “çurgul-” ‘etrafını dön-’ fiiliyle birlikte dolanıp dur-, gezip dolaş- anlamında kullanılır (TED 77)
çörgülüp y.-+sün J39a/4

yürüt- işlet-, çalıştır-
y.-meklik C19b/8-9

yüz₁ 1. yüz, surat çehre

uçuz y.+lüg: yumuşak yüzlü, mülayim E15a/6

y. evrü-: yüz çevir-, ilgilenme-, teveccüh etme-
y.-gey A22b/3

y.+i A80a/5, A88a/5, B59a/5, B60b/5, C24a/1, C39b/3, G44b/5, I7b/3, J40a/1

y.+ge B39a/1

y.+i kara A89a/2, G42b/5

y.+i kara bolğay D12b/2-3

y.+i kara bolup A13a/3, A24a/2, B63a/4, D25b/4

y.+ini F51b/3

y.+leri C6b/9

2. taraf, cephe, yön, cihet
y.+ide A15b/5
y.+ige B58a/4

3. mevhum, kavram; olay
y.+i C37b/8, D11b/4, F35b/6
y.+ini A21a/4

4. iç, dahil
y.+ide F60a/2

5. (mec.) ad, nam, şan
y.+i A21b/3

yüz₂ 1. (s.s.) yüz
miñ üç y. kırk sekkiz C45a/3⁵²⁰
miñ üç y. kırk sekkizinçi I9a/4⁵²¹
miñ yette y. yigirme beş C29b/9
miñ yetti y. G24b/4
sekkiz miñ alte y. A41a/1-2
üç miñ üç y. on üç G25a/4-5
üç y. on üç E7a/3-4
tokkuz y. altmış alte E13a/6-7
yette y. miñ ottuz üç B17b/2-3

⁵²⁰ Yazmada ve metinde bu sayı rakamla yazılmıştır.

⁵²¹ Yazmada ve metinde bu sıra sayı sıfatının sayı kısmı rakam ile yazılmıştır.

y. yigirme tört miñ A53a/1-2, A99a/3, C16b/8

2. yüz kez, yüz defa D10b/6

yüzlen- karşı karşıya getiril-, yüzleştiril- (KYAS 318)

y.-gey D39a/1

y.-ip D39a/6

y.-megey C36b/2

yüzlük (s.) şerefli, itibarlı C36b/8

Z (z, ž, z, ž)

zād (Ar.) (is.) azık

z.-ı rāhile kılıñ A67a/5-67b/1

za'ferān (Ar.) safran rengi boya E7b/5, E11b/5

zāhid (Ar.) (s.) dinin buyruklarını yerine getiren, yasaklarından kesinlikle sakınan kimse C43a/7

zāhir (Ar.) 1. (s.) açık, belli, meydanda olan

lāzım-ı z.+dür C15a/10-15b/1

z. eylep G50a/6

2. (is.) dış; beden, ten D41a/2

zāhiren (Ar.) (h.z.) görünüşte C16b/10

zaḥm (Far.) yara

z. kılsa B39a/2

zaḥmet (Ar.) (is.) sıkıntı, güçlük, eziyet C21a/5

zamān (Ar.) (is.) 1. zaman, vakit; an A69a/2, B20a/1, B20b/2, B59b/6, C3b/7, C11a/7

her z. A94a/4, B29b/5, B35b/1, E28b/2, E28b/3, F50b/5

z.+da A6a/2

z.+larında B17b/7

2. dönem, çağ

āhir z.+daki D4a/4

zār (Far.) 1. (s.) ağlayan, inleyen C23b/5

z. z. (t.z.) feryad ederek A6b/4-5

2. (is.) ağlama, inleme

z. kıldılar C3b/7

zārī (Far.) (is.) ağlama, ağlayıp sızlama nāle ve z. kıldılar A18a/3

nāle ve z. kılp A17a/2

zārlik (Far.+T.) (is.) ağlama, ağlayıp sızlama A20a/4

zāt (Ar.) (is.) saygın kişi; kişi

z.-ı berekātınñ E13b/6-7

z.-ı ḥazret: (b.g.) Hz Muhammed E29a/3

z.-ı şerīf-i a'ladurlar A87b/4-5

zāyī (Ar.) (s.) boş, işe yaramaz, yararsız

z. bolmas C36a/9

z. bolurmu E2b/7

zebūr (Ar.) (ö.i.) İslam'da Zebur'un Davut'a indirilmiş kutsal bir kitap olduğuna inanılır. İslamiyet'te Zebur'un da zamanla Tevrat ve İncil gibi metinleriyle birlikte tahrif edildiğine inanılır. B7a/6, B7b/3, C25a/3, D17a/5

zeher (< zehr Far.) (is.) zehir, ağı J38a/7

zekāt (Ar.) (is.) zengin Müslümanların her yıl mallarından kırkta bir oranında yoksullara verdikleri yardım şeklindeki farz ibadet D30b/7, D31a/2, D31a/3

zemīn (Far.) (is.) yeryüzü C17b/1

z.+ğa C17b/9

z.+niñ A97a/2, B37b/7, D24b/6

zencīr (Far.) (is.) zincir, birbirine geçmiş madeni halkalardan oluşan bağ F55b/1

zencīre (Far.) (is.) bir dokumanın etrafındaki kenar işlemesi A19b/1

zengī ata (ö.i.) Türkistan'ın büyük velîlerinden. Ahmed Yesevî hazretlerinin ilk hocası Arslan Baba'nın torunlarından. Zengī Atā, uzun yıllar dede ve babasından zāhir ve bātın ilimlerini öğrendi. Ahmed Yesevî hazretlerinin halîfelerinden Hakīm Atā'nın hizmetine girdi. Onun yüksek ilim ve feyzinden istifade etti. Taşkent'te ikāmet eder, Taşkent halkının hayvanlarına çobanlık yapardı. Hocası Hakīm Atā, 1186 (H.582) yılında vefāt edip, Harezm'de Akkurgan'a (Bağırgan'a) defnedildi. Onun en meşhūr halîfesi olan Zengī Atā, Hakīm Atā'nın hanımı Anber Ana ile evlendi. J34a/2

- zer** (Far.) 1. altın, altından
 ھاڤتآن-ı z. G47a/4
2. altın renkli ip, altın rengindeki ip
 (UTİL III: 301)
- z.+ni basurda 58a/5-58b/1
- zerdārlik** (Far.+T.) (is.) zenginlik D43b/4
- zerdek** (Far.) havuç C36a/1
- zerre** (Ar.) (is.) çok küçük parçacık
 z.+çe B45b/5
- zevde** (Far.) (is.) yolculuk için gerekli
 azık, levazım (< zevāde PED: 627)
- z.-i rāhilesi D31a/5
- zeyd ibn-i ṣabit** (ö.i.) İslam peygamberi
 Hz. Muhammed'in kişisel katibidir. Önde gelen
 sahabelerden olan Zeyd ensardandır. Altı
 yaşındayken babasının savaşta ölmesiyle yetim
 kaldı. Bedir Savaşına katılmak için
 peygamberden izin istediğinde on üç
 yaşındaydı. Yaşının on beşten küçük olması
 nedeniyle bu isteği kabul edilmedi. Bunun
 üzerine Zeyd Hz. Muhammed'in ilgisini
 kazanmak için Kuran'ı öğrenmeye çalıştı. Daha
 sonra peygamber tarafından Kuran ayetlerini
 yazarak kaydetmek, toplamak ve
 gayrimüslimlere mektup yazmakla
 görevlendirildi. D27b/6
- zeyne'l-ābidīn** (ö.i.) Ali Zeyn el-Āb'ı-
 Dīn, Ali Zeyn el-Ābi-Dīn (bazen Ali Zeyn el
 Abidin) veya Ali bin Hüseyin tam künyesiyle
 Ebu Muhammed Ali bin Hüseyin bin Ali bin
 Ebu Talib, (d. 654, Medine - ö. 713) İslam
 peygamberi Muhammed'in torunu olan Hüseyin
 bin Ali'nin oğullarından biridir. Annesi ise
 İran'ın fethinden sonra Müslüman olup, Hüseyin
 bin Ali ile evlenen son Sasani İmparatoru III.
 Yezdigirt'in kızı olan Sasani-Pers prensesi Şehr-
 i Bānū Gazele'dir
- ḥazret-i imām z. D27a/2-3
- zeytūn** (Ar.) (is.) zeytin A49b/5, B26b/2
- zeytūnī** (Ar.) (s.) zeytin rengi E6b/6
- zī-cān** (Ar.+Far.) (is.) canlı, hayat sahibi
 z.+nıñ C16a/5, D47a/4, G48a/4, G52b/1
- zīkr** (Ar.) (is.) Allah'ın adını art arda
 anarak yapılan dua A70b/3, A84b/2, C18b/4,
 E32b/3, H36b/5
- z.-i senā C33b/6
- z.+ni A86b/5
- zinā** (Ar.) (is.) zina, evlilik dışı cinsel
 ilişki
- z. kıladur B38a/7
- z. kıлмаған B60a/7
- z. kıлması C19a/7
- zinde** (Far.) (is.) tasavvufta ölmeden öce
 ölerек ebedi hayatla diri olmak, Allah aşkıyla
 yaşamak makamı
- z.+ge F36b/1, F38a/6
- şāhib-i z. F39b/1
- zinhār** (Ar.) (ünl.) sakın!, aman ha!, asla!
 D42a/4
- z. ba'de z.: (ünl.) asla ve asla C31b/1
- zirā'at** (Ar.) (is.) 1. tarım, çiftçilik
 G53b/5
- toḥum-i z.+ler C36a/5-6
- z.+ıḡa G44a/4
- z.+ke G45b/4, G54b/2
- z. kılursa G53a/3
- z.+larıge C36b/1-2
2. zirai ürünler
- z.+dın G43b/1
- z.+ke G45b/5-46a/1
3. tarım arazisi, tarla
- z.+nıñ G54b/4
- ziyāde** (Ar.) (m.z.) çok, bol, fazla
- z. boldı A86b/4-5
- z. bolḡay A22a/2, A80b/5
- z. bolup J38b/6
- z. bolur A23a/4
- ziyān** (Ar.) (is.) kayıp, zarar C21a/4
- z.+nı C21a/7-8
- ziynet** (Ar.) (is.) süs
- z.+i G52b/3
- zubāla** (Far.) (is.) yumru şeklindeki
 küçük hamur parçası (< zuvāla TED: 338 <
 zavāla PED: 627) B22b/7

zūfāʿīl (ö.i.) büyük meleklerden biri (?)

z. ‘aleyhi’s-selām C17a/9

zūkām grip

z. bolmağay J38b/5

zulm (Ar.) (is.) Güçlü bir kimsenin yasa ya da vicdana aykırı olarak başkalarına yaptığı her türlü kötülük, eziyet, cefa, kıyım

z. kılmağaylar C31b/1

zulyā (ö.i.) Risāle-i Mūze-düzluk’ta Salih Peygamberin asıl ismi olarak zikredilmiştir. Risaleye göre Salih ismi sonradan verilmiştir.

z. érđi A10a/4

zühđ (Ar.) (is.) züht, her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete adama A83b/5

zürriyet (Ar.) (is.) nesil, soy, kuşak

ferzend-i z+leri C16a/6

3.2. ŞEKİL BİLGİSİ DİZİNİ

3.2.1. Açıklamalar

1. Ekler ve edatlar-birleşme yerlerinde ortaya çıkan ses değişikliklerinden dolayı son seslerine göre alfabetik sıraya konulmuştur.
2. Sıralama yapılırken “+”, “-”, “()”, “/” işaretleri dikkate alınmamıştır.
3. Eklerin edatların her geçtiği yer değil, özel olarak işlendiği bölüm ya da haklarında açıklamanın bulunduğu yer gösterilmiştir.

/+ø/	3. Teklik Şahıs İyelik Eki	72	/-(U)rdA/	Zaman Zarf-Fiil Eki	113
/+ø/	3. Çokluk Şahıs İyelik Eki	72	/+GA/	Yönelme Hâli Eki	47, 65, 74
/+ø/	3. Teklik Şahıs Eki	100, 102	/+lA/	İsimden İsim Yapan Ek	68
/+ø/	3. Çokluk Şahıs Eki	100	/+lA-/	İsimden Fiil Yapan Ek	88
/+ø/	Emir Kipi 2. Teklik Şahıs Eki	104	/-ala-/	Fiilden Fiil Yapan Ek	89
/+ø-/	Cevherî Fiil	99	inşâllâhu ta‘âlâ	Duygu Ünlemi	87
/+A-/	İsimden Fiil Yapan Ek	88	illâ	Karşıtlık Bağlama Edatı	87
/-A/	Fiilden İsim Yapan Ek	69	/-mA-/	Olumsuzluk Eki	100
/-A-/	Fiilden Fiil Yapan Ek	89	ammâ	Karşıtlık Bağlama Edatı	87
/+çaA/	Eşitlik ve Benzerlik Hâli Eki	76	ammâ	Özetleme Bağlama Edatı	87
/+ğaça/	Sınırlama Hâli Eki	48, 76	/+rA/	İsimden İsim Yapan Ek	68
/-ğuça/	Zaman Zarf-Fiil Eki	113	/+rA-/	İsimden Fiil Yapan Ek	88
/+dA/	Bulunma Hâli Eki	65, 75	/+dın soñra/	Zaman Son Çekim Edatı	86
/+dA/	Tamlayan Eki	73	/-sA/	İstek Kipi Eki	105
/+dA-/	İsimden Fiil Yapan Ek	88	/-sA/	Şart Kipi Eki	106
me-bādā	Duygu Ünlemi	87	/+ğa oñşa/	Benzerlik Son Çekim Edatı	86
/-anda/	Zaman Zarf-Fiil Eki	113	tā	Gösterme Ünlemi	87
/-GAndA/	Zaman Zarf-Fiil Eki	113	ya	Seçme/Alternatif Bağlama Edatı	87
/-ArdA/	Zaman Zarf-Fiil Eki	113			

yā	Seslenme Ünlemi	87	elbette	Tembih Ünlemleri	87
veya	Seçme/Alternatif Bağlama Edatı	87	ve	Sıralama/denkleştirme Bağlama Edatı	87
gūyā	Bezerlik Bağlama Edatı	87	/-AG/	Fiilden İsim Yapan Ek	70
vallāhu a'lem bi's-şavāb	Şüphe Ünlemi	87	/-(I)G/	Fiilden İsim Yapan Ek	70
/+aç/	İsimden İsim Yapan Ek	68	/+IIG/	Varlık Hâli Eki	77
/+ğaç/	İsimden İsim Yapan Ek	68	ey dirîğ	Duygu Ünlemi	87
/-ğaç/	Sebeup Zarf-Fiil Eki	114	āh	Duygu Ünlemi	87
/-(u)nç/	Fiilden İsim Yapan Ek	69	ḥāh ... ḥāh ...	Sıralama/denkleştirme Bağlama Edatı	87
/+e/	İsimden İsim Yapan Ek	68	inşā'allāh	Duygu Ünlemi	87
/+é-/	Cevherî Fiil	99	ne'ūzu bi'llāh	Duygu Ünlemi	87
/+çe/	İsimden İsim Yapan Ek	68	/+î/	Açıklama Hâli Eki	78
/-günçe/	Zaman Zarf-Fiil Eki	52, 113	/+I/	Tamlanan Eki	50
/+ge/	İsimden İsim Yapan Ek	68	/+i/	Belirtme Hâli Eki	75
bile	Vasıta/Birliktelik Hâli Edatı	78, 86	/+I-/	İsimden Fiil Yapan Ek	88
bile	Görelilik Son Çekim Edatı	86	/-I/	Fiilden İsim Yapan Ek	70
bile	Sebeup Son Çekim Edatı	86	/-1-/	Fiilden Fiil Yapan Ek	89
bile	Birliktelik Son Çekim Edatı	86	/+çi/	İsimden İsim Yapan Ek	50
bile	Sıralama/denkleştirme Bağlama Edatı	87	/+çI/	İsimden İsim Yapan Ek	68
birle	Vasıta/Birliktelik Hâli Edatı	78, 86	/(I)nçI/	İsimden İsim Yapan Ek	68
birle	Birliktelik Son Çekim Edatı	86	/+UnçI/	Sıra Sayı Sıfatı Yapan Ek	50
birle	Sebeup Son Çekim Edatı	86	/-GUçI/	Sıfat-Fiil Eki	51, 112
birle	Sıralama/denkleştirme Bağlama Edatı	87	/-DI/	Görülen Geçmiş Zaman Eki	65, 108
/-me/	Fiilden İsim Yapan Ek	69	/-GI/	Fiilden İsim Yapan Ek	70
yene	Katma Son Çekim Edatı	86	ilahi	Seslenme Ünlemi	87
/+ke köre/	Görelilik Son Çekim Edatı	86	vallāhi	Uyarı Ünlemleri	87
			taḳı/taḥı	Katma Son Çekim Edatı	86

/+KI/	Aitlik Eki	72	/-mAK/	İsim-Fiil Eki	111
ki	Açıklama Bağlama Edatı	87	/+rak/	Karşılaştırma Hâli Eki	48, 77
/+kı/	Aitlik Eki	48	/+dék/	Benzerlik Hâli Eki	49
yaki	Seçme/Alternatif Bağlama Edatı	87	/+dék/	Eşitlik ve Benzerlik Hâli Eki	76
gūyā-ki	Bezerlik Bağlama Edatı	87	/+lek/	İsimden İsim Yapan Ek	68
belki	Üsteleme Bağlama Edatı	87	/-(I)p+çık-/	Tamamlama Tasvir Fiili	95
çünkü	Seçme/Alternatif Bağlama Edatı	87	/+IIK/	İsimden İsim Yapan Ek	48
/-GAI/	Sebeup Zarf-Fiil Eki	114	/+IIK/	İsimden İsim Yapan Ek	69
/-KAI/	İsim-Fiil Eki	111	neʿūzu bi'llāh min zalik	Duygu Ünlemi	87
/+nI/	Belirtme Hâli Eki	50, 75	/-mAGIIK/	İsim-Fiil Eki	111
/+nI/	Tamlayan Eki	73	/+çI+LIK/	İsimden İsim Yapan Ek	69
aʿnī	Çıkarım Bağlama Edatı	87	/-maklık/	İsim-fiil Eki	48
yaʿnī	Açıklama Bağlama Edatı	87	/-GAN+iyelik eki+yok/	Olumsuzluk Biçim Birimi	100
ārī	Onay/Ret Ünlemi	87	/+(ü)k/	İsimden İsim Yapan Ek	69
/+arı/	İsimden İsim Yapan Ek	68	/+çük/	İsimden İsim Yapan Ek	51
/+lArI/	Kesin Gelecek Zaman		/+turuk/	İsimden İsim Yapan Ek	69
	3. Çokluk Şahıs Eki	103	/-A+al-/	Yeterlilik Tasvir Fiili	92
/+sI/	Tamlanan Eki	74	/-(I)p+kal-/	Sonuç Tasvir Fiili	95
/+sI/	Kesin Gelecek Zaman		/-(I)p+kal-/	Süreklilik Tasvir Fiili	95
	3. Teklik Şahıs Eki	103	/-(I)p+al-/	Tezlik/Kolaylık Tasvir Fiili	93
/+(y)I/	Tamlanan Eki	74	/-(I)p+al-/	Dönüşlülük Tasvir Fiili	93
/+K/	1. Çokluk Şahıs Eki	102	/-(I)p+kel-/	Yaklaşma Tasvir Fiili	95
/-(I)p+bak-/	Çabalama Tasvir Fiili	93	/-(I)p+kel-/	Anılık/Birdenlik Tasvir Fiili	96
elḥaḳ	Doğrulama Bağlama Edatı	87	/-(I)l-/	Fiilden Fiil Yapan Ek	89
ber-ḥaḳ	Doğrulama Bağlama Edatı	87	/+II/	İsimden İsim Yapan Ek	69
/-mak/	İsim-fiil Eki	48	/+ø+GII/	Emir Kipi 2. Teklik Şahıs Eki	104
			/+gil/	Emir Kuvvetlendirme Eki	49

/+bol-/	<i>Cevherî Fiil</i>	99	bilen	<i>Birliktelik Son Çekim Edatı</i>	86
/-GAn+bol-/	<i>Sonuç Tasvir Fiili</i>	98	birlen	<i>Vasıta/Birliktelik Hâli Edatı</i>	78
/-(İ)p+bol-/	<i>Sonuç Tasvir Fiili</i>	94	birlen	<i>Birliktelik Son Çekim Edatı</i>	86
/-ğay+bol-/	<i>Beklenti Tasvir Fiili</i>	98	birlen	<i>Birliktelik Son Çekim Edatı</i>	86
/-vul/	<i>Fiilden İsim Yapan Ek</i>	70	/+men/	1. Teklik Şahıs Eki	100
/+m/	1. Teklik Şahıs Eki	102	/+sen/	2. Teklik Şahıs Eki	100
/+m/	Kesin Gelecek Zaman		/-(İ)n/	<i>Fiilden İsim Yapan Ek</i>	70
	1. Teklik Şahıs Eki	103	/+(İ)ñ/	2. Teklik Şahıs İyelik Eki	72
hem	<i>Katma Son Çekim Edatı</i>	86	/+(İ)ñ/	Emir Kipi 2. Çokluk Şahıs Eki	104
hem	<i>Üsteleme Bağlama Edatı</i>	87	/+iñ/	Tamlayan Eki	73
hem ... hem ...	<i>Sıralama/denkleştirme</i>		/+dİn/	<i>Ayrılma Hâli Eki</i>	51, 65, 76
	<i>Bağlama Edatı</i>	87	velikin	<i>Karşıtlık Bağlama Edatı</i>	87
/-(İ)m+/	<i>Fiilden İsim Yapan Ek</i>	70	/+(y)eliñ/	1. İstek Kipi Çokluk Şahıs Eki	103
/+(İ)m/	1. Teklik Şahıs İyelik Eki	71	/+nİñ/	Tamlayan Eki	51, 73
kim	<i>Açıklama Bağlama Edatı</i>	87	/+sİn/	2. Teklik Şahıs Eki	100
/+(y)elim/	1. İstek Kipi Çokluk Şahıs Eki	103	/+dın kéyin/	<i>Zaman Son Çekim Edatı</i>	86
/+n/	3. Teklik Şahıs İyelik Eki	72	/+dın soñ/	<i>Zaman Son Çekim Edatı</i>	86
/+n/	<i>Belirtme Hâli Eki</i>	75	/-(ü)n-/	<i>Fiilden Fiil Yapan Ek</i>	89
/+ñ/	2. Teklik Şahıs Eki	102	çün	<i>Bezerlik Bağlama Edatı</i>	87
/+ñ/	Kesin Gelecek Zaman		çün	<i>Seçme/Alternatif Bağlama Edatı</i>	87
	2. Teklik Şahıs Eki	103	üçün	<i>Sebeup/Hedef Son Çekim Edatı</i>	86
/+An/	<i>İsimden İsim Yapan Ek</i>	69	/+nİñ üçün/	<i>Sebeup/Hedef Son Çekim Edatı</i>	86
ān	<i>Gösterme Ünlemi</i>	87	/-kün/	<i>Fiilden İsim Yapan Ek</i>	70
/-GAn/	<i>Görülen Geçmiş Zaman Eki</i>	108	/-kün/	<i>Sıfat-Fiil Eki</i>	112
/-GAn/	<i>Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki</i>	109	/+dın burun/	<i>Zaman Son Çekim Edatı</i>	86
/-GAn/	<i>Sıfat-Fiil Eki</i>	112	/+sUn/	Emir Kipi 3. Teklik Şahıs Eki	104
/-mAn/	<i>Fiilden İsim Yapan Ek</i>	70	/-p/	<i>Sıfat-Fiil Eki</i>	113
bilen	<i>Vasıta/Birliktelik Hâli Edatı</i>	78, 86			

dép	<i>Açıklama Bağlama Edatı</i>	87	meger	<i>Karşıtlık Bağlama Edatı</i>	87
/-(İ)p/	<i>Hâl Zarf-Fiil Eki</i>	114	/-ker-/	<i>Fiilden Fiil Yapan Ek</i>	89
/-(İ)p/	<i>Bağlama Zarf-Fiil Eki</i>	114	/+ler/	<i>Çokluk Eki</i>	71
/+ar-/	<i>İsimden Fiil Yapan Ek</i>	88	/-(İ)r-/	<i>Fiilden Fiil Yapan Ek</i>	89
/-Ar/	<i>Geniş Zaman Eki</i>	107	/-Dİr-/	<i>Fiilden Fiil Yapan Ek</i>	89
/-Ar-/	<i>Fiilden Fiil Yapan Ek</i>	89	/+giri/	<i>İsimden İsim Yapan Ek</i>	68
/-(İ)p+bar-/	<i>Sürerlik Tasvir Fiili</i>	94	/-Kİr-/	<i>Fiilden Fiil Yapan Ek</i>	90
/-(İ)p+bar-/	<i>Uzaklaşma Tasvir Fiili</i>	94	/-(U)r/	<i>Geniş Zaman Eki</i>	107
zinhār	<i>Uyarı Ünlemleri</i>	87	/-(U)r/	<i>İsim-Fiil Eki</i>	111
/+lar/	<i>Çokluk Eki</i>	71	/-Ur-/	<i>Fiilden Fiil Yapan Ek</i>	51
/+lAr/	3. Çokluk Şahıs Eki	100, 102	/+dur-/	<i>Cevherî Fiil</i>	99
/+sIlAr/	Kesin Gelecek Zaman		/-DUR-/	<i>Fiilden Fiil Yapan Ek</i>	51
	3. Çokluk Şahıs Eki	103	/-İp (dur)/	<i>Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki</i>	109
7			/-(y)A+dur/	<i>Geniş Zaman Eki</i>	107
/+ñlAr/	2. Çokluk Şahıs Eki	102	/-(y)A+dur/	<i>Şimdiki Zaman Eki</i>	110
/+(İ)ñlAr/	Emir Kipi 2. Çokluk Şahıs Eki	104	/-GU+iyelik eki+(dUr)/	Kesin Gelecek Zaman	
/+(İ)ñ+lar/	2. Çokluk Şahıs İyelik Eki	72		<i>Biçim Birimi</i>	102, 111
/+sUnlAr/	Emir Kipi 3. Teklik Şahıs Eki	104	/-GAn+iyelik eki+(yoğdur)/	Görülen Geçmiş	
/+ñIzlar/	Emir Kipi 2. Çokluk Şahıs Eki	104		<i>Zaman Olumsuzluk Biçim Birimi</i>	108
/+sIzlAr/	2. Çokluk Şahıs Eki	100	/-(İ)p+dUr/	<i>Görülen Geçmiş Zaman Eki</i>	108
/-tar-/	<i>Fiilden Fiil Yapan Ek</i>	89	/-Gür/	<i>Fiilden Fiil Yapan Ek</i>	51
/+ér-/	<i>Cevherî Fiil</i>	99	/-İp (durur)/	<i>Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki</i>	109
/-(İ)p+ber-/	<i>Başkalık Tasvir Fiili</i>	94	/+tur-/	<i>Cevherî Fiil</i>	99
ger	<i>Seçme/Alternatif Bağlama Edatı</i>	87	/-(İ)p+oltur-/	<i>Süreklilik Tasvir Fiili</i>	96
ger	<i>Şart Bağlama Edatı</i>	87	/-(İ)p+tur-/	<i>Süreklilik Tasvir Fiili</i>	97
eger	<i>Şart Bağlama Edatı</i>	87	/-(İ)p+yür-/	<i>Süreklilik Tasvir Fiili</i>	97
meger	<i>Bezerlik Bağlama Edatı</i>	87	/-(İ)p+yür-/	<i>Alışkanlık Tasvir Fiili</i>	97

bes	Sıralama/denkletirme		ey	Seslenme Ünlemi	87
	Bağlama Edatı	87	/-(İ)p+koy-/	Rica Tasvir Fiili	96
pes	Çıkarım Bağlama Edatı	87	/+(İ)z/	İsimden İsim Yapan Ek	69
/-(İ)ş/	İsim-Fiil Eki	111	/+mİz/	1. Çokluk Şahıs Eki	100
/-İş/	Fiilden Fiil Yapan Ek	90	/+mİz/	Kesin Gelecek Zaman	
‘ale’l-ḥuşûş	Vurgulama Bağlama Edatı	87		2. Çokluk Şahıs Eki	103
/-t-/	Fiilden Fiil Yapan Ek	90	/+(İ)m+ız/	1. Çokluk Şahıs İyelik Eki	71
ḥaḳīḳat	Doğrulama Bağlama Edatı	87	/+(İ)ñ+ız/	2. Çokluk Şahıs İyelik Eki	72
/-(İ)p+ket-/	Anilik/Birdenlik Tasvir Fiili	96	/+sız/	İkinci Teklik Şahıs Eki	50
/-(İ)p+ket-/	Uzaklaşma Tasvir Fiili	96	/+sİz/	Yokluk Hâli Eki	77
/-(İ)p+öt-/	Süreklilik Tasvir Fiili	97	/+sız/	2. Çokluk Şahıs Eki	100
u	Sıralama/denkletirme		/+ñİz/	2. Çokluk Şahıs Eki	102
	Bağlama Edatı	87	/+ñİz/	Kesin Gelecek Zaman	
ü	Sıralama/denkletirme			2. Çokluk Şahıs Eki	103
	Bağlama Edatı	87	/-(u)z/	Fiilden İsim Yapan Ek	70
ammā ba‘du	Özetleme Bağlama Edatı	87	/+düz/	İsimden İsim Yapan Ek	69
/+mu/	Soru Eki	52, 78	/-GUz/	Fiilden Fiil Yapan Ek	90
vü	Sıralama/denkletirme		/-küz-/	Fiilden Fiil Yapan Ek	51
	Bağlama Edatı	87			
/+ev/	İsimden İsim Yapan Ek	69			
/+Ay/	1. İstek Kipi Teklik Şahıs Eki	103			
/-GAy/	İstek Kipi Eki	105			
/-GAy/	Geniş Zaman Eki	107			
/-Gay/	Gelecek Zaman Eki	110			
/-ğay/	Geniş/Gelecek Zaman Eki	66			
/-mAy/	Hâl Zarf-Fiil Eki	114			
ez-berāy	Seçme/Alternatif Bağlama Edatı				

SONUÇ

1. Tez çalışmasının temelini oluşturan ve bugün Lund Üniversitesi Kütüphanesi Jarring Koleksiyonunda muhafaza edilen on el yazması nüsha, Orta Asya meslek loncaları bünyesinde telif edilen ve meslek erbabının uyması gereken kuralları beyan eden nizamname niteliğindeki eserlerdir. Risale adı genel olarak bu tip metinler için kullanılan bir terimdir. Risaleler; muhteva, esere başlangıç, kaynaklar, on iki imam ve soru-cevap tarzındaki anlatım gibi yönlerden Anadolu’da Ahilik teşkilatı içerisinde üretilen “fütüvvetname” adlı eserlere benzemekle birlikte adlandırma, hemen her meslek için hatta sanatkarlar için o mesleğin adı ile bir risale yazılmış olması ile risalelerin Doğu Türkçesiyle ve Orta Asya coğrafyasında yazılmış olması gibi noktalardan fütüvvetnamelerden ayrıldığı tespit edilmiştir.

2. Ele alınan el yazması eserlerin üzerinde müelliflerine dair herhangi bir kayıt bulunmamakla birlikte ana çerçeve itibarıyla birbirine benzeyen risalelerin bir meslekten diğerine adapte edilerek türetildiği ve asıl menşeyinin Farsça risaleler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Müellifleri bilinmeyen bu eserlerin meslek sahibi olan, okur-yazarlığı çokça bulunmayan halktan kişiler tarafından telif edilmiş anonim eserler olduğu düşünülmektedir. Nitekim aynı sayfada bile görülen imla tutarsızlıkları, yabancı kelimelerin yazımında görülen yanlışlar hatta ayet ve hadislerin yanlış bir şekilde kaydedilmesi bu fikri desteklemektedir.

3. Risalelerin müstensihleri hakkında iki risale yazması dışında kayıt bulunmamaktadır. Müstensihleri hakkında kayıt bulunan nüshalar; Risâle-i Kâsib ve Risâle-i Temürçilik’tir. Müellifler için yukarıda bahsedilen durum. Aslında müstensihler için de geçerli olabilir. Zira bu hatalı yazılışların müelliften mi müstensihden mi kaynaklandığını tespit etmek mümkün olmasa da bu durum, risaleleri kaleme alan kişilerle ilgili şu ipucunu vermektedir: Risaleler, meslektaşlar hatta farklı meslek gruplarından esnaflar arasında birinin elindeki risale yazmasını diğerinin görüp kopyalaması neticesinde yayılmıştır. Yine kuvvetle muhtemeldir ki risaleleri her kopyalayan zanaat erbabı bu kopyalama esnasında yeni bir takım bilgileri de risale metnine eklemiş veya önceki bilgileri eksiltmiş olmalıdır. Nitekim, aynı mesleğe ait birden fazla risale nüshasının gerek Jarring Koleksiyonunda gerekse diğer risale koleksiyonlarında çokça bulunuyor olması ve bu nüshaların birçok ortaklıkla birlikte

bazı nüansları da ihitva ediyor olmaları bu kannati doğrular niteliktedir. Ancak bu kanaatin doğrulanması için aynı adla kayıtlı tüm risale nüshalarının karşılaştırmasını yapmak gerekir. Bununla birlikte ilginç bir örnek olarak: Tez çalışmasında ele alınan iki Risâle-i Dehkânçılık'tan birinde diğer risalelerde de görülmeyen manzum bir kısım yer alır. Söz konusu kanaati destekleyen bir diğer husus ise risalelerin hemen hepsinde meslek ehlinin bu risale metnini daima üzerinde taşıması için teşvik edilmesidir. Zira matbaanın henüz gelişmediği dönemlerde risale metnini çoğaltarak yanına almanın tek yolu, diğer bir risale yazmasından onu kopya etmektir.

4. Değerlendirilen el yazması risalelerin dili hakkında söylenebilecek en doğru ve kapsamlı ifade, el yazması nüshaların bazılarında da kaydedilen istinsah ve temin edilme mıntıklarının Kâşgar, Yarkent ve Hoten gibi merkezler olması ayrıca ilerideki maddelerde örneklerle detaylı bir surette beyan edilecek olan ses ve şekil özelliklerinin hatta kelime hazinesinin yöre ağzıyla olan benzerliği göz önüne alınarak ortaya konulmalıdır. Yukarıda bahsedilen noktalar dikkate alındığında risalelerin dilinin, bugün Çin Halk Cumhuriyeti Uygur Özerk Bölgesinin yani tarihî adıyla Doğu Türkistan'ın güneyindeki kadim kültür, ticaret ve medeniyet merkezleri olan mahallerde konuşulan halk lisanı yani yöredeki Uygur ağzı olduğu söylenebilir. Bu lisan, on dokuzuncu yüzyıl ile yirminci yüzyıl arasında Çağatay Türkçesinden bir takım fonetik ve morfolojik farklar göstermek suretiyle ayrılan ayrıca yirminci yüzyılın ilk yarısında kuzeydeki Urumçi ağzı esas alınarak oluşturulan günümüz Uygur edebî dilinin standartlaştırmasının dışında kalmış güney ağızlarıdır (Jarring 1992: 10; Süleyman 2013: 81).

5. Risalelerin dili olarak tespit edilen, Doğu Türkistan Uygurlarının on dokuzuncu yüzyılda konuştuğu güney ağızları için 20. yüzyıl başlarında bölgede linguistik araştırmalar yapan çoğu İsveçli olan Batılı misyoner, kâşif ve ajanların kullandığı bilimsel terim Doğu Türkçesidir (Süleyman 2013: 82-84). Bu terim, risalelerin dilinin Yeni Uygur Türkçesinden ve Çağatay Türkçesinden farklılığını vurgulaması açısından uygun olmakla birlikte akla Doğu Türklüğünün bütün sınırları içerisinde on dokuzuncu yüzyıla kadar kullanılan tüm Türk yazı dillerini getirmesi bakımından eleştirilebilir. Bu nedenle risalelerin diline işaret etmek üzere bu çalışmada “Uygurca” ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade, 9. ile 11. asırlardaki Eski Uygur ve 20. yüzyılda teşekkül eden Yeni Uygur edebî dillerinden farklı olarak Doğu Türkistan'ın

güney bölgelerinde konuşulan Uygurca varyantlara işaret etmektedir. Söz konusu varyantlar yani risalelerin dili, bundan sonraki maddelerde detaylandırılacak olan fonetik, morfolojik ve leksik hususiyetleri yönüyle kimi zaman tarihî Çağatay Türkçesine kimi zaman da Yeni Uygur Türkçesi edebî diline yaklaşıp uzaklaşmaktadır.

6. Risalelerde yazımla ilgili tespit edilen dikkat çekici hususiyetlerden biri “p” sesinin yazımında görülür. Tüm risalelerde “p” sesi (پ) ve (ب) harfleri yanında (ف) harfiyle de temsil edilmiştir. “p” sesinin ön, iç ve son seste yer aldığı farklı kelimelerde bu ünsüzün (ف) harfiyle yazıldığını görmek mümkündür (bk. 1.1.2. Ünsüzlerin Yazımı). İlk bakışta kapanmalı “p” ünsüzünün açıklık derecesini artırarak sızıcı “f” sesine dönüşmesi gibi fonetik bir hadisenin yazıma yansması olarak değerlendirecek bu durumun bir imla özelliği olduğunu gösterecek iki veri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Doğu Türkçesinde p>f şeklinde bir değişim değil tam tersine f>p yönünde bir değişim vardır. Bilhassa Arapça ve Farsçadan alınan ve “f” sesini ihtiva eden kelimelerdeki “f” sesinin “p” sesine dönüştüğü görülür. İkinci veri ise risalelerde aynı kelimenin hem (پ) harfli hem de (ف) harfli yazılışının bulunmasıdır. Bu durumun aynı risalede hatta aynı varakta gözlemlenmiştir (tapmas 12a/6, tafıf 12b/7).⁵²²

7. Bu çalışmada dil incelemeleri yapılan el yazması eserlerin tespit edilen birtakım ses ve şekil özellikleri ile leksik verileri, bazı Doğu Türkistan ağızları ile benzerlik göstermektedir. Risalelerin dilini belirleme noktasında önemli ipuçları sunan bu verileri risalelerden örneklerle fonetik olanlardan başlayarak leksik birimlere doğru sıralayacak olursak:

- Ünlü genişlemesi: Hoten ağzında bazı birleşik ve türemiş kelimelerin ikinci hecesindeki dar ünlünün genişlediği görülür: bugün>bügen, kötür->köter-, oğul >uğal, otun>otan. Bilhassa edilgenlik ekleri olan /-n-/ ve /-l-/’nin ünsüzle biten fiiller üzerine eklendiği durumlarda edebi dile muhalif olarak bu ekler, dar ünlüyle değil geniş ünlüyle fiil tabanına eklenir: körün->kören-, tökül->tökel-koşul->koşal-(Tanrıdağlı 2001: 9,10). Böylesi örnekler risaleler de tespit edilmiştir: tikil- > tikel- tikelip kalur érdiler A15a/4.

⁵²² Nitekim 20. yüzyılın başlarında, risalelerin telif ve temin edildiği Kaşgar, Yarkent ve Hoten gibi Güney Doğu Türkistan merkezlerinde bulunan ve bizzat bu topraklarda derlemeler yaparak yöre dili üzerine dilbilimsel çalışmalar yürüten Batılı araştırmacılar çalışmalarında bunu bir imla hususiyeti olarak değerlendirmişlerdir (Shaw 1878: 14; Raquette 1912: 114). Bu araştırmacılardan biri de risale yazmalarını bölgeden derleyen aynı zamanda bölge ağızlarının fonolojisini çalışan Gunnar Jarring’dır. Jarring söz konusu bölgede telif edilen başka bir el yazması eser üzerine yaptığı çalışmada bazı (ف) harflerini “p” olarak okumuştur (Jarring 1992: 10, 30, 39).

- Ünlü düzleşmesi: “ay” kelimesi ile birlikte kullanılan ‘dolun, dolu, şişmanca’ anlamlarındaki “tolun” sıfatı, risalelerde birçok yerde (C6b/10, C39b/4, I7b/4, J40a/2) yuvarlak ünlülü bu şekliye kullanıldığı gibi çağdaş Uygur dilinin Aksu merkez Beş-Tügmence ağzında da görülen geniş düz ünlülü “tolan” (Gündüz 1995: 188) şekliyle de risalelerde karşımıza çıkmaktadır: “*on tört keçelik tolan aydék*” ‘on dört gecelik dolun ay gibi’ G45a/1-2. Bahsi geçen kullanımlar dışında bu kelimenin metateze uğramış şekline de risalelerde rastlanır (bk. A80b/1).

- Eski Uygur ve Çağatay Türkçelerinde söz başındaki “t” sesini muhafaza etmek suretiyle “tüş-” şeklinde karşımıza çıkan fiil, Yeni Uygur edebi dilinde söz başındaki “t” ünsüzünün “ç”ye dönüşmesiyle “çüş-” olarak telaffuz edilmektedir. Ancak risalelerde bu fiil, geçmişte ve modern Uygur ağızlarından Kâşgar ve Yarkent ağızlarında olduğu gibi (Yıldırım 2007: 165) söz başında “t”yi koruyarak “tüş-” şeklinde kaydedilmiştir. (bk. A25b/3, C8a/5, H33a/1).

- Risaleleri Çağatay Türkçesi ve onun tabii devamı niteliğinde olan günümüz Özbek Türkçesi metinlerinden ayırarak günümüz Uygur Türkçesine bağlayan en önemli fonetik özellik “altı” ve “yetti” sayılarının son sesindeki dar ünlülüğünün genişleyerek “alte” ve “yette” şekline gelmesidir. Bu bakımdan incelenen risale yazmaları büyük oranda benzeşmekle birlikte Çağatay yazı dili geleneğini devam ettirerek son hecedeki dar ünlüyü muhafaza eden muhtemelen daha eski dönemlere ait risaleler de vardır. Risâle-i Dehkânçılık’ta ‘yedi’ sayısı “yetti” şeklinde yazılırken (bk. G31a/5, G53b/2, G53b/3) Risâle-i Bâfendelik’te altı sayısı diğer yazma nüshalardan farklı olarak “altı” şeklinde yazılmıştır (bk. H37b/5-6).

- Risaleleri günümüz Uygur edebî dilinden ayırarak güney ağızlarına bağlayan fonetik özelliklerden biri de Yeni Uygur Türkçesinde ötümsüz “t” sesini koruyarak eski şeklini muhafaza eden ‘yıldız’ anlamındaki “yultuz” kelimesine karşılık risalelerde bu kelimedeki “t” sesinin “l” sesi yanında ötümlüleşerek “d” sesine dönüştüğünü ve kelimenin “yulduz” şeklini aldığı görülür (bk. A34b/1, C10b/3). Birden çok heceli kelimlerdeki “t” ünsüzünü ötümlüleşmesi hadisesi Hoten ağzında sıkça karşılaşılan bir durumdur (Tanrıdağlı 2001: 14).

- Hoten ağzında Arapça ve Farsça kökenli bazı kelimelerin sonundaki “h” ünsüzünün düştüğü görülür (Tanrıdağı 2001: 11). Söz konusu fonetik hadiseye örnek olabilecek kelimeler risalelerde de tespit edilmiştir: Һahla- > Һala- (bk. Һaladılar A17b/3), Һāh > Һā (bk. Һā Һāsım nurī B12b/3-4).
- Genitif eki olan /+nIñ/ risalelerde kimi yerlerde sondaki art damak ünsüzü olan “ñ”nin düşmesi neticesinde /+nI/ olarak kullanılmıştır (bk. ustādları ervāhları A21b/4-5, pirlerni rūḥıǵa G32b/2-3, ‘ālemni ‘acāyib ziyneti G52b/3). Bu kullanıma Doğu Türkistan’ın güneinde yer alan Kumul ve Turfan ağızlarında da rastlanmaktadır (Yakup 2005: 14).
- Geniş Zaman partisip ekinin çoğunlukla dar-yuvarlak ünlülü /-Ur/ olması nadiren düz-geniş ünlülü /-Ar/ olması Kumul ağzına mahsus bir özelliktir (Yakup 2005: 9; Arziev 2006: 410). Risalelerde geniş zaman çekiminin yuvarlak ünlüyle yapıldığı birçok örnek mevcuttur (bk. mahrūm ҡalur A24a/5, Һefā‘at ҡılurmiz A35b/5). Hatta yapısında geniş zaman partisip ekini ihtiva eden /-ArdA/ zarf-fiil ekinin ilk ünlüsünün bile risalelerde yuvarlaklaştığı çokça örnek mevcuttur (alurda A42b/5, basurda A58b/1, du‘ā ҡılurda tekbir ayturda C28a/1-2).
- Diğer Uygur ağızlarında ve edebî dilde kullanımdan kalkan Eski Uygur Türkçesine ait bazı kelimeler Kumul ağzında hâlâ kullanılmaktadır. Bunlardan biri de ‘faydalı, saygın, değerli’ anlamlarındaki “asıǵ” kelimesidir (Arziev 2006: 411). Bu kelimeye risalelerde sadece bir yerde rastlanmıştır (bk. A21b/3).
- El anlamına gelen “ilik” kelimesi, Eski Uygur yazı dilinde görülen bir kelime olmasına karşın bugün modern Uygur yazı dilinde bu kelime yerine “kol” kelimesi kullanılmaktadır. Ancak modern Uygurcanın Tyuvenkidolan (Aksu merkez ağzı) ağzında bu kelimeyi ‘el’ anlamıyla bulmak mümkün (Gündüz 1995: 80). Risalelerde de bu kelime ‘el’ anlamıyla karşımıza çıkmaktadır bk. ustād ‘alī mūze-dūznıñ iligini tutup A38b/3-4.
- Hoten ağzında ‘halı, kilim, dokuma’ anlamlarına gelen “ış” kelimesine (Gündüz 1995: 83) örneğin “ış yūǵūrūş” ‘kilim dokumaya başlama’ (Kont 2006: 135) gibi birleşik yapılarda da rastlanır. “ış” kelimesi, dokuma, kilim anlamıyla risalelerde de tespit edilmiştir (bk. H31b/2).

8. Arakaik özellikler: Risalelerin dilinin günümüz Uygur ağızlarıyla benzeştiği yukarıdaki vecihler yanında bazı risalelerde tespit edilen fonetik bir takım hususiyetler de risale metinlerinin arkaik özelliği olarak zikredilebilir. El yazması eserlerdeki iki kelimede tespit edilen ses özellikleri, Eski Uygur Türkçesi dönemine kadar götürülebilecek türdendir. Bu kelimelerin hem modern hem de arkaik şekillerinin her ikisini de risale yazmalarında görmek mümkündür.

- Gerileyici benzeşme neticesinde ikinci ünlüsü yuvarlaklaşan “okı-” fiilinin arkaik düz ünlülü şekli yanında günümüz Uygur edebi dilinde de kullanılan yuvarlak ünlülü “oku-” şeklinin de risalelerde yer aldığı görülür. (bk. okımaḡ kèrek E12b/6, okumaḡ kèrek C12b/8),
- ‘öküz’ anlamında kullanılan arkaik “ud” kelimesindeki “d” sesi Karahanlı Türkçesi dönemi metinlerinde sızıcılaşarak dişler arası sızıcı “ḡ” sesine daha sonraki Harezmi ve Çağatay dönemi metinlerinde ise akıcılaşarak “y” sesine dönüşmüştür. İncelenen el yazması eserlerde hem tarihî “ud” şekline hem de modern “uy” şekline ratlanmış. (bk. udını C19a/6, uynı C31b/1).

9. Lehçe dışı özellikler: Risalelerde tespit edilen bazı fonetik, morfolojik ve leksik özellikler, Batı Türkçesine (Oğuzca) mahsus hususiyetlerdir. Aşağıda maddeler halinde ele alınan bu hususlar risalelerdeki Oğuzca unsurlardır⁵²³.

- Söz başında tonsuz “t” ünsüzünün tonlulaşması hadisesi, Batı Türkçesi için tipik bir fonetik özelliktir. Doğu Türkçesinde söz başındaki “t”ler tonsuz olarak muhafaza edilmesine rağmen risalelerdeki **diyek** (C14b/4), **döpele-** (B65b/1) ve **dur-** (C15b/8) kelimelerinde ön sesteki “t” ünsüzünün tonlulaştığı görülür (bk. 1.2.4.5. Tonlulaşma).
- Tarihî yazı dili Çağatayca ile onun devamı niteliğindeki Yeni Uygur ve Özbek yazı dillerinde diğer tüm Türk dillerinden farklı olarak tamlanan ekinden sonra 3. teklik şahıs eki/pronominal “n”nin ortadan kalkması karakteristiktir. Ancak metinde “iç” kelimesinin çekiminde bu “n”nin tamlanan ekinden sonra yazıldığı görülür (bk. içinde 7a/1, içindeki E17b/3).

⁵²³ Yazma nüshaları Anadolu’da bulunan iki risaleyi ele aldığı çalışmasında Erbay, söz konusu risalelerde tespit ettiği Oğuz Türkçesi izlerini bu eserlerin Anadolu’da yazılmış olmasıyla ilişkilendirmiştir (2012: 104-105). Ancak risale yazmalarının çok büyük bir kısmı ya Türkistan’da bulunmaktadır veya burada ele geçirilerek başka yerlere götürülmüştür. Ayrıca yine risale nüshalarının büyük bir kısmının bu coğrafyada kaleme alındığı yazmalardaki kayıtlardan anlaşılmaktadır. Dolayısıyla risalelerde tespit edilen Oğuzca unsurlar bu eserlerin Anadolu’da yazılmış olması sebebiyle izah edilemez.

- İyilik kavramına işaret etmek üzere Doğu Türkçesi'nde kullanılan kelimeler “yaşşılık” ve “obdanlık” olmasına rağmen risalelerde bu kavrama işaret etmek üzere Batı Türkçesinde görülen “eylik” kelimesi de (eylik turur C43b/5-6) kullanılmıştır. Risalelerde ilgi çeken Batı Türkçesine mahsus leksik unsurlardan biri de Doğu Türkçesindeki muadili “tap-” fiili yerine kullanılan “bul-” fiilidir. Üç ayrı anlamı tespit edilen bul- fiiline, farklı risalelerde (buldılar E3b/5, bulmasun B56a/5, bulur érdiler A9a/4-5) rastlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmed Refet Efendi. (H. 1299). *Lugat-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye*. (7 Cilt). İstanbul: Bab-ı Ali Caddesinde 72 numaralı Mahmud Bey'in Matbaası.
- Akalın S., Yılgör, A., Seyhan, N. (1993). *Ayakkabıcılık Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Aliyeva, M. (2005). *Lobnor Ağzı Üzerinde Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. [LAÜA]
- _____ (2013). *Lobnor Ağzı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. [LA]
- Alkaya, E. (2011). “-gAl Ekinin Sibiryâ Tatar Türkçesindeki Kullanımı Üzerine ”. *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , 6 (3), 155-174.
- Alyılmaz, C. (1999). “Zamir N’si Eski Bir İyelik Ekinin Kalıntısı Olabilir mi?”. *Türk Gramerinin Sorunları II*, (ss. 403-415), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alyılmaz, S. (2011) *Risâle-i Mûze-dûzluk (İnceleme-Metin-Dizin.)* Ankara: Elik Yayınları.
- Anadol, C. (1991). *Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Arat, R. R. (1987). *Makaleler*. (Haz.: Osman Fikri Sertkaya). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Argunşah, M. (2013). *Çağatay Türkçesi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- _____ (2010). “Harezmi Dönemi Metinlerinde e/i Sorunu”. *Dil Araştırmaları*, (6), 47-60.
- Arziev, R. (2006). *Uygur Tili*. Almatı: Mektep Neşriyatı.
- Ata, A. (1997). *Nâsirü’-d-dîn bin Burhânü’-d-dîn Rabgûzî Kısasü’l-Enbiya Peygamber Kıssaları II Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bahavudun, M., Geyurani, G., Kadir, İ., Ehet, A. (2002). *Çağatay Tilining İzahlik Lugiti*. Urumçi: Şıncang Helk Neşriyatı. [ÇTİL]

- Baipakov, K. M. "The Economy Production and Trade (Handicrafts)". *History of Civilizations of Central Asia (Development in contrast: from the sixteenth to the mid-nineteenth century)*, (V, 384-397). Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baskakov, N. A. (2006). *Türk Dillerinin Tarihi-Tipolojik Sesbilimi*, (Çev.: Kenan Koç, Oktay Selim Karaca). İstanbul: Multilingual Yayınları. (1988).
- Berta, A. (1998). "Middle Kipchak". Lars Johanson, Eva A. Csato (Ed.), *Turkic Languages*. (ss. 301-318). London and New York: Routledge.
- Bilgegil, K. (2009). *Türkçe Dilbilgisi*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Bodrogligeti, A. J. E. (2001). *A Grammar of Chagatay*. Münih: Lincom Europa.
- Bridges, M. (2008). *Auxiliary Verbs in Uyghur*. (Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi). Kansas: Kansas Üniversitesi Dil Bilimi Bölümü.
- Cahen, C. (1996). "Futuwwa". *The Encyclopaedia of Islam*, (II, 961-965). Leiden: E.J. Brill.
- Cengiz, S. (2011). "Martin Hartmann ve Şarkiyat Çalışmaları". *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6 (3), 1401-1413.
- Clauson, G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. London: Oxford University Press.
- Courteille, A. P. (1972). *Dictionarie Turk- Oriental*. Amsterdam: Philo Press.
- Coşkun, M. V. (2014). *Özbek Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Daşdemir, M. (2007). "Ne Mene(m) Neme Ne(m) Bir Sözdür?". *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 94 (672), 846-856.
- _____ (2014). *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal-İşlevsel Söz Dizimi*. Erzurum: Eser Basım Yayın Dağıtım Matbaacılık.

- Davlatova, S. T. (2014). "Risala as a collection of statues and rules concerning handicraft" [Zanaatla İlgili Kural ve Kaidelerin Bir Nizamnesi Olarak Risale]. *Molodoy Uçoni*, 63, 739-743.
- Deny, J. (2013). *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları Türkiye Türkçesi*. (Çev.: Oytun Şahin). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. (1955).
- Doğan, L. (2014). *Uygur Türkçesi Grameri*. Edirne: Parafiks Yayınevi.
- Eckmann, J. (1979). "Harezmi Türkçesi", Mehmet Akalın (Ed.), *Târîhî Türk Şîveleri* (ss. 183-123), Ankara: Sevinç Matbaası.
- _____ (2009). *Çağatayca El Kitabı*. (Çev.: Günay Karaağaç). İstanbul: Kesit Yayınları. (1966).
- Emet, E. (2008). *Doğu Türkistan Uygur Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Emre, A. C. (1946). "Türkçede Bulanık e (é) Fonemi". *Türk Dili-Belleten*, 3(6-7), 487-497.
- Erbay, F. (2012). "Çağatay Türkçesiyle Yazılmış İki Risale: Risâle-i Çârâdârçılık ve Risâle-i Dihkânçılık". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 9(4), 103-124.
- Ergin, M. (2004). *Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İçin Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Eraslan, K. (1970). "Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dair". *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 18, 113-124.
- _____ (2012). *Eski Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ersoy, H. Y. (2007). "Yeni Uygur Türkçesi". Ahmet Bican Ercilasun (Ed.), *Türk Lehçeleri Grameri* (ss. 355-428). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gabain, A. von. (2007). *Eski Türkçenin Grameri*. (Çev.: Mehmet Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. (1974).
- Gemalmaz, E. (2010). *Türkçenin Derin Yapısı*. (Haz.: Cengiz Alyılmaz, Osman Mert). Ankara: Belen Yayıncılık.
- Gorshenina, S. (2004). *The Private Collections of Russian Turkestan in the Second Half of the 19th and Early 20th Century*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag.

- Gölpınarlı, A. (1956). “Şeyh Seyyid Gaybî Oğlu Şeyh Seyyid Hüseyin’in ‘Fütüvvet-nâme’si’”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 52 (1-4), 27-126.
- Grönbech, K. (2011). *Türkçenin Yapısı*. (Çev.: Mehmet Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. (1936).
- Gül, B. (2004). *Eski Türk Tarım Terimleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz, A. (1995). *Uygur Şiveleri Sözlüğü (Uygurskiy Dialektniy Slovar)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. [UDS]
- Hacıeminoğlu, E. (2008). *Karahanlı Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hasan Bey Hadi. (2010). *Arın Türkçe Etimoloji Sözlük I-II*. Tebriz. [ATES]
- Hahn, R. F. (1991). *Spoken Uyghur*. Washington: University of Washington Press.
- Hamilton, J.R. (1998). *Budacı İyi ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uygurcası Kalyanamkara ve Papamkara*. (Çev.: Ece Korkut ve İsmet Birkan). Ankara: Simurg Yayıncılık. (1971).
- Hartmann, M. (1904). “Die Osttürkischen Handschriften der Sammlung Hartmann” [Hartmann Koleksiyonundaki Doğu Türkçesiyle Yazılmış El Yazmaları]. *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen [Westasiatische Studien]*, 7, 1-22.
- İnayet, A., Öger, A. (2013). “Uygur Türklerinde Ölüm ile İlgili İnanış ve Adetler”. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 49-64.
- Jarring, G. (1936). *The Contest of the Fruits, An Eastern Turki Allegory*. Lund: CWK GLEERUP.
- _____ (1937). *The Uzbek Dialect of Qilich (Russian Turkestan) with Texts and Glossary*. Lund: CWK GLEERUP.
- _____ (1938). *Uzbek Texts from Afghan Turkestan with Glossary*. Lund: CWK GLEERUP.

- _____ (1938). *On the Distribution of Turk Tribes in Afghanistan, An attempt at a Preliminary Classification*. Lund: CWK GLEERUP.
- _____ (1946). *Materials to the knowledge of Eastern Turki, Tales, Poetry, Proverbs, Riddles, Ethnological and Historical Texts from the Southern Parts of Eastern Turkestan with Translation and Notes*. Lund: CWK GLEERUP.
- _____ (1964). *An Eastern Turki-English Dialect Dictionary*. Lund: CWK GLEERUP. [TED]
- _____ (1973). *A Tall Tale from Central Asia*. Lund: CWK GLEERUP.
- _____ (1992). *Garments from Top to Toe Eastern Turki Texts Relating to Articles of Clothing Edited with Translation, Notes and Glossary*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- _____ (2004) “İsveç’te Türkoloji Araştırmaları”. (Çev.: Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun). *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (2 Türkoloji Özel Sayı), 115-122.
- Johanson, L. (1998). “Structure of Turkic”. Lars Johanson, Eva A. Csato (Ed.), *Turkic Languages*. (ss. 30-66). London and New York: Routledge.
- _____ (2001). *Discoveries on the Turkic Linguistic Map*. Stockholm: Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul.
- Kara, F. (2011). *Zebân-ı Türkî (Kélür-nâme)İnceleme-Metin-Dizin*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Kaydarov, A., Sadvakasov G., Talipov T. (1963). *Hazirqi Zaman Uygur Tili 1. Qisim Leksika ve Fonetika*, Almatı: Kazak SSR Penler Akademiyasının Neşriyatı.
- Kazıcı, Z., (1988). “Ahilik”. *İslam Aksiklopedisi*, (I, 540-542), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kocaoğlu, T. (2003). “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é/i Meselesi”. *Türk Kültürü*, Temmuz-Ağustos, 266-281.
- Korkmaz, Z. (1961). “Türkçede ok/ök Kuvvetlendirme (İntensivum) Edatı Üzerine”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, (188), 13-29.

- _____ (1998). “Türkçede Birleşik Fiiller ve Anlam Kaymaları”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, (559), 3-14.
- Kont, O. (2006). *Uygur Şiveleri Sözlüğü (S’den Y’ye Kadar Transkripsiyonlu Metin)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). [UŞS II]
- Mahmud Kâşgarî. (2014). *Dîvânu Lugâti’t-Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)*, (Haz.: Ahmet B. Ercilasun, Ziyat Akkoyunlu). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Lane, E. W. (1968). *An Arabic-English Lexicon*. 8 Cilt. Beyrut: Offset Conrogravure. [AEL]
- Muginov, A. M. (1962). *Opisanie Uygurskih Rukopisey Institutu Naradov Azii*. Moskova: Vostochnoy Literaturı.
- Mukminova, R. G. (1976). *Ocherki po İstorii Remesla v Samarkande i Bukhare v XVI Veke*. Taşkent: Akdemiia Nauk Uzbekskoi SSR Institut İstorii.
- Necip, E. N. (1971). *Modern Uigur*, Moskova: “Nauk” Publishing House.
- _____ (2008). *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*. (Çev.: İklil Kurban). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. (1968). [YUTS]
- Ocak, A.Y. (1996a), “Fütüvvet” *İslam Aksiklopedisi*, (XIII, 261-263). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- _____ (1996b). “Fütüvvetnâme” *İslam Aksiklopedisi*, (XIII, 264-265). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- _____ (2014). *Türk Sufiliğine Bakışlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Olufsen, O. (1905). *A Vocabulary of the Dialect of Bokhara*. Kopenhag: Gyldendalske Boghandei, Nordisk Forlag.
- Özbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Alişer Navoiy Nomidagi Til va Adabiyet İnstitutı. *Özbek Tilining İzohli Lugati*, Taşkent: Davlat İlmiy Naşriyeti. [ÖTİL]
- Öztuncer, Ö. (2006). *Uygur Şiveleri Sözlüğü (A’dan Z’ye Kadar Transkripsiyonlu Metin)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). [UŞS I]

- Öztürk, R. (2007). “Özbek Türkçesi”. Ahmet Bican Erçilasun (Ed.), *Türk Lehçeleri Grameri*. (ss. 291-354). Ankara: Akçağ Yayınları.
- _____ (2010). *Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öztürk, D. (2008). *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Paçacığlu, B. (2006). *VIII-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Radlov, V. V. (1893-1899). *Opit Slovarya Tyurskih Nareçiy*. (2 Cilt). St. Petersburg: Imperatorskoy Akdemiy Nauk. [OSTN]
- Raquete, G. (1912). “Eastern Turki grammar: practical and theoretical with vocabulary Part I” [Doğu Türkçesi Grameri: Sözlüklü Uygulamalı ve Kuramsal Kısım 1]. *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen*, 15, 111-183.
- _____ (1914). “Eastern Turki grammar: practical and theoretical with vocabulary Part II” [Doğu Türkçesi Grameri: Sözlüklü Uygulamalı ve Kuramsal Kısım 2]. *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen*, 17, 113-232.
- _____ (1927). *English-Turki Dictionary Based on The Dialects of Kashgar and Yarkand*. Lund: CWK GLEERUP.
- Redhouse, Sir J. W. (2011). *Turkish and English Lexion*, İstanbul: Çağrı Yayınları. [TEL]
- Rona-Tas, A. (1998). “Turkic Writing Systems”. Lars Johanson, Eva A. Csato (Ed.), *Turkic Languages*. (ss. 126-138). London and New York: Routledge.
- Samayloviç, A. (1929). *Türkistan Sanatkarları Loncasının Risalesi*. (Çev.: Abdulkadir İnan). İstanbul: İktisat Matbaası.
- Sancaklı, S. (2010). “Ahilik Ahlâkının Oluşumunda Hadislerin Etkisi”. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-28.
- Sarıkaya, M. S. (2008). *Fütüvvetname-i Ca'fer Sadık*. İstanbul: Horasan Yayınları.
- Serebrenikov, B. A., Gadjieva N. Z. (2011). *Türk Yazı Dillerinin Karşılaştırmalı Tarihî Grameri*. (Çev.: Tevfik Hacıyev ve Mustafa Öner). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Shaw, R. B. (1878). *A Sketch of The Turkic Language as Spoken in Eastern Turkistan Kashgar and Yarkand*. Calcutta: Baptist Mission Press.
- _____ (2014), *Kâşgar ve Yarkent Ağzı Sözlüğü*. (Çev.: Fikret Yıldırım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. (1880). [KYAS]
- Steingass, F. (1998). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. Beyrut: Typopress. [PED]
- Süleyman, E. (2013). “A Study on Kashgar Prints Eastern Turki Printed Materials Published by the Swedish Mission Press in Kashgar (1892-1938)”, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 75-108.
- Şeker, M. (2011). *Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik ve Fütüvvet-Namelerin Yeri Seyyid Hüseyin el-Gaybî'nin “Muhtasar Fütüvvet-Name”si*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Şeyh Süleyman Efendi-i Buharî. (1880). *Lügât-ı Çağatayî ve Türkî-i Osmanî*, İstanbul: Mehran Matbaası. [LÇTO]
- Şıncañ Uygur Aptonom Milletler Til-Yéziq Xizmiti Komitétı Luget Bölümü, (1990-1998), *Uygur Tiliniñ İzahlıq Lugiti*. 6 Cilt. Urumçi: Milletler Neşriyatı. [UTİL]
- Taeschner, F. (1954). “İslam Ortaçağında Futuvva (Fütüvvet Teşkilatı)” *İkitisat Fakültesi Mecmuası*, 15(1-4), 3-31.
- _____ (1972). “İslam'da Fütüvvet Teşkilatının Doğuşu Meselesi ve Tarihi Ana Çizgileri”. (Çev.: Semahat Yüksel), *Belleten*, 36(142), 203-235.
- Tekin, T. (1985). “Üze Zarfı Hakkında” *V. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, I. Türk Dili, 23-28 Eylül 1985, C I*, (ss. 253-260), İstanbul.
- _____ (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*. Ankara: Simurg Yayınları.
- _____ (1998). *Orhon Yazıtları Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- _____ (2003). *Orhon Türkçesi Grameri*. İstanbul: Sanat Kitabevi Yayınları.
- _____ (2014). *Makaleler 3*. (Haz.: Emine Yılmaz, Nurettin Demir). Ankara: Grafiker Yayınları.

- Teklimakani, A. P. (2004). *Çağatay Uygur Tili Heqqida Müpessel Bayan*. Pekin: Milletler Neşriyatı.
- Teres, E. (2013). *Çağatay Türkçesi Dil Bilgisi ve Metin Çalışmaları*. İstanbul: Sürat Üniversite Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (1996). *Osmanlı Türkçesine Giriş I (Eski Yazı, Gramer, Aruz, Metinler)*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Tömür, H. (2011). *Hazırqi Zaman Uygur Tili Grammatikisi*. Pekin: Milletler Neşriyatı.
- Törnvall, G. (2014). “Hoten ve Kâşgar’dan: Gunnar Jarring ve Jarring Koleksiyonu”, (Çev.: Serkan ÇAKMAK) *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, 2 (4), 103-111.
- Tuna, O. N. (1968). *Studies on Nahju’l-Faradis: A Method for Turkic Historical Dialectology*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Washington: University of Washington.
- Ünlü, S. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Vámbery, H. (1867). *Çagataische Sprachstudien, enthaltend grammatikalischen Umriss, Chrestomathie und Wörterbuch der çagataischen Sprache*. Leipzig: F. A. Brockhaus. [CSS]
- Wehr, H. (1976). *A Dictionary of Modern Written Arabic*, (Haz.: J. Milton Cowan), New York: Spoken Language Services.
- Yakup, A. (2005). *The Turfan Dialect of Uyghur*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.
- Yazıcı Ersoy, H. (2007). “Yeni Uygur Türkçesi”. Ahmet Bican Ercilasun (Ed.), *Türk Lehçeleri Grameri*. (ss. 355-428). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, H. (2009). *Özbek Türkçesi (Dil Bilgisi-Alıştırmalar-Konuşma-Metinler)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yıldız, M. (2004). *Yeni Uygur Türkçesinde Tasvir Filleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz Ceylan, E. (1991). “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü” Talat Tekin (Ed.), *Türk Dilleri Araştırmaları*, (ss. 151-165). Ankara: Simurg Yayınları.

Zal, Ü. (2014). “Uppsala Üniversitesinde Bulunan Türkçe Eserler”. Nurettin Demir, Birsal Karakoç, Astrid Menz (Ed.), *Turcology and Linguistics Eva Agnes Csato Festschrift*. (ss. 479-490). Ankara: Hacettepe Yayınları.

Zetterstéen, K. V. (1930). *Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Uppsala*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.

_____ (1935). *Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Uppsala*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/2.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/36.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/38.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/396.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/397.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/400.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/405.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/41.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/500.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/68.html> Erişim tarihi: 04.01.2016

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Serkan ÇAKMAK
Doğum Yeri ve Tarihi	Bayburt 01.10.1987
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Atatürk Üniversitesi
İletişim	
E-Posta Adresi	serkancakmak@msn.com
Tarih	28.01.2016